Cahit Uçuk

Bir İmparatorluk Çökerken...

ANI

4. Baskı

YKY

CAHİT UÇUK • BİR İMPARATORLUK ÇÖKERKEN...

YKY

BİR İMPARATORLUK ÇÖKERKEN...
– Anılar –

Cahit Uçuk, 1909 yılında Selanik'te doğdu. Meclis-i Mebusan'da Siverek milletvekilliği, Cumhuriyet döneminde ise kaymakamlık yapan İbrahim Vehbi Bey'in büyük kızı olan Cahit Uçuk, ailesiyle Anadolu ilçelerinde dolaşırken kesintilere uğrayan öğrenimini, evinde özel olarak tamamladı ve yazarlık kariyerine 1935 yılında başladı. Çocuk edebiyatımıza kazandırdığı eserleri yanında hikâye ve romanlarında yurdun gündelik yaşamından tatlı bir dille kesitler sunan, gerçekçilik akımını destekleyen Uçuk'un *Türk İkizleri* adlı çocuk kitabı, dünyanın ünlü çocuk klasikleri "İkizler" serisinin 28. kitabı olarak yayınlanmış, İngilizce'den Japonca'ya dek birçok dile çevrilmiş ve 1958'de Uluslararası Çocuk Kitapları Birliği'nin Hans Christian Andersen Yarışması'nda Şeref Armağanı kazanmıştır.

Gerek romanlarının konuları, gerekse kelimeleri kullanışındaki anlatım rahatlığı, sıcaklık ve uyum ile tanınan Cahit Uçuk, yetişkin ve çocuk okurları için yazmayı sürdürüyor.

Romanlar: *Kirazlı Pınar, Dikenli Çit, Kırmızı Balıklar, Küçük Ev, Kanlı Düğün, Siyah Dantelli Şemsiye, Aşkınaz, Değirmen Taşı, Gecenin Bu Saatinde, Hep Yarın, Özlem Şarkısı, Güneş Kokusu, Sürü Çıngırakları, Uçan Su.*

Öyküler: *Cennet Bahçesi, Bir Işıklı Pencere, Kurtların Saygısı, Değişen Sensin, Altın Pabuçlar.*

Oyun: *Yaşamak İstiyoruz, Gök Korsan, Bileziklerin Sesi.*

Çocuk kitapları: *Türk İkizleri, İran İkizleri, Gümüş Kanat, Yalçın Kayalar, Mavi Ok, Kırmızı Mantarlar, Üç Masal, Türk Çocuğuna Masallar, Ateş Gözlü Dev, Cepteki Yavrular, Kurnaz Tilki, Küçük Çoban Alim Kız* (4 kitap), *Alim Kız Büyüdü* (5 kitap), *Herte, Verte, Pitte* (40 dizi masal) *Uzaydaki Mavi Bilye* (101 dizi masal), *Kocaman Sevgi Güneşi* (101 masal)

Çocuk öyküleri: *Kaya'ya Öyküler* dizisi (38 öykü)

Polisiye çocuk kitapları: *Eve Giren Güneş, Açılan Pencereler, Esrarengiz Yalı, Mavi Derinliklerdeki Sır, Sırrını Vermeyen Tabak.*

CAHİT UÇUK

Bir İmparatorluk Çökerken...

– Anılar –

YAŞANTI

YKY

Edebiyat - 42
ISBN 975-363-412-9

Bir İmparatorluk Çökerken... – Anılar –
Cahit Uçuk

1. baskı: İstanbul, Ağustos 1995
4. baskı: 2000 adet, İstanbul, Mart 1998

Baskı: Şefik Matbaası

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 1995
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi, No: 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0-212) 293 08 24 Faks: (0-212) 293 07 23

İÇİNDEKİLER

Önsöz • 7
Başlarken • 11
Halep'e Yolculuk • 19
Hadiye ile Vehbi • 22
Enis Paşa'nın Vefatı • 57
Selanik'e Dönüş • 76
Çömlekçi Çiftliği'ni Ziyaret • 102
Aile Büyüyor • 114
Değişimin Habercisi Günler • 149
İstanbul'da Yeni Hayat • 174
Beşiktaş'taki Ahşap Ev • 200
Madam Mektebi • 219
Tuzbaba Yokuşu'ndaki Yıllar • 227
Umut Balıkesir'de • 285
Fatih Yangını • 318
İstanbul İşgal Altında • 322
Anadolu'ya Kaçış • 351
Unutuluşun Acısı • 381
Son Toprağa Doğru • 426
Yorgun Yıllar •476
Fotoğraflar • 483

Önsöz

Sevgili okurlarıma birkaç sözüm var...

Bu kitap bir roman ya da bir belgesel değildir. Sadece benim yaşadıklarımın, belleğimde nakışlanmış anılarıdır. Ve yaşamım boyunca bütün sevdiklerimden dinlediklerimdir. Romancı kalemimden belki biraz duygusalca yazılışıdır.

Belirtilen tarihlerde yanılmalarım olabilir. Nedeni, hemen hemen hepsinin –bazı belgeler dışında– çocukluğumda merakla, heyecanla dinlediklerimden oluşmasıdır.

Üstelik o günleri yaşayan sevdiklerimin hiçbiri artık hayatta değiller ki. Bazı konuları onlara sorma imkânı ne yazık ki yok...

Ailemin geçmişine meraklı, duygusal bir çocuktum. Geçmişimizi, köklerimizi, soyumuzu sopumuzu öğrenmek isterdim. Ailemden süzüle süzüle bana neler geldiğinin merakı içindeydim. Ve sorardım. Onlar; annem babam, amcam, dadım ve daha sonları büyükannem, bana gerçekleri en düz ve en kesin çizgileriyle anlatırlarken, hayalim çalışmaya başlardı. Anlatılanları, pek azı kalmış sandık eşyalarıyla, evimizin kullanılan eşyalarıyla birleştirmeye başlardım. Yayvan ağızlı porselen kahve fincanı, annemin belki de satmaya kıyamadığı bir takısı, anlatılan geçmişin içinden bana seslenirdi.

Annemin, –kenarları belki de altındı bilmiyorum– pırıl pırıl sarmaşık yapraklarıyla çevrili ayna tabanlı iki bardağı, yine kristal ve altın yaldızla yol yol süslü gelinlik sürahisi, ilk alındığı zamanlar son derece zarif ve kıymetli bir takım imiş. Bugün

vitrinimde duran bu 110 yıllık sürahi takımının değeri bence ölçüsüzdür ama yaşam uzunluğuyla gerçek bir antika olmuştur. O zamanlardan bu zamanlara kalan buna benzer büyüklü küçüklü eşyalar, başımın içinde masal masal yaşayan anılarım, yaşadıkları devrin gerçek, fakat konuşmayan şahitleridir.

Eğer benim, birisi küçük erkek kardeşimin kızı Ayşe Üçok, diğeri kız kardeşimin kızı Zeynep Ağva, çocukluğumda dinlediklerimi ve yaşadıklarımı hep merak etmeseler ve her dinlediklerinde, "Halacığım, teyzeciğim ne olur yaz." diye yalvarmasalar; yazı masama her oturduğumda, üstünde "Ne olur yaz halacığım, ne olur yaz teyzeciğim" kâğıtçıklarını bulmasam, belki de bu anılar ortaya çıkmayacaktı.

"Soyumuzu sopumuzu, bir kuşak yukarısından sonraları bilmiyoruz. Bu yeterli değil, köklerimizi öğrenirsek kendimizi daha rahatlıkla tanıyabileceğiz" sözcüklerinde hep yalvarı ve rica vardı. Çocuklar gerçekten, canı yürekten geçmişlerini tanımak istiyorlardı. Haklıydılar. Benim, kendi kendimi tanımamda, geçmişimi bilmemin büyük bir payı vardı. Karakterimin çatısındaki harcın bana kimlerden süzülüp geldiğini biliyordum. Geçmişimin bana yol gösterdiğini hissediyordum. Soyumla onur duyuyordum. Duygusallığım, sağlam karakterim, korkusuzluğum, çalışkanlığım, el ustalıklarım, kalemim ve sonunda yazarlığımın öz kaynaklarının, ne kadar temiz oluklardan akarak bana geldiklerini biliyordum. Kendime olan saygım, geçmişteki sevdiklerime olan duygularımdan doğmaktaydı. İşte, bütün bu söylemeye çalıştıklarımın gerilerindeki hikâyelerin özetleri olan anılar, böylece doğdu.

Ayşe ile Zeynep okudular. Sevdiler, beğendiler. Birinci planda onlar vardı. Elbet ki çok sevindim. Fakat 60 yıldan beri sayıları çok romanlarımı, öykülerimi okuyan, beni Cahit Uçuk olarak seven son derece vefalı okurlarım da (Şimdi onların çocuklarına yazıyorum. Yıllarca önce kitaplarımı okuyan genç kızlar, genç erkekler bugün çocuklarına son 10 yıldır yazdığım sayıları 242'ye ulaşan özgün masallarımı tavsiye ediyorlar) beğenirlerse, 1,5 ay kadar kısa bir sürede, fırtına benzeri, rüzgâr rüzgâr eserek yazdığım "Bir İmparatorluk Çökerken" adlı anı-

larımı okuyup severlerse, bu, benim 60 yıldır süren çalışmalarımın en büyük armağanı ve koskoca 60 yılın sonunda bana bir kutlama olacaktır.

Cahit Uçuk
31.7.1995

Başlarken

Hacı Ratibe Hanım, Doyran'dan Selanik'e gelin gelirken, çeyizini tam kırk manda arabası taşımıştı. O zaman Selanik'te düğün evleri, zengin yoksul herkese kapılarını açar, şehir halkı da gelini görmeye gelirdi. Doyran Beyi'nin onurlu kızı Ratibe Hanım, salona kurulan, çiçeklerle süslenmiş, oymalı sütunlu gelin tahtına oturup, kendini seyrettirmeye razı olmamıştı. Aklına gelen şeytanca planı uygulamış; gelinliğini çeyiz halayığına giydirmiş, mücevherlerini, tacını ve gerdanlığını ona takarak tahta oturtmuştu. Kendisi arka odaların birinde topuzunu çözüp uzun saçlarını açmış, sırtını minderlere yaslayarak uzun siyah kehribar çubuğunun ucunda sigarasını içerken, konuklar gelin sandıkları çeyiz halayığının güzelliğini birbirlerine anlatıyorlardı.

Bu muhteşem düğünün üstünden yıllar geçmişti. Kızı Seher on altı yaşındaydı. Bir gün annesi onu çağırdı:

"Gel seninle şu sandık odasına gidelim. Benim yıllarca açmadığım birkaç çeyiz sandığım var, onlara bir bakalım. Belki hoşuna gidecek, çeyizine alabileceğin bazı şeyler vardır. "

Sandıklardan kocaman bir tanesini açtılar. İçinden deri tulumlarda saklanan kürk parçaları, Hint kumaşları, Çin ipeklileri, engürü (Ankara) şalları, antika çevreler, peşkirler, peştemallar çıktı. Seher'in çeyizine bazı parçaları ayırdılar. Seher kumaşlardan çok, antikalardan hoşlanmıştı.

Bu kocaman, üstü kubbeli büyük sandığın dört köşesinde gri renkli, kaba bakkal kâğıdından şeker külahı biçiminde dört külah duruyordu. Anne kız birbirlerine gülümseyerek baktılar. Nadide kumaş-

lar ve antikalarla tıka basa dolu sandıkta bu biçimsiz külahların ne işi olduğunu merak etmişlerdi. Seher külahlardan birini alarak, özenle, kapalı olan kâğıdının katlarını açtı. Çok şaşırmıştı. Külahın içinde parıl parıl parlayan taşlar vardı. Bir bölümünü dikkatle avucuna dökerek elini annesine uzattı. Ratibe Hanım güldü:

"Şimdi hatırladım. Annem kuyumcumuzun 'Gerekli olanları kullandık, artanları kâğıt külahlara koyduk' dediğini söylemişti. Sandıkları yerleştiren büyüklerim de bana söylemişlerdi ama unutmuşum işte, tuhaf..."

* * *

Eski sandığın dört köşesinden çıkan külahlardaki pırlantalar, zümrütler, elmaslar ve incilerle Seher Hanım'a birçok takı yaptırılmıştı. Seher Hanım da hem daha önce sahip olduğu takılarını, hem de sonradan sihirli sandığındaki külahlardan çıkanlarla yapılanları, iki kızı Ahsen ve Hadiye arasında bölüştürmüştü. Kendisi ilk gençlik yıllarında takılarla süslenmişse de sonra hiç kullanmadığı için kızlarına vermişti.

Hacı Ratibe Hanım, kızları Münire, Naile, Seher ile oğlu Mehmet Bey'e ayrı birer çiftlik bağışlamıştı. Münire Hanımefendi'ye Maslar, ikinci kızı Naile Hanım'a Araplar, en küçük kızı Seher'in payına da Çömlekçi Çiftliği düşmüştü. Oğlu Mehmet Bey ise hiçbir zaman kendisine verilen Çubuk Çiftliği'ne ilgi göstermemişti.

Seher Hanım kendisine 'hanımefendi' denilmesini sevmezdi; aldığı aile terbiyesi ona alçakgönüllü olması gerektiğini öğretmişti. Ailenin büyük erkekleri ve hanımlarının hepsi birer tarikata mensuptu. Seher Hanım da Bektaşi tarikatına bağlıydı. O devirlerde insanlar kendi dünya görüşlerine en yakın olan tarikata gönül verirlerdi. Bu tarikatlar, kişiliklerin olgunlaşmasına, insanların tanrı emirlerinin derinliklerindeki anlamları kavrayıp, kendi nefislerini terbiye etmelerine yardımcı olan yollardı. Bu yola koyulanlar o derin ve geniş felsefeden bol bol pay alırlar ve kendilerini insanlık yolunda eğitirlerdi.

Seher Hanım'ın annesi Hacı Ratibe Hanım, geçmişiyle, kültürüyle, görgüsüyle aydınlık, örnek bir kadındı. İnsanlara, hele muhtaç kimselere hem gönül kapıları, hem evinin kapıları, hem de kesesi cö-

mertçe açıktı. Doksanüç Türk-Rus harbinde yüz elli göçmeni –onlara barınaklar ve yaşam şartları kurulana dek– altı ay kendi konağında konuk etmişti.

Seher Hanım, babası Miralay Mustafa Bey'e evlatları içinde en çok benzeyeniydi. Hacı Ratibe Hanım'ın oğlu Mehmet Bey, tüm uğraşmalarına karşın küçük kızları Seher gibi becerikli bir çiftlik sahibi olamayacaktı.

Daha çok bilimle, dünyanın geleceğiyle, astronomi ve yeni keşiflerle ilgiliydi Mehmet Bey. Küçük yeğeni Hadiye'ye kendi icadı sinemayı oynattığında küçük kızın aklı durmuştu. Doğum zorluklarında kullanılmak üzere lavta adında bir aleti geliştirmiş, sonra aile doktoru Bulgar Tençof'a hediye etmişti. Doktorun, "Aman Mehmet Bey, bu icadınızdan kimseye söz etmezseniz, 'Ben yaptım' diye övünebilirim" ricası karşısında Mehmet Bey icadının onur zevkini doktor Tençof'a seve seve bırakmıştı. Bu tip uğraşları nedeniyle onun çiftliği elbette ki ileri gidememişti.

Seher Hanım, daha gencecik bir kızken bile at sırtından inmezdi. Çömlekçi Çiftliği'ne trenle gidebileceği halde yolunu bir saat uzatarak kısrağı Berrak'la gidip herkesi şaşırtırdı. Üzerinden hiç çıkartmadığı yeldirmesi aslında genç bir çiftlik sahibesine uygun kıyafet değildi. Fakat Seher Hanım, hayatında hiç çarşaf giymemiş, yüzünü örtmemişti. Son derece ciddi, onurlu ve otoriter olmasına rağmen kibirden, gururdan uzak, övünmesiz ve alçakgönüllüydü. Son derece cesurdu. Zehirli yılanları bile başlarından yakalayarak iki silkeleyişte fırlatıp atardı ama fındık faresinden öyle korkardı ki, gördüğünde kendini masa üstünde bulurdu.

Cesurdu çünkü babası Miralay Mustafa Bey de kahraman bir kumandandı. Annesi Hacı Ratibe Hanım da sırasında hünkârına asker veren ve onların giyimini, yiyip içmelerini üstlenerek vatan hizmetine koşan bir kimseydi.

Üç yüz elli yıllık geçmişi olan ailenin tüm üyeleri de onurlu, soylu, okumuş kimselerdi. Miralay Mustafa Bey'le Hacı Ratibe Hanım'ın en küçük kızları Seher, çocukluğunda büyüklerinden, dadısından dinlediği anılarla beslene beslene büyümüştü. Biraz erkek çocuğa benzerdi. Fakat Hacı Ratibe Hanım ile üç kızı, güzellikleri ve saçlarının uzunluğuyla ünlüydüler.

Ata binmeyi babasından, dikiş, nakış ve hesap işlerini de annesinden öğrenmişti. Çiftlik işlerine karşı hevesi ise yedi ceddi toprak adamları olan babasından geçmiş olmalıydı. Miralay Mustafa Bey bir köylü çocuğuydu. Okumayı kendi kendine öğrenmiş, sonra okula gitmişti. Parlak bir öğrenci olarak sınıfları atlaya atlaya askeri okulları bitirmiş, savaşlara katılmış, gösterdiği başarılarla rütbeler almıştı. Seher babasına hayrandı. Beraberce çiftlik işleriyle uğraşmaya bayılıyordu. Yaşı ilerledikçe o yoldaki becerileri de artıyordu.

Babası bir gün ona, "At sırtında dağ bayır demiyor, yalnız başına çiftliği dolanıyorsun kızım. Memleketimizde Rum, Bulgar eşkiyalar var, dikkatli olman gerekiyor." demişti. Seher gözbebeklerinde şeytanca bir ifadeyle babasına bakmış ve "Babacığım bana tabancalarınızdan birini armağan eder ve biraz da silah kullanmayı, nişancılığı öğretirseniz benim için üzülmenize gerek kalmaz" cevabını vermişti. Babası onun dileklerini yerine getirmekte gecikmemişti. O günden sonra da Seher tabancasını belinden eksik etmemişti. Kısa sürede iyi bir nişancı olmuştu. Bu, kabzası sedefli, küçük, zarif bir tabancaydı. Kısa sürede Seher'in belinde tabancasıyla gezen keskin bir nişancı olduğu çevreye yayılmıştı. Seher zaten cesur bir kızdı, artık korkusuzluğu katmerlenmişti.

Seher konağın içinde, yazları keten ve ipek elbiseler, kışları ise kat kat etekler, yünlü elbiseler giyiyordu. Soğuk havalarda dışarı çıkarken üzerinde içi sarı samur, vizon, üstü atlas kaplı kürkler oluyordu. Dizlerine kadar inen uzun siyah saçlarını hep iki örgü örerdi. Bu kadar uzun ve gür saçlarından topuz yapmaya özendiği zaman, yarım saat sonra bu ağırlığa dayanamayan başı ağrır, firketelerini çıkarır, topuzu çözerdi.

Ablası Münire Hanımefendi, Beylerbeyi payeli Enis Paşa'yla evliydi. Paşanın gençliğinde geçirdiği kabakulaktan ötürü, Enis Paşa'yla Münire Hanımefendi'nin çocukları olmamıştı.

Münire Hanımefendi, Enis Paşa'nın biraderi Osman Nuri Bey'le, en küçük kız kardeşini evlendirmeyi istemiş, sonunda bu hayalini de gerçekleştirmişti. Enis Paşa'nın küçük kardeşi Osman Nuri Bey çok yakışıklı, boylu poslu bir gençti. Sarı saçlı, mavi gözlüydü. Tam bir Rumeli asilzade çocuğuydu. Rumeli beylerinin erkek çocuklarının, avcılık, kuş beslemek, at yetiştirmek gibi tutkuları vardı.

Osman Nuri Bey on altı yaşındayken kopan Osmanlı-Rus Harbi'ne gönüllü olarak yazılmış ve Rusya'ya gitmişti. Osmanlılar yenilmiş ve Ruslara esir düşmüşlerdi. İki yıl Rusya'da esir kalmış, ona âşık olan güzel bir Rus kızı kendisini bakmıştı.

Rusya'daki yaşamından çok şeyler eklemişti kişiliğine Osman Nuri Bey. O soğuk iklimde güzel Rus kızıyla geçirdiği iki uzun gurbet yılından sonra vatanına döndüğünde bir başka insan olmuştu adeta.

* * *

Seher Hanım da kocasına âşıktı, ama öylesine onurlu, öylesine başı dik bir kadındı ki, bir gün olsun Osman Nuri Bey'e Rus sevgilisine ait bir soru bile sormamıştı.

Çömlekçi Çiftliği'ni, kocasıyla birlikte idare etmek istiyordu ama Osman Nuri Bey sadece harayı büyütmekle yetinmişti. At yetiştirerek kazanç sağlayacağını söylerdi ama her doğan kısrağa, taya gönül bağladığı için hiçbir zaman satamamıştı. Seher Hanım'ın genç omuzlarındaki çiftlik yükünü hiçbir gün paylaşamamıştı.

Osman Nuri Bey'in son derece müşfik bir ruhu vardı. Sabahları mükemmel bir avcı görünümüyle fişeklikleri, av torbası ve çiftesiyle ava çıkardı. Akşam eve döndüğünde kızı Hadiye'nin "Babacığım bugün de av torbanız boş" sözlerine, "Ah evlatcığım, tam nişan alıp tetiği çektiğimde elim titreyiverdi. Kuş uçtu gitti" cevabını verirdi. Osman Nuri Bey, kuşlara kıyamayan, onlara kurşun atamayan bir avcıydı.

Çömlekçi Çiftliği çok büyük bir arazi üstünde kuruluydu. Çiftliğin ortasını bölen Galik nehri bereket getirmekteydi. Çiftlikte Bulgar, Rum, Türk ve çingene yarıcılar çalışmaktaydı. Bulgar ve Rumların küçük kiliseleri vardı. Müslümanların ise camileri... Çiftliğin ortasını bölen Galik nehrinin karşı kıyısında Tripko'nun (Bulgar ormancı) yetiştirdiği ve işlettiği orman uzanıyordu.

Osman Nuri Bey'in keyiflerinden biri de akşamları otlaklardan dönen sürüyü seyretmekti. Çiftlik balkonunda oturur, saatlerce sürünün geçişini izlerdi.

Çiftlik evinin yanında kâhya ailesinin evi vardı. Bulgarların,

Rumların, Türklerin ve çingenelerin köyleri ise kendi ibadethanelerine yakın, ama çiftliğin oldukça uzağındaydı. Sebze bahçesindeki kuyudan suyu çekmek için, gözleri bağlı beygir ve katırlar, hiç durmadan dönerlerken, çiftliğin çevresinde oraya özgü bir ses duyulurdu: Gıcır, gıcır, gıcır... Hiç dinmeyen bu sese ormanın içini dolduran çeşitli kuşların sesleri cevap verirdi.

Osman Nuri Bey'in keyfi yerindeydi; genç, çalışkan karısı çiftliği mükemmel surette çeviriyordu. Seher Hanım yeniliklere açık bir insandı. Çiftlik, her yıl yeni bir harman makinesine, bir biçer dövere ve daha çeşitli makinelere sahip oluyordu. Seher Hanım bunlara para harcamakta cömertti.

Gerek Selanik'teki konakta gerekse çiftlikte normal bir hayat sürmekteydi. Konağın mutfağında aşçıbaşı ve yamakları vardı. Konakta kalfalar, hizmetçi kızlar, halayıklar, uşaklar ve arabalıkta seyis çalışmaktaydı.

Osman Nuri Bey'le Seher Hanım'ın iki kızları vardı: Ahsen ve Hadiye.

Hadiye musikiye meraklıydı. Annesi egzersiz piyanosu alınca, babası da kuyruklu beyaz bir konser piyanosu hediye etmişti kızına. Hadiye Selanik'in ünlü ustalarından piyano dersi almaktaydı. Fakat bunun yanı sıra Türk musikisi klasiklerini de seviyordu. Bir yandan da devrin geçerli lisanı Arapça ve Farsça'yı öğrenmek isteğindeydi. Okumaya meraklıydı. Sabah akşam elinden kitap düşmezdi. Bir yandan da annesinin kurduğu gergefte nakış işlemekteydi. Elleri bu işlere de yatkındı.

Genç Hadiye'nin elleri, marifetli olduğu kadar güzeldi de. Mat beyaz teni, parlak kahverengi gözleriyle güzel bir kızdı. Boyu bir altmıştı; O zaman ki ölçülere göre çok hafif sayılacak bir kilodaydı. Beli incecikti, zaten korseli gezmekteydi. Belleri dar, aşağıya doğru indikçe genişleyen, omuzları büzgülü ve kabarık, uzun etekli kıyafetler giyiyordu.

Saçları anneannesi, annesi ve teyzelerinin saçları benzeri gür ve uzundu ama büyüklerininki gibi fazla uzamasına izin vermemekteydi. Saçları başının arkasında gevşek yapılı bir topuzla toplanmaktaydı.

Hadiye Selanik'in güzelliği kadar şıklığı da ünlü kızlarındandı.

Elbiselerin gündelik giyilenleri eve gelen iki usta terzi ve çırakları tarafından dikilmekteydi. Bütün ev halkının giyecekleri bu terziler tarafından dikilir, dışarı misafirliklere gezmelere giyilen son model elbiseler de kutular içinde ipek kâğıtlara sarılı olarak Paris'ten gelirdi. Seher Hanım da bu çok pahalı ve şık elbiselerden giymekteydi.

Ablası Ahsen dertli bir genç kızdı. Büyük amcası Enis Paşa'nın Mardin'de mutasarrıf olduğu sıralardı. Ahsen'in evlenmek üzere olduğu bir tıp öğrencisi olan nişanlısı da oradaydı. Delikanlı bir gece, ders çalıştıktan sonra dikkatsizce gerilince başucundaki dolabın üstünde serili örtüyü çekmiş, yanan lamba da beraberinde devrilivermişti. Gazlar bir anda nişanlısının üstüne dökülmüş ve vücudu meşale benzeri tutuşmuştu. Gecenin geç saatinde yanarak odasından fırlayan delikanlıyı hiç kimse tutamamıştı. Sonunda önüne ip gererek düşürmüşler, kilimlere sararak yangını söndürebilmişlerdi. Ama bu arada genç tıp öğrencisinin canı da uçup gitmişti.

Ahsen bu acı haberi duyunca, birdenbire menenjit geçirmişti. Uzun süren bir tedaviden sonra iyileştiğinde bir daha yüzü gülmemişti. Belki çoluğa çocuğa karışarak unutur düşüncesiyle bir muhasebe müdürüyle evlendirilmişti. Ancak anne olmanın mutlulukları bile yüreğindeki yangını söndürememişti. Dört oğlan, bir kız çocuğu olmuştu. Kızını birkaç yaşındayken kaybedince yüzündeki son tebessüm çizgisi de uçup gitmişti. Ahsen'in bu durumu bütün aileyi çok üzmekteydi.

İşte Selanik'teki Ratibe Hanım Konağı'nda bu acılı günlerin yaşandığı sıralarda, İstanbul'daki ablası Münire Hanımefendi'den Seher Hanım'a bir mektup geldi. Münire Hanımefendi mektubunda "Hadiye'yi bize gönder. Paşa da çok özlemiş. Kızcağız bu yaslı havadan biraz olsun uzaklaşır hiç olmazsa." diyordu.

Osman Nuri Bey kızına tutkundu; onu gözlerinden bir dakika bile ayırmak istemezdi. Ama ağabeyi ve yengesine "hayır" diyebilir miydi ki?

Hadiye yanında Yaver Ağa ve bir kalfayla birlikte trene bindirildi ve İstanbul'a doğru yola çıktılar. Selanik'te kalan Seher Hanım, kızı, damadı ve onun dört oğlu ile haşır neşir olmaktaydı.

Memleketin havasında esen kötü rüzgârlar dört bir yanı yavaş yavaş sarıyordu. Bulgar ve Yunan çeteleri sık sık çiftliğe baskınlar dü-

zenliyorlardı. Ekin tarlaları yakılıyordu; ufak ufak hırsızlıklar başlamıştı. Seher Hanım bu sıkıntıların başladığı günlerde sık sık dergâha gitmekte, oradaki büyüklerden öğütler alıp, teselli bulmaktaydı. Böylece eksilen gücünü tazelemeye çalışıyordu.

Bu arada teyzesi ile amcasının yanındaki Hadiye her hafta havadisli mektuplar yazıyordu. Bir gün gelen mektup Seher Hanım'la Osman Nuri Bey'i hem üzmüş, hem de heyecanlandırmıştı.

Enis Paşa Halep'e vali tayin edilmişti. Yakında gideceklerdi. Hadiye'yi de yanlarında götürmek istiyorlardı. Hadiye mektubunda "Sizleri çok özlememe rağmen Halep'i görmek ve uzun bir vapur seyahati yapmak da beni heyecanlandırıyor. Ne olur izin veriniz, teyzemi ve amcamı gurbet ellerde yalnız bırakmayayım" diyordu. Bu izin isteğinin ardından Enis Paşa'nın kardeşine yazdığı yarı rica, yarı emir havası taşıyan mektubu da gelince, Hadiye'ye Halep'e gitme izni verilmişti.

* * *

Ganizade İbrahim Vehbi Diyarbakırlıydı, orada yaşıyordu. Jön Türkler teşkilatının bir üyesiydi. Bu teşkilatın Fransa'da olan koluyla gizlice haberleşiyordu.

Babası Hacı Ganizade Hafız Necip Efendi ilk evladının bu gizli teşkilatın üyesi olduğunu bildiğinden, endişeliydi.

Enis Paşa ile Diyarbakır Valiliği'ne başladığı günlerden beri dosttular. Halep Valiliği'ne tayin olunduğunda, "Aman Paşam, benim Vehbi çocuğu şöyle himayene al. Beraberinde götür. Birçok arkadaşı bu yüzden yakalandı, şimdi Fizan'da sürgündeler" ricasında bulununca, Enis Paşa çok sevdiği dostunun oğlu Vehbi Ganizade'yi kendine hususi kalem müdürü tayin ederek yanına almış ve böylece Diyarbakır'dan uzaklaştırıp, sürgünlere yollanmaktan kurtarmıştı. Vehbi yirmi beş yaşındaydı. Beylerbeyi payeli Enis Paşa'nın Kalem Mahsuz Müdürü olarak İstanbul'a gelmişti. Önünde uzun ve zorlu yıllar onu bekliyordu.

Halep'e Yolculuk

İtalyan Lloyd Triestino kumpanyasının Çelyo adlı büyük yolcu gemisi, rıhtımdan ayrılırken Galata önlerinde düdüğünü uzun uzun çaldı. Mavi sularda süzülerek ilerleyen geminin güvertesinden rıhtımdakilere sallanan ipek mendillerden biri Münire Hanımefendi, diğeri Hadiye'nin ellerindeydi. İskenderun'a kadar sürecek deniz yolculuğu başlamıştı.

* * *

İstanbul'da Halep'e gidiş yol hazırlıklarıyla geçen zaman içinde Vehbi Bey, Enis Paşa Konağı'nda konuk edilmişti. Bu arada Hadiye'nin teyze oğlu Hayri'yle de dost olmuştu.

Hayri on yaşlarında, uyanık, zeki, akıllı ve sevimli bir çocuktu. Vehbi İstanbul'a giderken baba ocağında kalan Sıdıka ablasından, Kadri, Neyire ve Alaattin adlı kardeşlerinden ayrılışının hüznünü ve onlara duyduğu özlemi, küçük Hayri'yle kısmen de olsa gidermekteydi.

Hayri haremde yaşıyordu. Teyzesi Münire Hanımefendi onu çok seviyordu. Münire Hanımefendi'nin bir sevgilisi de Hadiye'ydi. Hadiye de teyze çocuğu Hayri'yi çok ama çok seviyordu ve ikisi iyi arkadaştılar. Hadiye'yle Hayri'nin günlerinin bütün saatleri beraberce geçmekteydi. Beraber okuyorlardı. Saz çaldığında, Hayri hayran hayran Hadiye ablasını dinliyor; nakış işlediğinde gergefin başından ayrılmıyordu.

Hayri sık sık haremden selamlığa geçiyor ve oradaki dostu

Vehbi ağabeyine haremdeki yaşamdan söz ediyordu. Fakat en çok da Hadiye ablasının güzelliğini, beceriyle gergef işlemesini, usta parmaklarıyla piyano, ut ya da keman çalmasını, okuduğu cilt cilt kitapları anlatıyordu. Yüzünün güzelliğinden, beline mendil dolayarak kız akranlarıyla ince bel yarışmaları yapışından söz ediyordu.

Vehbi, Hayri'nin geliş saatlerini heyecanla bekler olmuştu. Genç hususi katip Vehbi Ganizade, Hayri'nin anlatımıyla her gün biraz daha tanıdığı Hadiye'ye hayranlık duymaya başlamıştı. Yüzeyde başlayan hayranlık yavaş yavaş derinlere yöneliyor, yüreğine doğru sokularak köşesinden bucağından tutuşturuyordu. Hiç yüz yüze gelmediği, sesini duymadığı kızı, gün geçtikçe dayanılmaz bir merakla tanıma isteği duymaya başlayınca benliğini de bir korku kaplamıştı. Sonra da bir çeşit kara sevdaya tutulduğunu anlamıştı.

Ancak gerek Enis Paşa, gerekse Münire Hanımefendi genç Vehbi'yi çok beğenmekte, takdir etmekte ve sevmekteydiler. Münire Hanımefendi ve Paşa hazretleri sık sık onu hareme çağırıyorlardı.

Fakat Hayri bir gün bir havadisle gelmişti:

"Enis Paşa ailesinin yakın dostları ve semt komşuları olan bir mülkiye paşası, gecenin çok bir geç saatinde konağa gelerek yeğenleri Hadiye hanımefendiyi kıymetli tek oğulları Rıza Paşa'ya istemişler."

Vehbi birdenbire yıldırım çarpmış gibi olmuş, korka korka sormuştu.

"Vermişler mi?"

Hayri'nin cevabı kesindi.

"Verememişler çünkü Hadiye ablam istememiş."

Hayri sonraki günlerde azar azar olsa da havadisleri getirmeyi sürdürmüştü.

"İstememesinin sebebi neymiş biliyor musunuz Vehbi ağabey?"

Pek tabii Vehbi bilemezdi.

"Padişah efendimiz, dul kızı Sultan ile Rıza Paşa'nın evlenmesini münasip görmüş. Oysa Rıza Paşa padişahın dul kızıyla

evlenmek istemiyormuş. O zaman genç paşanın babasıyla annesi, 'Oğlumuzu Enis Paşa'nın yeğeni Hadiye Hanımefendiyle evlendirip onun evli olduğunu söyleyerek özür dileyebiliriz' düşüncesiyle bu tasarılarını hemen yerine getirmek üzere Hadiye ablamı istemeye gelmişler. Ama Hadiye ablam böyle bir evliliğe razı olmamış elbetteki..."

Genç Vehbi derin bir soluk alarak rahatlamıştı. Hayri de bu konuyu bir daha hiç açmamış, Vehbi ağabeyine Hadiye ablasından söz etmemişti. Bu arada Hayri'yi Selanikten gelen annesi Nahide Hanımefendi alıp geri götürmüştü. Zaten Enis Paşa Konağı halkı da Halep Valiliği'ne vakitlice gitmek üzere hazırlıklarını tamamlamışlardı.

* * *

Geminin lüks mevkileri Enis Paşa ailesine tutulmuştu. Birinci mevkiler Paşa'nın himayesindeki memurlara, üçüncü mevkiler ise uşaklar, arabacılar seyisler, ağalar, ahçılar ve yamakları için ayrıltılmıştı.

Yolculuğun daha ilk dakikalarında Enis Paşa Konağı'nın aşçıbaşısı Hasan Ağa, Hadiye'nin diktirdiği beyaz önlüğü ve uzun beyaz aşçı külahını başına geçirmiş, çırakları da mutfak giysilerini giymişlerdi. Vapurun mutfağına dalıp ilk önce orayı şartlamışlardı. Sonra vapur mutfağının kap kacağı, konaktan gelen mutfak araç gereçleriyle yer değiştirmiş ve ardından işbaşı yapılmıştı. İlk günün Türk ve Müslüman yemekleri bu biçimde ortaya çıkmıştı. İçinde haram bir nesne bulunmayan bu yemeklerin aktarıldığı sahanlar ve tabaklar, aşçıbaşı ve çırakları tarafından yemek salonun kapısına kadar getirilmişti. Orada sofracıbaşı ve halayıklar tarafından teslim alınıp servis edilmişti.

Enis Paşa dini bütün, İslam dinine son derece uygun bir yaşam sürüyordu ancak uyanık bir kişiliğe de sahipti. Başta refikası Münire Hanımefendi ve yeğeni Hadiye olmak üzere konak mensubu diğer hanımlarla oturulan sofraya geminin İtalyan kaptanını da buyur etmişti. Enis Paşa, İtalyan kaptanla

Fransızca konuşuyordu. Kaptan, Türklere, Türk yemeklerine ve Türk terbiyesine, nezaketine hayranlığını sık sık tekrarlıyordu.

Hadiye'nin dünya güzeli bir Van kedisi vardı. Ancak bu güzel kedi yolculuğun üzüntülü anılarından birinin yaşanmasına neden olmuştu. O kadar nazlı, o kadar kibardı ki, kendisine hazırlanan tuvaleti beğenmemişti. Aramış, taramış, sonunda kaptanın kabinini bulmuş ve orada da en münasip yer olarak da kaptanın kürkünün içini seçmişti. Tabii bu olay üzerine ortalık birbirine girmişti. Hadiye ve yardımcı kızlar bu temizleme işini bütün rica ve yalvarmalarına rağmen kaptanın elinden alamamışlardı. Nazikçe onları geri çeviren ve bu temizleme işini de kendisi üstlenen kaptan, "O güzel kedi de misafirimdir. Yaptığı iş hiç ayıplanamaz" diyerek de gönüllerini almıştı. Ancak Hadiye yıllar sonra bile bu hikâyeyi anlatırken yeniden yaşamışcasına utandığını söylerdi.

Enis Paşa çok bilgili ve kültürlü bir kişiydi. Genç Vehbi'yi gerek din, gerekse sanat, edebiyat, tarih ve şiir konularında konuşturmayı biliyordu. Vehbi dopdolu bir gençti. Okumuş, okuduklarını belleğine yerleştirmiş, rahat konuşabilen, yağlıboya resim yapan, hem kaligrafi hem de anlam yönünden güzel yazabilen; büyükleri tarafından takdir edilen bir kişiydi.

İbrahim Ganizade Vehbi'nin kamarası birinci mevkideydi ve ancak birinci mevki güvertelerinde diğer maiyet erkânı ile dolaşmaktaydı. Birinci mevki salonunda yemek yiyorlar, lüks mevki salonlarından gelen piyano seslerini dinliyorlardı. Vehbi biliyordu ki piyano çalan parmaklar o hâlâ yüzünü hiç görmediği halde için için yanıp tutuştuğu güzel kızın parmaklarıdır. Birinci mevkiden lüks mevkiye çıkılan merdivende kimi zamanlar esen bir rüzgâr piyanoya eşlik eden şarkıların yankılarını getiriyordu. Bu öyle bir heyecan kaynağıydı ki eğer imkan olsa o şarkı sesini duyabilmek için bütün günlerini akşamlara dek merdiven başında geçirecekti. Ama o devirlerin terbiyesi sınırlarının dışına çıkılabilir miydi ki hiç? Yolculuk okuyarak, düşünerek, denizin maviliklerini, sıçrayan yunusları seyrederek, geminin peşinden hiç ayrılmayan martıların çığlıklarını,

kanat seslerini dinleyerek, en çok da üst kattaki güzel kızı düşünerek akıp gitmekteydi. Genç aşık Vehbi bu yolculuğun hiç bitmemesini istiyordu...

O suluboya küçük resimler yaparak vakit geçiriyordu; yukarı kattaki genç kız ise Selanik ve İstanbul arasındaki gidiş gelişler nedeniyle deniz yolculuklarına alışıktı. Ama bu yolculuğun atmosferi bambaşkaydı. Beyaz, pembe, mavi, sarı renkli maşlahları vardı. Hergün değişik işlemeli, uzun ipek başörtülerini başına dolayarak kamarasından çıktığında sırtına başörtüsüne uygun maşlahını giyiyordu. Açık deniz rüzgârıyla çırpınan ipek maşlahı, yarısı başına sarılı, yarısı omuzlarından uçuşan başörtüleri, narin bilekli ayaklarında yazlık iskarpinlerle şıktı.

Deniz iyot kokuyordu. Hava temiz ve rüzgâr bağımsız esmekteydi. Hadiye on altı yaşında yarı çocuk, yarı genç kızdı. Yolculuk süresince denizlerde hiç fırtına olmamıştı fakat on altı yaşındaki Hadiye'nin tüm varlığında fırtınalar kopmaktaydı. Çocukluktan gençliğe geçiş döneminin fırtınalarıydı bunlar. Uykuları rahat değildi, başını yastığa koyduğunda derinden derine duyduğu sesler öylesine çeşitliydi ki. Sonra hızla yol alan geminin suları yararken çıkardığı sesler açık lumbozdan içeri doluyordu. Denizin kokusu da bu sesler kadar güzeldi, heyecan vericiydi. Ara sıra seyahat başlamadan kısa süre önce gecenin geç saatinde aile dostlarının gelişine konu olan hadiseyi dünüyordu. Rıza Paşa gözlerinin önünde canlanıyordu. Yakışıklı, kültürlü bir genç paşaydı; üstelik soyluydu. Geçmiş kuşaklarında hep bilinen, saygıdeğer kimseler vardı. "Eğer" diyordu, "Öyle bir nedenle istemeselerdi bu teklife hayır diyebilir miydim?"

Bunu da pek kesinlikle bilemiyordu ama sanki başı sonu bilinen şeylerden hoşlanmadığını hissediyordu. Onun gönlüyle "evet" diyeceği bir kimse bambaşka olmalıydı; birdenbire çıkıvermeliydi. Gizlerden, sırların sakladıklarının ardından gelmeliydi. Evet, tanıyabilmek için çaba harcamalıydı, bunun zorluğunu kestiriyordu. Ama Hadiye bilmece çözmeyi çok severdi. Yaşanmamışları yaşamanın tadı herhalde çok hoştu. Jules Ver-

ne'in romanlarını soluk soluğa okumasının nedenleri böylesi gizlerin ardında saklı olanı çözebilme istekleri değil miydi?

Dadısı evlenecek kızların kısmetlerinden söz edildiğinde, her zaman bir cevahir yumurtlardı bağrından:

"Ya gurbetten gelecek ya karısı ölecek..."

Hadiye karısını yitirmiş acılı bir kimseye kesinlikle varamazdı. Kötümserdi hep, "Gurbetten gelmeli" derdi. İçinde yüreğini çarptıran, sık sık soluğunu kesen bir heyecan vardı. Büyümüştü artık, bir şeyler olacaktı yaşı daha da arttıkça... Fakat bunların nasıl bir şey olduğunu hiçbir zaman kestiremiyordu. Kitap okurken sayfaların arasından birilerinin çıkıvereceğini, hayatının yolunu değiştireceğini sanırdı. Fakat böylesi düşüncelerin hayal gücünden kaynaklandığını da bilirdi. Kendi kendine, fikirlerine ve düşüncelerine gülerdi sonunda.

Nereden bilebilirdi ki lüks güvertelerin altındaki birinci güvertede, ortadan uzunca boylu, sportmen vücutlu sarışın bir genç adam dolaşmakta... Güzel mavi gözlerinde, bütün hisleri yankılanan genç adamın onun kısmeti olduğunu nasıl bilebilirdi ki?

Çelyo adlı büyük lüks gemideki seyahat İskendurun'a kadar bütün ihtişamıyla sürmüştü. Kendilerinden ve çıraklarından başka hiç kimsenin giremediği arındırılmış mutfaktaki aşçıbaşı Hasan Ağa'nın başındaki külahın, her gün yıkanıp kolalanmasını yine Hadiye düşünmekteydi. Külah ve iş gömleklerinin pırıl pırıl temiz ve ütülü olmasını gündeme koyan genç kız daha bir sürü inceliklerle de uğraşmaktaydı. Hadiye kimselere sezdirmeden, kimseyi tedirgin etmeden, temizlik konusunda ne kadar titiz ve dikkatli olduğunu bildiği sevgili teyzesinin hiçbir konuda üzülmemesi için kalfaların, halayıkların ve uşakların giyimleri ve özenli olmaları görevlerini de üstlenmişti. Zaten Hadiye'nin Enis Paşa Konağı'nda çok sevilmesinin nedeni, onun genç yaşına karşın insan idaresinde gösterdiği ustalık değil miydi?

Hadiye gidecekleri Halep şehrindeki valilik konağında amcası Enis Paşa'yla teyzesi Münire Hanımefendi'nin her konuda

güvenceleriydi. Öz evlatları belki bu kadar kusursuz olamazdı. Amcasıyla teyzesi için Hadiye Allah'ın kendilerine bir lütfuydu. Hadiye annesiyle babasının da kıymetlisiydi. Fakat o devirlerin terbiye ve saygı geleneklerine göre Enis Paşa, Hadiye'nin babası Osman Nuri Bey'e "Osman kardeşim, bu Halep ili valiliğim sırasında Hadiye kızımın bizimle yaşamasına müsaadeni rica ediyorum" dediğinde akan sular durmuştu. Öbür yanda çok sevdiği baldızı Münire Hanımefendi de küçük kız kardeşi Seher Hanım'a, "Sevgili kardeşim, imparatorluğun başşehirlerinden biri olan Halep'te kendimi yalnız hissetmemek için Hadiye kızımın bir süre için bizimle yaşamasına izin vermeni istemekteyim" deyince o da, "Kızımız Hadiye sizin de kızınız" cevabını vermişti. Münire Hanımefendi'nin Paşa yönünden çocuksuz olması zaten bütün ailenin üzüntüsüydü. Ahsen hasta olmadan önce bazen o, bazen Hadiye amcalarıyla teyzelerinin konaklarına gider, oraya neşe ve hayat verirlerdi.

Seyahat yaklaşık beş gün sürmüştü. Gemi şirin İskenderun şehri açıklarında demir attığında Hadiye'nin yüreği cız etmişti. Artık saçlarındaki ipek örtüyü uçurmaya çalışan deniz kokulu rüzgârlardan ayrılıyordu. Öylesine bağlanmıştı ki Çelyo vapurunun içinde yaşanan günlere gecelere... Kamarasındaki eşyaları bavullara yerleştirmesine yardım eden genç kız belki belki onun üzüldüğünü anlamıştı. Sonra Hadiye de teyzesinin eşyalarını yerleştirmeye gelen kalfalara yardım etmişti. Yolculuk böylece noktalanmıştı. İçi yanıyordu. Göz pınarları nemliydi ve hayatının en unutamayacağı günlerinin geride kaldığını biliyordu. Kaptan onları merdiven başında uğurlarken, "Chère Matmazel" demişti, "Sizi hiç unutmayacağım. Hele piyanoda verdiğiniz konserler, Türk musikisi ve onların yanında valsler, mazurkalar ve polkalar her zaman kulaklarımda çınlayacak. Sizin soylu kişiliğinizde Türk ırkının genç kız tipini, yakından tanıdığıma her zaman sevineceğim ve gururla düşüneceğim" demişti.

İlk önce araba ve atlar indirilerek mavnalarla kıyıya taşınmıştı. Atlar arabalara koşulmuştu. Enis Paşa'yla Münire Hanımefendi kupa arabalarıyla yolculuk edeceklerdi. Hadiye bazı

konaklamalarda onların yanına gelmekle beraber asıl yolculuğunu açık faytonla sürdürecekti.

İskenderun'da birkaç gün kalmışlardı. Buradaki misafirlikleri çok hoş geçmişti. Bütün şehir halkı ve küçük büyük memurlar tarafından uğurlanmışlar ve yola koyulmuşlardı.

Serin deniz yolculuğundan sonra hava birdenbire öyle değişik gelmişti ki Hadiye'ye, faytonun körüğünü açtırmıştı. Süratle yol alan atların yaptığı bir rüzgâr oluşuyordu ama öyle sıcaktı ki... Hiç alışmadığı kuru bir sıcaktı bu. Selanik de yazları sıcaktı fakat oradaki nemli bir sıcaklıktı.

Önde paşa amcasıyla teyzesinin arabası tırmanmaktaydı. Onların yanları sıra elli kadar atlı jandarma gidiyordu. Belki arka bölümlerde de vardı ama yolun ön kısımları öylesine sıktı ki kimi zamanda kupa arabası gözden kayboluyor, kimi zaman arkadaki kiralık arabalar görünüyordu. Dağlarda bu döne döne yükselen yolda genç İbrahim Vehbi, Hadiye'yi görmüştü. Görmüştü ama ne görmek... Bir çift iskarpin, etekleri rüzgârla kıpırdayan bir yeldirme, bir de sırma işlemeli krem bir başörtünün arabanın dışına çıkarak rüzgârda çırpınan ucunu içeri çeken beyaz eldivenli küçük bir el... Hepsi bu kadardı, ama genç Vehbi'yi çıldırtmaya yetecek bir görüntüydü.

Öbür tarafta Hadiye hiç de alışık olmadığı sıcaklıkla boğuşuyordu. Yanlarındaki üstü hasırla kaplı, buzluklu büyük şişedeki serin içme suyuyla arada bir yüzünü yıkayarak dayanmaya çalışıyordu. Arada, hiç tanımadığı ormanlara girdiklerinde gölgeliklerde mutlu oluyordu.

Öğle zamanında yemek molası için durulduğunda arkadan gelenler uzakta bir ağaç altına hasırlar, onların üzerine de kilimler seriyor, üstlerine minderler atıyorlardı. Hazırlıklar tamamlandığında Paşa, karısı ve genç Hadiye Hanımefendi arabalardan iniyorlardı. Vapur yolculuğunun son gecesinde aşçıbaşı Hasan Ağa'nın hazırladığı kuru köfteler, söğüş etler, börekler; yine o hasırlı buzluklarda korunmuş ayranlar ve soğutulmuş meyvalarla donatılmış yer sofralarına oturuyorlardı. Hadiye, amcası ile teyzesinin birazcık yorulmalarına rağmen

gülümseyişlerinden, memnunluklarını anlıyordu. Onun da yüzü gülüyordu. Büyük ve sonunu hiç bilmediği bir gizli serüvenin içindeydi sanki. Yeme içme hazırlıkları hep yardımcılar tarafından yapılıyordu. Sonra kolunda sırmalı peşkiriyle ibrikçibaşı dedikleri kalfa, efendilerinin ellerine sabun uzatıyor ve su dökerek yıkanmalarını sağlıyordu. Sonra yine yola düşüyorlar, geceleri bir yerlerde konaklıyorlardı.

Günler sonra Halep göründü. Vali Konağı şehrin güzel bir semtindeydi. Çevresi, üstlerinde demir parmaklıklar bulunan yarım duvarlarla çevrili, çatısı kiremitli, pencereleri kafesli birkaç katlı kocaman konağın demir bahçe kapıları ardına kadar açılmıştı. Vali Paşa, hanımefendisi ve kızları –ki ilk zamanlar hep öyle sanılmıştı– ile rekafatçisi baş kalfa Kamer'in arabaları konağın kapısından içeri girdikten sonra, onları konakta ikamet edecek maiyet memurları, kalfalar, uşaklar, seyisler, ahçılar, yamaklar birer birer izlediler. En sonunda Yaver Ağa ile İbrahim Vehbi Bey önlerine düşen mihmandarların peşinde kapıdan içeri adımlarını attılar. Halep'teki hayat böylece başlamıştı.

* * *

Halep'te yaşanan iki yıl Hadiye için çok anlamlı geçmiş, orada çok büyük bir sınav vermişti. Konağın bütün idaresini teyzesi ona bırakmıştı. Konakta yaşayan adamlarına, konağın her konudaki bakımıyla ilgili görevlilerine, emirleri Hadiye verecekti. Münire Hanımefendi, sevgili yeğeninin Osmanlı gelenek göreneklerine göre yüksek bir sınıf olan Valilik makamının gerektirdiği bütün protokolü öğrenmesinin şart olduğuna inanıyordu.

Kendi büyük tecrübesi, yeğenine öğrenmesi gerekenleri rahatlıkla aktarmaya yaramaktaydı. Hadiye kısa sürede gerek vekilharca verilen siparişleri, gerekse hesapları kontrol işini kavramıştı. Konakta yemek ve içmek için nelere ve ne kadar gereksinme olacağını öğrenivermişti. Teyzesiyle amcasının büyük ödevleri vardı. Onlar karı koca Osmanlı İmparatorluğu'nun bi-

rer elçisi mevkiindeydiler. Hiçbir yanlış davranışları olmamalıydı. Yerinde olmayan bir tek kelime bile kullanmamalıydılar. Sultan Abdülhamit son derece kuşkucu bir padişahtı. Memleketin her yerine tayin ettiği en küçüğünden en büyük mevkiine kadar bütün memurları, padişahın hafiyeleri tarafından sıkı sıkıya gözlenmekteydi. Enis Paşa da, refikaları Münire Hanımefendi de, yeğenleri Hadiye de böylesi bir gözlenme altında olduklarını bir dakika olsun akıllarından çıkarmıyorlardı.

Davranışları, konuşmaları hep kendi dikkatlerinin kontrolündeydi. Sadece kendileri değil, adamlarının da bir tek yanlış söz etmeleri üzücü olayların ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Büyük devlet adamları hep bu baskı altındaydılar. Vilayetteki yüksek rütbeli memurlar arasında bile gizlenmiş olabilen bu hafiyeler, canını sıkacak herhangi bir davranış olduğunda ya da işgüzarlık yapacağı tuttuğunda saraya bir jurnal uçuruverirdi. Gerçi eski hükümdarlar benzeri hemen boğulmak, öldürülmek gibi korkunç sonuçlar olmuyordu ama bu sorun daha Vali Paşa'nın Vilayet koltuğuna oturduğunun ilk gününde hemen gündeme geldi. Bu yüzden de davranışlar ve konuşmalar dikkat sözcüğünden geçmeliydi. Hadiye bu işlerde son derece beceri göstermekteydi. Ciddi, ağırbaşlı, çalışkan ve sabırlıydı. Kendini bir protokol okulunda sanıyordu. Amcasıyla teyzesinin her konuda koruyucu meleğiydi.

Halep Vali Konağı'nda Paşa'nın sağ kolu Kalem Mahsuz Müdürü genç İbrahim Vehbi'ydi. Vehbi Bey, babasının "biraderim, can beraberim" dediği bu harika insana hayrandı. Paşa öylesine kültür olgunluğuna sahipti ki, onun kişiliğini besleyen bu olgunluğun yıllar yılı aile geleneklerinin potalarından süzüle süzüle bu kıvama ulaştığını, beraber geçen her günün sonunda daha iyi kavrıyordu. Enis Paşa, Beylerbeyi payesini boşuna almamıştı. Beylerbeyi payesini birçok kimse belki de bu özelliklere hiç sahip olmadan alabiliyordu. Fakat Enis Paşa, gerek üç yüz elli yıllık soyu ile geçmişi bilinen, gerekse devletine sevgisi, hükümdarına bağlılığıyla tanınan kişiliği ile, alnının akıyla o payeyi kazanmıştı. Bütün bunlar kütükte siciliyle bilinmekle beraber, "Para için her kötülüğü yapan hafiyelerin şerlerinden

Allah korusun" sözü bile dudaklarından yüksek sesle çıkmamıştı Enis Paşa ailesinin.

Böylece kusursuz şekilde tam bir seneyi Halep'te geçirmişlerdi ki, gecenin birinde telgraf memuru Paşa'ya bir şifre sundu. Enis Paşa gecenin beklenmedik bir vaktinde gelen şifreyi çözdüğünde beyninden vurulmuşa döndü. Şifre şöyleydi:

"Hakkınızda söylenenlerin gerçeklere uyup uymadığının öğrenilme nedenleriyle, mahalli memuriyetinizden Dersaadet'e dönmeniz Padişahımız efendimiz tarafından emredilmektedir."

Enis Paşa vefakâr dostu, canı, cananı eşi Münire Hanımefendi'yi yanına çağırmakta gecikmedi. Sevgili yeğeni Hadiye de çözülmüş şifreyi heyecanlı, titrek sesiyle okudu. Hadiye beyninden vurulmuşa dönmüştü. Renginin sararmasından başka görünüşünde hiçbir belirti olmayan teyzesi, son derece vakur, ciddi ve temkinliydi. Kısa konuştu:

"Üzülmeyiniz aziz Paşam, böyle hadiseler Allah'ın en lekesiz kullarının başına bile gelebilir. Yalnız çok rica ederim, soğukkanlılığınızı kaybetmeyiniz. Bugüne dek Allah'ımdan ne dilediysem benden esirgememiştir. Buna bütün imanımla inanıyorum. Bu gece yarısında Allah'ımın bin bir ismiyle esma çekeceğiz. Bu kara yazıyı alnınıza yazmak isteyenler perişan olacaklardır. Çünkü Allah'ın sillesi onların alınlarında şaklarken, size sürmek istedikleri leke kendi alınlarına yazılacaktır."

Paşa tevekkülle gülümsedi. "Her zaman ne gerekirse onu yapacağınıza imanım var" diyebildi sadece. Hadiye amcasına sarıldı. Onu öptü.

* * *

Hadiye bakireydi. Ona düz beyaz bir elbise giydirildi. Başına beyaz bir örtü dolandı. Büyük kabul salonunun orta yerine serilen beyaz çarşafın ortasına oturtuldu. Eline bin bir taneli bir tesbih verildi. Çevresine konak halkının güvenilen kadınları, kırk kişi dolandı, diz çökerek oturdular. Her birinin elinde bin taneli tesbih vardı. Hepsi boy abdesti almışlardı. Gece yarısı

başlarken tesbihler çekilmeye başlandı. Allah'ın bin bir ismi, ism-i celili tekrarlanacaktı. Bu, öyle büyük bir inanış, öyle bir yalvarıştı ki, genç, yaşlı herkes, Allah'ın huzurunda diz çökmüşlerdi. Bu görünüşleriydi, ama Allah'ın huzurunda yürekleriydi secdeye kapanan. Yürek dilleriydi Allah'ın bin bir ismini bin kere tekrarlayan.

Hadiye de esma çekiyordu. Kendi yüreğinden taşanların tanrının bin bir ismini her tesbih tanesinde tekrarlayanların güçleriyle birleştiğini hissediyordu. Görünmez bir buğuydu sanki yüreklerden kopan... Birbirleriyle birleşerek bir ak bulut halinde göklere yükseliyor, oraların yüce sahibine ulaşıyor ve oradan, haksızlığa uğrayan kişinin acılarını silecek yüce buyruğun çıkmasını diliyordu....

Bin bir ism-i celili çeken parmaklar, birer birer avuçlarda toplanan tesbihleri dudaklara götürmekteydi. Tümünün yüreği Allah'ın secdesindeydi. Sonunda bütün tesbihler avuçlara toplanarak dudaklara götürüldüğünde, konağın çatısına taşlar atılmaya başladı. Küçük küçük taşlardı bunlar, ama sesleri yankılarla büyüyerek salonun içinde duyuluyordu.

Münire Hanımefendi avucundaki tesbihi önüne, yere bıraktı. Orada bulunanların tümü tesbihlerini bırakıp avuçlarını göklere kaldırarak şükür dualarını etmeye başladı. Kısa bir süre sonra Münire Hanımefendi Hadiye'ye fısıldadı.

"Git amcana müjdeyi ver evlatcığım".

Hadiye süzülerek çıktığı kapıdan kısa bir süre sonra döndü. Teyzesinin boynuna sarılarak fısıldadı:

"Yeni bir şifre gelmiş az önce. 'Geri dönmenize gerek kalmamıştır. Vazifenize devam ediniz.' Altında Sultan Abdülhamit'in imzası."

Bu inanılması güç ama gerçek olayı yıllar sonra anlatan Hadiye, "Hâlâ o gecenin ihtişamını unutamam. Ben duygularımın sivrilmiş keskin uçlarından bir şeylerin fırlayıp benim varlığımdan fışkırdığını hissediyordum. Böyle hissedebilmek, harika bir yüceliğe ulaştırıyor insanı. İnanıyorum ki bizim beyinlerimizin iletişimleri tanrıya yükseldi ve oradan amcama haksızlık edenlerin suratlarına şamarlar vuruldu. Ya çatıya vuran

taşlar? Onun açıklaması yok, belki bize öyle sesler duyuruldu. Zaten yeryüzünde daha milyonlarca gizlerde kalan sırlar var." diyecekti.

O geceden sonra Enis Paşa iki seneye yakın bir süre Halep'te valilik makamında şerefle oturdu. İstanbul'a döndüklerinde de o günlere tanık olan dostlarından, Zat-ı Şahane'ye birtakım sebepsiz jurnaller sunulduğunu, padişahın o ilk anda hiddetle verdiği kararını birkaç saat sonra "Ben Enis Paşa'ya güvenirim" diyerek değiştirdiğini dinlemişlerdi.

Hadiye ile Vehbi

Selanik'ten İstanbul'a gelişlerinde olduğu gibi, Halep'ten dönüşte de mevsim kıştı. Hadiye, Selanik'i, Beyaz Kule'sini, baba ocağını özlemişti. Yüreğinin derinliklerinden sızıp yüzeye çıkan mızmızca hoşnutsuzlukların hiç de Halep'ten ayrılışlarından kaynaklanmadığının farkındaydı. Enis Paşa Konağı'nın akıp giden tekdüze yaşamı ise hiç değildi.

"Şu halde bana ne oluyor böyle? Neden huzursuzum, neden bilmediğim halde bir şeylerin özlemlerini duyuyorum?"

Halep'e giderken on altı yaşındaydı. Oysa şimdi on sekize ulaştığını yani artık büyüdüğünü aklına bile getirmiyordu. Hep kendi kendini araştırmaktaydı. Hani havalar bozmadan önce insanın yüreğine bir tuhaf hisler dolar, sonra bakar ki yağmurlar başlamış, işte o da tıpkı öyleydi.

Öyle hissettiği günlerin bir sabahıydı. Teyzesi çağırtmıştı Hadiye'yi. Çağırıcı kız, "Küçük hanım, hanımefendi acele gelmenizi istedi" deyince Hadiye telaşlandı. Gergefte bir işe başlamıştı. Krem saten üstüne bir çift çınar ağacı, ortalarında fıskiyesinden sular fışkıran bir havuz, kenarlarında da sarı sarı nergisler. Yer minderine diz çöküp önünde oturduğu büyük gergefte kımıldayamazdı. Sol eli gergefin altındaydı. Parmaklarının arasındaki yeşil ham ipek geçirdiği iğneyi, çınar yaprağının kenarını gösteren yere usulca sapladı. Usulca gergefin altında duran dizlerini geri çekti. Nakışın kenarda duran örtüsünü örttü ve ayağa fırladı. Birkaç dakika gecikmişti ama bunu teyzesine özür dileyerek anlatınca gecikme suçu bağışlanırdı.

Öyle de oldu. Teyzesi gülümsüyordu.

"Anlamıştım zaten. Sorduğumda 'Masallardaki nakışlar benzerini işliyor küçük hanımefendi' demişti. E, söyle bakalım hanım kızım, o muhteşem ipek duvar halısını ne zaman bitireceksin?"

Teyzesinin ses tonunda bir tuhaflık sezinlemişti.

Fakat "Acelesi mi var teyzeciğim?" diyememişti. Çeyizine katılacak becerilerinden biriydi ama ortada fol yoktu yumurta yoktu. Aceleye ne gerek vardı?

Münire Hanımefendi, Hadiye'nin gözleriyle sorduklarını görmezlikten geldi.

"Otur otur, ayakta durma evlatcığım."

Teyzesi yatak odasındaki kapitone, kenarları fitilli kırmızı çuha minderinde oturmaktaydı. Arkasına gelen pencere önündeki minderliklerin üzerine özenle serilmiş bir ipek elbise durmaktaydı. Hadiye, teyzesinin Halep'te diktirdiği bir yolu lacivert, bir yolu gümüş rengi şık elbiseyi çok beğeniyordu. Teyzesi elbisenin sandık odasındaki dolaptan getirilişinin nedenini açıklamıştı.

"Bugün akşama doğru yani akşamüstü kahvaltı saatinde aziz ve kıymetli dostum Leyla Hanımefendi'ye davetliyiz. Bilhassa senin de gelmeni yazmış gönderdiği mektupta."

Hadiye heyecanlandı. Yanaklarına ateş bastı. Sevinmişti. Leyla Hanımefendi'ye (ünlü kadın şairimiz) karşı büyük bir hayranlık duymaktaydı. Çocukluğundan beri teyzesi Hadiye'yi bu aziz ve kıymetli dostum dediği Leyla Hanımefendi'nin konağına götürürdü. Ama iki senelik bir ayrılıktan sonra bu zarif şık ve güzel hanımefendiyle yeniden karşılaşmak tadına doyum olmayacak bir hadiseydi.

Teyzesi Hadiye'ye dikkatle bakıyordu.

"Saçların güzel yapılmış ama arabayla Yavuz Ağa'yı gönderdim, perukarı alıp getirecek. Sen uçuk pembe renkli, ipek karışık o yünlü elbiseni giysen diyorum. Bir kere giymiştin, çok yakışmıştı."

İki saat sonra Enis Paşa Konağı'nın büyük kapısının çift ka-

natları ardına kadar açılmıştı. İki siyah atın çektiği kupa arabası dışarı çıkarılmıştı. Haremin merdivenlerinden inen siyah ipek tafta çarşaflı Münire Hanımefendi son derece zarifti. Siyah güderi eldivenli elinde yine siyah küçük bir çanta tutmaktaydı. Ufacık ayaklarında orta boy topuklu siyah iskarpinler vardı. Dal gibi inceydi vücudu. Yüzü kalınca hasır bir peçeyle örtülüydü. Yanında yeğeni Hadiye koyu erguvan rengi tafta çarşaflıydı. Dirseklerine kadar uzun güderi eldivenler, içine giydiği elbisesine uygun, solgun pembe renkliydi. Çarşafının eteği bol, beline doğru daralmaktaydı. Bu narin vücudun başından omuzlarına ve oradan da dirseklerine kadar inen pelerin, uçuk pembe renkli eldivenlerle saklanan kollarını örtmüyordu. Ayaklarında sivri burunlu, üstü renkli taşlarla işlemeli tokalı, zarif, yüksek topuklu siyah rugan iskarpinler vardı. Onun da peçesi örtülüydü. Fakat bu peçe teyzesininki gibi hasır denilen, hasır biçimi dokunmuş siyah ipek kumaştan değildi. Yüzünün bütün güzelliğini, içleri yeşil menevişli kahverengi gözlerinin parıltılarını, dudaklarının pembeliğini gizleyemeyen incecik bir tül peçeydi. Hadiye incecikti. Öyle ki bir erkek mendilini bükerek beline doladığında, uçları birbirine değiyordu.

Araba Fatih Küçük Otlukçu Yokuşu'nun Arnavut kaldırımı döşeli yolunda ağır iniltili bir yavaşlıkla çıkıyordu. Ama buna rağmen atların nalları kaldırım taşlarına çarptıkça her adımlarında şimşek çakmışcasına sesler çıkarmaktaydı. Leyla Hanımefendi'nin konağı da Fatih'teydi.

Bir süre bu biçimde yol alındıktan sonra muhteşem konağın kapısında araba durdu. Yaver Ağa yere atlayarak hanımefendisinin siyah eldivenli elini son derece nazik bir biçimde tutarak inmesine yardım etti. Sonra Yaver Ağa'nın uzanan eli yavaşça Hadiye'nin eline dokundu. O da yavaşça fısıldadı:

"Daha henüz yardıma gerek yok, ama yine de teşekkür ederim Yaver Ağa."

Başkalfa konukları haremin kapısında karşılarken yukarıda, merdiven başında Leyla Hanımefendi beklemekteydi. Hadiye teyzesinin iki basamak ardındaydı. İki sevgili dost orada kucaklaştılar. Leyla Hanımefendi dostundan ayrılınca bir adım

gerileyerek Hadiye'ye baktı. Sevgiyle, hayranlık dolu bir bakıştı bu. Dudaklarından dökülen sözler de duyguların kelimelere yüklenmesiyle sıcacıktı.

"Aman Allahım maşallah, Hadiye kızımız ne kadar büyümüş, gelişmiş. Artık genç bir hanım olmuş."

Kollarını açmıştı. Hadiye usulca bu açılan kolların arasına sokuldu. Leyla Hanımefendinin kolları çözüldüğünde yüzünü dostu Münire Hanımefendi'ye döndürdü.

"Bu ne güzellik böyle, bu ne bahar tazeliği. Aman Allahım, ne kadar da özlemişim ikinizi de."

Hadiye yavaşça mırıldandı, özlediğine kavuşmaktan mutlu olduğunu ifade etmeye çalıştı. Çarşaflardan oracıkta soyunuldu. Başkalfa ve halayıklar sessizce uçan adımlarla konukların çarşaflarını bohçalatmak üzere alıp götürdüler. Hadiye, Leyla Hanımefendi'nin kendisini olduğu kadar, konağını, konağının o doğuyla batıyı büyük bir zarafetle, yadırganmadan kaynaştırmasındaki havasını da özlemişti. Aradan geçen iki yıldan sonra Hadiye bunları gördüğünde, bu konağın yerleştirilmesindeki ustalıkta Leyla Hanımefendi'nin oğlu büyük mimar Vedat Bey'in emeği, tavsiyeleri var mı düşüncesi başından geçiyordu.

Büyük salonun dekorasyonu insana huzur vermekteydi. Çeşit çeşit koltuk ve kanepeyle döşenmişti. Bir bölümünün yerli sanatçıların elinden çıkma olduğunu Leyla Hanımefendi daha önceleri anlatmıştı. Fakat büyük bölümü de Fransa'dan getirtilmişti.

Hadiye her zamanki gibi yine büyük kuyruklu piyanonun yanında duraladı. Piyanonun kristal altlı şamdanları gümüştendi. Üstünde garp müziği ustalarının büstleri sıralıydı. İçinden yine geçirdi. "Bu salonda doğu ile batı kardeşçe dostça yan yanalar. Utların, kemanların, santurların kemençelerin, tamburların, rebapların yanında yabancılık duymadan sessizce duran bir de viyolensel vardı. İpek etekleri hışırdayarak teyzesiyle evsahibesi Leyla Hanımefendi'nin oturdukları yana yürüdü.

Halep hakkında uzun uzun sorular yönelten Leyla Hanımefendi'ye teyzesi tatlı tatlı Halep'teki yaşamı, imparatorluğun

uç vilayetlerindeki havayı anlatıyordu. Hadiye teyzesinin bazı üzücü olayların sıklaştığı yolundaki sözlerini ise ilk kez duyuyordu. Halep'te bir tedirginlik, İmparatorluk aleyhine gizli gizli cephe alınmakta olduğunu duyunca şaşırmaktan kendini alamadı. Leyla Hanımefendi de "İstanbul'un havasında da kara bulutlar dolanmakta" deyince büsbütün şaşırdı Hadiye. Bu gibi sözler Halep'te olsun, dönüşlerinden sonra kendi evlerinde olsun hiç konuşulmamıştı. Neler oluyordu memleketlerinde?

Teyzesi neler söylüyordu aziz dostuna?

"Selanik'te de yine o tuhaf rüzgârlar esmekte. Gerek benim, gerekse kardeşlerimin çiftliklerine Bulgar ve Rum çeteciler baskınlar düzenliyorlarmış. Doğrusu Paşa da ben de için için tedirginlik duymaktayız. Vakıa şimdilik bizim adamlarımız onlarla başa çıkıyorlarmış ama her geldiklerinde arkalarında bir zarar bırakıyorlarmış."

Hadiye annesiyle babasını çiftlikte düşününce yüreğine bir hançer saplanmışcasına acı duydu. Selanik'te çiftlikte neler oluyordu? O, bu ürkütücü düşüncelere gömülmüş artık konuşulanları dinlemiyordu. Neden sonra başında karanlık bulutlar dağılınca karşısında oturanların aralarına yeniden döndü. Leyla Hanımefendi gülümseyerek Hadiye'ye bakmaktaydı.

"Nerelere gitmiştin güzel kızım? Senin bize katılmanı bekliyoruz. Sanki uzaklardaydın."

"Affedersiniz efendim, birdenbire Selanik'i, çiftliği ve annemle babamı düşünüyordum."

"Çok mu özledin?"

"İki yıl görüşmedik. Özledim efendim, hem de çok."

Münire Hanımefendi söze karıştı.

"Kız kardeşime, Osman Bey kardeşime mektup yazarak gelmelerini rica etmiştim. Mühim bir mesele hakkında görüşmemiz lazım da."

Sonra Leyla Hanımefendi'ye döndü:

"Hadiye kızım büyüdü. Artık onun geleceği hakkında annesi ve babasıyla konuşmamız gerekmekte."

Ve iki arkadaş gençlerin zamanı geldiğinde yuva kurmaları hakkında karşılıklı bir konuşmaya koyulmuşlardı.

"Bana kalırsa sevgili Münire kardeşim, dünyada en güç meslek evlilik mesleği. Bugün memleketimizde hâlâ eski gelenekler sürdürüldüğünden kızlarımız gelin başlarına taç yapılarak takılan limon çiçekleri benzeri masum ve temiz yetiştirilmeye gayret sarfediliyor. Fakat evlilik müessesesinin çeşitli konuları hakkında hiçbir bilgi verilmiyor. Bir genç kız evlilik hayatına başladığında birçok bilgilerden yoksundur. Akıllı kimseler kısa zamanda bu noksanlarını anlayarak bilgi edinme yolunda çaba sarfetmeye başlarlar."

Leyla Hanımefendi'nin açtığı konu Hadiye için gerçekten şaşırtıcı idi. Can kulağı ile dinliyor, bir yandan da kendini tartmaya çalışıyordu. İlk önce kültürünü düşündü. Okumuştu, o zamanın kibar aile kızlarına evlerinde aldırılan özel derslerle çok şeyler öğrenmişti. Babası her zaman söylerdi, okumak bir sihirli anahtardır. Bilgi hazinelerinin kapılarını açar insanlara. O sihirli anahtarı elde ettiğine inanıyordu. Lisan öğrenmişti. Arapça, Farsça ve Fransızca...

Müzikte de oldukça beceri sahibiydi. Klasik Türk musikisinin bütün makamlarını öğrenmişti. Belki bir tek musiki aleti çalsaydı daha iyi olurdu ama o piyanoyu da ud kadar seviyor, kanun da çalabiliyordu. Hem de sadece kendisine kadar değil fasıllara karışacak kadar.

Nakışa gelince... Başladığı büyük bir duvar halısını gergefte görenler, "Bir usta ressamın fırçasından çıkma resim kadar güzel, renk uyumları harika" diyorlardı. Yastıklar da işlemişti. Salon süsü yastıklar. Dantela da biliyordu. Her gördüğü ve beğendiği dantelaya bakarak kopya ediyordu.

Birden Leyla Hanımefendi sordu:

"Peki reçel kaynatmayı biliyor musun? Mesela vişne reçeli?"

Hadiye böyle bir soruyla karşılaşacağını aklının ucundan bile geçirmiyordu. Yanaklarına ateş bastı. Evlerindeki reçelleri ya haremlerdeki becerikli kalfalar, ya da mutfaklarındaki ahçıbaşı yapardı.

"Hayır efendim, maalesef bilmiyorum. Bana öğrenmem gerektiğini de söylemedi büyüklerim."

"Hanımların çoğu bilmezler, o nedenle de çocuklarını uyarmazlar ama ben sana öğreteceğim. Akşamüstü kahvaltısını bir yapalım, sonra bütün incelikleriyle öğreteceğim. Benden sana bir hatıra olur."

Az sonra salonun çift kanatlı kapısı açıldı, kol açılarına zor sığan büyük gümüş bir tepsi taşıyan beyaz eldivenli, redingotlu, papyon kravatlı bir harem ağası içeri girdi. İki hanımefendinin ortalarında duran masanın üstü, çeşitli reçeller, çörekler, börekler ve bisküvilerle dolu tabaklarla donandı. Arkadan bu sefer daha küçük bir gümüş tepsiyle kalfa onlara yaklaştı. Sırtında bir yolu kırmızı, bir yolu sarı ipek kumaştan uzun bir elbise vardı. Ayak sesleri duyulmuyor, uçarcasına yürüyüşü sırasında tepsideki bardaklar, çaydanlık ve demlik, şekerlik hiç kıpırdamıyordu. Başındaki hotoz biçiminde dolalı ipek krep sarığı oyalarla süslüydü. Çayları bardaklara boşaltmadan önce usulca, "Açık mı koyu mu emir buyurursunuz" diye soruşu öylesine yumuşak, öylesine nazikçeydi ki... Haremağası salondan çıkmıştı. Çayı getiren kalfa ise birkaç adım geri geri giderek el pençe divan durmuştu. Leyla Hanımefendi ona döndü, hiç de otoriter olmayan müşfik bir sesle hitap etti:

"Teşekkür ederiz Nazikder Kalfa. Burada genç bir kızımız var. Sonraki çayları da onun elinden içmek bir zevktir. Siz çıkabilirsiniz."

Nazikder Kalfa eğilerek hanımefendiyi selamladı, yine geri geri yürüyerek bir rüya sessizliği içinde dışarı çıktı. Hadiye bütün bu güzel davranışlara hayran kalmıştı. Bu, nezaket, zarafet ve saygının bir sevgi potasında eriterek sunuluşuydu herhalde. Leyla Hanımefendi ilk ikramları yapmak için davranırken Hadiye büyük bir dikkat ve yumuşaklılıkla onu önledi.

"Müsaade buyurursanız Leyla Hanımefendi teyzeciğim" diyerek tabakları birer birer alarak teyzesine ve Leyla Hanımefendi'ye buyur etti. En sonunda kendisi de birkaç bisküvi ve çörek aldı. Bir taraftan çay içiliyor, dizlerine serdikleri kolalı keten peçetelerin üstündeki tabaklarda börek ve çörekleri yiyorlardı. Bu arada da konuşuluyordu.

Leyla Hanımefendi teyzesinin sorusu üzerine son yazdığı şiirin bestelenmek üzere istendiğini anlatıyordu. Sonra sözünü kesti, ortalarındaki masada duran billur bir tabağı kaldırdı. Hadiye'ye dönerek gülümsedi.

"İşte az önce sözünü ettiğim vişne reçeli. Rengi hiç bozulmadan, tanecikleri ezilmeden yani görünümü de lezzeti ve kokusu kadar zevk verici olmalı. Biraz tadar mısın? Bakalım beğenecek misin?"

Gerçekten tombul tombul mayhoşça vişneler mis mis kokuyordu. Kırmızı, yakut renkli şerbeti de tam kıvamında bir koyuluktaydı.

Leyla Hanımefendi'ye yapılan ziyaretin üzerinden kısa birkaç gün geçmişti ki, Hadiye'nin anne ve babası Enis Paşa Konağı'na geldiler. Kavuşmanın heyecanlı dakikalarından sonra Halep'ten gelen hediyeler sahiplerine sunulmuştu. Misafirlerin Selanik'ten getirdiği hediyeler de yerlerini bulmuştu. Hadiye'nin ilgisini çeken babasının tedirgin haliydi. Sanki ortada istemediği bir şeyler vardı. Sık sık paşa ağabeyisi ve yengesiyle odalarına kapanıp saatlerce konuştuktan sonra Osman Nuri Bey'in kızına daha düşkün, daha müşfik görünümü Hadiye'ye bir tuhaf geliyordu. Böylece geçen bir haftadan sonra konağın kahvecibaşısı Kamer Kalfa –Hadiye ona Kamer abla derdi. Aklı başında, sazı sözü yerinde bir hanım kadındı– Hadiye'yi bir köşeye çekti. Çevresine bakındı. Kimseler olmadığına emin olunca kulağına fısıldadı:

"Sevgili sultanım haberin yok galiba. Şarkılar söyleyerek piyanonun başında bir hayli kalmaktasın. Sonra da gergefinin önünde diz çöküyorsun. Dünyadan haberin yok senin."

"Dünyada haberim olmayan neymiş ?"

"Ne olacak. Senin evlendirilmen konuşuluyor."

Hadiye donup kalmıştı.

"Evlendirilmek mi? Ama ortada ne görücü var ne de haberciler."

"Gerek yok ki bunlara. Paşa amcan ve Hanımefendi teyzen seni evlatları gibi sevdikleri, kaç zamandır paşa amcanın husu-

si kalem müdürlüğünü yapan Ganizade İbrahim Vehbi Bey'e verecekler."

Hadiye birden heyecanlandı. Ganizade İbrahim Vehbi Bey... Küçük Hayri'nin şu bir zamanlar her gün anlattığı Jöntürk, şu yakışıklı ressam, güzel yazan, güzel konuşan, soylu kişizade genç adam. Hadiye öylesine şaşırmıştı ki... Kaç yıldır bir çatı altında yaşadıkları halde birkaç kez kafes arkasından yokuşu çıkışını görmüştü sadece. Fesinin arkasından görünen saçları sarıydı. Çok şık giyinmişti.

Hayri, "Vehbi ağabeyim ünlü terzi Mir'de diktiriyormuş elbiselerini." demişti bir kez. Sonra da Vehbi Bey'i anlatmıştı:

"Gözleri de gök rengi ama hafifçe bulutlu gök mavisi, öyle boncuk mavisi değil. Sonra öyle güzel resimler yapıyor ki Hadiye abla. Onunla Gülhane Parkı'na gittiğimizde bana çiçekleri adlarıyla anlatıyor. Gökyüzündeki tüm yıldızların adlarını öğrendim. Dünyanın bütün ülkelerini biliyor, Hadiye abla. Bana haritaları ezberden çiziyor. Şiirler okuyor, Arapça, Farsça, Türçe. Fransızların bir ünlü yazarları varmış. Onun bütün öykülerini anlatıyor. Ve diyor ki 'Bunlar dikkat edilerek, düşüne düşüne okunursa gizlerinde bir sürü anlam vardır.' İlk tanıştığımız yılda bana Diyarbakır masalları da söylerdi. Sonraları yine masal söylemesini istediğimde 'Artık büyüdün, başka şeyler de öğrenmelisin. Çok okumalısın ki büyüdüğünde bu vatana hizmet edebilesin. Bir meslek sahibi olmalısın ama bu meslekte ilerlemek için çok bilgili olmalısın' diyor."

İki yıl önce Hayri'den her gün dinlenen bu sözler başının gizli köşelerinde yazılmışlardı. Şimdi şimşek hızıyla peşpeşe saklandıkları yerden fırlıyorlardı.

Ganizade İbrahim Vehbi Bey'i amcası da anlatmıştı.

"Bu genç adam Diyarbakırlıdır. Diyarbakır vatanımızın geçmiş zamanlarda yaşanırken oluşan kültürüyle, tarihiyle, sanat eserleriyle dopdolu şehirlerinden biridir. İnsanları görgülü, saygın kimselerdir. Yüzyıllar boyu bu potalardan süzülen özellikleri taşıyan, gerçekten asil aileler vardır. İşte Ganizadeler de bu doğu şehrinin köklü ailelerinden biridir.

Dostum biraderim, can beraberim Hafız Necip Beyefendi'yle yıllar içinde oluşan dostluğumuz bana gerek dostumun, gerekse oğlu İbrahim Vehbi'yi yakından tanımama vesile olmuştu. İbrahim Vehbi Bey oğlumuz birtakım ileri hareketlere atılmıştı. Bizlerle beraber oluşunun gerçek sebebi bu hareketlerin onu sürgünlere kadar götürebileceğiydi. Yanımızda bulunduğu yıllar boyunca olgunlaştı. Taşkın davranışların tehlikeli sınırlarından tümüyle kopmasa bile daha ciddi düşünür oldu. Biraz da ona hak vererek Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşe doğru gittiğini anlıyoruz ama gençler çok daha başka, derin düşünmekteler işte. İbrahim Vehbi Bey oğlumuz da böyle fevkalade cevherli bir genç. Şimdi iki yıldır benimle sessiz sedasız bir korunmada ama için için kaynadığına inanıyorum."

Birer birer anımsıyordu amcasının bu söylediklerini. Ya teyzesi... Senelerdir İbrahim Vehbi ile kaç göç yoktu aralarında. Sık sık paşayla beraberken odalarına davet ederlerdi. O zaman Hadiye'nin o üçlü beraberliğe katılması imkânsızdı.

Hadiye o gün piyano çalamadı. Gergefinin önündeki mindere diz çökemedi. Kamer Kalfa'nın söyledikleri başının içinde tekrarlanıyordu. Yüreğinde tuhaf bir çarpıntı vardı. Bir şeyler oluyordu.

O günün akşamına doğru –ki günlerden perşembe idi– bir hareket başlamıştı. Bu hemen hemen her hafta tekrarlanırdı. Enis Paşa Konağı'nın şenlendiği, havasına bir başka tadın yayıldığı gecelerden biri başlayacaktı.

Ünlü tambur ustası üstad Cemil Bey ve beraberindeki saz heyeti konakta ağırlanacaklardı. Yemek salonundaki uzun yemek masasına pırıl pırıl beyaz kolalı örtüler serildi. Konağın en kıymetli Saksonya ve Rosenthal yemek takımları, kristal sürahiler, bardaklar, kıymetli gümüş çatal bıçak takımlarıyla sofralar kuruldu. Yemek salonundaki midye biçimli mermer el yıkama kurnalarının gümüş muslukları parlatılmıştı. Ayrıca gümüş leğen ve ibrikler de ovulmuştu. Büyük saksılardaki yeşilliklerin yaprakları bile birer birer silinmişti. Sofranın ortasındaki kristal vazolara pembe güller doldurulmuştu.

Münire Hanımefendi tafta elbisesinin uzun etekleri hışırdayarak yumuşak adımlarla bütün bu hazırlıkların eksiksiz olmasını gözlüyordu. Münire Hanımefendi'nin bütün bu teftişleri sırasında Hadiye de yanında olurdu. Çünkü bu düzeni yıllardan beri sevgili yeğeni Hadiye'ye bırakmıştı. Hadiye konağın düzeninin sürdürülmesi ve çalışanların denetlenmesi konusunda artık ustalaşmıştı. O bir ödevi üstlendiğinde teyzesi bir tek eksik olmayacağını bilirdi. Aşçıbaşı Hasan Ağa da hanımefendisinin emirlerini büyük bir başarıyla yerine getirmekte ustaydı. Çorbasıyla, etlisiyle, sütlüsüyle, böreğiyle, kompostosu, şerbetleri, dondurmalarıyla ikramın en mükemmelini ortaya çıkartırdı. Akşam yemeğinde konuk saz heyeti mensupları bir tek eksikliğin varlığını da o kadar mükemmelin yanında hoşgörürlerdi. Konakta içki içilmezdi. Enis Paşa hayatında ağzına haram olanın bir damlasını bile koymamıştı. Elbette ki bu prensibine konukları da baş eğmek zorundaydılar.

Yemek uzun sürmüştü. Her hafta olduğu gibi, yemekten sonra eller, ağızlar yıkanıp, kenarları sırma işlemeli keten havlulara kurulandıktan sonra büyük heyet, sazendeler, hanendeler, çalanlar ve söyleyenler haremdeki büyük misafir salonuna buyur edildiler. Kahveler orada içiliyor, sigaralar orada tüttürülüyordu. Çeşitli konular üzerinde konuşmalarla yemeğin verdiği tatlı gevşeklik dağılmaya başladığında yavaş yavaş piyanonun üstündeki sazlar da birer birer alındı. Akort sesi o büyük salonun havasını neşeyle kaplamaya başlarken Tamburi Cemil Bey ve yanındaki usta icracıların bulundukları bölümün önüne paravanalar konuldu. Bu paravanaların ardına her zamanki gibi konağın hanımefendisi, evin üst kademeli hanımları ve yine hanım konuklar yerleştiler. Münire Hanımefendi deve tüyü maşlahı sırtında, başında işlemeli örtüsüyle koltuğundaydı. Yanında yeğeni Hadiye ve diğer hanımlar oturuyorlardı.

Klasik Türk müziği fasıllarıyla başlayan, süzüle süzüle köçekçelere, İstanbul ve Rumeli türkülerine kadar gelen bu nefis hava, gecenin son ikramları olan sıcacık leblebiler ile boza, kaynar sahlepler ve yanında hafif yiyeceklerle noktalandı.

Konukları evlerine kadar götüren arabalar konağa döndü-

günde ev halkı çoktan yatak odalarına çekilmişti. Hadiye konuklar gittikten sonra her zamanki gibi bir süre salonda kaldı. İçinin coşkunluğunu yatıştırmak için biraz kanun çalardı. İçinin coşkunluğunda bir de saz heyetiyle aralarındaki paravanaya duyduğu öfke vardı.

O kadınla erkeğin aralarına paravan konularak ayrılmalarına hep isyan ederdi. Kadın da erkek de Allah'ın beraber yaşamaları için yarattığı canlılardı. Neden sokakta çarşaf ve peçe, neden evde haremlik ve selamlıkla birbirlerinden ayrılıyorlardı?

Saz heyeti musiki icra ederken Hadiye de piyanosu yahut utu ile onlara eşlik etmek istiyordu. İçi yanıp tutuşuyordu. Fakat paravanın arkasındaydı. Üstüne üstlük bir de maşlah giyip başını örtmekteydi. İsyan doluydu. O Selanik'te doğmuştu. Oradaki Hıristiyanlara Hıristiyan oldukları için değil onlar serbest yaşayabildikleri için hep imrenirdi. Beyaz Kule'de deniz kıyısındaki kahvelerde, gazinolarda kadınlar erkekler beraberce oturup yer içerlerdi. Hatta buz gibi soğuk biralarını da karşılarındaki erkeklerle tokuşturarak içerlerdi.

Yüzünü hiç örtmeyen, çarşaf yerine de yeldirme giyen annesine hep imreniyordu fakat ona izin yoktu. Bir genç kız hiçbir zaman çiftlik sahibi başına buyruk Seher Hanım gibi davranamazdı. Annesi de babası da buna izin vermezlerdi. Fakat Hadiye kadınlara da birgün hürriyet geleceğini düşlerdi. O gün gelecekti.

Türk sanat müziği icra edildiği gecenin sabahıydı. Şayan, gümüş bir tepsi içinde kahvaltısını getirdi. Şayan, Hadiye'nin Halep'ten alınmış nedimesiydi. Bu küçük nedime Halep'in Bülbül Aziziye köyünde bir ağanın kızıydı. Hadiye on sekiz yaşındaydı. Şayan ise on iki belki de on üç. Kocaman siyah gözlü, dalgalı gür siyah saçlı, buğday tenli, ceylan vücutlu, çevik, neşeli, güzel bir kızdı Şayan.

Hadiye'ye "küçük hanım" diyordu. Küçük Şayan, küçük hanıma hayrandı. Çevresinden hiç ayrılmıyor, onu gözlüyor, onun sevdiklerini yapıyor, hoşlanmadıklarını sezerek yapını-

yordu. Sabahları zor taşıdığı gümüş tepsiyle daha önce Kamer Kalfa'nın yaptığı gibi küçük hanımın kahvaltısını yatağına getiriyordu. Bu pek iştahı olmayan küçük hanımın kahvaltı tepsisinde, Şayan'ın ağzını sulandıran bir sürü nefis yiyecekler doluydu. Şayan sadece siyah havyarı sevmiyordu. Yoksa o ballar, reçeller, tereyağlar, çeşitli kurabiyeler, çeşitli peynirler, kızarmış sıcacık ekmeklere bakarak içinden, "Nasıl olsa hepsini yiyemeyecek. Kuş kadar yemek yiyor. Tıka basa yemek yese öyle ince belli, narin olabilir miydi ki! Bizim köydeki göbekli, karınlı kadınlara benzerdi" diyordu.

Kendisi iştahlıydı ama hiç bir zaman öyle şişko biri olmak niyetinde değildi. Haremden selamlığa, üst katlardan alt katlara çok koşuşturuyordu. Bahçedeki salıncakta kolan vurmaya da fırsat buluyordu. Çünkü, hanımefendinin korumasında, evin ayrıcalıklı kızlarından biriydi. Zaten giyimi kuşamı da konaktaki kızlara benzemiyordu. Küçük hanımı ona çok şık elbiseler diktiriyordu. Bahar ve kış mevsimlerine girerken konakta bir usta terzi, iki çırağıyla haftalarca çalışır, başta hanımefendiler olmak üzere bütün konak halkının elbiselerini dikerlerdi. Küçük hanımın yanında o da bir küçük hanımdı sanki.

Hadiye'nin yatağına getirdiği gümüş tepsi ağırdı ve içi çeşitli yiyeceklerle doluydu. Ağırdı ama yarım saat sonra odaya girip tepsiyi aldığında da pek hafiflememişti.

"Şu tepsiyi masaya koy, başına geç Şayan."

"Aaa, olur mu hiç küçük hanım.."

"Olur olur. Hadi çekinme. Nasıl olsa senden başka kimse odama izinsiz giremez. Senin burada kahvaltı ettiğini, benim de gizli gizli sigara tüttürdüğümü göremezler."

Paylaştıkları bu sır, ikisinin de çok hoşuna gidiyordu. Törelere göre evin kızları hanımefendilerle yemek yiyemezlerdi.

O günün akşamında yemekten sonraydı. Hadiye'nin oda kapısı yine "tık tıklandı". Gelen Şayan'dı. Yavaşça aralık kapıdan süzüldü. Heyecanlı bir hali vardı. Küçük ve kısık bir sesle Hadiye'ye fısıldadı:

"Küçük hanım, Paşa amcanızla Hanımefendi, bey babanız, anneniz, teyzenizin odasında sizi beklemekteler."

Hadiye birden heyecanlandı. Kaç günlerdir bir şeyler oluyordu. Sevgili büyükleri sık sık bir araya geliyor ancak hiçbiri konuşulanlar hakkında ona bir tek kelime bile çıtlatmıyorlardı. Üstüne çeki düzen verdi. Sigarasını söndürdü. Konsolunun üstündeki büyük porselen leğene doğru yürürken Şayan koştu, ibrikten küçük hanımın ellerine su döktü. Hadiye ellerini bir güzel yıkadı, ağzını çalkaladı. Su dökme işi bittiğinde Şayan havlulukta asılı havluyu kapmış, rahat kullanılması için iki ucundan gergince tutmuştu bile. Bu işlerden sonra Hadiye yatak odasından çıktı.

Sahanlıktaki masada bir gece lambası yanmaktaydı. Alçak boylu bu minyatür lambayı Hadiye çok severdi. Tombul, sütlü fanusu, iki avucunun içine girecek yassı biçimdeydi. Üstündeki hava deliğine oturtulmuş, zarif dantela süslemeli, ferforje bir kapağı vardı. Hadiye, bu zarif gece lambasını bir başka özelliği için de severdi. Geceleri yandığında fanusun iki yanında beliren bir kırmızı yazı vardı.

"Selanik Bonmarşesi."

Ah, ne kadar severdi Selanik'i. İleri yıllarda, Selanik yazısını her gördüğünde ve her işittiğinde, bu ad gözlerinin yaşarmasına neden olacaktı.

Toplantı teyzesinin yatak odasındaydı. Bu oda teyzesinin en sevdiği mekânlardan biriydi. Yaşamının büyük bir bölümü, kendisine özgü bir havası olan bu odada geçerdi. Gerek konağın halkı, gerekse yakın ama çok yakınları –örneğin yaşıtları, akrabaları gibi– bu odayı severlerdi. Orada geçmişle kucaklaşılır, geçmişe duyulan özlem giderilirdi. Boyu tavana kadar yüksek, üstü yer yer altın yaldızlı çiçeklerle, kabartmalarla süslü çini sobanın beyaz emaye boruları da zarifti. Üst kapağı hiç örtülmezdi sobanın. Dantela işlemeli ikinci kapağının üstünde, hava akımını azaltarak odunların için için yanmasını sağlamak amacıyla, duvar takviminin bir gün önceki sayfası yarı kavrulmuş, yazıları kabarmış, yapışık dururdu. Hadiye odanın kışlık kapitone ağır deri perdesinin altına girerek kapıyı hafifçe vurdu. Amcasının nazik sesini duydu:

"Geliniz."

Hadiye, kapının porselen yuvarlak tokmağını usulca çevirerek kanadı ittiğinde, dört büyüğünü pirinç mangalın çevresinde buldu. Kapitone kırmızı çuha minderlerden oluşan köşede gördüğü teyzesi, her zamanki yerindeydi. Amcası Enis Paşa, sırtını arkadaki divana yaslı mindere dayayıp bağdaş kurmuştu. Karşılarındaki iki minderde ise annesi ile babası yarı diz çökmüş oturmaktaydılar.

Hadiye onlara yaklaşırken, dört sevgili büyüğünün gözlerindeki ışık daha da arttı. Dördü de seviyorlardı Hadiye'yi. Hem seviyor hem çok takdir ederek beğeniyorlar, onunla göğüsleri kabarıyordu. Hadiye güzeldi, zarifti, her zaman giydiğini yakıştırırdı. Aklını besleyen bilgileri onu birçok yaşıtından üstün tutuyordu. Sesini hiç bir zaman yükseltmeden, temkinli seçilmiş kelimelerle anlatabilme rahatlığı, onu yeni tanıyanlar arasında hemen beğeni yaratırdı.

Enis Paşa'nın sevgi dolu sesi duyuldu.

"Gel bakalım güzel kızım. Şöyle benimle babacığın arasındaki boşluğa otur."

Hadiye gösterilen yere dizlerini rahatlıkla bükerek otururken teyzesi paşasının sözünü tamamladı.

"Bu gece mühim bir mevzumuz var. Aramızda kaç gündür senin hayatının yeni yoluna ait konuşmalar oluyor."

Hadiye içinden, "Haberim var. Kamer abla bana yetiştirdi" diye düşünmesine rağmen bildiğini belirtecek hiçbir anlam görünmedi yüzünde. Ciddi bir ifadeyle ve sabırla bekledi.

"Uzun lafın özeti benim güzel kızım..."

Babasıydı konuşan. Sesi boğukça ve heyecanlıydı.

"Sevgili Paşa ağabeyim ve saygıdeğer aziz baldızım, teyzen Münire Hanımefendi, yıllardan beri tecrübelerinin haddelerinden geçirdikleri bütün imtihanları, senin son derece iyi notlar alarak iftiharla tamamladığını bildirdiler. Bugün kendilerinin takdirlerine mazhar olan ve öz evlatları yerine koydukları, kendilerine hususi kalem müdürlüğü yapan Ganizade İbrahim Vehbi Bey'le –eğer elbetteki rıza gösterirsen, hayır değil de evet kabulüm dersen– seni evlendirmeyi düşünüyorlar. Biz ana

baba olarak büyüklerimizin bu tekliflerine evet demiş bulunmaktayız. Senin evet veya hayır demek hakkın mahfuz olmak şartıyle, burada toplanmış seni pek çok seven, mutluluğunu saadetini isteyen büyüklerine, fikirlerini düşüncelerini rahatlıkla açıklayabilmeni rica etmekteyiz yavrum. "

Hadiye kendini çok rahat konuşacak halde hissediyordu. Bütün bu sevgili aile büyüklerine güveniyordu. Her konuda fikirlerine, görüşlerine, inceleme, tanıma, yeteneklerine, güveni sonsuzdu. Fakat yine de böyle tepeden inme bir teklife şaşmamak elinde değildi. Yaşanacak hayat kendisinindi. Karar verilmeden önce sormaları gerek değil miydi?

Fakat içinde, duygularının derinliklerinde, sıcacık bir esintinin dolaştığını hissediyordu. Sanki bütün şaşmalarına rağmen bu sıcaklık yavaş yavaş büyümekte, yüreğine tatlı bir çarpıntı vermekteydi. Bütün hislerinin arasından sıyrılan bir başka duygu da biçimleniyordu başında.

"Acaba benim alınyazım bu mu? Acaba şimdiye kadar hep geri çevirdiğim isteyenler arasında, bana en yakın olan bu kimse mi? Acaba büyüklerimi böylesine etkisi altında bırakan genç adam benim hayat arkadaşım mı olacak? Bu benim kaderim mi?"

Büyükleri sakin durmalarına rağmen, sekiz göz üstünde, sekiz kulak merakla beklemekteydi. Hadiye rahattı, sakindi, telaşsız bir görünümdeydi. Ama derinden derine heyecanlıydı. Yüzünde ışık ışık bir gülümseme belirdi. Dudakları kendi iradesinin dışında konuştu.

"Sevgili dört büyüğümün gönülden diledikleri ve benden beklediği sanıyorum cevabın evet olması. Madem ki böyle düşünülmüş sizlere hayır diyebilir miyim?"

Dördü birden sordular:

"Yani evet mi diyorsun Hadiye?"

"Evet diyorum, evet."

Dört büyük sevgilisi rahatlamışlardı. İki erkek kardeş birbirlerine sarılarak öpüşürlerken iki kız kardeş Münire Hanımefendi'yle küçük kız kardeşi Seher Hanım da gözyaşlarını tutamamışlardı.

Sonra hepsi ayağa kalktılar, birer birer Hadiye'ye sarılarak onu bağırlarına bastılar, kutladılar. Münire Hanımefendi çıngırağını çaldı. Az sonra Kamer Kalfa büyük gümüş tepside kristal bardaklarda limonlu gül şerbetleri getirerek içleri yananlara buyur etti. Geride duran Hadiye'ye sunarken onun kulağını fısıldayıverdi:

"Kapıdan dinliyordum. Senin cevabını duyunca Hayri'yi bu haberi selamlıkta bekleyen Vehbi Bey'e gönderdim, müjdeyi verdim. Bana bir altın lira geldi."

Şerbetler içilerek kutlama yapıldıktan sonra tekrar yerlerine oturdular. Enis Paşa son derece memnundu, kardeşine dönüp:

"Hadiye kızımın çeyizi bizden. O sizin kızınız olduğundan daha da çok bizim kızımız, hiç itiraz kabul etmiyorum. İğneden ipliğe kadar bizim boynumuzun borcu, sizler mücevherler armağan edebilirsiniz."

"Sevgili Paşa ağabeyim, bizi bu zevkimizden mahrum etmemelisiniz. Annesi de ben de çok özeniyoruz."

"Uzun söze gerek yok küçük kardeşim Osman Nuri Bey..."

Paşanın sesi bir ağabeyi sesi değil de Vali Paşa'nın buyruk veren tonundaydı. Elbet ki küçük kardeşler boyun eğeceklerdi.

Düğün çok kısa zamanda yapılacaktı. Paşa bir başka vilayete tayin edilebilirdi.

"Seher Hanım kardeşimle refikam Münire Hanımefendi'den, gerekli ne ise sipariş vermek için yarından itibaren harekete geçmelerini rica edeceğim."

Sonra Hadiye'ye döndü.

"Sevgili kızım, sen de arzuların neyse annene büyük bir gönül rahatlığıyla söyleyebilirsin."

Hadiye hepsinin ellerini öptü.

Odadan çıkarken yine gülümsüyordu çünkü hiç de girdiği andaki Hadiye değildi. Artık bir genç adamla sözlendirilmişti. Kendini çok tuhaf hissediyordu. Bir değişikti tüm duyguları, bunların neler olduğunu anlat deseler, bir tek cümlelik söz bile edemezdi. Odanın kapısını örttüğünde kalın kapı perdesiyle

dışardaki yaşam arasında kalmıştı. Sanki bir daha kapıyla perde arasındaki aralıktan hiç çıkamayacaktı. Yoksa evliliğe giden yolların tümü böyle karanlıkla mı kaplıydı? Birden gülmeye başladı; bu çok genç, çok neşeli bir gülüştü. "Yoksa deliriyor muyum" diye mırıldandı ama bir yandan gülüyordu.

Niçini, nedeni konusunda bilinçsizdi. Neşeli miydi yoksa birdenbire olanlar karşısında şaşkınlığa mı düşmüştü? Perdeyle kapı arasından çıkmadan kıkır kıkır gülüyordu. Sonra sesler duydu. Büyük sofada çıtırdayan hasırların sesleriydi bunlar. Birileri mi geliyordu teyzesinin odasına? Perdenin sol ucunu iterek açılan aralıktan çıkarken, öbür uçtan birinin girdiğini hissetti. Bakmadı bile. Perdeyle kapı arasında yakalanmak hiç de hoş değildi. Çünkü konak halkından kimi meraklıların kapıları dinlediklerini hep duyardı. Büyük sofadan kendi odasına gireceği koridora ulaştığında, yüzündeki gülümseme dudaklarının ucuna ilişmişcesine oralarda kalmıştı.

Odasına geldiğinde Şayan pembe fanuslu büyük lambaları yakmakla uğraşıyordu. Fanuslar büyük ve ağırdı. Şayan'ın elleri ise henüz küçüktü. Hadiye birkaç hızlı adımla Şayan'ın yardımına koştu.

"Bu yuvarlak fitilleri kesmek çok zor küçük hanım."

Lambanın, yuvarlakça karınlı ince boylu şişesini yerine takarlarken Hadiye fitilini hemen hemen sonuna kadar kıstı. Sonra yine beraberce büyük karpuz fanusu yuvasına oturttular. Odanın içi uçuk bir pembe ışıkla aydınlandı. Şayan o an küçük hanımının yüzüne baktı. Şaşırmıştı.

"Ama siz galiba benim beceriksizliğime gülüyorsunuz küçük hanım."

O zaman Hadiye hâlâ gülmekte olduğunu farketti. Şayan'ın üzülmesini istemezdi. Onun siyah dalgalı saçlı başını okşadı.

"Sen hiç beceriksiz değilsin ki Şayancığım."

"Teşekkür ederim, haklısınız belki ama ben bu kıymetli fanusları düşürüp kırmaktan hep korkuyorum. Kamer abla bismillah diyerek işe başlarsan ellerin çok daha marifetli olur diyor. Ben de bismillah çekiyorum içimden hem de kaç kez birden..."

Sözünü değiştirdi.

"Aaa siz hâlâ gülüyorsunuz küçük hanım."

Şayan'ı da merakta bırakmamalıydı. Birden hiç düşünmediği sözcükler ağzından dökülüverdi:

"Galiba sevincimden çünkü bana söz kestiler."

Şayan bilgiç bilgiç güldü.

"Haa efendim, bütün konak halkı bu güzel havadisle çalkalanıyor."

Hadiye şaşırmıştı.

"Ama nasıl duyulmuş?"

"Birisi büyük hanımefendinin kapısını dinlemiş."

"Kimmiş o birisi?"

"Bilsem de söyleyemem efendim ama azıcık düşününce kim olduğunu anlayıverirsiniz."

Hadiye daha çok gülmeye başlamıştı. Bu gülüşünün nedeni az önceki 'Galiba sevincimden' sözlerineydi. Birden düşündü, yoksa gerçekten sevinmiş miydi? Bu sorunun yanıtını gece yatağında yine kendi kendine vermişti. Her kız muhakkak günün birinde evlenirdi. Bu evliliğin ne tarihi, ne günü bilinebilirdi. İşte Hadiye'nin bu bilmecesi çözümlenmişti artık. Ganizade İbrahim Vehbi Bey'le evlenecekti. Sırlar çözülmüştü. Belki de bu gizliliklerden sıyrılmanın verdiği bir rahatlamanın sevinciydi gülüşleri.

Günler geçiyordu. Her gün çarşıya çıkılıyordu. Annesi, teyzesi ve Hadiye, Şişmanyanko'ya günlük yatak takımlarının siparişini vermişlerdi. Beyoğlu'nda Paris'te iş gören büyük bir mağaza vardı. Oradaki Fransız madama Hadiye'nin ve damadın iç çamaşırları ile gelinlik yatak takımları ısmarlanmıştı. Şartları, siparişlerin en kısa zamanda teslimiydi. Söz almışlardı. Bu iç çamaşırları son derece ağır fakat zarif olacaktı. Konağın büyük terzisi bir Rum madamdı. En son Paris modasını yansıtan modelleri ve dört çırağıyla beraber gelmişti.

Münire Hanımefendi'nin, gelinlik elbisesinin kumaşını Halep'teki bir fabrikaya sipariş vererek yaptırdığını öğrendiğinde Hadiye çok şaşmıştı. Teyzesi nasıl da kimselere duyurmadan bu işi başarmıştı. Gece ışığı denilen gelinlik kumaşı, üstü altın

beneklerle işli, ince ipek organze benzeriydi. Duvak da aynı tülün üzerine beyaz ipek puantiyeliydi .

Bir de paçalık denen giysisi vardı Düğünler perşembe günü yapılıyordu. Cuma günü yani düğünün ertesi sabahı gelin bu paçalık tuvaleti giyerek büyüklerin ellerini öpmeye odasından çıkardı. Bordo rengi ince ipek kadife kumaştan diktirilmişti. Yakasının kenarları ve kollarının kapakları altın sırma püsküllü şeritlerle süslüydü.

Dört büyük çeyiz sandığı alınmıştı. Sandıklar da Paris'ten gelmeydi. Üstleri yuvarlak bombeli, içleri kat kat sepetli olan sandıklar çok büyüktü. Yerleştirilen giysilerin buruşmaması için sandığın içinde dörder santimlik keten şeritlerle kafes halinde örülmüş kısımlara sepet denilmekteydi.

Sandıklar her gün gelen siparişlerle dolmaktaydı. Hadiye dışarıya gelin gitmediği için ayrıca mobilya alınmıyordu. Aile yadigârı nefis kristaller, antikalar, gümüşler, Saksonyalar, Bohemya yemek takımları, su takımları, çatal bıçak takımları dışında döşeme alınmıyordu. Yalnız yatak odası ve yanındaki özel oda Hadiye'nin arkadaşları ve dostlarıyla oturabileceği biçimde döşeniyordu. Sandık odasının ambar dolaplarında, içleri sabun tozu dolu, yıkanmamış Amerikan bezi torbalarda saklanan İran halıları, bu iki odaya ve sofasına döşenmek üzere torbalarından çıkarılıyorlardı.

Kapalıçarşı'nın henüz genç fakat en nadide pırlantaları kasasında saklayan kuyumcusu Dikran Efendi, genç damat Ganizade İbrahim Vehbi'nin de dostuydu. Hem Vehbi Bey, hem Münire Hanımefendi ona siparişler vermişlerdi. Dikran Efendi yanında koruyucusuyla beraber sık sık modeller beğendirmek üzere konağa gelip gitmekteydi. Konağın içinde bir telaş, bir hareket, bir heyecan, kasırga benzeri esmekteydi.

Münire Hanımefendi'nin kürkçüsü geliyordu. O güne kadar Hadiye ve müstakbel damadı için deri tulumlar içine saklanan, çeşitli kürkler ortaya çıkarılmıştı. İbrahim Vehbi Bey'e biri günlük, iki kürk yaptırılmıştı. Hadiye'nin de evde konuk ağırladıklarında giyebileceği çeşitli ev kürkleri vardı, fakat evlenirken daha yenileri yaptırılmıştı.

Bütün bu telaşın nedeni İbrahim Vehbi Bey'in babası, annesi, iki erkek kardeşiyle ablası ve kız kardeşinin düğüne gelebilmeleri içindi. Mevsim kışa giriyordu. Diyarbakır-İstanbul şosesini karlar örterse düğüne gelmeleri mümkün olamazdı.

Hadiye'nin çeyizleri yanında, konak halkının elbiseleri de diktiriliyordu. Hepsinin mevkilerine, yaşlarına göre biçim biçim düğün elbiseleriydi bunlar.

Sonra düğüne uzak semtlerden gelecek olan gece yatısı davetlilerinin akrabalık ve dostlukları derecesine uygun hediye bohçaları da hazırlanıyordu. Çeşit çeşit sırmalı, ipekli, keten yünlü kumaşlardan yapılan astarlı ve güzel dikilmiş bohçalardı bunlar. Erkek akrabalara sunulacak bohçalardaki armağanlar, ipek, keten, koton frenk gömleklerine uygun düşen kravatlar, iç fanilası, külot ve çoraptan oluşuyordu. Bu armağanların tümünü Münire Hanımefendi seçiyor, beğeniyor, yerleştirilmelerine nezaret ediyordu. Bohçaların kapatılmasındaki düzgünlük de önemliydi. Ön kısmına gelen köşeye konulacak renk renk büyük başlı toplu iğneler bile özenle iliştiriliyordu. Hanım akrabalara ve dostlara hazırlanan ipekli ağır kumaşlardan özenle dikilmiş bohçalara ise yine Paris'te yaptırılmış veya konakta çalışan terzilere diktirilmiş iç fanilası, külot –giyecek kimselerin yaşlarına göre uzun paçalı, daha az süslü; gençlere ise paçaları fistolu, bel kemerleri işlemeli külotlar– elbise, İsviçre mendilleri konulmaktaydı. Bu hediye bohçalarının sayıları çok olduğu için hazırlanmaları bir hayli zaman almaktaydı.

Selamlığın üst katı tümüyle harem dairesiydi. Selamlıkta bir büyük toplantı salonu, iki konuk yatak odası, bir de o bölüme hizmet veren halayıkların odaları ve kahve ocağı denilen ve bir kahvecinin idare ettiği kısım bulunmaktaydı. Bu selamlık dairesi, konağın girişindeki arabalıklarla ahırların ve konağın tümüne hizmet veren mutfak ve ahçı yamaklarına ait bir bölümün üstündeydi.

Cümle kapısı çok büyüktü. Kanatları açıldığında atları çözülmüş arabalar rahatça dışarı sokağa çıkabiliyorlardı. Cümle kapısının açıldığı büyük kapılı avlunun sağında kuyusu, Kırk-

çeşme suyunun aktığı çeşmesi, içinde kırmızı balıklar yüzen bir havuzu ve mevsimine göre açan çiçekleriyle elli metre karelik bir bahçe bulunmaktaydı. Bu avlunun haremle arasını ayıran duvarda bir dönme dolap bulunmaktaydı. Bu dolabın bir yüzü selamlıkta, diğer yüzü haremdeydi. Selamlıktaki mutfakta pişen yemekler dönme dolabın raflarına konur ve dolap çevrilirdi. Açık bölümü hareme dönünce orada bekleyen kalfa ve halayıklar devreye girerlerdi. Yemekler, harem bahçesine bakan büyük yemek salonuna taşınırken kapakları kapanmış sahanların sıcaklıklarını koruması için tepsilerin üzerine örtüler örterek taşınırlardı.

Konağın büyük kiler odası yemek salonunun bulunduğu kattaydı. Kilerin sorumlusu Hasene Kalfa belindeki kemerinden sarkan bir top anahtarla dolaşırdı. Kilere kendisinden ve iki çırağından başka kimseler giremezdi. Kiler onun idaresi altındaydı. Hesaplara kitaplara o bakar, aşçıbaşının gıda maddelerini israf edip etmediğini o kontrol ederdi. Hafta başlarında konağın hanımefendisine hesap verir, gerekli parayı alırdı. Konağın güvenli kişisi Yaver Ağa ve aşçıbaşı senelik ve haftalık alışverişleri yaparlardı.

Konakta öylesine bir düzen kurulmuştu ki saat benzeri değişmeden işlerdi. Konağın odalarında yanan çini sobalara gereken odunlar her yılın kiraz zamanında alınır, sobalara sığacak büyüklükte kestirilerek büyük odunluğa istiflenirdi. Kış geldiğinde konağın çeşitli bölümlerinde hizmet veren kızlar her gün bu odunlardan yeterince yukarı katlara taşırlardı.

Konakta işte şimdi yeni bir devre başlamıştı. Enis Paşa Konağı'nda aşçısından işçisine, kalfasından cariyesine kadar herkesin sevip saydığı, üstüne titrediği küçük hanımefendilerinin düğünü kurulacaktı. Bu konak halkı için çok ama çok önemliydi. En büyük bayramlardan daha da üstündü bu düğün. Konakta Enis Paşa'yla Münire Hanımefendi'nin düğünlerinden beri şaşaalı bir düğün yapılmamıştı.

Paşa hazretleriyle Münire Hanımefendi'nin bütün beklentilere rağmen çocukları olamamıştı. Münire Hanımefendi küçük

biraderi Mehmet Bey'in oğlu Rıdvan'la Yaver Ağa'nın güzel kızı Kevser'i küçük bir merasimle evlendirmişti. Enis ve Münire adını koydukları iki çocukları da olmuştu. Fakat hiçbir zaman bu düğün konak halkının hayalinde derin izler bırakmamıştı. Çocukların doğumları da konakta yankılar yapan büyük sevinçler getirmemişti. Ama şimdi Paşa hazretleriyle Münire Hanımefendi'nin öz yeğenleri, evlat saydıkları küçük hanımefendi Hadiye'nin düğünü kuruluyordu.

Bu düğün devrin Padişahı tarafından da lütuflandırılmış, Beylerbeyi payeli Enis Paşa'ya bir rütbe daha veren bir ferman ile bir nişan gönderilmişti. Ayrıca Münire Hanımefendi'ye de pırlantalar, zümrütler, yakutlarla süslü birinci sınıf bir nişan, fermanıyla birlikte sunulmuştu. Saraydan, Hadiye'ye de Padişahın gençlere verilen ikinci sınıf bir nişanı gelmişti. Zat-ı şahanenin bu büyük iltifatlarına mazhar olabilmek, başta Enis Paşa olmak üzere karısı ve genç yeğenleri için unutulmayacak onur ve sevinç kaynağıydı.

Günler geçtikçe hazırlıklar tamamlanıyor, bir hafta sürecek düğün tarihi yaklaşıyordu. Hadiye bir rüya alemindeydi sanki. Bütün hazırlıklar, bu telaş, bu sandıklara yerleştirilenler, Paris'ten gelen ipek kâğıtlara sarılı müslin keten çamaşırlar, sabahlıklar, ropdöşambrlar, dikilen tuvaletler, elbiseler, kürkçülerden kutulara yerleştirilmiş olarak gelen kürkler, mendiller, çoraplar, iskarpinler, şallar, eşarplar daha neler neler kendisine ait değil gibiydi. Bir masalın içinde, bir romanın sayfaları arasındaki olaylardı sanki bütün bunlar.

Nikâh düğünden bir gün önce kıyılacaktı. Bütün salon bu merasim için hazırlanmıştı. Türk musikisi icra edildiğinde kullanılan paravanalarla salon ortadan bölünmüştü. Nikâhtan sonra büyük bir yemek daveti verilecekti.

İki gün sonra düğün başlayacaktı. Hadiye merak içindeydi. Bütün bu uğraşlar içinde Ganizade İbrahim Vehbi Bey'in neler yaptığını merak ediyordu. Hayri arada bir Hadiye ablasına Vehbi ağabeyinden haberler getiriyordu. Vehbi ağabeyi, Beyoğlu'nun en ünlü erkek terzisi Mir'e yeni elbiseler ısmarlamış, ye-

ni kunduralar almıştı. Hadiye merakla sorunca, "Vehbi ağabeyim de kendine çeyiz hazırlamakta" diye fısıldamıştı. Sonra "Sakın söyleme" diye tembih etmişti ama dayanamayarak söylemişti:

"Sana da kıymetli ama çok güzel bir pırlanta yüzükle bir çift küpe almış. Dostu kuyumcu Dikran Efendi'nin deyişiyle sultanlara layıkmış ki Vehbi ağabeyimin sevgilisinin ellerine su dökemezlermiş çünkü Dikran Efendi, Hadiye ablamı çok iyi tanıyormuş. İstanbul'un en güzel kızı diyormuş Dikran Efendi."

Hadiye'nin mücevherleri artmaktaydı. Nadide şeyleri severdi ama kendisi öyle mücevher düşkünü değildi. Hayri'nin bu sözleri heyecanlandırdı onu. Vehbi Bey'in zarif hediyelerine sevinmişti. Son günlerde son derece duyguluydu, gözleri sık sık buğulanıyordu. Uykuları hiç de kısa bir süre önceki kadar rahat değildi. Rüyalar görüyordu. Bütün bu rüyalarda güller, sümbüller, şakayıklar ve daha bin bir çeşit çiçek dolup taşan bahçeler, suları şakırdayan havuzların başında dem çeken güvercinler görüyordu. Uyanıyordu ter içinde, oysa hava soğumaktaydı. Kendi kendine, 'İşte böyle Hadiye kız, sana bir şeyler olduğunun farkındasın' diyordu. Gelecek günleri düşünmek istiyordu ama o günlerle ilgili hayaller kurabilmek için hiçbir bilgisi yoktu ki... Henüz hiç yakından görmediği, yüz yüze gelmediği, sesinin tonunu bile işitmediği bir kimseyle paylaşacağı hayatının hayallerini bile kuramıyordu. Demek ki bu düşünceleri sonradan geliştirebilecekti. O günden sonra kelimelere döktüğü düşünceler aklından geçerken yüreğine yıldırım çarpmışçasına bir çarpıntı duyuyordu.

"Mavi gözlerinin öyle tatlı bakışları var ki Hadiye abla."

Hayri'nin sözleriydi bunlar. Acaba bu mavi gözle kendisine nasıl bakacaktı? Yüreğinin aynası mıydı bu mavi gözler? Nasıl tanıyacaklardı birbirlerini, nasıl yakınlaşacaktı? Yabancı sayılmasa da hiç tanımadığı bir kimseyle bir araya gelebilmek zor mu olacaktı yoksa aralarında doğuverecek bir sıcaklıkla hiç yabancılık çekmeyecekler miydi?

Vatanındaki gelenekler, yasalar böyle yapılmıştı, sürüp gitmekteydi. Kapı aralığında sorulan bir soruya evet denilecekti.

Bu 'evet' hayat boyu sürecek bir beraberliğin tüm yükleriyle kabulü demekti. Hadiye'nin düşünceleri bu biçim yasalara yatkın değildi. Şehirlerde yaşayan insanların bir bölümü gizli gizli bu yasaları çiğniyorlardı. Gönüllerinin çektiği, gözlerine kestirdikleri erkeklerle mektuplaşıyorlardı. Kaçamak delilikler bile yapılıyordu. Gizlice mesire yerlerine gidiyorlar; oralarda buluşup, konuşuyorladı bile. Köylerde ise kaç göç yoktu. Köylü kızları için erkekleri tanımak, onlarla konuşmak daha kolaydı. Tarlalarda beraber ekin atıyorlar, beraber orak biçiyorlar, harmanlarda beraberce döven dövüyorlardı. Fakat şehirli kızlar, hele dine saygıları, törelere bağlılıkları bulunan yüksek tahsilli bölümü, –tabii ki bu, eve gelen hocalardan alınan derslerle sağlanıyordu– büyüklerin isteklerine boyun eğmek zorundaydılar...

Enis Paşa'nın Vefatı

Münire Hanımefendi'nin sevgili hayat yoldaşı hastaydı. Bu hastalık belki de önce ruhunda başlamıştı. Halep'ten döndükten sonra kaderi de tersine dönmüştü. Yıldız Sarayı'nda, yüksektekileri aşağıya çekebilmek için bin bir dalavere çevriliyordu.

Nasıl dolaplar döndürülmüştü bilinmez, Enis Paşa bir başka büyük vilayete tayinini beklerken emeklilik gelip çatmıştı. Böylece Babıali'den her ay gönderilen, içinde aylığı bulunan ipek püsküllü keseler küçülüvermişti artık. Falan filan vilayetin Vali Paşa'sı değil, emekli aylığına bağlanmış mütekait bir Vali Paşa'ydı.

Henüz genç sayılacak bir yaştaydı. Hiçbir suçu yoktu, çarpık hiçbir şey yapmamıştı. Padişahına saygılı ve bağlıydı. Nedenler daima gizlerin karanlıklarına gömülürdü. Hiç belli olamazdı bu gibi işler. Yalnız bilinirdi ki, padişahın en gözde kumandanı, yüksek bir mevkideki bir Nazır Paşa'sı günün birinde azledilir, sürülür, hatta idam edilebilirdi. Kulaktan kulağa duyulan dedikoduların da gerçek sebebi hiçbir zaman öğrenilemezdi.

Bu oyunları oynayanlar, Yıldız Sarayı'nda padişahın çevresini saran dalkavuklar ve hafiyelerdi. Gözdeleri düşürebilir, hiç gözde olmayanların yıldızlarını parlatabilirlerdi. Daha bir yıl önce Enis Paşa, yeğeni Hadiye'yi evlendirirken kendisine ve eşine övücü sözlerle iltifat edilerek birinci derece nişan gönderilmişti.

Daha bu önemli armağanların sevinç gülümsemeleri yüzlerinden silinmeden başlarına gelen felaket, onları şaşkına çevirmişti. Bu hiç beklemediği hadise, Enis Paşa'yı ezmiş, üzüntüsü bir çığ benzeri gittikçe büyüyerek dayanılmaz olmuştu. Paşa sonunda yatağa düşmüştü. Kendisi de bu iç çöküntüsünün altından kalkamayacağını anlamıştı. Gerçi Allah'tan gelen kazaya, rızadan başka çare olmazdı ama bu Allah'tan gelen kaza değildi ki rıza gösterilebilsin. Bu fitne ile hazırlanmış bir felaketti. Bu olaydan sonra konaktaki hayat da değişti.

Başta Enis Paşa olmak üzere konağın içinde devamlı yaşayanların sayısı yirmi üç kişiydi. Bu kişilerin yemeleri, içmeleri hatta tütün paraları bile Paşa'nın bütçesindendi. İsraf haramdı ama zaman zaman israfa varan bir bolluğa alışıktılar. Bu rahatlığın sonrasında şimdi giderlerden nasıl kısıntı yapılacağı konusunda hemen hemen hiçbirinin fikri yoktu.

Mutfakta, aşçıbaşı Hasan Ağa'nın sabahları ilk işi, kömür ateşlerinin maltızlarından birine bir tencere oturtmak, bu tencerenin içine de eritildiğinde ağzına kadar dolacak miktarda Halep tereyağı doldurmaktı. Erimiş yağ tenceresinin içinde büyük bir kepçe dururdu. Maltızlara vurulan tencerelerdeki yemeklere, kaşıkla değil kepçeyle yağ koyarlardı. Yirmi üç kişilik konak halkından başka misafirlerin de sayısı hergün on kişiden az olmazdı. Misafirlerin az olduğu günlerde yemekler artsa bile atılmazdı. Konağın fakir fukarası çoktu. Her gün onların da sahanları dolmalıydı. Konağın büyük kubbeli, içinde halvet ve soğukluğu bulunan hamamının külhanı hiç söndürülmezdi. Hamamın kapısı, konak halkı yıkandıktan sonra, Otlukçu Yokuşu'nun daha aşağılarındaki Haliç'e doğru mahallelerden gelenlere de her zaman açıktı. Konağın, Kırkçeşme akarsuyunun toplandığı büyük haznesinden, evinde akarsuyu bulunmayan fakir fukara kimselerin musluklarına da su verilirdi. Bütün bunlar geçmişi yüzlerce yıla dayanan köklü ve soylu bir ailenin töreleriydi.

Yerleşmiş adetler bozulamazdı. Bir konak halkına nasıl çorbasız, sebzesiz, etsiz, pilavsız, tatlısız, böreksiz, muhallebisiz,

hoşafsız yemek çıkarılabilirdi? Bu yiyeceklerin yağı, unu, tuzu, biberi ve ölçüleri nasıl azaltılabilirdi? Gelen fakir fukaranın tabakları nasıl boş geri çevirilirdi? Nasıl sıcak hamamda yıkanmalarına izin verilmezdi?

Bu hiç durmayan değirmeni döndürecek sular kesildikçe, bu gidişatın nasıl sürdürüleceğini hiçbiri bilemiyordu. Artık Babıâli'den her ay bir kese altın gelmiyordu. Konağın düzenini Paşa'nın emekli maaşıyla sürdürmek olası değildi. Münire Hanımefendi'nin Selanik'teki çiftliğinde de işler yolunda gitmiyordu. Subaşlarının bağlılığına rağmen çevre öylesine yozlaşmıştı ki Rum, Bulgar, çingene yarıcılar, bahçıvanlar ve işçilerin çoğu çalıp çırpıyordu. Gelir yavaş yavaş küçülmekteydi. Yunan ve Bulgar çeteleri sık sık çiftliğe baskın yaparak soygunlar düzenliyordu. Mısır'daki vakıflardan gelen yıllıklar henüz kesilmemişti ama kırpıla kırpıla küçülmüştü.

Enis Paşa, maddi sıkıntıların verdiği üzüntülere bir de hiçbir dayanağı olmayan sebeplerden dolayı padişahın gözünden düşürülmesinin onur yarası eklenince, kendisini ayakta tutan gücünün tükenişini engelleyememişti. Bir köşeye koydukları pek fazla olmayan ihtiyaç akçeleri tükeniyordu. Artık yatağından kalkamıyor, hatta hiç bırakmadığı namazını bile yatağında kılmaya gayret ediyordu.

Bu arada memleket sarsıntılar geçiriyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nda çöküntü devri başlamıştı. Konağın mali durumu bozulurken, bir yandan da Selanik'ten göç eden yakın akrabalar konağa geliyordu. Böylece para ihtiyaçları artıyor fakat kaynakları kurudukça zorunlu kısıntılara gidiliyordu. İlk önce az yağ ve az etle yemek pişirmeyi beceremeyen aşçıbaşı Hasan Ağa kazan kaldırdı. O devirde henüz işleri aksamadan, akarları kesilmeden yaşayan kimseler vardı. Hasan Ağa öyle bir konakta çalışmak veya Bolu'ya dönmek için Paşa'dan izin istedi. Cebine bir miktar emekli ikramiyesi konularak konaktan ayrılıp, yamaklarıyla beraber çıkıp gitti.

Artık haremle selamlığın arasındaki dönme dolap durmuş, dolabın sevimli gıcırtısı susmuştu. Yıkanıp temizlenmediği için

eskiden yuttuğu yağları kusarak bütün sevimliliğini yitirmişti. Kızlar yemek zamanlarında fısıldaşa gülüşe yemek sahanlarını almak için dönme dolabı çifter çifter çevirmeyeceklerdi artık. Yemek haremde pişecekti. Harem mutfağındaki Başkalfa Hasene, aşçılık işini yüklenmişti. Böylece eli bol, yağları kepçe kepçe kullanan aşçıbaşı yerine geçip, yemekleri her şeyi kısarak pişirmeye başlamıştı.

Kışa doğru soba bacalarının bir çoğu tütmez olmuştu. Konak halkı yakılan birkaç sobanın çevresinde ve sobalardan çıkarılan korların konulduğu mangalların etrafında ısınıyorlardı. Konakta yaşayanların bu birkaç yerde toplanışı gençler için keyifli bile olmuştu. Tümü bir odanın sıcağına, mangal başına sığınıyor, fincan oynuyorlardı. Bir tepsi içine yirmi kadar fincan tersine kapatılıyor, bir tanesinin altına bir yüzük saklanıyordu. Fincanlar kaldırılıyor, yüzüğü bulana armağan olarak bir yemiş veriliyor veya bir şarkı söyletiliyordu. Kimi geceler dama oynanıyor, bazı geceler niyet tutularak maniler okunuyor, bilmeceler söyleniyordu.

Konakta kurulu düzenin henüz bozulmadığı günlerde Enis Paşa'nın genç ve aydınlık yeğeni Hadiye'nin tertiplediği, tadına doyulmayan musiki geceleri artık yapılamıyordu. Paşa henüz yatağa düşmeden önce yapılan son toplantı, bir devrin anılarıyla birlikte kapanışını da simgelemekteydi.

Enis Paşa Konağı'nın devamlı hekimi Hayrullah Bey artık her gün paşayı ziyarete geliyordu. Münire Hanımefendi'ye ve yüzünde tebessüm, gözlerinde yaşlarla hasta amcasının başından ayrılmayan Hadiye'ye güçlü olmalarını ancak sonun yakınlaşmakta olduğunu söylemekteydi. Münire Hanımefendi, Allah'tan gelenlere baş eğmesini bilen, olgun bir kişiliğe sahipti. Fakat Hadiye henüz on dokuz yaşında, hayatının baharında, yaşam doluydu. Ölümün sevdiklerini alıp götüreceğini kabul edemiyor; bembeyaz sakallı, nurlu yüzlü, gözleri şefkat ve hoşgörüyle parıldayan bu sevdiği insanın, her gün biraz solmasına, gözlerinin ışığında bir başka aleme bakışının buğularının belirmesine dayanamıyordu. Sevgili amcasını her sabah biraz

daha ufalmış buluyordu. Yüzündeki o hoşgörü anlamına, yaklaşmakta olan sonu kabullenişin gölgesi eklenmişti. Öleceğini biliyordu ve yüzünde, ailesine rahat bir yaşam bırakamayacağının acısı belirliydi.

Hadiye, amcasının şuurunun, aklının bütünüyle yerinde olduğunu görüyordu. Konuşuyordu, kurduğu cümlelerde hiç aksaklık yoktu. Kısa, kesin, anlamları açıktı. Bir sabah Hadiye'yi odada yalnız bulduğu bir anda, söylediklerini kimsenin duymasını istemediğini belirten kısık bir sesle konuşmuştu:

"Hadiye yavrum, ben hakkın rahmetine kavuşmak mutluluğuna erişmek üzereyim. Bu evde artık hayat gün be gün zorlaşacaktır. Sen teyzenin üstündeki yükleri azaltmaya çalış. El birliğiyle gençleri evlendirmeye gayret ediniz. Birkaç sadık bendesiyle kalmalı ancak o zaman elindeki gelirle geçimini sağlayabilir.

Size gelince; kuşlar kanatlanınca ana baba yuvasını terkederler. Alllahıma şükürler olsun, sen de yuvanı kurdun. Artık kendi hayatınızı yaşamalısınız evladım. Bu benim sana vasiyetim: Teyzen çok darda kalırsa ellerinin onun üstünde, yüreğinin onun yanında olacağına imanım var. Hiç vakit geçirmeden Vehbi Bey oğlum –Babıâli'deki hâlâ dostlarım olduklarına güvendiğim kimseler vardır– onlara müracaat ederek kendisine layık bir memuriyet almalıdır. Şimdi öğütlerimi yerine getireceğine dair bana söz ver evladım."

Sustuğunda Hadiye'nin gözlerinden artık tutamadığı yaşlar akmaktaydı.

Amcasına söz vermesinin üstünden birkaç gün geçmişti ki sevgili amcası hakkın rahmetine kavuştu. Artık Enis Paşa Konağı'nın güneşi batmıştı. Hayat birdenbire değişivermişti. Dualara karışan hıçkırıklar taşıyordu her köşeden, bucaktan. İstanbul'un en ünlü mevluthanlarına mevlutlar okutuluyordu. Lokmalar dökülüyor, helvalar karılıyordu. Konağın cümle kapıları açıktı. Oluk oluk akrabalar, eş dost, tanıdıklar, ahbaplar, konağın fakir fukarası geliyorlardı. Kimse Münire Hanımefendi'yi ağlarken görmemişti çünkü o derdini yüreğine gömmesini, acı-

larına saygı göstermesini bilen, dini bütün, soyundan gelme terbiyesi sağlam, onurlu bir kadındı. Çoğu kimselere benzemeyişinin derinliklerinde bir Nakşibendi dervişi olması kadar, Allah'ın çizdiği kader yazısına saygısı yatıyordu. Paşasını kaybedişinin üzerinden bir ay geçmişti ki bir gün Hadiye'yi odasına çağırdı.

Kırmızı çuha minderinde oturmaktaydı. Başında beyaz başörtüsü örtülüydü. Elindeki Kuran-ı Kerim'i üç kere öperek kaparken, dudaklarında hâlâ dualar sürmekteydi. Karşısına oturmasını eliyle işaret etti. Ona baktı. Yüzü son derece ciddiydi. O ciddiyet sanki bütün iç aleminin duygularını örten bir maskeydi.

"Merhum amcan seninle konuştuklarını bana nakletmişti. Şimdi ona verdiğin sözü yerine getirme zamanıdır kızım."

Hadiye "Ama teyzeciğim" diyecek olduğunda eliyle susmasını işaret etti.

"Zamanı diyorsam zamanı gelmiş demektir. Hasene Kalfa ile konuştum, evlenme çağına gelmiş dört kızımız var. Hasene, Sitti'nin tanıdığı aracı kadın vasıtasıyla onlara birer koca bulduracak. Zaten onların çeyiz sandıkları dolu. Takıları, paraları da var. Onlar en kısa zamanda evlendirilecekler, kendi yuvalarını kuracaklar. Hanende Ayşe Hanım'la İsmail Efendi, konağın demirbaşlarıdır. Onlar yine oldukları yerde kalacaklar. Hasene, Sitti ve Kamer'e gelince... Onları da göndersek bile konaktan dışarı adımlarını atmayı beceremezler. O nedenle benimle kalacaklar."

Hadiye'nin gözlerindeki yaşlar dinmek bilmiyordu. İçi bağrı yanıyordu. Sevgili teyzesinin yeni hayatını programlamasındaki kararlılık sözlerinin her kelimesinden belliydi.

"Size, Vehbi Bey'le sana gelince Hadiye kızım, en iyi kararları vermekte, en doğruyu seçmekte aklı seliminin sana yol göstereceğine güveniyorum. Vehbi Bey oğlum bize yıllarca bir erkek evlat olmuştur. Ona da, namusuna, sedakatine de imanım var. Artık Enis Paşa'nın hususi katibi değil. Elbette kendi hayat yolunu seçecek. Ona uygun bir memuriyet bulunacaktır. Sizin rahat yaşayacağınıza inanıyorum, güveniyorum.

Vehbi Bey'le senin evlenmeni tasarladığımızda diyorduk ki; 'İşte biz karı koca kocadığımızda sevdiğimiz iki genç hep bizimle olacaklar. Çocuklarının bu konağın odalarında doğuşlarını göreceğim, büyümelerini büyük bir zevkle seyredeceğiz. Sofalarımızda onların koşuşmalarını gözleyeceğiz. Kahkahaları ortalığı çınlatacak.'"

Hadiye, direnmesine rağmen bütün vücudunun titremesinin önüne geçemiyordu. Gözlerinden akan damlalar artık aralıksızdı. Yol yol yanaklarından göğsüne damlıyordu.

"Vehbi Bey oğlumuz Selanik veya yakınlarında bir memuriyet istemeli. Annenle babana yakın olursanız onların da hasretleri diner hiç olmazsa."

Münire Hanımefendi sustu.

"Ağladığını görüyorum. Ben de ağlıyorum ama benim gözyaşlarım içime akmakta yavrum. Hayat gidişatımız hiç beklenmedik bir zamanda değişiverdi. Zor, fakat katlanmak mecburiyetindeyiz, başka yolu var mı ki?"

Yine bir an sustu.

"Beni düşünme, maddi yönden geçimimizi sağlayabilirim. Konağın artık hiç kimseye yaramayacak antikaları var. Gümüşler, kristaller, halılar ve benim mücevherlerim... Gerektiğinde onları elden çıkarabilirim. Sonra... Sonra kendimi biraz daha rabbime yakınlaştırmak istiyorum. Bu özlemim çok ama çok. Vaktimin çoğunu ibadetle geçireceğimi umuyorum. Yani benim için üzülme. İşte benim sözlerim bunlar evlatcığım. Seni doğurmadım ama belki de doğurandan daha yakınım sana. Paşa amcanı çok mutlu ettin. Seni de evlatların mutlu eder inşallah."

Yakınında diz çökmüş oturan Hadiye'ye eğildi. Onun yüzünü avuçları arasına alarak alnından öptü. Hadiye sarıldı teyzesine. Konuşmalarının sona erdiği anlaşılıyordu. Yavaşça doğruldu, teyzesinin odasından ayrıldı.

Büyük sofada idare lambaları yanmıştı. Hasırlar ayaklarının altında çıtırdadı. İçinde bir şeyler kopuyordu. Güven içinde akıp giden yaşamı bilinmezlere doğru yol almak üzere değişiyordu. Koridoru geçti. Soldaki çatıya çıkılan merdiven altında-

ki odanın önünden geçerken kızların konuşmaları anlaşılır çeşitten değildi. Telaşlı, heyecanlı seslerdi bunlar, tartışıyorlardı. Onlara evlendirilecekleri haber verilmişti.

Hadiye için yer yerinden oynamıştı, çöküntünün çatırdılarını duyuyordu. Enis Paşa Konağı'nın debdebeli yaşantısı sona ermişti artık. Küçük antreye girdiğinde oturma odalarının kapısının aralık olduğunu gördü. Gözlerinin yaşını silmek için sol kolunun ağzına sokulu mendilini çıkardı. Vehbi Bey onun ağladığını anlamamalıydı. Mendilini gözlerine bastırdı. Başını aralıktan uzattığında, kocasının duygulu mavi gözlerindeki endişeyi gördü. Teyzesiyle konuşmaya davet edildiğinde o da bir şeyler olacağını sezinlemişti. Hadiye içeri girdi. İçerde buğulu, tatlı bir pembe ışık vardı. Yavaş yavaş kocasının yanına yaklaştı. Bu oturma odası tıpkı teyzesinin odasının benzeri döşeliydi. Köşe pencerelerinin önünde boylu boyuna üstü Halep işi sırmalı pembe ipek kumaşla kaplı kerevet, üstünde içleri dolgulu, duvara dayalı sert yastıklar vardı. Yine köşedeki kapitone, kenarları fitilli, ortaları düğmeli köşe minderi ise koyu yeşildi. Büyük tepsili, üç ayaklı pirinç mangalı ve köşedeki yeşil çini sobasıyla, Münire Hanımefendi'nin odasının minyatürüydü. Hadiye, teyzesinin odasını çok sevdiği için Münire Hanımefendi onlarınkini de öyle döşetmişti.

"Niçin lambanın ikincisi yanmıyor Vehbiciğim?"

Bu sözler gerçekleri gizlemek bahanesinden başka bir şey değildi. Vehbi de öğrenmek istediklerinin dışında bir cevap verdi.

"Şayan yakmak istedi ama yaktırmadım."

"İsrafı önlemek için mi?"

Cevap kısaydı.

"Evet güzelim, israf haramdır. Ama bugünlerde tedbire daha çok uymalıyız."

İkisi de konuşmalarının anlamsızlığını biliyorlardı ama Vehbi soramıyor, Hadiye ise söyleyemiyordu. O sırada odanın kapısı vuruldu. Şayan'ın sesini duydular:

"Efendim, paşa teyzeniz sizleri yemekte bekliyorlar."

İkisi de telaşlandı. Saatin farkında değildiler. Enis Paşa

Konağı'nın belirlenmiş, hayat şartları ne olursa olsun değiştirilemeyen yasaları vardı. Kahvaltılar istenilen saatlerde –tabii bu, evin büyüklerine özeldi– yatak odalarında yenilebilirdi ama öğle ve akşam yemeklerinin saatleri hiç değişmez ve yemek salonunda toplanılırdı.

Hadiye ve Vehbi kendilerine çeki düzen vererek beraberce loş antreye, sonra harem sofasına çıktılar. Yemek salonu alt kattaydı. Harem merdivenlerini indiler. Hadiye'nin yüreğini hüzün kaplamıştı. Merdivenlerden bile ayrılmak acıydı. Çocukluğunda trabzanlarından kaydığı, ilk gençliğine geçerken basamaklarını üçer üçer inip çıktığı merdivenlerdi bunlar ve kısa bir süre sonra artık inemeyecekti. Bayram sofralarının tadını, iftar yemeklerini, o kutsal duygularla ürperişlerle, midedeki açlığın verdiği istekle bir oruç gününü bitirme zevkini de unutabilir miydi?

Düğününde öğle ve akşam yemeklerini odalarında kurulan bir masada yemişlerdi. Bir cuma sabahı, bordo renkli ipek kadife uzun paçalığıyla kendisini değişmiş, büyümüş hissetmenin heyecanını unutur muydu hiç? Paçalığının geniş yakası ve kol kapakları çepeçevre, son derece zarif, altın sırma püsküllere bezeliydi. Uzun etekleri merdivenlere de değiyordu. Genç ve âşık kocası Vehbi oracıkta bir şiir okuyuvermişti:

"Gördüm ol meh dûşuna, bir kürk atıp samurdan,
Pembe atlas üstüne, yaşmak takılmış nurdan,
Merdivenler bûsişi nermini dâmânı ile mest,
Atladı dâmen tutup üç çifte bir zevrakçeye."

Şiiri fısıldayarak okuduktan sonra Hadiye'nin sol elini sağ omzuna almıştı. "Bu şiir senin için söylenmiş sanki. İşte merdivenler eteklerini öpmekten mest olmuşlardı" demişti. Vehbi şair değildi ama ezberinde Farsça, Arapça, Fransızca ve Türkçe o kadar şiir vardı ki, zengin bir şiir hazinesine sahipti. Hadiye'yle daha ilk buluşma gecelerinde birbirlerini tanımak için uzun uzun konuşmalar yapmışlardı. Ve Hadiye birdenbire bu gök gözlü, altın saçlı, duygusal, nazik, terbiyeli, anlayışlı genç adama ısınıvermişti. Hiç tanışmadan, konuşmadan başlayan evlili-

ği yadırgayan, hatta böylesi evliliklerin vefasızlığını düşünen Hadiye, birdenbire büyülü, sırlı bir beraberliğin bambaşka bir tadı olduğunu anlayıvermişti.

Karşısında çözülecek bir bilmece vardı. Her dakika bu bilmecenin düğümlerini çözecekti. Her gün bir yeni yönünü tanımaya çalışacaktı. Fakat bunlar oluşurken, yüreğinde açılan bir kapının ardındaki sırlı sevgi bahçelerine ilk adımlarını atacağını hiç düşlememişti.

Bütün bir hafta sürecek muhteşem düğünün gelip çattığı günün sabahında, berberi İzidor saçlarını yapıyor, terzisi Madam Marika gelinliğini giydiriyor, çırakları da yardım ediyorlardı. Münire Hanımefendi ile kızkardeşleri Nahide Hanım ve Seher Hanım, gözlerinde akmayan yaşların buğularıyla gelinin birkaç adım gerisindeydiler. Gelinin duvağını mesut bir kadının takması yasaydı. Bu üç kadın da bu özelliklerin tümüne sahip olduklarını sanmıyorlardı. Münire çocuksuzdu; Seher hiçbir zaman kocasıyla fikir birliği kuramamıştı. Nahide'nin kocası ise tam bir Rumeli kibar asilzadesiydi: Hovarda, içki seven, kendine özgü bir hayat süren bir kişiydi. Ne kendi malı mülküyle uğraşmaya yanaşırdı, ne de karısının çiftliği ve evin yükleriyle ilgilenirdi.

Gelin kendi duvağını kendi koyacaktı. Onlar bu sevgili çocukları için mutluluk dualarını edeceklerdi.

Bütün bu düşünceler tüm tazelikleriyle Hadiye'nin aklından geçivermişti. Evet, bu merdivenlerden artık kısa bir süre sonra inemeyecekti. Başka merdivenler nerelerde olacaktı, hangi kapılardan girecek, hangi mekânlardaki merdivenlerden inip çıkacaktı?

Yemek odasına girince karşılaştığı görüntü bütün duygularını alıp götürdü. Masanın başındaki sandalye boştu. Artık amcası Enis Paşa yoktu. Sağındaki sandalyede teyzesi oturuyordu. İnce yüzü büsbütün incelmişti. Bu yüzün gerçek duyguları derin bir gizin ardına gizlenmişti. Açık renkli, geniş uzun etekli bir yünlü elbise giymişti. Saçları paşasını kaybedince öylesine dökülmüştü ki tepesindeki topuzu küçülmüştü.

Hadiye geciktikleri için özür diledi. Teyzesinin sağında Ayşe Hanım, onun yanında Merzuka Hanım, Münire Hanımefendi, Kevser Hanım, Münire Hanımefendi'nin erkek kardeşinin gelini oturuyordu. Karşılarındaki yerler ise Hadiye'yle damadı Vehbi Bey'e aitti. Yemek salonun harem bahçesine bakan boydan boya camlarının ardında Haliç görünüyordu. Gündüzleri cıvıl cıvıl işleyen kayıklar ve vapurlarıyla neşeli olan Haliç, geceleri az ve solgun ışıklarla hüzünlü bir görünümdeydi. İstanbul Hadiye'ye, Selanik'in aydınlık, renkli gecelerinden sonra çok iç karartıcı gelmişti. Hele bu koyu dindarların, soyluların, kibarların yaşadığı Fatih'e alışmak zor olmuştu. Bu gece büsbütün kasvetliydi. Yarısı boş masada yemek süresince çok az konuşulmuştu. Yemekler çorba, sebze, et, pilav, börek ve kompostodan oluşmaktaydı.

Hadiye aşçıbaşı Hasan Ağa'nın yemeklerini biraz ağır bulurdu ama çok lezzetli olduklarını da inkâr etmezdi. Şimdi Hasene Kalfa'nın pişirdiği yemekleri –zaten iştahlı bir insan değildi– artık iyice seçer olmuştu. Büyük bir değişiklik her köşeye bucağa öylesine usulca sinmişti ki! Görünüşte sofranın başındaki boş sandalyeden başka değişen bir şey yoktu. O boş sandalyenin yıllar yılı sahipliğini yapan büyük varlık giderken sanki dört bir yanı da boşaltmıştı. Hadiye, kocasıyla kendi sandalyelerinin boşalışından sonraki görüntüyü düşünmek bile istemiyordu. Teyzesini nasıl bırakıp gideceklerdi? Yüreğindeki yüzlerce ateş damlacığı birleşe birleşe kocaman bir kor halini alıyordu. Yemekten sonra Münire Hanımefendi orada bulunanlara "Geceler hayrolsun" diyerek odasına çekileceğini söyledi.

Hadiye, teyzesinin her akşamın benzeri delail-i şerif okuyacağını, tespih çekeceğini, uzun uzun secdelerle namaz kılacağını biliyordu. Eğer uyuyamayacak olursa, oyalanmak için gözlerine gözlüklerini takacak, mendil mendil kesilmiş Hint tülbentleri üstüne hesap işi nakışlar işleyecekti. Paşasını kaybettiğinden beri üstü mücevherle süslü hotozlarını başına takmıyordu. Son kullandığı kenarları yine kendi işlediği nefis oyalarla bezeli beyaz hotozu, yatağının baş ucundaki beş katlı abanoz

etajerin üst rafında duruyordu. Teyzesinin bu çok sevdiği hotozu bir daha kullanmayacağını biliyordu.

Musiki gecelerinin dışında her zaman misafir salonunda ahenkler yapılırdı. Hadiye piyanonun başına geçer, Kevser utunu alırdı. Hanende Ayşe Hanım da tefiyle tempo tutarken davudi sesiyle şarkılar okurdu. Münire Hanımefendi bu küçük topluluğun saz gecelerinden çok hoşlanırdı. Çoğu zaman Paşasını da salona getirirdi. Artık konakta ses soluk kesilmişti. Geceleri çıt çıkmıyordu; örtülü kapıların ardında yüksek sesle konuşulmuyordu. Acıları büyük, öylesine büyüktü ki her dakika geçmişte yaşanmış bir anı anlatılıyordu. Diyarbakır'daki, Halep'teki valilik zamanlarından önce Paşanın mutasarrıf olarak gezdikleri yerler birer birer tazeleniyor, konuşanların da dinleyenlerin de gözleri nemleniyor, yaşlar akıyordu.

Acıların en büyüğü Hadiye'nin yüreğindeydi. Sık sık "Ya Vehbiciğimin sevgisi, koruyuculuğu, tesellileri olmasaydı?" diye düşünüyordu. Ama şükürler olsun ki gözyaşlarını silen, şefkatli elleri, başını yaslayacağı sıcacık bir göğüs olan Vehbisi vardı.

Teyzesiyle o önemli kararın verilmesinin üstünden kısacık bir süre geçmişti ki bir akşam Vehbi Bey, Babıâli'den heyecanlı bir haberle döndü. Önemli haber Hadiye'nin yüreğine hançer benzeri saplandı. Kocasının tayini çıkmıştı. Halbuki daha teyzesinden ayrılmanın, onu yalnız bırakmanın kararını yüreğine sindirememişti bile. Münire Hanımefendi sevinmiş görünüyordu. "Kuşlar kanatlanınca yuvadan uçarlar çünkü onların da yuva kurmaları gereklidir. Doğanın gidişatı budur" diyordu ama kimi zaman da Hadiye onu gözleri kızarmış yakalıyordu. Sorduğunda teyzesinin cevapları hazırdı: Sobanın dumanı kaçmış veya gece hiç iyi uyuyamamıştı.

Vehbi Bey Selanik'in Priştine kazasına Tahrirat Müdürü tayin olmuştu. Teyzesi, "İlk memuriyetler daima böyledir. Biz de evlendiğimizde Paşamın rütbesi vardı ama memuriyetler küçükten başlar, yavaş yavaş, kıdem kıdem yükselir" diyor ve bu memuriyetin pek uzun sürmeyeceğini tahmin ettiğinden fazla eşya götürmelerine gerek olmadığını sözlerine ekliyordu.

Hadiye teyzesinin tavsiyelerine uyarak hazırlıklarını ya-

parken, Kevser ve Merzuka hanımlar, kalfalar yardım ediyorlardı. Münire Hanımefendi, "Buradan ev eşyası götürmeye gerek yok. Seher kardeşim lüzumluları Selanik'ten temin eder." diyordu. O güzel zarif karyolayı, gardrobu, tuvalet masası ile yatak odasını bırakacaktı. Böylece anıları da yerlerinden kıpırdamayacaktı.

Dolaptan kocasının elbiseleriyle kendisininkileri alıp bavula yerleştirirken, ayrı bir bölümde beyaz patiska bir torbada duran gelinliğini bir kere daha düzeltmek istedi. Beyaz güderi iskarpinleri kutusundaydı. Mendilleri ve eldivenleri ipek kaplamalı birer kutuda saklıydı. Harika güzellikteki büyük yelpazesini birkaç kere açıp kapadı. Kumaşında uçuk pembe, mavi, sarı, uçuk yeşil renklerden desenler bulunan kenarları dantelli beyaz tül yelpazesini ne kadar seviyordu. Düğününden sonra birkaç akraba toplantısında kullanmıştı. Priştine Tahrirat Müdürü'nün hanımı böyle bir yelpazeyi nerede kullanabilirdi ki? Güldü. Priştine ve bu harika yelpaze! Sonra içini çekti. Anılara daldı, düğün gecesini hatırladı...

Teyzesi pırlanta taşlarla işlenmiş bir taç hediye etmişti. Annesinin o tacın gerdanlığını, babasının da akarsu bileziğini vermesi Hadiye'yi çok sevindirmişti. Hele amcasının armağanı gelinliği... Çok geniş eteği, uzun kuyruğuyla pırıl pırıldı. Kat kat tül ve tafta, iç eteklikleriyle büsbütün muhteşem bir görüntü yaratıyordu.

Hadiye bu muhteşem gelinliğiyle heyecan içinde bekliyordu. Öğleye doğru adet gereği damat gelirdi. Gerçekten de öğle saatlerinde aşağıdan sesler duydu. Az sonra da merdivenlerden çıkan Vehbi Bey'i gördü. Yüzünün rengi sarıydı; sadece elmacık kemikleri pembeydi. Kendisine bakıp bakmadığını göremedi. Başıyla onu selamlayarak sağ kolunu uzattı. Hadiye o kola sol kolunu soktuğunda, elbisesinin altındaki titreyişler kendi elinin titreyişlerine karıştı sanki. Bütün düğün halkı odalarının kapılarında, büyük sofada ayaktaydılar. Ellerindeki keselerden çıkardıkları liraları, çeyrek liraları aralarında geçmekte olan gelinle güveyin başına serpiyorlardı. Altınların şıkırdayan seslerine, görenlerin "Maşallah, Allah nazardan korusun" sesleri karışıyordu.

Yüzgörümlük töreni için gelin odasına girdiklerinde kapı örtüldü. Kamer Kalfa, büyük gümüş tepsi içinde altın zarflı kristal bardaklarda, limonlu gül şerbeti getirdi. Tepsiyi içeride bıraktı, geri geri yürüyerek çıktı. Yalnız kalmışlardı. Vehbi'nin zarif elleri yumuşak bir hareketle yüzünü örten duvağı açarak geriye bıraktı.

Sağ elindeki eldiveni çıkarmaya çalışan Hadiye'ye yardım etti. Daha önce alındığını duyduğu iri tek taş pırlanta yüzük kutusundan çıkarıldı, hafifçe titreyen eller birbirlerine değerek, yüzük parmağa takıldı.

"Değersiz hediyemin kabulünü rica ederim efendim."

Ses çok erkekçe, fakat sıcacıktı.

"Benim için çok değerli, teşekkür ederim efendim."

Birbirlerinin yüzlerine bakıyorlardı. Bakışları, gözlerden yüreklerin derinliklerindeki duyguları ölçmeye çalışıyordu sanki.

Bu on, on beş dakika, yüzyıllar kadar uzun gelmişti ikisine de. O uzayıp giden dakikacıklar bittiğinde, Vehbi usulca eğilerek Hadiye'nin yanağına ufacık bir öpüş kondurmuştu. Sanki bir ateş damlacığıydı yanaklarına değen. Sonra Vehbi birkaç kez içini çeker gibi derin soluklar aldı. Yine bütün nezaketi, zarafeti ve yumuşaklığıyla birkaç kelimecik fısıldadı.

"Bu dakikalara ulaşabilmek için o kadar büyük bir sabırla bekledim ki Allahıma yüz binlerce şükürler olsun."

Ve odadan çıktı.

Düğün günlerinin bu dakikalarını hatırlarken Hadiye'nin yanaklarında hissettiği ateş, ürperte ürperte bütün vücuduna yayılıyordu. Sonra, duygularıyla gördükleri birdenbire değişiverdi, gözlerinin önünde başka bir görüntü canlandı.

Düğün gecesi yatak odasındaydı. Büyük yuvarlak fanuslu, çift bohem lambalardan yayılan uçuk pembe solgun ışıkta, çevre bir başka görünümdeydi. Bronz karyolanının baş kısmı parlıyordu. Beyaz üstüne sim işlemeli yatak örtüsü ışıl ışıldı. Sanki bir pembe rüya görüyordu.

Beyaz gelin zambağı dolu vazo, bir buhurdan benzeriydi.

Kokular bile ılık ve pembeydi sanki. Hadiye, sol dirseğini yasladığı konsolun yanındaydı. Bir an karşıdaki boy aynasında kendi hayalini gördü. Şaşırdı. Beyaz ince duvakla örtülü yüz, kendi yüzüne hiç benzemiyordu.

Gözleri sürmeli, yüzü pudralıydı. Dudakları da her zamankinden daha pembeydi. Bu incecik belli, uzun elbisesinin üç arşın uzunluğunda kuyruğu olan gelin kendisi miydi?

İnce kumaş, göğsünün taze yuvarlaklarını gizleyememişti. Beyaz bir kuğunun zarafetini taşıyan güzel yüzünden, safiyetin, masumluğun bütün özellikleri yansıyordu.

İçinde kabaran, dalga dalga vücudunu saran heyecanda büyük bir sevinç de gizliydi. Kendini belki de ilk kez beğeniyordu. Güzel olduğunu görmüştü. Her gün aynada görüp alıştığı bu yüz bir başkaydı. Onurlu, kendine güvenen, mutlu olacağına inanan birisinin yüzüydü bu. Seviniyordu. Gözlerinde, amcası ile teyzesinin odalarında, ünlü bir hattatın yazdığı bir levha canlanırken, amcasının tatlı sesiyle okuyuşu da kulaklarında yankılandı:

"İnnallahu Cemilün
Yuhubbun Cemal"

Çevirisini de hatırladı. "Allah güzeldir, güzelleri sever". Kendisini bir başkasının gözleriyle görmüş ve beğenmişti. "Galiba güzelim" diye gülümsedi. Allah güzeldir, güzelleri sever. Allah'ı onu da seviyor muydu?

Aşağıdan duyulan sazların çaldığı hava değişmişti. Yeni başladıkları, gelin havasıydı. Yüreği burkulurcasına çarpmaya koyuldu. Bütün dikkatiyle kapının porselen tokmağına bakıyordu. Az sonra kapı vuruldu, yuvarlak tokmak ekseni çevresinde döndü. Kapı usulca aralandı ve çabucak örtüldü. Gelen Vehbi Bey'di. Başıyla selamladı Hadiye'yi. Fesini çıkartarak sehpanın üzerine bıraktı. Karyolanın ucunda kıbleye doğru serili duran seccadeye yürüdü. Hadiye, Vehbi Bey'in yumuşaklığındaki zarafeti gözlüyordu. Seccadenin ucuna vardığında, ayağındaki rugan iskarpinleri çıkarttı.

Hadiye'nin aklından, "Açık başla namaz kılınır mı" sorusu geçti. Kılınıyordu işte. Annesinin bir sözünü hatırladı:

"Allah'ın karşısına ruhunuzla çıkınız. Onu sözlerle değil yüreğinizle seviniz. Onu kendi yüreğinizde hissediniz. O zaman gerçek Allah'ı bulursunuz."

Kocası olacak bu genç adamı, teyzesi Münire Hanımefendi demek ki davranışlarındaki bu sadelik ve derinlik yüzünden çok seviyordu.

Bir rekat namazın uzunca bir zamanı dualar bölümüne ayrılmış olmalıydı. Genç adam gözleri kapalı, elleri açık bir süre öylece kalmıştı. Hadiye de birden farkına vardı. Kendisi de dua ediyordu. Başında tacı, gerdanında mücevherler yokmuş gibi, teller duvaklara, ipeklere bürünmemiş gibi, bütün dünya gereksinmelerinden sıyrılmış bakir ruhuyla, Allah'ının huzurunda, onun secdesindeydi. Gözleri tam örtülü değildi ama çevresini görmüyordu. Sadece Vehbi'nin göğe doğru kaldırılmış ellerinin yanındaydı sanki. Onun da ruhunun elleri havadaydı. Yüreğinden kopan dualaların, Tanrıya hiçbir aracı olmaksızın doğrudan doğruya ulaşacağını hissediyordu.

Yüzüne bir hava çarpınca, yarı aralık gözleri açıldı. Vehbi Bey'i gördü. Yakınındaydı. Sanki az önce dualarla dünyadan uzaktaki insan o değilmiş gibi sıcacık gülümsüyordu. Hadiye'nin başındaki tacı aldı.

"Dünya güzeli sevgilimi rahatlatmalıyım. Müsade eder misiniz?"

Hadiye mennun cevap verdi.

"Çok sevinirim."

Becerikli elleri kocasına yardıma koştu. Beraberce çıkarttıkları tacı Vehbi özenle komedinin üstüne bıraktı. Sonra Hadiye duvağını tutan firketeleri söktü. Duvak muhteşem bir bulut gibi yere indi. Hadiye'nin dudaklarından iradesinin dışında sözcükler dökülüverdi.

"Oh, dünya varmış. Sabahtan beri bu kılıktayım."

Vehbi hayranlıkla karısına bakıyordu.

"Şikayete hakkınız yok. Bu kılık her kıza böylesine yakışmaz ki."

"Ben her zaman çok sade ve rahat giysileri severim."

"Biliyorum."

Vehbi'nin tatlı gülüşü çok hoştu.

"Ama nereden biliyorsunuz?"

Vehbi bu kez azıcık sesli güldü.

"Benim küçük dostum Hayri yoluyla. Sizin her gün neler giydiğinizi, nasıl vakit geçirdiğinizi, hangi saatler musiki ile uğraştığınızı, hangi zamanlar okuduğunuzu, hangi tiyatrolarda hangi oyunları seyrettiğinizi, hangi piyesleri beğendiğinizi, hangi ağır dramların Ermeni aksanıyla konuşan aktörlerine gülmemek için kendinizi zor tuttuğunuzu da biliyorum."

Hadiye'nin gözleri irileşmişti. Öylesine mutlu, öylesine rahatlamıştı ki.

"Ya demek böyle."

"Evet güzelim, bana hiç de yabancı değilsiniz. Hakkınızda söylenen en önemsiz sözler bile günlüğümde yazılıdır."

Hadiye birden gülmeye başladı. İkisi de konuşmayı sürdürmek isteğindeydiler. Vehbi iki pencere arasındaki yuvarlak masayı gösterdi.

"Burada yenilip içilecek bir şeyler var. Benim güzel sevgilimin bugün yemek yemediğini biliyorum. Acaba ben güzelime elimle bir şerbet sunsam, birkaç yudumcuk şöyle içsek. Sonra bu tatlı tuzlu çörek, böreklerden yesek. Böylece hayatımızı beraberce yaşamaya başladığımız gecenin ilk yemeğini yemiş oluruz."

Hadiye öylesine rahat ve mutluydu ki. Gerçekten rahatlamıştı. O güne dek beklediği, korkunç gerdek gecelerinden birinin yaşanmayacağını düşünerek sevindi.

Karşısındaki erkek ne kadar gençti. Fakat yaşından beklenemeyecek bir olgunluğun doruğundaydı. Gelecek günlere sıcacık bir geceyle başlayacaklardı. Bu ne kadar büyük bir saadetti. Hadiye'nin elinden tuttuğunda gülümsüyordu genç adam.

"Şu güzel elleri de rahatlatalım değil mi?"

Beraberce eldivenleri çıkarttılar.

"Şu güzel ayaklar da serbest olmalılar sanıyorum."

"Ah zahmet etmeyiniz, beni utandırıyorsunuz."

Ama Vehbi onu dinlemiyordu. Sivri burunlu, beyaz saten

iskarpinleri çıkartmak için eğilmişti. Ve hiç yadırgamadan iskarpinlerden çıkarttığı ayakları sevgi sözcükleriyle ovuşturuyordu.

"Zavallı güvercin kanadı ayakçıklar. Ne kadar da acı çekmişler."

Hadiye'nin ayakları gerçekten rahatlamıştı.

"Ama sizin iskarpinleriniz ayağınızda duruyor."

Vehbi birazcık ürkek sordu:

"Sizi rahatsız etmez mi?"

"Yok, yok, kesinlikle. Ama siz rahat edemezseniz karyolanın ayak ucunda terlikleriniz var."

Vehbi'nin kıpırdamasına vakit bırakmadan yerinden fırlamış, kendi terliklerini giyivermişti. Kocasının terliklerini de getirmişti. Bu kez birbirlerine bakarak gerçekten kahkahalarla gülmeye koyuldular.

Sonra gülmeleri duruldu. Birbirlerinin düşüncelerini anlamaya çalışarak bakıştılar. Hadiye ayağa kalktı. Yatak odasının yanındaki gardrop odasına geçti. Az sonra döndüğünde, sırtında son derece şık mavi bir saten sabahlık vardı. Kocasını da robdöşambrını giymiş buldu. Bu kılık değiştirme onları biraz daha birbirine yaklaştırmıştı. Sanki kırk yıldan beri birbirlerini tanıyor, seviyorlardı.

"Artık rahatlıkla bir şey yiyip içebiliriz sanıyorum. Ama ben ilk önce yüzümü yıkamak istiyorum. Biraz süslüyüm ve bu beni rahatsız ediyor."

Az sonra karşılıklı koltuklarına oturmuşlar, bu kez birbirlerine yiyecek içecek ikram etme yarışına başlamışlardı. Bir süre böylece geçti. Vehbi bir ara kapıdan yana bir göz attı. Sonra Hadiye'ye döndü. Biraz sıkılganca, biraz da yavaşça konuştu.

"Beni taşralı biri diye tanıyorlar. Evet Diyarbakırlıyım fakat benim ailem pederşahi değil maderşahi bir ailenin çocuğu olarak yetiştirdi beni. Bizim törelerimizde erkekler kadınlarına büyük saygı duyarlar. Bizim evliliğimizin ilk gecesi, birçoklarının ilk gecelerine benzemeyecek. Çünkü henüz birbirimizi tanımaya çalışıyoruz."

Hadiye şaşkın bir sevinçle içi titreyerek kocasına bakıyor

ve yüreğinin kapısının Vehbi'ye aralandığını hissediyordu. Bu akıllı, mantıklı, güzel sesli, duygulu, altın başlı, gök gözlü adamı sevmeye başlamıştı bile.

Vehbi uzanıp elini tuttu, dudaklarına götürdü. Kısılmış küçücük fakat sıcak bir sesle konuştu:

"Buraya gelirken oda kapımızın yanında bir hanım görmüştüm. 'Sizi sabaha kadar bekleyeceğim. Ben sizin yengenizim' demişti. Hadiye güzel sevgilim, acaba o hanıma hiç gerek duymayacağımızı söyleyerek kapımızdan uzaklaştırsak daha iyi olmaz mı?"

Hadiye, Vehbi'nin ne demek istediğini kavramıştı. Birbirlerini tanıyacaklar, yakın olacakları bir gün geldiği zaman birbirlerinin kollarında yatacaklardı. Vehbi'nin bu soylu davranışı karşısında utanç duydu. Usulca yerinden kalkarak hanımı uzaklaştırdı...

Hadiye bir ses duydu. İrkildi, ürperdi.

"Dalıp gittin güzelim. Ben diyorum ki Priştine'ye gelinliğini de götür. Bir düğün olduğunda şöyle şanlı şöhretli bir gelinlik görsünler."

Konuşan Kamer Kalfa'ydı. Gördüğü harika rüyadan bir anda uyanıverdi. Düğünün üstünden iki yıl ne çabuk geçmişti. Bu iki yıl içinde neler, neler olmuştu. Sevinçler, heyecanlar ve unutulmaz büyük acılar. Ve şimdi bütün hayatı değişiyordu. Yaşam sanki bir rüyaydı. Bugünün gerçekleri ertesi gün düştü. Hadiye, Rumeli'nin bir bucağındaki bir düğünde o gelinliği giymek istemiyordu. O gelinlik, hayatının başlangıcında önemli bir rolü olan muhteşem bir anıydı. Ve bir daha giyilmeden öylece korunacaktı. Hadiye gelinliğini, günün birinde eğer kısmet olursa kızlarına göstermek üzere sakladı. Fakat kısmet olmadı.

Selanik'e Dönüş

Hadiye güvertedeydi. Beyaz Kule'yi gördüğünde memleketini ne kadar özlemiş olduğunu anlayıverdi. O güne dek zoraki bir kısıtlamayla gerilettiği özlemleri, sanki zembereği boşalmış bir yay benzeri fırlayıvermişti. Yalıların ve kıyının güzelliğini gözlerken bir yandan da başını kocasına çeviriyor ve "Ah ah, ne kadar özlemişim Vehbiciğim" diyordu.

Vehbi Selanik'i ilk kez görüyordu. Kendi doğduğu şehre hiç benzemeyecekti elbette. Fakat Vehbi Selanik'in uzaktan gördüğü an birdenbire Hadiyesinin özlemlerinin yerinde olduğunu kavrayıverdi. Birden nereden fışkırdığını bilemediği bir sevinç sardı ruhunu. Sanki kırk yıldır hasretini çektiği bir sevgiliye kavuşma sevinciydi. Azametli surlarla, muhteşem kapılarla girilen Diyarbakır'ı da çok severdi ama o doğduğu, büyüdüğü şehirdi. Karısının aylardan beri gülmeyen solgun yüzüne renk gelmişti. Gözlerinin içi, yüzü ışıl ışıldı. Onu böyle görünce daha çok sevindi, sonra düşündü. İki yıldır Hadiye'yle karşılıklı doğdukları şehirleri konuşmuşlar, özelliklerini birbirlerine anlatmışlardı. Hadiye'ye Diyarbakır'ı sevdirmişti. Fakat onu memleketine götürmeyi hiç düşünmemişti çünkü Diyarbakır çıbanı, güzel kızlara damgasını vurmaya meraklı bir ejderhaydı sanki. Hem de hep yanaklarda, burun kanatlarında çıkardı. Tedavisi bilinmiyor, ilacı bulunamıyordu.

Hadiye'nin başörtüsünün açıkta bıraktığı kahkülleri, esen Olimpos rüzgârıyla kıpır kıpırdı. Vehbi ona bakmaya doyamı-

yordu. Bir kolunu Hadiye'nin omuzuna attığında Hadiye gülümsedi.

"Bu davranışınız burada yadırganmaz, ayıplanmaz. Bakınız çarşaflı değilim. Sırtımda İstanbul'dayken sayfiye yerlerinde giydiğim bir yeldirme var."

Vehbi karısına bakarken gülümsüyordu. İlk söz kesildiğinde Kamer Kalfa ile Hadiye'ye bir haber ulaştırmıştı.

"Hadiye Hanım'dan ince peçe kullanmamasını rica ediyorum, lütfen iletir misiniz!"

Cevap gelmekte gecikmemişti.

"Ben yüzümü hasır peçe ile örtemem. Bugün de yarın da kesin kararlıyım bu konuda."

Vehbi cevaba değil, bu anlamsız hırçınlığa kapılmasına çok üzülmüştü. Hadiye ise söz kesilmesi anısı olarak Vehbi'nin gönderdiği hediye ile böyle tepeden inme bir isteği hiç bağdaştıramamıştı. Vehbi'nin gönderdiği hediye gerçekten çok güzeldi. Anlamlıydı. Bu, insanı duygulandıracak incelikte bir dikiş kutusuydu. Koyu bej güderiyle kaplı, üstten kapaklı, mücevher kutusuna benzeyen minyatür bir sandık biçimli kutunun kapağı üzerine ve dört bir yanına suluboya ile leylaklar çizilmişti. Tümüyle bakılmaya doyulamayan güzellikteydi. Ya içindeki gümüş yüksüğü, birkaç boy küçük biçki makası... İçi lavanta çiçeği dolu iğnedenliği pembe satendendi. Bir deste, kenarları dantelli ortaları müslin, İsviçre doğumlu mendil bu zarif hediyeyi tamamlıyordu. Hadiye büyük bir heyecanla mendilleri kaldırdığında gördüğü, kutunun dibine uzatılmış, uzun ve yassı eflatun şişede leylak kolonyasıydı.

Hadiye bunları düşünürken içinde bulundukları gemi hız kesmişti. Kalabalık limana süzüle süzüle giriyordu. Hadiye'nin de Vehbi'nin de heyecanları son durağına varmıştı. Bir an önce kıyıya çıkmak istiyorlardı. Rüyadaydılar. Beraberce ilk seyahatleriydi. Aylarca sürmesini istedikleri bu gezi ne yazık ki uzun değildi. Annesi ile babası, teyzeleri, ablası, çocukları rıhtımdaydılar.

Gözyaşlarıyla, kucaklaşmalarla dolu kavuşma dakikalarca sürdü. Ablasının dört oğlu Enis, Enver, Orhan ve Yusuf, Hadi-

ye'nin çevresini sarmışlardı. Ailenin tümü kendi özel faytonları ile gelmişti. Hadiye ile Vehbi için Seher Hanım'ın arabası tahsis edilmişti. Arabaya bindiklerinde Yusuf, ceylanca bir sıçrayışla kendini arabaya ve teyzesinin kucağına atıverdi. Karı-koca birbirlerine baktılar. Bu bakışlarında birkaç yıl çocuksuz yaşama kararlarından vazgeçmeleri zamanının geldiğini sezinlediler. İçtenlikle gülüştüler. Hadiye, Vehbi'ye eğildi. Onun kulağına fısıldadı:

"Neden olmasın sevgilim?"

Vehbi de onun kadar heyecanlıydı. Bu, o güne kadar hiç duymadıkları bir hevesin heyecanıydı. Vehbi de başını çevirerek Hadiye'nin kulağına yavaşça, "Avrupa ile Asya'nın karışımı bir bebek. Na harika değil mi" dedi. "Sana benzeyen bir kızım olmasını isterim."

Hadiye gülüyordu.

"Doğulu erkekler hep erkek çocuk severler sanırdım. İlk önce sana benzeyen bir kız."

"Ben yarısı sana yarısı bana benzemeli diyorum. Senin gözlerine bayılıyorum."

"Ben de senin iri gözlerinin harika bakışlarına bayılıyorum."

"Peki kabul, senin gözlerinin rengi, benim gözlerimin biçimi..."

Gülüyorlardı. Hadiye birdenbire Fatih Otlukçu Yokuşu'ndaki kederli evden uzakta olmanın rahatlığını duydu. Vefasızlık mıydı böylesi düşünceler? Yok, yok hiç de değil. O anıları birazcık gerilere itelemişti sadece. O büyük ve kederli acıların baskılarına daha fazla dayanamayacaktı.

20 yaşındaydı. Dayanma gücünün çok üstündeydi son ayların acıları. Yaşamın da töreleri vardı. Bu düşüncelere daldığı sırada arabacının gemleri kasmasıyla sarsıldı. Araba, Islahhane Caddesi'ndeki Ratibe Hanım Konağı'nın avlu kapısı önünde durdu.

Avlu hiç değişmemişti. Birdenbire havanın nasıl ılık ve tatlı olduğunu farketti. Büyük asma çardağından sararmış üzüm

salkımları sarkmaktaydı. Bir yüzü caddede, öbür yüzü avludaki çeşmenin musluğundan hâlâ "tıp tıp tıp" sular damlamaktaydı. Arabaların konulduğu, atların barındığı ahır kapısının önünden geçerken çocukluğunda derin soluklarla kokladığı atların, onların gübrelerinin karışımı havayı içine çekti. Bu kokuyu severdi. Evini özlemişti. Aklının bir ucunda ikinci özlem beliriyordu. Çömlekçi Çiftliği'ni de özlemişti. Bostanlara büyük kuyulardan su çeken dolapların bitmeyen gıcırtılarını duyuyordu sanki.

Evin halkı, aşçı Nazmiye Nine, yamakları, evde iş gören kızlar arka sırada, önlerinde kalfalar sıra sıraydılar. Hadiye ellerini öpmek isteyenlere yanaklarını uzatıyor, hepsine sarılıyordu. Birden kanatları ardına kadar açık duran evlerinin iş kapısı önünde dadısını gördü. "Benim Arabım" diyerek merdivenlere koştu. Zenciydi dadısı. Onun kendine özgü bir kokusu vardı. Hadiye ne kokulu sabunlar, ne lavantalar denemişti. Hiçbiri onun o Afrika kökenlilere mahsus kokusunu değiştirememişti. Ama o kokuya da dadısına olduğu kadar tutkundu. Yemenisinin altından fışkıran kıvırcık saçları süt beyazdı. Fakat yüzü hâlâ tazeydi. Hiç buruşmamıştı. Belki hiç buruşmayacaktı da. Sağ elindeki bastonu bıraktı. Kollarını açtı, gözyaşları birbirine kavuştu. Vehbi az gerideydi. Bütün ev halkı bu sahneyi gözlüyordu. Hepsi ağlamaktaydı. Dadının dili yine çetrefilliydi. Kelimeler yarım yarımdı. Kimisinin başı yutulmuş, kimisinin sonu yoktu. Hadiye hepsini anlıyordu. Fakat Vehbi bir kelimesini bile çözemiyordu.

"Sana baktı, sana büyüttü, hani senden bir yavrusu..."

Hadiye coşmuştu.

"Dadıcığım, dadıcığım, benim sevgili Arabım."

Onun kulağına eğildi.

"Eğer bakacağına söz verirsen... Söz verirsen dadıcığım."

"Sana lazım olursa yavrusu dadoş büyütür."

Dadı yan gözle Vehbi'ye baktı. Ona da kollarını açtı, kucakladı genç damat beyini. Osman Nuri Bey'in sesini duydular.

"Dadı kalfa izin ver de biz de kızımızı bağrımıza basalım."

Baba kız sarılıştılar. Hadiye bütün sevdiklerinin göğüsle-

rinden göğüslerine geçti. Annesi her zamanki sıcacık, yumuşak, derviş davranışlarıyla kızını okşadı.

"Sana kızlık odanı hazırladık. Çıkın, yıkanın, dökünün. Üstlerinizi değiştirin. Sonra yemeğe inin. "

Yukarı kattaki odasında tek kişilik bronz karyolasının yerine konulan çift kişilik karyoladan başka hiçbir değişiklik yoktu.

"Biliyor musun Hadişçiğim, dadı çocukluk anılarımı tazeledi. Benim de dadım zenciydi."

Çocukluğunu hatırlamıştı. Diyarbakır, bütün ailesi, annesiyle, babası, kardeşleri, evi. Karısı doğduğu eve ve bu büyük evdeki ailesine kavuşmuştu. Özlem gideriyordu. Kendi ailesi ise uzaklardaydı. Hepsinden uzakta oluşuyla kendisini gurbette hissedebilirdi. Yok hayır, hiç de öyle hüzünlü duygular yoktu içinde. Özlemişti hepsini ama mutluydu. İçinden "Ben karımköylü olmuşum meğer" diye sevimli bir duygu süzülüp geçti gitti.

Karısının genç kızlık odasındaydılar. Zarif bir Rumeli havası vardı bu odada. Pencerelerdeki kenarları fırfırlı tül perdeler iki yana toplanmış, duvarlardaki çengellere pembe renkli kurdelelerle bağlanmışlardı. Duvarlarda Hadiye'nin işlediği birkaç goblen levha asılıydı. Bir de Hadiye'nin resmi vardı. Büyütülmüş kahverengi beyaz bir fotoğraftı. Hadiye, Vehbi'nin büyük bir dikkatle izlediğini görünce anlattı.

"Selanik'te fotoğrafhaneler vardı. Fakat kimse gidip de çektirmezdi. Bu fotoğrafların yabancı kimselerin eline geçmesi kuşkusuydu fotoğraf çektirmemelerinin nedeni. Ama benim bu resmimi teyzezadem İhsan Bey'in kayınpederinin eşi çekmişti. Sıtkı Bey fotoğraf meraklısıydı. Evinde, ailesinin, çocuklarının resimlerini çekerdi. Kendisi Selanik defterdarıdır. Benim bu dekolte giysili fotoğrafımı, eşi Fatma Hanım teyzem çekmişti, Sıtkı Bey değil. Ne kadar yakın akraba olsak, yine böyle bir resim çektirilemezdi."

Vehbi hâlâ resme hayranlıkla bakmaktaydı.

"Ne kadar güzel masum, çocuksu bir yüz. Rafael görebilseydi muhakkak ki bir portreni yapmak isterdi. İyi ki Sıtkı Beyefendi fotoğraf meraklısıymış ve senin bu güzel resmini çek-

mişler. Keşke ben de resme daha çok çalışabilsem de öyle yalnızca natürmortlar değil senin güzel resimlerini yapabilsem."

Avluya bakan pencerelerin dışındaki mermer setlerde, pembe çiçekler, karanfil saksıları sıralıydı.

"Annem yıllarca bu pencere içlerini boş bırakmamış. Ah anneciğim, ne kadar olgun, ne kadar fedakardır. Beni teyzeme gönderdiği zamanlar sevgili ablasının mutluluğu uğruna bağrına sabır taşı basmıştı. Çünkü o çocuksuzdu. Saygı, sevgi için yapamayacağı fedakarlık yoktu."

Artık konuşmadılar. Çabucak bavullarını açtılar. Giyecek bir şeyler çıkartıp, üstlerini değiştirdiler. Saçlarını taradılar. Odalarından dışarı çıktıklarında büyük sofanın lambaları yakılmıştı. Hadiye duraladı.

Egzersiz piyanosunun üstündeki şamdanın mumları yakılmıştı. Oraya doğru yürüyen Hadiye piyanosunun kapağını açtı. Parmakları tuşları okşadı. Sonra okşayan parmaklar, tuşlara dokundu ve bir melodi doğdu. Vehbi şaşırdı. Bu bir Diyarbakır türküsüydü. Vehbi'nin hiç sesi yoktu ama arada sırada traş olurken tıpkı çiftliğindeki adamlarının söylediği şiveyle mırıldandığı bir şarkıydı bu.

"Gidirem dur diyen yok
Kebab oldum yiyen yok,
Ayrılık göyneğini,
Benden başka giyen yok."

Hadiye bu halk türküsünü çalıyor, hem de Vehbi'nin okuduğunun benzeri bir biçimde söylüyordu. Vehbi, karısının piyanosunu ilk kez dinliyordu.

Evlenmelerinden hemen sonra Vali Paşa hastalanmıştı. Hastaya saygı büyüktü elbet. O hastayken evde hiç saz söz olur muydu? Hadiye ne ut çalmış, ne de piyanosunun kapağını açmayı düşünmüştü. Gündüzleri amcasıyla beraberdi. Geceleri ise Vehbiciğinindi.

Vehbi birdenbire öyle mutlu hisseti ki kendisini. Sanki yeni evlenmişlerdi. Beraberliklerindeki sıcaklığı, üzüntüler, acılar bozamayacaktı artık. Onu hiç kimselerle, en sevdikleri olsa bile bölüşmeyecekti. İçinden bu dileklerinin Tanrı tarafından kabu-

lunu niyaz etti. Birdenbire hayatları değişivermişti.

Güzel karısının sesi de ne kadar güzeldi. Küçük fakat duygulu bir sesti bu. Söylediği Diyarbakır halk türküsü de ağzına yakışmıştı. Bu türküyü nasıl ve ne zaman öğrenmişti, soramıyordu. Onun çalmayı kesmesini istemiyordu. Kestane rengi gür saçları, beyaz ensesinde gevşek bir topuzla toplanmıştı. Omuzları hafif kıpırdanışlarla oynamaktaydı. Vehbi güçlü bir resim ustasının fırçasından doğma bir tabloyu seyrediyormuşçasına heyecan duymaktaydı. Üstelik bu tablo canlıydı. "Hem de ebediyen benim", diye düşündü.

Hadiye şarkının ikinci bölümünü Kürtçe söylemeye başlamıştı. Çiftliklerindeki rençberler söylerdi. Başının içine anılar üşüşüverdi. Babasının çiftliklerinden hangisiydi acaba. Çıplak bir ata binmişti. Ayaklarında diz altlarına kadar yumuşak deri çizmeler vardı. Babası onun eğersiz ata bindiğini görmemeliydi. "Doğru değil. İyi bir süvari koşumları eksik bir ata binmemelidir'" derdi ama Vehbi o genç tayla iyi anlaşıyordu. Ayaklarının en küçük bir kıpırdanışıyla söylediklerini hemen anlıyordu.

Beraberce bir çaydan geçiyorlardı. Vehbi onun böyle birdenbire çaya yöneleceğini kestirememişti. Sular derin değildi ama akışı sertti. Attan çaya düşerse Vehbi'yi kapıp götürebilirdi. Ayaklarını tayının karnına sararak yapıştırmıştı. Vücudunu öne eğmişti. Yelelerini iki eliyle kavramıştı. Altındaki tay, onun kendisini sağlama aldığını anlamakta gecikmemişti. Yükünü çayın derinliklerine doğru çevirivermişti. İlkin sarı çizmeli ayakları, sonra bacakları sulara gömülmüştü. Genç tay neşelenmişti. Sıçraya sıçraya karşı kıyıya doğru yüzüyordu. Vehbi heyecan ve neşe içinde bir sınavdaydı. Suların serin çarpışları ne kadar hoştu. Üstü başı ıslanmıştı ama kimin umurundaydı. Hiç korkmuyordu. Çayın karşı kıyısına geldiklerinde sular bacaklarından, ayaklarından çekiliverdi. Tayı kişnedi, hafif de şahlandı. O da sularda serinlemişti. Vehbi o sırada yakınlarda birisinin şarkı söylediğini duymuştu, genç bir delikanlı sesiydi bu. Yanık ve duyguluydu.

"Lober lober loberdo

Lovo desti mınderdo
Gidirem dur diyen yok
Kebab oldum yiyen yok
Ayrılık göyneğini
Benden başka giyen yok"

Birdenbire bir anın içine sığışan düş benzeri düşünceler uçup dağılıverdi. Hadiye susmuş, parmakları durmuştu. Vehbi karısına yaklaştı. Onun kestane rengi saçlarının tel tel düşerek parıldadığı ensesine bir küçük teşekkür öpücüğü kondurdu. Hadiye döndü, gülümsüyordu.

"Şaşırdın değil mi Vehbiciğim. Bu şarkıyı söylediğin zamanlar senin de memleketinin özlemiyle yanıp tutuştuğunu anladım."

"Ama ne zaman söylüyorum?"

"Ekseri traş olurken. Bazen de resim yaparken mırıldanırdın."

"Piyanonu ve sesini ilk kez duyuyorum. Bana çocukluğumu, bu şarkıyı bir rençberimizden duyduğum dakikaları anımsattın."

Birden yemekte beklendiklerini anımsadılar. Gülümsediler birbirlerine. Hadiye piyanosunu gördüğünde kendisini tutamadığını, özlem gidermek üzere okşamak için tabureye oturduğunu söyledi.

"Nasıl oldu bilmiyorum. Senin mırıldandığın türküyü ne zaman öğrenmişim bunun da farkında değilim."

El ele tutuştular, merdivenlere doğru yürüdüler.

Yemek odası bahçe üstündeydi. Camların dışında gece başlamıştı. Perdeler örtülü değildi. Çünkü hepsi avluya açılmaktaydı. Bahçenin uzun demir direk üstündeki kalın kristal camlı feneri yakılmıştı. Işıklar, avlunun çevresindeki çiçeklere ve çeşmenin musluğundaki damlalara yansımaktaydı.

Hadiye çocukluğunu düşünüyordu. Çiftlikten getirdiği ve avucunda yemleyerek büyüttüğü sarı minik civciv kocaman bir beyaz horoz olmuştu. Uzun sarı ve güçlü bacakları, bir yana yatık kırmızı ibiği ile bu şahane horoz Hadiye'yi annesi san-

maktaydı. Peşinden ayrılmaz ve sabah erkenden pençeresinin altında öterek onu uyandırırdı. Sofrada herkes eski yerlerine oturdu. Gözleri çocukları arayan Hadiye ablasına eğilerek "Neredeler" diye sordu.

"Çoktan yattılar. Yusuf sana vurulmuş. Zorla yatırdım. Bir türlü uyumuyordu. Sabah erkenden gelip seni uyandırırsa şaşma kardeşim."

Osman Nuri Bey kızına kavuşmaktan son derece mutluydu. Gözlerini kızından ayıramıyordu. Yemek sırasında hep İstanbul'dan konuşuldu. Kızının artık Selanik'e yakın bir yerde yaşayacağına memnundu.

"Seni çok özlüyorduk evlatcığım. Merhum ağabeyimle yengem hanımefendiyi çok mesut ediyordun, bunu biliyordum. Fakat hasretine de dayanamıyordum. Hoş, keşke ağabeyim yaşasaydı da biz bağrımıza taş basaydık. Nurlar içinde yatsın sevgili büyüğüm. Seni öz evladı gibi severdi."

Hadiye babacığının gözlerinin nemlendiğini, bunu ele vermemek için de sesli öksürdüğünü farketmişti. Annesi bu konunun uzamasının Hadiye'yi üzeceğini bildiğinden bahsi değiştirerek kızına çiftlikten söz açtı.

"Belki Vehbi Bey oğlumuz mahalli memuriyetine gitmeden önce kısa da olsa beraberce bir ziyaret yaparız. Çömlekçi'ye Avusturya'dan yeni bir harman makinası ile bir biçer-döver makinesi getirttim. Yeni icat edilmiş olan bu makinalar orakla ekip biçmekten, dövenle harman yapmaktan kurtaracak bizi. Az emekle bütün çiftliğin tarlalarındaki buğdayları, arpaları harman ediyor."

Ya o zaman kadınlı erkekli, genç kızlı, delikanlılı çalışanlar ne olacaklardı? Harman zamanlarının davullu zurnalı, zamaralı, armonikalı harman eğlenceleri de tarihe mi karışacaktı?

Geniş etekli urbaları üstünde renk renk işlemeli önlüklü, nakış nakış çiçeklerle bezeli bürümcük gömlekli Bulgar kızlarıyla Bulgar ve Türk delikanlıları horon tepemeyecekler miydi? Gençlerin birlikte oturdukları, çevrilen kuzuların iştah açıcı kokularıyla, pilavlar, börekler, ayranlar, şerbetlerin, gizli gizli içilen şarapların neşelendirdiği sofralar da mı artık kurulmaya-

caktı? Çocukluğunun en unutulmaz saatleri hep harman zamanlarına rastlardı. Çömlekçi Çiftliği harman sonu eğlencelerinde civar kasabaların çiftlikleri arasında hep birinci gelirdi.

Sofraya bir tepsi börek getirilmişti. Tepsinin ortasındaki boşaltılmış yerde büyük bir çanak dolusu yoğurt vardı. Hadiye sevindi. Bu Selanik ve çevresine özgü, elde oklavayla açılmış son derece ince yufkadan yapılma böreğin yöre adı, 'pide' idi. Böreği ve ortasındaki yoğurdu gören Vehbi Bey, yavaşça Hadiye'ye fısıldadı:

"Tıpkı bizim Diyarbakır'da da börek böyle sunulur. Tatlılarsa turşuyla buyur edilir. Doğduğumuz memleketin benzer yanları varmış demek, sevindim."

Hadiye kocasının usulca söylediklerini yüksek sesle çevreye tekrarladı. Damat beyin sofralarındaki benzerlikten hoşlanması onları da memnun etmişti.

Söz yine çiftliğe dönmüştü. Bu kez Osman Nuri Bey yeni doğan taylarını "Çok enfes şeyler, çok iyi para getirecek" diye anlatmaya başladı. Hadiye gülmeye başlayınca Osman Nuri Bey de güldü:

"Benim sevgili evlatcığım acaba neden gülüyorlar?"

Hadiye hâlâ gülüyordu.

"Biliyorsunuz ama yine de soruyorsunuz babacığım."

"Hayır yavrum. Seni Allah hep güldürsün ama bu gülüşünün sebebini gerçekten anlayamadım."

Bu sözleri Hadiye değil annesi cevapladı:

"Elbette biliyorsunuz Osman Nuri Bey, kızın gülüyor çünkü o çok enfes şeylerin hiç para getirmeyeceklerini, her zamanki gibi satmaya kıyamayacağınızı düşünüyor."

Osman Nuri Bey sözü değiştirdi.

"Çabucak şu nefis pideyi paylaşsanız iyi olacak."

Seher Hanım tepsiyi biraz kendisine doğru çekti, uzatılan tabaklara ikişer dilim börek, yanına da birer kepçe yoğurt verdi.

"Babacığım taylarınızı satamayacağınız belli. Acaba haranızdaki kısrakların, tayların sayıları kaç oldu?"

Osman Nuri Bey tatlı, gevrek bir kahkaha attı:

"Sayılarını şimdi pek bilemiyorum ama bir hayli çoğaldılar."

"Sağolun babacığım, aslında haklısınız satamamakta..."

Kocasına döndü:

"Öyle güzel canlılar ki insan bakmaya kıyamıyor doğrusu. Babam onları o kadar tatlılıkla eğitiyor, yetiştiriyor ki! Atlar zaten akıllı hayvanlardır, babamın yetiştirdikleri sadece konuşamıyorlar! Ama insanlarla öylesine iletişim kuruyorlar ki sevmemek elde değil. İnsan her birine ayrı ayrı hayran kalıyor."

Sonra birden annesine döndü:

"Anneciğim sizin sevgili kısrağınız Berrak ne alemde? Yine birbirinden güzel taylar dünyaya getiriyor mu?"

Annesinin yüzünde bir an için hüzünlü bir anlam belirip gitti.

"Yoksa onu kayıp mı ettiniz?"

"Yo, yoo, Allah korusun, sağlığı yerinde ve yavrular doğurmakta..."

Annesi sözünü bitirmeyip susunca Osman Nuri Bey onun yarım kalan sözünü tamamladı:

"Biraz üzgün çünkü Berrak gözlerini kaybetti."

Hadiye küçük bir çığlık atmaktan kendini alıkoyamadı.

"Aman allahım zavallı Berrakcığım..."

"Üzülme kızım, gören gözlerden daha iyi görüyor sanki. Söylemesem fark etmezdin bile... Çiftlik yolunun bütün sokaklarını, dönemeçlerini belleğine kaydetmiş herhalde. Evimizin kapısına geldiğinde kişneyerek duruyor."

Hadiye derin bir soluk aldı.

"Buna da çok şükür..."

Sonra böreklerini yemeye koyuldular. Vehbi Selanik pidesine bayılmıştı. Karısına sordu:

"Herhalde siz de bu güzel böreği yapmayı biliyorsunuzdur. Evimize gittiğimizde bizi bu lezzetli börekten yoksun bırakmazsınız sanıyorum?"

"Üzülerek bilmediğimi söyleyeceğim."

"Şu halde valide hanımefendiden öğrenmelisiniz. Bu böreğin harika bir tadı var."

Bunun da cevabı olumlu değildi:

"Annem harika dikiş diker, nakışlar yapar, kocaman bir çiftliği çevirmeyi başaran bir hanımdır ama maalesef börek yapmayı o da bilmez. Ne yapalım, törelerimizin suçu..."

Bu bilgisizlikleri konusunda biraz mahçup olmuştu galiba:

"Ben börekler yapmayı beceremem ama nefis reçel kaynatmasını bilirim. Bu konuda en ustalarla sınava girebilirim."

Sofranın havasındaki neşeli esintiler çok hoştu. Yemek nefis bir dilber dudağı tatlısıyla sonuçlandı. Kalktıklarında büyük oturma odasında kahveler içildi. Osman Nuri Bey izin isteyerek kalktı.

"Çocuklar yol yorgunudurlar, geceniz hayrolsun. Sizler de fazla geçe kalmayın."

Salona doğru yöneldiklerinde Hadiye'nin yüreği piyanosunu görmek isteğiyle ısınıverdi. Kuyruklu beyaz piyanosu oturma odasının yanındaki büyük misafir salonundaydı. Hadiye'ye o sevgili piyanosunu babası almıştı. Piyano eve getirildiğinde Osman Nuri Bey son derece keyifliydi. Kızına bir de hikâye anlatmıştı:

"Çingenenin biri oğlunun iyi yetişmesi için hafız olmasını istermiş. Fakat okuyup ezberlemesi için bir Kuran-ı Kerim alacak parası da yokmuş. Sonunda değerli davulunu satmış. Bir Kuran-ı Kerim almış ve bir de hoca tutmuş. Artık evlerinde her gün okuma sesleri duyulmaktaymış. Aradan bir hafta geçmiş. Baba bir de bakmış ki oğlan bir minderde sırtüstü keyifle yatmış, bir şeyler mırıldanıyor. Yaklaşarak kulak vermiş. Oğlan raftaki bal kavanozuna yalanarak bakıyor, bir yandan da 'Dal dal üstünde, dal raf üstünde, bir çanak bal' diye söylenip duruyormuş. Çingene baba sevincinden neredeyse uçacakmış. Oğlu hafız olmuş, hem de nasıl hafız. O da oğluna karşılık bir beyit atmış: 'Benim hafız ulum, benim karpuz ulum ürenmiş, her bir şeycikleri ürenmiş adam olmuş, satayım Kuran-ı Kerim'i de alayım ona bir davulu şerif.'"

Yanında duran Hadiye hikâyeye kahkahayla güldükten sonra babasına sormuştu.

"Hikâyeniz çok hoş ama bizimle ilgisini anlayamadım babacığım."

Babası bir hayli gülmüştü kızın sorusuna.

"İlgisi, kendimi o garip parasız çingeneye benzetişimde. Senin gerçekten iyi bir piyanist olmanı istiyordum ama anneniz, 'Hadiye henüz küçük, bu piyano fazla değil mi?' diyordu. Ben de sesi pek güzel olmayan, akort tutmayan piyanoyu yeterli bulmuyordum. Kızımın müzik kültürünün ilerlemesi için iyi bir piyanoya gereksinmesi olduğunu düşünüyordum.

Benim satacak davulu şerifim yoktu ama atlarım, kısraklarım vardı. Birkaç tanesini gözden çıkardım, hem de seve seve ve sevgili kızıma layık bir piyano böylece evimize geldi. Güle güle kullan evlatcığım."

Hadiye bu anılarını düşünürken gülümsüyordu. Babasının kızına sevgisi öylesine büyüktü ki bir zamanlar onu Selanik'te İngilizce eğitim yapan okula göndermek istemişti fakat bu isteklerini gerçekleştirememişti. Hadiye'yi ağabeyi ve karısının ablası Münire Hanımefendi çok seviyorlardı. Onu sık sık İstanbul'a davet ediyorlardı. Onların bu isteklerine hayır diyemiyorlardı. Hadiye bu yüzden İngilizce eğitim yapan okula gidememiş, müzik derslerini de sürdürememişti.

"Piyanomu görmek ister miydin Vehbiciğim?"

"Elbet güzelim, elbet."

Hadiye salon kapısının yuvarlık porselen sapını usulca çevirdi. Yarı aralık kapıdan süzülerek içeri girdiler. Salon sokak tarafındaydı. Sokağın havagazı lambalarının ışığı, örtülü panjurların çizgi çizgi aralıklarından içeri sızarak içeriye romantik, mavimsi bir aydınlık vermişti. Bu mavi buğulu aydınlıkta piyanosu da mavimsi bir renk almıştı. Görüntülerde hiçbir değişiklik yoktu. Hadiye sanki geçmiş yıllarda yaşıyordu. Çevresi onu sevgiyle okşayarak sararken yine bir an büyük bir sevinç sıcaklığı yüreğini kaplayıverdi. Artık ruhuyla yarım değildi. O geçmiş yıllarda duyduğu nedenini bilmediği yalnızlık duyguları yoktu artık. Kocasının elini tuttu, başını kaldırarak onun yüzüne baktı.

"Burada yabancılık duyuyor musun Vehbiciğim?"

"Senin yaşadığın dünyanın geçmişi beni de sarıyor. Senin on altı yaşındaki halini görmeye çalışıyordum ama sonra bunun gereksizliğini düşündüm. Çünkü aradan geçen dört yıl içinde hiç yaş almamışsın ki sevgilim."

Hadiye kocasının sesindeki sıcaklığın yürekten gelmekte olduğunu hissediyordu. Mutluydular. Bu mutluluklarının sonsuza dek sürmesini beraberce istiyorlardı.

"Hani İstanbul'da ara sıra okuduğun bir şarkı vardı. Galiba Nihavend olduğunu söylemiştin sanıyorum. Hatırladın mı? Ama ev halkını rahatsız eder miydik acaba?"

"Hangi şarkıydı Vehbiciğim?"

"Yine bir nevnihal aldı şu gönlümü
Simten gonca fem bîbedel pek güzel
Âteşîn ruhleri yaktı şu gönlümü
Pür eda pür cefa pek küçük pek güzel"

Hadiye şarkının güftesini baştan sona dek okurken piyanonun önüne oturdu. Kapağını kaldırdı, tuşların üzerindeki örtüyü katlayarak kenara koydu. Az sonra mavi buğulu aydınlığa yakışan müzik damla damla süzülerek doğarken Hadiye büyük bir istek ve coşkuyla şarkıyı söylemeye başladı.

Şarkının son ezgileri bittiğinde piyanonun örtüsünü tuşların üstüne beraberce serdiler, kapağını beraber örttüler.

* * *

Hadiye'yle Vehbi yatak odalarının avluya bakan açık pencereleri önündeki koltuklarda oturuyorlardı. Kahvaltı ailece yenilmişti. Ev halkı işiyle gücüyle uğraşmaktaydı.

Selanik'e geldikten sonra kendilerini öylesine başka hissediyorlardı ki... Sanki ikisi de muhteşem bir kafeste yaşayan iki esir kuş iken kafeslerinin kapısı açılıvermişti. Ve onlar mavi denizin üstünde enginlere doğru kanat çırparak uçuyorlardı. Vehbi nedenlerini çözemediğini söylediğinde Hadiye şöyle dedi:

"Ben biliyorum Vehbiciğim. Bu İstanbul'un daha kapalı, katı törelere baş eğerek yaşanan hayatının insan ruhuna yaptığı

baskıdan kurtuluşun sevincidir. Buradan İstanbul'a her gidişimde sevdiklerime kavuşmanın büyük sevincinin yanında hep bana kasvet veren duygular yüreğimi kara bulutlar benzeri kaplar. Evlerin kafeslerinden sıkılırım. Kalın peçeli, pelerinli çarşaf giyenlere acırım.

Teyzemle merhum amcam çok aydın insanlar olmasaydılar ve onları annemle babam kadar sevmeseydim İstanbul'a ayak atmazdım. Rumeli topraklarının derinden derine insanı etkileyen uygar havasına hayranım. İnsanları aydınlıktır, aydın görüşlüdür; yeniliklere açıktır ve genel olarak halkı çalışkandır. Sonra Osmanlı Sarayı'nın hafiyeleri de pek barınamazlar çünkü burada onların jurnallerine girecek malzemeleri veren kimseler de yoktur."

Hadiye çocukluğunda başlayan Selanik ile İstanbul arasındaki gidip-gelmeler yüzünden aradaki farkı ayırt edebiliyordu. Selanik, Osmanlı İmparatorluğu'ndan 100-200 yıl önce beyliklere kapılarını açmış bulunan, Avrupa şehirlerinin etkisi altında, aydınlık, neşeli bir şehirdi. Halkı da bu şehrin atmosferine uyan uygar kimselerin mozaiğinden oluşmaktaydı. Tatlı su frenkleri denilen Hıristiyan bölümü vardı. Müslüman kesimin "Balta Müslümanı" diye adlandırdıkları ve Selanik'in en güzel semtindeki yalılarda yaşıyan bir kesim bulunmaktaydı.

350 yıl önce Sabbatay Sevi adında bir Musevi, Tevrat'tan, Zebur'dan, İncil'den ve hatta Kuran-ı Kerim'in birçok bölümünden seçerek yaptığı yeni bir tarikat kurmuştu. Gerek Musevilerden gerekse başka dinlerden birçok kimsenin bu sinsi sinsi yayılan tarikata bağlılıkları öylesine artmıştı ki, devrin padişahı Sabbatay Sevi'yi karşısına çağırtmış, "Başta kendin ve taraftarlarınla Müslümanlığı kabul etmezsen hepinizin başı uçurulacaktır" demişti. Başta Sabbatay Sevi olmak üzere bütün onun yolunu benimseyenler görünüşte Müslümanlığı kabul etmişler fakat inançlarını da gizli gizli sürdürmekten vazgeçmemişlerdi. İşte bu nedenle "Dönmeler" adı verilen bu geniş topluluk, son derece kibar, kültürlü ve zengin olmanın yollarını bilen insanlardan oluşmaktaydı. Dış görüntüleriyle gerçek Müslümanlar gibi yaşamaktaydılar. Namaz, Ramazan, oruç ve bay-

ramlara hep saygılıydılar. Bu topluluğun ileri bir seviyede yaşaması birbirlerine ciddi bir sosyal dayanışmayla bağlı bulunmalarından kaynaklanıyordu. Zengin aile kızları, yoksul fakat iyi yetişmiş, yüksek tahsilli, ciddi ve akıllı gençlerle evlendirilirlerdi. Zengin ailelerin erkek evlatları da eşlerini aynı şekilde yetiştirilmiş aile fertlerinden seçerlerdi. Bu bir çeşit yardımlaşmaydı ve bu yüzden aralarında düşük seviyeli kimseler yoktu. Diğer yörelerden bilhassa da Müslümanlardan kız alıp vermezlerdi.

Selanik'in Türk kökenli Müslüman halkı ise davulun dengi dengine çalındığına inanıyordu. Topluluğun kadınları kadın, molla, hanım, hanımefendi diye adlandırılırdı. Erkekleri ise ağa efendi, bey, beyefendi, paşa hazretleriydi. Hiçbir beyefendi kendi seviyesine uymayan kimseyle evlenmezdi. Gelenekler görenekler böyle kurulmuştu.

Hadiye, Nakşibendi tarikatına bağlı köklü bir ailenin çocuğuydu. Biraz katıca kuralları olan bu tarikat, Hadiye gibi dünyaya geniş bir pencereden bakan genç bir kıza uymuyordu. Büyüklerinin bağlı bulunduğu bu yola saygılıydı. Ama kendisi bu yolların hiçbirine sapmamıştı. Daha çok annesinin Bektaşi tarikatından hoşlanıyordu. Fakat Bektaşi tarikatına girmemişti. Seher Hanım, hür ve aydınlık fikirleriyle Bektaşiliğin bazı dar kapılarını aralama çareleri bulurdu:

"Bütün tarikatlar Allah'a giden yolları arayıp bulma kolaylıklarını sağlamak içindir. Ben Bektaşi dervişiyim. En yumuşak tutum budur. Sonra zaten Allah'ı bulmak, ona kavuşmak çabasında olan bir kimse için bütün bu uğraşlara gerek yoktur. Yüreğinin kapılarını açmayı başaran insan oranın baş köşesine kimi konuk eder ki. Bunu söylemeye gerek var mı? Bana gelince... Ben her dalda, çiçekte, her kuşta, böcekte akan suda, yağan yağmurda, karda, dünyanın her yanında, soluk alışımda, kısacası kendi vücudumda bile Tanrı'nın mucizesini görüyorum. Uzak yollara düşerek arama çabalarını göstermek niye ki? Benim Bektaşiliğe girişimin nedeni ise Bektaşiliğin ileri görüşlü insanların topluluğu olmasıdır. Kültür vardır, sevgi vardır. Yalansız, riyasızdırlar. "

Selanik'te çeşitli dinlerin, milletlerin insanları kendilerine bir yaşama düzeni kurmuşlardı. Herkes birbirine yardımcıydı. Şiirden, müzikten, cemiyet halinde yaşamaktan hoşlanırlar, tatlı sohbet günleri insanı uyandırır, düşündürür, ilerlemeye yol açardı. Sokaklarda şapkalısı, feslisi, külahlısı, takkelisi, şalvarlısı, pantolonlusu, cübbelisi, sarıklısı, kasketlisi, yani her tür erkek vardı. Kadınları da öyleydi. Şapkalısı, tayyörlüsü, mantolusu, çarşaflısı, baş-örtülüsü, atkılısı, entarilisi; çeşitli giyimlerdeydiler. Hiç kimse kimseyi kınamıyor, hor görmüyor, ayıplamıyor, tenkit etmiyordu. Hoşgörünün huy edinilmesi Selanik'i Selanik yapmıştı.

Doğduğu şehir hakkında duygularını, gözlemlerini söylerken Hadiye birden üzüldü. Kocası, sevgili Vehbiciği Anadolu çocuğuydu. Birden kocasının yüzüne baktı. O, içtenlikle gülümsüyordu.

"Vehbiciğim, sözlerimle seni incitiyor muyum yoksa? Gülümseyişinin anlamını da çözemedim."

Vehbi karısının elini tutarak dudaklarına götürdü.

"Anlattıklarının hepsi gerçek, ben de başka türlü düşünmüyorum zaten. Anadolu'nun insancıkları padişahlarına asker verenlerdir. Anadolu yarımadası gerçekten ana doludur. Bu topraklarda büyük dedelerinden başlayan bir erkek yokluğu hakimdir. Dedeleri, oğulları hep şehit olmuşlardır.

Her işi geride kalan kadınlar yapar. Başşehirler imparatorluğun memur sınıfını yetiştirdiğinden kurbanları azdır, ocakları sönen ise köylülerdir."

"Ah Vehbiciğim yüreğin ne kadar yanıkmış. Ben de bilmeden bu ateşi karıştırdım. Bağışla beni."

"Bir gün gelecek bu garipler kul olmaktan kurtulacaklar. Buna inanıyorum. Vatan topraklarının yüzünde, gözle görülmeyecek belirsizlikte de olsa kıpırdanmalar var. Eski adil havasını yitirmekte olan imparatorluk kendi sülalesiyle öylesine büyüdü, genişledi ki bütün evlatları o sülalenin ihtişamlı yaşayışı için seferber olmuş durumda.

Osmanlı İmparatorluğu'nun din, milliyet, örf adet ayırma-

dan halkını bir tutarak, onlara insanca yaşama hakkı verme geleneğinin yerinde bugün yeller esmekte. Bu yeller son güzellikleri de önüne katıp götürmekte."

Vehbi, susarak çevresine bakındı. Hadiye büyük ciddiyetle onu dinliyordu. İkisi de kendilerini memleket konulu konuşmaların heyecanına kaptırmışlardı.

"Vehbiciğim birden sustun, çevrene baktın. İşte Selanik'le İstanbul'un farkı burada. Bu konuşmaları eşinle dostunla hatta yeni tanıştıklarınla yapabildin ama İstanbul'da senin de bildiğin gibi yerin kulağı vardır. Böyle serbestçe konuşamazsın bile."

Vehbi kollarını alabildiğine açtı. Gençliğinin bütün gücü, güveni ve neşesiyle yüksek sesle konuştu:

"Ben şimdi bu mutlu kıyı şehrindeyim, şükürler olsun yarabbi. Benim sevgili idealist Jöntürk arkadaşlarımın çoğu hâlâ Fizan'da sürgündeler, bir bölümü de Paris'teler. Ben de babamın ricalarına dayanamayıp Enis Paşa hazretlerinin Kalemi Mahsus Müdürü olup Diyarbakır'dan ayrılmasaydım..."

Kollarını usul usul indiriyordu.

"Şimdi bu hürriyet havası, rahatlığı içinde karşımdaki harika güzele bu konuşmaları yapamayacaktım. Fizan'da kurtuluş ümitlerimin her gün biraz kırılışının ıstırabı içinde kıvranıyor olacaktım."

Durdu, düşündü, gözlerinin mavi derinliklerinde ışıklar parlamaktaydı.

"Buraya geleli on beş gün oldu. Bu, benim hayatımın en mutlu on beş günü diyebilirim. Sevgili karımla çok daha yakınlaşma imkânını bulabildik. Duygularımız derinleştikçe beraberliğimizin temellerini atmaktayız. Biribirimize sonsuz güvenimiz var. Bağlılığımız altın kadar saf ve doğal. Çelikten sağlam. Sevgili karıcığım, söylemek istediğim bir sırrım var. Acaba benim bu sırrımı paylaşmak ister mi hayat yoldaşım?"

"Canı gönülden bütün kalbimle isterim sevgili Vehbiciğim."

"Bu cevabı alacağıma emindim. Bu öyle bir sır ki, insan ancak kendisiyle paylaşabilir. Sen benim canımın yarısısın. Elbette ki seninle paylaşarak daha da rahatlayacağım."

Hadiye öylesine heyecanlanmıştı ki kalbi göğsünü delercesine sesli sesli çarpmaya başlamıştı. Yanaklarına ateş yükseliyordu.

"İttihat ve Terakki Fırkası adı altında yeni bir fırka kurmaktayız. Eski ideal arkadaşlarımızın birçoğu burada. Günler geçtikçe öyle bir parti olacak, öyle bir güçlenecek ki, başımızdaki kimseye dur diyebilecek, onu hizaya getirecek, kuvvetlenecek..."

Birden sustu. Ellerini uzatarak Hadiye'nin ellerini, avuçlarının arasında sıkarak tuttu.

"Ah sevgilim, ah canım, nasıl da heyecanlandın. Yanakların ateş bastı. Yüreğin küt küt atmakta. Haklısın canım heyecanlanmakta, haklısın. Ben de çok heyecanlıyım. Selanik'e gelirken, tohum halindeki ümitlerimin, burada birdenbire ekilecek toprağı bulduğunu anladım. Şimdi ümitlerim filiz filiz.

Biliyor musun sevgilim, ben de daha çok küçük yaşlarda vatanımın insanlarının kul olmaktan kurtulmalarının hayalini kurardım. Hem akrabam, fikir ve ülkü arkadaşım olan Ziya (Gökalp) ile gizli gizli hayalleri aynı yaşlarda, heyecanla duymaktaydık. Bir gün kötü haberi bana ulaştırdılar. Ziya beynine bir kurşun sıkmış, intihar etmiş. Orada yıldırım çarpmış gibi oldum, sözlerin sonunu dinlemeye fırsat bulamadan, bayılmışım. Beni ayılttıklarında 'Merak etme, ölmemiş, hastanede' sözlerini duyunca, hastaneye koştum. Başı sargılıydı. Sarmaş dolaş olduk. İkimiz de ağlıyorduk. 'Neden Ziya, neden yaptın bu işi' diye sordum. Cevabı aynen şöyleydi. 'Mefkuresizlikten. Öyle yükseklere tırmanmak istiyorum ki, ama adım atmamıza bile fırsat bulamıyordum.' Ona 'Daha çok genciz. Bir şeyler yapacağız. Biraz daha yaşlarımız ilerlemeli.' dedim.

İşte o sırada Jöntürkler teşkilatına girmiştik. Her ay Paris'teki arkadaşlarımızdan, gizli gizli basılan gazeteler geliyordu. Kâğıtları o kadar inceydi ki, mektup zarflarının içlerindeki ince astar kâğıtlarının arasına yerleştiriliyordu bu gazeteler. Dünyanın her tarafında faaliyetteydi bu teşkilat. İşte o sıralarda Diyarbakır'daki arkadaşlarımızın birçoğu yakalandı, Fizan'a sürüldüler. Birçoğundan bir daha haber alamadık. Babacığım

çok uyanık bir insandır. Benim odamdaki taban tahtalarının altında gizleyip, üstüne halı serdiğim zulamı keşfetmiş. Gazeteleri görmüş. Dağıtılacak olanların tümünü bana gönderdi. Sonra bana şöyle dedi:

'Sen ailemizi de sürgünlerde çürütmek isteyecek, vicdansız bir çocuk değilsin Vehbi. Benim ilk göz ağrım, medar-ı iftiharımsın. Bu memleket elbetteki bir gün çürümeye yüz tutmuş bu kimselerin elinden alınacak. Memleketimizin insanları kula kul olmaktan kurtulacaklar bir gün. İnsanlar sadece Allah'ın kuludurlar. Bunu gönül rızasıyla yapmaktayız. Ama daha büyük işlere atılamam evladım. Senden sonra iki oğlum, iki kızım var. Sen bu işlerle uğraşmayı sürdürürsen sonra benim başım belaya girer. Kadir oğlum henüz lisede. Kızlarım henüz evli değiller. Büyük kızım evlenecek yaşta. Alaattinim ise daha çöldeki Kürt dostlarımın yanından yeni geldi.

Hepimiz mahvoluruz evladım, bana kıyarsan Sıdıka'ya Neyire'ye, iyi okuyan Kadri'ye (Profesör Coşkun Üçok'un babası, merhum Bahriye Üçok'un kayınbabası) acı. Onu da Fizan'a sürerler.'

Tabii ki Enis Paşa Hazretleri lütfetmişler. Kendi geleceklerini tehlikeye atarak, babamın ricalarına evet diyerek beni yanına Hususi Katip olarak aldı. Ah, kaderimin bir idealimi elimden alırken bana öylesine büyük bir armağan hazırladığını nereden bilebilirdim sevgili Hadiyeciğim. Sen Allah'ın bir lütfusun bana. Allah'ın en sevgili kullarından biri olmalıyım ki, seni bana nasip etti. İşte hem sen varsın yanımda, hem de Ziya'nın mefkuresi diye adlandırdığı ideallerimize kavuşma yolundayız."

Hadiye, Vehbi'yi büyük bir gururla dinlerken, gözlerinin önüne komşuları Şemsi Paşa'nın kızı ile ağabeyinin Harbiye'de sınıf arkadaşı olan, edebiyat dersi veren genç Harbiye öğrencisi Mustafa Kemal gelmişti. Kocasına o gençten söz etmeliydi.

Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım Seher Hanım'a her gelişinde, "Hadiye sultan kızım büyümekte, güzelleşmekte, onun güzel gerdanına bir gerdanlık takmak istiyorum. Tam Mustafama layık bu arife kızımız" diyormuş. Annesi de "İlahi

Zübeyde Hanımcığım, senin Mustafan henüz Harbiye talebesi. Benim kızım da bahçede sek sek oynayan küçük bir kız. Şimdi böylesi sözlerin konuşulmaması gerek. Hadiye okullar bitirecek, lisan öğrenecek, musikiyle yıllar geçirecek." diye cevap veriyormuş.

Hadiye annesi bunları bir ahbabına anlatırken duymuştu. Bu istemenin sadece Zübeyde Hanım'ın fikri olduğunu anlamakta gecikmemişti. Çünkü Şemsi Paşa'nın kızı ile Mustafa Kemal'in birbirlerini sevdiklerini, ablası Ahsen Hanım da biliyordu.

Bir gün ablasıyla birlikte Şemsi Paşalara konuk gitmişlerdi. Paşa'nın güzel ve modern kızı Mustafa Kemal'den aldığı edebiyat derslerinden söz ederek ders kitaplarını ve yazı defterini göstermişti. Hadiye göz ucuyla defterin sayfaları başında ufacık yazılarla sevgi kelimelerini okuyuvermişti. Genç kız Hadiye'nin gördüklerinden habersizdi. Ablasına fısıl fısıl, "Çok ciddi bir genç. Paşa babam da annem de, ona, onun namus ve dürüstlüğüne güveniyorlar. Öyle olmasa evimize rahatlıkla, girip çıkabilir miydi?" diyordu.

Ahsen de küçük kız kardeşinin okuduklarını görmemişti bile. "Herhalde onu beğeniyorsundur kardeşim" demişti. Arkadaşı da "Harbiye'den mezun olduğunda sanıyorum beni isteyecektir" diye cevaplamıştı onu... Gerçekten de seneler sonra Mustafa Kemal annesini göndererek genç kızı istetmişti. Hatta söz bile kesilmiş fakat daha ileri gidilememişti.

Hadiye, Enis Paşa Konağı'nda yaşadığı sırada, Abdülhamid'in dul kızıyla evlendirmesine engel olabilmek için, kendisini Rıza Paşa'ya istemelerini Vehbi'ye anlatmış, fakat Zübeyde Hanım'ın bu isteğinden söz etmemişti.

Mustafa Kemal, Selanik'in ünlü gençlerinden biriydi. Yakışıklı, çalışkan, akıllı, üstelik son derece de şıktı.

İdeallerinden söz ettiğinde, Mustafa Kemal'in aklına gelivermesi boşuna değildi. Selanik'te gizli gizli bu genç adamın fikirlerinin konuşulduğunu biliyordu. Selanik'e geldiklerinin ertesi sabahında babası Mustafa Kemal'den söz etmişti.

"Ben komşumuz olan bu genç adamı, çocukluğundan beri

gözlüyordum. Adı Mustafa idi. İlk okulda hocası ona yaşının çok üstündeki ayrıcalıklarını gördüğünde aklının, zekasının, konuşma kabiliyetlerinin üstünlüğü dolayısıyla Kemal adını vermişti. Pırıl pırıl, harika bir genç. Harbiye'yi üstün bir başarıyla bitirdi. O daha talebeliğinin son senelerinde, Beyaz Kule'nin altındaki gazinoda, tek başına önünde tek bir kadeh rakı ile saatlerce otururdu. Sanki gencecik bir öğrenci değil de, bir başkumandanmış hissini verirdi bana. Şimdi İstanbul'da Erkan-ı Harp olmak için çalışmakta. Bu benim memleketimin yetiştirdiği Mustafa Kemal'den gelecekte pek çok başarılar beklemekteyim. Onda büyük bir liderlik vasfı bulmaktayım.

Biliyor musun kızım, Zübeyde Hanım'ın annene anlattığına göre, Mustafa Kemal benim Osmanlı-Rus harbine gönüllü gidişimin hikâyesini biliyormuş. Selanik'teki törelere göre daha ana kuzusu sayılan bir yaşta bu harbe gidişimden dolayı büyük heyecan duymuş. Hele esir düştüğümüzde soğukta ölüme terk edilmemiz, onda büyük bir isyan uyandırmış olmalı. Beni her gördüğünde büyük bir saygıyla selamlardı."

Hadiye babasının Rus harbine gönüllü gidişinden söz edişini hatırladığında, o artık efsane benzeri bilinen anıları kocasına anlatmak isteği duydu. Vehbi Bey'in ilgisini çekeceğini düşünerek anlatmaya koyuldu:

"Soğuk tipi, korkunç bir fırtına çevrelerini sarmış. Babam bir köylüye bir altın vererek ayağının altına bir tahta parçası almış. Her biri kardan adam gibiymiş. Ve biliyorlarmış ki kısa bir süre sonra buzdan adamlar halinde dimdik ayakta ölecekler. Fakat bir anda hiç beklenmedik bir hadise olmuş. İçlerinden birinden bir ses yükselmiş. Bu ses, çılgınca esen fırtınanın sesini bastırmış. Allahüekber, Allahüekber, Allahüekber, lailahe illallah, Allahüekber, Allahüekber, Allahüekber... Allah'a uzanan bu dev ses bir an sonra donmak üzere olan iki bin genç insanın ağzından çıkarak tek ses halini alıvermiş. İki bin genç, iki bin ölüme mahkûm insanın sesi öyle müthiş, öyle inanılmaz bir güç oluvermiş ki, sanki gök kapıları açılmış, Rabbin huzuruna ulaşmış sesleri. Korkunç fırtınayı bastıran, dinleyenleri iliklerine kadar ürperten bu heybetli ses onları ölüme terk edenleri

öylesine şaşkına çevirmiş ki, gelmişler, onları ikişer, üçer, beşer bölerek kasabanın sıcacık evlerine yerleştirmişler.

Sonra, iki yıl Rusya'da kalmışlar. Babama, güzel bir Rus kızı bakmış. Memlekete döndüğünde on sekizden on dokuz yaşına basmış. Çenesinde, çıktığı günden beri hiç kesmediği kumral sakalına karışan bıyıklarıyla, ensesine inen saçlarıyla bir başka bir dünyanın insanıymış sanki. Rusça öğrenmiş. Tıpkı bir mujik benzeri şalvarımsı pantolon, ayağında uzun çizmeler, sırtında sol yandan düğmeli pamuklu gömleğinin üstünde kaba yünlü kumaştan ceketi. Hep o güzel Rus kızı sevgili tarafından dikilmişler. Tıpkı Ruslar gibi Kazaska oynuyormuş. Yanık halk türküleri söylüyormuş. İki yıl sonra Rusya'dan zorlukla koparken, yüreğinde biriken hasretin ne kadar dayanılmaz büyüklükte olduğunu, vatanının topraklarına ayak bastığında anlamış."

Hadiye bütün bunları sevgili Vehbisine anlatıp sustuğunda kocasının mavi gözlerini kaplayan buğuda bütün duyguları okunmaktaydı.

"Ne kadar heyecan verici, sanki onunla birlikte yaşamışcasına duygulandım. İnsanların anıları, kendi öyküleri bulunması ne güzel. Sen de sevgili babacığının gençlik hayatının kısa bir dilimini ne kadar incelikle anlattın.

Genç Mustafa Kemal elbetteki babanı saygıyla selamlayacak. O bir asker. Babanın dillere destan olmuş hikâyesini o da duymuş elbet. O gençlik heyecanıyla vatanı için ateşin içine atılıvermesine ne kadar saygı duymuştur kimbilir? Şimdi kıymetli kayınpederimi çok daha iyi anlıyorum. O kuşlara nişan aldığı halde tetiği çekemeyen, satmak için yetiştirdiği güzelim tayları yüreğinden koparamadığı için elden çıkaramayan babanın ne kadar müşfik bir insan olduğunu düşünürken, yüreğindeki o vatan sevgisinin yüceliğini de kavrıyorum.

Sözü Mustafa Kemal'in vatan sevgisine getirmiştin. Bu genç adama sevgi ve saygı duyuyorum. Keşke bu harika gençle tanışabilseydim."

Vehbi bu sözleri söylerken çok yıllar sonra kızının bu vatan kahramanının karşısına ailesinden bir genç kız olarak çıkacağını bilebilir miydi?

* * *

Selanik'te günler neşeli geçiyordu. Seher Hanım'ın konağı kızıyla damadının gelişi nedeniyle her gün dolup boşalıyordu. Uzak akrabalar, yakın dostlar, ahbaplar akın akın gelmekteydi. Sofralar kuruyor, öğle akşam yemekleri, sabah kahvaltıları yeniyor; sabah kahveleri, börekli çörekli akşam çayları içiliyordu. Hadiye'nin getirdiği hediyeler birer birer sunuluyordu. Bir cümbüş, bir sevinçti yaşanan.

Priştine'ye gitme günleri böylece yaklaştıkça oradaki hayata gerekli araç gereç temin ediliyordu. Gerek yatak odaları, gerekse oturma odaları için eşya ana baba ocağında ayrılıyor, eksikler çarşıdan alınıyordu. Hadiye kendisinin ve kocasının giyecekleri dışında İstanbul'dan pek bir şeyler getirmemişti. Annesi, "Bu da gerekir, bu da işinize yarar" diye yataklar, yorganlar, halılar, perdeler ve daha çeşitli ev eşyalarını ortaya çıkardıkça Hadiye "İyi ki İstanbul'dan bavullarımız, sandıklarımız, yatak takımlarımız, havlularımız, giyeceklerimizle gelmekle yetinmişiz" diyordu.

Eşyalar denkleniyor, kırılacaklar sandıklara yerleştiriliyordu. Seher Hanım, "Ablam çeyizine iştirak etmemizi kesinlikle istememişti ama babanla benim bu hevesimiz içimizde kaldı. Şimdi ise yeni bir şeyler almamızı sen istemiyorsun kızım" sözlerini sık sık tekrarlıyordu. Kırk yıllık yerleşik köklü bir konakta, elbette ki bir taşra evine yaraşacak birçok eşya bulunabilecekti.

Vehbi telgraf ve mektuplarla Priştine'de ev tutulmasını sağlamıştı. İçinden ustaları yeni çıkmış, iki katlı, geniş bahçeli bir ev tutmuştu; hem de İstanbul'daki kiralara göre komik denilecek bir parayla...

Artık bir hafta sonra Priştine'ye gideceklerdi. Seher Hanım çok genç olan kızının küçük bir taşra şehrinde birçok konuda yalnızlık çekeceğinden korkuyordu. Aşçı bulabilirler miydi? Temizlik işleri için becerikli bir hizmetçi gerekliydi. Sonra kocası daireye gittiğinde çok yalnız kalacaktı. Gerçi Şayan yanındaydı, Hadiye'nin el ulağı idi. Getir götür işlerinde yatakları düzeltmek gibi basit işleri görürdü. Fakat henüz on beş yaşında bir ço-

cuktu. Sonra Hadiye hastalansa yardıma koşacak biri yoktu.

Seher Hanım bu düşüncelerini Ayşe Hanım'a açtı. Ayşe Hanım, Osman Nuri Bey'in amcasının torunun geliniydi. Kocasıyla geçinemediğinden sekiz yaşındaki kızı Mukaddes'i alıp Osman Nuri Bey'lerin konağına gelmişti. Artık evine dönmeyeceğini de kesinlikle belirtmişti. Büyük amca Osman Nuri Bey'le Seher Hanım'ın konaklarının kapıları gibi yürekleri de her zaman açıktı. Hele böyle gencecik bir kadının çocuğuyla birlikte onların yuvalarına sığınması durumunda... Hemen onlara bir oda ayrılmış, dayatılıp döşenmiş ve Ayşe Hanım'la Mukaddes artık bir daha geri dönmeleri söz konusu olmamak üzere ailenin bireyleri arasına girmişlerdi.

Gurbette yalnızlığın ne olduğunu bilen Ayşe Hanım'ın güzel mavi gözleri Seher Hanım'ı dinlerken buğulanmıştı.

"Halacığım, izin verir, münasip görürseniz, sevgili Hadiyemiz de evinde ona yardımcı ve can yoldaşı olmamı isterse, ben Hadiye Hanım'la Priştine'ye seve seve giderim. Böylece benim hayırsız adam da yerimi yurdumu bilmediğinden beni rahatsız edemez" diye bir teklif ortaya atmıştı. Seher Hanım kızına sormaya bile lüzum görmeden –çünkü Hadiye Ayşe Hanım yengeyi ve Mukaddes'i çok severdi– Ayşe Hanım'ın bu sıcak teklifine evet demişti. Hadiye'ye bu haberi verdiğinde o da öylesine sevindi ki... Küçük Mukaddes de Hadiye Halasını çok seviyordu. Selanik'e geldikleri günden beri onun peşinden ayrılmayan Yusuf gibi o da Hadiye'nin yanında, yamacındaydı.

Hadiye, ablasının oğullarından en küçüğü Yusuf'u çok seviyordu. Yusuf onların sabah uyandırıcısı idi. Hiçbir güç, gözlerini açtığı dakika Hadiye teyzesinin odasına koşmaktan onu engellemiyordu. Hadiye odasında onun sevdiği badem şekerlerinden bulunduruyor, ona masallar anlatıyordu. Vehbi de resimler çiziyordu. Yusuf bu resimlere bakarak minik masallar uyduruyordu. "Beni de götür Hadiye Teyze, beni de götür Vehbi Bey enişte" diye her gün yalvarıyordu.

Vehbi Bey de Hadiye de Ayşe Hanım'ın kendileriyle geleceğine seviniyorlardı. Vehbi Bey karısının ev işleri konusunda haklı olarak çok fazla bilgisi bulunmadığı biliyordu. Ayşe Ha-

nım kaç yıllar evini çevirmiş bir genç kadındı. Ona elbetteki iş gördürmeyeceklerdi fakat tecrübeli birinin evin çevrilmesine göz kulak olacağı da bir gerçekti.

Sevinenlerden birisi de küçük Şayan'dı. İstanbul'a düğüne geldiklerinde Mukaddes ile arkadaş olmuştu. Aslında evin küçük hanımlarının evde yaşayan halayıklar ve küçük beslemelerle senli benli olmalarına kesinlikle izin verilmezdi. Fakat Enis Paşalarda tutum başkaydı. Kuralları yumuşaktı. Böylelikle Ayşe Hanım'ın kızıyla Şayan büyüklerin hoşgörülerine sığınarak arkadaş olmuşlardı. Şayan Ayşe Hanım'la Mukaddes'in odasında yatacaktı. Enis Paşa Konağı'nın kalabalık personeline alışıktı, yalnızlığı hiç sevmezdi. Beraber olacaklarına çok sevinmişlerdi.

Şayan, "Beyefendinin tuttuğu evin bahçesi büyükmüş. Yetişkin ağaçlar varmış. Bir kolon salıncağı kurarız, seksek oynarız, boncuk oynarız, topaç çevirirriz. Oh gel keyfim gel. Geceleri beyefendi kitap okurken küçük hanım da Ayşe Hanım yengenin odasına yani bizim odamıza misafir gelir. İskambil, fincan, tavla oynarız. Sonra beraberce dantel işlerken, ipliklerimizi ölçer yarış yaparız. Şimdilik eğlence bölümü bu kadar. Daha gerisi, oranın oyunlarını öğreniriz Mukaddes" diyordu.

Son hazırlıklar tamamlandığında Seher Hanım kızı ve damadına yaptığı programı anlattı.

"Priştine'ye hareketinize daha bir hafta var. Bu haftanın birkaç gününü çiftlikte geçirelim. Hadiyem Çömlekçi Çiftliği'ni çok sever. Sizin görmenizi de istemekte. Çiftliği sevip sevmeyeceğinizi de merak ediyor."

Vehbi Bey kayınvalidesini dinlerken gülümsüyordu.

"Elbet seveceğim anneciğim. Benim babam hem çiftlik sahibi, hem de tüccardı. Diyarbakır'ın içine kendisi pek gitmezdi. Orada adamlarının çevirdiği bir mağazası vardı. Antika meraklısıydı. O mağazada antika çinilerini, porselenlerini, billurlarını, kristallerini sergilerdi. Bu sergilediklerinin içinden bir fincan bile satılamazdı. Çünkü hepsine ayrı ayrı tutkundu. Satılık mallar da vardı. Bunlar da güzel nadide çay takımları, sofra takımları, kristal su, şerbet, ayran bardakları, Çin porselenleriydi."

Çömlekçi Çiftliği'ni Ziyaret

Vehbi'nin gözlerine ilk çarpan, çiftliği saran alçak dağların yeşiliydi. Karşı yakada, başlarını yükseklerde esen rüzgârlara vermiş ağaçların yeşiliydi bu. Boyları posları ile doğaya insan eliyle armağan edilmiş bir orman olduğu belliydi. Vehbi'nin bir yanında karısı, öbür yanında kayınvaldesi Seher Hanım'ın bindiği kısraklar yürümekteydi. Heyecanlıydılar.

Bindiği Arap doru kısrağı hiç tanımadığı binicisinin ustalığını anlayabilmişti. Buyruklarına yumuşakça boyun eğmekten memnundu. Çoğu zamanlar çiftliğe gelen konukların at binme konusunda ne ölçüde bilgileri olduğunu hemen kavrardı.

Seher Hanım, anlayışı ve sahibine bağlılığı gözleri görmediği ölçüde artan beyaz kısrağı Berrak'a binmişti. Vehbi bu ata hayran olmuştu. Görmediğini söylemeseler kesinlikle anlayamayacaktı. Adımlarını attığı yerleri sanki görerek seçiyordu. Süvarisini hoplatmadan, sarsmadan öyle tatlı bir rahvan yürüyüşü, öyle ahenkli bir tırısa kalkışı vardı ki...

Hadiye'nin bindiği at ise beş yaşında bir aygırdı. Bu üç at bir arada yetişirlerken kendilerine verilen terbiyeyi öğrenmiş, kavramış ve kusursuzdular.

Avrethisar kasabasında trenden indiklerinde, subaşı (çiftliğin başkahyası) yanında iki seyis ile istasyonun dışında onları beklemekteydi. Subaşı Cafer Ağa yıllar önce genç bir delikanlıyken, subaşı olan babası emekliye ayrılmadan önce işi öğrenmek ve onun elinde yetişmek üzere çiftliğe gelmişti. Yıllar geçivermişti, hem de çabuk çabuk. Güzel bir evde yaşamıştı. Efen-

disi Seher Hanım onu evlendirmişti. Üç çocuğu olmuştu. Bolluk, hoşluk içinde yaşamanın verdiği rahatlıkla hiç gevşememişti. Her gün ilk günkü kadar özenle çalışmış, gerek Seher Hanım'ı, gerek Osman Nuri Bey'i sevmiş, saymış, onların malını kendi öz malıymışcasına korumuştu. Seher Hanım'ın çok güvendiği bir kişi durumuna yükselmişti.

Seher Hanım taze bir kız çevikliğiyle Berrak'ın üstüne sıçramıştı. Sırtında, içinde beyaz çizgileri bulunan siyah renkli Alpaga kumaştan, dar yenli, geniş etekli bir yeldirme vardı. Kemerindeki kuşağın sol yanında beyaz kılıfında görünen sedef kabzalı tabancasını çiftliğe her gelişinde yanından ayırmazdı. Sağ elindeki nakışlı gümüş saplı, çift burma deriden zarif kamçısını yol boyunca hiç kullanmamıştı. Sadece küçük seslerle komut vermekle yetinmişti. Başındaki örtüsü her zamanki gibi uçları kulak arkalarında olmak üzere örtülmüştü.

Hadiye genç kızlık zamanından kalma bir yeldirme giymişti. Gül kurusu renginde ince yünlü bir kumaştandı. Başına, içinde yol yol altın sırma çizgiler bulunan, ham ipekten bir başörtüsü dolamıştı. İki uzun ucunu omuzlarından sırtına bırakmıştı.

Vehbi ise haki renkli külot pantolon ve kahverengi çizmeler giymişti. Üstündeki cepli bir avcı ceketi ile şıktı. İstanbul'da Rumeli'ne yol hazırlıkları yaptıkları sırada karısına, "Terzim Mir'e ısmarladığım takım elbiseler onu şaşırttı. Ben de ona 'Artık Enis Paşa Hazretlerinin Katibi Hususisi değilim. Mir, ben artık taşraya gidiyorum ve Tahrirat Müdürlüğü yapacağım. Belki Rumeli'nde böyle bir giyime gereksinme duyarım' demiştim" diye bu değişik kostümleri hakkında bilgi vermişti. Gerçekten de o tedbirli davranışı işe yaramıştı. Osmanlı Nuri Bey'le, Seher Hanım'ın damadı at üstünde bile şıktı, zarifti.

Hadiye kocasının özenli giyinişinden çok memnundu. Kat kat elbiseleri vardı. Redingot, jaketatay, takım elbiselerin ceketleri altına giydiği İran şalından, Fransız kumaşlarından iyi dikilmiş yelekleri, kol düğmeleri, köstekli el işi altın cep saati, kravatları ve kravat iğneleri hep özenle seçilmişti. Kocasının

başındaki serpuş (avlarda giyilen bir çeşit şapka) ona çok yakışmıştı. Bir başka hava vermişti.

Vehbi çiftliğin sınırına geldiklerinde gözleri alan yeşilliklere hayran kalmıştı. Sağ yanı ağaçlı olan yolun solunda muhteşem Galik Nehri akmaktaydı. Bulundukları yerde nehir genişçe kumsalına rahatlıkla uzanmıştı. Akışı bile belirsizdi. Güneş kıpırtısız, yüzüne altın yaldız sürmüşcesine parıl parıldı. Kumsalı öylesine temiz, öylesine inceydi ki...

Hava ne kadar değişikti. "İstanbul'da sobalar yakılmıştır" diye düşünmekten kendini alamadı. Oysa Selanik'te ilkbahar benzeri bir sonbahar yaşanmaktaydı. Güneş sırtını ısıtmıştı. Hafifçe terlemişti bile. Yolun kimi yerleri kumsaldı. Duralayıp baktığında Seher Hanım açıkladı:

"Karakış bastırdığında Galik nehri böyle nazik, yumuşak değildir. Yollara taşar, tarlaları basar; biz buna çok seviniriz çünkü, çekildiğinde bıraktığı milli toprak ekinlerimize çok faydalıdır."

"Galik Nehri'nin faydaları yalnız annemin sözünü ettiği tarlalarımıza getirdiği bereketle bitmez. Nehirde çok balık vardır, üstelik çok da lezzetlidirler. Çiftliğin arka tarafında dalyandan çıkan balıklar burada yaşayanları doyurduktan sonra Avrethisar pazarında satılır.

Nehrimizin bir önemli özelliği daha vardır. Bu, nereden koparıp getirdiği bilinmeyen altın zerrecikleridir. Meraklılar suyun yaygın aktığı yerde sularını kaptan kaba aktararak, altın toplarlar. Hoş değil mi? Çocukluğumda Subaşı Cafer Ağa'nın kızıyla çok çalışmıştık ama bir türlü bir zerre altın elde edememiştik."

Yolun kenarındaki ağaçların ardında çevresi çitlerle örülü sebze bahçeleri başlamıştı. Bu sebze bahçelerinin ardında meyva ağaçları görünüyordu. Üçüncü bahçede büyük bir bostan dolabı dönmekteydi. "Gıcır, gıcır, gıcır" aynı tempoda sevimli bir türkü okuyan bostan kuyusunun dolabını gözlerinin yanlarında birer siper bulunan bir katır çevirmekteydi. Dolabın üstündeki kovacıklardaki sular büyük havuza dökülürken güneşten binbir ışık alıyorlardı.

Vehbi çevresine hayranlıkla bakıyordu. Bahçelerin önünden geçerlerken çitlerin ardında güçlü köpek havlamaları başlıyordu.

"Çiftliğimizin bekçi köpekleri için her gün sabah akşam ekmek fırınında özel ekmek pişirilir. Onlara birçok çiftlikte arpa kırmasından yal verirler. Ama burada başka türlü beslenirler. Otuz kadar köpeğimiz özel bakımları sayesinde çok güçlüdürler. Bütün bahçeleri, bağları, ağılları, ahırları, kümesleri korurlar."

"Arayıcı Fişeği hâlâ yaşıyor mu anne?"

Annesi kızının sözlerine gülümsedi.

"Elbet yaşıyor ama, kendisi değil torunu."

Sonra damadına döndü.

"Bir fino köpeğimiz vardı, Hadiye adını Arayıcı Fişeği koymuştu. Büyük bahçelerin, evimizin, ahırların, yani bütün çiftliğimizin çevresinde geceleri durmadan dolanır, kapıdan uygunsuz adamları görür ve havlayarak bütün çiftliğin köpeklerini ayağa kaldırırdı. Görseniz küçücük, sevimli bir fino idi. Kendisi normal ömrünü tamamladığında yerine kızını bırakmıştı. Onun çocukları hâlâ çiftliğimizde, evde görevlerini aksatmadan sürdürmekteler."

Vehbi kayınvaldesini dinlerken, çevreyi gözlüyordu. Her taraf öylesine derli toplu ve temizdi ki sıra sıra el arabaları, kazmalar, kürekler, büyük bir düzen içinde yan yana bir duvarın kenarında durmaktaydı. O binanın alçak dış duvarlarının ardında sundurmaların birinde arabalar vardı. Koşumların tümü duvarlara asılıydı. Diğer iki büyük sundurmada harman ve orak biçim makineleri yazı beklemekteydiler. Tırmıklar, aletler, çengelli sabanlar sıra sıra idi. Burada rastladıkları rençperler durup onları selamlıyorlardı. Herkes işinde gücündeydi. Bir yerlere gidip gelmekteydiler. Çiftlik binasının önüne ulaştıklarında daha önce çiftliğe varan Subaşı iki katlı büyük yapının önünde onları karşıladı. Yanında üç seyisi beklemekteydi. Seher Hanım, Hadiye ve Vehbi Bey atlarından indiler. Hadiye kendi atının alnını öptü, yanaklarını sevdi. Sonra Berrak kısrağa yaklaştı. Onun kulağına eğilerek, sevgiyle "Berrak seni öyle

özlemişim ki... Seni de, bütün buraları da, buranın yeşil kokan havasını da nasıl özlemişim" diye fısıldadı.

Berrak onu tanımıştı. Burun kanatlarını açarak Hadiye'yi kokladı. Kısa kişnemelerle ona kendince bir şeyler söyledi. Hadiye biraz yorulmuştu. Bacakları da ağrımıştı. Yıllardır ata binmemişti.

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz."

Binanın orta yerindeki balkondan seslenen Osman Nuri Bey'i selamladılar. Seyisler atları yedekleyerek çekilirken, önde Seher Hanım ardında Hadiye ve Vehbi Bey, geniş kapıdan binanın içine girdiler. Büyük hanasın (sofa) dört bir çevresinde odalar sıralıydı. Cümle kapısının kanatları açıktı. Ortada yemek masası vardı, yemek hazırlanmıştı. Sağ yanda iki kapı, ortasında kenarları dantela benzeri işlemeli mermer kurnasıyla el yıkama kurnasının musluğu gümüştü. İki yanındaki havlu askılıklarında uçları sırmalı havlular asılıydı.

Yemek masasında kırışıksız bir keten örtü seriliydi. Çorba tabakları ve altındaki yemek tabakları zarif porselendendi. Yanlarındaki çatal, bıçak, kaşıklar gümüştü. Sofraya oturacakların sayısı kadar, uçları ceviz büyüklüğünde gümüş, kesme kristal tuzluklar, biberlikler sıralıydı. Hadiye için için sevindi. Yıllarca önce çiftlik sofrası için annesine ettiği ricaları yerine getirilmişti. Bu düzen hem de büyük bir özenle kurulmuştu. Kalın kristal sürahinin yumuşak kesimli karnının içindeki ikinci bölüm buz doluydu. Hadiye yan gözle kocasına bakıyordu.

Vehbi'de hiç yadırgamış bir hal yoktu. Sadece mutlu ve memnun görünüyordu. Hadiye buna sevindi. Kocası böylesi görüntülere alışıktı.

Osman Nuri Bey üst kat merdivenlerden ağır ağır indi. Karısıyla damadını selamladı. Kızına sarılıp öptü.

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Ben geldiğimde hava sabahtan azıcık puslu idi. Ama sonradan açtı. Vehbi Bey oğlum, bu mevsimde Diyarbakır'ın havası nasıldır?"

"Kış başlamıştır efendim. Sobalar, ocaklar yakılıyordur. Yazı öylesine sıcaktır, fakat şiddetli kış yapar. Baharı, sonbaharı güzeldir. Bu aylarda ise oranın sonbaharı çoktan bitmiştir."

"Selanik ve çiftliğin bu ayları en sevdiğim mevsimleridir."

"Babacığım, bu tatlı sohbetinizi yemekte sürdürürseniz, midelerimiz de mutlu olur sanırım."

Sonra kocasına döndü:

"Sen de çok acıktın mı Vehbiciğim?"

Vehbi karısına biraz şaşarak baktı. Onun ağzından 'acıktım' diye bir kelimenin çıktığını hiç duymamıştı. Gülümsedi.

"Hem de çok."

Çiflikte orta hizmetlere bakan Sofiye adında genç bir Bulgar kızı gümüş tepsi içinde getirdiği porselen çorba tasını ve kepçeyi Osman Nuri Bey'in önüne bıraktı. Osman Nuri Bey, çiftliğin ünlü çorbalarından biri olan yoğurtlu buğday çorbasının üstündeki nane ve yağ tabakasını karıştırıp sıra ile uzatılan tabaklara payladı. Mutfak kapısından elinde ekmek sepetiyle çıkıveren Şayan'ı görünce Hadiye şaşırdı.

"Sen de nereden çıktın? Nasıl geldin?"

Şayan kıkırdayarak, gülmesini zorlukla tutuyordu. Sabah erkenden büyük beyle birlikte trenle Avrethisar kasabasına, oradan da faytonla çiftliğe gelmişlerdi. Hadiye'ye ekmek sepetini uzatırken, fısıldadı.

"Sizden bir dakika bile ayrı kalmaya dayanamıyorum küçük hanımcığım."

Hadiye ona göz kırptı.

"Ben de senden Şayancığım."

Sonra kocasına döndü.

"İşte Çömlekçi Çiftliği'nin özelliklerinden biri. Ekmeğimiz, ince, kepekleri alınmamış has buğday unundan yapılmadır. Şimdi fırından çıkmış."

Gerçekten ortalığa sıcacık buğday ekmeğinin kokuları yayılmıştı. Çorbadan sonra kuzu tandır kebabı, tereyağlı kuskus pilavı yenilirken, taze yayık ayranından yapılmış üstünde tereyağ benekleri yüzen cacık içilmişti. Tere otu, maydanoz, kırmızı turp, yeşil biber, domatesten oluşan yeşil salata çiftliğin nefis üzüm sirkesi ve Ayvalık zeytinyağıyla lezzetlendirilmişti. Manda sütünden yapılma su muhallebisi çiftliğin güllerinden çıka-

rılmış gül suyuyla kokulandırılmıştı. Her şey o kadar taze, o kadar özenle yapılmıştı ki bu tadına doyulmaz öğle yemeğini Vehbi hiç unutamayacaktı.

Yemekten sonra Seher Hanım, Subaşı Cafer Ağa ile iş konuşmalarına oturduğunda Osman Nuri Bey kızıyla damadını harasına götürdü. Ahırdaki atların bölmeleri alçak boylu taş duvarlardan yapılmıştı. Yerlerse kalın kerestelerin aralıklı döşenmeleri ile sağlıklı ve rahattı. Osman Nuri Bey ahırlara girerken, sigarasını söndürüp çöp kutusuna atmıştı. İçerisi loştu. Bölmelerin yarım kapılarından başlarını çıkaran kısraklar, aygırlar, taylar, Osman Nuri Bey'in kokusunu aldıklarında kesik kişnemelerle ve taban tahtalarına ayaklarını vurarak sevinçlerini belirttiler.

Hadiye cebinden çıkarttığı kâğıttan avucuna aldığı şekerlerden sevinçli atlara birer ikişer sundu. İçlerinde Hadiye'yi yıllardır görmemelerine rağmen unutmayanların sevinçleri daha da gürültülüydü. Yarım şaha kalkabiliyorlardı. Boyunlarından yemliklere bağlıydılar. Yoksa kıyameti koparacakları bir gerçekti.

Vehbi ahırların yapılmalarındaki kusursuzluğu hemen gördü. Hayvanların idrarları ve dışkıları tahtaların aralıklarından alttaki meyilli beton zemine iniyordu. Günde iki kere akarsuyla yıkanan alt zeminden akan sular dışarıda bir havuzda birikiyordu. Sonra gübre gereken bahçelere yumuşatılarak, hafifletilerek kullanılıyordu. Elinde olmadan babasının ahırlarında bu kadar kullanışlı bir sistem bulunmadığını düşündü. İçinden "Avrupa kıtasının bir parçası olan Rumeli ile bizim doğu illerinin farkı ne kadar belirgin" düşüncesi geçti. Derinden derine bir sızı ürpertti vücudunu. Ahırdaki araç gereçlerin tümü Avrupa kökenliydi. Kaşağılar pırıl pırıldı. Koşumlar temiz ve yeniydi. Köşedeki set üstünde duran eyerler, üzengiler göz alıcıydı. Bilgi ve refah her yanda gülümsemekteydi.

"Buradaki hayvanların tümü çok talihli mahluklar efendim. Her şey o kadar mükemmel, o kadar kusursuz ki sizi kutlarım aziz pederimiz."

Osman Nuri Bey kıs kıs gülüyordu. Vehbi nedenlerini bilmediğinden karısına baktı. O da gülümsüyordu.

"Vehbiciğim dikkat edersen babam, bu iltifatlarını kabul

ederek teşekkür etmedi. Sebebi, kendisi son derece hakşinastır. Bu nedenle annemin payına düşen takdirleri kendine mal etmemekte..."

"Evet Vehbi Bey oğlum, ben sadece bu atları sever, okşarım; terbiyelerine dikkat ederim. Çiftliğin gerisi Seherimize aittir. Bütün tasarımlar, alım-satımlar, bakım gereksinimleri onun becerileri arasındadır. Bilmem ki anlatabiliyor muyum Vehbi Bey oğlum?"

Vehbi Bey elbetteki anlıyordu. Nazikçe gülümseyerek kayınpederini cevapladı:

"Şu halde efendim takdirlerimizin dörtte üçünü muhterem validemiz hanımefendiye takdim edelim münasip görürseniz."

Osman Nuri Bey o çocuksu muziplikle tatlı kahkahalar atmaktaydı. Bir koluyla karısını, öbür koluyla kızını sarmaya uğraşıyordu. Sonunda sadece kızına sarılabildi.

Seher Hanım yumuşak bir kararlılıkla kocasının kolundan sıyrılmayı başarmıştı. O hiç bir zaman böyle durumlardan hoşlanmazdı. En iyi, en üstün başarılarında bile kendisine yapılacak iltifatları yarıda kesebilecek bir konuşma biçimi vardı. Yine öyle davrandı.

"Osman Nuri Bey her zaman çok naziktirler ve küçük işlerde bile büyük sözler etmeyi severler."

Hadiye babasının yanağına bir öpücük kondurdu.

"Ah sevgili babacığım, sizin bu şirin konuşmalarınızı bile ne kadar özlemişim."

Yemekten sonra erken yatılmıştı. Vehbi geç saatlere kadar uyuyamadı. O gece hep düşündü. Elinde olmadan kendi çiftlikleri ile Çömlekçi Çiftliği'ni karşılaştırdı. Kendi verimli topraklarında hâlâ eski sistem çiftçilik yapılmaktaydı. Pirinç, hâlâ düz arazilerde ekiliyordu. Oysa arazinin meyilli olması gerektiğini o kadar çok söylemişti ki! Pirinç yetiştirilirken gereken suyun olduğu yerde durarak pirinçle beraber sivrisinek üretimine yardım etmemesi gerektiğini anlatamamıştı.

Vehbi içinin sızlanışını yatıştıramıyordu. Rumeli toprakları daha ileriydi. Verim yüksekti. Böylelikle refah düzeyi de çok

yüksekti. Diyarbakır'ın Dicle nehri vardı. Fakat nehrin suyundan en çok kıyılarındaki karpuz tarlaları faydalanırdı. Şehrin içine yapılan su şebekeleri ise pek temiz değildi. Kendi evlerinde bir damlama küpü vardı. Bu bir çeşit filtreydi. İçme suyunu süzerdi ama, mikroplarından arındırmazdı. Bu kadar bol suyu olan Avrupa şehirleri sularını mikroplardan arındıran tesisler kurmuşlardı, hem de yıllar yıllar önce. Memleketini Selanik'le karşılaştırdığında yüreğine tortular çöküyordu; geri kalmışlığın kederleri, acılarıydı bu tortular. Sonra kendi evlerini düşündü. Yüzü gülümsedi.

Yatak odalarının bulunduğu ikinci kat balkonunun parmaklıklarına pembe sarmaşık gülleri dolalıydı. Balkonun sol duvarına ise hanımelleri sarmıştı. İleride Galik nehri sessizce akıyordu... Uzun kasık çizmeleri giymiş balıkçılar nehrin içine girmiş balık tutuyorlardı. Karşı yakada, Tripko'nun bağı üstünde yine onun yetiştirdiği genç ormanın yeşillikleri göz almaktaydı. Ormanın çeşitli ağaçlarının yapraklarının filtresinden geçen temiz hava çevreyi sarmıştı. Çiftlik evinin önündeki ağaçlarda ötüşen kuşların sesleri duyuluyordu.

Balkonda kurulan kahvaltı masasının başında toplanmışlardı. Masada bulunan yiyecek ve içecekler doğaldı. Henüz sağılmış süt ve ayrandan yapılma yayık tereyağı, günlük yumurta, çiftliğin kovanlarının balı, taze pişmiş çörekler ve fırından çıkmış sıcacık ekmeklerle buğulu taze üzümlerden oluşan kahvaltı nefisti.

Vehbi'nin geceki karamsar düşünceleri dağılıp gitmişti. Birden elinde süt bardağı öylece kaldı. Sesler gelmeye başlamıştı. Yüzlerce, binlerce tırnaklı ayağın toprağa sürtmesinden çıkan bir sesti bu. Ve bu seslere çeşitli melemeler, böğürmeler, kişnemeler, gıdaklamalar karışıyordu. Yaklaşan ayak seslerinden, gıdaklamalardan, anırmalardan, kişnemelerden oluşan bir seldi sanki. Yavaş yavaş artıp büyüyerek yaklaşan bu ses duyulduğunda Osman Nuri Bey çubuğunun ucundaki sigarasını yaktı. Sandalyesinin arkasına yaslandı. Yüzünde genişleyen mutlu bir gülümseme ile damadına döndü:

"Sürüler otlaklara yayılmaya gidiyorlar. Bu benim doyamadığım bir görüntüdür. Hiç bıkmam."

Sürünün ilk başında kısraklar, aygırlar, taylar geçiyordu. Arkalarında küçük bir boşluktan sonra inekler, öküzler, mandalar, eşekler, keçiler, oğlaklar, koçlar, kuzular, hindiler, sonra gagalayarak koşu halindeki partal kazlar, en geride paytak paytak geri kalmamaya uğraşan ördekler. Bu harika resmi geçit bir saate yakın bir zaman sürdü. Sonra sesler küçük küçük sönerek uzaklaştı. Balkondaki seyirciler ancak bu seslerin dinmesinden sonra çevredeki diğer sesleri duyabildiler. Yedi sebze bahçesinde dönen bostan dolaplarının gıcırtılarına karışan kuş seslerini işittiler. Rüzgârın ağaçların arasında dolaşırken çıkardığı belli belirsiz sesleri, Galik nehrinden havaya sıçrayıp yeniden suya düşen kocaman balığın su çağıltısını duydular. Bu tadına doyulmaz doğa sesleri, balkondaki dört duygulu insanı kendilerinden geçirircesine yumuşatmış, gevşetmiş, rahatlatmıştı. Öylesine derinlerinden yüzeye çıkan bir mutluluk içindeydiler ki...

* * *

Çiftliğin köylerinin ortasındaki meydanda Bulgarların kiliseleri, Rumların kiliseleri, Müslümanların camileri vardı. Hepsi rüyalarda görülebilecek güzellikte birer minyatür yapıya sahiptiler. Her milletin kendi çingene halkı vardı. Burada güçlü bir hoşgörü havası hüküm sürüyordu. Her milletin kendi dini ve milli bayram kutlamalarına yakın köylerde yaşayanlar da hep davetliydi. Bulgarlar zamaralarını, armonikalarını çalarlarken, genç güzel kızlarla gürbüz sağlam delikanlılar da hora teperlerdi. Ama Türkü, Rumu, Çingenesi de onlarla beraberdi. Türkler davul zurna çalar, yanık sesli kızlar delikanlılar kendi halaylarını teperlerken türküleri söyleyenler sadece Türkler olmazdı. Rumlar, çingeneler de ortaktılar bu türküye.

"Mayadağ'dan kalkan kazlar
Al topuklu beyaz kızlar,
Yüreğimin ucu kızar

Al topuklu beyaz kızlar
Al topuklu beyaz kızlar..."

Çömlekçi Çiftliği'nin Bektaşi sahibesi Seher Hanım bütün bu insanlar arasındaki milliyet, din, dil, ırk, adet ayrıcalıklarına saygı gösterirdi. Büyük ve ölçülü adalet duygusu, geniş hoşgörüsü ve pay dağıtmalardaki şaşmaz eşit ölçüsüyle bu eşitlikçi havanın hiç bozulmamasını sağlamaktaydı. Öylesine tatlı bir çalışma, omuz omuza verişti ki bu, arada bir baskın yapan Rum çetelerine hep beraberce karşı koyuyorlar; Bulgar çetelerini de aynı tutumla dağıtıyorlardı. Seher Hanım ise çiftliğini basan eşkiyalara hangi milletse onun dilini konuşan insanlarıyla haber salıyordu:

"Yağmalamalarına sebep her ne ise konuşarak ortadan kaldıralım. Bu çiftlik bugün benim ise yarın bir başkasının olacaktır. Paraları mı yok? Hastaları mı var? Evlenecek, düğün mü yapacaklar? Anlatsınlar. Belki dertlerine derman olabiliriz. Onları da kanunlara karşı gelmekten böylece kurtarırız."

Çetelere birkaç koyun, şarap, rakı, ekmek gönderiyordu. Onlar ellerini silahlarına dokundurmadan Seher Hanım'ın maddi ve manevi yardımları karşısında rahatlıyor ve mahçup olarak geri çekiliyorlardı. Bir daha gelmeleri söz konusu olduğunda Seher Hanım'a haberci göndererek dertlerine deva bulmasını rica ediyorlardı.

İşte bütün bu sıcak birlik beraberlik havası içinde, Seher Hanım'la Osman Nuri Bey'in kızları ve damatları onuruna bir şölen yapacaklardı. Bütün bu şölenin masrafları kendilerine aitti. Sadece üç beş koyun istemişlerdi, o kadar.

Şölen muhteşem oldu. Köy meydanında sandalyeler, sedirler sıralanmış, serilen hasırların üzerine minderler konulmuştu. Yer sofraları kurulmuştu. Havai fişekler yapmışlardı. Bunlar barut, mangal külü ve gazla yapılan sade fakat neşeli parıltılar veren mehtaplardı.

Kat kat rengarenk etekler, işlemeli bluzlar giymiş, örgülü saçlarından kurdeleler uçuşan Bulgar kızları; yine çeşitli folklor kostümleriyle Rum kızları, delikanlıları; saç örgülerinde altın-

lar takılı, daracık belli, uzun elbiseli Türk kızları, delikanlıları hep beraber oynadılar, halaylar çektiler, horalar teptiler. Bu üç değişik kültürün şarkıları, türküleri mozaik mozaik birbirine karıştı. Gençler hem eğlendiler, hem de eğlendirdiler.

Kuzular çevrildi, sini sini börekler, tatlılar, pilavlar yenildi; ayranlar, şaraplar, rakılar, şerbetler içildi. Gece ay ışığında yapılan bu şölen sabah şafak sökene dek sürdü.

Bütün sesler dindiğinde ortalık gürültüsüzce toplandı ve meydan boşaltıldı. O gün herkes izinliydi. Unutulmayan gecelerden biri yaşanmıştı. Ancak o gecenin coşkun neşesi sürüp giderken, orada bulunanların hiçbiri, böyle muhteşem bir eğlencenin bir daha tekrarlanamayacağını bilmiyordu elbetteki. Yıllarca sürüp gelen sağlam beraberliklerin çözülebileceği kimsenin aklının köşesinden bile geçmiyordu.

Ertesi sabah çiftlikteki konuklar kalanlara veda ederek atlara bindiler. Avrethisar kasabasına at sürdüler, oradan trenle Selanik'e gelindi. Dönüşlerinde hava geldikleri günler kadar yumuşak değildi. Sertleşmişti. Yağmur serpiştiriyordu.

Vehbi yolda hep düşünmüştü. Sevgili eşini Selanik'te bırakarak Priştine'ye önceden gitmeliydi. Eşyaları gönderilmişti ama Hadiye'yi yeni bir evi düzenleme zorluğuyla karşılaştırmamalıydı. Evi yerleştirmeli, sobaları kurmalı, eve bir aşçı, bir hizmetçi tutmalı, karısını hazır eve getirmeliydi. Hadiye sobaları yanan sıcak bir eve gelmeli, yemekleri hazırlanmış bir sofraya oturmalıydı. Bu fikrini peşin olarak kabul etmeleri ricalarıyla karısı ve kayınvaldesine açtı. Hadiye başlangıçta kabul etmek istemedi ancak kocasının ricaları karşısında "peki" demek zorunda kaldı.

Aile Büyüyor

Ertesi gün, Vehbi Bey'i mahalli memuriyetine başlamak üzere Priştine'ye uğurladılar. Hadiye onun çıktığı kapının örtülmesinden sonra birdenbire ağlamaya başladı. Sanki bütün dünya boşalıvermişti. Çevresinde insanlar, sevdikleri sanki yoktu artık. Koca dünya üzerinde yapayalnızdı. Bu öylesine doldurulamayan bir boşluktu ki aklını mantığını kullanamaz olmuştu. Mantığı, "Güle güle gitsin. Sana bir yuva hazırlamak, senin rahatını sağlamak için gitti " diyordu. Fakat içinde bir başka ses yükseliyordu. "Rahat evmiş, sıcak odalı, kurulu sobalıymış. Bunları isteyen var mıydı ki? Ben evimi düzenleyemeyecek beceriksizin biri miyim? Şimdi günlerimi nasıl geçireceğim. Artık piyano çalmak bile istemiyorum. Annemle misafirliğe mi gideceğim, konuklar ya da akrabalarımız gelirlerse onlarla mı avunacağım?" Bu düşünceler uzayıp gidiyordu. Geceleri yatağında ısınamıyordu. Yalnızlığı karabasan benzeri büyüyor, büyüyordu. Yeğenleriyle bile avunamıyordu. Ta ki Vehbi'den ilk mektup gelen kadar...

Mektup geldiğinde zarfı elleriyle göğsüne bastırarak bir koşuda yukarı fırladı. Yatak odasına girdi. Kapıyı kilitledi. Özlemlerini dindirecek bu mektubu okurken o zevki kimseyle bölüşmek istemiyordu. Pencerenin yanındaki koltuğa oturdu. Başındaki topuzunu tutan firketelerden birini çıkartarak zarfın kenar ucundaki aralıktan sokarak dikkatle kesti. İçindeki kâğıdı çıkardı. İşte o dakikada gözlerinden yaşlar boşandı. Sanki sevgili Vehbisi karşısındaydı. Sayfanın sağ başındaki kelimeleri okurken sanki onun sıcacık, yumuşak sevgi dolu sesini duydu.

"İki gözüm Hadişciğim,

Duyduğum hasret, hislerimi rahatlıkla söylemekten beni alıkoymakta. Sensiz yolculuk bana öylesine uzun geldi ki. Bitmedi, tükenmedi, sanki Priştine'ye vardığımda sana kavuşacakmışım hissine kapıldım. Birazcık da öyle oldu. Eşyalarımızı getiren adamımız denkleri açmış, ambalajları sökmüş, ortalığa kendince bir çeki düzen vermişti. Eşyaların arasında sana ait bir çift terlik, bir de okuduğun, arasında bir bellek konulmuş bir kitabın vardı. Hemen açtım sayfayı. Senin gözlerinle gördüğün, okuduğun kelimeleri usul usul okudum. Seni yanımda hayal ettim. Gözlerimi kapayarak seni düşündüm. Sonra sesini duydum. Gerçekten yanımdaydın, buna şaşmamalısın güzelim çünkü sen canımdasın, kanımdasın, iliğimde kemiğimdesin. Bunu anlatabilecek kelimeler henüz doğmamış. Sözler yetersiz, kelimeler manasız. Anlatamıyorum, ne desem kafi değil. Özledim seni, özledim özledim işte. Bu özlem yangın benzeri beni yakıp tutuşturmakta. Affet beni, affet güzelim, affet ki kendimi böylesine kabiliyetsiz görmekten kurtulayım. Sana bir an önce kavuşmak için evimizi geceli gündüzlü bir çaba ile yerleştirmeye çalışıyorum. Tuttuğum aşçı şimdiden güzel hanımına yemekler tasarlamakta. Senin yemeklerle pek ilgilenmediğini söylediğimde 'Bak sen, bak sen, hele ben aşlarımı bir ocağa koyayım, görürsün beyim nasıl yiyecek. Bir aya kalmayacak, fıstıklar gibi olacak.' dedi. Yatak odamızın duvarına astığımız bir resmin vardı. Onu gördü. Çok zayıf olduğun için üzüldü. Seni fıstık gibi yapmak telaşı oradan gelmekte.

Havalar yağıp esmez, fırtınalar kopmaz, kasırgalar ortalığı duman etmezse Hadiye seni bekliyorum. Elbette Ayşe Hanım yenge ve küçük Mukaddes'le birlikte.

Bu satırları 'Seni çok çok özledim' sözcükleriyle bitirmeliyim. Traş olacağım ve vazifeme gideceğim. İki gözüm Hadişim, seni Allah'ın birliğine emanet ediyorum. Bana iki satırcık olsun bir mektup yazarsan öyle sevinir öyle sevinirim ki belki de sevincimden çıldırırım.

Zevcin Vehbi

Muhterem babamla annemin ellerinden öperim. Sevgili baldızım Ahsen Hanım'a saygılarımı sunarım. Enver'in Orhan'ın Yusuf'un gözlerinden öperim.

Vehbi"

Hadiye'nin gözlerindeki yaşları kurutan, duyduğu sevincin heyecanın büyüklüğüydü. "Vehbiciğim bilmiyor ki ben de hasretinin ateşiyle yanıyorum. Günlerin saat değil de dakika kadar kısa olmasını isterdim. O zaman zamanların uzunlukları kısalıverirdi."

Vehbi'nin evin tümüyle yerleştiğini haber verdiği uzun telgrafı geldiğinde, hemen bavullarının kilitlerini kapattı. Çünkü bavullar çoktan hazırlanmıştı. Şayan'la Mukaddes de sevinçten uçuyorlardı. Buna karşılık Osman Nuri Bey'le Seher Hanım üzgündüler. Yavrularından yine ayrı düşeceklerdi.

* * *

Priştine'deki evlerinin bahçe kapısından girdiklerinde Hadiye Vehbisinin boynuna atılmaktan başka bir şey düşünmüyordu ama böyle bir şey aşçı kadının, hizmetçi kızın, daire hademesinin önünde uygun düşmezdi ki...

Vehbi Bey Hadiye'nin ellerini avuçlarının içine aldı, ona yapmacıklı gelen bir ağırbaşlılıkla baktı.

"Hoş geldiniz efendim. Siz de yenge hanım. Mukaddes kızım, Şayan kızım."

Ayşe Hanım çarşafının peçesini yarım açmıştı. Kapının yanında bekleyen hademe hâlâ ellerindeki bavullarla durmaktaydı. Ayşe Hanım ilk önce hademeye bavulları evin bahçeye açılan kapısının önüne bırakmasını söyledi. Sonra damat beyin sorusunu cevapladı:

"Sağ olunuz efendim. Cidden çok rahat bir yolculuk yaptık. Sağ olunuz."

Aşçı kadın kısa boylu, şişman denilecek kadar tombul, orta yaşlı bir kadındı. Ayşe Hanım'dan yaşlıydı ama onun elini öpmekten başka ne yapabilirdi ki? Hadiye'ye yaklaştı, eliyle temenna etti, "Hoş geldiniz hanımcığım" dedi.

Hadiye'nin neden cevap vermediğine şaşarken onun baktığı yana başını çevirdi. Birden utandı, yüzü kızardı. Telaşla söz etmeye çalıştı.

"Ah, ah benim sersem kafam işte. Böyle marifetler yapar bu sersem kafam. Güzel hanımım kusura bakma."

Hadiye onun kendince bir kusur ettiğini anlamıştı.

"Hoş bulduk ama sen bu kadar üzülecek bir suç mu işledin hanım?"

"Bana hanım deme sultanım, Zehra de. Benim adım Zehra kadın. Elbette ki beni pataklasan da yeri var. Baksana güzelim kendi çamaşırımı yol tarafına, ön bahçeye sermek olur mu?"

Hadiye ipte serili olan belki otuz arşın uzunluğundaki çamaşıra baktı. Bunun neresi suçtu?

"Bağışla hanımım."

"Peki peki bağışlandın, ama sen de bu çamaşırları buraya sermenin neden suç olduğunu bana söyle."

"Tövbe tövbe hanımım, o çamaşır dediğin benim donumdur. Ondan ötürü suçtur elbet."

Hadiye'nin şaşkınlığı büsbütün artmıştı. Sonunda Vehbi konuyu açıkladı.

"Hadişim bizim Zehra hanım bugün geliyorsunuz diye sevinmiş, baksanıza sırtında urba giymiş. O serili olan Zehra Hanım'in hergün giydiği donu, yani şalvarıdır. "

Hadiye ile birlikte Mukaddes ve Şayan da kahkahalarını tutamadılar. Gülüşmelere Ayşe Hanım'la Vehbi de katıldı. Sonradan gülmeler karşısında affolduğunu sanan Zehra Hanım da gülmeye başladı.

"Ah don dedikse iç donum değil, a benim hanımım, dış donumdur. Aman ne kadar büyük bu dış donu demişsindir güzelim ama yöremizin yasası böyledir. Bol kumaştan şanlı şöhretli olmalı şalvarımız. Salınırken yakışmalıdır insana."

Birkaç dakika süren bu sevimli konuşmalar Vehbi ile Hadiye'nin kavuşma heyecanlarını yatıştırmıştı.

Hepsi birden içeri girdiler. Zehra Hanım oturma odasının kapısını açarak Ayşe Hanım'la Vehbi ve Hadiye'yi içeri buyur etti. Sonra koşa koşa mutfağa gitti. Az sonra elinde içi köpüklü kahve fincanları dolu tepsiyle göründü. Hadiye kahvesini içer-

ken kocasına sevgiyle bakıyordu. O da gülümsüyordu. Sevinçliydi. Hadiye henüz her tarafı gezmemekle beraber sofanın ve oturma odasının döşenişini çok beğendiğini söyledi. Vehbi oturma odasını Enis Paşa Konağı'ndaki oturma odalarını hatırlatan bir biçimde döşemişti. Gülümseyerek bu konu üzerinde konuşurken dışarıdan bir feryat koptu.

"Bak sen, gene yağmurun da yağacağı tuttu. Şimdi zorla kuruttuğum donum yeniden ıslandı. Vah akılsız kafa, a be Zehra baksana bir yol gökyüzüne. Ak bulutlar kurşun rengine boşuna mı dönüşmüş, akıl edip de toplasana ipteki donunu."

Hadiye kahkahalarla gülmeye başladı. Çok hoş bir karşılama merasimi olmuştu. Kocasına bakıyordu. O da memnundu. Sakin ve mutlu görünüyordu.

"Geldiniz sağ salim, Allah'ıma şükürler olsun. İşte böyle güzelim sonunda bir ev sahibi olduk. Kendi evimiz. Evet töreler, bizim törelerimiz; yasalar, kendi koyduğumuz yasalar."

"Şükürler olsun ki evet. Kendi yuvamızdayız."

Vehbi düşündüklerini yapabilmenin gönül rahatlığı içindeydi. İçinde oturdukları odanın yeşil küçük çini sobası yanıyordu. Birinci nikel kapağı açıktı. Dantela benzeri iç kapağı ferforjeydi, siyah demir kapağını yarısını kavrulmuş bir takvim yaprağı örtmekteydi.

Hadiye içini çekti.

"Teyzemin sobasının minyatürü. Tıpkı teyzemin ve bizim oturma odalarımızın benzeri döşemişsin Vehbiciğim. Ne kadar ince, derin düşüncelisin. Böylelikle benim hiç yadırgamayacağımı biliyordun değil mi?"

"Eğer gerçekten böyle hissediyorsan çok sevineceğim."

"Başka türlüsünü nasıl düşünebilirim? Pencere önündeki kerevet, o kerevete yaslanmış bordo çuha yastıklar, kapitone minderler, minyatür pirinç mangal... Yalnız daha çok hoşuma giden, duvarı boydan boya kaplayan kitaplıklar. Hem benim kitaplarım da, senin kitapların da ciltlenmiş. Senin kitapların felsefi içerikli olduklarından kahverengi maroken ciltli, benimkilerin bir bölümü gençlik kitapları, çocukluğumdan kalma, elbette ki daha hafif kitaplar. Kaz patisi renginde, sarı, yumuşak

ciltleriyle ne kadar sevimli olmuşlar. Sağol Vehbiciğim. Ne kadar sevindim duygularındaki zarafet ve inceliklere."

"Ben de cilt işleri yapan birinin burada bulunduğunu duyduğumda çok sevinmiştim."

Akşam, yuvarlak yemek masasının tam ortasındaki tavandan sarkan, çevresi renk renk porselenlerle süslü, aşağı yukarı indirilip çıkarılan lambanın ışığı ne kadar tatlı bir pembelikle masayı aydınlatıyordu. İlk gecenin yemeğinde Şayan'ı da sofraya almak istediler fakat Şayan kabul etmedi. Kendince uygun nedenleri vardı.

"Ben henüz hanımlarla beylerin oturdukları masalarda yemek yemesini bilmiyorum ki. Hem ne gereği var ki? Ben Zehra Hanım'la çok daha rahat yerim."

Yemek nefis bir tarhana çorbasıyla başladı, yahni, pilav, zeytinyağlı pırasa ve börek en sonunda çok lezzetli bir yoğurt tatlısıyla tamamlandı. Büyük beklentisi olan aferinler, teşekkürler, ellerine sağlıkları işiten Zehra Hanım'ın içi de bahçe benzeri ferahladı.

* * *

Priştine'de kış sert geçmekteydi. Evin üç sobası da hiç söndürülmemişti. Hadiye günlerini evinin düzeniyle uğraşarak, kitap okuyarak, arada gelen konukları ağırlayarak geçirirken bir yandan da el işi yapıyordu. Günler kısaydı. Kocası öğle yemeğine eve geliyordu. Beraberce geçirdikleri saatlerin dışında Ayşe Hanım'la sohbet ediyor, Mukaddes'in okula başlamadan önce bir şeyler öğrenmesine çalışıyordu. Şayan'ın okumaya karşı hevesi de kabiliyeti de yoktu. Bütün çabalarına rağmen elifbanın birinci sayfasından ikinci sayfasına geçememişti.

"Küçük hanım siz bana dantel öğretiniz. Ne olursunuz..."

Hadiye ona bir kutu dmc marka kuka, bir de tığ aldırmıştı. İlkten iki santim eninde bir dantela ile öğrenimine başlamıştı. Kısa zamanda dantelanın santimleri artmıştı. Makine gibi işliyor, her iki günde bir kuka bitiriyordu.

Sakin, mutlu günler böylece birbirini izliyordu. Priştine'de ikinci senelerini dolduracaklardı neredeyse. Hadiye bu arada

birkaç kez Selanik'e gidip dönmüştü. Bir ziyareti sırasında annesi "Evliliğinizin üçüncü yılı bitmekte kızım, hâlâ çocuk istememekte direnmekte misin?" diye sormuştu.

Hadiye annesinin ilgisinin yadırgatan bir yanı bulunmadığını bilmekle beraber üzülmüştü. Cevabı ise annesini şaşırtmış, üzmüştü.

"Ne demekmiş istememek... İstiyoruz ama olmuyor. Onu biz de bilmiyoruz anneciğim."

"Şu halde aile doktorumuz Tençof'la görüşelim. Biliyorsun o hem dahiliye, hem de kadın doğum uzmanıdır. Hemen çağıralım."

"Hayır anne, bunu kocamla konuşmadan yapamam."

Annesi bu cevaba da üzülmüştü.

"Pekala öyleyse, kocanla konuş, karar verin. Ablanın kızı Meziyet'i kaybettikten sonra acılarımız ancak senden gelecek bir bebek dindirecektir."

Hadiye ziyaret günleri sona erince Priştine'ye döndü. Kocasına bir türlü bu konuyu açamıyordu. İçin için korkuyordu da. Teyzesi Münire Hanımefendi de evlendiğinde çocukları olmamıştı. Ebeler, doktorlar, ilaçlar; hiçbiri sonuç vermemişti. Teyzesi özürlü bir kadın olduğunun acısını çekerken Paşa bir gün, "Ben de bir muayene olmalıyım Münireciğim, hep sana yüklenildi. Bunun senin değil de benim suçum olması mümkündür" diye onu teselli etmişti. Sonra yeni bir ümitle devrin en ünlü bevliyecilerinden birine görünmüştü. Tahliller yaptırılmıştı. Sonuçta paşanın çocukluğunda geçirdiği şiddetli bir kabakulak hastalığının yaptığı bir arıza açığa çıkmıştı. Sevgili teyzesi rahatlamıştı ama bu kez kocasının üzülüşü onu kahreder olmuştu. Bir daha çocuk konusunu açmamak üzere kapatmışlardı. Hadiye'nin korkusu da böyleydi. Eğer kendi çocuk doğurabilir de sevgili Vehbisinin olamıyorsa, onun ıstırabına dayanamayacağını biliyordu. İçinden "İnşallah suç bendedir" diye dualar ediyordu.

Bir gün Ayşe Hanım yengesiyle konuşurken bu konu açılıverdi, hem de birdenbire. O babasız bir çocuk, hem de kız çocuk yetiştirmenin güçlüklerinin yıllar geçtikçe artacağından korktuğunu söylüyordu. "Ama yine de babalı veya babasız ana

olmak bir kadın için çok büyük mutluluktur. Sen hâlâ doğurmayacak mısın Hadiyeciğim?" diye sorduğunda Hadiye üzgün cevap verdi:

"İstiyoruz, Vehbi benden daha çok hevesli ama ilk yıllar hep korunduğumuzdan belki de birimizden birimizde bir arıza bulunduğundan çocuk sahibi olamadık. Şimdi de olmuyor Ayşe Hanım yengeciğim."

Ayşe Hanım üzülmüştü fakat bu üzüntü kısa sürdü.

"İkinizin de kusursuz olduğunuza eminim. Belki de küçük yardımlarla bu tutukluk düzelebilir. Denemelisiniz."

Sözlerinin duyulmaması izin sesini alçalttı.

"Bizim Zehra Hanım'ın esas mesleği ebelikmiş. İhtisası da çocuksuz kadınları doğurtmakmış."

Hadiye gülmeye başladı.

Otuz arşın kumaştan şalvarlar giyen aşçılarının böyle bir becerisi olabileceği gerçekten inanılmazdı.

"Gülme gülme Hadiyeciğim, ebeliği ünlüymüş. O marifeti yüzünden de iki tane ev almış kendine. Artık ebelik yapmıyormuş, boş durmaktan sıkıldığı için Vehbi Bey'in aşçı aradığını duyduğunda talip olmuş."

Hadiye daha çok gülüyordu. Selanik'te ünlü doktorlar varken Priştine kasabasında kendilerine aşçılık yapan Zehra Hanım'dan medet ummak! Ama ne komikti. Sonunda Ayşe Hanım yengesini gülmeleriyle darıltmaktan çekindiği için sordu:

"Kısır kadınları nasıl çocuk sahibi yapıyormuş?"

"Anlattığına göre birkaç tane basit, hiçbir tehlikesi olmayan dıştan kullanılan ilaç ve bir de bele küp çekmek usulüyle..."

Cevap Hadiye'yi şaşırtmıştı.

"İlaçları anladım. Artık ne dereceye kadar tehlikesizler inanılmaz ama, o bele küp çekmek nasıl bir yöntem?"

Ayşe Hanım'ın bu konuda birçok şeyler bildiğini ciddi tutumundan anlamıştı. Yengesi:

"Güleceksen hiç konuşmayalım, bu konuyu kapatalım."

Hadiye yengesini darıltacağından korkuyordu. Çünkü öylesine inanmış bir hali vardı ki!

"Niçin güleyim Ayşe Hanım yengeciğim. Bütün köylerdeki, kasabalardaki hastalara, dertlilere doktorlar mı yardım ediyorlar? Burada bir dahiliyeci doktorla bir de belediye ebesinden başka kim var ki? Ama herkesin de çocuğu oluyor. Demek bu halk hekimlerinin de çok eskilere dayanan bilgileri ve tecrübeleri var."

"Böyle düşündüğün için sevindim çünkü uzun zamandır Zehra Hanım'ın o basit yöntemle birçok genç hanıma annelik saadetini tattırdığını biliyorum."

Hadiye artık gülmüyordu. İçinden 'Keşke böyle bir mucize olsa. Vehbiciğimi mutlu edebilsem. Elbette ki ben de böylece analığın tadını duyabilirim' diye düşünmeye bile başlamıştı.

"Ayşe Hanım yengeciğim, Zehra Hanım'ın sihirli tedavisi hakkında ne biliyorsunuz?

Ayşe Hanım 'Bu asi kız yola geliyor' diye düşünerek uzun uzun baktı Hadiye'nin yüzüne.

"Hani öksürük olduğumuzda, soğuk algınlığında sırtımıza kupa çekeriz ya, işte kuyruk sokumunun bitimindeki yere kupa değil de tıpkı kupa çekercesine içine yanmış pamuk atarak küçük bir küp ile aynı işi yapıyormuş. Hepsi bundan ibaret. "

"Yaaa..."

"Evet ya, kupa nasıl ciğerle hücum eden kanı dışa çekerek ciğerleri rahat ettiriyorsa bu da o kısımda bir hareketlenme meydana getiriyor demek. Belki de kapalı kan damarlarına taze kan getirerek kadının çalışmayan, tutukluk yapan yumurtalıklarını canlandırıyor. Bunun tatbikini, neticesini bilmem ama burada yaşadığımız süre içinde size de ikram edilen baklavaların çoğu Zehra Hanım'a gönderilen hediyelerdi. Üç yıl, beş yıl, hatta daha uzun zaman çocuksuz yaşayan hanımların Zehra Hanım'ın becerisini denediklerinde hamile kaldıklarını biliyorum. Aynı bu usulle çocuk doğuran hanımların lohusalıklarına Zehra Hanım'la beraberce gittik. Onlardan hikâyelerini de dinledim."

Hadiye aklına, zekâsına cesaretine hayran olduğu Ayşe Hanım yengesini dinlerken içine sıcak sıcak ümitler dolmaya başlamıştı.

"Ya küçük hanım, böyle işte. İster misin senin gibi okumuş, bilgili, kültürlü bir hanım kızımız da böylece hamile kalıversin?"

Hadiye çocuklaşmıştı. Yüreğinin bir köşesinde çocuksuzluğun verdiği birikmiş üzüntülerinin karanlığına bir ışık sızıyordu.

"Hadiyeciğim denemekten ne çıkar? Bir de biz deneyelim, zararlı bir yönü yok, ne diyorsun güzelim? Vehbi Bey'e de söylemeyiz. Belki hoş karşılamaz. Sana bir zarar gelmesinden korkar."

Hadiye sesle sözle değil başını birkaç kez eğerek denemeye razı olduğunu belirtti. Kabul etmişti.

Deney yapılmıştı. Gerçekten son derece sakıncasız, basit bir yöntemdi. Ne acı, ne ağrı duymuştu. Yalnız kuyruksokumunun üstüne, oradan bütün vücuduna çok hoşuna giden bir sıcaklık yayılmıştı. Hepsi bu kadardı. Mırıl mırıl okuduğu dualarla Zehra Hanım öylesine sevimliydi ki içi ona karşı sevgiyle dolmuştu.

Böylece bekleme günleri başlamıştı. Hiç düşünmek istemediği halde Hadiye'nin aklından bir an bile çıkmayan bir bekleyişti bu. Önündeki bir ayı garip bir şekilde ümitlenerek geçirdi. İkinci ayda ümidi büsbütün arttı. Üçüncü ayın sonunda hamileliği kesinleşmişti. Ümitlerinin gerçeğe dönüşmesi ile duyduğu sevinçten çıldırabilirdi. İnanamıyordu ama hamileydi. Evin içinde Vehbi'nin dışında büyük bir sevinç dalga dalga yayılmaktaydı. Zehra Hanım o sabah kahvaltıdan sonra Hadiye'yi bir kenara çekti.

"Artık senden de isteyeceğim hanımcığım."

"Söyle Zehra Hanım söyle, elimden geleni seve seve yaparım."

"Bunu bilirim güzelim, bak ne diyeceğim sana. Hani kaç yıl önce geldiğinizde bahçede ipe serili unuttuğum donum vardı. "

Hadiye gülmeye başladı.

"Gene gülersin bilirim. Allah güldürsün seni hanımım."

"Onu unutmadım, hiç unutmayacağım Zehra Hanımcığım."

"Bundan sonra bir daha unutamayacaksın. O gün gördüğün donun kumaşını bir garip gelin almıştı. Her küp çektiğim bahtsız gelin bana otuz arşın donluk alır. Senden de isteyeceğim ama hanımcığım senden basma değil, ipekli isterim. Bak sakın hayır demeyesin hanımım..."

Hadiye Zehra Hanım'ın yanaklarını okşadı:

"Hayır der miyim hiç Zehra Hanımcığım, istediğin kumaş olsun, kadife olsun, atlas olsun, hemen bugün..."

Artık Vehbi Bey'e de söylemeli, müjdeyi vermeliydi. Ama nasıl bir yöntem kullanmalıydı? Kocasını şaşırtmadan, inandırıcı bir üslupla bu büyük müjdeye hazırlamalıydı. Vehbisi öyle hassas, öyle duygulu bir insandı ki... Yavaş yavaş mı yoksa birdenbire mi açıklamalıydı?

Bu düşüncelerine bir biçim verebilmek için çaba gösterirken vakit öğle olmuştu. Kocası her konuda olduğu gibi işinde ve evindeki zamanlarını da değişmez ölçüde düzenli geçirirdi. Kapının çalınışı her günün benzeri şaşmamıştı. Evin sofasındaki saat öğle vaktini haber veriyordu. İç kapıyı Şayan açmıştı. Şayan dört yapraklı güldü sanki, ağzı kulaklarında gözleri parıl parıldı:

"Sefa getirdiniz beyfendi."

"Hoşbulduk Şayan, ne o öyle, gülmenin nedenini öğrenebilir miyim?"

Şayan bu sefer kıkırdadı.

"Affedersiniz efendim ama benden bir şey öğrenemezsiniz."

Vehbi, "Hayırdır inşallah" diyerek fesini başından çıkardı. Şayan fesi beyin elinden kaptı. Bir an önce onun karşısından uzaklaşmak istiyordu. Yoksa hiç de üstüne vazife olmayan bir şeyleri ağzından kaçırabilirdi.

Vehbi hanasın (sofa) mutfak kapısı yanındaki el yıkama musluğuna yürüdü. Ellerini yıkarken garip bir önsezi ona bilmediği olayların olmakta olduğunu haber veriyordu.

Yemekleri oturma odasının yuvarlak masasında yiyorlardı.

Doğruca o yana yöneldiğinde Hadiye'nin onu karşılamayışının merakı kuşkuya dönüşüverdi. Oturma odasının kapısını açınca dışarı çıkmak üzere olan karısı ile karşılaştı. Hadiye'yi düğünlerinin sabahında giydiği bordo renkli, sim püsküllü paçalığıyla karşısında görünce az önce duyduğu kuşku sevince dönüşüverdi. Düğün sabahının bütün duyguları hemen yüreğine üşüştü. Hadiye uzun bol etekleri yerlerde, incecik belli paçalığı içinde o mutlu sabahki kadar ve sanki üstünden üç yıl geçmemişcesine güzel, tazeydi. Mutluydu. Kolları Vehbi'nin boynuna dolanırken Vehbi'nin elleri onun narin belinde birbiriyle kavuşmuştu.

"Hadiye iki gözüm, sevgilim, bu ne sürpriz. Bu kıyafetinle, güzelliğinin bütün ihtişamıyla seni düğün gecemizin sabahındaki kadar taze, neşeli ve mutlu bulmak... Yoksa unuttuğum bir kutlamamız mı vardı bugün?"

"Yo, yo Vehbiciğim, bir ahbaba örnek vermek üzere paçalığımı sandıktan çıkarmıştım. Şayan'ın yalvarmalarına dayanamayarak giydim."

"Aferin Şayan kıza. O da çok neşeliydi bugün. Bugün evimizin havasında bir başkalık var."

Sarmaş dolaş oturma odasına girdiklerinde Vehbi sofranın iki kişilik kurulduğunu görünce karısına sordu:

"Ayşe Hanım yengemizle Mukaddes yoklar mı?"

Hadiye bir an düşündü.

"Belki de geç kahvaltı etmişlerdir de acıkmamışlardır. Benden sofrada bulunmayacakları için özür diledi Ayşe Hanım yenge."

Ettiği sözlerle gerçeğin hiçbir ilgisi yoktu. Öylece ağzından çıkıvermişti. Sofranın ortasında bir büyük mavi kase durmaktaydı. İçinde bir deste badem çiçeği vardı. Masanın açık yeşil müslin örtüsü şakayıklarla işlemeliydi. Evin en güzel porselen tabakları, kristal bardaklar, gümüş çatallar, bıçaklar, kaşıklarla kurulu yemek masası harika görünümlüydü.

Karşılıklı yerlerine otururlarken Vehbi biraz şaşkındı. Karısı paçalığını giymişti. Sofra ancak özel günlerin gerektirdiği özenle kurulmuştu. Ve şubat ayında badem bahar çiçekleri...

Bir türlü soramıyor, karısının bugünün önemini açıklayacağını umuyordu.

Sofraya çorbayı Şayan getirdi. Hadiye, Vehbi'nin tabağına bir kepçe çorba koydu. Kendi tabağına almadı. Vehbi onun çorba almasını boşuna bekledi. Hadiye gülümsüyordu, heyecanlıydı.

"Bugün canım hiç çorba istemiyor."

"Ama senin sevdiğin tarhana çorbası Hadişciğim."

"Evet Vehbiciğim ama kusura bakma, sen lütfen başla."

Sonra Vehbi'nin bir şey daha sormasına fırsat vermeden baharları işaret etti.

"Havalar aceleci, ağaçları şaşırttı Vehbiciğim; bahçemizdeki badem ağacı çiçek açmış. Şayan küçükhanım kızacak diye düşünmüş ama dayanamamış birkaç dal kesmiş."

İkinci yemek boraniydi (Ispanaktan yapılan bir Selanik yemeği). Hadiye ondan bir kaşık aldı, çatalın ucunda bir lokmayı ağzına götürmesiyle yerinden fırlayıp dışarı çıkması bir oldu. Vehbi'nin lokması ağzında büyümüştü. Yutamıyordu. Nesi vardı sevgili karısının? Merak ve endişe içinde dönmesini bekleyemeyecekti. Birden kalktığında Hadiye gülerek içeri girdi. Yüzünü yıkamıştı. Alnındaki perçemleri ıslaktı. Yerine oturdu. Gülerek kocasının yüzüne baktı.

"Bugün Zehra Hanım'ın benden bir ricası oldu. Rica gibi değil de adeta bu isteğinin yapılmasının zorunlu olduğunu belirtti."

Vehbi daha da şaşırmıştı.

"Hiçbir şey anlamıyorum Hadişciğim. Bugün hiçbir günümüze benzemeyen saatler yaşamaktayız."

"Haklısın Vehbiciğim."

"Peki devam et. Ricası neymiş Zehra Hanım'ın?"

"Otuz arşın ipekli kumaş istiyor. Kendisine yeni bir şalvar yapmalıymışız.

"Şalvar mı yapmalı? Yapmalı mıymışız?"

Hadiye ne söyleyeceğini, nasıl söyleyeceğini bir türlü tasarlayamıyordu. Anlatmaya başladığında sesi titreyecekti. Belki de kısılacak, söyleyemeyecekti. Kendini zorladı, tutuk, kısık bir sesle sözcükleri sıralamaya çalıştı:

"Evet, her tedavi ettiği genç kadının, tedavi cevap verirse otuz arşın kumaş alması gerekirmiş."

"Anlamıyorum Hadiyeciğim, anlayamıyorum. Bu çetrefil sözlerin ardında neler gizli, lütfen açıkla. Yoksa çıldıracağım Hadişciğim."

"Ben de anlayamıyorum. Olayın şaşkınlığı içindeyim sevgilim. Anlatılması güç... İnanılması daha zor bir hadise ile karşı karşıyayız. Buna olay demeyeyim. Mucize desek nasıl olur? Çünkü ..."

Hadiye sustu. Yerinden kalkarak kocasının oturduğu sandalyenin arkasına geçti. Kollarını onun boynuna doladı. Yanağını kocasının yanağına yasladı. Gözyaşları birbirine karışmıştı. Kulağına fısıldadı:

"Yedi ay sonra bir bebeğimiz doğacak. Allah nasip ederse..."

Vehbi konuşamadı bir süre.

"Gerçek mi söylediklerin? Yani Zehra Hanım seni tedavi mi etti?"

"Evet sevgilim, ilaçsız, sakıncasız bir yöntemle."

Vehbi usulca ayağa kalktı, kollarını karısının belinden çözmeden olduğu yerde döndü. Onu bağrına yasladı, ikisi de beraberce duydukları ölçülemeyecek büyüklükteki sevinçle sarmaş dolaş oldular. Hadiye hem gülüyor hem ağlıyordu. Vehbi'nin bütün vücudu ile titreyişlerini Hadiye iliğiyle kemiğiyle, canıyla duyuyordu. Böylesi bir sevinç onlara gerçekten bir mucizenin müjdesiydi. Sevgilerinin, beraberliklerinin çiçeği açma yolundaydı. Bir süre yürek yüreğe, can cana birbirlerinin sevgisinde yücelerek öylece kaldılar. İlk önce kendini toparlamaya çalışan Vehbi oldu. Ceketinin yan cebinden mendilini çıkararak ilk önce karısının sonra kendinin gözyaşlarını sildi.

"Aklım, şuurum durmuş sanki. Düşündükçe 'bu bir mucize' diyorum. Sevgimiz, aşkımız, yüce beraberliğimiz meyvasını vermek üzere, çiçek açma yolunda. Allahıma binlerce şükürler olsun."

Sonra karısından olanları tümüyle uzun uzun anlatmasını isteyecekti. Fakat o sırada ne kendisinin sormaya, ne de Hadişinin anlatmaya hali vardı.

Sofrayı öylece bırakarak hiç konuşmadan birbirlerinin yaşlı gözlerinin içine bakarak bu mutlu anların tadını beraberce paylaşmak üzere yukarı odalarına çıktılar.

* * *

Hadiye elindeki kartpostala baktı. Başını, sandalyeye dayadığı ellerine yaslamış bir genç kadın resmiydi bu. Bu genç kadının karnı hafifçe kabarıktı. Zarfın sağ yanındaki kırmızı renkli pulun üzerindeki Meşrutiyet Hatırası yazısı, çiçekli bir çelenk içine yerleştirilmişti. Çelengin altındaki kurdela biçimindeki kaidede 10 Temmuz 1324 tarihi vardı. Desenlerle süslü kırmızı pulun ortasında padişah tuğrası ve Devlet-i Aliye Postası, en altında Türkçe ve Latin harfleriyle 20 para yazılıydı. Kartpostalın alt sağ köşesinde "Sekizinci ay için naçiz bir hatıra -Vehbi" yazısı...

Kartı göğsüne bastırdı. Hadiye'nin özlemlerle yanan yüreği sevinçle dolmuştu. Kocası Hadişinin hamileliğinin dördüncü ayından sonra bu taşra kasabasında yaşamasını sakıncalı bulduğundan önlerindeki ayları Selanik'te geçirmesini istemişti. Dört aydan beri birbirlerine sevgi ve hasret dolu mektuplar, kartlar yollayarak özlemlerini azaltmaya çalışıyorlardı.

Hadiye bir süre sonra, bu zarif, bu ince duygu dolu anışların hatırası kartpostalın arkasını çevirdi. Vehbi Bey'in okunaklı, noktası virgülü yerinde, son derece düzgün yazısı vardı. İçi titreyerek kartın sağındaki yazıyı okudu.

"Selanik'te Refikayı Hayatım Hadiyeciğime takdim". Sol başta "10 Temmuz 1325" tarihi atılmıştı.

"İki gözüm Hadişciğim,

Dün bir mektup yazmıştım. Bu gece seni rüyamda gördüm. Hem bu rüyanın, hem de hamileliğinizin sekizinci aya dahil oluşunun bir hatırası olmak üzere şu kartı takdim ediyorum. Maalesef güzel bir kart bulamadım. Kusura bakma. Vehbi."

Sevgili Vehbisinden ayrıydı. Onun şefkatini, ilgisini, sesini, kucaklayışlarını özlemişti. Bu buram buram hasret dayanılır gi-

bi değildi. Ama bu ayrı kalış sevgiyle beslediği bebeği için daha sağlıklıydı. Gençliğinin bütün gücünü bebeğini büyütmek için harcadığını hissediyordu. Annesi ve ev halkı çevresindeydi. İlgi odağının en yükseğindeydi. İstediği yiyecekler, canının birdenbire çektiği bulunması güç yemişler bile hemen önüne getiriliyordu.

Karı koca beraber geçirdikleri günlerde doğacak yavrularının adını koymuşlardı. Çok sevdikleri, bir satır yazısını bile kaçırmadan okudukları Hüseyin Cahit'in adını koyacaklardı. Kız olursa Cahide, erkek olursa Cahit.

Mutlu büyükanne Seher Hanım seferberdi sevgili küçük kızının bebeği için. Karyola beşik alınmıştı. Kaliteli Hint ketenleri, Fransız canfez patiskalarından çarşafları, yastık kılıfları, pikeler, ipek saten yorganlar yaptırılmıştı. Yünden, yumuşak İngiliz İskoç battaniyeleri, portbebeler hazırlanmaktaydı. Kundak takımlarıysa ipekliydi. İnce Bursa ipeğinden pembe mavi, açık yeşil, beyaz renklerde üçerli olmak üzere kundaklar, iç bezleri, ara bezleri, pamuklu bezler dikilmişti. Bohçalar dolusu kundak entarileri, başlıklar, zıbınlar, donlar, çoraplar, mama önlükleri, süs önlükleri, hazır patikler, el örgüsü patiklerle kıymetli bebeğin bütün çeyizleri tamamlanmıştı.

Osman Nuri Bey ve Seher Hanım sevgili kızlarına ve doğacak torunlarına da Hadiye'den gizlice takılar hazırlamışlardı. Doğum elbette evde olacaktı. Ailenin sevgili ebesi Olga hemen hemen her gün geliyordu. Selanik'in kibar ailelerinin ebesi olan Olga gerçekten bir doktor kadar becerikliydi. Küçük, tombul fakat yumuşacık elleri güçlüydü. Tersine gelen bebekleri döl yuvasına uzanan eliyle çevirmesini bilen Olga ailenin sadece ebesi değil, aralarında derin sevgi bağları olan dostlarıydı da. Bu güvenin yanı sıra karşılıklı sevgi ve dostluk da her iki taraf için de değerliydi.

Doktor Çenkof Hadiye'nin kontrolunu üstlenmişti. Gebeliğin çok sağlıklı ilerlemesinden memnundu. Doğumun normal şartlar içinde olacağından emindi. Daha önce ailenin büyük kı-

zı Ahsen'in dört oğlu ve sonra kaybettikleri kızlarının doğumunu Çenkof'la Olga beraberce üstlenmişlerdi. Hadiye'nin doğumunu İstanbul'da yapmasını isteyen Münire Hanımfendi'ye, doktorun bu aylarda yolculuğun sakıncalı olacağı gerekçesini bildirerek özür dilemişlerdi. Bir bebeğin doğduğu iklimde bir yıl yaşaması gerektiğini bildiklerinden, doğumun üzerinden bir yıl geçtikten sonra İstanbul'a geleceklerini ona yazmışlardı.

Seher Hanım, Hadiye'nin dünyaya getireceği bebeğin kız olacağını biliyordu. Rüyasında sevgili annesi Ratibe Hanım'ı görmüştü. Müjdeyi ondan almıştı. "Gördüğüm rüyayı yorduğumda bir kızın olacağı müjdesini almıştım. Akılca da güzellikçe de görenleri şaşırtacak bir kız doğuracaksın kızım" diyordu. Hadiye de Vehbi de bir kız evlat özlemekteydiler. Annesi kız torunu doğacağına inandığından bebeğin çeyizlerinde pembe renk daha çoktu. Pembe kundak entarileri, pembe müslin kumaştan dantelli başlıklar, patikler, çoraplar, hatta beşiğinin cibinliği de pembe tüldendi.

Hadiye hergün Kordonboyu'ndaki Hamidiye Caddesi'ne kadar yürüyüşler yapıyordu. Bazen Beyaz Kule'nin önündeki caddede yürüyordu. Artık çok kısa süren bulantıları tümüyle geçmişti. Her zaman yemeğe karşı isteksizliği yerini ona değişik bir zevk veren iştaha dönüşmüştü.

Yine birgün Beyaz Kule'deki açık hava gazinosunun önünden geçiyordu. Orada daha çok kadınlı erkekli Hıristiyanlar oturur, kahve, çay ve içki içerlerdi. Türk kadınlarının öyle kahvelere, lokantalara gitmeleri olanaksızdı. Bir masada tek başına oturan genç bir kadın dikkatini çekti. Güzeldi, şıktı; başına meyvalarla süslü bej rengi, geniş kenarlı bir şapka giymişti. Elinde sayfaları açık bir kitabı okurken bir yandan da önündeki kaşkaval (kaşar, Rumeli dilinde kaşkavaldır) peyniri ve pembecik kenarlı bir francaladan birer lokma yiyor ve kocaman saplı bir bardaktan üstü köpüklü bira içiyordu. Hadiye'nin ilgisini en çok bu bira çekmişti. Genç ecnebi kadın kitabını okurken arada bir öyle zevkle yiyor, birasını içiyordu ki Hadiye olduğu yerde ağırlaştı. Her zaman böyle rahatça her yere gidebilen, is-

tedikleri lokanta ve gazinolarda yiyip içebilen, deniz hamamlarının dışında pervasızca yüzebilen Rum, Yahudi ve ecnebi kadınlara imrenirdi. Türk Müslüman kadınların sadece böylesi basit zevklerden değil dünyanın tüm nimetlerinden mahrum olduğunu gördükçe biraz da için için kıskanarak imrenirdi. Fakat olduğu yerde çakılmış gibi durmasının bu kez çok farklı bir nedeni vardı. Kendisini tutmasa o genç kadının yanına yaklaşacak, ona, "Affedersiniz, kaşkavalınızdan, francalanızdan birer lokma, biranızdan da birkaç yudum içmeme izin verir misiniz" diyecekti. Son zamanlarda sık sık aklına yiyecek bir şey takılıyor, onu şiddetle istiyordu ki böylesi arzulara hiç alışık da değildi.

Annesi, "Üzülme yavrum, her anne namzedinin başına gelir. Bilirsin adı da aş ermektir" diyordu. Kendini o duraklamadan zorla kurtararak koşar adımlarla Islahane Caddesi'nin yolunu tuttu. İçi öfke ve isyan doluydu. İçinden durmadan söyleniyordu.

"Neden, ne farkımız var, onlar da kadın. Tıpkı bizler gibi yiyip içiyorlar. Evleniyorlar, seviyorlar. Eş ve evlat sahibi oluyorlar. Benden üstünler mi, ne ayrıcalıkları var? Neden ince de olsa yüzümüzde peçe var? Neden renkleri ve biçimleri değişik bile olsa hep çarşaf giymek zorundayız? Bir çirkinliğimiz mi var? Elhamdülillah Müslümanız. Erkeklerimiz de Müslüman fakat onlar bütün erkeklerin haklarına sahipler."

Adımlarını sıklaştırmıştı. Her zaman yarım saatte aldığı yolu çok kısa sürede aşarak evinin kapısına geldi. Bu konak onlara büyükannesi Ratibe Hanım'dan kalmıştı. Karanlık yasakların girmediği bir konaktı.

Kapıyı öyle hızlı çalmıştı ki önde Şayan bütün ev halkı kapıya koşmuşlardı. İçeri adımını atar atmaz ilk işi yüzündeki peçeyi çıkartıp atmak oldu. Şayan havada yakaladı. Annesi meraklanmıştı.

"Neyin var evlatcığım?"

"Hiçbir şeyim yok. Yalnız bizim evde bulunmayan bir nesneyi içmezsem ölürüm belki."

Osman Nuri Bey'in sesi duyuldu.

"Fesüphanallah. Hayırdır inşallah. Neymiş bizim evde bulunmayan nesne?"

"Bira babacığım, bira. Öfke içindeyim. Beyaz Kule'deki gazinoda bir madam gördüm, bira içiyordu" sözleriyle tüm duygularını, isyanlarını sıralayıverdi. Büyükler acaba bira bebeğe dokunur mu konusunu tartışırlarken Osman Nuri Bey'in sesi yükseldi yine:

"Tahammür etmiş arpa suyudur. Bilakis, bizim iştahı kıt kızımıza yarar bile..."

Aradan 20 dakika geçmemişti ki, Hadiye, bardakta köpüklü taze bira, (Viyana'dan Selanik'e her sabah ilk trenle gelirdi) çıtır çıtır francala ve kaşar peyniriyle o çılgın açlığını gidermeye çalışırken, bir yandan da babasına çarşaf, peçe, kara püsküllü kırmızı fes hakkındaki isyan dolu düşüncelerini aktarıyordu. Osman Nuri Bey kızının bira köpükleri bulaşmış dudaklarına, ekmek peynir yiyişine, bira içişine muhabbetle bakıyordu. Sonra onun karşısına oturdu. Şayan'dan bir bardak istedi. Bardağa bira doldurdu.

"Güzel kızımın fırtına gibi esişinin şerefine bardağımı kaldırıyorum."

Hadiye duble bardağını babasının bardağına tokuşturdu, sonra içini çekti.

"Ya benim böyle aydın fikirli annem babam olmasaydı? Benim bu şiddetli isteğim karşısında 'Kızımın iştahını açar' demek yerine, 'Haydi oradan münasebetsiz kız' gibi sözler eden bir annem babam olsaydı."

"Şükürler olsun ki öyle değiliz. Senin düşüncelerini taşıyan aydınlık bir yeni neslin yetişeceğine, Osmanlı Türklerinin bir bölümünü saran kara cehaletten kurtaracağına bütün kalbimle inanıyorum. Bugünlerin aydınlık güneşlerinin doğmasını beklediğimi de söyleyeyim sana evlatcığım."

Hadiye rahatlamıştı. Bira hakikaten tatlı bir baş dönmesi ile uyku getirmişti. Çevresinin ona gösterdiği büyük ilgi yüreğini ısıtmış, oradaki isyanların bulutlarını rüzgâr benzeri önüne sürüp götürmüştü. Önünde oturduğu masadan kalkar kalmaz büyük sofadaki küçük piyanosunun başına geçti. Sesi gü-

zeldi. Bir Rumeli türküsü tuturdu. Çalmaya ve söylemeye koyuldu. Evin içine neşe, sevinç, ışık doluyordu. Ratibe Hanım Konağı'nın şanına yakışır kıymetteki güzel, akıllı kızı birkaç ay sonra tıpkı büyük annesi gibi soyunun bütün özelliklerini taşıyan bir bebek dünyaya getirecekti. Bu öyle büyük bir sevinç, öyle büyük bir mutluluk kaynağıydı ki bütün ailenin yüzünü güldürüyordu. O günden sonra Hadiye canı çektikçe birkaç kez bira içmişti. Aş ermesi bittiğinde ise aramadı.

Hadiye'yi sevindiren kartlar birikiyordu. Her biri yüzlerce defa okunuyordu.

İşte başka bir kartpostal da 20 Temmuz 1325 Pazartesi tarihini taşıyordu. Priştine'den yollanmıştı... Sarı kıvırcık saçlı, elleri oturağının içindeki şeyleri karıştıran güzel bir kız bebek. Dantelli gömleğinin askısı omuzuna düşmüş, sevimli mi sevimli. Kartın sol köşesindeki yazı:

"Cahide'nin sevgili annesine takdim. Vehbi."

Hadiye kartpostaldaki bebeğe bakıyor, bakıyor, bakıyordu. İçi sevgiden dolup taşarak bakıyor, doyamıyordu. Artık doğacak bebeğin kız olacağına öyle inanmışlardı ki Cahit adının yanına tırnak içinde "e" harfini koyuyordu. Kocası rahatlıkla Cahide diyordu. Bütün bu kartları, mektupları açık yeşil ipek kaplı bir kutunun içinde saklıyordu. Arada bir sırasını karıştırarak bir tanesini çekip okumaktan çok hoşlanıyordu:

"İki gözüm, rüyamın bir hatırası olmak üzere takdim ediyorum. 6 Şubat 1325. Debreden."

Bu kartpostal kısa bir süre için bir iş gezisine gittiğinde gönderilmişti. Üstünde, elinde bir deste çiçek tutan, tüllere sarılı güzel bir kız çocuğunun resmi vardı. Hadiye eski tarihli kartpostala bakarken daha sonra gelen mektubu açıp okuyordu. Vehbi karısının güzel bir kız çocuğu dünyaya getirdiğini rüyasında görmüştü. Gülümsüyordu. O güzel kız çocuğu şimdi karnında tekmeler atmakta, suda balık benzeri o daracık dünyasında oradan oraya kaymaktaydı. Kalbi sevinçle çarpıyordu. Son zamanlarda günler bir türlü geçmiyordu.

12 Ağustos 1325 . "9. ayın hitamı hatırası olmak üzere tak-

dim. Vehbi." Yıldız'da pembe bir köşk, önünde yeşil bir suyla dolu havuz. Resimli kartın arka yüzünde Vehbi'nin o güzel yazısıyla birkaç satır.

"İki gözüm mektubun yine hayli gecikti. Halinin pek de sık sık mektup yazmaya müsait olmadığını itiraf ve kabul etmekle beraber seni yine biraz muahezeden kendimi alamıyorum. Zira mektup alamamak beni afiyetinden dolayı endişeye gark ediyor. Sıhhatine dua ve beşaret afiyetinle intizar eylerim ruhum. Vehbi."

Hadiye elindeki Kâğıthane deresini gösteren kartpostala bakarken kendini sağlıklı fakat yorgun hissediyordu. Vehbisinin imzasını taşıyan bu kart üstünde 15 Ağustos 1325 tarihi vardı. Kartın altını okudu:

"İki gözüm,

Bugün 14 Ağustos 1325 tarihli bir kıta musavver verakpareni aldım. Merak etmemem için bana cesaret veriyorsun. Teşekkür ederim. Cenab-ı Hak da sana afiyet ve şifa buyursun. Bugünlerde derdi zevanım sana duadır. Allah kabul eyleye. Vehbi"

Hadiye Vehbisinin dualarına muhtaçtı. Biraz korkuyordu. Yaşam, kadınların doğumlarıyla sürmekteydi. Bunu biliyordu. Biliyordu ama bu ilk doğumu olacaktı. Dokuz ay dolmuştu. Daha ne kadar bekleyecekti. Cahide'nin sabırsızlandığını anlıyordu. Artık geceleri yatağına uzanıp uyuyamıyordu. Arkasına yastıkları dayıyorlardı. Havalar sıcak ve bunaltıcıydı. Geceleri öylece yarı oturur biçimde, uykuyla uyanıklık arası bir halde geçiriyordu.

Seher Hanım her dakika başında, kızının yanındaydı. Heyecanlı fakat cesaret vericiydi. "Doğum yelli yağmurdur. Fırtına benzeri eser, gelip geçer" diyordu.

* * *

Şayan postacının getirdiği kartpostalı ulaştırdığında Hadiye yatağında yatıyordu. Mavi yeşil gözlü kızı sol kolunun arasındaydı.

"Aman Allahım bu ne güzel şey. Bu benim kızım Cahidem mi? Yarabbi sana şükürler olsun. Sağlıklı bir yavrum oldu. Allahım bu canlı bir bebek mi yoksa rüya mı görüyorum? Allahım, inanamıyorum, bu bebek benim mi?"

Hadiye'nin bu sözlerini duyan Şayan mırıldandı.

"Elbette bu bebek bizim Cahidemiz. Babasıyla annesinin karışımı. Saçları da ne kadar gür. Allah nazardan esirgesin."

En sonunda Şayan dayanamadı. "Küçükhanımcığım beyefendiden size bir kart geldi" diye usulca seslendi. Hadiye başını çevirerek Şayan'a gülümsedi. Yanaklarında pembe güller açmış, gözlerinde ışıklar yanıyordu. Şayan'ın uzattığı kartpostalı aldı, içini çekti. Dalga dalga heyecanla karışık bir sevinç, ürpertiyle bütün vücudunda dolaştı. Kendisi gelemiyordu ama nasıl olsa gelecekti. Belki de yoldaydı. Kızını ona göstermek, kollarına vermek için yanıp tutuşuyordu.

Ihlamur Köşkü resimli kartpostalın sol başında Vehbiciği bir tarih düşmüştü. "17 Ağustos Pazarertesi. Gece saat 3. Kızım Cahide'nin tevellüdü hatırası."

Kartın altındaki tarih 18 Ağustos 1325 Salı.

"Muhterem Refikam,

Cenab-ı Hakka arz-ı teşekkürle tebrikatımı takdim ederim. Hissiyat-ı meserretim uzun yazmaya manidir. Senin de hal-i buhranın çok laf dinlemeye müsait değildir. Bunun için sözü kısa keseceğim. Halet-i ruhiyeni yazmaya ilk müsaade edeceği bir zamanda hattı destinle yazılmış afiyetnameni benden esirgemezsen beni bir kat daha minnettar etmiş olursun. Çünkü annemin telgrafı bu hususdaki merakımı izah edemedi. Telgrafta senin afiyetinin de tebşir edilseydi gönlümde hissettiğim ukte-i elem hasıl olmazdı. Kızımın gözlerinden öper, senin de kemal-i afiyetine intizar ederim ruhum. Vehbi."

Hadiye, kocasından gelen mektubu cevaplamak için bir dakika bile vakit kaybetmek istemedi. Kâğıdı kalemi eline aldı, yazmaya başladı.

"Canım, sevgili Vehbiciğim.

Beni nasıl da merak ediyormuşsun. Oysa ben ne kadar iyiyim. Ne kadar mesudum. Gece yastığımın yanına koydukları

kızıma baktıkça, sevincimden aklım duruyordu. Sağlıklı bir bebek. Kıpır kıpır. Annem ona yarım kundak yaptı, pembe ipekliden. Nasıl da yakıştı kızıma... Sarı saçlı bir bebek. Annem onun saçlarının rengi için kirli lepiska diyor. Altınla gümüş karışımı pırıl pırıl saçlarına baktıkça o çektiğim bulantıların sıkıntılarını unuttum Vehbiciğim. Gözbebekleri akları görünmeyecek kadar büyük. Bu menevişli gözlerinde bütün aramama rağmen kendi gözlerimin ancak kırıntılarını görebildim. Senin güzel gözlerinin renginde, sürmeli gözleri var ki kendi nazarım değecek diye korkuyorum.

Daha şimdiden onun için ne hayaller kuruyorum. Annem de benim için kurmuştu ama yerine getirilememişti. Biz inşallah evladımızı hayal ettiğimiz, özendiğimiz üzere büyütür, yetiştiririz. Ben böylesine rahat bir doğumla, böylesine bir evlada sahip olmanın verdiği saadetle, son derece iyiyim, sağlıklıyım. Sanki dokuz ay –ki son iki ayda geceleri yatamıyordum. Cahideciğimiz beni uyutmuyordu– o yadırgadığım gebeliği geçirmemişim, sanki öldüresiye sancıları çekmemişcesine sağlıklıyım. Birçok lohusalar gibi yatağa mıhlanmış da değilim. Kalkıp dolaştığımı, annem gözlerden saklıyor. Ama sevgili Vehbiciğim, şimdi en büyük ve dayanılmaz isteğimin seni görmek olduğunu bilmelisin. Senin göğsüne başımı yaslayabilmek... sonra da kızımızı kollarına verebilmek. Onu beraberce öpüp sevebilmek.

Hemen gelemeyişinin nedeninin memuriyetin olduğunu biliyorum. Dua ediyorum. Ayrı olduğumuz her an için gönderdiğin ve yüreğinin bütün sıcaklığını satırlarında hissettiğim kartların her dakika yastığımın altında. Defalarca okuyorum. Mutluyum Vehbiciğim, çok mesudum. Biliyorum ki böylesi dört başı mamur bir saadet binde bir kadına nasip olmaktadır. Onların en mesudu da Allah'ın bu sevgili kulu Hadiye'dir. Sana çok şeyler daha yazmak isterdim fakat kızımı emzirme saati geldi. Şayan sevgiyle üstlendiği dadılık vazifesine başladı bile. Sevgilerimle, hasretlerimle gözlerinden öperim Vehbiciğim. Cahide'nin annesi Hadiye."

Hadiye'nin duaları kabul olmuştu. Vehbi bir akşamüstü yüreği hasret, kolları armağan paketleriyle dolu çıkageldi. Daha sokak kapısındayken Ratibe Hanım Konağı'ndan taşan musiki ezgileri onu karşıladı. Avluyu geçip binaya giriş merdivenlerine yaklaştığında oynak bir köçek havasına eşlik eden zil seslerini duydu. Bir yandan da güzel sesli bir kadının okuduğu türkü işitiliyordu.

Arkasından Osman Nuri Bey'in sesini duyunca döndü.

" Dadı kalfa çağır kızları. Bey oğlumuzun bavullarını içeri alsınlar. Misafir salonunun kapılarını örtmeden bizim hanıma bey oğlumuzun teşriflerini müjdele. Müjdele ki artık bu musiki alemlerine son demenin zamanı geldiğini lütfen kabul buyursunlar."

Dadı kalfa bastonunun yardımıyla topallaya sallana, koşturmaya çabaladı. Az sonra yolculuk ve Priştine hakkında ayaküstü konuşmalar yapan iki erkeğin yanına döndüğünde yanında Seher Hanım da vardı. Vehbi Bey kayınvalidesinin elini öptü. Seher Hanım damadını alnından öptü. Salonun kapıları örtülmüştü ama zil ve tef sesleri sürüyordu. Merdiven başında görülen Şayan çığlık atmasını tutamayarak bağırdı:

"Küçükhanım müjdemi isterim. Beyefendi geldiler."

İşte bu çığlığın üstünden bir dakika bile geçmedi ki merdiven başında Hadiye belirdi. Tavanda yanan avizenin bütün ışıkları onun da çevresini sarmıştı. Vehbi, gözyaşlarının buğusu arasında, bu ışık içinde Hadiyesini gördü. Yerlere kadar uzun dantellerle süslü beyaz geceliğinin gizlediği vücudu bir körpe kız narinliğindeydi. Uzun saçları özensiz gevşek bir topuzla ensesinde toplanmıştı. Bu topuza girememiş kısa saçlar ise şakaklarından yanaklarına, boynuna dökülmüşlerdi.

Yüzü solgundu. Bu mat renkli yüzde gözleri olduklarından daha da iri görünüyordu. Parıldayan ışıltılarla yanan, doğuştan sürmeli gözler nasıl da güzeldi. Vehbi'nin gözlerindeki buğular da yaşa dönüşüvermişlerdi. Birbirlerine eklenen damlalar sararmış yanaklarında iki ışıklı yoldu.

Hadiye çevresini saran boşluğun ortasında heykel gibi kıpırdamadan duruyordu. Öylece birbirlerine baktılar. Sonra

Vehbi basamaklara atıldı, üst katın merdiven başında birbirlerine kavuştular. Hadiye'nin kolları Vehbi'nin boynuna dolandı. Vehbi'nin kolları onu kucakladı. Yürekleri beraberce çarpar olmuştu, yüzleri yanak yanağa geldi. Vücutları da tıpkı yüreklerinin benzeri idi. Bu kavuşma anı bir saniye mi sürmüştü yoksa yüzyıllar kadar uzun muydu? Bunu bilmiyorlardı. Vehbi konuşmak, bir şeyler söylemek istiyordu ama sesi bir türlü çıkmıyordu. Sonra kendine bile yabancı gelen bir sesle konuşabildi.

"Beş ay dile kolay. Arada bir iki günlük fakat bir an kadar kısa kavuşmaların dışında beş asır kadar uzun, dayanılmaz beş hasret ayı. Ama geçti işte. Hem de bize dünyanın en güzel mükâfatı bağışlanarak. "

"Ah Vehbiciğim gel, gel de kızını gör. Henüz uyumadı, memeden sonra çok keyifli dakikalar yaşıyor."

Yatak odalarına girdiler. Cahide büyük karyolanın orta yerine yatırılmıştı. Beline kadar açık yeşil bir pike örtülüydü. O anda attığı tekmelerle üstünü açıverdi. İki pembe tombul ayak çıktı ortaya. Vehbi eğilerek bu ayakları öptü, kokladı. Onu seyreden Hadiye'ye döndü.

"Onu kucağıma alıp bağrıma basmak için yanıyorum ama yıkanmalı, bu yol giysilerini üzerinden çıkartmalıyım."

Kısa bir süre sonra yıkanmış, taranmış ve elbiselerini değişmiş olarak döndüğünde Hadiye Cahide'yi ona uzattı. Cahide annesinin şefkatli ellerinden babasının acemi ellerine alındı. Vehbi son durağına varan sevgisinin bütün benliğini kaplayışının büyük zevkini tadarak kollarının içindeki yavrusuna baktı. Baktıkça onun bağrından kopma bir parçası olduğunun bilincine varıyordu. Bu ufacık bir insan yavrusuydu. Aşkla sevgiyle, şefkatle, isteyerek, özenerek, hasretle bekledikleri yavrularıydı. Vehbi yavrusunu, ömrünün kendilerine bağışlanması ve şükür dualarıyla birlikte kokladı. Yüzüne, gözlerine, yanaklarına dudaklarını kondurdu. Öpmeye kıyamıyordu. Sonra usul usul, kalbinin zonklarcasına deli deli attığı yüreğinin üstüne bastırdı. O anda bu küçücük canlıyı öylesine sevdi, öylesine sevdi ki bu sevginin yüreğine, beynine, kanına, canına sürüldüğünü, yaşa-

mının gayesi olduğunu ve ömrü boyunca onu koruyarak gerekirse canını verebileceğini tüm bilinciyle anladı.

Cahide'nin sonundaki e harfini atıvermişlerdi. Kızlarının nüfustaki adı Seher Cahide'ydi ama ona artık sadece Cahit diyorlardı. Vehbi çoğu zamanlar daha da kısaltıyor ve Caca diyordu. 15 günlük izni bittiğinde Vehbi bilgili bir bebek bakıcısı oluvermişti. Sabahları, geceyi kızının her "gık" deyişiyle kalktığı için uykusuz kalan karısını uyandırmaya kıyamıyordu. Kızının kundağını kendisi açıyor ve temizliğe başlıyordu. Sonra Şayan yardıma geliyordu. Bebeğin altını temizliyor, ardından yarım banyosunu yaptırıyorlardı.

Vehbi'nin izni bitip işinin başına döndüğünde karşılıklı yazılan destan destan mektupların çoğunun konusu Cahit'ti. Fakat Hadiye'nin mektuplarının bazı satırlarında duyduğu havadisler yer almaya başlamıştı.

"Selanik Rumlarının Türk komşularına daha doğrusu tüm Türk ve Müslümanlara olan tavırları değişiyor Vehbiciğim. Uzun yıllar tatlı tatlı beraber yaşamaya alışmış bu kimselerin belirsizce de olsa burunlarının havaya kalkmasının arkasında neler var? Çiftlikteki işler de aksatılıyor. Rum yarıcılarla Bulgar yarıcılar artık eski adamlarımız değillermiş gibi davranıyorlarmış. Annem anlatmak istemiyor. Fakat işleri aksattıklarını, ortaklık paylarının yarısından fazlasının kendilerine verilmesi gibi yapılması imkânsız şeyler istediklerini annemin kederli bir dille ağzından kaçırdıklarından öğreniyorum. Selanik'in içindeki sebze bahçelerimizin Rum kiracıları artık düzgün ödeme yapmıyorlar. Dükkânlardaki kiracılar da öyle. Çiftliğe yılda bazen altı ayda bir gelen Bulgar, Rum çeteleri ziyaretlerini sıklaştırmışlar ve isteklerini arttırmışlar.

Burada hayat zorlaşıyor. Bilmem ki kendimiz için nasıl bir hattı hareket düşünmeliyiz. Teyzem gönderdiği mektuplarında bizi özlediğinden ve Cahit'i görmek istediğinden söz ederek bizi İstanbul'a çağırıyor. 'Vehbi Bey oğlumuz için burada bir iş temin edilebilir' diye de notlar düşmekte. Acaba teyzemi dinleyerek İstanbul'a göçe hazırlanalım mı? Bu şehri, buradaki yaşamı-

mızı çok seviyorum ama, şartlarımız değişirse nasıl hareket edeceğimizi bilemiyorum. Kendimi değil Cahitimizi düşünüyorum. Birçok çatıda artık mavili beyazlı Yunan bayrakları görülüyor. Selanik'i, bu evi, ailemi, akrabalarımı ne kadar seversem seveyim, bu topraklara ilk ayak basan cedlerimizin mezar taşlarının söküldüğü bu şehirde, eski mutluluklarımızı sürdüremeyeceğimizi hissediyorum Vehbiciğim. Hep düşünüyorum, kiliselerin çan seslerinin, ezan seslerini boğmaya başlayacak kadar çoğaldığı bir şehirde kızımızı nasıl büyütebiliriz? Kısa bir zaman sonra sorular sormaya başlayacaktır. Ona nasıl cevaplar verebiliriz? Sen tahsili, terbiyesi, aklı fikri olan müstesna bir insansın. Düşün lütfen, derin ve etraflı düşün. Sonra da bir karar verelim."

Mektupların birçoğunda Vehbi'nin de endişeleri görülüyordu.

"Bulgarların çete dövüşlerine hazırlandıkları ortalıkta gizliden gizliye dolaşmakta. Bir yandan da Yunanlıların yakında harekete geçme ihtimalleri konuşuluyor. Sanki Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları sayılan bütün Balkan ülkelerinde patlayacak bir volkan yakınlaşıyor. Tavsiyelerini çok yerinde buluyorum Hadişim. Ben bir süre daha mahalli memuriyetimde kalmak zorundayım. İstanbul'a yakın vilayetlerin birine tayinim için Dahiliye Nezaret-i Celilesi'ne müracaat ettim. Gelecek cevabın müsbet veya menfi oluşu ile hattı hareketimi tayin edeceğim. Bu arada yine bir izin istedim. Beraberce yeni ve en yerinde kararlarımızı büyüklerimizle birlikte vermemizde hayır vardır sanıyorum."

Sonraki bir başka mektupta yine Cahit'ten, onun büyüdüğü bu aylar içinde beraber olamamalarından duyulan üzüntüden söz ediliyordu.

"Bugün Cahit'in ilk inci dişi çıktı. Annemi diş buğdayı daveti yapmaktan alıkoyamadım. Yine sazlar sözler, çengiler, kurulan sofralar yine dolup boşalan konuklarla eski günlerde yaşıyormuşuz hislerine kapıldım."

Vehbi baba ocağındaki törelere göre yetiştirilmişti. Sırasında hem evinin erkeği, hem kadını rolünü de oynamayı ustalıkla üstlenebiliyordu. Priştine'de yalnız geçirdiği yıllar boyunca

aşçısız, hizmetçisiz kendine rahatlıkla bakabiliyordu.

"Sevgili Hadişim. Cahitimizin doğum günü. Sevinçliyim fakat yanınızda bulunamayışımın üzüntüsünü duyuyorum. Yazdıklarının keyifsiz taraflarına benden de bir üzüntü ekleyeceğim. Dün daireden geldiğimde evin kapısını açar açmaz beni bir duman karşıladı. Eve giren hava ile bir patlama oldu ve bütün ev birdenbire birdenbire tutuştu. Ancak yatak odamızdaki dolaptaki resmi evraklarımı, nüfus tezkeremi, yedek paramızın bulunduğu kutuyu ve senin birikmiş mektuplarını alabildim. Bu arada ellerim de biraz yandı. Üzülme, geçti bile.

Şimdi sırtımdaki elbiselerim ve dairede asılı pardesümden başka hiçbir şeyim yok. Elbetteki Selanik'e döneceğim. Bu arada daireye gittiğimde masamda Dahiliye Nezareti'nden gelen zarfı buldum. Beni Selanik Muhacirin Müdürlüğü'ne tayin etmişler. Selanik'te bir Muhacirin Müdürlüğü kurulduğuna göre imparatorluğun tehlikeli mıntıkalarından göçler başlamış demektir. Bulgaristan'daki Yunan topraklarındaki Türklerin göçü gelecekte ciddi çatırtıların meydana geleceğinin habercileridir sanıyorum.

Allah bize seçeceğimiz en hayırlı yolu açacaktır sevgili Hadişim. Pek yakında görüşeceğiz inşallah. Seni, Cahitimi hasretle bağrıma basar, öperken ikinizi de Allah'ın birliğine emanet ediyorum güzelim. Babanla annemin, Ayşe Hanım yengemin ellerinden, Mukaddes'in gözlerinden öperim. Vehbi."

* * *

Cahit iki buçuk yaşındayken, karyolası annesinin yatağının yanıbaşından alınıp dadısının odasına geçirildi. Çünkü beş ay sonra, ona bir kardeş geliyordu. Bu, henüz akıllarında olmayan bir misafirdi. Genç karı koca doktordan bu haberi aldıklarında şaşırmışlardı. Çünkü dünyanın ve her şeyden önce Osmanlı İmparatorluğu'nun sarsıntı geçirdiği günlerde, ikinci bir çocuk sahibi olmak çok büyük sorumluluktu. Bir çocuğu yeterli buluyorlardı. Bu konuda kararlıydılar fakat ikinci bebeğin geleceğini duyduklarında düştükleri şaşkınlık, çok kısa bir süre sonra,

büyük hem de çok büyük sevince dönüştü. Cahide'ye Nahide adını koyabilecekleri bir kız kardeş dünyaya gelirse, ileride iki kız kardeş birbirlerine destek olabilirlerdi. Zaten tek çocuk bir aile için yeterli değildi.

Bu müjdeyi Cahit'e söylemek için henüz çok erkendi. Yavaş yavaş alıştıracaklardı. Kendisine bir ortak geldiğini sanarak kıskanabilirdi. Sevgilerinin bölünmeyeceğini, paylaşılmayacağını, herbirinin sevgisinin ayrı olacağını davranışlarıyla Cahit'e anlatacaklar, böylece bu bebeği sevmesini sağlayacaklardı.

İki yıl altı ay önce Cahit'in doğumu şerefine şanlı şöhretli bir hoşgeldin eğlencesi yapılmıştı. Fakat bu iki buçuk yıl belki de elli yıllık bir değişikliğe uğrayarak geçmişti. Ortalık karmakarışıktı. Yunanlılar azmıştı. Balkanlar kıpır kıpırdı. Her gün değişik bölgelerde vuruşmalar, kargaşalar çıkmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş sınırları içindeki milletler, yıllar önce kaybettikleri itibarlarını ve topraklarını geri almak isteğindeydiler.

Osmanlı Devleti'nin yöneticileri, bütün bu olanları görmüyor ve duymuyormuşcasına bir davranış içindeydi. Olayların dallanıp budaklanıp çevreyi sarışına hiç de önem vermiyorlardı. Sanki Osmanlı devleti eski kudretli devirlerinde olduğu gibi, elini kaldırsa isyancı başları ezebilecekti. Bunu, devletin kendisinden başka bütün Türk ve Müslüman halk biliyordu. Hükümetlerinin bu ağır uykudan uyanmasını dualarıyla sağlayamayacaklarını da anlamışlardı.

Bütün bu kaygılı düşünceler yine de Hadiye ile Vehbi'nin doğacak yeni yavruları için hayaller kurmalarını engellemiyordu. Hayatlarını planlarken çıkmazlara saplandıkları zaman akıllarına gelen son çare, Anadolu'ya geçmek, Diyarbakır'a gidip, oraya yerleşmek noktasına kadar ulaşıyordu.

Vehbi'nin ailesi Diyarbakır'da rahat yaşıyordu. Evleri büyüktü. Hayatlarının kurulu düzenine imparatorluğun dertleri pek uzanamıyordu. Diyarbakır İstanbul'dan çok uzaklardaydı. Oralara yolculuk bile bir meseleydi. Fakat âşığa Bağdat uzak

değildi. Gidebilselerdi Vehbi'nin annesi ve babası da, kardeşleri de bayram ederlerdi.

Vehbi'nin babası Hacı Ganizade Hafız Necip Efendi'nin ikinci oğlu Kadri henüz okuyordu. Alaaddin ise ilkokuldaydı. Evin büyük kızı Sıdıka evliydi; bir de oğlu vardı. Onun küçüğü Neyire (Turan Feyzioğlu'nun annesi) henüz evlenme çağına bile gelmemiş bir genç kızdı.

Hadiye için kalabalık aile içinde yaşamak büyük bir mutluluktu. Üstelik kocasını çok sevdiği gibi, onun tüm ailesini de uzaktan uzağa da olsa seviyordu. Ancak onu Diyarbakır'a göç fikrine karşı çıkartan önemli bir neden vardı:

"Fakat Diyarbakır'a gidemeyiz Vehbiciğim. Ben Diyarbakır'ın ünlü çıbanını teyzemin orada yaşayan ahbabı bir hanımdan dinlemiştim. Gözlerde, burunda, dudaklarda çıkan henüz tedavisi olmayan Şark çıbanının insanı ne kadar korkunç şekilde çirkinleştirdiğini biliyorum. Kızımız Cahit'i bile bile bu tehlikenin ortasına atamam Vehbiciğim. Gitmemiz imkânsız. Şimdilik burada, Selanik'teyiz. Aç değiliz, açıkta değiliz. Çıban konusu olmasa Anadolu'nun bir köyünde bile seninle ve çocuklarımla yaşayabilirim. Fakat Diyarbakır, hayır. Cahit'in güzel yanağında kocaman bir krater ve yüzünün yarısını yiyip bitirmiş bir çıbanın düşüncesi bile tüylerimi dikan diken ediyor."

Gerçi Vehbi'nin babasının aldığı çok ciddi tedbirler sayesinde ailenin hiçbiri çıban çıkarmamıştı. Hafız Necip Efendi aydınlık, ileri görüşlü olan birisiydi. Yaralı kimseleri ısıran sivrisineklerin, çıbanı, sağlıklı kimselere aşıladığına inanmaktaydı. Pirinç tarlalarından kalkan sivrisinekler şehre geceleri hücum ediyorlardı. Çoğu kimseye sıtma aşılarken, bir yandan da çıban mikroplarını yayıyorlardı. Hafız Necip Efendi müthiş sıcağa rağmen bütün ev halkını tülbentten yapılma cibinliklerde yatırıyordu. Kuytu köşelere sinen sivrisineklere bir takım kokulu otlardan tütsüler yakıp, onları kaçırmak suretiyle gündüzleri de tedbir alıyordu. Böylece Hacı Ganizade ailesinin hiçbirinde çıban çıkmamıştı. Ama yine de Vehbi Hadiye'ye ısrar edemezdi. Çünkü Hadiye'yi endişelerinde haklı buluyordu.

En sonunda İstanbul'a göçte karar kılmışlardı. Selanik'teki görevi nasıl olsa kısa zaman sonra bitecekti. İşte o zamana kadar ikinci bebekleri dünyaya gelecekti. Bundan sonra da İstanbul'a göç edilecekti.

Günler haftalar geçiyordu. Selanik'in yaşamında göze çarpan belirli değişiklikler oluyordu. Pahalılıkla birlikte yokluklar da başlamıştı. Daha eski yıllarda Avrupa pazarının bütün ürünleri satılan, yiyecek, içecek ve giyecek dahil her şey bulunan mağazalarda artık yoklar başlamıştı. Seher Hanım doğacak torunu için hazırlıklara koyulmuştu. Ama para sıkıntısının baş göstermesi ve çarşı pazarda aranan malların bulunanaması yüzünden bu hazırlıkların Cahit'in doğumu öncesinde gösterilen özenle hiç de ilgisi yoktu. Hadiye, çabuk büyüyen, gelişen Cahit'in gerek kundak takımlarını, gerekse giyecek çamaşırlarıyla elbiselerini bir kenara kaldırmıştı. Şimdi Cahit'in kullanılmış bebek giysilerini kardeşi de kullanacaktı.

Doğum yaklaştıkça evde telaş artıyordu. Cahit'in ebesi sık sık eve uğruyordu. Doktor Çenkof her on beş günde bir Hadiye'yi kontroldan geçiriyordu. Hamileliği iyi gidiyordu. Ancak Hadiye'nin hamileliği boyunca Doktor Çenkof'un tekrarladığı bir söz vardı:

"Hadiye Hanım, lütfen gazete okumayınız. Siyasi hiçbir konu ile ilgilenmeyiniz. Ortalık karışık ve daha da karışacak. Siz sadece, taşıdığınız bebeğinizin gelişmesini engellememek için sinirlerinizin sağlam olması gerektiğini düşününüz. Bu şehirde hepimiz, değişik dinler ve kökenlerle yıllardır dostça, kardeşçe geçinip gitmeye alışıktık. Hepimiz bu yeni durumları yadırgamaktayız. Ben, "Türk dostu, Türklerin doktoru" diye Bulgarların kara listesindeyim. Ben hekimim. Benim için din, dil, ırk, milliyet söz konusu değildir. Hiçbir zaman bu değişmeyecek. Ben İstanbul'da okudum. İhtisasımı da orada yaptım. Bize iyi hekim olmamız, dertli insanların hastalıklarına şifa verebilmemiz öğretilmişti. Bu yolda yemin etmiştik. Ama görüyorsunuz ya, bir hekimi de kara listeye almışlar. Böyle düşünen kimselerin bilmem ki dünyaya ve kendi milletlerine ne hayırları dokunabilir?"

* * *

Hadiye de Vehbi de artık iki buçuk yaşına basan Cahit'e çiftliklerini son bir kez göstermek istemişlerdi. Hadiye Selanik'te üç buçuk yıl süren hayatının artık noktalanacağını, bir daha belki de hiç Selanik'e gelemeyeceğini hissediyordu.

Seher Hanım, "Çiftliğe gitmek biraz tehlikeli gibi geliyor bana ama subaşı ve silahlı adamları çevreye yayılmışlar. 'Gelebilirler' diye haber yolladılar. Vehbi Bey oğlum, Hadiye kızım, çiftlik binasından pek uzaklaşmayınız. Ormana, bağlara, bahçelere gitmeyiniz. Bir geceden fazla kalmanızı da tavsiye etmem çocuklarım." demişti.

Vehbi ve Hadiye yanlarında bebekleri Cahit, Cahit'in dadısı Şayan –artık on altı yaşında esmer güzeli tatlı bir kızdı– beraberce yola çıktılar. Avrethisar kasabasından sonra çiftliğin yedek binek arabası, çevrelerinde silah kuşanmış subaşı ve onun sadık adamlarının koruması altında çiftliğe vardı. Her yan o kadar yeşil, o kadar güzel, Galik nehri altın gibi parıldıyordu ki... Çiftlik tıpkı eski günlerdeki gibiydi. Çalışanlar, gidip gelen yarıcılar, dönen dolaplardan taşan su seslerine kadar her şey, ilk çocukluk yıllarının benzeriydi. Fakat Hadiye'nin yüreği parçalanıyordu. Yüzyıllardan beri ailesine ait olan topraklarda yaklaşan fırtınanın acı seslerini duyuyordu. Eski günleri, hiç olmazsa son bir gün için yaşayabilmek istiyordu.

Hadiye bu sevinç, bu güzellikler karşısında içten içe kederliydi. "Kızım benim duyacağım üzüntüleri hiçbir zaman duyamayacak. Ama ne yazık ki, annesinin nelerin sahibiyken bütün hepsini yitirmekten duyduğu acının büyüklüğünü anlayamayacak."

Çiftliğin dört bir yanını gezerken çevrelerindeki silahlı koruculara yadırgıyorlardı. Cahit çiftliğe hayran olmuştu. Ormanlara, dağlara tırmanmak, uzaklarda görünen tarlalara gitmek istemişti. Ama sakıncalı olduğu için gitmediler. Ahırlardaki atlara, kısraklara hele taylara da bayılmış, aklı gitmişti.

Saatler ilerlemiş, akşam olmuştu. Akşam yemeğinden son-

ra odalarına çekilmişlerdi ki birden onları ürperten silah sesleri duyuldu. Vehbi yataktan kalkarak sırtına ropdöşambrını giydi.

"Ben şöyle bir aşağıya inip Subaşı ile konuşayım."

O bu sözleri söyledikten sonra kapıya doğru ilerlerken, dışarıdan kapı vuruldu. Vehbi'nin sorusunu Subaşı kısaca yanıtladı:

"Rahatsız ettim. Meraklanmayınız. Ağıllara kurt inmiş. Bana haber getirdiler. Silah sesleri o yüzdenmiş. Merak edersiniz diye düşündüm."

Vehbi kapıyı araladı.

"Sağol Subaşı. Bir de yarın sabah döneceğimizi söyleyecektim."

"Erkenden mi beyim?"

"Evet Subaşı."

"Öyleyse kahvaltıyı hazırlatır, sizi uyandırırım."

"Sağol Subaşı, iyi geceler."

Sabah Subaşı kapıyı tıklattığında uyanıp giyinmişler, hazırlıkları bitirmişlerdi. Aşağıya indiler, kahvaltı masası çocukluğundan beri alıştığı biçimde kurulmuştu. Kırmızı beyazlı damalı örtü seriliydi. Yumurtanın, tereyağının günlüğü, sabahın sütü, ambardan çıkarılmış peynirler, mevsimin reçelleri, mis gibi buğday kokan ekmek henüz fırından çıkmış, sıcacıktı. Masanın ortasına, Şayan'ın topladığı bir deste pembe gül, bir çorba kasesi içinde konulmuştu. Her şey o kadar köklü, o kadar değiştirilmesi imkânsız gibi görünüyordu ki Hadiye'nin gözlerine yaşlar doldu. Bütün bu güzelim doğa ile çevrili mekânı, bütün bu taze, temiz, saf yiyeceklerle kurulmuş masayı bir düşte mi görüyordu? Halbuki her yan elle tutulacak kadar gerçekti. Öyleyse neden böyle hemen yitirilecekmişçesine yüreğine acı veriyordu?

* * *

Artık Cahit dadısının odasında yatıyordu. Zaten dadısına çok düşkündü. Şayan da küçük bebeğe tutkundu. Onun için canını seve seve verebilirdi. Aralarında tatlı bir beraberlik kur-

muşlardı. İkisinin karyolaları birbirine bitişikti. Şayan'ın karyolasının yanındaki komodinin üstünde, yassı bir portakal büyüklüğünde, beyaz fanuslu gece lambası duruyordu. Lambanın, çevresi siyah, incecik bir dantel gibi oyınalı, zarif bir ferforje kapağı vardı. Geceleri hep yanıyordu. Gece yarısı uyanan Cahit yarı uykulu "tüton" diye seslendiğinde, Şayan yatağından fırlayıp, kulbundan tuttuğu küçük süt kabından doldurduğu biberonu Cahit'in ağzına veriyordu.

Çiftliği ziyarete gidişlerinin üzerinden üç ay geçmiş, Hadiye'nin hamileliği son günlerine yaklaşmıştı. Dokuz ay dolmuştu. Bebek, bir gece sabaha karşı annesini hiç üzmeden kolayca doğuverdi. Mini minicikti. Doğduğunda büyükannesine benzeyen kocaman kara gözleri, siyah dalgalı saçları vardı. Adı önceden konulmuştu. Nahide Kaya idi. Nahide ile Cahide birbirine uyuyordu ama Kaya, Seher Hanım'ın atalarından bir büyükannenin adıydı.

Kaya Hatun... Kendi hakkında soydan soya gelen hayat öykülerine göre harika bir kadındı. Güzel, çok akıllı, becerikli, üstelik çok da cesurdu. Vehbi ile Hadiye bu mini mini kocaman gözlü bebeğe hayran olmuşlardı.

Doğumun sabahında Hadiye yatağının yastığı üzerine Kaya'nın kundağını koydu. Onun yanına da kocaman bir taş bebek... Ve Cahit'i odaya çağırdılar. Hadiye, Kaya'yı gösterdi ona:

"Bak Cahit, bu mini mini kız, senin kardeşin. Sana gelirken bir güzel hediye getirmiş."

Cahit, minik kardeşine gülümseyerek şöyle bir baktı, sonra uzatılan taş bebeği kucaklayarak hoplaya zıplaya odadan çıktı. O günden sonra anneyle babanın bütün dikkatleri Cahit'in üzerindeydi. Kardeşini kıskanıp kıskanmayacağını gözlemekteydiler. Ama öyle bir durum hiç olmadı. Cahit kız kardeşini çok normal karşılamıştı. Onu çok seviyordu. Güzel tatlı kelimecikler, hatta ninniler bile söylüyordu.

Mini mini Nahide Kaya, Cahit gibi iştahlı değildi. İştahlı olsa zaten annesinin sütü de yetmeyecekti. Hadiye'nin hamileliği hep o üzücü hadiselerin peşpeşe gelmesiyle geçmişti.

Üzüntüler, sinir gerginlikleri, yüreğini kaplayan korkular yüzünden ikinci yavrusunu böyle minik ve narin olarak dünyaya getirdiğinin azabını çekiyor, ona Cahit'e gösterdiğinden daha fazla özeniyordu. Hadiye, Kaya'nın büyükannesi Seher Hanım gibi minyon biri olabileceğini aklına getirmiyor, hep kendini suçlu buluyordu. Yıllar boyu Kaya hep nazlı bir yapıya sahip olacaktı. Ta ki on altı yaşına kadar. Yaşı on altı olduğunda birdenbire serpilivermiş, bedeni uzayıp Cahit'i geçmiş, harika vücutlu güzel bir kız olmuştu. Fakat Hadiye bebeğinin ileride nasıl olacağını o günlerde düşünemiyordu bile.

Kaya bir yaşına bastığında annesi doğum günü eğlencesi yapmayı tasarlıyordu. Ancak doğum gününde Kaya ateşlenerek yattı, eğlence ertelendi. Ondan sonraki doğum günlerinin hiçbiri de yapılamadı. Kayacık hep hastalanıyordu. Sonunda doğum günü kutlamalarından vazgeçildi. Kaya büyüdükçe narin yapısı daha çok ortaya çıkıyordu. Cahit üç yaşındayken, annesi ona beş yaşındaki çocuklar için satılan elbiselerden alıyordu. Kaya bir yaşına geldiğinde ise bir yaş elbiseleri bile büyüktü ona.

Evin dışındaki hayat tatsız, çekilmez, üzüntülü, ürkütücü boyutlar alarak her gün biraz daha zorlaşıyordu. Hadiye ile Vehbi artık Selanik'te kalamayacaklarını düşünüyorlardı. Selanik'i terketmek zorundaydılar. Kendilerine kuracakları yeni yaşam hakkında ise hiçbir fikirleri de yoktu.

Değişimin Habercisi Günler

Vehbi Bey'in yeni memuriyeti belirlenmişti. Selanik vilayetine Muhacirin Müdürü olmuştu. Selanik'e her gün Bulgaristan'dan, Makedonya'dan ve Yugoslavya'dan kafileler halinde gelen ilk muhacirler, az da olsa eşyalarını yanlarında getiriyorlardı.

Kimi günlük giysileriyle, kimi yarı çıplak, kadın erkek, çoluk çocuklu muhacirler akın akın Selanik'e koşuyorlardı. Vehbi Bey topraklarından kopup gelenlere barınacak yer, yiyecek, giyecek bulmak zorundaydı. Fakat bütün bu işlere ayrılan tahsisat son derece kısıtlıydı. Gelenlerin çoğu kısa bir süre içinde Selanik'ten birer birer İstanbul'a göç ediyordu.

Herkes kendi başının derdine düşmüştü. Yanlarındaki eşyaları satışa çıkardıklarında, bunları yok pahasına almak isteyenler sadece Selanik'in Rumlarıydı.

Seher Hanım'ın konağında da bir tedirginlik sürüyordu. Sıtma benzeri sinsi bir korku yüreklerini ürpertiyordu. Geceleri, dış avlu kapısının eskiden hemen hemen hiç takılmayan kol demirleri artık yerlerine konuluyor, ahırların iç avlu kapıları, binanın ana giriş kapısı da kilit kilit üstüne vurularak kilitleniyordu. Ve o günlerde Yunan palikaryaları laternalarıyla sokak sokak dolaşarak Rumca şarkılar söyler olmuşlardı. Eskiden sadece kendi mahallelerinde yaptıkları buna benzer eğlenceler artık Türk Müslüman mahallelerine de taşmaya başlamıştı. Sık sık kulaktan kulağa dolaşan haberler, en cesur kimseleri bile

ürkütüyordu. Selanik'in büyük ve tanınmış ailelerinin reisleri pek sokağa çıkmaz, işyerlerine gitmez olmuşlardı. Gençlerse bilinmeyen kimseler tarafından kaçırılıyor, kimisi fidye karşılığı salıveriliyor, bazıları ise bir daha evlerine dönemiyorlardı.

Seher Hanım'ın büyük kızının kocası bir gece vakti gizlice evden ayrılmıştı. Kendisi Amasyalıydı. Oraya gidecek, sonra da karısı ile çocuklarını yanına aldıracaktı. Osman Nuri Bey'le Seher Hanım, damatları sık sık iş yolculuğuna çıktığı için sadece büyük kızları Ahsen ve onun çocuklarıyla yaşamaya zaten alışıklardı.

Tam o günlerde, Osman Nuri Bey'e yazılıp, kapı altına bırakılmış bir tehdit mektubu ellerine geçti. Herkes şaşırmıştı. Ailecek hemen toplandılar. Mektup defalarca okundu.

"Osman Nuri Bey,

Sen Çömlekçi Çiftliği sahibisin. Zenginsin. Bugüne kadar şehrin geri mahallelerinde yaşayan yoksul Hıristiyanları hiç düşündün mü? Hiç aklının ucundan geçti mi onlara yardım etmek? Geçmedi elbette ki. Ama şimdi bunları düşünmek zorundasın. Yarın gece, evinin dış kapısının yanındaki taşın arkasına, aşağıdaki yazılı sayıda Osmanlı altını koymadığın durumda, ne canından, ne malından emin olabilirsin."

İstenilen Osmanlı liralarının toplamı, herhangi bir çiftlik sahibinin eli altında bulundurduğu paranın çok üstündeydi. Zaten, Doyran Beyi'nin torunu Seher Hanım, canla başla çalışarak biriktirdiği parayı çapulculara kaptırmayı aklının köşesinden bile geçirmezdi.

Seher Hanım gece boyu çareler arayıp durdu. Düşünceleri dönüp dolaşıp aynı noktada yoğunlaşıyordu. Osman Nuri Bey evden uzaklaşmalıydı. Evinde büyütüp evlendirdiği bir evlatlığı vardı. Kocası ölmüştü. Seher Hanım'ın yardımlarıyla, on altı yaşındaki kızıyla birlikte şehrin uzak bir semtinde yaşamaktaydı.

Seher Hanım, uzun uzun düşündükten sonra sonunda kocasına, "Osman Nuri Bey, siz Lütfiye'nin evinde gizlenmeli, bir müddet orada kalmalısınız. Gerisini ben hallederim. Müsterih olunuz. Bu tarz düşünceme ne dersiniz?" dedi.

Onun bu fikrini, Hadiye'yle Vehbi Bey de uygun gördüler. Seher Hanım sözlerini şöyle tamamladı:

"Benim Rumlardan çok dostum vardır. İyiliğimi gören bu insanlara danışacağım. En münasip bir yolu seçeceğiz. Sizin yeniden eve dönmenizi temin edeceğim."

Osman Nuri Bey, Seher Hanım'ın fikirlerini her zaman beğenirdi. Aralarında o zamana dek hiçbir konuda anlaşmazlık çıkmamıştı. Bu düşüncesini de doğru bulduğunu söyleyerek itirazsız kabul etti.

Seher Hanım, Selanik'te her gün artan alışılmamış olayların kısa süre sonra bir fırtınaya dönüşeceğini görüyordu. Kocasının evden uzaklaşması kararı verildikten sonra Hadiye'nin de kızlarıyla İstanbul'a gitmesi gerektiğini söylemeye başladı:

"Ahsen'i ve torunlarımı, kocası nasıl olsa Amasya'ya aldıracak. Vehbi Bey oğlumun bu Muhaceret Müdürlüğü'nün de pek uzun süreceğini sanmıyorum. Sizin bu kargaşanın içinde bulunmanızı istemiyorum. Birkaç gün sonra sizin de Selanik'ten ayrılmanız gerekli evlatcığım."

Hadiye çok üzgündü. Babası Lütfiye'nin evinde saklanacaktı. Bu gizlilik ne kadar sürecekti, belli değildi. Ahsen ablası çocuklarıyla birlikte Amasya'ya göç edeceklerdi. Annesi birkaç emektarıyla yalnız kalacaktı. Buna razı olamazdı.

"Ben sizi burada yalnız bırakamam. Hem de kocamdan ayrı bir yerlere gidemem. Anca beraber, kanca beraber."

Annesi kızının bu sözlerine karşılık vermedi fakat yüzünde okunan kararlılık, düşündüklerini uygulamak için fazla gecikmeyeceğini anlatıyordu.

Daha o gece Osman Nuri Bey'in çamaşırlarını ve giysilerini dikkati çekmemesi için bavul yerine bohçalara yerleştirdi. Kocasının ayrıca kılık değiştirmesi lazımdı. Muhacirler için diktiği cüppe biçimi bir paltoyu giydirdi. Fesinin de üzerine bir beyaz sarık doladı. Kendisi de İnci kadının çarşafını giydi. Hiçbir gün örtmediği yüzünü hafif bir peçeyle kapadı ve kocasıyla birlikte evden çıktılar.

Islahane Caddesi'nden ana yola doğru yürürlerken, acele

acele evlerine dönen komşularının hiçbiri bu çarşaflı küçük kadınla, cüppeli sarıklı, boylu poslu adamın, gerçekte Osman Nuri Bey'le Seher Hanım olduğunu akıllarından bile geçirmediler. Yolda bir kira arabasını durdurarak bindiler. Yol boyunca yüksek sesle konuşmadılar, gelecek günlerde neler yapacaklarını aralarında fısıldaştılar. Ortalığa, Osman Nuri Bey'in çiftliğe gittiğini yayacaklardı. Buna inanıldığını gördükten sonra, yine böyle bir gece karanlığında Osman Nuri Bey molla kılığında yuvasına dönecek ve hiç sokağa çıkmayacaktı. Ta ki ortalık hayırlısıyla yatışıncaya dek...

Lütfiye'nin küçük evinin kapısında arabacıyı beklettiler. Seher Hanım içeri girdi. Uzunca süre sonra geri döndü. Arabaya binerken, bu gece evlatlarının babası, kocası, Osman Nuri Bey'i son kez gördüğünü nereden bilebilirdi ki?

Evine döndüğünde kızlarına "Babanızı Lütfiye'ye emanet ettim. Misafir odalarını hemen hazırladılar. Yatağını yaptılar. Onlara babanızın rahatça bakılması ve beslenmesi için bir miktar para bıraktım. Allah hakkımızda hayırlı günler versin demekten başka sözüm yok evlatlarım" dedi.

Hadiye yaşlı gözlerle annesine bakıyordu. Annesi temkinli ve sakindi. Kendi gözlerinden akan yaşları annesi gördüğünde tıpkı çocukluğunda duyduğu sözlerden birini işitti.

"Sil gözlerinin yaşını evlatcığım. Allah insanı ağlatacak acılardan korusun. Babanın hayatını korumak için bu tedbire başvurduk. Yarından tezi yok sizin vapur biletlerinizi aldıracağım. Zaten teyzen de çok yalnız. Üstelik Cahit'le Kaya'cığı da çok merak ediyor. Kısa bir süre sonra yine hep bir araya gelmemizi Allah'ın nasip etmesine dua edelim.."

O gece Vehbi Hadiye'yi karşısına aldı. Yüzü endişeliydi. Rengi uçmuştu. Fakat ciddiydi.

"Senden, kızlarımdan, buradaki hayatımızdan ayrılmak hiç de kolay değil güzelim. Fakat üç yaşında kızı ve kucağında bir bebeği olan genç bir kadının, yakınlarda karışacağını sandığım bu şehirde yaşamalarının güçlüğünü önceden tahmin edemezdik. Yalnız bir erkeğin kendini koruması daha kolaydır."

Hadiye daha çok endişelenmişti.

"Neler söylüyorsun Vehbiciğim. Bu şehirde yaşamak, zorluklar gibi sözlerin anlamı nedir?"

Vehbi söylemekle susmak arası duraladı. İçini çekerek derin bir soluk aldı.

"Haberler iyi değil Hadiyeciğim. Bütün muhacirlerin anlattıkları, benim de burada dinlediklerime göre, Bulgarların Selanik'e saldırmaları tehlikesiyle karşı karşıyayız. Sabah annemle konuştuk. Çiftliğe birkaç saldırı olmuş. Bunlar küçük çapulcu Bulgar komitelerinden. Senin duymanı istemiyordu ama bunları senden gizlemem doğru değil."

Hadiye'nin vücudu taş kesilmişti sanki. Öylece duruyor, irileşmiş gözleriyle kocasına bakıyordu. Sonra kekelercesine sordu:

"Çiftliği yakıp yıkıp talan mı etmişler yoksa?"

"Henüz değil. Söylendiğine göre bunlar işgal güçlerinin öncüleriymiş. "

"Aman Allahım..."

"Aman Allahım... Evet karıcığım söyleyecek söz bulamıyorum. Devletimizin toprakları ucundan bucağından tutuşuyor. Bu tutuşmalar büyük yangınların kıvılcımları. Devletimiz çöküyor. Dört bir yanımız düşmanlarla çevrili. Biz de hiçbir zaman olmadığımız kadar güçsüzüz."

Durdu. Karısını elinden tutarak yanına çekti. Kollarıyla onu sardı.

"Eğer annem bilet bulduysa hemen gitmelisiniz. Burada, bu şehirde kalamazsınız."

"Seni bırakamam."

"Ben de seni burada kızlarımla birlikte alıkoyamam sevgilim. Bu kısa sürecek ayrılığa göğüs germekten başka çaremiz yok."

"Ya sen?"

"Ben şimdilik Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm memurlarıyla birlikte, sonuna kadar devletimizin emirlerini tatbik etmek üzere burada kalmak mecburiyetindeyim."

Hadiye ile Vehbi'nin kararlarına karşın Seher Hanım vapur biletleri bulamadı. Çünkü şehri kaplamaya başlayan öylesine bir güç vardı ki. Bu güç ilk bakışta hiç de belirli değildi. Görünüşte Rumların azgınca eğlenceleri, geceleri bağrışmaları dışında günlük hayat eskisi gibi sürüyordu. Ancak Seher Hanımın gerek kendisi gerekse adamlarının bütün araştırmalarına rağmen bilet bulunamıyordu. Hadiye ise eşyalarını toplamış, yolculuk hazırlıklarını tamamlamıştı. Bir küçük denk ve birkaç bavula gerekli eşyalarını yerleştirmişti. Bekliyorlardı. Vehbi Bey sanki ortalıkta esen kargaşa rüzgârlarının farkında değilmiş gibi her sabah işine gidiyordu. Öğle yemeklerine eve geliyor, sonra yine vazifesi başına dönüyordu.

Bu sırada, Seher Hanım'a ailenin temellerini sarsan bir haber ulaştırıldı. İlkten bu haberin bir dedikodudan kaynaklandığını düşünerek gülümsemişti. Fakat sonraları söylentiler kendisine ulaştıkça gülümseyişleri kuşkulara dönüştü. Birkaç uykusuz geceden sonra Hadiye'yi bir kenara çekerek ona konuyu açtı.

"Babanız Osman Nuri Bey'in Lütfiye'nin genç kızı ile ilişki kurduğu sözleri ortalıkta dönmekte."

Hadiye ilkten annesinin sözlerinin anlamlarını kavrayamadı. Babası Lütfiye'nin genç kızı... Annesi bu sözleriyle neyi anlatmak istiyordu? Fakat dili tutulmuş gibi soramadı. Öylece taş kesilerek durdu. Annesi de kızının şaşkınlığına akıl erdirememişti. Sözleri tekrarladı. Kelime kelime tane tane yeniden anlattı.

"Açıkçası Osman Nuri Bey'in yani babanızın Lütfiye'nin kızını benim üzerime nikahlayacağı söylentileri ortalıkta dönmekte. Yel esmeden yaprak kıpırdamaz. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Atasözleri hep gerçeklerden doğmuştur. Osman Nuri Bey de bu yolda gidiyor olmalı. Uzun evliliklerin sonunda erkeklerde bir acaipliktir başlar. Tıpkı kış geldiğinde ağaçların sularının çekilmesi gibi, erkeklerin de kendilerini yaşatan cinsi hayatlarında bir gerileme başgösterir. Cinsi güçlerinin azalışı erkeklere çok büyük acılar çektirir. Bu doğa olayını evliliklerinin doğal bir sonucu gibi görmekte gecikmezler. Genç bir kadının, yitirdikleri gücü geri getireceği ümidine kapılarak

öylesine çarpık denemelere başvururlar ki. Sonuçta ümitleri boşa çıkıp, gerçekle ilgisi bulunmayan bir işe başvurduklarını gördüklerinde, artık hayatlarının sağlam temellerini çökerttiklerini anlarlar. Fakat artık iş işten geçmiştir. İşte muhterem pederiniz Osman Nuri Bey'in hayatını korumak için aldığımız tedbir, onu böylesine çarpık bir ilişkiye götürdü demek. Bu bana gelen sözlerin gerçekle ilgileri olmasa bile öylece yayılması beni son derece rencide etti. Şuyu vukuğundan daha kötüdür derler. İşte öyle. Kadınlık gururum zedelendi. Onurum kırıldı. Haysiyetimle oynandı. Artık Osman Nuri Bey benim hayatımın dışındadır. Senin ve Ahsen'in nasıl davranacağınız sizlere aittir. Hiç karışmam, babanızdır. Kızar, kırılabilir, yürekleriniz yaralanabilir. Fakat ne olursa olsun babanızdır. Benimle olan ilgisi, bana yaptığı hakaret sizin onu terk etmenize sebep değildir. Bana sakın 'babam özür diler. Bunların gerçekle hiçbir ilgisi yoktur. Babamızı bağışla' demeyiniz. Yoksa annesiz de kalabilirsiniz."

Seher Hanım öylesine ciddi, öylesine kararlıydı ki. Hadiye, gerçek olmasa bile babasının bu sözlerin yayılmasına neden olan davranışlarını hiç affetmeyecekti. Onun da kız evlat olarak haysiyeti kırılmıştı. Yüreği parça parçaydı. Sanki başına bir taş düşmüştü. Onarılması mümkün olmayan biçimde yaralanmıştı. Elbette ki hatalı babasıydı.

"Haklısınız anne. Babamdır ama onu hiçbir zaman affetmeyeceğim. Aile büyükleri birtakım mesuliyetleri yüklenmek zorunda olan kimselerdir. Onlar her halleriyle, evlatlarına torunlarına olduğu kadar, yaşadıkları topluluğa karşı da örnek olmak zorundadırlar. Babam yalnız sizi değil sizinle birlikte beni de kaybetmiştir. Ben de kadınım, zevceyim, anneyim. Babamın bu çarpık davranışını hoşgörmekle kendim için de böyle hakarete açık kapı bırakmış olurum. Sizin yanınızdayım anne."

Seher Hanım kollarını açtı, Hadiye ana kucağına bitkin bir şekilde sokulup sığındı. Annesinin kolları onu kucakladı, bağrına bastı. O dakikadan sonra, evin dışından içeri girecek her söze, yürek kapılarını örtmüşlerdi.

Osman Nuri Bey'in gerek karısına, gerekse kızına yazdığı affedilmesi ricalarıyla dolu mektupları cevapsız bırakıldı. Hadiye 25 yıllık yaşamının en güç, en zor kararını böylelikle vermişti. O günden sonra Osman Nuri Bey'in geride bıraktığı elbiseleri, av giysileri, sevdiği, kullanmaya alışık olduğu nesi varsa toplanarak gönderildi. Bu gidenler içinde, Seher Hanım'ın çok severek taktığı nadide üç ayrı değerli inci kolye de Osman Nuri Bey'e geri verildi. Böyle yürekten, gönülden silerken gösterilen menfaat cömertliği, ancak Doyran Beyi'nin soylu evladı Ratibe Hanım'ın kızına yakışır bir davranıştı.

Seher Hanım, Osman Nuri Bey'i hayatından dışlamıştı. Bir daha adını ağzına almamak, geçmiş hayatlarındaki hatıralarını anmamak üzere bir dışlamaktı bu. Elbette ki, Osman Nuri Bey'in evdeki yeri boştu. Hadiye'nin eline babasının çakmağı, piposu, mendili, kanepe arasına sıkışmış tespihi geçtikçe, yüreği burkuluyor, gözlerine yaş geliyordu. Sadece babasına ait şeyleri topluyor, ortadan kaldırararak anılar kuyusu diye adlandırdığı bir kutunun içinde, kimseye hele annesine hiç söz etmeden saklıyordu.

Ratibe Hanımefendi'nin, Seher kızına bıraktığı konağın ilk büyük felaketiydi bu... O zamana kadar hiç böyle bir hadise olmamıştı. Zaten geleneklere, törelere göre başa gelse bile, baş kırılır fes içinde, kol kırılır yen içinde kalır, kan kusulsa kızılcık hoşafı diye gizlenirdi. Ama Ratibe Hanım'ın soyundaki evlatları arasında, saklanacak gizlenecek hadiseler olmadığı için bu felaket ilk kara alın yazısıydı. Seher Hanım zaten kendini, evini çiftliğini, tek başına çevirmeye alışıktı. Osman Nuri Bey tam bir Rumeli Beyi idi. Bol parası olan, çevresindekileri kullanmayı bilen, keyfine düşkün; avcı olduğu halde kuşlara acıdığından avlanamayan; yetiştirdiği tayları keyfince görebilme uğruna satamayan bir karaktere sahipti. Bütün yapılan işlerdeki harcamaların hangi değirmenin suyuyla başarıldığını düşünmezdi bile. Bütün savaş, bütün uğraş, bütün çaba Dobran Beyi'nin onurlu, becerikli torunu Seher'in omuzlarındaydı.

* * *

Osman Nuri Bey'in yokluğu ile yaşamlarının gidişatında büyük bir değişiklik olmayacaktı. Fakat felaketler sadece aile içinde değildi ki. Şehirdeki dükkânlarının, sebze bahçelerinin, evlerin kiracılarının bir bölümü Rumlardı. Bir bölümü ise o evleri, o iş yerlerini habersizce terk edip giden Türklerdi. Para akan musluklar birer birer kesildikçe Ratibe Hanım konağının sahibesi Seher Hanım için zor dönemler başlamıştı. Hem de nasıl zor... Yaz aylarında şehirden uzun süreli ayrıldıklarında, evde kalan birkaç uşak ne kadar güvenilir olsalar da, bu karışık zamanlarda evleri hırsızlara, soygunlara karşı korumasız kalıyordu. O yüzden kendisinin ve kızı Ahsen'in bütün mücevherleri, çiftlik evindeki gizli kasasındaydı. Çömlekçi Çiftliği'ne gitmeliydi. Çiftliğinin herhangi bir baskına uğraması olasılığında, hem kendi hem de kızının servetini yitirebilirlerdi ki, bu da onlar için büyük felaketti.

Seher Hanım çiftliğe gitme işini Hadiye'yi uğurladıktan sonra yapmayı tasarlamıştı. Fakat Hadiye'yi götürecek olan vapura bilet hâlâ temin edilememişti.

İşte tam bu sırada çiftlikten gelen subaşı, felaket haberlerini verdi. Çiftliğe artık sık sık baskınlar yapılıyordu. Bunlar silahlandırılmış, özel surette yetiştirilmiş işgalci Yunan birlikleriydi. Saldırganlıkları henüz insanlara değildi. Çiftliğin Rum yarıcıları ile birleşerek sürülerden hayvanlar çalıyor, tarlaları ateşe veriyorlardı. Seher Hanım bir türlü Çömlekçi Çiftliği'ne gitme fırsatı bulamıyor, üzülüyor ve tedirginleşiyordu.

Olaylar, çok kısa bir sürede peşpeşe sökün etti. Selanik, Yunan birliklerinin işgaline uğradı. Şehirdeki tüm Türk bayrakları yırtıldı, her yere Yunan bayrakları asıldı. Rumlarda bir sevinç, bir yaygara; dayanılmaz olaylar üstüste geliyordu. Türk çocuklarıyla Rum çocukları arasında kavgalar, vuruşmalar çıkıyor, Türklerin başlarındaki fesler kapılıp yerlerde çiğneniyor, kiliselerde çanlar kulakları sağır edecek yoğunlukta durmadan çalıyordu. Ancak bu kargaşa fazlaca sürüp gitmedi. Bütün o sevinç çığlıkları sustu. Yunan bayrakları gönderlerden indirildi. Kiliselerin çanları durdu.

Seher Hanım'ın konağındaki pencerelerin tümünün panjurları örtülmüştü. Geceleri lambalar yakıldığında, içerinin ışıklarını sızdırmayacak kalın perdeler sıkı sıkıya örtülüyordu. Alışveriş için ahır kapısı kullanılıyordu. Evin ambarı her zaman baklagillerle dolu bulunduruluyordu. Gereksinmelerin çoğunu ambardan çıkarıyorlardı. Aylarca sürecek kıtlıklara göğüs gerecek olan bu kiler, Seher Hanım'ın annesi Ratibe Hanım tarafından kurulmuştu. O zaman bu zaman, bu töre bozulmamış, sürdürülmüştü. Bütün bakliyat, şekerler, yağlar ballar, pastırmalar, sucuklar, çeşitli peynirler, kuruyemişler... Dışarıdan –eğer çarşıda bulunabilirse– sadece sebze ve meyva alınıyordu.

Evde, Ahsen Hanım'ın dört oğlu Enver, Enis, Orhan, Yusuf ile Hadiye'nin kızları Cahit ve Kaya vardı. Çocukların ilkokul son sınıfa giden en büyüğü Enver'i evden dışarı salmıyorlardı. Rumlarla dövüşebilir, başına kötü işler gelebilirdi. İsyan halindeydi. Olanların farkına varan sadece Enver'di. "Ben Türk oğlu Türk'üm" diye bir başladı mı artık susmak bilmezdi. Orta Asya'dan göçlere kadar gerilere giderek, Türklüğünün köklerini anlatırdı. Türk ordusuna katılmasına izin verseler –yaşı henüz on ikiydi– fırlar giderdi. Annesi Ahsen Hanım da tıpkı büyük oğlu gibi coşkulu bir vatanseverdi. Zaten oğlundan sadece on altı yaş büyüktü. Fakat sanki yaşıtmışlar gibi aynı heyecanı, aynı öfkeyi paylaşıyorlardı. Rumlarla, Bulgarlarla hiçbir zaman bağdaşamamışlardı. Onlara karşı hoşgörüleri yoktu. Böyle olmalarına rağmen ikisi de mükemmel Rumca ve Bulgarca biliyorlardı. Ahsen çiftlikteki Rum ve Bulgar yarıcıların kızlarıyla –daha onlara düşmanca hisler beslemeden önceki çocuk yıllarında– arkadaşlık ederken öğrenmişti. Enver ise yine çiftlikteki ırgatların çocuklarından, Selanik'teki mahalle arkadaşlarından öğrenmişti. Son senelerde Balkanlardaki Türklere yapılanları dinledikçe, Ahsen artık onların düşmanıydı. Oğluna da bu hisleri aşılamıştı.

Seher Hanım çiftlikten gelen haberi dinlerken sevinmişti. Rum çeteler çekilmişti. Çiftliğe fazla kötülüklerinin dokunmasına zaman kalmamıştı. Fakat subaşı yamağının sözlerinin sonu, tüylerini diken diken etmişti:

"Hanım, çiftlik Bulgar komitacılarının baskınlarıyla yağmalanıyor. Bizler çoluk çocuğu civar köylere yolladık. Oraların ne halde olduğunu bilmiyoruz ama..."

"Çiftliğe bir gelmeliyim."

"Gelme hanım! Bulgar, Yunan gibi değil, zalim. Senin kurşunlarlar."

"Gelmeliyim ama ancak birkaç gün sonra... Önce kızımı İstanbul'a uğurlayacağım. Sonra geleceğim. Subaşı Avrethisar'a gelir, beni trenden alır."

Bu sözlerin söylenmesinden bir gün sonra idi, sabahleyin gün doğarken Islahhane Caddesi'nin taş döşeli kaldırımlarında yüzlerce atın nal seslerinden oluşan bir şakırtı ile uyanıldı. İlk duyan Ahsen'di. Selamlık odasının panjurlarını aralayarak sokağa baktığında dehşet içinde kaldı. Nalları kaldırımlarda kıvılcımlar çıkararak geçen atların üstlerinde, uzun kirli saçları sakallarına karışmış, omuzlarında çaprazlama asılmış çifte kurşunluklar bulunan, belleri kamalı, elleri baltalı silahlı komitacılar vardı. Hepsi sarhoştu. Naralar atıp, ellerindeki silahların tetiklerine rasgele basan bu adamlar, birdenbire atlarının gemlerini çekerek duraladılar. Onları durduran Ratibe Hanım'ın konağının panjurları ardından Bulgarca, "Zalimler, haydutlar, eşkiyalar, kahrolun; def olun memleketimizden" diye bağıran kadın sesiydi. İlk önce duraladılar. Sonra arkalarına baktılar. Arkadan gelen beyaz kısraklı bir komitacıydı. Kısrak Ratibe Hanım'ın konağının önüne geldiğinde durmuş, ayakları ile taşları döverek bir adım daha atmıyordu. Sağrısına inen kamçılar, karnına saplanan sivri mahmuzları hiç duymuyordu. Yalnız kişniyor, şaha kalkıyor, süvarisini atarak o evin kapısı önünde durmak istiyordu. Bu, Seher Hanım'ın gözleri görmeyen kısrağı Berrak'tan başkası değildi. Taylık zamanından beri gelip gittiği yolları görürcesine tanıyan, harasına en eşsiz kısraklar doğuran Berrak'tı bu. Penceredeki genç ses, bu görüntü karşısında büsbütün coştu. Bulgarca en ağır hakaretleri peşpeşe sıralamaya başladı. Komitacıların reisi olduğu giyim kuşamından, davranışındaki azametten belli olan Berrak'ın süvarisi durdu. Berrak'ın dizginlerini yanındaki adama uzattı, aşağıya atladı, evin

kapısına birkaç adım attı. Sonra düzgün bir Türkçe ile seslendi:

"Vay vay vay... Benim dilimi böyle güzel konuşarak bana küfreden kızı görmek istiyorum ben. Açın şu kapıyı, yoksa kırarım."

Seher Hanım ilk önce panjurların ardından bağıran kızını geri çekti.

"Çıldırdın mı Ahsen? Aklını başına topla."

Sonra yanındakilere döndü:

"Ahsen'e birkaç damla yatıştırıcı sinir ilacı verin. Hadiye sen de ablanla meşgul ol. Ben aşağıya iniyorum" dedi.

Son derece sakin görünüyordu. Odadan çıkarken Ahsen'i yatıştırmaya çalışan emektarının başındaki örtüyü alarak saçlarını örttü. Hızlı adımlarla sofaya çıktı. Süratle merdivenleri indi. Avluya açılan kapının kilidini çevirdi. Yine aynı çabuklukla avlu kapısına ulaştı. Kol demirini indirdi. Kilidi çevirdi, kanadı açtı. Komitacı karşısında ufacık tefecik kadını görünce şaşırdı. Bu kadın öylesine sakin, öylesine nazik ve gülümserdi ki. Onun Bulgarca söylediği sözleri duyunca büsbütün şaşırdı.

"Kızım adına özür dilerim sizden gospodin. Kusura bakmayınız, hastadır. Hem de ağır. Bağlarını nasılsa çözmüş, odasından kaçmış. Sizlere hoş geldiniz demesi gerekirken bağırıp çağırmasından anlamışsınızdır, değil mi?"

Seher Hanım'ın sözleri, Bulgar komitacı reisini daha da şaşırtmıştı:

"Affedersiniz hanımefendi, galiba ben de kabalık ettim. Dilimizi iyi konuşuyorsunuz."

"Ama siz de bizim dilimizi çok iyi biliyorsunuz. "

"Elbette. Ben İstanbul'da yetiştim ve Galatasaray Sultanisi'nde okudum. Biz aslında kötü insanlar değiliz ama şartlar bizleri bu hale getirdi."

"Sizleri misafirlerimiz sayacağız. Nasıl bir yardımda bulunabilirim sizler için, bir şeyler ikram etmek isterdim."

"Yo, yo hiç gerek yok. Yalnız şu ahırınızdan istifade etmemize müsaade edin."

"Elbet efendim, pek tabii sayın gospodin."

İşte o sırada, gürültülerden uyanıp odasından çıkan, koşa-

rak bahçeye fırlayan Cahit, ortalığın havasını birdenbire karıştırıverdi. Seher Hanım torununu göğüsledi, "Sen annenin yanına koş. Çok hasta, hem de çok." dedi. Avucunu ince ellerine aldı ,"Çabuk, git ona bir bardak su ver."

Cahit onun bu sözlerinden hiçbir şey anlamadı. Fakat büyükannesinin elini acıtırcasına sıkmasından onu dinlemek zorunda olduğunu anlamıştı. Hoplayarak zıplayarak geldiği gibi birdenbire ortadan kayboldu.

Seher Hanım komitacıya döndü. Kederli bir yüzle, acılı bir sesle içini çekerek konuştu:

"Hasta kızımın çocuğu. Aile doktorumuz Tençof Bey 'Bu çocuğu annesinden koruyunuz. Bir çılgınlık devresinde onu da kendini de öldürebilir 'diyor."

"Çok üzüldüm."

Seher Hanım derin bir soluk aldı. Vaziyeti kurtarmıştı. Yalnız bu kurtuluşu sağlama bağlamalıydı.

"Teşekkür ederim sayın gospodin. Yalnız ahırın iç avlumuza olan kapısını kilitlememize izin verin lütfen. Hasta kızımı burada dolaşmaya çıkarırız. Askerlerinizi gördüğünde korkmuş, çılgına dönmüştü. Böyle karşılaşmalara sebebiyet vermemeliyiz, değil mi efendim?"

Komitacı, "Tabii, kilitleyebilirsiniz," dedi. Nezaketle onu selamlayarak geri çekildi. Seher Hanım kapıyı örterek demirleri vurdu, kilitledi. Ve oracığa çökerek kusmaya başladı. Merdiven başında gizlice olanları gözleyen, konuşmaları dinleyen Ahsen ve Hadiye başta olmak üzere bütün ev halkı, koşuşarak onu çöktüğü yerden kucaklayıp içeri aldılar. Büyük bir tehlike atlatılmıştı. Bu bir tanrı yardımıydı. Yoksa her türlü felaket başlarına gelebilirdi.

Hele Cahit'in sabah mahmurluğu içinde ortaya fırlayıvermesi... Seher Hanım gerisini düşünemiyordu. Komitacıların Müslümanlara, kadınlara, çocuklara, hele kız çocuklarına neler yaptıkları bütün acılığıyla biliniyordu. Allah korumuştu onları. Korumuş da İstanbul'da yetişmiş, Galatasaray Sultanisi'nde okumuş bir komitacıyla karşılaştırmıştı.

* * *

Bu olaydan iki gün sonraydı. Hadiye, Şayan, Cahit ve Kaya'dan oluşan küçük kafile, gözyaşları içinde evden ayrılmışlardı. Elbetteki normal giysileriyle değildi. Hadiye de Şayan da evlerinde çalışan kadınların çarşaflarını giymişlerdi. Şayan on altı yaşındaydı. Cahit ve Kaya'ya ise ahçı kadının torununun elbiseleri giydirilmişti. Bir çeşit gizli bir kaçıştı bu.

Küçük kafilenin bindikleri İtalyan vapuru, lüks bir gemiydi. Güvertede küpeşteye yaslanan genç kadın, onun yanında yine aynı kılıktaki genç kız, ikisinin arasında ellerine sıkı sıkı sarılmış, eski püskü elbisesiyle güzel kız bir çocuğu, rıhtıma bakıyorlardı. Şayan'ın kucağındaki bebek ise dünyadan habersizdi. Rıhtımdaki erkeğin yanındaki ufak tefek kadının yüzü peçesizdi. Kocaman bebekli siyah gözlerinde, dünyanın en büyük acısını çekenlerin anlamları yansımaktaydı. Genç erkeğin mavi gözleri ise yaş içindeydi. Gemiden kendisine el sallayanlara belli belirsiz el işaretleri yapıyordu. Çevresine kimliğini tanıtmak istemiyor gibiydi.

Zor durumlara düştüğü zamanlarda, Hadiye'nin içinden taşan bilinmez bir çeşit güç, onu ayakta tutardı. Yine öyleydi. Gözleri yaşlıydı. Rıhtımda duranlara ve onların bastığı toprağa bağları öylesine güçlüydü ki. Fakat rıhtımdaki kocası ve yanıbaşındaki annesine neşeliymiş gibi mendil sallıyordu. İçindeki bir ses ona 'her şey yoluna girecektir, kendini kapıp koyuverme' diyordu.

Yüzüne vuran Olimpos rüzgârı yanan alnını okşuyordu. Bu okşayışlar gözlerindeki yaşları arttırıyordu. Bir daha bu iyot kokulu rüzgârı soluyamayacak mıydı? Sağken yitirdiği babacığını, yapayalnız kalacak anacağını göremeyecek miydi? Bıraktığı şehre henüz Bulgarların öncü komitacıları girmişti. Arkadan diğerleri geleceklerdi. Ve bu gelenlerin hepsi Galatasaray Sultanisi mezunu olmayacaktı.

Bir süre Vehbi onlarla birlikte olacaktı. Ama sonra dört çocuğuyla ablası ve anacığı yapayalnız kalacaklardı. Ablası ger-

çekten hastaydı. Kardeşini uğurlarken ağlıyordu. Bu gözyaşları, kardeşi için, onun ayrılışı içindi. Ama diğer günler de hep ağlardı. Fakat göz ağlaması değil, öz ağlaması idi. Gözlerini her yumduğunda Mardin'in düz toprak damlarında çılgınca koşan bir meşale canlanıyordu. Bir yıl sonra evlenmeyi hayal ettiği tıbbiye son sınıfındaki nişanlısının, dersini çalışırken tepesinde yanan lambanın devrilmesiyle tutuşup, canlı bir meşale benzeri damlarda koşması, bir türlü yakalanamaması, önüne ip gerilerek düşürüldüğünde ise iş işten geçmiş olması sonucu onu yitirmek... Unutamamıştı... Unutmayacaktı. Ağlıyordu. Ölünceye kadar ağlayacaktı. Teyzelerinin ardından ağlayan ev halkının arasında, hıçkırarak bağıra bağıra ağlayan dört erkek çocuk da vardı. Enver, Enis, Orhan, Yusuf...

Hadiye, birkaç gün önce Bulgar çapulcularının bindikleri atlar arasındaki Berrak'ı da hiç unutamayacaktı. Evinden uzaklara götürülmesine boyun eğmeyen, çifteler atan, şaha kalkan, kaldırımlardan ateş çıkaran Berrak gözlerinden hiç ama hiç gitmeyecekti. Başının içine bütün yürek parçalayıcı görüntüsüyle resimlenmişti.

Çocukluğunun da, ilk gençlik yıllarının da en güzellerini yaşadığı yerlerden ayrılıyordu. Onu anılarıyla, görüntüleriyle, sevgiyle bağlayan sağlam bağlar çatırdıyordu. İçinde fırtınalar kopuyordu.

Vapur üst üste düdük çalıyordu. Yolcu geçirmeye gelenlere 'gidin, biz acı tatlı bütün yükümüzle gidiyoruz, hoşçakalın' diyordu sanki. Burnunu açık denizlere doğru çevirmişti. Yavaş yavaş hızlanıyordu. Rıhtımdan ayrılırken Hadiye'nin yüreğindeki bağlar gerilmeye başlamıştı. Gerildikçe acılar artıyordu, artıyordu. Fakat kopmuyorlardı. Öylesine sağlamdılar ki. Rıhtımdaki sevdiği erkekle sevdiği kadın gittikçe ufalıyor, küçülüyorlardı.

* * *

Seher Hanım ve damadı Vehbi Bey, eve döndüklerinde gidenlerin yerlerinde bıraktıkları büyük boşluk ikisine de dayanıl-

maz ölçüde acı verdi. Fakat hayat sürecekti. Bu böyle gelmiş böyle gidecekti. İnsanoğlu etten sudan kandan yapılmaydı. Ama bu karışım çok güçlüydü. Dayanıklıydı. Çileler çekilirken duyulan acı, insanı yaşamaktan vazgeçiremiyordu. Yiyecekler, içecekler, uyuyacaklar, oynayacaklar; ağlayıp gülecekler, dayanılmaz acıları çekecekler, fakat yine de hayata dört elle sarılacaklardı.

Seher Hanım akşam yemeğinden sonra damadına ve kızına ertesi sabah erkenden çiftliğe gideceğini söyledi. Vehbi Bey'in "Müsaade ederseniz ben de sizinle geleyim anneciğim" sözlerine Seher Hanım'ın cevabı kesindi.

"Sizin gelmeniz doğru olmaz. Bana en iyi refakatçı yine benim."

Ve uykusuz geçen bir gecenin sabahında yatağından kalktı. Konak halkının hiçbirisi uyuyamamıştı. Konağın sol yanındaki ahırlarda gündüz başlayan şamata gece naralara, sarhoş bağırışmalarına dönüşmüştü. Komitacılar zaferlerini kutluyorlardı. Müzik çalınıyor, horalar tepiliyordu. Çoğu civardaki çiftliklerden çalınmış koyunların, piliçlerin kızarırken çıkarttığı kokular ortalığı kaplamıştı. Seher Hanım'ın yüreğinde bir büyük sızı daha vardı. Gözleri hiç görmeyen sevgili kısrağı Berrak huysuzluk ediyor olmalı ki kamçılanıyordu. Onun feryatlarını duyuyordu. İçi bağrı zaten yanmaktaydı. Berrak'ın acısı da bu yangının tuzu biberiydi.

Sabah, beyaz çizgileri bulunan dar yenli, geniş etekli siyah alpaga kumaştan yeldirmesini giydi, sanki Berrak'la gidecekmiş gibi bir garip his duymaktaydı. Tabancasını sağ cebine yerleştirdi. Başına siyah örtüsünü örttü. İki ucunu her zamanki gibi kulaklarının arkasına attı. Tek başına evden çıkarken dışarıda kimselere görünmek, kimseyle konuşmak da istemiyordu. Islahhane Caddesi'nde bir kira arabası çevirerek bindi. Başını çevirdi. Denize baktı. İtalyan gemisi, evladı ve torunlarıyla birlikte küçük Şayancığı da sağ salim İstanbul'a götürecekti. Hiç olmazsa onlar, karanlık günler yaşanırken o acıları tatmayacaklardı. Cahitçiğin hayalinden, çiftlikte geçen son birkaç gün çalınamayacaktı.

İstasyona geldiğinde, kira arabasından indi. Gişeden Avrethisar'a bilet istedi. Gişedeki yıllardır tanıdığı Rum memur ile Rumca konuşuyordu. Memur şaşarak baktı. İki eski dosttular. Çiftlikten dönüşlerinde Seher Hanım'ın elindeki çanta dolu olurdu. Tereyağlar, peynirler, meyvalar, taze köy ekmekleri gişede boşalırdı. Memur gözlüğünün üstünden baktı. Şaşkındı.

"Hanım sana bilet kesmeyeceğim. Avrethisar yok artık. İstasyonu bırakmışlar. Kendilerine gerekir diye, gerisi yakılmış. Katliam olmuş."

"Ben Avrethisar'da kalmayacağım ki Yorgi Efendi. "

"Ne? Çömlekçi Çiftliği'ne mi gideceksin? Aman Allahım. Sen aklını mı kaçırdın hanım. İlk önce Yunan çeteleri kasıp kavurdu. Sonra Bulgar komitacıları yaktı yıktı, talan etti. Sen hâlâ oraya gitmeyi düşünüyorsun."

"Her ne halde ise görmem gerekli Yorgi Efendi, mal canın yongası."

"Yonga derken canından olacaksın be hanım. Bizler dostuz, birbirimizi severiz, sayarız. Gel bu eski gâvur dostunu dinle, gitme."

"Estağfurullah, gâvur da ne kelime, hepimiz bir Allah'ın kuluyuz Yorgi Efendi."

"Bilirim, bilirim seni. Sen de beni bilirsin ama senin canına kıyarlarsa yanarım."

"Sağ ol, gitmem gerek. Orada insanlarım var. Öldüler mi kaldılar mı, görmeliyim. Sen kes biletimi."

"Benden günah gitti. Başına bir işler gelmez inşallah. Sonra Yorgi beni uyarmadı deme."

Bileti uzattı.

"Der miyim hiç Yorgi Efendi. Haydi allahaısmarladık. Hakkını helal et."

"Benim ne hakkım var ki, sen helal et. Yıllar yılı dolu gelen ellerin burada boşaldı. Çoluğumun çocuğumun kursaklarında hâlâ senin ikramların var."

"Estağfurullah estağfurullah, onlar küçük şeyler. Söz etmeye bile değmez."

El sıkıştılar. Yorgi Efendi kompartmana kadar onunla geldi.

Tren kalabalıktı. Seher Hanım'ı her zamanki gibi pencere kenarında bir yer bularak oturttu. Tekrar el sıkıştılar.

* * *

Çiftlik evi sağından solundan yakılmış, yıkılmıştı ama yine baş eğmemişti. Kırık camlar, parçalanmış kapılar talancıların saldırılarına uğradığını gösteriyordu. Tek atlı talika'dan kapı önünde indiğinde subaşı onu karşıladı. Yüzü gözü çürük, yara bere içindeydi. Sol elinde sargılar vardı. Seher Hanım'ı karşısında görünce ağlamaya başladı. Onun ellerine atıldı. Seher Hanım kollarını açtı ona, kucaklaştılar. Bu, ellerin kolların aracılık yaptığı bir yürek kucaklaşmasıydı. İkisi de ağlıyordu. İçeri girdiler. Dövüldüğü, hırpalandığı açıkça gözüken subaşı yardımcısı, ocak başına bir minder attı, bir yastık dayadı. Hanımın oturmasına yardım etti. Eline bir fincan kahve tutuşturdu. Subaşı belindeki kuşağından teneke bir tabaka çıkararak uzattı.

"Gümüş kutumu Rumlar çarptı, altın kösteğimi Bulgarlar..."

Seher Hanımın karşısına diz çökerek mindere yere oturdular.

"Allah'tan gelen kazaya, rızadan başka çare var mıdır ki? Ama bütün bu olanlara Allah da razı değildir."

Ve Seher Hanım'la göz göze bakıştılar. Seher Hanım'ın gözlerindeki sessiz soruyu subaşı da gözkapaklarını kapayıp açarak, başını iki kez öne eğerek cevapladı.

"Beni çok dövdüler. Birinci gelenler de ikinci gelenler de. Öldürmediler. Hanımın altınlarını burada saklarmış, bir dahaki gelişimizde nerede olduklarını bize söyleyeceksin. İşte bu yüzden seni öldürmüyoruz. İkinci gelişimizde bülbül olacaksın. Sonra da canını cehenneme yollayacağız.' diyorlardı.

Benim cevabım kısaydı. 'Benim hanımım çok akıllıdır. Altını varsa bile burada gizler mi hiç. Buraya sık sık Rum, Bulgar eşkiyaları gelirler. Hiç böyle yerde para bırakır mı o. Parası varsa bile herhalde şehirdeki bankalardadır. Ama yoktur. Sorun buradaki Rum ırgatlara, Bulgar yarıcılara. Bütün kazandığını

onlarla bölüşmez miymiş? Anlarsınız o zaman' diyordum."

Seher Hanım gözlerinin yaşını sildi. "Sağ ol" dedi. Anlamıştı gizli kasası ele verilmemişti. Kızının mücevherleri hâlâ yerinde duruyordu. Yeniden içtenlikle mırıldandı:

"Sağ ol, sağ ol subaşım."

O gece Seher Hanım'a yanan ambarların bulunduğu bodrum katında, bir döşek serdiler. Kendileri de biri onun ayak ucunda, öbürü kapı önünde nöbet tutarak beklemek üzere oturdular. Piştovları dolu, kurşunları yanlarında, baltalar el altındaydı. Seher Hanım da tabancasını yastığının altına koyarak gözlerini yumdu. Gözkapakları örtülmüştü ama subaşının ağlamaklı sesiyle anlattıkları resim resim gözlerindeydi. Bu resimler canlıydı, renkliydi, sesliydi. Yunanlıların ilk önce yaktıkları ormanı görüyordu. Bir körpe ormandı, şimdi dalları kavrulmuş, toprağa saplı kara gövdeler, dalsız budaksız, filizsiz kalmıştı... Alandaki ağıllar boşalmış, çapulcular koyunları sürüler halinde önlerine katarak götürmüşlerdi. Daha çok işler yapacaklardı ama arkadan Bulgar komitaları sökün etmişti. Yunan çetelerini öldürerek, kaçanları sırtlarından vurarak bozguna uğratmışlardı.

Zulüm ondan sonra başlamıştı. Bütün Müslümanları camiye doldurmuşlardı. Tenekelerle gaz dökmüşler, sonra da yakmışlardı. İki subaşı üstü örtülü bostan kuyusunun içinde saklanarak canlarını kurtarmışlardı. Bulgarlar bütün sığırları, haradaki atları, kısrakları önlerine katıp çıkarmışlar, komitacı başları en nadide hayvanlara kendileri binmişlerdi. Çiftlik binasını giderayak ateşe vermişlerdi. Fakat gökten inen rahmet sağanak halinde yağınca, bina yanmaktan kurtulmuştu.

Arada esen şiddetli rüzgâr hiçbir yeşil dala, yaprağa dokunamıyordu artık. Kırık camlardan binaların içine dalıyor, yarı yanık devrilmiş kapılardan çıkıyordu. Rüzgârın dolaşmasından doğan hiç alışılmamış seslere karışan bir başka ses daha vardı. Bostan dolaplarından birinin her nasılsa öldürülmemiş beygiri, çözülüp açığa alınmadığı için duraklaya duraklaya bostan do-

labını çevirmeyi sürdürüyor olmalıydı. Arada bir açlıkla kişniyordu. Bostan dolabının inildeyen sesine eşlik eden aç ve yorgun hayvanın feryatları, öylesine garip ve ağır bir acı yüklüydü ki Seher Hanım dayanamadı, yatağından doğruldu. Subaşıya seslendi.

Subaşı ile yardımcısı fırladılar yerlerinden.

"Buyur hanım, emrin..."

"Şu zavallı hayvanı kurtarın Allah rızası için. Bir de yem torbası takın boynuna. Bırakın varıp kendi başının çaresine baksın."

Başkahya ile konuşan ikinci kahya silahını omzuna vurdu, baltasını eline alarak kapıyı araladı. Çıkarak karanlığa karıştı. Kısa bir zaman sonra bostan dolabının gıcırdayan sesi dindi ve beygirin feryatları sustu. Kahya döndüğünde anlattı:

"Kuyudan durmadan çekilen sularla büyük havuz dolmuş, taşmış. Bostanlar göl olmuş. Bizim emektar beni görünce sesini kesti. Yem torbası sundurmada asılıydı; taktım boynuna. Ama bu hayvanlar insanlardan daha hislidir. Artık oralarda işi bittiğini anlamış olmalı ki aldı başını dört nala kalkarak uçtu gitti. Allah selamet versin garibe."

Seher Hanım candan yürekten teşekkür etti. İkinci subaşı dışarı çıktığında yatağın ayakucunda dikilen subaşına fısıldadı:

"Biz usulca eve girebilir, karanlıkta el yordamıyla kilerdeki dolabı açabilir miyiz acaba subaşı? Ne dersin, başarabilir miyiz?"

Subaşının cevabı olumluydu:

"Sizin gelmenize gerek yok hanım. Ben arka yoldan emekleyerek gider –bahçeye açılan kapıyı kırmışlardı zaten– oradan girer, kilere girerim. Allah izin verirse emanetleri yerlerinden çıkarır, size teslim ederim. Nasıl olsa anahtarı da benim zulamda saklı. Siz hiç tasalanmayınız hanımım. Evelallah bana güveniniz."

Seher Hanım bu teklifi kabul etti.

"Neredeyse sabah olacak hanımım. Ben size bir kahve yapayım, biraz da yiyecek tedarik edeyim. Subaşı ödevini yapıp döndüğünde sizi tren istasyonuna kadar beraberce uğurlarız."

Seher Hanım böyle güvenilir kimseleri olduğu için Allah'a şükretti. Bekleme zamanının ne kadar sürdüğünü kestiremedi. Elinde bir pazar zembiliyle kapıdan giren subaşıyı karşısında görünce kahvesinin son yudumunu içti, sigarasını toprak zeminde söndürdü.

Subaşı elindeki zembili Seher Hanım'ın yanına bıraktığında yüzü kararmıştı. Fakat gülümsüyordu.

"Emanetleriniz hanımım. Dolabın içinde ne varsa çıkın ettim, o deri kutuyu da öylece zembilin dibine yerleştirdim. Üstüne bostandan bulduğum salata, ıspanak ne varsa doldurdum."

Seher Hanım'ın teşekkürü kısa sürdü.

"Sağol subaşı, Allah senden razı olsun."

Fakat bu birkaç sözcük, geçmiş senelerin birikmiş güveniyle, sevgileriyle, dostlukla öylesine dolu, öylesine yüklüydü ki, subaşı bunu anlamakta hiç de güçlük çekmedi.

Sabahı beklediler. Alacakaranlıkta bulundukları yerden çıktılar. Pazar sepeti subaşının elindeydi. Erkekler baltaları bırakmışlar, sadece silahları omuzlarındaydı. Seher Hanım sağına soluna bakmak istemiyordu fakat gözleri onun izni olmadan çevriliyordu. Tripko adlı Bulgar yardımcısını çok sevmiş ona çok güvenmişti. Beraberce yaşadıkları uzun zaman dilimi içinde bu inanışını zedeleyecek hiçbir hadise olmamıştı. Seher Hanım çevresine bakarken Tripko'nun yetiştirdiği üzüm bağlarının yanmış, kavrulmuş topraklarını gördü. Kısa bir süre önce salkım salkım üzümlerin sarktığı kütükler, şimdi topraktan çıkmış cadı ellerine benziyordu. Kara kara kırılmış dallar, bu ellerin parmaklarıydı. Seher Hanım'ın yüreği taş kesilmişti. Artık son bostan dolabının da sustuğu büyük dolabın çarkları, derin bir ölüm uykusuna yatmışlardı. Her taraf yanmış yakılmıştı. İlerideki küçük Rum kilisesi sağlamdı fakat içine Müslümanların doldurulup yakıldığı camiden taşan dumanlarla kapkaraydı.

Rençber evleri tümüyle yakılmış, buğday ambarları yerle bir edilmişti. Önlerindeki ziraat makineleri, biçer döverler, har-

man makineleri, sapanların hepsi, yangınlardan paylarını almışlardı. Çarpık çurpuk kıvrılmışlar, bükülmüş kara demir yığınlarına dönüşmüşlerdi. Arada bir önlerine delirmişcesine koşan bir tavuk fırlıyordu. Yaralı bir köpek, tüyleri yanmış bir kaz, şaşkın şaşkın yollarda dolaşıyordu. Deprem olsa, bir tufan, kasırga olsa, geride sağlam bir nesne kalabilirdi. Fakat burada yoktu. Üç yüz elli yıllık geçmişi bulunan, üstüne titreyerek özenle bakılan Çömlekçi Çiftliği yoktu artık. İnsanı yoktu. Köylüsü yoktu. Çalışanı yoktu. Yarıcısı, ortağı yoktu. Ormanı, bağları, bahçeleri yoktu. İçinde Allah'ın secdesine baş konulan küçücük camii yoktu. Kuzu koyun sesleri yoktu. Horozlar ötmüyordu. Hergün sepet sepet yumurtlayan tavuklar yoktu. Memelerinden helal ak sütler akan inekler yoktu. Her baharda yanlarında tayları zıplayan küçük soylu kısraklar yoktu. Galiç nehrinin sığ sularında, peşlerinde üçerli beşerli palazlarıyla yüzen kazlar, ördek sürüleri yoktu. Tarlalarda ot yoktu. Yıkık evlerin bacalarında duman yoktu. Yoktu, yoktu, yoktu...

Seher Hanım, düz topuklu rugan pabuçlarıyla yürüdüğü toprağı hissetmiyordu. Ayaklarıyla toprak arasındaki bağlar çözülmüştü. Uçuyordu sanki. Yıllar boyunca emek verilen Çömlekçi Çiftliği'nin sahibi de yoktu artık. O da yoktu. Kederlerinin büyüklüğü altında ezilmişti. Yoktu yoktu yoktu. Kendisi de bu yokluğun ortasında tümüyle yok olmalıydı. Gerçekten yokluğa karışmalıydı. Subaşının elindeki pazar zembilini yakalayıp nehrin akan yoluna fırlatmalıydı. Birden harekete geçti. Subaşı ne olduğunu anlamadan, içinde elmaslar bulunan zembili aldı. Fırlatıp atacaktı ki, bir ses onu olduğu yere mıhladı. Başını çevirdi, ona seslenenler Tripko'yla, karısı Maria'ydı .

"Hanımım, hanımım buralarda işiniz ne?"

Seher Hanım kendine gelir gibi oldu.

"Benim işim doğduğum günden beri buralarda değil miydi ki?"

Tripko da, karısı da ağlıyorlardı.

"Elbet hanımım, elbet velinimetimiz elbet. İşiniz buralardaydı ama artık buralar eski buralar değil ki!"

Bunları söyleyen Tripko'ydu. Sesi çok telaşlı, korkuluydu.

"Sizi görmesinler, ellerinden biz bile kurtaramayız. Subaşları yanınızdan ayrılsınlar. Trene kadar sizi biz götürelim."

"Olmaz öyle şey."

"Biz sendeniz hanımım, gelenlerden değiliz ama onlar bizden değil ki. Onlar zalim. Bizim de her şeyimizi yakıp yıktılar. Sonra kökenimizin Bulgar olduğunu anladıklarında öldürmediler. Çoluk çocuk hepimiz yaralı bereliyiz ama yaşıyoruz işte. Buna yaşamak denirse."

"Evet. Ot yok, ocak yok, para yok, pul yok, ekmek yok, et yok. Hiçbir şeyimiz yok ama işte yaşıyoruz."

Tripko subaşına döndü.

"Canımızın yaşamasını, buradan sağ salim kurtulmasını istiyorsanız onu bize bırakın. Siz başınızın çaresine bakın. Onu Avrethisar'a biz götürelim. Bir araba buluruz"

Subaşı, Seher Hanım'a baktı.

"Hakkını helal et hanımcığım."

İkisi birden Seher Hanım'ın cevabını beklediler.

"İlk önce siz hakkınızı helal edin."

"Ne hakkımız var ki hanımım, ama madem ki istiyorsun, helal olsun."

"Sen de helal et kız kardeşim Maria."

Yıllar boyunca birlikte çalışan, birlikte gülen ağlayan, yürekleriyle birbirlerini ölesiye seven bu dört insan zorla koptular. Tripko'yla karısı Maria, Seher Hanım'ı ortalarına aldılar. Maria, Seher Hanım'ın başörtüsünü tıpkı kendi başörtüsü biçiminde dolayıverdi başına, uçlarını göğsüne düğümledi.

Yarım saat sonra Avrethisar'a varmışlardı. Tren istasyonu ana baba günüydü. Yerli Rum'u, yerli Bulgar'ı da Türkler gibi ortalığı kasıp kavuran Bulgar komitalarından kaçıyorlardı. Güçlü kuvvetli Tripko, kalabalığı ite kaka Seher Hanım'a yol açmaya çalışıyordu. Güya trene binecekleri sıraya sokmaya çalışan bir Bulgar komitacı, yanındaki ufak tefek kadını trene bindirmeye çalışan Tripko'nun başına bir dipçik vurdu. Bulgarca ağır bir küfür savurdu. Tripko ona aldırmadı. Seher Hanım'ı

trenin basamağına doğru itmeye devam etti. Ancak komitacı bu kez gözlerini Seher Hanım'ın elindeki zembile dikti. Zembili almak için elini uzatınca, Seher hanım şiddetle geri çekti. Komitacı öylesine öfkelenmişti ki ikinci dipçiği Seher Hanım'ın yüzüne indirdi. Burnundan kanlar boşanan Seher Hanım, soğukkanlılığını koruyarak elindeki zembili Maria'ya uzattı. Öne atılan Maria zembili kucaklayıp bağırmaya başladı:

"O zembil benim. Çoluğuma çocuğuma topladım. Onu da mı alacaksınız? Soydunuz bizleri be!"

Bu sözler elbette Bulgarcaydı. Komitacı elini zembilden çekti.

"Vah hanımım vah. Canın çok yanıyor mu? Ah elleri kırılsın köpeklerin."

Maria basamaktaki Seher Hanım'a fısıldadı.

"Hanımım meraklanma, içinde ne varsa canım pahasına koruyacağım. İlk fırsatta eline teslim edeceğim."

"Sağol Mariacığım teşekkür ederim. Allahaısmarladık."

"Güle güle hanımcığım.

Seher hanım tıklım tıklım vagonda bir köşeye çömelerek büzülebildi. Cebinden çıkardığı mendili, kıkırdak kemiği kırılan burnundan akan kanlara bastı. Dayanılmaz acılarla geçen yolculuktan sonra binbir zorlukla evine varabildi. Evinin kapısında onu karşılayanlar, kan içinde kalan elbiselerini çıkartırken, hıçkırıklarla ağlıyorlardı. Evde uşaklardan biri doktor Çenkof'a gönderildi. Fakat bulunamadı. O da Türk dostu olduğu için Bulgarların yanında damgalı bir kişi olmuştu. Saklanıyor, nerede olduğunu evindekiler bile bilmiyordu. Çaresizlik içinde Seher Hanım'ın pansumanı evde bulunan ilaçlarla yapıldı.

Bütün bu kargaşa durulduğunda Ahsen elmaslarını sorabildi. Seher Hanım uzun uzunu anlatmak yerine "Tripko'nun karısı Maria'da" diyebildi. Annesinin haline üzülüp ağlayan Ahsen'in hıçkırıkları, elmaslarının elden gittiğini öğrenince daha da arttı.

İlkten Bulgar komitacılarla başlayan işgal, sonra Bulgar as-

kerleriyle sürdü. Fakat arkadan güçlü Yunan ordularının Selanik'e yürümeleriyle şehir düştü. Artık Selanik'te Osmanlı düşmanlığı önüne geçilmez bir hal almıştı. Yavaş yavaş soylu ailelerin evlerine baskın yapılmaya başlanmış, tabii Seher Hanım'ın konağı da bu saldırılardan payını almıştı. Hadiye'nin piyanosunun birini, güya satın alınacakmış bahanesiyle götürmüşlerdi. Sonra üst kattaki konser piyanosu gitmişti. Eve girmeye ayakları alışan soyguncular, işi zorbalığa dökmüşlerdi. Geliyor, kapıyı çalarak güya müfettişmiş, vergi memuruymuş gibi sorular soruyor, sonra evin eşyalarını yüklenerek, Seher Hanım'ın eline bir kâğıt parçası verip çıkıp gidiyorlardı.

Evde sadece kadın ve çocuklardan oluşan, korumasız bir aileydiler artık. Vehbi Bey de kısa bir süre önce işine son verildiğinden gitmek zorunda kalmıştı. Seher Hanım, evin hem erkeği hem kadınıydı. Geçim gailesini üstlenmişti. Hadiye'nin dadısı çok yaşlıydı. Rahat yaşama alışıktı. Önce o, evdekileri mateme boğarak Allah'ın rahmetine kavuştu. Cenazesini mezarlığa götürdüklerinde, Müslüman mezarlığının yerle bir olduğunu görmüşlerdi. Artık annesi Hacı Ratibe Hanım'ın, kocası Miralay Mustafa Bey'in kabirleri yoktu. Daha eski aile mezarları da yoktu. Taşları devrilmiş, ortada kalmış bir sürü ecdat mezarı, ilk önce Bulgar sonra Yunan tekmeleri, baltaları ile sökülüp yok olmuştu. Seher Hanım, içinde yaşadığı halde, gördüklerine, işittiklerine şaşıyordu. İçinde bulunduğu şehir bilmediği, yadırgadığı, gerçek olduğuna bir türlü inanamadığı bir başka Selanik'ti sanki.

İstanbul'da Yeni Hayat

Erken gelmiş bir sonbahar akşamıydı. Hava adeta kıştı. Ortalık erkenden kararmıştı. Sokak lambalarının solgun kızılımsı ışıklarında, gölgeleri yere düşmeyen insanların acele gidiş gelişleri, Hadiye'ye ne kadar hazin geliyordu. Darüşşafaka Caddesi'nin yamru yumru kaldırımlarında, atların nal sesleri de üzüntü veriyordu. Caddenin iki yanındaki dükkânların camekanları ardındaki soluk ışıklar da, evlerin sıkı sıkı örtülü perdelerinden sızan ışıklar da neşesizdi. Kira arabasının içindeydiler. Artık Enis Paşa Konağı'nın atları satıldığı, arabacı seyis de savıldığı için fayton ve kupa arabası kullanılamıyordu.

Zaten Hadiye rıhtımda kendisini kimselerin karşılamamasından, çekilen telgrafın konağa ulaşamadığını anlamıştı. Rıhtımda Şayan'ın, "Şurada kibar ölüsü bir kira arabası duruyor. Küçükhanım onu çevirelim mi?" sorusuna, Hadiye "Başka araba da yok zaten, çevir Şayancığım" cevabını vermişti.

Arabanın içine girdiklerinde, Hadiye Şayan'ın kibar ölüsü benzetişine hak verdi. Lime lime yırtık atlas yüzlü karşılıklı oturma yerlerinin yayları çöküktü. Zorlukla yerleşebildiler. Şayan Hadiye'nin soluna oturmuştu. Kaya kucağındaydı. Cahit ikisinin ortasına sıkışmıştı.

Vapur, Selanik'ten uzaklaşırken birinci mevki kamaralarına koşmuşlardı. İlk işleri üstleri başlarını değiştirmek olmuştu. Çıkardıkları üst başlarını gece basınca Şayan kamaranın lumbozundan denize fırlatmıştı. Yemek salonuna indiklerinde bebek

Kaya uyutulmuştu. Hadiye, Şayan ve Cahit tertemiz giysileriyle şıktılar. Dalgasız bir denizde güzel bir yolculuk yapmışlardı. Hadiye kendini çok iyi hissediyordu. Sanki henüz on altı yaşında bir genç kızdı, amcası ve teyzesiyle Halep'e ulaşmak için vapurla İskenderun'a gidiyorlardı.

İçinden "Keşke bu yolculuk daha uzun sürseydi" diyordu. Üzüntülere, ayrılık acılarına, doğduğu şehrin felaketle karşı karşıya oluşuna arkasını dönmüştü sanki. Düşünmek istemiyordu. Kalan son dayanma gücünü de üzülerek yitirmemeliydi.

Akşam vakti vapur Galata rıhtımına yaklaşırken güvertedeydi. İstanbul nasıl sönük, karanlık ve kasvetli göründü Hadiye'ye. Rıhtımdaki gürültü patırdı, bağrışmalar göğe yükseliyordu. Yolcu karşılamaya gelenler, merdivenlere hücum eden hamallarla karmakarışıktı. Şayan Kaya'yı Hadiye'nin kucağına vererek hamallardan birini çevirmişti. Hamal küçük dengi sırtına vurmuştu. Bavulu da kolundan yakalamıştı. Koşuyordu. Şayan zor güç onu durdurdu. O sırada kibar ölüsü diye biraz hor gördüğü arabayı çevirdi. Hadiye'nin ağzını açtırmıyordu. "Bırak şimdi pazarlığı Şayan" deyişlerini, "Küçük hanımcığım olur mu öyle şey. Bunlara yüz vermeye gelmez, bizi soyarlar vallahi" diye cevaplıyordu. Küçük hanımın hiçbir zorlukla karşılaşmasını istemiyordu. Madem ki Şayan yanındaydı o rahat etmeli, yorulmamalı, üzülmemeliydi. Araba Otlukçu Yokuşu'nun başına geldiğinde, arabacı gıcırdatarak frenlerini çekti. Sonra yere atladı. Arabanın yavaş yavaş ilerlemesi için hayvanlarının önüne geçti.

Hadiye çocukluğundan beri bu Arnavut kaldırımı döşeli yokuşta arabayla gitmekten hoşlanmazdı. Kucağındaki Kaya'yı sol eliyle göğsüne basarken sağ eliyle de Cahit'i sıkı sıkı tutuyordu. Son dayanma gücünü iki yavrusunu korumaya harcıyordu sanki. İçini sebebini çözemediği bir kaygı, bir tükenişin karanlığı kaplayıvermişti. Şayan'ın "Burası burası, arabacı dur" sesiyle silkindi. Başını sol pencereden yana çevirdi. Evet gelmişlerdi. Enis Paşa Konağı'nın kapısı önündeydiler. Şayan ara-

banın kapısını açtı, basamağa basmadan yere atladı. Kapının da tokmağına yapışarak hızla vurmaya başladı. Bir yandan da usul usul söyleniyordu.

"Ölü toprağı mı serpilmiş bu uşaklara. Ahçıbaşı ve yamakları da mı duymazlar kapının tokmağını!"

Gerçekten kapı açılmıyordu. Arabacı tekerleklerin önlerine birer taş koymakla meşguldu. Arabasını sağlama aldıktan sonra arka tarafta bağlı denkle bavulu, kapının önüne indirdi.

"Küçük hanım sen paramı ver de ben savuşayım."

Şayan bu sözlere pek aldırmayacaktı ama Hadiye'nin sesiyle döndü.

"Al çantamı, Şayan. Arabacının parasını ver. Nasıl olsa kapıyı bir duyan bulunacak."

Şayan parayı verdi. Hadiye'yle Cahit de inip arabacıyı başından savdıktan sonra kapıyı tokmaklamaya koyuldu. Neden sonra kapı açıldı. Konağın en küçük halayığı Ziynet'ti bu. Kapıdakileri görünce geriye doğru çığlık çığlığa bağırdı:

"Geldiler, geldiler... Küçükhanımefendi geldiler. Aman Allahım."

Sonra Hadiye'ye döndü:

"Hanımefendi ne kadar üzülüyordu. Telgraf biraz önce gelmişti. Karşılayıcı gönderildi ama yetişemedi. Geldiler geldiler, küçükhanımefendi geldiler!"

Şayan'a sarılmıştı:

"Dur kız, bebeğimizi ezeceksin. Aman Allahım, bu da Cahit Hanım mı?"

Biraz sonra açık kanadın önüne Münire Hanımefendi dışında bütün konak halkı üşüşmüştü. Kalfalardan birisi Cahit'i kaptı, öbürü bavulu yakaladı, birkaçı dengi içeri aldılar.

Hadiye sağdaki bahçeden gelen günün son aydınlığında, üstüne atılanların, boynuna sarılanların, elini eteğini öpmek isteyenlerin hepsinin ne kadar solgun, ne kadar zayıf, sıska olduklarını gördü. Sağdaki mutfağın kapısı örtülüydü. Mutfağın üstünde ahçı ve yamakların kaldığı odaların pencereleri karanlıktı. Niçin bu pencerelerde ışık yok; beyaz külahı yana yıkılmış ahçıbaşı Hasan Ağa nerede diye düşündü. Hasan Ağa'nın gü-

leryüzünü ararken yoksa aslında eski günleri mi özlüyordu? İçini çekti.

Bavulla denk içeri alınmıştı. Büyük kapının kanadı, dışarının karanlığı ile içerinin hüznünün arasını böldü ve kafile hep beraber üç basamaklı merdivenlerden mermer sahanlığın camlı kapısını geçerek, selamlığın koridoruna çıktı. Oradan üst harem bölümüne giden merdivenlerin kapıları açıktı.

Merdivenlerden yumuşak küçük adımlarla yukarı çıktığında, Hadiye trabzana bir eliyle yaslanmış duran teyzesini gördü. O da ne kadar zayıflamıştı. Büyük sofada yanan lambanın ışığında yüzü de sarıydı. Kocaman siyah gözleri kederle parlayan, teyzesinin yüzü müydü? Sevinmiş miydi? Heyecanlı mıydı? Üzgün müydü? Hiç de birbirinden ayıredilemiyordu. Hadiye teyzesinin konuşmasını heyecanla bekledi. Onun onurlu, olgun, kendine güvenen, soylu kişiliğine yaraşan ses tonunu çok severdi."Hoş geldiniz, sevgili yavrularım, hoş geldiniz sefalar getirdiniz."

Teyzesinin sesindeki titreyiş de yüzü kadar hüzünlüydü. Hadiye ilk önce teyzesinin ellerini yakalayarak göğsüne bastırdı. Sonra eğilerek, öptü, öptü. "Aman Allahım ne kadar özlemişim. İçim hasretle yanıyormuş meğerse" diye düşündü.

"Hadiyeciğim telgrafın geç geldi. Sana karşılayıcı yolladık ama bak yetişememiş. Kusura bakma yavrum. "

"Kusur mu olurmuş hiç teyzeciğim, geldik işte. Şükür kavuşturana."

Teyzesinin açılan kollarına sokuldu. Bu küçük ulu kadın, nasıl da bu kadar zayıflamıştı ama yine sığınılacak kadar büyüktü. Bir süre öyle göğüs göğüse kaldılar. Hadiye'nin gözleri yaş içindeydi. Teyzesinin gözleri ise buğuluydu. Ayrıldıklarında, Hadiye dizleri yanında heyecanla onları seyreden Cahit'i gösterdi.

"İşte teyzeciğim, bu Cahit, bu da Kaya. "

Münire Hanımefendi eğilerek çocukları yanaklarından öpüp, saçlarını okşadı.

"Allah ömürlü etsin, analı babalı büyütsün inşallah."

"Dualarınızla sevgili teyzeciğim."

Münire Hanımefendi yeniden Cahit'e eğildi, elbisesinin yakasının önündeki, içinde paşasının portresi bulunan minyatür iğneye yakından baktı. Sonra gözlerini Hadiye'ye çevirdi.

"Nereden buldun paşamın bu resmini Hadiye?"

"Halep'te çekilen bir resmi vardı bende, o resmi Viyana'ya gönderdim, orada yapıldı. Kızım doğuncaya kadar ben takıyordum, artık onun oldu. Çok güzel değil mi teyzeciğim?"

"Gerçekten güzel bir minyatür, çok hoşuma gitti. Benim vefakâr kızım, sağol."

Birden durdu. Yüzünde sezilmesi güç, içi titreyerek bir sevincin uçucu gölgesi belirmişti. Hadiye teyzesine baktı.

"Kızların çok güzel maşallah. Bahtları da güzel olur inşallah."

Hadiye, teyzesinin kızını beğenişine öylesine sevinmişti ki kendini uçacakmışcasına hafif hissetti. Münire Hanımefendi yanındaki Kamer Kalfa'ya döndü.

"Kevser Hanım, Enis, Münire neredeler?"

"Onlar evde yoklar efendim, sabahtan annesine gitmişlerdi."

Münire Hanımefendi, sanki Hadiye'nin çocuklarına gösterdiği sevgiyle evin asıl çocuklarının hakkı yenilmiş gibi bir ses tonuyla konuşarak Hadiye'yi şaşırtmıştı. Kendilerine gösterilen ilgide hiçbir abartma yoktu ki; iki taraf da birbirlerini özlemişlerdi. Kavuşmanın heyecanı samimi ve karşılıklı idi. Acaba teyzesi onların bu karşılama töreninde bulunmamalarına sevinmiş miydi? Yoksa kızmış mıydı? Hadiye bunu ayırt edemedi. Teyzesinin sözleriyle düşünceleri başka yola dönüverdi.

"Sana kızlık odanı hazırlattım. Çocuklar için de bir karyola ile bir beşik koyduk. Siz şimdi gidin dinlenin. Yemekte görüşürüz."

"Sağ olun teyzeciğim."

Hadiye içinde nedenini net olarak çözemediği bir burukluklа koridora doğru yürüdü. Yorgun değildi ki... Sadece kavuşmanın, özlem gidermenin heyecanıyla doluydu. Teyzesi onu neden odasına çağırmamıştı? Annesinin, kocası Osman

Nuri Bey'den uzaklaştığını duymamış olamazdı. Onun düşüncelerinin ne halde olduğunu sormamıştı. Ahsen ablası ve oğulları hakkında da ilgisiz kalmıştı.

* * *

Enis Paşa Konağı'ndaki yaşam başlamıştı. Ertesi gün hamamın hazır olduğu haberi Hadiye'ye ulaştığında Kamer Kalfa memnundu.

"Çoktandır külhan yaktırılmıyordu. Kışa odun tasarrufu için. Bugün şerefinize yakıldı. Bütün hane halkı bayram ettik. Kızan hamama alışmışız küçük hanımefendiciğim."

Hadiye, Şayan ve çocuklarıyla aşağıya indi. Hamamın bulunduğu Malta taşı döşeli bahçeye üç basamak merdivenle çıkılırdı. Konağın devamlı Kırkçeşme suyu akan çeşmesinin musluğu hâlâ tıp tıp tıp diye altındaki yalağa damlamaktaydı. Sağdaki selamlık duvarı boyunca uzanan çiçekliklerde kasımpatları açmıştı. Beyaz, sarı kasımpatlardı bunlar. Hamamın kapısının yanındaki duvarın üstünden Haliç sırtları görünüyordu.

Her yan öylesine sessizdi ki Hadiye bir an kendini rüya görüyor sandı. Bu bir geçmiş zaman düşüydü. O an içinde hiç değişiklik yoktu. Sanki çocuk veya genç kızdı. Bütün hayat geriye dönmüştü. Sanki Paşa amcası misafirleriyle selamlıkta sohbet ediyor, hamam bahçesinden camlı çift kapıyla ayrılan büyük taşlığın duvarındaki dönme dolabın gıcırtılı sesi duyuluyordu. Yemek kokuları burnuna geldi. Ahçıbaşı bugün neler döktürmüştü acaba? Taşlıkta genç körpe halayıklarla koşuşarak kahkahalar atan kızları, konağın en emektar kalfası kilercibaşı Hasene azarlayacaktı şimdi.

"Sizi köpeoğlu köpekler, yine azdınız. Sizin yemeklerinizi kısmalı. Yiyip yiyip kuduruyorsunuz. Konağın içinde göreceğiniz iş mi yok da burada koşmaca oynamaktasınız? Haydi bakalım def olun karşımdan."

Yine kıkırdamalar, kahkahalar, koşuşturmalar... Kahkahalar kıkırdamalar bıçakla kesilmiş gibi duruvermişti. Bir hışırtı-

nın yerde sürünüşünü duyuyordu. Münire Hanımefendi'nin kat kat tafta eteklerinin hışırtısıydı bu. Hiç azarlamazdı kızları, fiske bile vurulması yasaktı. Ama o, uzun eteklerini hışır hışır ses vererek geliverdi mi ortalık süt liman kesilirdi.

"Küçükhanım Cahit huysuzlanıyor, sizi istiyor. Küçüğü yıkadım. Soğuklukta havlularına sarılı, üstünde kürk örtüsü uyudu bile."

Hadiye şaşırdı. Neler söylüyordu bu Şayan kız? Sonra birdenbire rüya silindi. Başının içindeki resimler eski albümlerin sayfaları arasına gizleniverdiler.

"Öyle ya elbette, beni bekleyecek melek yavrum, elbette anasını isteyecek."

Geçmiş zamandan içinde yaşadığı zamana küçük adımlarla çabucak dönüverdi. Kalın, sarı vernikli tahtadan yapılan küçük kapılı hamama yürüdü. Dışı, büyük başlı demir çivilerle süslüydü. Kapıyı itti. Gülümsedi. Bu küçük kapı ne kadar da ağırdı. Zorlukla açılırdı. Çünkü arkası kırmızı düğmelerle tutturulmuş kapitone kumaş kaplıydı. Bir ucu kapının pervazına bağlı, ucunda üstü pamuktan ve kırmızı çuha sarılı ağır bir tokmak vardı. Kapı dıştan itildiğinde arkadaki tokmak tümüyle açılmasına izin vermez, ancak insan geçecek kadar aralanırdı. Böylece açık kalarak hamamın soğukluğuna, dışarının havasının girmesi önlenirdi.

Hadiye kapıyı iterek içeri girdi. Küçük hamamın karşısındaki kapı aralıktı. İçerisi, hamam bölümü büyüklüğündeki soğukluktu. Hamamdan havlulara sarılarak çıkıldığında, pembe, mavi, beyaz ipekli sırmalı örtülerle kaplı şiltelerin bulunduğu bu yerde dinlenilir, şerbetler, limonatalar içilirdi.

Soğukluk da aynı hamam bölümü gibi, tavanındaki renk renk camlardan ışık alırdı. Hadiye kapıdan içeri adımını atınca yine geçmiş zamanlara geçiş yapmışcasına duraladı. Sedirin üstünde pembe Halep işi sırmalı örtüler seriliydi. Orada kürk örtünün altında yatan kendisiydi sanki. Kenarda bekleyense ablası Ahsen'di. Kısa bir süre sonra dadısı başına tülbent bağlayacak, vücudunu havlularla ovarak iyice kuruduğuna inandıktan sonra giydirecek ve kürk örtüye sarıp sarmalayarak hamamdan çıkaracaktı.

"Ama anneciğim ben beklemekten sıkıldım."

Hadiye gerilere kaçan düşüncelerinden, zamana dönüverdi.

"Bağışla sevgili yavrum, geldim, geldim işte."

Evet, kızının sesiyle geriye dönmüştü. Artık tümüyle yaşadığı zamanın içindeydi. Çabuk çabuk Cahit'in elbiselerini çıkardı, açık duran bohçadan peştemalını alıp çabuklukla soyunarak sarıldı. Ayaklarına nalınlarını giydi. Sıcak bölüme girerken Şayan'a döndü.

"Sen Kaya ile çık, bizi bekleme. Bana kızlardan birini gönder."

Cahit'in elinden tuttu. O da nalın giymek istemişti.

"Ama burada sana göre nalın yok güzel meleğim."

"Ayaklarım yanmaz mı taşa basarsam?"

"Hayır, taşlar ılıktır, hoşuna gidecektir. Ama haydi ben de çıplak ayakla sana arkadaşlık edeyim."

Cahit öyle mutluydu ki. Selanik'teki evin hamamının tavanında böyle balon gibi şişmiş renk renk pençereler yoktu. Bu kadar kocaman da değildi.

Sıcacıktı. Musluğu açmıştı annesi. Birinden su değil de duman akıyordu sanki. Annesi bir küçük tas uzatmış, "İstediğin kadar su dökebilirsin" demişti. Fakat Cahit su dökmek değil de kurnanın içindeki suya girmek istiyordu. Hiç durmadan kuşça bir cıvıltı halinde konuşuyor, arada bir de şarkılar söylüyordu. Sonunda annesinin dizleri üzerine yüzükoyun yatırıldı. Gözlerine sabun kaçmaması için Hadiye kızını hep böyle yıkardı. Sabunlandığında ortalık gül kokmuştu. Cahit kendini bir gül bahçesinde sanıyordu. Suları çağıl çağıl akan gül bahçesi. Bunu annesine söyledi.

"Sular akıyor, güller kokuyor. Ne güzel, ne güzel..."

"Sen de bu gül bahçesinin bülbülüsün bebeğim."

Cahit annesiyle bu hamam keyfini bütün yaşamı boyunca hep hatırlayacaktı. Her anışında yüreği burkulacaktı çünkü, o yıllardan sonra bir daha böyle muhteşem bir dekor içinde ana kız sefa yapmamıştı. Yapamamışlardı.

Enis Paşa Konağı çok büyüktü. Sofalar, koridorlar, harem-

den selamlığa geçiş koridorları boştu. Yerden iki katlı konağın cihannüma –dünyayı gören anlamında– denilen, çatıda bir büyük camekanlı odası vardı.

Cahit çok meraklıydı. Kısa zaman sonra konağın odunluklarını, kömürlüklerini, ambarlarını, kileri gezmiş, öğrenmişti. Kilercibaşı Hasene Kalfa, kileri merak ettiğini söyleyen Cahit'i kilere götürmüştü. Belinde bir deste anahtar asılıydı. O anahtarlardan birini seçerek kilerin kapısını açmıştı. Beraberce içeri girmişlerdi. Cahit birdenbire Selanik'teki çiftliği hatırlamıştı. Oradaki kilerde soğan, biber, baharat diye ona gösterdikleri şeylerin kokularıydı bunlar. Ve şimdi içinde bulunduğu, yarıları boşalmış çuvallara birer birer bakıyordu Cahit.

"Onlar bir zaman ağızlarına kadar dolardı sultan kızım."

"Şimdi niye yok Hasene Kalfa?"

Hasene Kalfa başındaki yemeninin ucuyla gözlerini siliyordu. Sesi de bir boğuk çıkmıştı.

"Yine olacak akıllı kızım benim, yine olacak. Bu konağın şanlı şöhretli paşası bizleri koyup gitti. Şimdi öksüz kaldık da o yüzden."

"Yani benim paşa babamdan mı söz ediyorsunuz?"

Cahit sesini yavaşlattı. Hasene Kalfa'ya daha da sokuldu.

"Annem her zaman paşa amcasına gizli gizli ağlar. Onu ben görmedim ama çok seviyorum, çok sevdiğim için annem içinde onun minyatürü bulunan iğneyi bana verdi."

Hasene Kalfa ile Cahit'in arasındaki dostluk kiler odasını gezerken kurulmuştu. Hasene Kalfa birer birer çuvallarda bulunan kuru besin yiyeceklerini anlatmıştı ona. Cahit her gördüğü ile ilgiliydi. Mercimekten ne yemekler yapıldığı öğrenmişti.

"Mercimek çorbasını severim ben."

"Hemen bu akşam bir mercimek çorbası listeye koyalım öyleyse."

"Sizde listeyle mi yemek pişer Hasene Kalfacığım?"

Hasene Kalfa, Cahit'i kucaklayarak havaya kaldırdı. Bağrına bastı.

Kamer Kalfa konağın kahvecibaşısıydı. Çevresindeki ya-

makları, halayıkları hep çatık kaşla konuşarak idare etmek yolundaydı. Az konuşur, az güler, ciddi bir genç kızdı. Evlenmemişti. Bu kısmet işi değildi. Talipleri olmuştu. "Erkek kahrı çekmem" diyerek isteyenleri reddetmişti. Cahit'le dostluğu da haremdeki kahve ocağı denilen büyük odayı keşfetme isteği sırasında kurulmuştu. Cahit için kahve ocağı çok ilgi çekiciydi. Büyük camlı dolaplarda çeşitli biçimlerde fincanlar, bardaklar sıralıydı. Fincanların üzerlerinde zarf denilen gümüşten altın kaplama işlemeli süslü kılıflar vardı. Kulpsuz kahve fincanları bu zarflar içine yerleştirilirdi. Böylece kulpsuz fincanların tutulması rahat olurdu. Zarflı kahve fincanları gibi zarflı bardaklar da vardı. Sonra normal kulplu su, şerbet, limonota bardakları da mevcuttu. Bu camlı dolabın içi bir züccaciye mağazası kadar zengindi. Gümüş veya altın kaplama zarfların içine Çin, Alman, Fransız kökenli nadide porselen fincanlar yerleştiriliyordu. Bu fincanların ikram sırasında konulacağı çeşitli boyda gümüş tepsiler öylesine zarif ve güzeldiler ki. Hepsi her zaman ovuluyordu; pırıl pırıldılar. Camlı dolabın raflarında sıralı fincan ve bardaklar, gelen konukların derecelerine göre kullanılırdı. Yüksek mevkideki misafirlere altınlı zarflarda, Çin porseleni fincanlarla kahve ikram edilirdi. Kahveleri içenlerin zevklerine göre kahve yapardı Kamer Kalfa. Koyu, açık, az şekerli, orta şekerli, sade, hepsini bilirdi. Kahveler her zaman bol köpüklü olurdu. Kamer Kalfa işinde o kadar ustaydı ki...

Harem bahçesine bakan kahve ocağı odasında, çok büyük bir ocak vardı. Ateşi her zaman yanan odunların közlerinin bir kısmı, büyük bir küpte söndürülürdü. Eğer ocakta kor bulunmadığı sırada kahve istenirse, söndürülmüş küçük kömürlerden bir kürek dolusu çıkarılır, ocağa konur, üzerine biraz ispirto dökülürdü. Kibritin çakılmasıyla birlikte kav gibi kuru kömürler hemen yanıverirlerdi. Bu odanın diğer camlı dolaplarında sayısız çeşitte porselen sofra takımları korunurdu. Bu dolaplarda gündelik kullanımın dışında çıkarılan Fransız Limoge, Alman Rosentall, Çin ve İngiliz porselenlerinin en nadideleri ve daha tek tek seçilmiş yemişlikler, yüksek ayaklı, kulpları içinde buz konulacak yuvaları bulunan çeşitli renkte ve zarafet-

te sofra sürahileri, çiçeklikler, vazolar, kül tablaları, sofra nihaleleri, nihale üzerine sıcak yemek konulabilen altlıklar, içlerine peçete geçirilen gümüş, porselen, kristal peçetelikler, üstlerine çatal, bıçak kaşık konulan çatallıklar, tuzluklar ve bileziklerin hepsi zarif ve bilgili bir hanımın seçimiyle alınmış, toplanmış şeylerdi. Bir büyük dolabın çekmecelerinde ise hepsi ketenden olmak üzere sayısız sofra örtüsü sıralıydı. Hepsi kolalı, ütülü, beyaz işlemeliydiler. İpek işlemeliler pastel renklerdeydi. Hepsi birbirinden güzel ve göz nuru dökülerek işlenmiş nadide örtülerdi.

Yirmi dört kişilik yemek masasında yenilen günlük yemekler için bu zarif keten örtüler ve peçeteler kullanılırdı. Yemek odasında, kapı yanlarında gümüş musluklu, midye biçimi el yıkama kurnaları olmasına karşın altın süslemeli gümüş leğen ve ibrik de her zaman kapının yanındaki setin üstünde dururdu. Koluna attığı sırma püsküllü keten havlu ile bir genç kız isteyenlere ibrikten su dökerek ellerini yıkamalarını sağlar, sonra da havluyu uzatırdı.

Cahit odasına ilk girdiğinde, Kamer abla onu önünde büyük pirinç mangalın bulunduğu köşe minderine oturtmuş, sonra da mini mini çiçek biçimli fincanla kahve ikram etmişti.

Cahit, ara sıra annesinin fincan tabağına boşaltığı kakuleli kahveden içmeye bayılırdı. Ama böyle köşeye kurularak bir minik fincan dolusu kahve ikramı ilk kez oluyordu. Kamer abla da kendi kocaman fincanına kahve boşaltmıştı. Karşılıklı misafircilik oynuyorlardı sanki. Kahvelerini içerlerken Kamer Kalfa ondan Selaniklileri sormuştu. Cahit aile içinde olanlar konusunda çok şeyler bilmekteydi. Fakat Kamer ablasına sadece Selanik'e Yunanlıların girdiğini anlattı. Büyükbabasının evden gittiğinden söz etmedi. Annesinin yatak odasının penceresi önünde her sabah öterek herkesi uyandıran beyaz horozun ötüşünü taklit etti. Sonra Cahit, Paşa babasının fincanını görmek istedi.

Kamer Kalfa dolabı açtı. İçinden köşede duran kâğıtlara sarılı paketi çıkarttı. Özenle kâğıtları açtı. Gerçek altın zarflı incecik Çin porseleni fincanı gösterdi Cahit'e.

"Paşa efendimiz 40 yıl bu fincandan kahvesini içmişti. Nur içinde yatsın."

Kamer Kalfa'yla dostukları o gün başlayan Cahit artık hergün kahve ocağına uğruyor, zambak biçimli fincanından bir kahve içiyor, konuşuyorlardı. Bazen masal bile anlatıyordu Kamer ablası.

Cahit, Enis Paşa Konağı'nda, konağın hanendesi olan Ayşe Hanım'la da dost olmuştu. Onunla arkadaşlığı şarkılar üzerine kurulmuştu. Onunla Selanik türküleri söylüyorlardı. "Hanımefendi izin verse de arada bir eski günleri yâd edebilsek" diyordu Ayşe Hanım, "O musiki geceleri rüyalarıma girmekte. O muhteşem musiki gecelerini beraberce yaşadığımız musikişinas arkadaşlarla buluştuğumuzda hiç olmazsa ayda bir öyle geceleri yeniden yapsak diye yalvar yakar oluyorlar. Hanımefendiye, Hadiye Hanım'ın şerefine eski dostları bir toplasak, ona bir hoşgeldin musiki gecesi yapsak sultanım, diye yalvaracağım."

Konağın eski muhteşem yaşantısını düşünürken Hadiye'nin içi sızlıyordu. Bazen haftada, kimi zaman on beş günde bir musiki alemleri olurdu. Tamburi Cemil Bey topluluğu ile birlikte gelirdi. Büyük misafir salonunun bir köşesine paravanlar konulurdu. Konağın hanımları o yanda oturup sazı yakından dinlerlerdi. Bu konuklara ilk önce aşağıdaki büyük yemek salonunda kurulan muhteşem sofralarda yemek ikram edilirdi.

Selamlıkta Paşa hazretlerinin özel bölümünde kahveler, sigaralar içildikten sonra haremin misafir salonuna çıkılırdı. Enis Paşa beş vakit namazında, Ramazan'da orucunda, dinine son derece bağlı ve saygılı bir kimseydi. Fakat güzelin de hayranıydı. Her zaman bir kıta okurdu. "Allah güzeldir, güzelleri sever". Musiki de güzeldi ve söylenmesi gerekirdi. Konakta yapılan fasılların tasavvuf musiki yanları da çok derindi. Her toplulukta icra edilirdi.

Hadiye, Selanik dönüşü misafir olduğu teyzesinin konağında, kendisini nedenlerini anlayamadığı biçimde hüzünlü ve yalnız hissediyordu. Kocasından ayrıydı. Fakat bu bir sebep değildi. Hergün birbirlerine mektuplar yazıyorlar, haftada bir

gün postalıyorlardı. Böylece ayrı geçirdikleri hayatlarını birbirlerine anlatabiliyorlardu. Annesinden de mektup alıyor, ona selamlar yazıyordu.

Selanik'teki yaşama duyduğu hasreti böylece görüntüyle olmasa bile yazıyla giderebiliyorlardı. Şu halde neydi içindeki böylesine derin ve dayanılmaz ölçüde bastıran bu yabancı duygu?

Fatih'te Enis Paşa Konağı'nın bulunduğu Küçük Otlukçu Yokuşu bir zamanların en kibar semtiydi. Devrin ünlü kişilerini, seraskerleri, saray yavrusu konaklarıyla da ünlüydü. Halep Valisi El Said Mehmet Enis Paşa'nın konağı da Otlukçu yokuşundaydı. İmparatorluğun en büyük devlet adamı Kazaskerin konağı ile karşı karşıyaydı. Fakat uzun yıllar boyu bu ihtişamlı yaşamı sürdüren semt, artık bütün parıltısını yitirmişti. Bu yokuşta bulunan konakların hemen hepsinin arabaları ya satılmış ya da Enis Paşa Konağı'nın kupası ve faytonları gibi arabalıktaydı. Konakların çoğunun iç hizmetlerini gören aşçılar, yamakları, uşaklar, ağalar savılmış, cariyeler azad edilmiş ya da çırak çıkartılarak evlendirilmişlerdi. Artık hemen hergün bu konakların kapılarına başka semtlerde oturan dostların, arkadaşların, akrabaların arabaları dayanmıyordu. Konuklar gelseler bile, bindikleri, cılız beygirlerin çektiği fakirleşmiş kira arabalarıydı.

Artık Küçük Otlukçu Yokuşu'nda sırtlarında küfeler, ellerinde terazi ile dolaşarak sattığı mallarını duyurmaya çalışan, avaz avaz bağıran yoğurtçular, ciğerciler, yemişçiler, sebzeciler görünmeye başlamıştı. Bir zamanlar bu sokakta sıralı konakların kapılarından, ellerinde zembiller taşıyan ahçı yamaklarıyla kurumlu konak ahçıları çıkardı. Satın alınan etler öyle paketlerle değil, çarşı hammallarının sırtındaki küfelerle getirilirdi. Ahçıların çarşıya çıkarken kuşakları arasına gizledikleri para keseleri hep dolu olurdu. Yamaklar ise ellerindeki zembillerde satın aldıkları günlük küçük gereksinmeleri taşırlardı. Çünkü konakların kilerleri büyüktü ve eksiklikler her mevsim başında tamamlanırdı.

Ya şimdi ne olacaktı? Selanik'ten sonra Otlukçu Yoku-

şu'ndaki Enis Paşa Konağı'nda yaşayanlar Hadiye'ye öylesine acılı gelmişlerdi ki... Onların başında da teyzesi Münire Hanımefendi geliyordu; başını seccadeden kaldırmıyordu. Yüzündeki bütün anlam bir gülmezlik maskesiydi sanki. Sadece kavuştuğu yeğenine bakarken yüzünde küçücük solgun bir gülümsemenin gölgesi beliriyordu. Cahit'in fırtına coşkunluğu ile neşesi, hareketleri onu şaşırtıyordu. Hadiye'nin minik kızı Kayacığı daha mı çok seviyordu? Yoksa onun öyle minicik oluşuna, narinliğine mi acıyordu? Hadiye bunu pek anlayamıyordu. "Teyzem bizim disiplinli çocukluğumuza, bizlerin saygı ve davranışlarımızdaki tutuma alışıktı. Bugünün çok değişik terbiye sistemleri belki de onu yadırgatmakta" diye düşünüyordu.

Hadiye, çocuklarını öyle geçmiş yılların katı terbiye kuralları içinde yetiştirmek niyetinde değildi. Onları geçmişe değil geleceğe göre yetiştirmek istiyordu. Annelerine, babalarına, büyüklerine "siz" diyeceklerdi. Ama onlara her konuda konuşma hakkı, "neden", "niçin" diye sorabilme, hatta kendilerince tartışma rahatlığı bile büyük cömertlikle verilmişti. Büyük kızı Cahit dört yaşını sürmekteydi. Küçük Kayacığı henüz iki yaşına girmişti.

Selanik'te yaşadıkları süre içinde konakta iki bebek daha doğmuştu. Bunlar, Münire Hanımefendi'nin ağabeyinin torunlarıydı. Enis adını koydukları oğlan dört yaşında, Münire adını verdikleri kız ise iki yaşındaydı. Enis ile Münire adeta büyük insanlar kadar ağırdılar, hatta kederliydiler sanki. Hadiye kendi çocuklarının sağlıklı neşeleri, koşup oynamaları ile bu çocukları karşılaştırdığında şaşırıp kalıyordu.

Çocukların anneleri Paşa'nın yaverinin kızı Kevser'di. Tatlı, sıcacık, neşeli biriydi. Hadiye ve Kevser gençlik arkadaşıydılar. Kevser ve annesi sık sık konakta misafir olurlardı. Eskiden ayrı evde yaşamaktaydılar. Vehbi ile Hadiye konaktan ayrılınca Münire Hanımefendi kardeşinin oğlu ile Kevser'i evlendirmiş ve konağa almıştı.

Münire Hanımefendi birkaç kez Hadiye'ye "Çocuklarını fazla serbest bırakmıyor musun?" iması ile onun terbiye siste-

mini beğenmediğini belirtmişti ama Hadiye gülümsemişti. Teyzesine, "Sevgili teyzeciğim, dünya süratle değişmekte. Çocuklarımı geçmiş zamana göre değil onların ileride yaşayacakları zamana göre yetiştirmek isteğindeyim" cevabını vermişti. Gerçekten de böyle düşünüyordu. İçinde bulundukları yüzyıl, geçmiş yüzyıllarla ölçülemeyecek kadar süratle ilerliyordu. Bu ilerleme durdurulamayacak kadar hızlıydı. Dünyanın birçok ülkesi bu koşuya ayak uydurmakta gecikmemiş, hatta gelişini çok erkenden sezerek başında katılmıştı bile. Osmanlı İmparatorluğu'nu düşündüğündeyse Hadiye'nin yüreği sızlıyordu. Geçmiş zamanlarda, her konuda en başta, en ileri devletlerin önündeydiler. Ama şimdi ne yazık ki gerideydiler.

Ne yazık ki artık Selanik'te de yaşamayacaktı. Oysa kendisi, kocası ve çocukları için ne hayaller kurmuştu. Annesine çiftlik işlerinde yardım edecekti. Vehbisi de çiftlik, çubuk sahibi bir ailenin çocuğuydu. Belki de memurluğu bırakıp doğanın içindeki yaşamı seçerdi. Çocuklarını Selanik'teki İngiliz mektebinde okutacaktı. Lisan bilmek birçok ülkenin kapılarının açılmasına yardım edebilirdi. Kızları dedelerinin yetiştirdiği taylarda başlayarak, binicilik öğreneceklerdi. Doğayı her yönüyle tanıyacak, seveceklerdi. Gerisini düşünmek istemiyordu. Çünkü artık boş hayallere kapılmanın, hatta olmayacağını kesinlikle bildiği düşüncelerini zihninden bile geçirmenin sırası değildi.

Gerçek, bütün açıklığıyla karşısına dikilmişti. Selanik'i, baba ocağını terketmek zorunda kalmışlardı. Ve nasıl geçinebildiğini bilemediği teyzesinin evine yerleşmişlerdi. Henüz bu evde ne kadar kalacaklarını da bilemiyordu. Artık bir genç kız değildi. Evli ve iki çocuk annesiydi. Kendisini görüşlerini değişmiş hissediyordu. Teyzesine hayrandı. Onu annesi kadar severdi. Beraber geçen senelerde hep mutlu olmuştu. Enis Paşa hem amcası hem de eniştesiydi. Münire Hanımefendi ise hem teyzesi hem de yengesiydi. Bu çift taraflı yakın akrabalığın bir başka sıcak yanı da ona bir başka sevgi, saygı vermişti. Onları da mutlu etmişti. Fakat şimdi kendisi mi değişmişti yoksa teyzesindeki bir başkalık mı vardı?

Evin havası da bazen kendisine yabancı görünüyordu. Ge-

lişlerinden birkaç gün sonra bu değişikliği sezinlemişti. Paşasız konakta bölünmeler, kutuplaşmalar mı başlamıştı? Yoksa belki eskiden de vardı ama o mu anlamıyordu? Kilercibaşı Hasene ile Sitti pek geçinemiyorlardı. Eskiden Hasene Kalfa bütün kalfaların başıydı. O evin hanımefendisinden buyruk alırdı. Hanımefendinin emirleri onun yoluyla konağa yansırdı. Konağın genci yaşlısı onun buyruklarına baş eğerlerdi. Şimdi Hasene'nin birkaç taraftarı vardı. Diğerleri de Sitti'nin. Kamer Kalfa'yı eskiden kulu kölesi olan çırakları bile pek saymaz olmuşlardı. Konak halkının her bireyi, yalnız kaldıklarında diğerleri hakkında sözler etmekteydi; hem de acı sözler. Hadiye bu düzensizliğin memleketiyle eşdeğerli olduğunu anlamaya başlamıştı. Dışardaki tutarsızlıklar evlerin içlerine süzülmeye başlamıştı demek ki.

Teyzesiyle derinlemesine konuşmalar yapmamıştı ve yapmak niyetinde de değildi. "Neler oluyor Allahım neler oluyor?" Hadiye bu sözleri sık sık tekrarlıyordu. Cahit'in coşkun mizacı teyzesini tedirgin ediyor gibiydi. Sık sık Kaya'yı övüyordu. Cahit içinse, "Fırtına benzeri kız, bazen lodos kimi zaman da poyraz estirmekte, düz yürümüyor mu bu kız? Ya sıçrıyor ya koşuyor. Merdivenleri çift basamak çıkma havasında. Bacakları uzadığında herhalde üçer üçer çıkacak. İnmeyecek, trabzanlardan kayacak. Bari adı gibi gerçekten erkek olsaydı daha yakışacaktı" diyor, Hadiye'yi hırpalayan, içini sızlatan deyimler kullanıyordu.

Son zamanlarda Cahit'in değişik bir yönü belirmişti. Bu taklit edebilme yeteneğiydi. Enis Paşa Konağı'nda yaşamaya başladıklarının onuncu günüydü. Birdenbire Hadiye'nin karşısına değişik bir kılıkta çıkıvermişti. Dadısının paçaları bol fistolu patiska donunu giymişti. Tabii bu onun için ayak bileklerine kadar uzun bir don biçimi olmuştu. Başına Hasene Kalfa'nın tülbendi benzeri bir oyalı yazma dolamıştı. Sırtına da –nereden bulmuşsa– üstü dikişli, pamuklu bir hırka geçirmişti. Bu hırkanın üstüne bir kuşak bağlamış, kuşağa da bir deste anahtar asmıştı. Böylece minyatür bir Hasene Kalfa oluvermişti. Onun sesinin benzeri bağırırken, ellerini de beline dayamıştı. Hadi-

ye'nin kahkahalarına gelenler olmuştu. Alkış ve kahkahalar Cahit'i büsbütün coşturmuştu. Ancak gürültü birdenbire Münire Hanımefendi'nin sesiyle kesiliverdi.

"Nedir bu gürültü patırtı böyle?"

Hadiye dönünce teyzesiyle burun buruna geldi. Konağın insanları belki yıllardan beri böylesine neşelenme fırsatı bulamamışlığın özlemiyle coşmuşlardı. El çırpmalar kahkahalar arasında, hanımefendilerinin tafta eteklerinin hışırtılarını, ayak seslerini duyamamışlardı. Cahit de öylece ortada kalıvermişti. Herkesi bu kadar güldüren, sevindiren oyundan cici annesinin hoşlanmamasının nedenini kavrayamamıştı. Annesine baktı. Hadiye ona gülümseyerek göz kırptı. Eliyle de "yeter" işareti yapıverdi. Cahit birden arkasını döndü. Hâlâ üzerinde gülümseme kırıntıları bulunan kalabalığı yararak kendi odalarına doğru koştu. Şayan onun peşinden yürüdü.

O zaman Hadiye yüzündeki gülümseme silinmeden teyzesine baktı.

"Bugün kızımın bir kabiliyeti daha meydana çıktı teyzeciğim. Şayan-ı hayret bir ustalıkla Hasene Kalfa oluverdi."

Münire Hanımefendi'nin yüzü bembeyaz oluvermişti. Birden arkasını dönerek sofanın dip tarafındaki odasına doğru yürüdü. Hadiye içinden "Keşke duygularımla değil de mantığımla cevap verseydim. Teyzemi incittim galiba, özür dilemeliyim" diye düşünürken, artık teyzesinin eski hoşgörü sahibi insan olmadığını anladığı için çok üzgündü.

Hadiye'nin içinde, o zamana kadar gizli kalmış yabancı bir ses söyleniyordu:

"Hadiye anlamalısın. Utanmalısın. Ama sen ki müzik çalışmalarını, tahsilini onun hatırı için yarıda bırakıp, çocuksuz olmalarının kederini giderebilmek için ona koştun. Şimdi senin ciğerparene kızabiliyor. Aman Allahım, insanlar ne kadar değişebiliyormuş. Aman Allahım böyle şeyler düşünmemeliyim. Hepsini sil çıkart başının, yüreğinin içinden. Hiç olmadı diye düşün. Teyzen seni de yavrunu da pek çok sevmekte. Sen yanılmaktasın. Gerçekleri çarpık görmektesin."

Birden düşünceleri durakladı, kesildi. Başka bir yöne döndü. Konuşan Şayan'dı.

"Küçük hanım müjdemi isterim. Beyefendimizden mektup var."

Hadiye'nin düşünceleri birdenbire öylesine büyük bir sevince dönüştü ki, biraz önceki düşünceleri, çilyavrusu gibi dağılıverdi. Şayan haremin büyük sofasını öbür bölüme bağlayan koridorun başındaydı. Elindeki mektubu sallıyordu. Hadiye koştu, mektubu kaptı ve yatak odasının bulunduğu yana doğru koştu. Küçük holdeki oturma odasının yanındaki yatak odasına girdi. Kapıyı örterek kilitledi. Sırtını kapıya yaslayarak mektubu göğsüne bastırdı. O sevinç dakikalarını uzatmak için bir süre öyle durdu. Sonra pencere yanındaki küçük yuvarlak masanın solundaki koltuğa –sağındaki Vehbi'nin koltuğuydu. O evliliklerinin ilk sabahından başlayarak karşılıklı oturup uzun uzun konuştukları koltuklardı– oturdu; göğsüne bastırdığı zarfın yüzünü çevirerek okudu.

İstanbul, Fatih, Küçük Otlukçu Yokuşu, Halep Valisi Enis Paşa Hazretlerinin konaklarında muhkim, İbrahim Vehbi Beyin Refikaları, İffetli Hadiye Hanımefendi.

Hadiye sevgili kocasının mektubunu tekrar göğsüne bastırdı. Sevinç, sevinç, sevinç ne kadar büyüktü. Az sonra onun satırlarında sesini duyacaktı. Onun yüreğinden, yumuşak bakışlı güzel mavi gözlerine yansıyan sevgiyi görecekti. Yavaş yavaş zarfı açtı. Yine usulca, sevinçle, saygıyla, ikiye katlı mektubu çıkarttı ve okudu.

"Sevgili iki gözüm Hadişim,

Selanik'ten ayrılışının hüzünlü anılarını bütün inceliği, bütün derinliğini anlatarak başlayan mektubunu dakikalarca okudum. Katlayıp zarfına sakladığım sayfaları yeniden çıkartıp okudum. Böylece kızların ve vefakâr nedimen Şayan'ımızla yaptığın yolculukta seninle olma mutluluğuna kavuştum. Dalgaların sesini duyurdun bana. Kızımın özlemlerinin bana ulaşmasını sağladın Hadiş'im. Eğer Priştine'deki yangın bizim en güzel hatıra eşyalarımızla birlikte mektuplarımızı da yakmasaydı bunlar çocuklarımıza sevgimizin, aşkımızın büyüklüğü-

nü anlatan en güzel vasıtalar olacaktı. Fakat sevgili Hadişçiğim, kaleminin eşliğiyle bana duyurdukların öylesine büyük mutluluk kaynağı ki, kelimeler yetersiz, inan yetersiz, anlatamayacağım.

Konağın artık eski Enis Paşa Konağı olmadığına da üzüldüm. Sen her zaman Selanik'ten İstanbul'a gelişlerinde İstanbul'un ve konağın havasını yadırgadığını söylerdin. Haklısın sevgilim, haklısın yerden göğe kadar. Selanik ile İstanbul arasında dağlar kadar fark vardır. Ben de çok iyi biliyorum bu duyguyu.

Buradan söz etmeliyim sevgilim. Annemiz hâlâ kararında ısrarlı. Dönüşü yok bu kararının. Babamızı reddetmişti evinden ve yüreğinden. Orasını bilemeyiz elbette ki. Belki de cayır cayır yanmaktadır. Söküp atmış gibidir. Sanki Osman Nuri Beyefendi bu evde yaşamamıştır. Sanki yaşayan evlatları sadece kendisine aittir. Böylesi gururlu bir hanımefendi annemiz Seher Hanımefendi. Onun kararlarına saygılıyım elbette ki.

Ama sevgili kayınpederimi gizlice ziyarete gittiğimde ben o evde babamıza hizmet eden iki saygılı hizmetkardan başka kimse göremedim. Yani gerek Lütfiye gerekse kızı başları önlerinde, kederli ve üzgündüler. Babamızın çevresinde pervanelerdi. Ama bu pervaneliklerinde ona sahip olmuşlar hissine bir zerre bile kapılmadım. Bu görüntülere şahit olunca annemizin gerçekten bu konuyu onur, gurur meselesi yapmasının hatalı olduğunu düşünür oldum Hadişim. Fakat elden gelen bir şey yok.

Babamızı ziyarete gidişimizin gizli kalmasına çok itina ettim. Edeceğim de. Sevgili babamızın pembe yanakları biraz solgun, saçları ve sakalları artık bembeyaz. Bana çok sevgi ve yakınlık gösterdi. "Seni kucaklarken Vehbi Bey oğlum, bütün ailemi birlikte bağrıma basıyorum evladım. Berhüdar ol, bahtiyar ol, Allah senden razı olsun" diye gözyaşlarıyla dua etti. Çok müteessirim Hadiyeciğim. Bu mükemmel ailenin böyle bir felaketle dağılmasına sebep olanlar her kimlerse, Allah'ın lanetleri onları çarpar diye düşünüyorum. Bu böyle sevgilim...

Ablamız Ahsen Hanım ve sevgili yeğenlerimizin ve aziz annelerinin sıhhatleri yerinde. Fakat hiçbirimizin neşesi yok el-

bette. Annemiz bu arada bütün ısrarlarımıza tekrar rağmen çiftliğe gitti. Akşama doğru döndüğünde getirdiği haberler üzücüydü. Artık çiftlik diye bir yer yokmuş. Her yan yanmış, yıkılmış, yaşam sönmüş.

Subaşı onu çiftlikte istasyonda karşılamış. Bir de nereden bulduysa at bulmuş. Subaşı ile birlikte Tripko'nun bir bölümü yanmış ormanının tepesinden çiftliğe bakmışlar. En hazini, çiftliğe, eskiden sokulamayan kurtlar inmiş. Annemiz çömelerek aşağılara baktığında yanıbaşında altı tane kurt görmüş. Subaşı kurtların saldıracaklarından korkarak 'Gidelim Hanımım, kaçalım' demiş. Ama annemiz Subaşı'nın sözlerine gülüp şöyle demiş:

'Kurtlardan hiç korkmadım. Subaşı sen de korkma. Ben o kurtları senelerce sürülerimin en besili koyunlarıyla besledim. Onlar bana dokunmazlar. Onlar insan değiller ki gelip de beni dipçiklesinler... Onların bana saygıları vardır.'

Bu arada, sona sakladığım bir de iyi haberim var. Sana teferruatını fazlaca yazmadığım son çiftlik ziyaretinde annenin içinde elmaslar bulunan zembili Tripko'nun karısında kalmıştı. Hepimiz pek tabii olarak elmaslardan ümidi kesmiştik. Ancak dün sabah kapı çalındı. Tripko çıkageldi, elinde annemizin zembili. Gözlerimize inanamadık ve elbette çok sevindik. Bu sadakate şaşmamak mümkün değil..."

* * *

O gece akşam yemeğinden sonra Münire Hanımefendi'nin odasında toplaşmışlardı. Hanende Ayşe Hanım, Kevser, Merzuka Kalfa hatta genç yardımcı kızlar ve çocuklar. Vefa'dan boza getirilmişti. Bardaklar doldurulmuş, üzerine sıcak leblebiler dökülmüştü. Büyük bir gümüş tepsi dolusu çeşitli kuruyemişler, bir başka tepside meyvalar... Tıpkı paşanın sağlığında yaşanılan gecelerin bir benzeri olmalıydı bu gece. Hadiye'nin konaktan ayrılacağı duyulmuştu. Gençler kendileri için misafirliğe rahatlıkla izin verilecek bir kapının açılışına seviniyorlardı. Evden çıkamayan yaşlılar ise evlerinin neşesi, ümidi, hareket

kaynağı küçük hanımlarından uzak kalacakları için dertliydiler. Fakat bu gece için konak halkı giyinmişler, taranmışlar, kokular sürünmüşlerdi. Ayşe Hanım tefini ve Hadiye'nin udunu getirmişti. "Musiki ruhun pasını, yasını, karasını siler yunar yıkar arındırır" diyordu. Paşanın ölümünden sonra ilk defa Hadiye'nin uduyla, tefiyle tempo tutarak, davudi sesiyle şarkılar okumaktaydı Hanende Ayşe Hanım. Fakat bu şarkıların tümü tasavvuf musikisinden seçme parçalardı.

Paşalarının ölümüne ve Hadiye'nin ayrılışına bir çeşit ağıttı. Fakat gençlerin hele dört çocuğun getirdiği neşe havası içinde şarkılar da nihavendler ve hüzzamlarla yumuşamıştı. Boza içildikten, yemişler yenildikten, şarkılar söylenerek ut ve tef çalındıktan sonra saatlerce konuşulmuştu. Bir daha dönmeyecek eski özlemler ve anılar. Çocukların dışında orada bulunanların tümü duygularıyla, düşünceleri ile hüzünlüydüler. Anneleri, çocuklarını birer birer Münire Hanımefendiye uzattılar; o hepsini kokladı, öptü. Odanın kapısı açılıp kapandı, kapanıp açıldı. Sonunda Münire Hanımefendi tek başına kaldı. Yerinden kalkarak seccadesini açtı. Allah'ın huzuruna çıkabileceği günün, saatin özlemiyle rabbinin secdesine kapandı.

Gece bittiğinde, teyzesinin usulca kulağına fısıldadığı sözler aklından bir türlü çıkmıyordu:

"Kevser çocuklarına gereken ilgiyi göstermemekte. Münire geceleri yatağından kaçarak Sitti Kalfa'nın koynuna girmekte..."

Hadiye'nin bütün vücudunda şimşek hızıyla bir ürperti dolandı. Sitti Kalfa gerçek bir Afrikalı siyahtı. Sıcak toprakların çocuğu... Ailesinden koparılarak soğuk ülkelere getirilmişti. Her zaman üşürdü. Çok da yaşlıydı ve onun kronik öksürüğünden hep üzüntü duyardı Hadiye. O sevimli ihtiyar emektarın verem olduğu kuruntusu taşırdı. Bir de Münireciği düşündü. Bukle bukle altın saçlı, altın gözlü sıcacık minicik bir kız, kapkara kocamış Sitti'nin koynunda bir yumak ışık. Onun sıcacık göğsüne sokularak en yakınında bulamadıklarını onda aramakta.

"Ben Sitti'nin verem olması endişesini duymaktayım teyzeciğim. Münire'yi bu hareketten alıkoymanın çaresi bulunamaz mı?"

"Hayır kızım çünkü Sitti kıza âşık. Besliyor, yıkıyor, masallar söylüyor, onunla oyunlar oynuyor."

Münire Hanımefendi susmuştu. Hadiye de düşünüyordu. Eğer bu kuruntusu gerçekse zaten çocuklarını bu tehlikeden korumak ödeviydi.

"Bu hafta doktor Hayrullah Bey aylık muayeneleri için gelecek. Sen de çocukların da onun muayenesinden geçmelisiniz. Tabii bütün ev halkı da..."

Hadiye, Şayan ve çocukları yatak odaları bölümüne geçilen koridoru yürürlerken, yanındaki Kevser'e sokuldu.

"Biz burada misafiriz artık. Cahit, Enis ile Münire'den ayrılmak istemiyor. Son günleri bizim odamızda geçirmelerine izin verir misin?"

Kevser sevinerek izin verdi. Çocuklar hatta minik Kaya bile çığlık çığlığa Hadiye'nin çevresini sardılar. Hadiye içinden "Hiç olmazsa Doktor Hayrullah Bey'in muayenesine kadar Münireciği Sitti'nin koynundan koruyalım" diyordu.

O gece Enis'le Münire'nin misafirlikleri Cahit'i de çok sevindirdi. İlkten Şayan'ın söylediği masalı dinlediler. O sırada Kaya uyumuştu. Zaten henüz masallardan anlamayacak kadar minicikti. Enis, Hadiye teyzesini çok seviyordu. Pek iyi anlamamakla birlikte onların başka yerlere gidecekleri üzüntüsü içindeydi. Masal bittiğinde bu konunun ne demek olduğunu Hadiye teyzesine sordu. Soruları kendisine göreydi; kısa ve kesindi.

"Hadiye teyzeciğim, gidecekmişsiniz?"

"Evet."

"Ama neden, nereye?"

O konuşmaya başladığında Cahit kulak kesilmeye başlamıştı çünkü onun gitme sözlerinden haberi yoktu. Merakla annesinin dudaklarından çıkacak ikinci yanıtı bekliyordu.

"Sen yuvada büyüyen yavru kuşsun. Yavru kuşların uçmayı öğrendiklerinde kendi yuvalarına uçtuklarını biliyor musun?"

"Hayır."

"Şu halde öğren. Yuvalarda anne kuşla baba kuşa kadar

yer vardır. Yavrular büyüyünce o küçücük yuvaya sığamazlar. Kendileri bir yuva yaparak uçup orada yaşamaya giderler.

Enis'in sesi ağlamaklıydı.

"Ama Hadiye teyze biz de mi başka yuvaya gideceğiz? Ben burasını seviyorum."

Buraya kadar gözlerini kocaman açarak dinleyen Cahit birden söze karıştı:

"Ama anne biz kuş değiliz ki! Selanik'te evimiz vardı. Hem de kocamandı. Enver ağabeyle Orhan, Yusuf, Enis ağabeylerim vardı. Burada Enis'le Münire var. Buradan da mı ayrılacağız?"

Sonra Enis'e döndü:

"Siz burada doğmuşsunuz. Bu yuva küçük değil ki... Hiçbir yere gitmeyeceksiniz."

Hadiye küçücük kızının düşüncelerinde ve bu düşünceleri mantıklıca açıklamasına şaşırdı. Hadiye kuşları örnek verdiğine üzüldü. Kızını üzmeden gerçekleri, doğruyu söylemeliydi.

"İkiniz de gerçekten haklısınız fakat biz taşınsak bile yine sık sık bir araya geleceğiz."

Sonra onların ortaya yeni sorular, yeni fikirler atmalarına meydan vermeden kızına döndü:

"Cahitciğim babandan bir mektup aldım. Selanik'ten buraya yeni işinde çalışmak üzere geleceğini yazıyordu. Beşiktaş semtinde bir eve taşınmamız gerekli" diyordu.

"Babam geliyor demek yaşasın!"

Sonra birdenbire sesini duyulmayacak şekilde alçaltmıştı, Hadiye kızının ses tonunu küçültmesinin nedenini anlıyıverdi. Enis'le Münire'nin babaları ölmüştü. Onlar hiçbir zaman "Babamız geliyor demek yaşasın yaşasın!" diye bağıramayacaklardı.

"Dadıcığım bir masal daha söylersen hemen yataklarımıza girip yatacağız."

Şayan masala başlarken Hadiye, Kaya'yı kendi geniş karyolasının duvardan yana tarafına yatırdı, üstünü örttü. Cahit Kaya'nın karyolasında, Enis'le Münire de Cahit'in karyolasında yatacaklardı.

Ertesi gün biraz geç uyandılar. Gece epeyce geç yatılmıştı. Kahvaltı çoktan yenilmişti. Onlar için ayrı kahvaltı hazırlandı. Kahvaltıdan sonra hepsinin elbiseleri değiştirildi, saçları tarandı çünkü Doktor Hayrullah Bey gelmişti. Muayene Münire Hanımefendinin odasında yapılacaktı. Kevser çocuklarıyla içeri girdi. Doktorun muayenesi bir saat kadar sürmüştü. Kevser çocuklarıyla odadan çıkınca Hadiye, Şayan, Cahit ve Kaya'ya sıra gelmişti.

Hayrullah Bey ilk önce Hadiye'yi karşısına aldı. Aralarında uzunca bir konuşma oldu. Selanik'te Bulgarların zulmünden sonra Yunanlıların kötülük yapıp yapmadıkları konusunda bilgiler aldı. Hadiye de aşağı yukarı ilk gençlik yıllarından beri Hayrullah Bey'in bakımındaydı. Doktor Hadiye'yi sağlıklı fakat biraz kansız buldu. Üst üste iki annelik kolay değildi.

"Hadiye hanımkızım biraz gıdanıza dikkat etmeli, bilhassa kan yapıcı yiyeceklere yüz vermelisiniz."

Hadiye'nin öyle pek iştahlı biri olmadığını iyi bildiğinden daha bir sürü öğütler verdi. Sonra sıra dadısının yanında duran Cahit'e geldi. Annesi onun bütün elbiselerini çıkarttı. Odanın tavana dek yüksek boylu çini sobası muayene için yakılmıştı. Oda ısıtılmazsa üşüyebilirlerdi. Cahit çırılçıplak olmaktan pek hoşlanmamıştı. Yüzü gülmüyordu fakat somurtmuş da değildi. Sadece ciddiydi. Muayenin rahatlıkla yapılabilmesi için annesi onu teyzesinin sedef kapmalı, alçak boylu, küçük ceviz masasının üzerine çıkardı. Doktorun,"Cahide hanım bir daha, daha derinden, şimdi derin bir soluk alarak nefesinizi tutun" gibi sözlerini kelimesi kelimesine dinliyordu. Muayene bitinceye kadar sıkıldığını belirtmemeye çalışarak hep öyle ciddi davrandı. Doktor eliyle omuzuna hafifçe bir tokat vurdu, gülümsüyordu.

"Bu çok ciddi küçük hanım, çok sağlıklı maşallah."

Sonra Cahit'in yanaklarını elleriyle ellerinin arasına alarak onun yüzüne baktı. Dudaklarını ısırarak gülümsedi :

"Sizi tebrik ederim Cahide Hanım, kendinize çok iyi bakmış, sağlığınızı güzelce korumuşsunuz."

Cahit'in ciddi yüzü bu beğeni sözleri karşısında içtenlikle

güldü. Annesi onu acele acele giydiriyordu. Tümüyle giyindiğinde doktora döndü.

"Teşekkür ederim efendim beni sağlıklı bulduğunuz için, aslında ben öyle suratlı biri değilim ama çıplak olunca utanıyorum da ondan öyle duruyorum."

Doktor tatlı bir kahkahayla güldü.

"Demek benden utanıyordun."

Münire Hanımefendi de Hadiye Hanım da teşekkür ettiler. Münire Hanımefendi Kaya'yı işaret etti.

"Kaya'yı nasıl bulacaksınız merak ediyorum. Çok zayıf, çok naif. Selanik'in düşman çizmeleriyle çiğnendiği günlere rastlamış Hadiye Hanım'ın hamileliği. Çok üzüntülü ve korkulu günler içinde geçmiş dokuz ay."

Hayrullah Bey'in muayenesi uzun sürdü. Ona her konuda güvenilirdi. Muayeneyi bitirdikten sonra ilk sözleriyle Hadiye'yi endişelerinden kurtardı.

"Kızınızın sizi düşündüren kuruntularınızla hiç bir ilgisi yok. Narin bir bebek fakat bünyesi sağlam. Geniş göğüs yapısı içindeki ciğerleri de sağlam. Fakat çok hassas, duygusal bir bebek. Onunla mırıl mırıl konuştuk, dost olduk her konuda. Değişik bir yaradılışta. Büyük kızınızla, ayrı ayrı karakterle sahipler. Kaya büyüdüğünde –tecrübelerime dayanarak söyleyebilirim Hadiye Hanım– uzun boylu, narin vücutlu güzel bir kız olacaktır. O günlere yetişemezsem beni anarsınız."

"İnşallah kızlarımın çocuklarının da hekimi olursunuz."

Hayrullah Beyin sıcacık kahkahasında sanki birazcık üzüntü saklıydı.

"Dualarınızla Hadiye Hanım kızım, dualarınızla."

O gün akşama kadar bütün konak halkı muayeneden geçirildi.

Sitti verem değildi. Kronik bir bronşiti vardı. Bununla birlikte doktor bir kan tahlili yaptırılmasını istedi.

"Bizim hastaneye gelebilirse Sitti Kalfa'yı daha sıkı bir muayeneden geçirebiliriz. Diğer uzman arkadaşların da muayene etmelerini temin ederim."

Münire Hanımefendi de Hadiye de çok teşekkür ettiler.

Sonra karşılıklı kahveler içildi, sohbet edildi. Doktor Hayrullah Bey gitme müsaadesi isteyince, Münire Hanımefendi kederli ve mahçup tavırla ellerini ovuşturuyordu.

"Maalesef doktorcuğum zatialinizi kendi arabamızla gönderemeyeceğiz. Araba kullanmak artık bizler için imkânsız hale geldi."

Sonra içini çekti, adeta utanıyordu.

"Paşam yok artık. Selanik ve çiftlik elden gitti. Son aylarda Mısır'daki vakıflarımızın gelirlerinde de kısıntı yapılınca atları sattırdım. Arabaları arabalığa çektik. Kalfalar orda tavuk besliyorlarmış."

Hadiye teyzesinin hiç kimseye bu kadar açıkça mali durumunun çıkmazlara girdiğini anlattığını görmemişti. Fakat doktor onların gerçek, halden anlayan dostlarıydı. Söylemeden yapamamıştı herhalde. Misafirlerini konak arabalarından biriyle, kışsa kupa, yazsa faytonla göndermeye alışıktı. Şimdi bunun imkânsızlığını anlatmak için böyle konuşuyordu.

"Acı şeyler doktorcuğum, fakat gerçek bu merkezde."

Doktor Hayrullah Bey, Münire Hanımefendi'nin ellerini elleri arasına aldı, bu narin serin elleri dostça sıktı.

"Memleketimizin bu hale düşmesinin mesulleri bizim gibi insanlar değiller. Kıymetli hanımefendiciğim, hepimizin hali malum. Böyle oluşumuzun utancını onlar çeksinler. Utanacak kimseler varsa onlardır. Bu vatanı bu hale getirenler, sömürenleri, keselerini dolduranları görmemezlikten gelen Saray'dır. Sizleri ve aileniz efradını, konağın emektarlarını sağlıklı bulduğuma son derece memnunum. Her zaman emirlerinizdeyim. Beni yalnız aile doktorunuz değil bir kardeşiniz olarak kabul buyurmanızı rica ederim."

İnce kâğıda sarılı bir Osmanlı altını doktor visitesini, Hadiye bütün ısrarlarına, ricalarına rağmen Hayrullah Bey'e kabul ettiremedi. Doktor Hayrullah Bey o günden sonra Enis Paşa Konağı'na her zamanki gibi her ay geldi, fakat bir kere olsun vizite almadı. Mazeret olarak hep aynı sözleri tekrarlıyordu:

"Hekimler ailelerinden ücret almazlar."

Beşiktaş'taki Ahşap Ev

Hadiye, Enis Paşa Konağı'ndaki yatak odası takımını yeni evine götürecekti. Münire Hanımefendi, sandık odasındaki yıkanmamış Amerikan bezlerine sarılı rulo halıların arasından, Hadiye'nin beğendiklerini seçerek ayırdı. Hadiye iç güveysi usulü evlilik yapıldığından ona bütün bir ev eşyası çeyiz yapılmamıştı. Münire Hanımefendi bu eksikliklerin bütünlenmesini üstüne vazife olarak kabul ediyordu. Sandık eşyaları, mutfak eşyaları, züccaciye gereksinmelerini kendi evinden, bir kısımını da dışarıdan satın alarak tamamlamak için çalışıyordu. Hadiye, onun gelir kaynaklarının nasıl azaldığını bildiğinden, bütün bu cömertçe verdiklerine set çekmek istiyor ancak teyzesi kabul etmemekte direniyordu. Sonunda ikisi ortasını buldular. Bazı ihtiyaçlarını teyzesi temin edecekti, bazısını da Hadiye. Evleri Beşiktaş çarşısına yakın olduğu için kolayca alabilecekti.

Evin kapısı, üç-dört basamakla çıkılan, önü parmaklıklı bir sahanlıktaydı. Sol yanındaki demir kafesli küçük pencereden, kapıya gelenleri gözlemek mümkündü. İki katın altındaki taşlıkta mutfak, hizmetçi odası, hela, evin mermer döşeli küçük hamamı vardı. Birinci katı sokaktan bir metre kadar yüksekti. Oturma ve yemek odalarıyla misafir salonu bu kattaydı. Merdivenlerin ve odaların bulunduğu sofayı, sokak kapısından renkli camlarla süslü bir camekan ayırıyordu.

Sokak kapısının tam karşısına gelen pencerelerin ortasında, küçük, zarif oymalarla süslü, mermer bir el yıkama kurnası bulunmaktaydı. Alt kattaki genişçe taşlık, kırmızı çini karolarla

kaplıydı. Mutfak, hamam ve hizmetçi odasının arasındaki kapı bahçeye açılıyordu. 50 metrekarelik bahçenin ortasındaki fıskiyeli, kenarları dantela dantela oymalı mermer havuz, çiçek tarhlarıyla çevriliydi. Dört bir yan beyaz, sarı, pembe kasımpatlarıyla örtülüydü.

Hadiye, genç kayınbiraderini de yanına alarak evi görmeye gittiğinde, küçük olması nedeniyle büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. Beşiktaş'ın bu kibarca sayılan semtindeki ahşap ev, aslında yapısı, doğramaları, kapıları, pencereleriyle iyi bir ustanın elinden çıkmıştı. Her haliyle zarifti, güzeldi. Şirin ve tipik Osmanlı yapı biçimindeki bu ahşap ev, tıpkı minyatür bir konaktı. Belliydi ki sahibi bu evi yaptırırken çok özenmişti. Saçaklarındaki oymalı tahta sayvanlar çok emek verilerek yapılmıştı. Kafesler de özenliydi. Belirsiz bir mat vernik çekilmişti. Sokak kapısı da kafeslere benzer fakat az parıltılı görüntüde verniklenmişti. Ahşap evin bulunduğu sokak, kesme kaldırım taşlarıyla döşeliydi. Aşağı yukarı birbirine benzeyen iki katlı evler karşı karşıya sıralıydı. Bu sıra evlerin belki en sevimlisiydi bu şirin, ahşap ev. Kirası da keselerine uygundu.

Münire Hanımefendi konağın artık hiç kullanılmayan gümüş çatal, kaşık, bıçak takımları ile Limoge sofra takımlarından yeterince ayırdı. Yemek masalarına uygun, keten sofra takımları seçildi. Havlular, yatak takımları, yorganlar, battaniyelerle misafir salonu için bir bölüm eşya teyzesinin kanepe ve koltuklarından seçildi. Münire Hanımefendi, "Hadiye kızım, konakta beğendiğin ve işine yarayabilecek ne varsa çekinmeden alabilirsin" diyordu. Hadiye teyzesinin bu yürekten cömertliğine teşekkür ederek gereken ufak tefek eşyaları, örneğin sigara sehpaları, sigara tablaları, küçük birkaç gümüş kahve tepsisi, porselen bir çay takımı, çaydanlık, demlik gibi şeylerden sevdiklerini seçti. Enis Paşa Konağı'nda bunlar ve bunlara benzer öylesine çok sayıda kullanım dışı ev araç-gereci vardı ki!

Beşiktaş'taki ahşap evi temizlemeye, konakta bu işlerle uğraşanların başında bulunan Hasene Kalfa, Kamer Kalfa ile kız-

lara komut verebilecek durumdaki Merzuka Hanım gitmişlerdi.

Taşınma işleri konaktaki personelin çok sevdiği bir ödevdi. Paşa efendilerinin sağlıklarında her ilkbahar Erenköy'de, Göztepe'de yahut Çamlıca'da tutulan evlere taşınmak çok keyifliydi. O zamanlar bu sayfiye yerlerindeki konaklarda, köşklerde hep sahipleri otururlardı. Sonraları bu köşklerin sahipleri İstanbul'un bazı başka semtlerine taşınmışlardı. Sayfiyede yaşamak hem masraflı hem de zordu. Şehirde işlerine giden beyler ya Şirket-i Hayriye vapurlarıyla, ya da özel sandallarıyla İstanbul yakasına geçerlerdi. Bu gidip-gelmeler gençlere güç gelmezdi ama yaşlıları yorardı. İşte böylece boşalan köşkler, şehirde kışlayan ailelere yazları kiraya verilmekteydi.

Yazlık evlerin bütün gereksinimleri manda arabalarına yüklenirdi. Arabaların yola çıkmasından bir hafta önce temizliğe giden konak çalışanlarının keyiflerine diyecek olmazdı. Bahar geldiği için yazlıkların bahçelerinde çeşitli meyve ağaçlarının bir bölümü çiçeğe keserken, bir bölümü de yemişlerini vermiş olurlardı. Kapılar, pencereler fora açık dururdu. Rüzgâr, bahçelerdeki mor salkımların, hanımeli, yasemin, şebboy, gül, zambakların kokularını kucak kucak evin içine taşırdı. Ayakları altındaki tahta bezleriyle, sarı taban tahtalarını gıcır gıcır ovan elleri bellerindeki genç kızların kahkahaları, türkülere karışarak açık pencerelerden dışarı taşardı. Hele yemek zamanı ayrı bir keyif yaşanırdı. Bu kafilelerle birlikte konağın aşçıbaşısı, muavinleri, bir iki yamak da gelirdi. Bahçeye ağaçların altına serilen hasırların üstüne atılan mindere kurulurlardı. Sıralanan tepsi tepsi böreklerin, pilavların, etlerin, sebzelerin, kompostoların, meyvelerin yenilmesi keyiflerine keyif katar, neşelerini artırırdı.

Hadiye'nin Beşiktaş'ta tuttuğu evin temizliğini yapmak üzere Merzuka Hanım'ın başkanlığındaki kafile sevinçle çıktıkları şehiriçi yolculuğunun ardında öylesine şaşırmışlardı ki... Hadiye Hanım, küçük hanım, Hadiye Abla –Merzuka öyle söy-

lerdi– bu evde mi oturacaktı? Konağın azad edilmiş eski kalfalarından yaşlı Gülfidan Kalfa da bu kafileye yardımı dokunur düşüncesiyle katılmıştı. Evi gördüğünde şaşırıp kalmış, durmadan söyleniyordu:

"Sultanımız Hadiye bu kulübede mi yaşayacak? Ne günlere düştük Allahım. Attan inip eşeklere mi bineceğiz. İnanamıyorum vallahi. Başkası söylese, Beşiktaş'ta çarşı yakınında daracık bir sokakta, sıra evlerin birinde sevgili Hadiye sultanımız, iki kızı ve muhterem zevcileriyle aşçısız, uşaksız yaşayacak deseler, inanmazdım kapı yoldaşım. Çimdik atın bana, bu kâbuslu rüyadan uyandırın beni."

Hadiye, kulağına kadar gelen bu yaşlı kalfanın sözlerini düşünüyordu. Gerçekten son seneler içinde yaşamları ne kadar süratle değişmişti. Neler, neler görmüşlerdi. Bir romanda okusaydı kendisi de inanmazdı. Arkasına dönüp baktığında bu kısacık zamanın içine ne çok değişikliğin sığdığını görüyordu. Koşar adım önlerinde açılan yol onları hep kötüye götürmekteydi. Yolun sonunda belki de bir uçurum gizliydi. Büyük Osmanlı İmparatorluğu halkının düşüncelerine sığamayan bu gerilemelerin karanlık uçurumuna yuvarlanacak mıydı yoksa?

Gülfidan Kalfa'ya yaklaştı. Kollarını onun hafif kuru vücuduna şefkatle doladı. Akan yaşlarla ıslak, sararmış yanaklarından öptü.

"Gülfidan Kalfacığım, sandığın kadar kötü değil günümüz. Yalnız devirler değişiyor. Herkes 'Azıcık aşım, kavgasız başım' demek istiyor. Sen bile niçin oğlunla, gelininle, torunlarına oturmuyor da evki yuvana dönmüş bulunuyorsun? Eski yuvana dönüşte işte bu gerçek gizli. Kimse kimsenin derdini, yükünü çekmek istemiyor."

Gülfidan Kalfa'nın bam teline dokunmuş olmalıydı. Gözlerindeki yaşlar arttı.

"Güzel mi yani? Daha mı tatlı küçücük küçücük evlerde ayrı ayrı yanan ocaklar? Başlarında tecrübeli, bilgili büyükleri olmayan yuvalarda çocuk yetiştirmek... Taze kadınlar evinin işini görürken beşiklerini sallayacak büyük analar bulunmayacak. Bu evlerdeki hayat daha mı tatlı? A benim güzel evladım,

bir ocak yanar, üstünde kaynayan bir tencerede bir evin halkını doyuracak yemek pişer. Bütün ailenin çevresine dolandığı sofrada yenilen yemeğin tadı tek başına yenilenden daha mı lezzetsiz? Bereketi de başka. Bir sobalı evde toplaşmanın zevki, tek başına oturulan odalarda var mı? Sevgilerin aktarılması, o sıcacık odaların içindeki insanlarda daha kolaydır. Hem de bütün hayat daha ucuza yaşanırdı. Sonra, sonra sizler konaklarda doğan, konaklarda debdebe içinde büyüyen nice sultanlar bundan sonra hep böyle kulübe azmanı evlerde mi yaşayacaklar?"

Gülfidan Kalfa elbette ki haklıydı. Sözleri yerinde ve doğruydu. Fakat hayat selinin azgın sularından kurtulup bir kıyıya çıkmak mümkün müydü?

"Bu evi yerleştirelim Gülfidan Kalfacığım, göreceksin bu küçük yuva da sevgi ışığı yandığında, eve güneş girmişçesine sıcacık ve aydınlık olacaktır. Hele sen bir başı çek Gülfidan Kalfacığım. Elbirliği ile bizim küçük yuvamızın eşyalarını yerli yerine koyalım, sonra bir sıcak çorba pişirelim, sofranın çevresine toplanıp beraberce bu çorbayı içelim."

"Ah çocuk, mini miniydin ilk gördüğümde. İçinin aydınlığı, içinin sevgisi yüzünde, gözlerinde, gülüşlerindeydi. Daha o zamanlarda sana baktıkça yüreğime ferahlık doğardı. Şükürler olsun Allah'ıma hâlâ öylesin. Benim Heybetullah Sultanım kızım."

Gülümsüyordu. Gözleri sanki çevresini görmüyordu. Gerilere, geçmişlere bakıyordu sanki. Söylediği sözleri işitince Hadiye yanılmadığını anladı.

"Yeni yetiştiğin sıralardaydı. Yaşın on altı var mıydı bilmiyorum ama sana Heybetullah Sultan adını o zaman takmıştım. Sen Enis Paşa Konağı'nın izzetli paşası ile iffetli hanımefendisinin müşterek yeğeniydin. Şanın büyüktü. Çevreden hep saygı, sevgi görürdün. Daha seni görmeden namın konağa ulaşmıştı. Güzel mi güzel, akıllı mı akıllı, nazik mi nazik, bir sultan gibi de gösterişli diyorlardı. Ben de hayal ediyordum. Paşamızın erkek kardeşinin, hanımefendimizin kız kardeşinin kızı, kurumludur, heybetlidir, hem de sayısız meziyetleri vardır herhalde, diye düşünüyordum. Bir sabah 'Gelmiş, gelmiş, gece gelmiş'

diye sözler yayıldı. Dadı kalfanın elindeki kahvaltı tepsisini kaptım. Şöyle bir baktım. Vay, vay, vay... Çeşitli reçeller, çörekler, kurabiyeler, tereyağ, süt ve çaydanlık. Aman Allahım. Bütün bunları yiyecek mi bu kız? Tepsi elimde girdiğimde bir de ne göreyim? Dantelli yastığın üzerinde uyuyan bir bebek. Güzel mi güzel, melaike misali saf, temiz bir yüz. Şöyle bir baktım, heyecandan titremeye başladım. Fincanlar birbirine çarparak seslendiler. Güzel gözlerin açılıverdi. Bu gözler gülmekteydi. Mahmur mahmur bir gülümseme.

'Heybetullah Sultan günaydın' dedim. Alçak gönüllü tatlı bir sesle sordun:

'Benim nerem heybetli?'

O zaman anladım ki bu kıza bu adı takmakla yanlış bir şey yapmamışım. Bu kızın yüreği, yüreğindeki sevgi heybetli. Birkaç kelimeciğin içinde bana uzanıveren, beni saran sıcaklık gerçekten öylesine heybetliydi ki işte o zaman bu zaman küçük Hadiye Hanımefendimizi ben hep bu adla çağırdım.

Tepsiyi yatağına yerleştirdim. İçindeki yiyeceklere şöyle bir baktın.

"Ay bu tepsidekilerin hepsini ben tek başıma mı yiyeceğim?'

Biraz çay, biraz süt, bir parçacık peynir, zeytin, bir küçük ekmek üstüne çatal ucuyla biraz havyar. Hepsi bu kadar. Yalvardım.

'Yiyiniz. Heybetullah Sultanım lütfen, baldan biraz, tereyağından hiç olmazsa bir damlacık ekmeğinize süreyim.'

Bana muzipçe gülümsedin.

'"Kalfacığım, bu tepsi böyle dolu gelip dolu giderse teyzem ile amcamdan azar yerim. Lütfen bu tepsiyi masanın üzerine koyunuz. Başına geçip afiyetle yiyiniz lütfen. Rica ederim.'

Ben o zamanlar daha gençtim, iştahım yerindeydi. Güzel sultanımı kırar mıyım hiç. Oturdum, havyardan başlayarak tepsinin içindekilerin çoğunu bir güzel silip süpürdüm. Heybetullah Sultan'ı iyi besliyorum diye hanımefendi bana teşekkür bile ettiler.

O günden sonra kahvaltı tepsin hep benimle gönderildi.

Bütün yakınlığımız o zamandan başlamıştı güzelim. Ah ne güzeldi, ne güzel günlerdi."

Bu konuşmalardan sonra Hadiye işin başına geçti. Çalışanlara talimatlar vermeye başladı.

"Şu halıyı buraya seriniz, kanepeyi buraya, koltuklar kanepenin yanlarına."

Sesi ipek kadar yumuşaktı. Duyanlar bu sözü emir anlamına değil de rica ediyormuş gibi alırlardı. Komutları veren Hadiye daha önce başının içinde tasarladığı yerleşme planını göz önüne seriverdi. Çok kısa zaman içinde orada bulunanların rütbelerine göre yapılan işbölümü sonucu ev yerleşmişti. Daha kapıdan girildiğinde ilk göze çarpan büyük boy aynası, sofaya çok daha büyük bir görüntü veriyordu. Orta masada Şayan'ın bahçeden kestiği renk renk kasımpatlarla dolu kristal çanak görenlere "hoşgeldin" diyordu sanki. Akşam çökmeden Enis Paşa Konağı'nın insanları Hadiye'ye, "Sağlıkla afiyetle güle güle oturunuz" dileklerini sundular. İki kira arabasına doluşarak Fatih'e doğru yola koyuldular.

Akşamın yemekleri pişirilmiş, sofra kurulmuştu. Yemek masasının ortasında pembe karanfillerle dolu bir vazo vardı. Sofadaki duvar lambası yakıldı. Kafesli pencerelerin perdeleri örtüldü. Merdivenlere küçük idare lambaları kuruldu. Şayan Cahit ile Kaya'ya yemek odasında akşam yemeklerini yedirdi. Hadiye, yukarı sofanın duvarındaki lambasını yaktı. Sonra yatak odasına girdi, konsolun üzerindeki yuvarlak fanuslu çift lambaların fitillerini düzeltti. Kibriti çaktı. Lambanın alt tarafındaki vidayı yavaş yavaş açarak ışıkları ayarladı.

Bekliyordu. Kulakları sokaktan geçen araba tekerleklerinin kaldırım taşlarında çıkartığı seslerindeydi. Birçoğunun tekerlekleri ses vermiyordu çünkü tekerlekler lastikle kaplıydı. Sadece at nallarının şakırtıları ve arabacıların komut sesleri duyuluyordu. Bu bekleyiş dakikalarının her biri birer saat kadar uzundu. Zaman geçmek bilmiyordu.

Fanusların ilk pembe ışıklarını gönderdikleri geceyi, evliliklerinin ilk gecesini düşündü. O gece yılların gerisinde kal-

mıştı. Fakat başının içinde, duygularında tazecikti. Gözleri pembe ışıklarda gülümsüyordu. Bir an fanusların ortasındaki aynaya baktı. Orada gördüğü, bütün gününü çalışarak geçiren bir genç kadın değildi. İstekli, taze heveslerle parıldayan biri vardı. Küçük evini gönlünce yerleştirmenin sevinciyle neşeliydi.

Heyecanlıydı. Sevdiğini merakla bekliyordu. Küçük ahşap evlerini Vehbi görmemişti. Daha doğrusu görme fırsatını bulamamıştı. Hadiye'nin yüreğinden yüzüne vuran neşenin ardında bir de büyük sevinç gizliydi. Vehbi'nin Selanik'ten dönüşüyle birlikte, hayatları için duyduğu karamsarlık ışığa dönüşmüştü. İstanbul'da Vehbi'yi bekleyen ideal arkadaşları çevresini sarıvermişlerdi. Selanik'e ilk gidişlerinde başlayan çalışmalarla bir araya toplaşan ilerici genç erkekler, İttihat ve Terakki Fırkası çalışmalarını sürdürmüşlerdi.

Ganizade Vehbi de onlarla beraberdi. Eski Jön Türklerden biriydi. Çeşitli kariyerleri olan arkadaş çevresi içinde en yakın arkadaşı, dostu, memleketlisi Ziya (Gökalp) Bey'di. Faik Ali, Süleyman Nazif, Fuat Şemsi, Mabeyn başkatiplerinden İsmail Hakkı Bey de bu grubun içindeydi. Değişik fikirleri olan bu dostlar gayede beraberdiler. Halka halka birbirine geçmiş çelikten bir zincir benzeri, birbirlerine bağlıydılar. Vatanlarını çok seviyorlardı. İçerideki çarpıklıklar, yolsuzluklar, kötüye doğru son koşuyla gidiş, onları harap ediyordu. Bir araya toplanıp yurtlarının yaralarına merhem sürüp, sapıklıkları, yolsuzlukları düzeltme yolları araştırıyorlardı. Vehbi de bu grubun içindeydi. Bu vatanseverler günden güne çoğalmaktaydılar. Vehbi bu akış içinde, dostları ile birlikte kendini birdenbire Osmanlı İmparatorluğu Meclis-i Mebusanı'nda Siverek mebusu olarak buluvermişti.

Beşiktaş'ta oturmaları gerektiğini Hadiye'ye açtığında henüz bu yeni ödevi tasarı halindeydi ve gelişmeler gerçeğe dönüşmeden karısına söylememişti. Enis Paşa Konağı'ndaki misafirliklerinin son gecelerinden birinde ilk önce karısına anlattı. Sonra beraberce Münire Hanımefendi teyzelerine konuyu açtılar.

"Artık bilmiyorum efendim, bu Meclis-i Mebusan'da bir şeyler yapabilecek miyiz? Hakikaten ben de arkadaşlarım da diken üstündeyiz, kuşku içindeyiz. Bir parlamento ki halkın demokratça seçtiği kişilerden değil de Padişah buyruğu ile kurulmuştur. Bu durumda bütün azaların çalışmaları da bu buyrukla yürüyecektir. Ve yine bir emirle parlamento feshedilebilir."

Münire Hanımefendi için Vehbi gibi dürüst, kültürlü ve soylu bir gencin kendisine yakışır bir mevkiye yükselmesi memnuniyet vericiydi.

"Hayırlı uğurlu olur inşallah evladım. Ben sizi kişiliğinize yakışır bir işte çalışır görmekle gurur duyacağım. Paşam hayatta olsaydı –o bilirsiniz İmparatorluk ve Padişah'a çok bağlıydı– o da çok sevinecekti. Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün padişahlarına saygısı hatta bazılarına hayranlığı büyüktü. Bu öyle bir hayranlıktı ki onun gözlerini adeta bağlamıştı. Kusurları, eğrilikleri görmezdi. Belki de görmek istemezdi. Kendisinin en verimli devlet adamlığı yapacak yaşta, jurnalcilerin fitneleri ile birdenbire azledilerek tekaütlüğe sevk edilmesi karşısında, büyük üzüntüye kapılmasına rağmen 'Zat-ı şahanelerinin elbette ki bir düşünceleri var ki şahsıma böyle bir vaziyeti münasip gördüler' demişti.

Oysa ben hiç de onun düşüncelerine ortak olmamıştım. Öyle öfkelenmiş, öyle kızmıştım ki... Biz kadınlar bazı hadiseleri erkeklerden daha başka türlü görebiliyoruz. Sonraları dostlarıyla bir araya geldiğimizde, padişahın çevresindeki bazı kişilerin kendi menfaatleri için onun nasıl gözlerden düşürüldüğünü iyice öğrenebildim..."

Münire Hanımefendi gözlerini geçmişlere çevirmişçesine uzun uzun düşündü sonra içini çekti.

"Yine de hakkınızda hayırlı olsun diyeceğim evlatlarım. Çocuklarınızı daha iyi yetiştirme fırsatını bulacaksınız. İstanbul, gitmeyi düşündüğünüz Diyarbakır'a benzemez. Gerek tahsil için, gerekse musiki öğrenmek için değerli hocalar bulunabilir. Mektepler de öyle. Hadiye'nin daha kızları doğmadan önce bana yazdığı mektuplardan biliyorum. Onlara bir yandan

memleket kültürünü verirken, öbür yanda da birkaç yabancı dil öğretmek istediğini söylüyordu. Şimdi bu imkânlar doğuyor demektir."

Bu konulara iyice daldıkları sırada kapı vuruldu, Merzuka içeri girerek "Efendim Süleyman Numan Paşa hazretleri teşrif ettiler. Ellerinizi öpmek istiyorlarmış" haberini verdi.

Süleyman Numan Paşa, Münire Hanımefendi'nin yeğeniydi. Kendisi Sıhhiye Nazırı'ydı. Hadiye ile Vehbi yerlerinden fırlayarak paşayı oda kapısında karşıladılar. Selamlaştılar. Doktor Süleyman Numan Paşa zayıf, dik ve ince vücutlu, son derece zarif ve o ölçüde ağır, ciddi bir kişiliğe sahipti. Münire teyzesini çok severdi. Münire Hanımefendi de bu yeğenini yerlere göklere sığdıramayacak ölçüde sever, beğenir, onunla göğsünün kabardığını her zaman söylerdi.

Kahveler içilip konuşmalar başlayınca, Münire Hanımefendi Vehbi Bey'in Meclis-i Mebusan'a girdiğini anlattı. Paşa yüzünde anlamını belirtmeyen bir ciddiyetle Vehbi'ye baktı, kısaca "Tebrikler efendim" dedi. Sesi de öyleydi.

Sanki karşısındakiler yakın akrabaları değil de yeni tanıştığı kimselerdi. Hadiye "Paşa dayı" dediği Süleyman Numan Paşa'nın böylesi katılaşmış ciddiyetini, tahsilini Almanya'da yapışına ve orada uzun süre yaşamasına bağladı. Almanların her konuda katı disiplinlerini bilmekteydi. Paşa hem hekim, hem de askerdi. Zaten onu yeni tanıyan ve onun Türk olduğunu bilmeyen kimseler Alman sanmaktaydılar.

Paşanın kısaca "Tebrikler efendim" deyişinin ardında gizli neler vardı? Hadiye düşünüyordu. Paşa dayısının küçük kız kardeşi Raife ile çok sevişirlerdi. O neşesi, kahkahaları, komiklikleri, sıcaklığıyla hiç de ağabeyine benzemezdi. Ağabeyine kızdığında hemen onun dimdik duruşu ile dikilir, onun ses tonuyla söylenmeye başlardı:

"Hanımlar, insan kendi evinde ne kadar ciddi ve disiplinli olursa başkalarıyla birlikte bulunduğunda da hiç falso yapmaz. Bir misafirlikte veyahut da yabancılar arasında bulunduğunuzda bir yeriniz, başınız, göğsünüz kaşınmaya başlayabilir. Hemen orasını kaşımak mı, asla. Oraya bir parmağınızla belirsizce

birkaç fıske vurmalısınız. Hepsi bu kadar. Kendi evinizde hiç yabancı kimse yok, fakat sizler bir saygıdeğer kimsenin sofrasındaymış gibi ciddi, dikkatli özenli davranmalısınız. Anlaşılıyor mu hanımlar?"

Bu "hanımlar" dediği, kendisinden hayli büyük yaştaki ablası, ablasının kızları Müride, Merzuka ve kendi küçük kız kardeşi Raife ile Kemal adındaki kardeşiydi. Hadiye bunları düşünürken bir anda bulunduğu yerden Süleyman Numan Paşa'nın konağına gidivermişti. Her taraf pırıl pırıldı; Alman disiplininin Müslüman temizliği ile karışmasından doğan bir parıltıydı bu. Yalnız aile bireyleri olduğu zamanlarda bile kırışıksız, birbirinden güzel keten örtülü uzun yemek masalarındaki sofra adabı, yemek pay etme usulleri hep Paşa'nın kurallarıydı. Çatal, bıçak sesleri duyulmazdı. Şapırtılı, höpürtülü çorba içilmezdi. Beyaz fistolu ve tiril tiril kolalı prostelası ile Rum kızlarının hizmet ettiği sofraları her zaman çiçekli, her zaman düzenli ve özenliydi.

Paşa'nın Almanya'daki yaşamından parçalar anlattığının farkına vardığında Hadiye birden kulak kesildi. Paşa, Almanya'daki hastanelerin temizliğini, orada çalışanların vazifelerine ibadet eder gibi saygı gösterdiklerini söylüyordu. Sonra Paşa'nın "Tıp en kutsal bilimdir" diye başladığı uzun konuşmasını teyzesi birdenbire başka bir konuya geçerek kesiverdi.

"Sevgili Süleyman'ım, hani şu bizim Mısır'daki vakıflarımızdan gelen vakfiyelerimizin neden kesildiğini bir sorup soruşturmanı rica etmiştim?"

Cevap kısa çıkmıştı.

"Evet teyzeciğim soruşturdum. Oralardan artık para alamayacaksınız."

"Ama nasıl olur evladım. O vakıflar bize cedlerimizden miras. Sen koskoca Sıhhiye Nazırı'sın. Şöyle bir elini sallasan..."

Cevap kısa fakat acıydı.

"Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü."

"Yani artık oradan bir kuruş gelmeyecek mi?"

"Evet teyzeciğim. Benim Sıhhiye Nazırlığımın Mısır'ın işlerine kadar sokulabileceğini hiç düşünmemelisin. İmparatorlu-

ğu göçmekte olan bir memleketin Sıhhiye Nazırı nedir ki?"

Hadiye, Paşa dayısının tok bir ciddiyetle "Tebrikler efendim" deyişinin bilmecesini çözüverdi. Paşa dayısı da kocası ve dostları gibi imparatorluğun çökmekte olduğunu belirtmişti.

Başının içindeki düşünceler birdenbire dağılıverdi. Kapılarının önünde bir araba durmuştu. Odadan çıkıp merdivenden koşarken başının içinden kopan düşünceler dudaklarına geldi:

"Ah sevgili teyzeceğim, Mısır'daki vakıflarından para gelmezse halleri ne olacak?"

Hızlı fakat dikkatlice, basamakları koşarak idi. Şayan daha önce davranmış, sokak kapısını açmıştı. Hadiye dünyayı unuttu. Gelen kocasıydı. Sevdiği Vehbi, seveceği insandı. Fesini Hadiye'ye uzatırken onun yanağına bir öpücük kondurdu. Elindeki bir deste nergisi uzattı. Pardesüsünü çıkartmasına yardım eden Şayan'ın başını okşadı. Sonra çevreye baktı, gözleri parıldadı. Gülen yüzü büsbütün ışıklandı.

"Ben sanıyordum ki bu eve yerleşmemiz bir ay falan sürecek. Ama masamıza çiçekler bile konulmuş. Bahçemizde çok güzel kasımpatları vardı. Eline sağlık Şayan. Aferin."

Sonra sordu.

"Çocuklar evi yadırgadılar mı?"

"Yok hayır, sevdiler. Hele bahçedeki küçük havuza, içindeki balıklara bayıldılar."

"Sevindim. Neredeler şimdi?"

"Kaya uyudu. Cahit seni bekliyor olmalı."

Kısacık ve çabuk konuşmalar Cahit'in duymasına ve fırtına benzeri yemek odasından fırlamasına yetmişti. Vehbi kollarını açtı. Cahit bir top benzeri bu kolların arasına hopladı. Sarıldılar.

Kısa bir zaman sonra Vehbi yıkanmış, taranmış, sırtına gri flanel ev elbiselerini giymişti. Yanında Hadiye, onun eline yapışan Cahit ile beraber evi geziyordu. Yatak odasına hayran olmuştu. Konağın çok yüksek tavanlı ve çok geniş odasındaki karyola burada nasıl da bulunduğu mekâna uyum göstermişti. Sanki gerçek yerini bulmuştu. İçinde lavabo bulunan mermer

masa da kendini göstermişti. Hele aynalı konsol üzerindeki, bir yolu pembe bir yolu altın yaldızlı sürahi ve bardaklarla, kenarları altın yapraklı aynalı tepsi de ne kadar yakışmıştı bu eve. Kafesli orta pencerenin önündeki küçük yuvarlak kahvaltı masası, altı pembe saten, üstü Brüksel dantelli örtüsü ile bu şirin odada çok şık durmuştu. İki yandaki iki pembe saten koltuk da güzellikleri tamamlamıştı.

"Bu eşyalarımız yıllardır yaşadıkları konak odasında ne kadar gurbetteymiş. Fakat şimdi gerçek yuvalarına kavuşmuşlar sanki."

"Beğendiğine çok sevindim. Çok acele yerleştiğimiz için sana beğendiremeyeceğim korkusu içindeydim Vehbiciğim. Şimdi çok mutluyum."

"Senin elini değdirdiğin yerlere güzellik ve zevk getirdiğini ben bilmiyor muyum sanıyorsun Hadişciğim?"

"Çok mesudum Vehbiciğim. Çünkü bu bizim ilk ve gerçek evimiz."

Bir an sustu, özür diler bir sesle yeniden konuştu:

"Priştine vardı ama ben oraya bir türlü ısınamamıştım. Hep çevrenin havasını yadırgamıştım. Sanki vatanımızda değildik."

"Vatanımızda sanıyorduk ama meğerse değilmişiz Hadişim."

Şayan'ın sesiyle kendilerine geldiklerinde gülümsediler. Şayan onlara yemeğin hazır olduğunu haber veriyordu. Aşağıya indiler. Yemek odasını da Vehbi çok beğendi, sevdi. Kolalı keten örtüsü, porselen tabakları, gümüş çatalları ve ortasında kasımpatları dolu vazosuyla sofra kusursuzdu.

Sofraya oturduklarında Şayan, uyku saati geçen Cahit'i yatırmak için müsaade istedi. Cahit bir süre önce yemeğini yemişti ama herkesten önce yeniden sandalyesine kurulmuştu. Nergisler de bir gümüş vazoya konulmuş, öbür çiçeklerin yanındaydı. Vehbi kızına baktı. Henüz küçüktü ama annesi ve babasıyla arkadaştı. Büyük biriymiş gibi onlara bakıyor ve gözleriyle "Ne olur beni yanınızdan ayırmayın. Hiç olmazsa bu gece" diyordu sanki.

Vehbi kapının yanında bekleyen Şayan'a döndü.

"Dadısı, kızıma bu gecenin şerefine izin vermeni rica ediyorum."

"Ama beyefendi, o yemeğini yedi."

"Ama ben doymamıştım ki. Açlığımın yarısını saklamıştım."

"Madem ki açlığının yarısını saklamış..."

Şayan'dan izin çıktı. Cahit sofrada kaldı.

Hadiye bütün sevincine, mutluluğuna karşın yüreğinde bir eziklik duymaktaydı. Vehbi onun tutumundaki gizli üzüntüyü sezmekte gecikmedi. Bakışlarıyla sordu.

"Ben biraz üzgünüm. Bu geceki yemeklerimiz nefis, enfes. Paşa konağının aşçıları yaptılar ama yarın ne olacağız? Ben hiç yemek yapmayı bilmem ki."

Vehbi'nin eli uzandı. Karısının elini okşadı.

"Önemli değil. Eşlerden birinin bilmediğini eğer öbürü biliyorsa mesele yok demektir."

"Ne demek istiyorsun yani. Sen yemek pişirmeyi bilir misin Vehbiciğim?"

"Evet, hem de âlâsını bilirim. Annem kızları kadar erkek çocuklarına da ev işletmeciliği konusunda beceriler kazandırmıştı. 'Eğer karınız hasta olursa, evde yardımcılarınız bulunmayabilir, hasta kadına kim bakacak? Kim çocukları doyuracak. Sonra askere gidildiğinde kopan düğmenizi kim dikecek? Sökükleri kim onaracak? Her işi kadınlar kadar olmasa bile öğrenmelisiniz' diye elimize iğneler vermişti. Mutfaktaki ocağın başına da sokmuştu oğullarını."

Hadiye hem şaşmış hem sevinmişti kocasının sözlerine.

"Bana öğretirsin değil mi Vehbiciğim?"

"Elbette karıcığım."

Vehbi gülümsüyordu.

"Seve seve. Fakat bu demek değildir ki bu evin mutfak ve ev işlerini senin başına yükleyeceğim. Ödevlerin var ve daha da olacak. Şimdi Osmanlı İmparatorluğu Meclis-i Mebusan'ında Siverek mebusu bir zevciniz var. Ve bu zevci, ailesine mevki içtimaisine göre bir hayat sürdürmelidir. Yarından sonra Alaat-

tin bizimle yaşayabilecek. Evin çarşı, pazar işlerinde yardımcı olacaktır. Sonra bu eve bir orta hizmetçisi, bir de aşçı alınacak güzelim, anlaşıldı mı?"

Kocasının yumuşacık, tatlı sesiyle söyledikleri ezilen yüreğine şifalı bir sevinç veriyordu. Yemek zevkli geçti. Yemekler lezzetliydi. Yemek bittiğinde Şayan sofrayı toplayıp tabakları bir tepsiye doldurarak götürdü. Sonra döndü. Yine Cahit'i yatırmak üzere izin istedi.

* * *

Beşiktaş'taki ahşap evde hayat rayına oturmuştu, hem de kısacık süre içinde. Alaattin gelmişti. On altı yaşında, sağlıklı, güleryüzlü, kocaman siyah gözlü esmer bir delikanlıydı. Hadiye'ye "Anne" diyordu. Hadiye kendisine "Anne" demesinden çok hoşlanmıştı.

Alaattin öyle candan, yürekten anne diyordu ki Vehbi'nin "Aranızda çok az yaş farkı var sevgilim. Anne deyişini yadırgıyorum ben" demesine Hadiye karşı çıkmıştı:

"Biz onunla ana evlat olduk bile. Sen bu işe karışma Vehbiciğim. Belki çölde yetiştiği için ilk annesini süt annesi olarak benimsemiş, gerçek annesini yadırgamıştır. İçinde bir hasret vardır. Bana anne demekle belki hasretini dindiriyordur."

Alaattin 16 yaşındaydı ama nüfus kaydında yapılan bir yanlışlık sonucu 18 görünüyordu. Bu yüzden belki de askere çağırılacaktı. Ortalık karmakarışıktı. Vehbi birkaç yere birkaç söz etse, onun bu aralar askere alınmasını önleyebilirdi. Hadiye bunu düşünmüş, fakat kocasına söyleyememişti. Vehbi hiç böyle işler yapar mıydı? Kardeşi de herkesin evladı gibi askere gidecekti. Hadiye, "Ama daha çocuk" diyecek olmuştu, Vehbi "Yaşı küçüktür ama yaşından daha güçlüdür. Köy kökenli sağlıklı bir genç. Bir Kürt annenin dört yaşına kadar sütünü emmiştir" cevabını vermişti.

Ermeni çetelerinin Diyarbakır köylerinde zulüm yapmaya başladıklarında, bu durum Vehbi Bey'in annesine çok tesir etmiş, Alaattin'e verdiği süt kesilmişti. Alaattin çölde yaşayan bir

aile dostuna gönderilmişti. Ailenin de yeni doğmuş bir bebeği vardı. Annesinin sütü boldu. Hem Alaattin'i hem de kendi bebeğini emzirip büyütecekti. Alaattin iki yıl Kürt dostların himayesinde yaşamıştı ve artık baba ocağına geldiğinde bülbül gibi Kürtçe konuştuğu halde bir tek kelime Türkçe bilmiyordu.

Gerçekten boylu boslu, güçlü kuvvetliydi. Kısa süre içinde Hadiye'nin sağ kolu olmuştu. Haftada bir kurulan Beşiktaş pazarına gidiyordu. Bir gümüş Mecidiye ile evin bir haftalık alışverişini yapıyordu. Hem ucuz hem de taze yiyecekler, salatalar, meyvalar alıyordu. Evin en alt katındaki büyük tel dolabın içine ana-oğul yerleştiriyorlardı bu yiyecekleri. Akaretler'de oturan akrabaları Mevhibe Hanımefendi, kendi hizmetçisi eliyle bir hizmetçi, bir de aşçı buldurmuştu onlara.

Aşçı Cevahir, esmer, kara kuru, ufak tefek, fakat genç, çevik bir kadındı. Evlenmeden önce çalıştığı konaktaki hanımından çok çeşitli yemekler öğrenmişti. Kocası harpte ölünce çocuğunu annesine bırakarak çalışmaya başlamıştı. Şayan Cevahir'i sevmişti, arkadaş oluvermişlerdi. Şayan çocukluğunu Enis Paşa Konağı'nda geçirdiğinden hem terbiye almış, hem de topluluk içinde geçinmenin usullerini öğrenmişti.

Şayan, bulunduğu yerden çok memnundu. Vaktiyle Enis Paşa Hazretlerinin refikalarına, Halep'in Bülbül Aziziye köyünden getirilip satılan küçük bir cariyeydi. Ama kısa zamanda aklıyla, zekâ-sıyla önünde açılan yolda kendisini sevdirerek ilerlemişti. İlk önce Enis Paşa Konağı'nın kıymetli küçük hanımefendisi Hadiye Hanım'ın, çeyiz halayıklığına yükselmişti. Şimdi ise onun kızının dadısı olabilme mutluluğuna erişmişti. Çok gururluydu. Bu gururu bazı kimselere karşı artıyor, azamet biçimini alıyor, onlara tepeden bakıyordu. Küçük hanımıyla gezmeye götürüldüğünde, gittikleri konaklardaki kızlara, cariye kalfalara çok acıyordu. Onlara çok kötü davranılıyordu. Bazen konakların hanımefendileri, çoğu zaman da başkalfaları tarafından kırbaçlanıyorlardı. En küçük yanlışları bile Kaf Dağı kadar büyük görünüyordu. Horlanıyor, azarlanıyor, yemek içmekten alıkonularak cezalandırılıyorlardı. Fakat gerek Enis Paşa'nın kıymetli hanımefendisi, gerekse konağın başkalfaları çıraklara kötü muamele et-

mezlerdi. Hanımefendi, ciddi, ve sertti. Fakat kusurlarını gördüğünde onlara öğütler verir, "Benim cezalandırmam anlamsızdır. Sizler Allah tarafından cezalandırılmamaya gayret ve dikkat ediniz. Tanrı sizi nerede olursanız olun görür. Bir kere, beş kere, on kere bağışlar. Ama bu bağışlamalar sizleri terbiye etmezse sonu kötü gelir. Bunu da bilesiniz. Sille-i Rabbani yani Allah'ın tokadı çok acı verir kullarına. Neye uğradığınızı şaşırırsınız." derdi.

Hoşgörüyle karışık korkutucu öğütler, Enis Paşa Konağı'ndaki kalfaları, uşakları, cariyeleri, çırakları hep bir terbiye ve saygı çizgisinde tutardı. Konak çalışanları içinde en talihlilerinden biri olduğunu biliyor, bu yüzden vakit vakit artan gururu azamete dönüşüyordu.

Konaktan edindiği disiplinli sistem sayesinde üstleri ve altlarıyla nasıl konuşulacağını, onlara nasıl davranılacağını bildiği için Cevahir'le çok dengeli bir dostluk kurmuştu. On sekiz yirmi yaşlarında durgun, sessiz bir kız olan Gülizar da Hadiye'nin insan idaresindeki bilgisi ve yumuşak otoritesi ile evin gidişatına kolaylıkla uyum sağlamıştı.

Hadiye daha aşçı gelmeden bir gün kendi başına bir pilav pişirmek istemişti. Pilavın suyu az gelmiş eklemiş, çok gelmiş yeni pirinç koymuş, derken lapa pirinçlerle, çiğ pirinçlerin karışımından ortaya acaip, yenilemez bu yemek çıkmıştı. Bu garip pilav sonunda bahçenin bir köşesine dökülerek serçelere bir ziyafet çekilmişti. Geçirdiği bu acı deneyimden sonra artık sık sık mutfağa giriyordu. Cevahir, hanımının yemek konusundaki bilgisizliğinin farkında değildi. Fakat çok konuşkan olduğundan işini söylene söylene yapıyordu.

"Hanımcığım, bazı pirinç iki ölçü su kaldırır, kimisi de iki buçuk. Ben en iyisi, ölçüyle değil de, şöyle göz kararı, mesela yıkanmış pirinci tencereye koyunca pirincin üstüne bir parmak su koyarak işe koyulurum. Eğer pirinç 10 dakika sonra suyunu çeker, delik delik bir görüntü alırsa üstüne birazcık şöyle birkaç birkaç çorba kaşığı sıcak su serpiştirerek demlenmeye bırakıyorum"

Pilavı gerçekten tane tane, birbirine yapışmayan, yağı da kararlı ve lezzetli oluyordu

"Ispanağı çamurlarını akıtması için sıcakça su içinde yarım saat kadar bırakırım. Sonra akar su altında büyük bir dikkatle köklerini, yaprak aralarını yıkarım. Sonra soğuk suda bir süre bırakırım. Suyunu süzgeçte süzerek soğanını, yağını, tuzunu, bir avuç pirincini katarak tencereyi orta hararette ocağa vururum."

Hadiye onun söylene söylene yemek yapışlarından yavaş yavaş bir şeyler öğreniyordu. "Bir kadının aşçısı da olsa yemek konusunda bilgili olması gerekmiş. Kızlarıma bu gibi bilgiler de öğretmeliyim" diyordu.

* * *

Beşiktaş'taki eve taşındıklarının haftasına Münire Hanımefendi çok hoş bir hareket yapmıştı. Konağın misafir salonundaki piyanoyu Hadiye'ye göndermişti. Bu Beşiktaş'taki küçük eve giren eşyalar arasında en çok sevindikleriydi. Teyzesi bir de tezkerecik eklemişti. Tezkeresinde, piyanoyu Fatih'ten Beşiktaş'a omuzlarındaki kayışlarla taşıyarak getiren hamallar için, "Ben onların hakları olan ücretlerini ödedim. Senin para vermene gerek yok yavrum. Hepinizi Allah'ın birliğine emanet ediyorum" diye yazmıştı. Hadiye iki yorgun hamala cömertçe birer bahşiş verdikten sonra arka bahçede bir de yemek ikram etmişti.

Piyanonun gelişine Cahit belki annesinden daha çok sevinmişti. Annesi piyano çalarken onun yanında oturup seyretmekten ve küçücük bir sesle annesinin şarkısını beraberce söylemekten çok hoşlanırdı. Hadiye kızının iyi bir kulağı olduğunu biliyordu. Kendisiyle birlikte şarkı söylemeye daha iki üç yaşlarındayken başlamıştı. Kızına gelecekte müzik tahsili yaptırılabilirse iyi bir müzikçi olabileceğini düşünüyordu.

Hadiye kızının bütün özelliklerini dikkatlice inceliyor, ona yol gösterici olmaya çalışıyordu. Daha kolaylıkla ilerleyebilmesi için bir şeyler yapmalıydı. Dostlarıyla çocuklar hakkında konuşuyorlardı. Bütün genç anneler kendisi kadar çocuk yetiştirme konusuyla ilgili değillerdi. Anadan babadan görme usuller-

le çocuklarını eğitiyorlardı. Oysa Hadiye geçmiş değil geleceğin insanını yetiştirme idealindeydi.

Beşiktaş'ta bir anaokulu açıldığını duyduğunda sevindi. Hemen araştırmalara girişti. Büyük ve çevresi yüksek duvarlarla çevrili bir köşkteydi ana okulu. Adı Madam Mektebi'ydi. Bir Türkle evli Fransız bir hanımın kurduğu anaokuluydu. Vehbi ile uzun konuşmalardan sonra bir karar verdiler. Cahit, Madam Mektebi'ne verilecekti. Okula iki yaşında alınan çocuklar hem ilkokula kadar yetiştirilip hazırlanacak, hem de Fransızca öğretilecekti. Tabii bu arada müzik de vardı.

Hadiye okul sahibi hanımla görüşmeden sevinçli ve ümitli olarak döndü. Hemen Cahit'in okul kıyafeti hazırlığı başladı. Okul giysileri Baker'de satılıyordu. Hadiye, Beyoğlu'ndaki İngiliz mağazası Baker'ın eski bir müşterisiydi. Kendisinin birçok giyim eşyası, iskarpinleri oradan alınırdı. Çocuklarını da Baker'den giydiriyordu. Dikişleri güzel, biçimler rahat ve kullanışlıydı.

Cahit'e lacivert yumuşak kumaştan içi kırmızı yünlü astarlı, beyaz bahriye yakalı, sarı bahriye düğmeli bir palto ile okul üniforması biçiminde elbiseler alındı. Bu elbiselerin üzerine fisto kumaştan beyaz önlükler, kışlık kürk ve kadife başlıklar, pabuçlarının üzerine dizlerinden yukarıya kadar giyilecek tozluklar, yün ve pamuk çoraplar, siyah tek atkılı rugan iskarpinler, yumuşak deriden siyah ve kahverengi botlar, mendiller alındıktan sonra Cahit'in okula bir cumartesi günü başlaması kararlaştırıldı.

Madam Mektebi

Cahit, bir yanında annesi öbür yanında dadısı, elleri onların ellerinde okulun kapısı önünde durdu. Omuzlarına inen saçları bukle bukleydi. Üzerinde etekleri pilili yeni elbisesi, ayağında uzunca konçlu beyaz çoraplarıyla, tek atkılı rugan patikleri vardı. Üstüne de gelincik rengi kumaştan mevsimlik pardesü giydirilmişti. Cahit bu pardesüyü çok seviyordu. Geniş beyaz pike yakasının kenarları, enli beyaz güpür dantelle çevriliydi. Ortaları al renkli, kenarları altın çerçeveli düğmeler, ikişer ikişer yaka altından eteğin üst başına kadar sıralıydı.

Hadiye de çok şıktı. İnce belini sıkı sıkıya saran geniş etekli siyah tafta çarşafının pelerini, dirseklerinin üstündeydi. Beyaz güderi uzun konçlu eldivenleri pelerinin bitimine kadardı. Çarşaf eteğinin üstüne beyaz Valensiya dantellerle süslü bir bluz giymişti. Bu bluzun dik yakası, narin boynunu yarıya kadar örtmüştü. Yakasının sol yanına pırlanta, zümrüt ve lal rengi yakutlarla bezeli bir yaka iğnesi takmıştı. Kolunda incecik gümüş tellerden örülme bir çanta taşımaktaydı. Çarşafının uzun eteğinin gizlediği, yüksek ökçeli siyah rugan iskarpinlerinin sadece uçları görünüyordu.

Şayan, lacivert-siyah pötikare tafta tayyörü ile şıklıkta Hadiye'den geri kalmıyordu. O da uzun konçlu lacivert eldivenler giymişti. İncecik vücudunu rahatlıkla taşıyan yüksek ökçeli iskarpinleri ile son derece zarifti.

Madam Mektebi'nin önünde arabadan indiklerinde, yoldan gelip geçen erkekler hayranlıkla, kadınlar ise merakla onla-

ra bakıyorlardı. Zili Şayan çaldı. Kapı hemen açıldı. Kanadı geriye doğru çeken üniformalı kapıcı onları selamladı.

"Haber verilmişti efendim. Siverek mebusu İbrahim Vehbi Beyefendi Hazretleri'nin refikaları ve kerimeleri, değil mi?"

Şayan, kendisini de mebus beyin kerimeleri sanan adama peçesinden azametle baktı. İçinden, "Kerimeleriymiş. Küçük hanımın benim kadar kızı olabilir mi ki? Sersem adam. Ben kerime falan değilim. Bu küçük prensesin dadı kalfasıyım" demek istiyordu ama ses çıkartmadı.

Kapının kanadı geriye doğru açıldığında üçü de gördükleri bahçenin güzelliğine hayran oldular. Hadiye yerinde bir karar verdiğine çok sevindi. Çakıllı yoldan ileride görünen binaya doğru yürürlerken, ellerinden tuttukları Cahit sıçrayıp koşmaya başlamıştı. Hadiye onun fırtınaya dönüşüverecek sevincini yatıştırmak için elini hafifçe sıktı. Kızına doğru eğildi. Peçesini açmış, yüzü sararmıştı.

Şayan, Hadiye'nin heyecanını anlamakta gecikmedi. Bir şeyler söyleyip onu yatıştırmak istedi.

"Bu ilk mürüvvetimiz küçük hanımcığım. Cahit'imiz ana mektebi de olsa okula ilk adımını atıyor demektir. Ben, Cahit'imizi böyle güzel bir mektebe vermekle ne kadar iyi ettiğinizi düşünüyor ve seviniyorum."

İçeride ilerliyorlardı. Büyük yapının önüne geldiklerinde kapıdan onlara yol gösteren kavasın yerini bir başkası aldı.

"Bu taraftan hanımefendiler, şöyle buyrun. Madam direktörümüz sizi bekliyor."

Teşekkür ederek yol gösterenin peşi sıra geniş mermer basamaklı merdivenleri çıktılar. Büyük sofada geniş bir halı döşeliydi. Orta yerdeki masanın üzerinde, büyük bir vazo dolusu krizantem vardı. Duvar diplerinde sandalyeler, sehpalar sıralıydı. Burasının müdüriyet binası olduğu anlaşılıyordu. Ne bir çocuk sesi, ne bir bağırma duyuluyordu. Yol gösterici soldaki büyük kapının önünde durdu. Kapıyı tıklattı, içeriden bir ses cevap verdi:

"Antrez."

Yol gösterici, kapının tokmağını çevirerek kanadı geriye itti.

"Buyrunuz efendim."

Sonra usulca fısıldadı:

"Yazı masasının arkasındaki hanımefendi, mektebimizin kurucusu, direktörümüz Madam Blanche'tır efendim."

Madam Blanche ayağa kalkmıştı. Rahat ve düzgün bir Türkçeyle onları selamladı, yer gösterdi. Hadiye kendisini takdim etmek isteyince gülümsedi.

"Sizi bekliyordum hanımefendi. Bu saatte burada bulunuşumun sebebi de bu zaten."

Hadiye, Madam Blanche'ın masasının önündeki koltuğa, Cahit karşısındaki, Şayan da onun yanındaki sandalyeye oturdular. Madam Blanche, Fransa'da Sorbonne'da okuduğu sıralarda aynı fakülteye devam eden soylu bir Jön Türk'le tanışarak evlendiklerini anlattı:

"Bizimki bir aşk izdivacı. Yoksa ne benim Katolik ailem, ne de Rasim'in Müslüman ailesi bu izdivaca izin verirlerdi. Fakat biz Türklerin karasevda dediği sevdaya tutulmuştuk. Birbirimizden bir an bile ayrı kalamayacak kadar büyük bir sevdaydı. Onun ailesi benim Müslüman olmamı istedi. Fakat kocam buna gerek bulunmadığını ısrarla onlara anlattı. İkimiz de Science Politique bölümünden parlak dereceyle mezun olduk. İnsanlığın dinler üstü olması gerektiğine inanıyorduk. Şimdi on yıldır İstanbul'da yaşıyoruz. Kocam Hariciye mesleğine giremedi. Çünkü eşleri ecnebi olan kişiler hariciye mesleğine intisap edemezlerdi. Biz de okul açmayı tasarladık. Öğrencilerimiz, anaokulundan sonra kocamın açma hazırlıklarında bulunduğu bir okula devam edebilecekler."

Hadiye bu zarif ve sıcak Fransız kadınına hayran olmuştu. Onu candan kutladı, Madam Blanche da fikirlerinin aydınlığından ötürü Hadiye'yi tebrik etti. Anlaşmışlardı. Hatta dost olabileceklerini düşünüyorlardı. Madam Blanche kalkarak Cahit'in yanına geldi, onu okşadı, elinden tuttu. Cahit'in ayağa kalkmasını rica ederek Hadiye'ye döndü,

"Şimdi izin verirseniz Matmazel Cahit'i sınıf öğretmenine takdim edeyim. Dönüşümde size ilk ana sınıfımızı göstereceğim. Orada yemekhanemiz, oyun ve resim, boya, elişleri, mü-

zik derslerinin yapıldığı salonlar var. Bir de zekâ testinden geçirilip üstün derece alan çocuklarımız için bir sınıfımız var. Hepsini beraberce gezeceğiz. Şimdi müsadenizle efendim."

Cahit'e eğildi, "Annenize, dadınıza hoşça kalınız diyelim. Olur mu Cahit?"

"Peki efendim. Hoşça kalınız anneciğim, dadıcığım. Akşamüstü beni kim alacak acaba?"

"Seni Alaattin amcan alacak yavrum."

Hadiye de, Şayan da Cahit'i öptüler. O, Madam Blanche'ın elini bırakmadan, dönüp, onlara bir kere gülümsedi.

Cahit okula başlamıştı.

Hadiye ile Şayan, Cahit ile gidip yalnız dönüşün şaşkınlığı içinde eve gelmişlerdi. Bir türlü bir işin ucundan tutamayan Şayan, kendisini hasretle bekleyen Kaya'yı kaparak Hadiye'nin yanına getirmişti. Kaya cıvıl cıvıl ablasını sormaktaydı. Ona okulda olduğunu bir türlü anlatamayınca, "Akşamüstü Alaattin amcayla gelecek" dediler. Kaya gün boyunca pencereden ayrılmadan bekledi.

Havalar erken kararmaya başlamıştı. Günler kısaydı. Böyle olmasına rağmen Hadiye bir türlü vakit geçiremedi. Oturma odasının cumbalı, kafesli penceresinden sık sık sokağa bakıyordu. Kızını bir sürü yabancı çocukla birlikte yokuş aşağı inen bir arabada bırakmaya gönlü elvermediğinden, Alaattin'i göndermişti. Yine pencereden baktığı bir sırada kızının sevinçli sesini işitince sokak kapısına koştu. Onun kapıya koştuğunu gören Şayan da peşinden geldi. Kapı açılır açılmaz kendisini annesi ile dadısının kolları arasına atan Cahit, müthiş heyecanlıydı. Anlatacağı öyle çok konu vardı ki. Acele acele konuşuyor, birinden diğerine atlıyordu. Hadiye, onun yorularak durulmasını sabırla bekledi.

"Küçücük masalar var. Tıpkı masallardaki gibi. Minik sandalyeler. Her yan hep küçücük. Yemekler başka türlü ama sevdim. Birçokları suda haşlanmış yemekleri yemediler. Ben de tuhaf buldum ama yedim işte. Öğretmenimiz aferin dedi bana. Hem ben çok güzel Fransızca konuşabilirmişim."

"Bunu kim söyledi?"

"Yine hocamız. Dilim kolayca dönebilecekmiş. Üç-dört ay sonra konuşabilirmişim."

"Çok sevindim yavrum. Bu dediklerine gerçekten çok sevindim."

İçinden yükselen duaların Tanrı katına ulaşmasını bekliyordu. Kızının daha okulun ilk gününden getirdiği haberlerin böyle sürüp çoğalması dualarıydı bunlar. O gece yemekte Cahit babasına okulunu anlattı. Hiç yabancılık çekmemişti. Evinden, annesiyle dadısından ayrılınca hiç korkmamıştı.

Vehbi kızının söylediklerinin her kelimesini dikkatle dinliyordu.

"Oyunlar oynadık baba. Şiirler okundu. Bahçede jimnastik de yaptık. Hocam bana bravo dedi. Bravo ne demek babacığım?"

"Aferin demek."

Kaya henüz öyle bebekti ki, ablasının anlattıklarından hiçbir şey anlamıyordu. Zaten daha önce yemeğini yediğinden, sofradan kalkılmasını bekleyemedi. Dadısı onu yatmaya götürdü.

"Pastırma yazı başlarsa okulun bahçesinde bir müsamere yaparız dediler. Pastırma yazı nedir baba?"

Hadiye de Vehbi de kahkahalarla güldüler. Cahit onları güldürdüğünü görünce sevindi. O da kahkahalara ortak oldu.

"Hani ara sıra pastırma diye kokulu kuru bir et yiyoruz ya..."

"Evet, seviyorum ben pastırmayı..."

"İşte o pastırmaların yapıldığı zamana rastlayan günlerde, havalar birdenbire ısınır. Havalar sıcaklayınca gölge yerlere asılan ıslak etler çabuk kuruyarak pastırma biçimine girerler. İşte o ılık günlere pastırma yazı denir."

Cahit düşünceliydi. Başının içinde Fransızca sözcükler, yeni öğrendiği kelimeler kaynaşıp duruyordu. Onları süzerek birbirinden ayırması, anlamlarıyla başının içine resimlemesi gerekiyordu.

Bir akşam Cahit direktörleri Madam Blanche'tan bir mektup getirdi. Havalar hâlâ düzgün gidiyordu. Okulun bahçesinde bir piknik yapılacaktı. Bir de piyes oynanacak, Cahit bu piyeste hastanede çalışan bir hemşire rolünde olacaktı. "Kendisine hemşire üniforması temin edilmesini rica ediyoruz" deniliyordu. Mektubun alt köşesinde, Beşiktaş'ta, kıyafetlerin satıldığı mağazanın adı ve adresi de yazılıydı.

Hadiye ertesi gün yanına Alaattin'i de alarak çarşıya çıktı. Adı ve adresi verilen mağazayı bulmak zor olmadı. Kısa sürede alışveriş tamamlandı.

Müsamere birkaç gün sonraydı. Cahit bu günlerin geçmesini sabırsızlıkla bekliyordu. Okulun bahçesinin bir köşesine sahne kurulmuştu. Küçücük karyolalar taşınarak bu sahneye yerleştirildi. Kısa bir süre sonra sahne bir hastane koğuşu halini almıştı. Küçük komodinlerde ilaçlar ve pamuk kavanozları sıralıydı. Sahne gerisinde ise ufacık sedyelere beyaz çarşaflar serilmişti.

Cahit bu telaşlı hazırlıkları gördükçe heyecanlanıyor, kendisine verilen rolü ezberliyordu. Akşam eve geldiğinde kapıdan içeri hızla giriyor, peşpeşe anlatımlarla havadisleri ailenin gözleri önüne resim resim seriyordu.

Nihayet beklenilen gün geldi çattı. Cahit o gecesini rüyalarla geçirmişti. Annesiyle babasının okudukları, onun da resimlerine baktığı harp dergilerindeki dövüşleri, yardıma koşan hemşireleri, sedyelerde taşınan yaralıları görmüştü. Sabah kahvaltısını bile her günkü gibi yiyemedi. Dadısı saçlarına sardığı bigudileri söktü. Annesi bu lüle lüle saçları ensesine topladı. Başına kep giyecekti. Kira arabası çağırıldı. Cahit'in oyun giysileri özenle bavula yerleştirildi. Annesi ve dadısıyla yola koyuldular. Kaya, amcası Alaattin Bey'e emanet edilmişti.

Bahçeye sandalyeler, masalar konulmuştu. Konuklar bu masaların çevresindeki sandalyelere oturmuşlardı. Karşılarındaki sahnenin önü muharebe alanıydı. Küçücük minyatür askerlerin ellerinde oyuncak silahlar vardı. Subayların yarısının başlarındaki kabalakların rengi değişikti. Haki renkli elbiselile-

rin başlarındaki kabalaklar, ay yıldızlıydı. Bunlar düşman askerine karşı koyan Mehmetçiklerdi. Aralarında, başlarında ay yıldızlı kepleri, sırtlarında bembeyaz gömlekleriyle hemşireler koşuşmaktaydılar. Silahlar atılıyor, yaralanıp yere düşenlerin yardımına yüzleri maskeli, elleri lastik eldivenli doktorlar, sıhhiye erleri, hemşireler koşuşuyordu. Bu minik oğlanların, kızların gerçekleştirdiği, gerçek bir dövüş alanıymışcasına seyircileri heyecanlandırıyordu. Aralarında gözyaşı dökenler de vardı.

Cahit, harp alanındaki hemşire rolünü hiç şaşırmadan, beceriyle oynamıştı. Piyeste rol alan çocukların en küçüğü olan Cahit'in bu oyunu seyircilerin çok hoşuna gitmiş, onları heyecanlandırmıştı. Masaların birinden uzun boylu, pembe yanaklı, beyaz saç ve sakallı bir bey ayağa kalktı. Bu bey, vatan şairi Mehmet Emin Bey'di (Yurdakul).

Yürüyerek Cahit'in yanına yaklaştı, eğilip alnından öptü.

"Aziz çocuk, rol yaparken yarasını sardığın genç subay benim oğlumdur. Ona gösterdiğin şefkati büyüdüğünde de sana muhtaç kimselere seve seve harcayacağını düşünüyorum. İşte Türk evladı, işte gelecekte gerçek büyük bir kadın olacak bir küçük kız. Seni kutluyorum. Adın ne yavrum?"

"Adım Cahit efendim."

"Cahide değil de Cahit, öyle mi?"

"Evet efendim. Hüseyin Cahit'in adı. Annemle babam onu çok severlermiş, onun adını koymak istemişler. Ama kızları doğmuş, onun için Cahide değil de Cahit."

* * *

Cahit, okula başladıktan bir ay sonra, öğretmeninin ezberlettiği Fransızca şarkılar söylemeye başlamıştı. Annesiyle babası seviniyorlardı, hem de çok. Kızları beş yaşını sürerken bir dil öğreniyordu. Cahit elbetteki böyle olduğunun farkında bile değildi.

Havalar soğumaya başladıkça Cahit'in okula gidip dönmesi zorlaşmıştı. Amcasıyla yürüyerek gidip dönüyorlardı. Yağmurlu günlerden sonra kar yağacaktı. Evin sobalarını henüz

kurmamışlar, mangalla idare ediyorlardı. Mangallar bahçede yakılıyor, kömür gazları bittiğinde korlar küllenerek içeri alınıyordu. Fakat Hadiye mangal konusunda çok titizdi. İçeri alınmadan önce son kontrollarını kendisi yapıyordu.

Yaşadıkları mahalleye alışmışlardı. Çarşı pazar yakınlarında olduğundan alışverişleri rahattı. Bazan Şayan da çarşıya çıkıyordu. Büyük işleri Alaattin yapıyordu. Hadiye'ye bütçe düzenlemek, hesapları tutmak kalıyordu. Vehbi Bey için de Meclis-i Mebusan'a gitmek, yolun yakınlığı dolayısıyla kolaylıktı. İşin en zor yanı Cahit'in okulu meselesiydi. Okul Tuzbaba yokuşunun ortasındaydı. Karda kışta, yağmurda çamurda Cahit'in gidip gelmesi daha da zorlaşacaktı.

Bu sırada Hadiye, annesinden bir mektup aldı. Annesi Selanik'ten yolladığı mektubunda, "Ayşe Hanım yengen buradaki işlerini halletti. İstanbul'a göçe hazırlanıyor. Eğer Priştine'de olduğu gibi sizlerle oturmasında bir sakınca yoksa, size gelip gelemeyeceğini soruyor. Benim fikrime göre, onu ve Mukaddes'i sen de, sevgili damadım Vehbi Bey de çok seversiniz. Sizinle yaşamasını münasip görürüm. Lütfen bu hususta cevabını en kısa zamanda bildir kızım" diyordu.

Hadiye, "Elbette ki Ayşe Hanım yengem için evim her zaman açık" diye düşündü. Şu halde, onlar gelmeden önce daha büyükçe bir eve taşınmak zorundaydılar. Tuzbaba yokuşunun yukarılarında bir ev tutabilirlerdi. Hem yokuşun yukarılarındaki evler daha havadar, manzaraları da daha güzeldi. Henüz kış bastırmadan ev bulup, taşınmaya karar verdiler.

Bir hafta içinde, Tuzbaba yokuşunun tepesinde, okula çok yakın, bahçe içinde, üç katlı, ferah aydınlık bir ev bulundu. Taşınmanın en güç yanı, Hadiye'nin piyanosu konusunda oldu. Piyano, hamalların omuzlarındaki kayışlarla Tuzbaba yokuşundan yukarı çıkarıldı. Eşyalar ise at arabalarıyla taşındı.

tuzbaba yokuşu'ndaki yıllar

Evin sokak kapısı, meyve ağaçlarının bulunduğu çiçekli bir bahçeye açılıyordu. Bir patika yolla ulaşılan evin kapısına, dört beş basamak merdivenle çıkılmaktaydı. Kapıdan içeri girildiğinde, kırmızı çinilerle döşeli geniş taşlığın sonunda, dar bir avluya açılan arka kapı vardı. Geniş yemek odası bahçenin üstüneydi. Pencerelerinden deniz görünüyordu. Yemek odasının karşısındaki mutfak kullanışlı ve genişti. Pencereleri bahçeye bakıyordu. Ahçı Cevahir çok sevinmişti. "Oh "diyordu, "pencere önüne bir kerevet koyarız. İşlerimi bitirdiğimde sigaramı manzara seyrederek tüttürür, yorgunluk kahvemi içerim." Mutfağı Şayan da çok sevmişti. Pencere önüne konulacak bir masada çocukların kahvaltıları verilebilir, Cevahir ve yardımcı kızla birlikte yemeklerini yiyebilirlerdi. Evin sobalı hamamı arka avlu kapısının yanında, üst kata çıkan merdivenin karşısındaydı. Yayvan tahta merdivenlerin basamakları alçaktı. Rahatça çıkılıp inilebilecekti.

Birinci kattaki, bahçeye bakan pencereli büyük oda, misafir salonu olmuştu. Arkadaki iki odadan biri Cevahir ile küçük hizmetçi kıza verilmişti. Sofanın bir yanındaki yüklüklere, evin yatak, yorgan battaniye gibi eşyaları yerleştirilmişti. İkinci oda sandık odası olmuştu. İkinci katta bahçeye bakan cumbalı oda, Ayşe Hanım'la Mukaddes'e hazırlanmıştı.

En üst kattaki büyük oda, Hadiye ile Vehbi'nin yatak odalarıydı. Arkaya bakan odayı Hadiye ile Vehbi çok seviyordu. Buraya, Beşiktaş'taki evde bir türlü yer bulunamadığı için bod-

rum katındaki sandıklar içinde kalan kitaplarını yerleştirileceklerdi.

Sobalar kuruldu. Odunluk, sobalarda yakılacak kuru odunlarla dolduruldu. Diğer köşesine antrasit kömürü çuvalları yerleştirildi. Karyolalarının tam karşısına kurulan, kapağı sekiz mika pencereli dökme siyah demir salamandra soba, Cahit'i çok sevindirmişti. Havalar birdenbire soğuyup, sobaya doldurulan yumurta biçimli antrasit kömürlerin her biri, paskalya yumurtaları benzeri kıpkırmızı ateş oluverince, sekiz pencereden odaya dolup taşan kırmızılık karşısında yalınayak koşarak oynamak, taklalar, perendeler atmak, tadına doyulmaz bir sevinçti.

Tuzbaba'daki eve, Beşiktaş'taki ahşap evden çok daha çabuk yerleşmiş ve ısınmışlardı. Beşiktaş'taki ev onlar için artık sevimli bir anıydı. Bu anılar en çok Cahit tarafından hatırlanıyordu çünkü o evin sokağının seslerini hiç unutmuyordu. Mahalle arasındaki karşılıklı evlerin sıralandığı dar sokakta dolaşan satıcıların sesleri, yansımalar yapardı. Cahit bu satıcılar ve sesleriyle çok ilgilenirdi.

"Esilayım, eski fesci, sakolar, pantolonlar, paltolar, yelekler, etekler eskilayiim, eskiciii..."

Yahudi şivesiyle bağıran eskicinin sesi, kapalı pencerelerden içeri dolardı. Bir de yoğurtçusu vardı mahallenin.

"Silivri, gaymahlı yoğurt!"

Kendisi sokağın başındayken, son eve kadar uzanan heybetli bir sesti bu. Uçlarında asılı yoğurt tablalarının ağırlığıyla eğrilmiş askısını sol omzuna atmış, küçük dağları ben yarattım ifadesiyle duran bu satıcıyı, bazı geceler Cahit taklit yeteneğini kullanarak sanki evin içine sokuveriyordu. Amcasının teneke bal kutularından yaptığı tablaları bir askıyla omuzuna atıp, ortalarına çıkıyordu Cahit. Aynı ses tonu ve şiveyle sanki minyatür bir yoğurtçuydu. Yürümesi, her evin önünde sendeleyerek durması, hele sesiyle malını sunması hepsini kahkahalara boğuyordu.

Bazı geceler de eskici Yahudi kılığında sahneye çıkıyordu. Başında dadısının siyah kâğıttan yaptığı güya melon şapka, sırtında yine dadısının becerisiyle dikilmiş partal bir redingot, avaz avaz "Eskilayimmm, eskilayimmm" demeye başlıyordu. Ne zaman Selanik'ten, büyükannesinden bir mektup gelse, annesinin pembe yüzü hemen soluyordu. İşte o zamanlar Cahit onun yüzünü güldürmek için hemen kılıktan kılığa giriyordu.

* * *

Evde henüz sekiz kişi yaşıyorlardı. Ama Ayşe Hanım yengeyle Mukaddes de geldiklerinde sayıları ona yükselecekti. Hadiye, bu kalabalık nüfuslu evi nasıl idare edeceğini sık sık düşünür olmuştu.

Gerçi, Vehbi'nin Meclis-i Mebusan'dan aldığı aylık yüksekti. Fakat Hadiye, ekonominin ne demek olduğunu pek bilmiyordu. Yemekten idare olamazdı. Evindeki insanlar için ayrı yemek pişirilemezdi. Bir tencere kaynadığında, bütün ev halkı o tencerede pişenlerden yiyecekti. Töreleri böyleydi. Böyle görmüşlerdi. Peynir, yağ ve kahvenin kalitelisi alınmalıydı. Hatta su, Karakulak olmalıydı. Vehbi çay konusunda çok bilgiliydi. Çayı Albayrak'tan alır, harmanını kendisi yapardı. Mutfakta çay demlediğinde yukarı katlara kadar çıkan kokusunu Cahit öyle severdi ki. Bu kokunun yayılması kahvaltı masasına çağırılmasının yakın olduğunun habercisiydi.

Son zamanlarda piyasada has ekmek sıkıntısı başlamıştı. Alaattin ekmek almak için her gün Beşiktaş'ın en ünlü fırınına iniyordu. Kimi günler bazı yiyecek maddelerinin bulunması güçleşiyor, araştırmak dolaşmak gerekiyordu.

Bütün bu değişimler öyle usuldan, öyle sinsi sinsi geliyordu ki, sadece kısıtlı parayla geçinenler farkediyordu. İbrahim Vehbi ailesi, henüz bu yavaşça sokulan yoklukların farkına varamıyorlardı. Onlar o günkü bütçelerinin dışına çıkmamaya çabalıyor, yalnızca çocukların yiyeceklerine dikkat ediyorlardı. Onlara yedirecekleri ekmek beyaz, katışıksız ve pişkin olmalıydı. Tereyağların bir kısmı karışık çıkıyordu. Hadiye tereyağının

safını, karışığından kolaylıkla ayırt edebiliyordu. O bir büyük çiftlik sahibinin kızıydı. Rumeli'nin besili kıvırcık etlerine, katıksız sütlerine, saf tereyağlara alışıktı. İstanbul'un, Beşiktaş gibi padişahların sultanların ve saray mensuplarının yaşadıkları semtinde, yoklukların boy göstermesi inanılır iş değildi.

O sıralarda Vehbi Bey'in amcasının oğlu, Balıkesir Vilayeti Taridat Müdürü Cemil Bey, onlara kısa bir ziyarette bulundu. Vehbi'nin, Selanik'in ünlü ailelerinden birinin kızı ve Beylerbeyi payeli bir paşanın yeğeni olan karısı Hadiye'yle, ilk kez karşılaşıyordu. Böyle kişilerin burunlarının Kafdağı'nda olduğunu bilirdi Cemil Bey. Hadiye'yi takısız, altınsız, incisiz sade giyimiyle karşısında görünce birdenbire çok sevinmiş ve onu canına yakın bularak sevmişti. Hadiye de, Vehbi'den yaşça fazla büyük olmayan Cemil Bey'i çok sevmişti. Muzip ve nükteli konuşması, arada söze karıştırdığı hoş fıkralar ve mizahı ile çok hoş bir adamdı.

Sohbet ederlerken Cemil Bey sözü bir ara memleketin durumuna getirdi:

"Bu İstanbul'a ne olmuş böyle? Memleketimizin bir sürü zorluklarla karşılaşması, henüz bizim Diyarbakır'a muvasalat etmemiştir. Halbuki İstanbul'a sefalet havası kara bulutlar gibi çökmüştür. Tahsil hayatım sırasında İstanbul, ab-ı havasıyla tertemiz, kibar ve efendi erkekleri, hanımefendi kadınlarıyla bir başşehrimizdi. Vehbi Bey biraderim, Osmanlı İmparatorluğu'nun saygıdeğer bir mebusu oluyorsunuz. Lütfen bizleri aydınlatınız. İmparatorluğumuzun bu şehri neden böyle gerilemiş?

Ekmekler kararmış, içine süpürge tohumları atılıyormuş. Efendim artık İstanbul'da yaşanılamaz. Balıkesir ise hâlâ eski halinde bir Anadolu vilayetinin bütün özelliklerini koruyor. Bak Vehbiciğim, eğer İstanbul'da vaziyetler daha da kötüye giderse, gönder çoluğu çocuğu Balıkesir'e. Orada bir tarla kiralar, buğday, nohut, mercimek gibi hububat yetiştiririz. Tereyağlarımız hâlâ nefis yağlı yoğurtlardan yayıkta yapılıyor. Zeytinyağlarımız Ayvalık'tan geliyor. Bolluk ve hoşluk içinde yaşamaktayız.

Ha, yalnız şu mesele önemli. Balıkesir, dinine çok bağlıdır. Oruçlara hiç ara vermezler. Mevlutlar, dualar hemen her evde, her vesile ile okunur. Küçük kızlar, hafız olmak için mahalle mekteplerine devam ederler. Eğer bunlar sana aykırı gelmezse ve buradaki yokluklar artarsa, Balıkesir'de sizlere kucak açacak sizleri sevenleriniz var."

Cemil Bey gittikten birkaç gün sonra, Selanik'ten Ayşe Hanım yengesiyle Mukaddes geldiler. Ne sevinç, ne mutluluktu. Ayşe Hanım, Selanik'in havasıyla, kokusuyla gelmişti. Son olaylar, son havadisler öylesine çoktu ki, anlatılmakla bitmeyecekti. En önemlileri ise aile konularıydı. Hadiye çok mutluydu. Çünkü Ayşe Hanım yengesine ikinci kez evini ve yüreğini açmıştı. Mukaddesçik babasızlığını hissetmeyecekti. Kız çok akıllıydı. Okumak, öğretmen olmak, annesini bakmak istediğini söylüyordu. Okullar açılmış, kayıtlar çoktan kapanmıştı. Vehbi hayırlı bir iş için Darülmuallimat'a (kız öğretmen okulu) bir rica mektubu yazdı. Mukaddes, cuma geceleri izinli çıkmak üzere Çapa'daki Darülmuallimat'a yatılı kaydoldu.

Ayşe Hanım'la, Hadiye birlikte bir çarşı gezisi yaparak dolaştılar. Mukaddes'in ihtiyacı olan palto, iskarpin, elbise benzeri giysileri aldılar. Bir de yeni bavul. Hafta başında Vehbi Bey, kocaman yeşil gözlü, kırmızı dudaklı, zayıf, küçücük kızın elinden tutarak, Çapa'daki okuluna götürdü. Kendisini Mukaddes'in velisi olarak tanıttı ve onu okuluna bıraktı.

Cahit, adeta hayranı olduğu Mukaddes ablasını bir görüp, bir kaybetmenin üzüntüsünü, perşembe gecelerinin avuntusuyla geçirmeye çalışıyordu. Kendisi de okuldaydı zaten. Ayşe Hanım yengenin daima evde bulunması Cahit için çok büyük bir sevinçti. Beraberliklerinden ikisi de çok memnundular. Ayşe Hanım o güne kadar hiç ayrılmadığı biricik kızının hasretini, perşembeleri beklemekle geçirirken, bir yandan da Cahit'e dört elle sarılmıştı. Cahit okul dönüşlerinde Ayşe Hanım yengesinin odasına koşuyordu. Okul havadislerini önce ona, sonra annesine ve dadısına, akşamları da babasına veriyordu.

* * *

Selim Sırrı Hoca, İsveç'ten yeni gelmişti. Darülfünun'da (üniversite) serbest dersler veriyordu. Hadiye'nin bu serbest derslere devam edebilmek için giriş davetiyesi vardı. Gireceği dersleri kararlaştırmıştı. Bu derslere devam edenler sadece dinliyor, notlar alıyorlardı. Bir çeşit kültür alışverişiydi. Sınıf geçmek, imtihana girmek söz konusu değildi. Selim Sırrı Bey'in İsveç'ten edindiği vücut hakkındaki bilgilerden, Hadiye çok faydalanmıştı. Devam ettiği konferanslarda, İsveç'teki insanların vücut bakımına ne kadar önem verdiklerini öğrenmişti. Selim Sırrı Bey (Tarcan) anlatıyordu:

"Her mahallede bir jimnastik salonu vardır. Orada çocukluktan başlayarak sürdürülen jimnastik hareketleriyle, vücut sağlığını ve vücut güzelliğini korurlar. Bu hareketlerle vücuttaki kan dolaşımını hızlandırırlar. Müslüman Türklerin çoğunluğunun namaz kılmaları bu yüzden bir kazançtır."

Selim Sırrı Bey her konferansında bu bilgileri hem öğrencilerine, hem de serbest derse girenlere cömertçe sunuyordu. Selim Sırrı Hoca'nın iki kızı vardı. Bu kızlar incecik ve zariftiler. Hep birlikte sahnede jimnastik gösterilerini yaparken onları seyretmek büyük bir zevkti. Hoca da kızları kadar çevik hareketliydi. Üçü de lastikten yapılmaydılar sanki. Vücutlarının kıvrılıp bükülmeleri şaşılacak kadar güzeldi. Müzikle dans ediyorlardı. Bu bir çeşit jimnastik balesiydi.

Hadiye bu derslere devam ettikçe çok heyecanlanıyordu. Sabah uyandığında pencerelerinin önünde öğrendiği hareketleri yapıyordu. Piyanosunu da misafir salonuna yerleştirmişti. Her gün egzersiz yapma imkanı buluyordu. Şarkı söylerken aldığı derin derin solukların, tiryakisi olduğu sigaranın ciğerlerine vereceği zararı azaltacağını hayal ediyordu.

Vehbi Bey kızını sık sık arkadaşlarıyla toplandığı lokallere götürüyordu. Bir gün de tramvayla Fatih'e, Münire Hanımefendi'yi ziyarete gidiyorlardı. Tramvayda Ziya Bey'le (Gökalp) karşılaştılar. Diyarbakır'dan yeni gelmişti. Sevinçle kucaklaştık-

tan sonra Vehbi kızını tanıttı. Ziya Bey elini uzattı, Cahit bir büyük adammışcasına Ziya'nın elini sıktı. El öpmeyi sevmiyordu.

Ziya Bey, elini sıkan küçük kızın bu davranışına biraz şaşarak Vehbi'ye döndü. Gözleriyle ona sordu. Vehbi gülümsedi:

"Benim kızım ancak çok çok yaşlıların elini öper. Kendisine yakın yaşta bulduklarının ise ellerini sıkar. Yani Ziyacığım, kızım seni kendisine akran bulmuş demektir."

Ziya Bey, babasının kucağında oturmaya niyetlenen Cahit'i kendisine çekerek yanaklarından öptü. Sonra Vehbi'ye döndü:

"Sağol Vehbi. Çok mutluyum şu dakikada. Bu güzel kızın beni genç ve kendisine arkadaş görmesiyle, kendimi gerçekten çok genç hissetmeye başladım."

Cahit, babasının "Ziyacığım" dediği kimsenin, dostu Ziya Bey olduğunu anlamıştı. Yüreği sevinçle doldu. Masallarını babasından dinlemişti. Onun hayat hikâyesini annesine anlatırken duymuştu.

"Kızımın adı Cahit'tir."

Ziya Bey daha çok gülümsedi. Yüzü aydınlandı. Gözleri parladı.

"Cahit demek..."

"Evet Ziyacığım, seni de yakından tanıyor. Senin bütün masallarını ona okudum."

Cahit'in sesi araya girdi:

"Babacığım başka şeyler de biliyorum. Hani başında bir kurşun bulunduğunu..."

Ziya Bey artık gülmüyor, büyük bir sevgiyle Cahit'i gözlüyordu. Eğilerek sordu:

"Hakkımda daha neler biliyorsun Cahit?"

"Babamın akrabası, yakın dostu ve Diyarbakırlı Türk kökenli olduğunuzu ."

Başını babasına çevirerek baktı. Vehbi başını iki kez salladı.

"Okuyabilirsin Cahit."

Cahit büyük bir insan ciddiyetiyle hafifçe öksürdü, sonra okumaya başladı.

"Çocuktum, ufacıktım,
top oynadım acıktım.

Buldum yerde bir erik,
Kaptı bir alageyik.
Geyik kaçtı ormana,
..."

Tramvay Fatih'e gelmişti. Cahit, Ziya Bey'in yüzüne baktı.

"Devamını bir başka görüşmemizde okurum Ziya amcacığım."

Ziya Bey'in kolları Cahit'i alarak göğsüne bastırdı. Gözleri yaşlıydı. Vehbi'nin gözleri de nemlenmişti. Üçü de duygu güzelliklerinin heyecanıyla yaşadıkları bu dakikaları hiç unutmayacaklardı. Ziya Bey ayrılırlarken tekrar öptü Cahit'i, sonra Vehbi'ye döndü:

"Bu masalları, bu şiirleri hem yazar, hem de hep düşünürüm; bunca emek ne için? Kendi kendime 'Daha ciddi şeyler yazmalıydım' diye söylenirdim. Şu dakikadan sonra artık hiç düşünmeyeceğim. Cevaplarını senin kızın bana verdi."

Sonra tramvay durdu. Vehbi'yle Cahit, Ziya Bey'e veda ederek indiler.

* * *

Cahit okulun tatil olduğu günlerde, hele hava güneşli ise kendi başına hep bahçedeydi. Bahçenin duvarları yüksekti. İçine düşülecek havuz da yoktu. Toprağı küçük çapasıyla kazmaya bayılıyordu. Dadısı ona mutfakta filizlenen kuru soğanları ekmeyi öğretmişti. Çapaladığı toprağa açtığı küçük çukurlara, soğanları başı yukarı gelmek üzere sokuyor, üstlerini toprakla kapatıyordu. Bir hafta sonra topraktan baş veren yeşil uçları gördüğünde, Cahit avaz avaz sevinç çığlıklarıyla bu müjdeyi vermek üzere eve koşuyordu.

Yine bir tatil günüydü. Vehbi Bey karısına, o gün Cahit'i Meclis'e götüreceğini söyledi.

"Ona 'Bizim meclis de tıpkı sizin okula benziyor, biz kocaman adamlar da sıralarda oturuyoruz' diye söz etmiştim. O günden beri sık sık onu Meclis'e götürmem için yalvarıyor."

Hadiye şaşırmıştı.

"Bana bu isteğinden hiç söz etmemişti. Hayret."

Onlar konuşurlarken kapı usulca açıldı, Cahit içeri girdi. Gemici yakalı, üstlerinde çıpa kabartmaları olanı sarı düğmeli lacivert paltosunu giymişti bile.

"Babacığım, siz hazırlanmadınız mı?"

Hadiye kapıda sabırsızlanan kızına sordu:

"Hayrola küçükhanım, böyle iki dirhem bir çekirdek hazırlanmışsınız, nerelere yolculuk?"

"Babam bugün dadıma, 'Cahit'i giydir, Meclis'e götüreceğim' demiş. Süslenmemin nedeni bu. Meclis-i Mebusan'a gitmek kolay mı?"

O gün, Beşiktaş Caddesi'ndeki Meclis-i Mebusan binasına girdiklerinde, Cahit binanın büyüklüğü karşısında kendisini minicik gördü. Akşam eve döndüklerinde, gördüğü her şeyi annesine soluk soluğa anlattı:

"O halılar serili koridorlar, duvarlarında tablolar, tavanlarında kocaman avizeler asılı salonlar, hepsi siyah elbiseli sakallı sakallı beyler... Hepsi de bana sorular sordular. Onlara okulumu anlattım. Fransızca şarkılar söyledim, şiirlerimi okudum. Babama hiç anlamadığım sözcüklerle bir şeyler söylediler. Arada benim adım geçiyordu ama anlayamıyordum. Bize çaylar, limonatalar, kurabiyeler ikram ettiler. Pencerelerin dışındaki denizden gemiler, sandallar geçiyordu. Çok güzeldi."

Sonra gülümsedi. Annesinin kulağına sokuldu.

"Küçük işim geldiğini söylediğimde, babam beni aldı. Yürüdük, yürüdük, bir kapının önüne geldik. Babam kapıyı açtı. 'Haydi işini gör. Ben seni kapıda bekleyeceğim' dedi. Girdim, içerisi bizim bu oda kadar büyük. Helanın taşı insanlara göre değil, hele çocuklara hiç değil. Masallardaki devlere yaraşacak kadar geniş mermer. Çukura düşmemek için çok dikkat ettim. Babam demişti ki, 'Helanın üst tarafında bir zincir vardır. İşin bitince, onu çek kızım.' Babam söylediği için çektim o zinciri, ama ödüm koptu. Birdenbire öyle sular fışkırdı ki kendimi taşın dışına zor attım."

Vehbi Bey, kızının tuvalet meselesinden söz ettiğini anlamıştı.

"Suç benim güzel kızım. Sana zincirin ne işe yaradığını anlatmalıydım."

"Aşkolsun Vehbiciğim."

"Ama anneciğim, ben ıslanmadım ki. Hem de ayaklarımı bile ıslatmadan oradan çıkmayı başardım."

* * *

Hadiye hep kuşku içindeydi. Kızının okumaya devam etmesini istiyordu. Madam Mektebi bitince Cahit'i bir Fransız mektebine veya koleje verecekti. Onu önlerindeki hayata göre hazırlamalıydı. Müzik bilmeliydi, bir-iki lisan konuşabilmeliydi. Kendisi şiirleri anlayacak kadar Farsça ve konuşabilecek, derdini anlatabilecek kadar Arapça biliyordu. Fakat bu iki dilin dünya dilleriyle hiçbir bağlantısı yoktu. Oysa Fransızca bilmek, Fransız edebiyatını çevirilerden değil de, öz dilinden okumanın mutluluğu bir başkaydı elbette. Sonra imparatorluğun birçok ünlü ailesi, çocuklarına mürebbiyeler tutarak, lisan öğretiyorlardı. Hadiye, kendi doğduğu memlekette yaşayabilseydi, bugün istediklerini yerine getirebilecekti. Fakat artık Selanik'in hayali vardı sadece. Oralarda sahip oldukları güzellikler yoktu artık. Orada yaşanan mutlu yıllar, başındaki anılar, hücrelerinde kilitliydi. Düşünmek bile istemiyordu. Bugünkü hayatın sürüp sürmeyeceği bile belli değildi. Gelecek, karanlıkların ardında gizliydi. Ancak sarayın dünyanın gidişinden habersiz olduğunu iyi biliyordu. Hâlâ eski hamam, eski tas.

Yenilmez bir yücelikte olduğunu sandıkları imparatorluğun çevresinde dönen dış oyunları görmüyorlardı. Saray ve çevresindekiler israfı haramdan saymıyorlardı. Bu tarz yaşam sürenler sadece saraydakiler değildi. Saraya en ufak bir bağı olanlar bile lüks içindeydiler. Bu değirmenin sularının dış borçlarla aktığının farkında mıydılar? Halk, orta sınıf, yaşamlarını güçlükle sürdürüyorlardı. Pahalılık her gün katmer katmer artmaktaydı. Bir miktar birikmiş paraları vardı, ama, onlar da kendi gelirlerinin üstünde yaşamaktaydılar. Ev halkının sayısı artmıştı; buna karşılık gelirleri, pahalılık karşısında her gün eksilmekteydi.

Hadiye iyi bir yolda olmadıklarını hissediyordu. Yüreğini kemiren endişeler, Cemil amcanın sözlerini hatırlayınca dağılıyordu. Cemil amcanın, "Eğer bir gün çaresizlik içine düşerseniz, Balıkesir'de bir amcanız olduğunu, onun, kapıları sizlere açık bir evi bulunduğunu unutmayınız" sözleri ile avunuyordu. Sıkışırlarsa Balıkesir'e gidebilirlerdi.

Cevahir ve Alaattin her hafta Beşiktaş pazarından yüzleri asık dönüyorlardı. Bir hafta, on beş gün önce pazardan ve bakkallardan yiyecek maddeleri almaya yeterli olan bir gümüş Mecidiye, artık işe yaramıyordu. Çevrede konuşulanlar ise hiç yürek ferahlatıcı değildi. Rumeli'de asi bayrağı çekenler birer birer artmaktaydı. İstanbul, muhacirlerin akınına uğramıştı. Ev kiraları pahalılaşmıştı. Çanakkale, birçok ailenin erkeklerini yutmuştu. Çaresiz kalmış kimsesiz kadınların, koltuk altlarına alıp Bedesten'e götürdükleri sandık eşyaları artık para etmiyordu. Alıcılar mücevherat ve altın ziynet eşyaları istiyorlardı.

Çanakkale'den gelen unlarla yapılan ekmekler, gaz kokmaktaydı. İngilizler kaçarlarken bütün gıda maddelerine gaz boca etmişlerdi. Başka ekmeklerin ise süpürge tohumlarından yapıldığı sözleri ortalıkta dolaşıyordu. Alaattin nereden buluyorsa buluyor, çocuklar için has ekmek getiriyordu. Ailelerin büyük bireyleri içinse, askerin tayın ekmeklerini satın alıyordu.

Bütün bu üzüntülü gidişat içinde Vehbi Bey ailesi de hayatlarını aynı düzeyde tutabilmek için bir takım tedbirler almaya başlamışlardı. Alaattin, bahçenin çiçek tarhlarına soğan ekmişti. Yine onun tavsiyelerine uyan Hadiye, bahçenin komşu duvarına bitişik bir kümes yaptırmıştı. Pazardan on kadar tavuk alınmıştı. Hiç değilse çocuklar taze yumurta yiyeceklerdi. Taze yumurta ve yeşil soğanla aile bütçesine ne kadarlık bir yardım olabilirdi ki? Alaattin, "Akmasa bile damlar" diyordu.

Giderler artarken gelirlerde hiç yükseliş olmuyor, hatta bazı aylar maaşlar da gecikiyordu. Havalar soğumuş, odun kömür masrafları da iki katına çıkmıştı. Hadiye için için korkuyordu. Aşçı Cevahir, aylığının artırılmasını rica etmişti. Küçük yardımcı kız da... Madam Mektebi'nden gelen bir mektupta, pahalılık

nedeniyle, aldıkları aylık ücretlerle okulu idare edemeyecekleri belirtilerek aylıklara zam yaptıkları haber verilmişti.

Vehbi, Meclis toplantılarına gidiyordu. İmparatorluğun her gün yeni çıkmazlara battığını görüp kaygılanıyordu. Yüzü hep endişeliydi. Artık sadece çocuklarıyla oynarken ve karısıyla başbaşa kaldığı dakikalarda yüzünün gergin hatları yumuşuyordu. Tam bu düşüncelere daldığı sırada karısının sözleriyle silkindi. Düşüncelerinin yönü değişti, aile meseleri ön plana çıkıverdi.

"Pahalılık ve yokluklar artmakta. Şimdilik idare ediyorum Vehbiciğim, henüz bütçemizi denkleştirebiliyorum. Lakin bu pahalılık ve yokluklar sürerse, o zaman çok zorda kalacağız demektir"

Vehbi, bir süredir kafasında kurup durduğu düşünceleri karısına açma zamanı geldiğini anladı.

"Ben sizi Balıkesir'e götüreyim. Çocukların da, senin de hava değişimine ihtiyacınız var. Bir taraftan da, Diyarbakır'a, babama bir mektup yazdım. Hem ikimizin, hem de çocukların son resimlerini gönderdim. Bir imkânı varsa bana bir miktar para göndermesini de rica ettim. Bugünlerde müspet bir cevap geleceğini umuyorum."

Hadiye'nin yüzü kızardı. Gözleri buğulandı.

"Beni beceriksiz ve tutumsuz bir kimse sanacaklar. Böyle düşünürlerse, çok üzülürüm Vehbiciğim."

Vehbi'nin hiç duraklamadan verdiği cevap rahatlatıcıydı.

"Babam Diyarbakır'da yaşıyor. Ama imparatorluğun çökmekte olduğunu o da görüyor. Düşüncelerini, şifreli yazdığı geçen mektubunda anlatmış."

Vehbi gülümsedi.

"Biz Jön Türkler, mektuplarımızın açılarak okunduğunu bildiğimizden arkadaşlarla aramızda bir şifre yapmıştık. Kolay yazılır, ancak şifreyi bilenler tarafından okunabilirdi. Babacığıma da öğretmiştim. Bu şifremiz sayesinde fikirlerini, düşüncelerini açık açık yazabiliyor."

Hadiye, Vehbi Bey ve Alaattin dışında evin büyüklü küçüklü halkı bu olayların farkında değillerdi. Şayan, ay başlarında Vehbi Bey'i getirdiği altınları Hadiye'ye teslim ederken görüyordu. Bu altınlar her ay, mavi atlas ya da kırmızı satenden yapılmış ipek püsküllü keseler içinde mebus beylere sunuluyordu. Altmış altın kadardı. Komodinin üstünde duran o ayın altınını, konsolun gizli gözüne Şayan yerleştiriyordu. Hadiye, boşalan keseleri de ona veriyordu. Şayan, altınları yerleştirmeden önce küçük hanımın yatak örtüsü üzerine dökerek, onlarla oynamaktan çok hoşlanıyordu. Hadiye'nin dilinde Şayan'ın bir adı da emniyet sandığı idi. Ahbap gezintilerinden dönüşte, taktığı mücevherleri Şayan'ın eline verirdi. O muhafazalara koyar ve konsolun gizli gözüne saklardı.

Üç katlı evin temizliğini, Hadiye'nin talimatlarıyla Şayan'ın gözetiminde Cevahir ve yardımcı kız yapmaktaydı. Şayan yavaş yavaş yemek pişirmeyi de öğreniyordu. Hadiye de aşçılıkla ilgili beceriler edinme çabasındaydı. İlk pilav pişirme deneyi kötü sonuçlanmış ama sonunda pilav yapmayı öğrenmişti. Bir de saray lokması tatlısında kendisini usta sayabiyordu. Bu yöndeki çalışmaları Hadiye için çok önemliydi. Öğrenmeliydi. İleride belki de o işlerin kendi payına düşenini yapması gerekecekti. Osmanlı İmparatorluğu nerelere doğru gidecekti? Bu çöküntü padişahın yerini bir başkasının almasıyla düzelebilecek miydi? Osmanlı tarihinin geçmişinde denenmiş böylesi değişmelerle sanki iyi sonuçlar elde edilmiş miydi ki yeniden aynı yola başvurulmakla kurtuluşa kavuşulabilsin? Daha iyi günlere ulaşılabilme ümidi yoktu. Hadiye bu konularda karamsardı.

Hafta sonlarında çocukları ve Şayan'ı alarak Fatih'e, teyzesine gidiyordu. Cahit'le Şayan bu gece yatısı misafirliklerine bayılıyorlardı. Şayan, çocukluğunu ve çocukluktan çıkışın güzel günlerini beraberce geçirdiği konak halkına kavuşuyordu. Onlara Selanik ve Priştine anılarından tümünü anlatamamıştı. Bu sebeple hikâyelerin gerisini de söyleme fırsatı buluyordu. Cahit'le Kaya ise Enis ile Münire'ye kavuşuyorlardı. Konaktaki

genç kızlar da çocuklarla beraberlikten çok hoşlanıyordu.

Yollar uzun sürmekteydi. Gidip gelmeler zordu. Bu yüzden aileler ve dostlar birbirlerine günü birlik ziyarete gitmiyorlardı. Adı gece yatısı olan, birkaç günlük, haftalık, hatta on beş günlük misafirlikler yapılıyordu.

Kanlıca körfezindeki Defterdar Sıtkı Beylere de gece yatısına gidiyorlardı. Sıtkı Bey'in kızı Mehdiye Hanım, Hadiye'nin teyzesi Naile Hanım'ın oğlu İhsan Bey'le evliydi. Bu evlilikle, iki aile arasındaki dostluk akrabalıkla daha da perçinlenmişti.

Kanlıca körfezindeki Köprülü Yalı'da oturuyorlardı. Yalının yarısı deniz kıyısında, yarısı da orman tarafındaydı. Orman tarafındaki çok büyük odanın adı Tımarhane idi. Burası, evin çocukları ile gece yatısına gelmiş konukların kızlı oğlanlı çocuklarına ayrılmış oyun odasıydı. Adına tımarhane denilmesinin sebebi ise çocukların hiçbir tehlike olmaksızın istedikleri kadar bağıra çağıra oynamalarına izin verilmesindendi. Koşmaca, körebe, kaçtı göçen yavrusu, heykel oyunları, zıpzıp, ip atlama, seksek, uzun atlama, bütün oyunlar serbestti. Yerler halı seriliydi. Pencerelerin demirleri vardı.

Bu oyun saatlerinin dışında, yalının deniz üstü bölümünde gürültü yapılamazdı. Hele deniz kıyısına inmek kesinlikle yasaktı. Evin hanımı son derece tedbirliydi. Kızlarını ve torunlarını denize düşmekten korumak için bahçeyle deniz arasında tahta perde yaptırmıştı. Kapısının anahtarı da Fatma Hanım'daydı. Hadiye de çok meraklıydı. Yalının denizle dudak dudağa olması onu hep ürkütürdü.

Ayşe Hanım yengesi, Defterdar Sıtkı Beyleri Selanik'ten tanıyordu. İstanbul'a döndüğünde bir türlü ziyaret fırsatı bulamamıştı. Kanlıca'ya Sıtkı Beylere gece yatısına gitmeyi düşündüğünü Hadiye'ye söylerken, Cahit duymuş, "Ne olur Ayşe Hanım yengeciğim beni de götürün, lütfen lütfen" diye yalvar yakar olmuştu. Ayşe Hanım, Hadiye'nin her konuda güvenini kazanmış bir kimseydi. Kızını ona gözü kapalı emanet edebilirdi.

O gün Ayşe Hanım, Cahit'i de alarak Kanlıca'ya gitti. Cahit

sevinç içindeydi. Annesinden ayrılırken onu öptü. Hiçbir yaramazlık yapmayacağına da söz verdi. Kanlıca'da Fatma Hanım'ın torunu Neriman vardı. Kendisinden biraz küçüktü ama iyi anlaşıyorlardı. Bir de evin on altı yaşlarında Füsunsaz adında bir evlatlığı vardı. O da Cahit'i çok severdi.

Büyükler yalının deniz üstü odasında kahvelerini içerlerken, Cahit bahçeye çıkmak istediğini söyledi. Füsunsaz da müsaade istedi.

"Bizim maltız keçilerini merak ediyormuş, hem de sütlerinin nasıl sağıldığını görmeliymiş. "

Bahçedeki ahırda altı tane maltız keçisi vardı. Füsunsaz ahırı süpürdü, onları bir çöp kovasına doldurdu, bahçedeki ağaçların dibine döktü. "Bu keçi dışkıları öyle güçlü bir gübredir ki bilemezsin Cahitciğim. Toprağı bunlarla besleyince ağaçlar daha çok meyva verir. Sebzeler daha lezzetli olur. Şimdi bu çöp kovasını bir güzel yıkayacağım.", dedi.

Deniz kenarıyla bahçeyi ayıran tahta perdenin ortasındaki kapıyı açtı. Kapının önünde iki basamak, mavi denizle dudak dudağaydı. Füsunsaz kapı eşiğindeki basamağa çömeldi, kovasını yıkamaya başladı. Bir yandan da keyifli bir türkü söylüyordu. Cahit onun yanı başındaydı. Sonra daha da yaklaştı. Onun durduğu basamağın yanına o da çömeldi. Füsunsaz kovasını suya daldırıyor, içine elini sokarak her yanını ovuşturduktan sonra suyu boşaltıyordu. Denizin dibi öyle mavi öyle güzeldi ki, geliyor, iki basamağı okşayıp geri gidiyordu.

Cahit, öyle dikkatle, öyle hoşlanarak bakıyordu ki. Birden ne olduğunu anlayamadı. Ayakları bastığı basamaktan kaydı, sanki uçarcasına havalandı. İlk önce göğün sonsuz mavilikleri-ni gördü, gözleri yumuldu, yeniden açtığında artık mavi gök yoktu. Dört bir yanında uçurum benzeri mavi derin sular vardı. Soluk almak istedi, tuzlu sular ağzına doldu. Gerisini hayal meyal hatırlıyordu. Bacağına bir el yapıştı. Füsunsaz'ın ağlayan sesine karışan dalgaların seslerini duyuyordu. Sonra kapkara bir boşlukta, soluksuz derin kayıtsızlık ... Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. İlkten uzaktan uzağa sesler duyar gibi oldu. Çevresindeki ağlamalar, feryatlardı bunlar. Füsunsaz

ağlıyordu. Büyükler bağırışıyorlardı. İki el onu bacaklarından tutarak baş aşağı çevirmişti. Ağzından burnundan boşalan sular, bir tenekenin içine şar şar şar akıyordu.

Cahit birden kendine geldi. Sonra Ayşe Hanım yengesinin hıçkırıklarını duydu:

"Ah benim biricik yavrum, ah, ah, çok şükürler olsun Allah onu bizlere bağışladı. Ben Hadiye'nin yüzüne nasıl bakardım sonra? Ah ah ah!"

Bacaklarına yapışan iki el onu doğrultmuştu. Fakat Cahit ayaklarının üzerinde duramadı. Eğer birkaç el kucaklamasaydı, yere çökecekti.

Çabuk çabuk üstündeki ıslak elbiseleri çıkardılar, bir leğenin içine koydular. Ilık suyla baştan aşağı yıkadılar. Sonra havlulara sarıldı, başına bir tülbent dolandı. Derin derin soluk aldı. Nefesinin çıktığı yerler hakikaten yanıyordu ama Cahit nefes alabildiğine öylesine mutlu oluyordu ki.

Fatma Hanım'ın kucağında, yatağa yatırıldı. Uykusu da gelmişti ama gözlerini açmalıydı, çevresini görmeliydi. Kirpikleri birbirlerine yapışmıştı sanki. Açmaya çalışırken Füsunsaz'ın sevinçli bağırmasını duydu:

"Cahitciğim, aç güzel gözlerini, Füsunsaz ablan görsün. Aç güzelim, ne olursun aç"

Cahit, Füsunsaz'ın tatlı yalvarışına dayanabilir miydi? Onu çok seviyordu. Yapışık kirpiklerini aralayabildi. Füsunsaz'ın yüzü gözlerinin yakınındaydı. Mavi gözleri kan çanağı, kıpkırmızıydı.

"Ağlamışsın Füsunsaz ablacığım. Ama neden?"

"Ah senin ağlamışsın diyen dillerini sevsinler, ağladım ya. Ağlamak değil de feryat figan ettim. Aptal kafalı, sersem bir kızım ben. Yanıma sokulup eşiğe çömeldiğini görmüştüm de oradan kaldırmayı akıl etmemiştim."

Füsunsaz'ın sözleri bir ninniydi sanki. Gözleri yeniden kapanıyordu, uyumak istiyordu. Kirpikleri yeniden birbirlerine yumuldu, uyuyuverdi.

Gözlerini açtığında tavanda oynaşan ışıkları gördü.

"Uyandın mı?"

Bunu soran Neriman'ın annesi Mehdiye teyzeydi.

Az sonra Füsunsaz'ın sandığından çıkan çocukluk giysileri giydirilmişti. Bir büyük tepsi içinde sevdiği birçok yiyecek vardı. Hele keçilerin sütünden yapılma çikolatalı muhallebiye bayılmıştı. Tereyağ sürülmüş, kızarmış ekmekleri, peyniri, reçeli doya doya yedikten sonra, el beziyle ağzını sildi. Bütün hane halkı çevresinde toplanmıştı. Teşekkür etti. Fatma Hanım teyzesi son derece sıcacık bir sesle, adeta rica edercesine konuşmaya başladı.

"Bak Cahit, güzel evladım, burada bulunan ve seni annen kadar seven bizlerin hepimizin senden bir ricamız olacak."

Cahit biraz şaşırmıştı ama meraklanmıştı da. Sözlerin sonunu sabırla bekledi.

"Bugünkü denize düşme olayını annene söylemeyeceksin."

İşte Cahit bunu yapamazdı. Annesinden hiçbir gizlisi olamazdı. Bunu söyleyecekti, ama Fatma Hanım elini dudaklarına götürdü.

"Elbette ki Cahit annesine yalan söylemez. Fakat eğer bu deniz kazasını annene söylersen, başına yine böyle bir işin geleceğini düşünerek seni gözlerinin önünden ayırmaya korkacaktır. Ve hiçbir yere dadınla bile bırakmayacaktır. Eğer bu olayı hep beraber söylemez isek, bilmediği için böyle büyük bir merak ve korkuya kapılmayacaktır, anlatabiliyor muyum yavrum?"

Cahit anlıyordu. Başını "Evet" dercesine iki kere salladı.

"Kabul ediyor musun?"

"Evet, fakat ne zamana kadar?"

"Gelin oluncaya kadar..."

Cahit kahkahalarla güldü.

"Uuuu, o zamana kadar nasıl sabrederim?

"O zaman dediğin yıllar çabucak geçecektir Cahitciğim. Göz yumup açıncaya kadar. Bir de bakacaksın, gelinlik çağın gelivermiş."

Cahit yine güldü, sonra ciddileşti.

"E ne yapalım, ben de söylemem."

Sıtkı Beylerin körfezdeki köprülü yalılarında, o gece çok eğlenceli geçirilmişti. Cahit kazanın etkisinden çabukça sıyrılmıştı. Yalnız Fatma Hanım sık sık kolonya ile sildiği dereceyi Cahit'in ağzına koyarak, ateşinin olup olmadığını kontrol etmişti.

Ertesi gün öğleye doğru, Kanlıca iskelesinden onları Beşiktaş'a götürecek Şirket-i Hayriye vapuruna bindirdiler. Cahit böylesi gezintilerden dönüşlerde, evini, annesini, babasını, kardeşini, dadısını çok özlediğinden heyecanlanırdı.

Tuzbaba'daki eve ulaştıklarında Cahit annesini günlük oturma odasında, açılmış bir sandığın başında buldu. Öyle hızla koşup annesinin göğsüne atıldı ki ikisi birden az kalsın yuvarlanacaklardı. Hadiye, öpüşüp koklaşmadan sonra birkaç adım geri çekilerek kızına baktı. Kızı bir başkaydı. Sanki boyu uzamıştı. Sanki bir iki yaş daha büyümüştü.

Cahit, annesinin uğraşısını merak etmişti. Eğilerek sandığın içine baktı. Kitap doluydu. Kahverengi maroken ciltli kitapların yanında, kaz patisi renginde yumuşak ciltli kitaplar vardı.

"Beşiktaş'taki evde yerimiz dardı, kitaplarımızı sandıklarından çıkaramamıştık. Ama burada boş duvarlara yeni yaptırdığım raflarımıza koyabiliriz. Sen de bana yardım eder misin güzel kızım? Hem de tatlıca nasıl vakit geçirdiğini anlatabilirsin."

Cahit'in yanaklarına taze bir ateş bastı. İçinden, "Ah keşke söz vermeseydim" düşünceleri geçiverdi. Fakat o söylememeye söz verdiği bölümleri atlayarak orada yaptıklarını bir güzel anlatırken, annesinden ilk kez başından geçen bir şeyi saklıyordu.

* * *

Kış geçiyordu. Cahit, Madam Mektebi'ne giderken kasıklarına kadar tozluklar giyiyordu. Kürk manşonuna soktuğu elleri hiç üşümüyordu. Çenesinin altından bağlanan siyah kadife başlığı da kulaklarını soğuktan koruyordu. Zaten okul evlerinin yakınındaydı. Cahit bu kışı seviyordu.

Odalarda çini sobalar yakılıyordu. Bazı geceler annesiyle babasından ayrılamıyordu. Onların konuşmalarını dinleye dinleye yanlarında, kucaklarında uyumaya da bayılıyordu. Sabah onların mırıl mırıl şiir okuyuşları ile uyanmaksa, unutulmaz tadlar veriyordu. Annesiyle babası birbirlerine usulca şiirler okuyor, Cahit bu güzel dakikaların bitmemesi için içinden dua ederek dinliyordu.

* * *

Bahar gelmişti. İstanbul'un dört bir yanı, Boğaz kıyısı sıvama yeşildi. Bu yeşillikler küme küme pembe erguvanlarla bezeliydi. Vehbi, dört yakın arkadaşıyla o zaman harika bir mesire yeri olan Göksu deresine giderken Cahit'i de yanına aldı. Göksu deresinin iki yanında birbirinden zarif, güzel yalılar vardı. Hepsinin birkaç basamakla dereye inilen küçük rıhtımlarına, her mevsim onarılıp boyanan sandallar bağlıydı. Derede balık tutulurdu. Cuma günleri bütün sandallar rıhtımlardan sökülür, maşlahlı, çarşaflı, yeldirmeli, başörtülü hanımlarla beyler, bu sandallarla dere boyu gezintilere çıkarlardı.

Cahit, dadısından, Cevahir'den ve onların arkadaşları olan bazı konuklardan duyduğu Göksu deresini çok merak ediyordu. Vehbi Bey, hem yakın birkaç arkadaşıyla dere kıyısındaki lokantalarda bir öğle yemeği yemek, hem de sonra bir sandal gezisi yaparak kızıyla Göksu deresini tanıştırmak istemişti.

Gün sabahtan çok güzel başlamıştı. Lokantada güzel bir balık ziyafeti çekmişlerdi. Gün öğle sonuna dönüştüğünde, sıra derede sandal sefasına gelmişti. Babasının arkadaşları, kahve önündeki basamaklardan birer birer sandala bindiler. En sonunda Vehbi, Cahit'i sandala bindirmek için sandaldaki arkadaşına uzattı. O, Cahit'i tutmak üzereyken, nasıl olduysa sandal birdenbire kıyıdan ayrılıverdi. Büyük bir "cup" sesi duyuldu. Bir anda sular açıldı, kırmızı jarse pantolonu, kırmızı kazağı ve tepesi beyaz ponponlu kırmızı başlığıyla Cahit sulara gömülüverdi. Her şey bir an kadar kısa bir zamanda oluvermişti. Sandaldakilerin dördü birden Cahit'i yakalamak üzere kıyıdan

yana üşüştüler. Dengesi bozulan sandal, Cahit'in gömüldüğü suların üstüne kapaklanıverdi. Vehbi, kendini suya atmak üzereydi ki o anda duraladı, suya düşen arkadaşlarından birinin elinde havaya kaldırdığı kocaman bir mercan balığı benzeri kızını gördü. Atılarak onu kaptı, göğsüne bastırdı. Cahit ağlamıyordu. Kendini yitirmemişti. Vehbi kızı kucağında, biriken kalabalığı yararak kahveye koştu.

Orada bir masa üzerinde kızının ıslak elbiselerini çıkarttı, garsonların getirdiği havlulara sararak kucağına aldı.

Babası ıslak saçlarını kuruluyordu. Cahit'in elbiseleri mutfakta ateşe tutularak kurutuluncaya kadar orada kalmak zorundaydı. Arkadaşları ıslaktı. Vehbi'yi bırakmak istememelerine karşın, Vehbi ısrarlı ricalarla onları bir arabaya bindirerek gönderdi.

Vehbi havlulara sardığı kızının elbiseleri kurutulup getirildiğinde el çabukluğuyla Cahit'i giydirdi. Saçlarını taradı. Bu arada kızının ve kendinin heyecanları yatışmıştı. Kızını kucakladı, çevredekiler, "Geçmiş olsun, verilmiş sadakanız varmış beyim. Allah yavrunuzu size bağışladı" sözleriyle onları uğurladılar. İskeleye bir arabayla indiler. Vapura bindiler. Vehbi Bey yolda uzunca bir süre düşündü. Sonra biraz ezik ve üzgün bir sesle konuştu:

"Bu konuyu şimdilik annene söylemeyelim Cahit. Annen ürkecektir. Ve her evden ayrılışında kötü haber bekleyecektir."

Cahit'in yüzünde acaip bir ifade belirmişti.

"Yani ne kadar zaman?"

"Sen biraz büyüyünceye kadar..."

Cahit'in yüzü karmakarışıktı. Kaşları alnının ortasında birleşmişti adeta.

"Evet kızım?"

"Yo, yoo baba, gelin oluncaya kadar bunu da gizleyemem."

"Sen gelin oluncaya kadar da ne demek?"

"Ne demek mi? İçimde bunu da saklayacak kadar yer yok ki!"

Vehbi ürkerek adeta duyulmaz bir sesle sordu:

"Daha önce de mi vardı?"

"Elbette vardı ya, Kanlıca..." deyince birden kıpkırmızı oldu.

"Ne demek Kanlıca yavrum. Orada da mı başından gizlenecek bir olay geçti?"

Cahit ağlamaya başlamıştı. Artık sabrı kalmamıştı. Zaten ipin ucunu kaçırmıştı. Gerisini de söyleyecekti.

"Ben Cahit sözü verdim. Siz de Vehbi sözü verirseniz söylerim. Ama anneme söylememek şartıyla. Kabul mü?"

"Kabul. "

Cahit iğneden ipliğe kadar Kanlıca olayını anlattı. İçi boşalmış, hafiflemişti. Baba kız karar verdiler. Cahit'in Göksu deresine düşmesi anneye söylenmeyecekti. Uzun yıllar söylenmedi de...

Vehbi Bey kızıyla gezmelerinde çok daha dikkatliydi artık. Yollarda yürürlerken kızının elini bırakmıyordu.

* * *

Hadiye Darülfünun'un serbest derslerine gitmeyi sürdürüyordu. Donanma Cemiyeti'ne de üye olmuştu. Cemiyetin sosyal faaliyetlerinde çalışmaktan hoşlanıyordu. Müsamereler veriliyor, piyangolar yapılıyor, para toplama çabalarıyla grup çalışmalarına hız veriliyordu. Kızılay için de şehit ailelerine, çocuklarına yardım kolları da durmadan çalışıyorlardı.

Bir cuma günüydü. Cahit'in okulu tatildi. Hadiye müze müdürü Hamdi Bey'in müzenin askeri bölümünde vereceği bir konferansa, Donanma Cemiyeti İdare Heyeti'yle birlikte davetliydi. Cemiyetteki arkadaşları yetişkin çocuklarını da beraber götüreceklerdi. Anneler çocuklarına böylece Askeri Müze'yi de gezdirebileceklerdi. Hadiye kızına Baker'dan aldığı, içinde nar çiçeği bluzu olan pötikare döpiyesini giydirdi. Kendisi de son derece zarif ve şıktı. Bu zarafet ve şıklıktaki ağırbaşlılık giydiği siyah renkten gelmekteydi. Çarşafının eteği dar ve uzundu. Pelerini ise her zamanki gibi dirseklerine kadardı. Bu kıyafetin özelliği ise eteğinin üzerine giydiği ve vücudunun hatlarını belirten tayyörü idi. İçinde Valansiya dantellerle süslü dik yakalı

beyaz organze bluzu ile pelerinini çıkardığında, herhangi bir Fransız kadınının zarafetiyle boy ölçüşebilecek kadar şıktı. Ellerindeki siyah güderi eldivenleri bileklerinden düğmeliydi.

Askeri Müze'nin kapısından girdiklerinde, Donanma Cemiyeti üyeleri hanımlar peçelerini açmışlardı. Davetiyelerdeki numaralara göre yerlerini aldılar. Hadiye kızının başlığını çıkardı, saçlarını düzeltti. Cahit'e orada nasıl davranacağını iyiden iyiye anlatmıştı.

"Konuşmayı yapacak olan, müze müdürü Ahmet Hamdi Bey'dir. Gezeceğimiz Askeri Müze'de birçok yenilikler yaptı. Kendisi çok değerli, vatanını seven, vatanı için çok çalışan bir kimsedir." diye, müzelerde yaptığı önemli yeniliklerin neler olduğunu da kızına anlatmıştı.

Ahmet Hamdi Bey salonun sahne tarafındaki kapısından girdiğinde, bütün davetliler ayağa kalkıp alkışlamaya başladı. Ahmet Hamdi Bey alkışlara teşekkür ederek kürsüdeki yerini aldı.

"Bugünkü konuşmamız, ülkemizin harp içinde oluşu ve harbin getireceği bütün zorluklara, yokluklara, felaketlere göğüs gererek dayanan Türk kadınları, Türk anaları ve babalarını dövüşte yitiren Türk çocuklarının fedakârlıkları konusundadır.

Sizler, cepheye koşan babalarınız, kocalarınız ve evlatlarınızın arkasından elbette ki gözyaşı dökmektesiniz. Fakat fedakârlık-larınız ve çalışkanlığınızla, vatanı uğruna evlerinden ayrılan bu kahraman erkeklerin yokluğunu çevrenizdeki insanlara hissettirmemektesiniz. Cephe arkasındaki ödevlerinizi bilmektesiniz. Var gücünüzle bu dövüştesiniz. Türk anasını, Türk eşini, Türk çocuğunu, hepinizi candan yürekten kutlarım."

Bu uzun konuşma öyle sıcacık, öyle yürekten kopmaydı ki, çantalar açılıyor, çıkarılan beyaz mendiller gözlerdeki yaşları siliyordu. Hadiye'nin gözleri bulutlanmış, yanakları yaşlıydı.

Ahmet Hamdi Bey sözlerinin sonunu getirerek gelenlerin ilgilerine, heyecanlarına, beraberlerindeki kopmazlığa teşekkür etti. Alkış bitmiyordu. Gerçekten çok güzel saatler yaşanmaktaydı. Sonra marşlar çalındı, şiirler okundu; heyecan her an ar-

tıyordu. Bu saatler süren heyecanı doruk noktasına yükselten, Ahmet Hamdi Bey'in birkaç sözü oldu:

"Muhterem Hanımefendiler, sevgili çocuklar. Elimde Donanma Cemiyeti'ne ait bir piyango bileti var. Şimdi bu piyango biletini buradaki hamiyetli hanımlar arasında bir açık artırmaya çıkaracağım. Bilet en sonunda kimin elinde kalırsa onun olacaktır. Bu piyangonun geliri Müdafa-ı Hukuk Cemiyeti'ne sunulacaktır."

Bir lira kısa zamanda beş, on, yirmi, elli, altmış oluverdi. Hanımlar coşmuşlardı, artırıyor, artırıyorlardı. Hadiye de açık artırmaya katılmıştı. Cahit'i yanındaki sandalyenin üstüne çıkarmıştı. Küçücük sesini yükseltmeye çalışarak haykırıyordu. "Yirmi beş kuruş." Sonra parayı kürsüdeki sepete götürüyordu. Belki bir saat, belki de sadece beş dakikaydı geçen zaman fakat salonu büyük bir heyecan dalgası sarmıştı. Artık herkes düşünmeden, o ana kadar ne kadar bağış yaptığını bile bilemeden var gücüyle bileti artırma coşkunluğu içindeydi. Kürsü üstündeki sepet, kâğıt, gümüş, altın paralarla dolmuştu.

Ahmet Hamdi Bey, en son bir altın lira getiren Cahit'e baktı. Yanaklarını okşayarak onun elindeki altın lirayı sepete bıraktı ve elindeki piyango biletini kaldırarak gösterdi.

"Sağolunuz aziz Türk kadınları, sizler bu vatanın temel direklerisiniz. Var olunuz. Bu sepette birikenler, askerlerimizin ilaç parasına, sargı bezine, bakımlarına gidecektir; buna emin olabilirsiniz. Sizlere teşekkür edilemez; sizler Tanrı katında yerlerini almış mukaddes insanlarsınız. Sağolunuz, varolunuz. Şimdi piyango biletini sahibine takdim edeceğim. Birinci olan küçük hanımefendi Cahit kızımız... Bileti kendisine veriyorum."

Alkışlar arasında bileti Cahit'e verdi. Cahit teşekkür etti, bir koşu annesinin yanına geldi. Hadiye onun kulağına eğildi, bir şeyler söyledi. Cahit geldiği yıldırım hızıyla Ahmet Hamdi Bey'in yanına koştu, onu selamladı.

"Muhterem büyüğümüz, ben bu bileti kazandığım için çok mutluyum. Bu mutluluğumu sonsuza dek sürdürmek için biletimi Donanma Cemiyeti'ne armağan ediyorum, lütfen kabul ediniz."

Ahmet Hamdi Bey bir an durakladıktan sonra büyük kürsünün yanında duran minicik kızı kucaklayarak para dolu sepetin yanına çıkardı. Sesi titriyordu.

"İşte sayın hanımefendiler, bu küçük kızda bütün Türk kızlarını görüyorum, iftihar etmekteyim. Göğsüm öyle kabarmakta ki tarifi güç. Yaşasın geleceğin anaları, alkışlıyoruz, hep beraber alkışlıyoruz."

* * *

Bir Cuma günü idi. Cahit babasını çevrede göremedi. Sormaktansa, aramayı düşündü. Bir bir odaları dolaşmaya başladı. Babası hiçbirinde yoktu. En üst katta "Cihannüma" denilen bir oda vardı. Orada henüz yer olmadığı için açılmayan kitap sandıkları ve birtakım kullanılmayan eşyalar durmakta idi. Cihannümanın, Hadiye'nin yatak odası ile Ayşe Hanım yengenin odasının benzeri bir cumbası vardı. Cahit, yıldırım hızıyla merdivenleri aşarak birinci kata ulaştı, sofada daha da hızlandı. Kendini cihannümanın sofasında bulduğunda soluk soluğaydı. Fakat derinden derine soluklanınca, içine bir tuhaf, bir değişik, bilmediği fakat hoşlanıverdiği bir koku doldu. Koku cihannüma odasından geliyordu. Parmaklarına basarak kapıya yaklaştı, koku daha da artmıştı. Kapıyı açmaya karar verdi. Tokmağı yavaş yavaş çevirdi, kanadı araladı; öyle sessizdi ki kanadı iterken gıcırdamadı bile, başını arasına soktu. Birdenbire öylesine şaşırdı ki! Babası oradaydı fakat hiç de bildiği, tanıdığı biçimde değildi. Alçak bir tabureye oturmuştu. Arkası dönüktü, saçları pencereden giren güneşten altın bir yaldız gibi parlıyordu. Sırtında bir beyaz doktor gömleği vardı, uzun etekleri tabureden sarkarak yere birikmişti. Önünde üç ayaklı, tahta bir araç vardı, bu aracın ortasında bir resim duruyordu. Ve babası elindeki uzun saplı fırçayla o resme bir şeyler sürüyordu. Odanın havası o tuhaf kokuyla tıka basa doluydu; soluklanmak isteyince genzi yandı. Elinde olmadan öksürünce birden babası döndü. Babasının ilk anda ciddi bir ifadeye bürünmüş olan yüzü, kızını karşısında görünce bir anda yerini sevince, sevgiye bıraktı.

"Gel bebeğim, öyle ürkmüş tavşan gibi durma. Gel bak, babacığın çok şükürler olsun, resim sehpasını koyacak bir yer buldu. Bulup da boya kutularını açtı, samur fırçalarını ince kâğıt sargılarından çıkararak şu vazonun içine yerleştirdi. Paletini saran paketten kurtardı.

Bir zamanlar her gün resim yapardım. Fırsatlar azaldı. Kaç seneler var ki bugünü bekliyordum. Gel bak, şu karşı görüntüleri resimlemeye çalışacağım."

Cahit büyük merakla sehpanın üstündeki resme bakıyordu. Kimi yerleri henüz karakalem siyah çiziliydi, kimi yerleri boyanmıştı. Bu İstanbul'un karşı kıyılardan görünen siluetiydi. Minareleri sisler içinde olan Sultanahmet Camii ve çevresi... Cahit babasına içi içine sığmayarak hayranlıkla bakıyordu, imreniyordu, resim yapabilmek ne güzeldi...

"Ah babacığım ben de resim öğrenmek istiyorum. Hep istiyorum ama bugün sizi görünce içimde bir şeyler olmaya başladı. Bana da öğretir misiniz?"

Vehbi kızının merakına sevinmişti. İçinden dualar yükseliyordu. "Yarabbi yurdumuza dirlik, düzenlik ver, ver de, biz de çocuklarımızı yetiştirebilelim." Her şey ve her istek memleketin düzeninin daha fazla bozulmamasına bağlıydı.

Birden başının içine korkuların, kuruntuların sisli, buğulu bulutları sürülmeye başlandı. İnsanlar sevdikleri için çalışmak, onlarla beraber yaşayarak evlatlarını yetiştirmek istiyorlardı. Bu isteklerinde gerçeklere uymayan bir yön yoktu ki. Vehbi sadece ve sadece bunları istemekteydi. Küçük de olsa bir yuvası olmasını ve o çatının altında yaşayanların soğuklardan, yağmurlardan korunmasını, karınlarının rahatlıkla doymasını, sağlıkları yerinde bir yaşam sürdürmelerini istiyordu. Evet, sadece bu kadar basit, bu kadar dümdüzdü istekleri. Düşüncelere dalan Vehbi Bey, Cahit'in yanından ayrıldığının farkına bile varmadı.

Birazdan odanın kapısı açıldı, içeri Hadiye girdi. Sırtında koyu renkli çarşafı vardı; yanakları pembe pembeydi, heyecanlı ve neşeliydi.

Vehbi Bey elindeki paleti masaya bıraktı, ellerini beyaz bir bezle sildi.

"Hayrola karıcığım, heyecanlısın?"

Hadiye heyecanını yatıştırmak istercesine birkaç derin soluk aldı. Çantasını masaya bıraktı, elindeki eldivenlerini çıkarıyordu.

"Bugün Donanma Cemiyeti'nde çok duygusal saatler yaşandı, yeni yeni kararlar alındı."

"Hayırlı olsun, ne gibi kararlar?"

Hadiye cevap vermedi, telaşla çarşafının pelerinini çıkarıyordu. O sırada Şayan, içinde iki kahve fincanı bulunan gümüş bir tepsiyle içeri girdi. Hadiye Şayan'a gülümsedi.

"Hay sağ ol Şayancığım, Hızır gibi yetiştin. Şu eteğimin belinin kopçalarını söküver. Kahveleri de masaya bırak."

Şayan onun dediklerini yerine getirdi. Eteğinin daracık belindeki kopçalar açıldı. Hadiye sağa sola bir iki kıpırdanınca etek kayarak yere sıyrıldı. Şayan çarçabuk Hadiye'nin belindeki eteği, peçeyi, yerdeki eteği masadaki çantayı, eldivenleri toplayıp hızla odadan çıktı. Hadiye çarşafının altına giydiği eteği volanlı, volanların uçları dantelalarla süslü pembe renkli iç etekliğiyle kalmıştı. Şayan sol kolunda özenle tuttuğu robdöşambr ile odaya girdi.

"Üşüyeceksiniz küçük hanım. Burada soba yanmıyor."

Hadiye güldü.

"Ama ben yanıyorum Şayan üzülme. Mamafih beni düşündüğün için teşekkürler ederim."

Şayan'ın tuttuğu robdöşambrı giydi, kuşağıyla ince belini sıktı. Şayan çıktı. Vehbi sigara paketini uzattı, ikisi de birer sigara aldılar. Kahvelerinden birer yudum içtiler.

"Anlatın bakalım Donanma Cemiyeti'nde olanları."

Vehbi heyecanla Hadiye'nin ağzından çıkacak sözleri bekliyordu. Fakat Hadiye'nin odaya ilk girdiğindeki o heyecanlı hali gitmiş, yüzüne endişeyle karışık ciddi bir ifade yerleşmişti.

"Şimdi düşünüyorum da acaba tekliflere evet demekle acele mi ettim Vehbiciğim?"

"Kafanın içinde neler olduğunu bilmiyorum ki Hadişciğim..."

"Haklısın, Donanma Cemiyeti'nde bütün hanımlar bize ha-

beri veren ve alakadar olmamızı rica eden başkanımıza söz verdik..."

Hadiye sigarasından nefes nefes üstüne çekiyordu. Sanki bütün dumanları içinde tutarak solukları dışarı vermiyordu. Vehbi her zaman sabırlıydı fakat karısının bu konuyu bir türlü açıklayamamasının nedenlerini merak ettiğinden sabırsızlanıyordu. Evet o söylemedikçe Vehbi'nin merakı artıyor Hadiye'nin de yüzünün pembeliği uçuyordu. Sonunda içini çekti.

"Sana sormadan daha doğrusu sana danışmadan söz vermemeliydim."

Sonra anlattı, mesele şöyleydi. Devlet harpteydi, büyük zorluklar içindeydi, halkının yardımını istiyordu. Bu yardım da şuydu: Hanımların cömertçe, Devlet-i Aliyye'ye süs eşyalarını, takılarını mücevherlerini vermelerini istiyordu.

"Bu, Cemiyet'in yıllık toplantısıydı. Genç katip o kadar güzel, o kadar candan konuşuyordu ki tiyatro salonunu dolduran yüzlerce hanım ellerindeki, boyunlarındaki ziynetlerini verdiler. Eh, öyle topluluklara giderken süslenmek, ziynet eşyaları kullanmak adetim değildir. O yüzden hiçbir şeyimi veremedim sadece söz verdim."

"Bu nasıl bir söz?"

"Bütün mücevherlerimi satarak İstikraz-ı Dahili senetleri alacağıma dair. Devlet, bizlerden alacağı paralara karşılık, ayda bir miktar altın olarak faiz verecek."

Vehbi düşünceliydi. Hiçbir zaman karısının yaptığı işlere, kararlara karışmazdı ama bu sefer tutumu başkaydı.

"Bana danışmalıydın Hadiyeciğim."

"Haklısın Vehbiciğim ama madem ki devletimizin yardıma ihtiyacı varmış, bizlerden yardım istemekte. Devletime yardım benim mücevherlerimden daha gurur verici bir davranış değil mi?"

"Elbette karıcığım elbette. Senin kadar vatansever bir insan için elbette çok doğru bir hareket. Ancak vermek istediklerin de senin aile yadigârların. Senin iki kız çocuğun var değil mi? Şöyle düşünmeliydin. Kızlarına vereceklerini bir tarafa bırakarak, kendine ait olanları devletine hibe edebilirdin."

"Ama bizden hediye değil, borç istiyorlar."

"Demek Cahit gelin olurken vermeyi tasarladıklarını ve bana her zaman sözünü ettiğin kıymetli gerdanlık takımını borç veriyorsun. Ya benim sana düğünümüzde taktığım mücevherler? Ya da Kayacığımın bir lal, bir pırlanta, bir zümrütlü halka küpeleri, ya o çevresi mor yine ortasında beş köşeli pırlanta zincirli, boynuna taktığın saatin? Sayayım mı. Amcan Paşa hazretlerinin, teyzen Münire Hanımefendi'nin hediyeleri, sayayım mı? Bir çekmece dolusu altın zincir. Desteyle inciler, sayısız yüzüklerinin hepsini mi vereceksin Hadiyeciğim?"

Hadiye'nin gözleri buğulanmıştı. Konuşamıyordu. Ürkek bir çocukmuş gibi kocasına bakıyordu.

"Demek benim hamiyetli vatansever karıcığım, bütün varlığını devletine borç vererek karşılığında süslü püslü yazılmış kâğıt parçaları alacak. Şehzadeler, başkadınlar, gözdeler ve Padişah efendimiz de bütün mücevherlerini devletlerinin yardımına sunmak için satacaklar mı? Sanmıyorum ki Osmanlı Devleti'nin dünya milletlerine boğazına kadar borçlu olduğu bu devirde, onlar şahsi servetlerinin bir tek bakır sikkesini dahi vatanlarının yaralarını sarmak üzere verebilsinler."

Vehbi'nin yüzü sarıydı. Öylesine büyük bir üzüntü duymaktaydı ki... Çünkü Meclis'te bu konuda tartışılmak istenmiş, nazır paşalar ve mebus beyler bu meselenin konuşulmasına bile yanaşmamışlardı. Millet her zaman fedakârdı, böyle devirlerde Osmanlı Devleti tebaasından ister, o da kefen paralarına kadar çıkarır verirdi. Ama artık halkın ekmek parası bile yoktu; ancak asker urbası giyerek, yarı aç yarı çıplak yollara düşüyorlar, oralarda padişahları için canlarını seve seve veriyorlardı. Hadiye kocasını hiç böyle konuşur görmemişti.

"Beni hamiyetsiz sanma sakın. Sakın hakkımda yanlış düşüncelere kapılma. Fakat benim soylu, alicenap karım tabii ki verdiği sözünden dönmeyecektir ama ancak, kızları için ayırdığı dışındaki mücevherleriyle İstikraz-ı Dahili senetleri alarak vatanına yardım edecektir."

Aşağıdaki orta katta Ayşe Hanım yengenin odasındaki Ca-

hit, yukarıda konuşulanları işitse bile elbette hiçbir şey anlayamayacaktı. Ayşe Hanım perşembe günlerini hep hazırlıkla geçirirdi. Yıkanır, paklanır, en güzel elbiselerini giyer; saçlarını tarar, topuzunu çok dikkatle yapardı. Kolay mı, bir haftadır içi yana yana özlediği kızı Mukaddes gelecekti. O gün aşçı Cevahir'e de Mukaddes'in sevdiği yemekler yaptırılırdı. Ayşe Hanım mutfağa iner, Mukaddes'in bayıldığı Rumeli böreğini açardı. Cevahir, biri peynirli, diğeri kıymalı börek tepsilerini beyaz örtülere sararak mahallenin fırınına götürürdü.

En sonunda sokak kapısının çıngırağı çın çın çın öttüğünde Ayşe Hanım heyecan içinde odadan fırlardı. Merdivenleri hızla iner, evin kapısından bahçeye inen merdivenleri de bir solukta aşarak kapıyı açardı. Mukaddes artık çarşaf giyiyordu. Siyah çarşafının altında dar muallime forması vardı. Elinde içi kitap, defter, kalem dolu olan çantasını taşırdı.

Ayşe Hanım kızını öperken hep ağlardı. Cahit onun gözyaşlarına üzüldüğünü söylediğinde, "Bunlar bu gözyaşları değil, kavuşma sevincimin incileri" derdi. Mukaddes'in tatil gecelerinde sofrada bir başka şenlik olurdu. Kaya da sofrada beslenirdi.

Sofraya indiklerinde, Cahit annesini görünce birden şaşırdı. Birkaç saat önce koyu renkli çarşafıyla fırtına benzeri eve giren, yanaklarında pembe güller açmış gözleri yıldız yıldız ışıldayan annesinin pembe gülleri sararmış, gözlerinin ışıklarını buğular örtmüştü. Mukaddes'e sorular soruyor, can kulağıyla dinliyordu güya. Babası da resim yaparlarken ne kadar neşeliydi. Ne olmuştu annesiyle babasına, gülümsüyorlardı ama ikisi de ağlayacaklarmışcasına üzüntülü görünüyorlardı.

Gece dadısı yatağa götürmek üzere geldiğinde, Mukaddes, Cahit'e "Biliyor musun Cahitciğim, yarın seninle Hilal-i Ahmer (Kızılay) için iane toplama gezisine çıkacağız. Annen izin verdi." dedi. Cahit, Hilal-i Ahmer ve iane sözcüklerinden bir şey anlamadı, Mukaddes Ablasının yüzüne baktı. Mukaddes gülerek ona sarıldı.

"Elbette bir şey anlamadın biliyorum. Annenle bir yerlere

giderken görmüşsündür; boyunlarındaki kocaman sarı kumbaralarını sallarlar, 'Hilal-i Ahmer için bir iane istiyoruz' derler. İşte sana küçük, bana kocaman bir kumbara verecekler. Sokaklarda gezip, yaralı askerlerimiz için para toplayacağız."

Yaralı asker kelimesi çağrışım yapmıştı. Annesiyle babasının konuşmalarındaki cephe, yaralı asker, ölüm sözlerini çok işitiyordu. Bir yerlerde, büyük bir savaş olduğunu biliyordu ama nedenini anlamıyordu.

"Sizde büyük kumbara, bende küçük. Ben her yanımızda geçenin, her karşımızdan gelenin yolunu keseceğim. Kumbaramı şak diye seslendirerek 'Hilal-i Ahmer'e lütfen yardım ediniz' diyeceğim, değil mi Patakez abla."

Daha Cahit ilk konuşmaya başladığında Mukaddes Abla demeyi beceremememiş, Patakez abla demişti. Öyle hoşlarına gitmişti ki, düzeltmemişlerdi. Cahit o zamandan beri Mukaddes'e Patakez abla diyordu. Birbirlerine iyi geceler dilediler. Cahit dadısıyla odalarına gitmek üzere odadan ayrıldı.

Beyazıt Meydanı'nın ortasında bir büyük çadır kurulmuştu. Ortasında kırmızı bir yazıyla Hilal-i Ahmer yazılıydı. Birçok genç hanım, genç bey ve çocuk vardı. Cahit'le Mukaddes beraber çıkacaklardı. Cahit'in ayaklarında siyah yumuşak deriden yandan düğmeli potinleri, üstünde beyaz tozluklar vardı. Sırtında bahriye paltosu vardı. Beyaz yün eldivenleri ve başlığıyla çok şıktı. Mukaddes de annesinin diktiği koyu bordo renkli yeni çarşafını giymişti. Peçesini örtüyordu, ayağında bordo renkli iskarpinler, ellerinde beyaz eldivenler vardı.

Çadırdan çıktılar, ikisi de çok heyecanlıydı. Yüzü yine hafif pudra sürmüş olmasına rağmen Mukaddes'in yüzü sarıcaydı. Cahit'i ise ateş basmıştı. Daha birkaç adım atmışlardı ki Cahit öne atıldı, orta yaşlı bir beyin önünü kesti.

"Yaralılarımızın bakımları için Hilal-i Ahmer'e yardım etmez miydiniz efendim? Şehitlerimizin çocukları için, eşleri için."

Bey baktı baktı, elini yeleğinin cebine atarak bir yirmilik gümüş Mecidiye çıkardı, sonra bir tane daha...

"Buraya mı atacağız küçük hanım?"

"Lütfen efendim şu küçük deliğe. Gümüş ve altın paralar şu yandaki deliğe atılacak, kâğıt paralar üstündekine."

Böylece başlayan toplama işi iyi gitmişti. İki saat sonra dolan kumbarayı boşaltmak için Beyazıt Meydanı'ndaki çadıra döndüler. İlk deneylerden sonra karar vermişlerdi. Cahit konuşmayı yapıyor, Mukaddes kumbarayı silkeliyordu. Çünkü paraların ağırlığını kaldırmaya Cahit'in gücünün yetmediğini anlamıştı. Her çadıra döndüklerinde grup başkanının tebrikleri teşekkürleri peşpeşeydi, şaşırmıştı.

Akşama doğru yorulmuşlardı. Kendilerine ayrılan semtlerin en sonuncusu Babıali'ydi. Kütüphaneler ve doktorlar dolaşıldıktan sonra bitecekti. Babıali Caddesi küçük kumbarayı doldurdu. Büyük kumbaranın dolmasına yakın Prof. Besim Ömer Paşa'nın Sultan Mahmut Türbesi'nin karşısındaki muayenehanesi önüne gelmişlerdi.

"Bu son durağımız Cahitciğim?"

Paşanın kapısını açan uşak Mukaddes'in konuşmasını dinledi.

"Hasta değiliz. Hilal-i Ahmer'e iane topluyoruz. Paşa hazretleri lütfen bizi kabul etmek lütfunda bulunurlarsa minnettar kalırız."

Uşak sokak üstündeki odanın kapısını vurarak girdi, az sonra çıktı:

"Buyrun, Paşa hazretleri sizi bekliyor."

Besim Ömer Paşa, Cahit'in kumbarasına öyle gümüş mecidiyeler değil, sarı sarı altınlar attı. Onları sokak kapısına kadar uğurlarken, çocukları öptü, "Berhüdar olun evlatlarım. Bu vatanda sizin gibi kızlarımız yetiştikçe memleketimizin istikbalinden korkmayalım. Güle güle çocuklar, başka zamanlarda Hilal-i Ahmer'in yardımına çıktığınızda sizleri yine beklerim."

Hadiye'yle Vehbi kızların sabahtan akşama kadar hiç dolaşmamış gibi pırıl pırıl neşe içinde gördüklerine sevindiler. Ama Cahit onların hâlâ her zamanki hallerine dönmemiş olduklarını görünce çok üzüldü. İçinden karar verdi, sofradan kalktıklarında onlara bu üzüntülü görünüşlerinin sebeplerini soracaktı..

Cahit elinde çorba kaşığı düşüncelere dalmıştı.

"Karadeniz'de gemileriniz mi battı efendim?"

Cahit şaşırdı kaldı. Birkaç kaşık çorba içmişti henüz. Uzun düşünce yollarını nasıl da kısacık zamanın içine almıştı. Gülümseyerek babasına baktı.

"Affedersiniz babacığım, çorbayı içerken Diyarbakır'daki evinizi, bahçenizdeki havuzu hatırladım. "

"Sevgili kızım, bu sofra başındaki herkes ve ben, sabahın erken saatlerinden beri yaşadığınız serüveninizin hikâyesini bekliyoruz."

Cahit kendisine bakan Mukaddes ablasına döndü.

"Patakez ablacığım, pek o kadar meraklı bir şeyler olmadı değil mi?" Mukaddes sitemle Cahit'e baktı.

"Affedersin sevgili Cahit ama hiç de öyle dediğin gibi geçmedi günümüz."

O gece annesi onlara bir müzik şöleni verdi. İlk önce udla klasik Türk musikisi besteleri çaldı, okudu. Sonra piyanonun önündeki tabureye oturdu. Parmakları ruhunda yaşayan fırtınaları yansıtıyordu. Konakta öyle fırtınalı müzik yapılamazdı. Ama şimdi Hadiye coşmuştu. Valsler, marşlar çalıyor ve yine yüksek sesle okuyordu.

Hadiye'nin parmakları tuşların üzerinde öylesine yumuşak, okşarcasına dolaşmaktaydı ki... Sesi de artık hüzünlü ve acılıydı. Söylediği şarkı yavaş yavaş başka makamlara geçiyordu. Sonunda tümüyle değişmişti. Bu artık bir türküydü. Gerilerdeki anıların sıcaklığında yaşayan bir Rumeli türküsü.

"Mayadağ'dan kalkan kazlar, al topuklu beyaz kızlar."

Artık ne Mayadağ'da geniş beyaz kanatlarını mavi göklere açan kazlar vardı, ne bu türküye kendini kaptırıp ayak uydurarak hora tepen al topuklu beyaz kızlar.

"Kanadının ucu sızlar."

Hadiye'nin yüreğinin ucu değil, her yanı sızlıyordu. Neden böyle yüreği yanıyordu? Yoksa İstanbul'un da, kendi sevgili Selanik'i gibi elden gideceği korkusu muydu?

* * *

O neşeli günün sevinçli gecesinin sabahında Vehbi Bey Hadiye'ye mücevherler konusunu açmıştı.

"Bugün emanetlerini kuyumcu bir dostuma göstereceğim. İlk önce bir fiyat bildirmeliyiz, belki mücevheratına kendisi talip olur, belki bir münasip müşteri bulur. Sen hiç üzülme güzelim. Madem ki kararında ciddisin ve çocuklarımız için ayır dediklerimi de aynen kabul ettin... İsmail Hakkı Bey'le de bu konudaki fikirlerini almak üzere konuşacağım."

Hadiye kocasını dinlerken henüz kahvaltısını yemekte olan Cahit'in büyük merak ve dikkatle kendilerine baktığını görmüştü. Vehbi karısına döndü.

"Cahit'i de Kapalıçarşı'ya götürsem, onun ilgisini çekeceğini sanıyorum. Bugün Meclis de tatil. Zaten son günlerde hep tatil ya. Ne dersin güzelim?"

Hadiye kısa bir düşünceden sonra mırıldandı.

"Eğer sence bir mahzuru yoksa..."

Cahit biraz sonra giyinmiş olarak odaya girdi. Vehbi Bey Hadiye'ye döndü:

"İsmail Hakkı Bey gelirken kızını da getirmelisin demişti. Emanetlerini teslim ettikten sonra ona, İstinye'ye gideriz. Belki İsmail Hakkı Bey alıkoyabilir, gece de kalabiliriz değil mi?"

"Elbette Vehbiciğim. Cahit çok dikkat et. Ben lebiderya yerlerden hep ürkerim."

Sokak kapısına giden bahçe yoluna girerlerken Cahit babasının elini sıkı sıkı tutuyordu.

Yokuş bitmiş, Beşiktaş'a inmişlerdi. Tramvayla Sultanahmet'e gideceklerdi. Babası tramvay durağına yürüdü. Gelen tramvayın vatmanına eliyle durmasını işaret etti. Ön kapıdaki merdivenlerden sahanlığa girdiler. Tramvayın içindeki sıraların boş olanına, Cahit pencere tarafına, Vehbi orta geçitten yana oturdular. Tramvay tavandan yerlere kadar sarkan kahverengi perdelerde orta yerinden bölünmüştü. Cahit perdeleri gördüğünde şaşırdı. Hemen babasına sordu.

Vehbi bu güç konuyu, kadınların erkeklerden saklanma ne-

denlerini anlatma zorunluluğunu düşündü, sonunda özetledi.

"Hanımların daha rahat edebilmeleri için öyle onlara özel bölüm ayırmışlar."

Cahit hemen başka konulara geçivermişti. Güzel oymalarla süslü yaldızlı büyük bir kapının önünden geçiyorlardı. Dikkatle bakıyordu. Babasına döndü.

"Kapılar çok güzel ama kapalı. Nöbetçiler de var. Babacığım kimin evi var bu kapının ardında?"

Vehbi gülümsüyordu. Ne söylemeliydi kızına?

"Burası Dolmabahçe Sarayı kızım; içinde şimdiki padişahımız Sultan Reşat oturmakta."

Cahit, padişahımız Sultan Reşat kelimelerini işitince heyecanlandı.

"Hani bir gün Ihlamur'da geziyorduk. Bütün insanlar yolların kenarlarına sıralanmışlardı. Atlı tüfekli askerlerin arasındaki süslü arabada oturan beyaz sakallı padişah mı? Hani ben selam durmuştum da o da bana gülerek selam vermişti?"

"Evet kızım. Beyaz sakallı padişah."

"Bu duvarların arkasında şimdi benim dedeciğim gibi uzaklarda yalnız başına oturuyor, yazık."

Vehbi, Cahit'in Sultan Reşat'a acımasını çok yerinde buldu. Gerçekten padişahlık kendisine çok geç gelmişti. Sultan Reşat artık sabah konuştuklarını, öğle zamanı tümüyle unutuyordu.

Cahit yine başka bir soruya geçmişti.

"Babacığım niçin sokaklarda çok az insan var? Öbür insanlar neredeler? Hem de bu insanlar hep kadın ve çocuk. "

Cahit'in soruları Vehbi'nin yüreğine hançer gibi saplanmıştı. Ona 'Cephelerde, savaşlarda yarı aç yarı tok, yarı giyinik, yarı çıplak, boşu boşuna hiç uğruna ölüyorlar. Vatanın dört bir yanında nedenleri belirsiz dövüşüyorlar' diyemezdi ki!

"Erkekler işlerinde güçlerinde..."

Bu zor sorular devam edecekti ki onun sözlerini duymazlığa gelmesi fırsatı çıkıvermişti. Galata Köprüsü'nü geçiyorlardı. Köprünün Haliç yakasında balık tutanlar vardı.

"Balık tutanlara bak Cahitciğim. Oltaların uçlarındaki balıklar gümüş gümüş parıldıyor."

Tramvaydan indiler. Cahit yine babasının eline sıkı sıkı sarılmıştı. Sultan Mahmut Türbesi'nin bulunduğu dar sokaktan Nuruosmaniye Caddesi'ne çıktılar. Bu cadde Cahit'in çok hoşuna gitmişti. Büyük dükkânlarda çeşitli mallar satılıyordu. Hava soğumuştu. Başını havaya kaldırarak göğe baktı. Kurşuni renkli bulutlarla örtülüydü. Burnuna bir odun kokusu doldu. Dükkânlardan birinin camekanından çıkarılmış bir boru duman püskürüyordu.

Nuruosmaniye Camii'nin avlusunda sıralanmış sakız leblebi, fındık, fıstık satıcılarının yüzleri mosmordu. Soğuk içlerine işlemişti besbelli. Avluyu geçtiler. Avluyla Kapalıçarşı'nın kapısının arasındaki çamurlu sokakta çılgın bir rüzgâr esiyordu. Cahit babasına sordu.

"Kapalıçarşı nerede babacığım?"

"İşte karşımızdaki büyük kapının ardında."

Demek sonunda Kapalıçarşı'ya ulaşmışlardı. Artık üşümeyeceklerdi. O büyük kapıdan girdiklerinde içerinin sıcacık havası Cahit'in yüzünü okşadı, bütün vücudunu sarıverdi. Ve çoktan beri duymadığı bir koku genzini gıcıkladı.

Tarçın, karanfil, zencefil, nöbet şekeri... Bunların kokularını büyükannesinin öksürük için kaynattığı şerbetlerden biliyordu. Bunlar dost, bildik kokulardı. Büyükannesi öksürük tuttuğunda her zaman kırmızı renkli menku adını verdiği bu sıcak şuruplardan içerdi. Menku kokusunu andıran kokuyu derin derin içine çekti. Birden büyükannesini, büyükbabasını, teyzesini, Enver, Enis, Orhan, Yusuf ağabeyleri özlemişti. Hepsi burnunda tütmüştü. Güzel evlerini, yeşil pancurlu yatak odasını, annesinin kırmızı ibikli beyaz horozunu göreceği gelmişti.

Büyükannesi "Cahitciğim inşallah önümüzdeki yaza gelebilirsin, sen de Galik nehrinde yüzmeyi öğrenirsin. Bütün ailenin yüzmeyi öğrendiği soylu bir nehirdir" demişti. Gelecek yaz niçin hiç gelmemişti? Anlamak istiyordu.

Babası Diyarbakır'a annesi de Balıkesir'e gitmekten söz eder olmuşlardı. İçini çekti. Babasının bir şeyler sorduğunu farkedince başını ona kaldırarak baktı.

"Çevrene bakmıyorsun Cahitciğim. Evde duyduğun sevin-

cin buraları görünce artacağını sanıyordum, neyin var güzelim, yoksa hâlâ üşüyor musun?"

"Hayır üşümüyorum babacığım. Buranın kokularını soluklayınca birden Selanik'i ve çiftliği hatırladım. Özlemişim hem de çok."

Vehbi duraladı.

"Bu konuları akşama konuşalım olur mu? Senin şimdi çevrenle ilgilenmeni istiyorum. Zaten birkaç sokak sonra kısa süre için Kapalıçarşı'nın dışına çıkacağız. Dikran Efendi dostumun dükkânı dışarıda, yine Kapalıçarşı'ya bağlı bir han içinde."

Cahit çevresine bakınıyordu, dükkânların çoğunun camekânlı vitrinleri yoktu. Hele kumaşçıların, halıcıların önleri tümüyle açıktı. İçlerinde minderlere bağdaş kurup oturan kimseler dükkân sahipleri miydi acaba? Cahit'in en çok hoşuna giden şerbetçilerdi. Pantolonları, yelekleri sırma işlemeliydi; göğüslerinde sağ yelek cebinden çıkan bir deste kordonun uçları sol cebinin içindeydi. Sırtlarında cici annesinin yemek odasında gördüğü el yıkama ibriğinin azmanı vardı. Kocaman ama üstünde süslemeler, işlemeler, çıngıraklar asılı olan incecik uzun boyunlu ağzı, şerbet boşaltmaya elverişliydi. Bu ibriği şerbetçi, sırtında taşıyordu. Gelen geçenler şerbet istedikçe hafifçe eğilerek belindeki cam bardaklardan birine boşaltıyordu.

Yürüyüşlerini sürdürüyorlardı. Dar bir sokağa girmişlerdi. Daha henüz köşeyi dönmüşlerdi ki karşılarındaki kemerli kapıdan giren soğuk rüzgâr yüzlerinin sıcağını soğutuverdi. Cahit yine bir elini manşonunun içine soktu, öbür eliyle babasının elini ararken Vehbi'nin sesini duydu.

"Geldik."

Dar sokak küçük bir meydancıkta bitmişti.

Karşıda, kesme taştan yapılma, küçücük pencerelerinde Cahit'in kolları kalınlığında kara kara parmaklıkları bulunan iki katlı binanın kapısı açıktı. O kapıdan girdiler. Vehbi daracık loş koridorun dibindeki alçak boylu, demir bir kapının önünde durdu.

"İşte burası, dostumun alçakgönüllü mücevherat mağazası."

Vehbi kapının yumruk biçimindeki siyah demir tokmağını

iki kez vurdu. Demir kapı hiç beklemeden gıcırdayarak ağır ağır açıldı. Başında sarımsı bir takke bulunan orta yaşlı bir adam sordu:

"Kimi arzuladınız beyzadem?"

"Merhaba Kirkor, beni tanımadın mı yoksa?"

Adam hafifçe yaklaşarak Vehbi'ye bakınca, yüzü güldü.

"Şimdi tanımışım beyim, hoşgeldiniz, sefalar getirdiniz. Dikran Efendimiz içeride. Buyrunuz, buyrunuz efendim."

Cahit bu eğilebildiği kadar yerlere eğilen adamı çok sevmişti. Belli ki babasını seviyordu ama niçin böyle eğilip doğruluyordu? Bu davranışı sevincinden, yoksa saygısından mıydı? Adam geriye çekildi, önlerindeki karanlık geçidin sonundaki kapıya yürüdüler. Buralarda Kapalıçarşı'nın o kendine özgü kokusu yerini, ıslak bir küf kokusuna bırakarak kaçmıştı. Adam izin isteyerek önlerine geçti, geçidin sonundaki kapı ilk kapıdan daha alçaktı. Demirdendi. Büyük demir çivilerle birbirlerine bağlanmıştı. Adam mandalını çevirerek kapıyı açtı. Yüksek sesle içeri seslendi:

"Vehbi Beyefendi hazretleri teşrif buyurdular efendim. Yanlarında kerimeleri küçük hanımefendiyle birlikteler, başka yabancı kimse yok efendim."

Kapıdan içeri girdiler. Cahit'in ilk algıladığı havasızlık ve kalın bir küf kokusuydu. İçerisi soğuktu. Tam karşıda küçük bir yazı masasının ardındaki, saçlarına sakalına kır düşmüş güleç yüzlü adam ayağa kalktı. Boyu kısacıktı. Yüzü öyle aydınlık, öyle sevimliydi ki...

"Merhaba aziz dostum Dikrancığım."

"Sonunda gelebildin, hem de kızın Cahit'le birlikte..."

Dikran Efendi masasının ardından çıkarak Vehbi'ye yaklaştı, kollarını açmıştı. Sarıldılar.

"Sefalar getirdiniz. Ayaklarınıza sıcak sular mı, soğuk sular mı dökmeliyiz? Biraderinize bu kadar hasretinizi çektirmek cefadır, bilirsiniz. Aman allahım, müsaade edersen kızımın şöyle alnından bir busecik alayım."

Cahit yürek kapılarının açıldığını anlamakta gecikmedi. Ona Dikran amca diyecekti.

Dikran Efendi, Cahit'in alnına bir öpücük kondurmak için eğildi.

"Dur hele dur bakalım bu afet kızın henüz kulakları boş mu? Dikran amcası elleriyle onun kulaklarını delecek ve kendisine bütün nazarları defedecek olan firüze taşlı birer altın küpe takacak. Çıkar bakalım şu kürklü başlığını."

Dikran Efendi'nin sözleri Vehbi'nin yüreğini oynatmaya yetti. Hadiye kızının kulaklarının delinmesini istemiyordu. Ancak bunu bu kadar heyecanlı olan dostuna nasıl söyleyebilirdi? Cahit başlığını çıkarıvermişti.

"Dikran amcacığım, kulaklarımı acıtmadan delebilir misiniz? Annem kulaklarımın delinmesini, canımın acıyacağından korktuğu için hiç istemiyordu. Ama ben mavi firuzeden altın küpelere öyle bayılırım ki."

Vehbi artık bu işi önleyemeyeceğini anlamıştı. Dikran Efendi'yle Cahit işe koyulmuşlardı bile. Dikran Efendi kıymetli küpeler, yüzükler, iğneler ve takılarla dolu dolapların birinden siyah kadife kaplı küçük bir tepsi çıkarmıştı.

"İçlerinden birini seç bakalım."

Cahit hepsine birer birer baktı, sonra üstünde bir firuze bulunan altın küpeyi seçti. Dikran Efendi bu sefer dolaptan bir küçük şişe çıkardı, bir yandan da anlatıyordu.

"Bu saf alkoldür. Bir pamuk parçasını alkolle ıslatarak bu küpeleri mikroptan arındıracağım, sonra sultanlar sultanı kızımın ilk önce sağ kulağını birazcık uyuşturacağım. Ardından da küpesini takacağım."

Cahit, Dikran amcasının küpenin sivri ucunu açtığını ve elini sağ kulağına yaklaştırdığını gördü. O incecik delici ucun kulağına batışını bekliyordu ki Dikran amcasının sesini duydu.

"İşte küçük hanım sağ kulağınızda çok güzel bir küpeniz var. Şimdi sol kulağınız kıskanmaktadır. Onu da el çabukluğuyla o acılı durumundan kurtaralım."

Sol kulağı da alkolle silindi. Her şey öyle kısa bir zaman içinde oluvermişti ki Cahit şaşırmıştı.

"Bu iş de tamam sultanım. Şimdi hemen aynaya bakar mısınız."

Cahit aynaya baktı, yanakları pembe pembeydi. Saçlarını kulaklarının gerisine attığında küpelerinin kulaklarına yakıştığını görmüştü. İçinde büyük bir sevinç vardı.

"Vehbi Beyciğim eğer izin verirsen kızına göstermek istediğim bir albümüm var. Kızıma onu vereyim, o zaman senin meselen üstüne eğilebilirim. Bütün kalbimle hizmetine hazırım kardeşim Vehbi Beyciğim."

Dikran Efendi maroken ciltli, üstünde yaldız baskılı kocaman bir tuğra bulunan albümü kilitli dolabın içinden çıkardı, masasının üstüne koydu.

"Cahit kızım şu görmeni istediğim albümde, benim yetiştiğim zamanlardan bugüne kadar müessesemizin, gerek padişahımız efendimize, gerek veliaht gerek valide sultanlar, kadın efendiler, gözdeler, şehzadeler ve bütün Osmanlı İmparatorluğu'nun büyüklerine yaptığı mücevheratın fotoğrafları var. Bunlara bakmanı isterim."

Cahit büyük bir ilgiyle albümün sayfalarını çevirmeye başlamıştı. Onlar da büyük siyah maroken koltuğa yan yana oturdular.

O gün İsmail Hakkı Bey'in İstinye'deki yalısına gidilemedi çünkü Cahit'in kulaklarının delinmesi ve küpe takılmasının Hadiye'ye açıklanması gerekliydi.

Eve döndüklerinde Cahit'in sevinci sürüyordu. Annesine küpesini nasıl göstereceğini, onun ne kadar sevineceğini düşünerek heyecanlanıyordu. Baba kız oturma odasına girdiler. Hadiye pencere önündeki koltukta oturmuş, kitap okuyordu. Cahit'in fırtına benzeri odaya girmesiyle kitabı kapattı. Sonra Vehbi girdi içeri. Cahit'te bir başkalık vardı. Soyunmak istiyordu. Dadısına yaklaştı. Şayan paltosunu çıkardı. Başlığını çözerken Cahit'in sevinçle kıpır kıpır olduğunu görünce durakladı.

"Bugün fevkalade bir şeyler mi oldu Cahitciğim?"

Cahit sırlı bakışlarla ilk önce önündeki koltukta onları gözleyen annesine bir göz attı sonra dadısına fısıldadı.

"Başlığımı çıkarınca neler olduğunu göreceksiniz."

Şayan aceleyle kurdelayı söktü. Kürk başlığını çıkarınca kulaklarına baktı.

"Amaan aman, pembe sedef kulaklara bir şeyler takılmış; maşallah ne de yakışmış sultan kızıma."

Hadiye Şayan'ın söylediklerileyle birden fırladı, yanlarına geldi. Cahit'in kulaklarındaki firüze taşlı yeşil altın küpeleri görünce şaşkına döndü. Vehbi'ye baktı, o çaresizce omuzlarını kaldırdı. Boynunu büktü, yavaş sesle fısıldadı:

"Oldu bir kere, emrivaki. Dikran Efendi dostum büyük bir içtenlikle bir jest yapmak istedi; ben engel olmaya çalıştımsa da kızın 'Annem canımın yanacağı korkusuyla izin vermiyordu ama Dikran amcacığım madem ki usta ellerinizle hiç canım yanmadan bu işi yapacaksınız, ben de çok istiyorum zaten' deyince, sonunda böyle oluverdi."

Hadiye kocasına bir şey diyemedi, kızına döndü. Cahit öyle sevinç içinde, öyle coşkuluydu ki... Onun gözlerindeki pırıltıları söndürmekten ürktü. İstemediği bir iş yapılmıştı ama olmuştu bir kere. Ona yaklaştı, küpelerine baktı.

"Çok güzel yavrum. Sana da çok yakışmış."

Cahit sevinerek annesinin boynuna sarıldı, küpelerini Ayşe Hanım yengesiyle, tatil günü olduğundan evde bulunan Mukaddes ablasına, Cevahir'e ve amcasına göstermek için odadan fırladı.

Hadiye'yle Vehbi odada yalnız kaldıklarında Vehbi karısının merakla beklediğini düşündüğü mücevherat konusunu anlattı. Dikran Efendi'nin mücevheratın –ölüm var, insanlık hali sözleriyle– tek tek cinslerini, biçimlerini, sayılarını, elmasların kıratlarını yazdığı senedi gösterdi. İki gün izin istediğini söyledi.

Bu iki gün çabuk geçti. Dikran Efendi herkesten daha fazla, yani gerçek kıymetleri ölçüsünde değer vererek bütün mücevheratı satın almıştı. Dikran Efendi, Vehbi'ye, kuruşu kuruşuna ödediği Osmanlı altınlarıyla dolu bir keseyi verirken şöyle dedi:

"Vehbi Bey biraderim, hanımefendinin bunları niçin elden

çıkardığını sormayacağım. Bu çoğu aile yadigârı olduğunu anladığım antika parçaları ben itinayla bir kutuya yerleştirerek, üstüne de 'Bu mücevherler Vehbi Bey efendinin ailesi tarafından bana satılmışlardır. Eğer günün birinde geriye almak isterlerse, satın aldığım günün fiyatlarıyla kendilerine yeniden satılacağını da vesikaladım. Hemen vazgeçersen, şimdi bile geri alabilirsin."

Fakat Hadiye, hem dar zamanında devletine yardım etmek, hem de her ay alacakları faiz altınlarla aile bütçesine katkıda bulunacağını düşündüğünden, kesedeki altınların tümüyle İstikraz-ı Dahili (iç borçlanma senetleri) aldı. Bir ay çabuk geçti. Yarım Osmanlı altını faiz bedeli Hadiye'yi çok sevindirdi. O sevinmeleri sırasında, bunun ilk ve son sevinç olacağını bilmiyordu elbette ki. Aradan geçen zaman içinde faizlerin bedellerinin hep daha sonraki aylarda verileceği bildirildi. Bu aylar hep birbirine eklenerek ödemeler geciktirildi. Ve sonunda ses soluk çıkmaz oldu. Çünkü devlet, küçük sayılan iç borçlarını bile ödeyemez duruma düşmüştü...

Devletlerinin gücüne güvenerek servetlerini sunmuşlardı. Ancak ölenlerle ölünmediği gibi, yok olan servetlerle de insanlar yok olmuyorlardı. Hadiye, Rumeli topraklarındaki muazzam zenginliklerinin yokluğunu nasıl bağrına basmışsa, kendi küçücük saydığı servetinin acısını da ilk yitirdiklerinin ucuna eklemedi. Mücevheratını yitirişinin öyküsünü bir daha ne kimseye anlattı, ne de yandı yakıldı.

Bu arada günler geçiyor, İstanbul yoklukların içine hergün biraz daha gömülüyordu. Dertler yalnızca yokluk da değildi. Beyoğlu semtinin, Tatavla'nın Rumlarında, Selanik'in işgalinden önceki coşkunluklar başlamıştı. Laterna sesleri ara sokaklardan caddelere taşıyordu. Kiliselerin çanları daha canlı çalıyordu. Eskiden, dini gün habercisi çanlar böylesine sık sık duyulmazdı. Sanki şimdi her gün bir bayrama, paskalyaya dönüşmüştü.

Beyoğlu zaten sadece kibar Türklere hitap ederdi. Ünlü terziler, berberler, ünlü lokantalar, büyük oteller, ecnebilerin, le-

vantenlerin, Şişli, Osmanbey, Nişantaşı kibarlarıyla, tatlı su frenklerinin ve Rumların boy gösterdiği yerlerdi. Artık Beyoğlu'nu tümüyle kendi mallarıymış gibi görmeye başlamışlardı. Mağazaların adları da belli belirsiz değiştiriliyordu. Bu değişiklikler Beşiktaş semtinde pek fark edilmiyordu. Yalnız Türkler arasında hoşnutsuzluk, neşesizlik ve ümitsizlik artmaktaydı. Pahalılık ve yokluklar insanların yüzlerindeki gülümsemeleri silmişti.

Vehbi Bey arada bir Hadiye'ye, "Bütçemizi gözden geçirelim. Muslukların suları birdenbire kesilebilir" diyordu. Fakat Hadiye ekonomi konusunda pek bilgili değildi. Daha doğrusu, öylesine bolluk içinde doğmuş, bolluk içinde büyümüştü ki, nerede ve nasıl kısıntı yapılacağını kestiremiyordu. Sadece artık saç yaptırmak için Beyoğlu'na İzidor'a gitmiyordu. Saç maşası almış, saç tuvaletlerini Şayan'ın yardımıyla kendisi yapıyordu. Cahit'in ve Kaya'nın uzayan saçlarını, alınlarındaki perçemleri kendisi kesmeye başlamıştı. Ne kendisine, ne çocuklarına mevsimlik yeni alışveriş yapmak için Baker'a gidiyordu. Alaattin üç-dört fırça, birkaç renk pabuç boyası ve cila almıştı. Pabuçlar artık evde boyanıyordu. Çok çabuk boy atan, ayakkabı numaraları değişen, elbiseleri daralan Cahit'e zorunlu olarak ayakkabı alınıyordu. Elbiselerin dikişleri sökülerek etekleri uzatılıyor, genişletiliyordu. Bir bölümü de Kaya'nın ileride giymesi için saklanıyordu.

Sokağa açılan dış kapılar kapandığında, evin içindeki yaşam ev halkını her zaman memnun edebiliyordu. Hele Şayan, yaşı büyüdükçe daha becerikli, daha günün insanı olma çabasını gösteriyordu. Onun bir dünyası vardı. Ayşe Hanım'la birlikte birkaç kere direklerarasına –tabii Ramazan'da– gitmişlerdi. Tiyatro seyretmişti. Bir cuma gecesi seyrettiği piyesi, evde sahnelemeyi aklına koymuştu. Başta Mukaddes, kendisi, Cevahir ve küçük yardımcı kız, yatak çarşaftan kurdukları perdenin arkasındaki sahnede oynayacaklar, evin büyükleri de eğer tenezzül ederler, alçakgönüllülük gösterip tiyatrolarına gelirse, seyirci olacaklardı.

Provalar birkaç gün sürdü. Sonunda perde açıldı. Vehbi

Bey, Hadiye ve Ayşe Hanım sandalyelerde oturmuş piyesi seyrediyor, Cahit ve minik Kaya da büyükler kahkahayı bastığında gülüyordu. Sahne bir çöldü. Tabii, ne kum vardı, ne de güneşin yakıcı sıcağını yansıtan güneş. Ama oyuncular oyuna başlamadan önce Darülmuallimat talebesi Mukaddes, perdenin önüne çıkarak oyunu anlatmıştı. Dilenci kılığındaki Şayan, çölde fakir bir Arap kadınını, Cevahir de zengin bir kadını canlandırıyordu. Zengin Cevahir, fakir Arap kadını Şayan'a soruyordu.

"Çölde ne ararsın be kadın?"

"Çölde kemik ararım."

"A be çölde kemik ne arar?"

"Senin yediğin etlerin kemikleri. Belki üstlerinde sıyrılacak bir lokmacık et vardır. Çocuğuma yedirmek isterim."

Konuşmalar böylesine uzayıp giderken, oyuncular öylesine komiktiler ki Hadiye kahkahalarla gülüyordu. Trajedi oynanıyordu. Ama artistlerin dilleri o kadar beceriksiz, kelimeler öyle yanlış sıralanıyordu ki, gülmemek imkânsızdı. Piyesin aslı Direklerarası'ndaki Manukyan tiyatrosundan alınmıştı. Ancak seyreden Şayan, sahneye koyan Cevahir idi. Cahit'i de Şayan'ın aç çocuğu rolünde sahneye çıkartmışlardı.

Ara sıra böyle neşelenmelerine neden olan piyesler dışında, evdeki yaşam, planlandığı gibi sürmekteydi. Hadiye, Darülfünun'daki serbest derslere haftada üç gün gidiyordu. Derslere gitmediği günler, Donanma Cemiyeti'nin çalışmalarına yardımcı oluyordu. Fakat dikiş konusunda pek bilgili değildi. Sadece biçilen asker gömleklerini, asker donlarını makineye çekiyordu. Bu işi kısa zamanda orada öğrenmişti. Hanımların getirdiği yatak çarşaflarını keserek sargı bezleri hazırlıyorlardı. Orada geçen saatler içinde bazı konularda bilgisiz olduğunu anladıkça, "Kızlarım öğrenmeli. Benim bilemediklerimin hepsini çok iyi yapmalılar ki anneleri gibi için için üzüntü duymasınlar" diye düşünüyordu. Bir kadının ne kadar çok bilgiye ihtiyacı olduğunu Cemiyet işine karıştığı zaman daha iyi anlamıştı. Nakış işleyip, ut ve piyano çalmanın, Farsça ve Arapça bilmenin, kitap okumanın böylesi topluluklarda hiçbir işe yara-

madığını öğrenmişti. Kendisini de eğitmesi lazımdı. Sargı bezi yapmak için keten çarşafların bir santimini bile ziyan etmemeyi becerebilmek, başlı başına bir başka hesap işiydi. Donanma Cemiyeti'nde arkadaşlık ettiği hanımlardan geri kalmayacaktı. Buna kararlıydı.

Onu en çok zorlayan, ev idaresinde artan masrafların nasıl kısıtlanacağı idi. İçlerinde bu yoldaki tek bilgi sahibi galiba Cevahir idi. Örneğin bir gün önce pişen pilavın, tencere dibine yapışan pirinçlerini azıcık suyla kaynatarak yumuşatıyor, üstüne bir domates doğruyor, bir kaşık un katarak ertesi günün çorbası haline getirebiliyordu.

Cevahir, "Hanımım biz çok fakirlik çektik. Fakirlik neler öğretti bize, neler" diyordu.

Hadiye, "Bu çeşit bilgiler üstünde zihin yormaktansa, neden daha rahat yaşayıp, ihtiyaçlarımızı daha az para harcayarak karşılayacağımız ortamlar aramıyoruz" diye düşünüyordu. Bu düşüncelerin ardında ise hep Balıkesir konusu ortaya çıkıyordu.

Cemil amca, oradaki tarlalarda yetişen mercimek, nohut, patates, soğan, yazlık yeşil sebzelerin hepsi, kavun, bol bol acur ve salatalık sayesinde bir ailenin çok az masrafla geçinebileceğini söylememiş miydi? Çocuğunun yetişmesine çok büyük yardımcı olan Madam Mektebi zaten bocalıyordu. Fransız hanım çocuklarını alıp Fransa'ya gitmişti. Mektebi kocası idare ediyordu ama pahalılık yüzünden artan masrafları karşılamak güçleşiyordu. Sık sık aylık ücretleri artırmak zorunda kalıyordu. Öyle olunca da ödeme zorluğu çekenler çocuklarını okuldan alıyordu. Okul herhalde dayanamayıp kapanacaktı. Cahit Balıkesir'de de okuma öğrenebilir, daha büyüyünce orada mektebe başlardı. Kaya'nın da narin ve zayıf olan bünyesi daha iyi beslenme ve yeni hayat şartları içinde düzelebilirdi. Şayan Balıkesir'e çoktan razıydı.

"Küçük hanımcığım ben ne kadar severim toprak işlerini. Köyümüzdeki çocuğukluğumun anıları arasında rençber olan babamı hatırlıyorum. Beni de tarlaya götürürdü. Balıkesir'e gidersek, siz hiç merak etmeyin, ben evin işlerini de çeviririm. Ye-

mek pişirmeyi öğrendim. Aşçı istemeyiz. Çocuklarla oynaması için bir küçük evlatlık buluruz. Zaten büyüdüler maşallah."

Hadiye her hafta Cahit'i, Kaya'yı ve Şayan'ı alarak Fatih'teki teyzesi Münire Hanımefendi'ye yaptığı günübirlik ziyaretlerini sürdürüyordu. Teyzesi, evinin geçimine dair hiç konuşmuyordu. Şayan, eski kapı yoldaşlarıyla konuşmaları sırasında, konağın bütün havadislerini öğrenip Hadiye'ye ulaştırıyordu. Münire Hanımefendi çok sıkıntı çekmekteydi. Her ay bir mücevherini veya bir antika eşya satarak evin yaşamını sürdürmeye çalışıyordu. Selanik'ten artık bir tek kuruş bile gelmiyordu. Konak halkı o günlere dek bolluk, hoşluk içinde yaşamaya alışıktı. Aşçı az malzemeyle yemek yapmayı beceremiyor, kızlar az sabun kullanarak yıkadıkları çamaşırı beyazlatamıyor, kalfalar, az şekerle ve kahveyle nasıl lezzetli ve köpüklü kahve yapılacağını bile bilmiyorlardı. Herkes şaşkındı.

Alnına patates dilimleri bağlayarak, ağrıyan başını tedaviye çalışan Sitti, bitmiş tükenmişti. Kamer şaşkındı. Kızların bir ikisi bohçalarını dürüp gece yarısı konaktan kaçmışlardı. Ziynet, hanımefendisine çok bağlıydı. Geceleri yatağını onun karyolasının ayak ucuna seriyor, böylece en küçük hizmetlerine bile yardımcı olmaya çalışıyordu. Tabii ki Merzuka, annesi makamında tuttuğu Münire Hanımefendi'nin sağ koluydu. Hadiye, bunları işittikçe teyzesine yardım edebilmenin çarelerini düşünüyordu. Ama teyzesi bir tek imayı bile kabul edemeyecek kadar gururluydu. Parmak kadar yeğeninden yardım mı alacaktı?

"Allah yazdıysa bozsun Hadiye yavrum. Allah'ıma şükürler olsun, idare ediyoruz işte. Kimse aç değil, açıkta değil. Bu böylece sürüp gidecektir. Allah cümle kullarının yardımcısıdır."

Böyle konuşmaların açılmasını bile engelliyor, hatta eğer dardaysa Hadiye'ye yardım edebileceğini söylüyordu. Hadiye düşünüyor, bu konularda teyzesini haklı görüyordu. Konakta satılabilecek o kadar kıymetli, nadide eşyalar vardı ki... Teyzesinin mücevherleri de çoktu. Büyükbabasından ona geçmiş antika halılar, Çin vazoları ve daha neler, neler vardı. Teyzesi için

birinci planda evini ve insanlarını geçindirmek geliyordu. Kendisi ise dervişti. Bir lokma, bir hırka ona yeterliydi. Seccadesi, tesbihi, Kuran-ı Kerim'i, Delail-i Şerif'i vardı. Yazları pencerelerin, kışların yanan sobanın çevresine bütün hane halkını toplayabiliyordu. Hem kimse henüz aç kalmamıştı.

Hadiye, içini çekerek teyzesini takdir ediyor, onun her hadiseye baş eğmesine biraz da imreniyordu. Teyzesi isyan etmiyor, "Allah'tan gelen kazaya, rızadan başka çare yoktur" prensibini kabul ediyordu. Bütün bu muhakemeleri yaptıkça, sonuçta Balıkesir'e gitme kararı yavaş yavaş şekillenmeye başlıyordu. Annesine yazıp, bu konuda fikrini sormuştu. Annesi toprak adamıydı. Gelen cevapta annesi gitmesini salık vermişti:

"Dünyada en büyük dost topraktır yavrum. Eğer sen ona hizmet edersen, o, seni her zaman besler. Git kızım. Hem de orada kocanın bir yakını size kucak açacaksa, hemen git.

Bizleri düşünme. Elbet Allah bizlere de bir çıkar yol gösterecek evladım. Çocuklar Rum okullarına gidiyorlar. Şimdi zaman böyle icap ettiriyor. Tahsilin Rumu, Türkü yoktur. Bir şeyler öğreniyorlar. Zor ama ne yapalım, başka çaremiz var mı ki? Yusuf çok çalışkan, zeki. Rum okulu içinde parmakla gösterilen, sınıf birincisi bir çocuk. Rum dostumuz Yorgaki Efendi gerçek bir dostmuş. Bizden ellerini çekmedi. Her derdimize koşuyor. Merak edilecek bir yanımız yok. Bizler için üzülme yavrum. Sen kendi hayatını tanzim etmene bak."

Hadiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun harita üzerindeki bütün dip sınırlarını ve coğrafi ayrıcalıklarını biliyordu. Hem de Osmanlılara geçmeden önceki krallık, prenslik, dükalık adları, ünvanlarıyla. Prensler, kontlar, kontesler, dükler hayatlarıyla, yaşları, doğum ve ölüm tarihleriyle aklındaydı. Fakat kendi kendine de düşünüyordu.

"Ne yazık ki bugün birer birer elimizden çıkan bu ülkelerin hikâyelerini bildiğim kadar, kendimizi tanımıyorum. Suikastları, intiharları, hangi tarihte hangi milletin prensesiyle hangi milletin prensinin birbirlerine âşık olduğunu, hangi hastalıktan öldüklerini bile, sanki bana çok gerekmişçesine öğren-

mişim. İmparatorluğumuz çöküyor, sınırları hergün biraz daha küçülüyor. Elimizde bir Anadolu yarımadası kaldı. Gerekirse kaçabileceğimiz Anadolu'dan başka toprağımız mı var ki? Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş. İmparatorluğumuz kocadı artık. Ne yazık. Ne yazık..

Bu tür düşünceler, çocukluk yıllarımda hiçbir büyüğümün aklının ucundan bile geçmezdi. Şimdi küçük, gizli ve mahzun sesimizle 'Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini, yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini' şiirleri okuyoruz."

Hadiye'nin zihninde hep bunlar ve bunlara benzer üzücü, üzücü olduğu kadar ezici düşünceler birbirlerine eklene eklene, zincir benzeri uzayıp gidiyordu.

Bu düşünceler dönüp dolaşıp Balıkesir'e dayanıyordu. Henüz Vehbi Bey ile bu konuyu konuşmamıştı. Böylesi önemli kararlar verilmeden önce, konuyu kendi başına bütün boyutlarıyla düşünürdü. Balıkesir'e gitme fikri, hergün biraz daha aklına yatar olmuştu. Kendisi farkına varmadan ucun ucun hazırlıklara bile başlamıştı. Örneğin oturma odasının bütün duvarlarına yaptırdığı raflardaki kitaplarına baktıkça içi eziliyordu. Bu sevgili dostlarını yine mi sandıklara yerleştirecekti? Balıkesir'e kitapsız gidemezlerdi. En azından okumaktan bıkamadıkları kitapları Balıkesir'e götürüleceklerdi. Üç ay değil, üç gün bile ayrılamazdı sevgili kitaplarından.

Zaten Selanik'e giderken ev eşyalarının büyük bölümünü Enis Paşa Konağı'nda bırakmışlardı. Beşiktaş'taki ev de küçücüktü. Çok az eşya getirmişlerdi. Tuzbaba yokuşundaki büyük eve taşındıklarında Hadiye'nin, "Öbür eşyalarımızı da getirelim bu ev büyük" deyişlerini Vehbi Bey, "Hiç oradaki rahatlarını bozma güzelim. Burada ne kadar oturacağımız belli değil ki" diye engellemişti. Daha bir süre önce büyük çabalarla, harcamalarla taşındıkları Tuzbaba'daki evin eşyaları, yine derlenip toparlanacaktı. Yatak odaları, misafir odaları, raflara sıralı kitaplarıyla bu sevimli, bu sıcacık oda boşaltılacaktı.

Vehbi Bey'le durumu değerlendirdikleri gece, Hadiye bir tereddütünü onu açtı:

"Balıkesir'e kısa bir zaman için gidiyoruz. Acaba bu evi böylece hiç bozmadan bıraksa mıydık?"

Vehbi Bey bu konuyu düşünmüştü.

"Belki seversiniz de daha çok kalmak istersiniz. Belki de kalmak zorunluluğu ortaya çıkar. Boşaltmak daha doğrudur. Sonra İstanbul'da hırsızlıklar, soygunlar artıyor. İçinde kimsenin yaşamadığı dayalı, döşeli bir ev yolsuzlukları meslek edinmiş kimseler için çok çekici olabilir karıcığım. En doğrusu, ilk kararımızı tatbik etmek."

"Yani en kısa zamanda derlenip toparlanmamız gerekli."

"Evet güzelim. Eğer Diyarbakır çıbanı konusu seni ürkütmeseydi, oradaki aile ocağım, bize bağrını açacaktı. Beni, seni ve çocuklarımı görebilmek hasretini çeken ailem, bu vesileyle ne kadar mutlu olurlardı.

Her taş yerinde ağırdır atasözümüz, bizim ailemiz için de ne kadar geçerli. Benim baba evimi görmeni isterdim Hadişim. Çok sevip, beğenir hatta orada temelli yaşamak isteyebilirdin. Çünkü henüz babam sağ. Erkek evlatlarının en büyüğü yani ben, evimden önce Jön Türklük sevdası ile koptum, sonra da karımköylü oldum. Ancak bir kerecik Diyarbakır'a gidebildim.

Düşün Hadişim, yüksek, sağlam duvarlar içinde bir bahçe ve taş döşeli büyük bir avlu. Evin önüne düşen tarafında, fıskıyeli ve içinde buz gibi soğuk suyu olan büyük bir havuz. Ben delikanlılık çağımda, sabahın erken saatlerinde bu havuzda yıkanırdım. Kış geldiğinde suyun üstünü örten buz tabakasını kırar ve içine suya girerdim. Babamın yasak koyması bile, beni yazın sıcağını azalttıran, kışın soğuktan donan kanımı kamçılayarak dirilten bu banyolardan vazgeçirememişti. Güne havuz sefasından sonra başlardım. Evimizin içi her odada yanan ocaklar ve sıcağı koruyan kalın duvarlar yüzünden her zaman ılıktır. Sabahları bütün aileyi çevresinde toplayan kahvaltı sofrası, yemek odasının büyük ocağı önünde kurulurdu. Büyük pirinç sininin etrafında, oturacakların sayısına göre Çin porseleninden tabaklar sıralanırdı. Çatallar, kaşıklar, bıçaklar gümüştü. Reçeller, tulum peynirleri, beyaz peynir, zeytin gibi yiyecekler de Çin porseleni çanaklara konulurdu. Babam, büyükba-

bam, dedem, evlerinin düzenine çok meraklı kimselerdir.

Evimizde dedelerimizden bize kalan eşyaların tümü nadide antikalardan oluşmaktaydı. Büyükbabam servetini sağlığında çocuklara bölüştürdü. Kızlarını oğullarından çok seviyordu herhalde ki, Diyarbakır'ın en güzel evlerinden biri olan baba ocağını, büyük kızı halama bırakmıştı. Halamın çocuğu olmamıştı. Onun favorisi bendim. 'Öldüğümde bu mal, mülk sana geçecek' dedikçe, bir gün ondan ayrılacağımı düşünüp, üzülürdüm. Halamın evinde, bizim evimizden çok değerli antikalar bulunuyordu. Gözlerimden hiç gitmeyen bir bölüm de, bahçe duvarlarının avluya bakan yanlarının beyaz çini döşeli oluşuydu. Bu beyaz çinili duvarların avluları, kırmızı lalelerle bezeliydi.

Ben 'ölümümden sonra' kelimesini hiç mi hiç sevmiyordum. Onun benden çok yaşamasını düşünerek ondan evvel ölmek isterdim. Çok severdim halamı. Bana kitaplar açıp şiirler okurdu. Fakat benim Diyarbakır'dan ayrılmam onu çok üzmüştü. Vedaya gittiğimde, 'Gidiyorsun, sebebi mevtim olacaksın Vehbiciğim' demişti. Ben Halep'teyken öldü halacığım. Malları kocasının soyu tarafından bölüşüldü. Parada pulda, malda mülkte, hele mirasla gelecek varlıklarda hiç gözüm yoktur, bilirsin. Sormadım bile.

Anlatmak istediğim, Diyarbakır'da henüz düzeni bozulmayan bir sıcacık yuvamız bulunduğudur. Babam da tıpkı aziz kayınpederim gibi hara sahibidir.

Hacı Ganizadeler namusları ile, ciddiyetleri ile tanınmış kimselerdir. Babam erkek evlatlarıyla kız evlatlarını aynı sevgi üstünde yetiştirmeye çalışmıştır. Sıdıka ve Neyire kız kardeşlerim de çok iyi tahsil ve terbiye görmüşlerdir. Babamın da, annemin de ailelerinden kendilerine geçen malları vardır. Babamın üç köyü, çiftliği var. Fakat hiçbir yönüyle köy ağası değildir. Gerçek ve aydınlık bir Müslümandır. Hurafelere kapalı, İslam dininin ufkunun parlaklığında yürüyebileceğine iman edenlerdendir. Yanında çalışanların haklarına riayet eder. Ağa değil, çalışanların babaları, beyleridir. Onu candan severler. Dertlerine her zaman deva olur."

Vehbi sustu birdenbire. Gülüyordu.

"Ailemi, Diyarbakır'ı anlatarak seni kandırmaya çalıştığımı sanma güzelim. Galiba çok özledim. Anlatarak özlem gideriyorum sanırım."

"Ama ben öyle hoşlanıyorum ki Vehbiciğim. Sesindeki hasret titreyişlerini yüreğimde duyuyorum. Keşke Cahit'in yüzünün yarısını götürebilecek, yahut Kayacığımın dudağını yutacak o çıban korkusu olmasaydı da, bana gurbet gibi gelen Balıkesir'e gideceğimize, Diyarbakır'a temelli göç edebilseydik. O, Dicle kıyısında, karpuz tarlalarındaki yüksek kule biçimli güvercinlikleri gözlerimle görebilseydim. O, yüzlerce, binlerce güvercinin, ancak kendilerinin girebildikleri pencereciklerden girip çıkışlarını seyredebilseydim. Keşke kızlarımız da senin çocukluğundaki gibi, kocaman karpuzların üstüne ata biner gibi binerek kahkahalar atsaydı. Keşke akşam çökerken karpuz tarlaları ortasında kurulan sofralarda, oralara has yemekler yiyebilseydik. Sonra, içleri boşaltılmış yarım karpuzların boşluklarına, kül ve gazyağı döküp onları yakarak Dicle'ye atabilseydik. Ve karpuz meşalelerin, Dicle üzerinde yüzerek gidişini görseydik. İstemiyor muyum sanıyorsun Vehbiciğim. Ben topraklarını, vatanını, evini, aile ocağını yitirmiş bir kimseyim. Hiç kaybedilmeyecek bir toprağa kök salıp, kaybetmek korkusunu duymamanın rahatlığı içinde çocuklarımı yetiştirmek istemez miyim? Çocuklarım birdenbire büyükbabalarını, büyükannelerini, teyzelerini, teyzezadelerini kaybettiler. Kendilerini çok seven, koruyan bir topluluktan kopuverdiler. Şimdi çevrelerini bütün yakın akrabalarının kuşatacağı yeni, taze bir dünyaya kavuşmalarını, o mutluluğu duymalarını, o güven içinde büyümelerini istemez miyim Vehbiciğim?

Burada bu şehirde, bütün akrabalarım da topraksız, güvencesiz kaldılar. Onlarla görüştüğümüzde sadece gözyaşlarıyla kederlerini anlatıyor; ümitsizliklerinden, korkularından söz ediyorlar. Çocuklarımı bu acılı atmosferin, ümitsizliklerin içinde yetiştirmek istemiyorum Vehbiciğim. Diyarbakır çıbanı aşısı çıktığını duyduğum gün, neredeysek, hemen göç hazırlıklarına başlayacağımı bilmelisin."

Bu konuşmalar Vehbi ile Hadiye'nin sevgilerini güçlendiriyor, pekiştiriyordu. Birbirlerine güvenlerini artırıyordu. Vehbi, karısının gönülden, yürekten söylediklerine bütün kalbiyle inanıyordu. Hadiye'nin gözlerinden süzülen yaşlar, Vehbi'nin gözlerindeki yaşlara karışıyordu sanki. İkisi de öylesine rahatlamışlardı ki. Gülümsediler. O sırada Şayan öyle yemeği üstüne içtikleri kahveleri getirdi. Vehbi, çıkmak üzere olan Şayan'a durmasını söyledi.

"Şayan kızım, sen Cahit'i giydir. Bugün hava güzel. Onu İsmail Hakkı Bey'e götürmeyi düşünüyorum. Karıcığım ne dersin?"

Hadiye kocasına baktı. Hemen Fikret'in şiirinden bir satırcık okuyuverdi:

"Gülerken ağlıyor bana
Bu en güzel teranedir."

Hadiye, gözyaşlarını silerken, Şayan'ın odadan çıkmamış olduğunu ve kendisine baktığını gördü.

"Meraklanma Şayancığım, güzel şeyler konuştuk. Gözlerim bu yüzden yaşlandı. Ve sana kesin kararımızı söyleyebilirim. En kısa zamanda Balıkesir'e doğru yola çıkacağız."

"Ah, gözümüz aydın olsun küçük hanımcığım."

Bir an durdu, yüzü karıştı.

"Ya Ayşe Hanım teyze ile Mukaddes ne olacak?"

Henüz onların ne olacakları konusunda bir şeyler konuşmamışlardı ama cevap vermekte tereddüt etmedi.

"Ayşe Hanım yengen elbette –tabii isterse– bizimle gelecek. Mukaddes ise cuma günleri de mektepte kalacak. Başka çaresi yok zaten."

Şayan çıktı. Henüz kahvelerinin son yudumlarını içen Vehbi ile Hadiye, Cahit'i giyinmiş olarak karşılarında gördüler.

Beşiktaş iskelesinden vapura bindiklerinde artık Cahit'in heyecanı büyümüş de büyümüştü. Kocaman vapur sağa sola yalpalayarak kıyıdaki iskelelere uğraya uğraya giderken, Cahit'in midesi bulanmaya başlamıştı. Babasına baktı. Gözlerinde sorular sıra sıraydı.

"Ya bu midemin bulantısı artarsa? Ya birdenbire gurt diye çıkartırsam babacığım. Ne yapmalıyım?"

Babası onun içinden geçenleri anlamış gibi bir an düşündü.

"Derin soluk al Cahit. Nefesini hemen dışarı salıverme. Bu sallantı bana bir şeycik yapmayacak diye tekrarla. Merak etme. Eğer bulantı azıcık çoğalırsa, çaresine bakarız. Ama zaten neredeyse İstinye iskelesine gelmekteyiz."

Cahit başını dikleştirdi. Derin soluklar alarak babasının söylediklerini içinden tekrarlamaya başladı. Az sonra yüzünün kaçan rengi yerine gelmeye başlamıştı. Babası Cahit'in yanağını okşadı.

"Gördün mü düzeliyor sanki. Etrafına bak. Ne güzel yalılar var. Hepsi masallardaki sultan saraylarına benziyor değil mi yavrum?"

Gerçekten güzel bir yerlerden geçiyorlardı. Rıhtımda balık tutan hanımların çarşafları da, başörtüleri de yoktu. Tıpkı annesi gibi saçlarını topuz yapmışlardı. Üstlerinde yünlü elbiseler, uzun yün ceketler vardı. Vapurun salıntısı durmuştu. Cahit sevinçle tuttuğu soluğu da salıverdi.

"Oh çok şükür. Sonunda geçti babacığım."

İskeleye gelmişlerdi. Vapur iskeleye toslad1. İlk yolcularla bilikte vapurdan ayrıldılar.

"Biraz yürüyeceğiz Cahitciğim."

"Ben yorulmam. Yürüyebiliriz babacığım. Hem de etrafı seyrederiz."

İskelenin hafif yokuşundan caddeye çıktılar. Cahit şaşırdı. Denizden gördükleri güzel yalıların hiçbiri görünmüyorlardı. Yüksek bahçe duvarlarının ortalarında küçükçe sayılan tahta veya demir kapılar vardı. Cahit, babasının bir şeyler söylemesini bekliyordu. Fakat o büyük bir dikkatle kapılara bakıyordu.

"Numaralarına bakıyorum. Kaç senelerdir gelmemiştim. Yanlış kapı çalmayalım."

"İşte, 78."

Sevinçle bağırmıştı. Adımlarını hızlandırdılar. Cahit babasından daha hızlıydı. Başı hizasına gelen çıngırağın sapına yapıyarak kuvvetle çekti. Ortalığı dinlediler. Çıngırağın sesi çok

derinlerde yankılanmıştı. Beklediler, beklediler. Yorgun ayak sesleri yaklaştı, ağır ağır kapının bir kanadı açıldı:

"Ooo. Vehbi Beyefendi hazretleri buyurmuşlar. Hoşgeldiniz beyefendimiz. Kaç senelerdir görünmüyordunuz efendim. İsmail Hakkı Beyefendimiz de arada sırada sizi özlediklerinden bahis buyuruyorlardı bendenize."

Sonra birdenbire kendisini büyük bir dikkatle inceleyen küçük kızı gördü.

"Aman efendim aman. Bu da kerimeniz küçük hanımefendi mi? Maşallah efendim. Allah nazardan esirgesin. Ne kadar güzel bir bebek. Efendimiz de bu küçük misafirin teşriflerine çok memnun olacaklar. Kendileri küçük sultanları da yalımıza davet ederler. Dürrüşevval Sultan hazretleri de dadısı ile birkaç defa teşrif etmişlerdi."

Cahit, bu sözlerin çoğunu anlayamadığından neler söylendiğini çözemiyordu. Bilmece gibiydi. Ne biçim konuşuyordu bu yaşlı adam. Güzel şeyler söylediği belliydi ama hiçbirini anlayamamıştı.

İçeri girdiler. Büyük, yokuş bir bahçeydi. Ağaçların aralıklarından aşağılardaki deniz görünüyordu. İki tarafta, renk renk açmış kasımpatı tarhları vardı. Çiçeklerin ortasındaki daracık kum döşeli patika kıvrıla kıvrıla aşağıya iniyordu. Yaşlı adam önde, Cahit babasının eline yapışmış arkasında, ayakları kaya kaya yürüyorlardı. Birdenbire ağaçlıklar büyük bir meydanın kıyısında bitiverdi. Denizle aralarına giren büyük beyaz yalı ile karşı karşıya geldiler. Üç katlıydı. Sağdaki geniş, beyaz merdivenlerin yanlarında, büyük mermer saksılarda, yeşillikler vardı. Cahit ilk kez böyle güzel, böyle beyaz ve bu kadar büyük bir yalı görüyordu. Pencerelerdeki yeşil pancurların kimileri örtülü, kimileri yarı açıktı.

Mermer merdivenlere doğru ağır ağır yürüyorlardı. Cahit artık bir masalın içine doğru giriyordu. Acaba dışarısı bu kadar güzel olan yalının içerisi nasıldı? Kalbi göğsünde kuş gibi çırpınıyordu. Yaşlı adam kapının zilini çaldı. Zil sesi yalının içinde yankılandı. Çok yüksek boylu kapının kanadı, çok bekletmeden aralandı. Göğsünde fisto fırfırlı, beyaz önlüklü, başında be-

yaz yine fırfırlı fisto bir bant bulunan, siyah ipek elbiseli bir genç kız kapıyı açtı ve Cahit'i şaşırtan bir çığlık kopardı:

"Aman efendim aman. Kim bu küçük misafir. Sizin kız mı Paşam o. Ah efendim ah bu küçük bir Sultandır yoksa?"

"Safa bulduk Marika. Ben de seni tanıyamayacaktım az kalsın. Büyümüşün, artık bir genç kız olmuşsun."

Vehbi kızına eğildi.

"Bak Cahit, Marika bu evin kızı sayılır. Annesiyle babası bu yalının emaktarlarıdır. Hakkı Bey kardeşimin evini çevirirler. Marika da burada doğdu, burada büyüdü. Şimdi demek eve yardımda bulunmaya başlamış bile."

Baba kızın önüne düştü. Hol genişti, saksılar çiçeklerle doluydu. İkinci bir kapıdan büyük sofaya geçtiler. Solda yukarı kata çıkan çift taraflı merdivene yürüdüler. Marika çabuk çabuk çıkıyordu. Onlardan daha önce merdivenlerin yukarı sahanlığına ulaştı. Bir oda kapısının vurulduğunu işitti Cahit. Arkadan Marika'nın yüksek sesi duyuldu.

"Ah beyefendiciğim. Gözünüz aydın. Vehbi Beyefendi teşrif ettiler. Yanında bir misafiriniz daha var. Ama Beyciğim, kırk yıl düşünseniz aklınıza gelmez. "

Merdiven sahanlığının gerisinde, boyları tavana kadar yüksek kapının iki kanadı birden açılmıştı. Cahit'in gözleri kamaştı. Deniz bu büyük odanın içindeydi sanki. Mavi bir aydınlık tavana yükselmişti. Yüksek tavanın orta yerini kaplayan büyük bir avize, denizden vuran ışıklarla tutuşmuştu. Binlerce, yüzbinlerce kırık ayna parçaları tavanda, duvarlarda kıpır kıpırdı. Cahit, öylece kapı eşiğinde durmuştu. Işıklar yüzünde, gözündeydi. Gerçekten bir masal dünyasının içindeydi.

Bütün bu oynayan kıpırdayan renklerin, ışıkların ardından bir ses duydu. Sıcacık, sevgi, özlem dolu bir sesti.

"Vehbi, Vehbi. Seni Allah yolladı. Öyle yalnızdım ki bana getirdiğin bir hediye yüreğimi şimdiden yıkadı. Hastalığımı kovdu bile. Bu bana yazdığın Cahit'in mi? Vehbi, rica ederim yaklaşınız. Henüz şifalı olmadım. Ama iyileşmeye başladığımı hissediyorum."

Vehbi, Cahit'i kapı ağzından alıp, elinden tutarak pencere önüne doğru götürdü. Oradaki şezlongda güzel biri yatmaktaydı.

"Cahit, bu benim kardeşim kadar sevdiğim, belki de daha çok sevdiğim arkadaşım İsmail Hakkı Bey'dir. Kendisi padişahın sarayında Mabeyn Başkatibi'dir. Çok önemli bir iş görmektedir. Ona Selanik'ten yazdığım mektuplarda senden söz etmiştim. O da 'Vehbi, İstanbul'a geldiğinde, kızı bana muhakkak getir' demişti. İşte Hakkı Bey amcan."

Cahit büyük bir dikkatle baktığı Hakkı Bey'i tümüyle görmüştü. Gözleri Alaattin amcaya benziyordu. Yalnız teni beyazdı. Bıyıklarının uçları yanaklarına doğru sivriydi. Saçları çok güzeldi. Ama en hoş yanı gözlerinin içinde, denizden vuran ışıklar benzeri parıltılardaki sevgiydi.

Bir adım daha ilerledi.. İsmail Hakkı Bey kollarını açmıştı. Cahit, bu kolların arasına kendisini attı. Hakkı Bey, tıpkı annesi gibi leylak kolonyası kokuyordu. Göğsündeki küçücük canlıyı bir süre bırakmadı. Cahit de sevgiyle bastırıldığı göğüsten ayrılmak istemedi.

Onlar konuşurken Marika içeri girmişti:

"Yemek için neler emredersiniz efendim? Burada mı sofra kuralım?"

Hakkı Bey telaşlanmıştı.

"Yok yok aşağıya ineceğim. Bu sihirli ilaç bana çok iyi geldi. Kalkabildim."

Odanın ortasında ciciannesinin odasındaki alçak boylu sedef masanın benzeri sedef kakmalı bir masa vardı. Sanki üstü çift katlıydı. Çevresinde dolanıp eğilip eğilip her yanına bakıyordu. Hakkı Bey onu gözlüyordu.

"Cahit o bir oyun masasıdır. Bak sana göstereyim."

Üstündeki battaniyeyi atarak ayağa kalktığında, Hakkı Bey dayısının üzerindeki robdöşambrın önü açılmıştı. İçinde, uzun beyaz ipek geceliğini görmüştü. Babası bazen gecelik entarisi giyerdi ama çoğu zamanlar pijama kullanırdı. Hakkı Bey dayısı, babasından yarım baş daha uzundu. Güçlü bir vücudu vardı. Omuzları genişti. Başı ile omuzları arasındaki boynu da uzundu.

Cahit salonun her tarafını gözden geçirmişti. Hakkı Bey dayısı yanına geldiğinde oyun masasının önündeydi.

"Hakkı Bey dayıcığım, bu oyun masasının bilmecesini çözer misiniz lütfen. Çok merak ediyorum."

Hakkı Bey güldü.

"Çözelim bari. Bak şurasında bir düğme var. Buna basılınca 'tık' diye bir ses verecektir. Şu üstündeki kısmı yana doğru çevir. İşte bak şimdi satranç masası oluverdi. Bir daha çevirirsen iskambil masası haline dönüşüyor."

Sahanlığa çıktılar. Hakkı Bey robdöşambrının kuşağını bağladı, ayağındaki yumuşak terliklerle öyle sessiz yürüyordu ki...

Yemek masasının iki başının arkasındaki duvarlarda, yerden tavana kadar yükselen büfe vardı. Cahit gözlerini ayıramıyordu. Ceviz renkli dolaplar oymalarla süslüydü. Sandalyelerin yüksek arkalıklarının tepeleri de bu güzel oymalarla süslüydü. Sofra örtüsü beyaz ketendi.

Babasıyla Hakkı Bey dayısı, Meşrutiyet, Meclisi Mebusan, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, İttihat ve Terakki Fırkası diye birtakım sözlerle dolu bir konuşmadaydılar ki, aşçıbaşı yemeği getirdi. Hakkı Bey masanın bir ucunda, Vehbi Bey onun sağında, Cahit de solundaki iskemlelerdeydiler. Marika da aşçıbaşının peşinden yemek salonuna girdi. Çorba kasesini aşçıbaşının tepsisinden alarak ilk önce Vehbi Bey'e tuttu. Çorba çok güzeldi. İçinde mini mini etler bulunan bir düğün çorbasıydı. Patates püresi, et, pirinç pilavı, kıymalı börek ve tatlı olarak da dilber dudağı yediler.

Yemekten kalkıldığında, Hakkı Bey dayısı yalısını gezdirdi Cahit'e. Vehbi Bey biliyordu ama bir kere daha dolaştı. Cahit dört duvarı kaplayan kitap raflarını çok beğendi. Bütün kitapların kenarları yaldızlıydı. Üstlerinde padişahın imzası olan tuğralar vardı. Hakkı Bey dayısının karyolası da çok büyüktü. Sarı altın benzeri parlıyordu. Tavandan sarkan cibinliği ise pembe tüldendi. Her yan öyle güzel, öyle yaldızlı eşyalarla doluydu ki, Cahit içinden "Tıpkı bir masal sarayı Hakkı Bey dayımın evi" diye geçirdi.

Yeniden, Hakkı Bey'in şezlonga uzandığı odaya döndüler. Hakkı Bey oyun masasının altındaki çekmeceden bir kutu çıkarttı. Üstünde kürk başlıklı etekleri, kolağazları, yakası kürklü bir manto bulunan güzel bir kız resmi vardı. Cahit'e uzattı.

"Aç bakalım kızım, aç da seninle bir iskambil partisi yapalım."

Cahit dikkatle açtı. Evirdi, çevirdi kutunun kapak yanını buldu, usulca açtı, iskambilleri çıkarttı. Hakkı Bey oyun masasının bir yanına oturdu.

"Karşıma geçin küçük hanım."

Cahit yüksek iskemleye çıkmayı başardı. Hakkı Bey dayısı kâğıtları öylesine ustaca karıyordu ki imrendi. İskambillerin arka taraflarında da kutunun üstündeki güzel kızın resimleri vardı.

"Kâğıtlarınız çok güzel Hakkı Bey dayıcığım"

"Ya, beğendin demek."

Hakkı Bey kâğıtları dağıtmaya başlayınca Cahit büyük bir ciddiyetle sordu:

"Nesine oynayacağız Hakkı Bey dayıcığım?"

Hakkı Bey öyle candan bir kahkaha attı.

"Ben kazanırsam, haftaya yine gelmenize. Hem de böyle bir gecelik değil birkaç gece kalmanıza. Sen kazanırsan, beğendiğin iskambiller senin olur."

Oyun çok ciddi biçimde başladı. Sonunda Cahit kazandı. Küçücük kahkahalar, el çırpmalarla kazanmayı kutladı.

O gece Hakkı Bey'in şezlongta yattığı günlük odanın üzerindeki odaya bir yer yatağı serildi. Baba-kız koyun koyuna yatacaklardı. Yer yatağının serildiği sıcacık odada, tavanda gecenin ışıkları oynaşıyordu. Bu kez yalının pencerelerinden denize düşen ışıklardı tavanlara uzanan, tavandaki resimleri canlandıran, parıldatan.

Cahit'in başı babasının başı ile kolu arasında, gözleri tavanda, kulaklarında dalgaların rıhtımın oyuklarındaki sesleri, nasıl uyuduğunun farkına bile varmadı.

Sabah onu o zamana kadar tatmadığı bir güzel müzik uyandırdı. Bu müzik denizin türküsüydü. Yine o zamana kadar

yüzünde dolaşan ışıklarla hiç uyanmamıştı. Işıklar, kıpırtılı denizden tavana, tavandaki avizenin kristal parçalarına konup, oradan yüzlerini okşuyordu. Ertesi sabah dönerlerken, Hakkı Bey dayısının da gözlerini yaşartan bir ayrılık sahnesi oldu...

Umut Balıkesir'de

İstanbul'dan ayrılıyorlardı. Üç ay kalmayı tasarlamışlardı. Sonra ne yapacaklardı? Ancak Hadiye'nin gözünde çok büyüttüğü bu Balıkesir göçü, onu şaşırtacak bir kolaylıkla yoluna girmişti. Bütün ev toparlanmış, her şey denklenip sandıklara yerleştirilmişti. Kalacak eşyalar Enis Paşa Konağı'nın kullanılmayan selamlık kabul odasına yerleştirilmişti. Hadiye, her şeyin böylesine yolunda gidişi için, "Bu bize Allah'ın bir lütfu", diye düşünüyordu.

Balıkesir'e giderlerken, ilk önce İstanbul'dan Bandırma'ya hareket eden küçük bir yolcu vapuruna bindiler. Bu, heyecanlı bir yolculuk oldu. İngilizlerin denizlere mayın döktüğü söyleniyordu. Gündüz bütün yolcular denizi gözledi, kimi yolcular da çevreyi dürbünle taradılar. Bir ara vapur yolculardan birinin "mayın" diye bağırması üzerine rota bile değiştirildi. Sonradan bunun suyun üstünde öylesine yüzen bir gaz tenekesi olduğu anlaşıldı.

Bandırma'ya ulaştıklarında onları tatsız bir sürpriz bekliyordu. Şehirde kolera nedeniyle karantina vardı. Herkese zorunlu kolera aşısı yapılacağını öğrendiler. Hükümet Tabipliği binasının tahta merdivenlerinden çıkarken, Vehbi Bey karantinanın ne anlama geldiğini usulca Cahit'e anlattı. Sevecen, koruyucu eli Cahit'in sol avucunu sıkıca kavramıştı. Kaya'nın eli de Hadiye Hanım'ın elindeydi.

Merdivenlerin bitiminde üstünde karantina yazılı kapının

ardında çocuk bağırışları ve ağlamalarına bir kızın sesi karışıyordu. İçerdeki görüntü gerçekten korkunçtu. Beyaz gömlekli bir adam, elinde tuttuğu çok büyük bir enjektörün ucundaki iğneyi göstererek sert ve yüksek sesle bağırıyordu:

"Sıradaki, haydi sıradaki. Haydi zırlamayı bırak, gel. İşimiz çok, vaktimiz kıt."

Sıradaki iri yarı kız, on beş yaşında vardı ama bağrışı göklere çıkıyordu. Vehbi Bey eğilerek Cahit'in kulağına fısıldadı:

"Haydi göğsünü aç, göster nasıl cesur bir kız olduğunu onlara."

İğne olmamak için direnen büyük kızın önüne yürürken, bluzunun düğmelerini açmaya başlamıştı bile. Ancak o anda iğneyi yapacak adamla arasına aniden annesi giriverdi. Öfkeli ve kararlı bir sesle, "Bu enjektörü kullanamazsınız" dedi.

"Nedenmiş o?"

"Sebebi basit. Daha önce başka bir göğüse sapladığınızı gördüm."

"Ne demek istiyorsun sen?"

"Şunu demek istiyorum. O enjektörün mikroplu olduğunu ve kaynatılması gerektiğini size hatırlatıyorum."

Enjektör elinde belki de Hadiye Hanım'a daha sert bir cevap vermeye hazırlanan sağlık memuru, daha geriden gelen sesle duraladı:

"Hanımefendi haklıdırlar. Orada masa üstünde kaynamakta olan enjektörlerden birini alın ve yine kaynatılmış bir iğne kullanın, anlaşıldı mı?"

"Başüstüne doktorum."

Hadiye, masada doktor olduğu anlaşılan beye teşekkür etti. Bu arada Cahit'in heyecanı da yön değiştirmişti. Bu sağlık yöntemlerini hiçe sayan adamın, hekim tarafından azarlanmasına sevinmişti. Göğsüne sertçe batırılan kocaman iğnenin acısına "gık" bile demedi. Onu gören Kaya da göğsünü açtı.

Karantinadan çıktıktan sonra doğruca Bandırma tren istasyonunun yolunu tuttular. Tren çok kalabalıktı, güçlükle yer bulabildiler. Oysa mebuslara ayrılmış, "vagon-u mahsus" yazılı

kompartman boştu. İstasyondaki memur, Siverek Mebusu olan İbrahim Vehbi Bey'e, bu vagonu açmak istediyse de o kabul etmedi. Hadiye kocasının bu teklifi geri çevirişinin nedenlerini kavrayamamıştı. Çocukların ikisini bir koltukta oturtmak zorundaydılar. Halbuki özel kompartmanda kimseler olmayacaktı. Vehbi Bey karısına, "Böyle ayrıcalıklı yerlere kendimizi alıştırmayalım, bugün varsa yarın yoktur. Oysa cebimizdeki bilete göre her zaman bir yer bulabiliriz" demişti.

Vehbi Bey ailesini yerleştirinceye kadar Balıkesir'de kalacaktı, sonra İstanbul'a teyzeleri Münire Hanımefendi'nin konağına yerleşecekti. Hiç kimse daha ilerisini düşünemiyordu. Şimdilik önlerindeki sorun, kısa süre kalınması kararlaştırılan Balıkesir'deki yaşamın düzenlenmesiydi.

Ve en nihayet Balıkesir'e giden trendeydiler.

Cahit tren yolculuğunun nasıl geçtiğini hiç hatırlamıyordu. Belki de babasının kucağında masal dinlerken uyumuştu. Trenden indiklerini de hatırlamıyordu. Sadece Cemil amcalarının evine ulaştıklarında, kırmızı lacivert beyaz çizgileri iç içe çemberinin, trende unutuluşunun acısı aklındaydı.

Cemil amcayı sevmişti; şakacı biriydi, güleryüzlüydü. Ya Hatice Hanım yenge... O da çok hoştu. Bol bol kahkaha atıyordu. Onu da sevmişti. Üç oğullarının en küçüğü lisedeydi. Cevat ağabey, işte Cahit en çok onu seviyordu. Onunla iyi arkadaştı. En küçük çocukları on iki on üç yaşlarındaki Nihal ablaydı, altın renkli ipek gibi saçları uzundu. Kırmızı yanakları, mavi gözleriyle Cemil amcaya benziyordu. Nedense kendini Cahit'le aynı yaşta sayıyordu. Cahit'in annesi, "Üç oğlandan sonra gelen kız elbet biraz değişik olur" diyordu.

Cemil Beylerin bu büyük, kasvetli evinde bir süre yaşadılar. Ev, hiç güneş almıyordu. Hadiye denklerin birkaçını –içinde yataklarla halılar bulunanı– açtırmıştı. Gerisi taşınmak üzere oldukları daha güzel, daha güneşli evde açılacaktı.

Cahit o büyük, boş ve karanlık evde başından geçen ürkütücü bir olayı unutmayacaktı.

Evin yukarı kaldırarak, düşmesi mandalla engellenen kalın

çerçeveli, ağır camlı pencereleri vardı. Cahit kollarını pencerenin içine dayamış, bahçedeki kuşlara bakıyordu. Sofra örtüsünü bahçeye silkeleyen Şayan'ın çekilmesinden sonra serçecikler kırıntılara üşüşmüşlerdi. Zıplaya zıplaya kırıntılardan pay almaya uğraşıyorlardı. Bir gümbürtü duyup başını kaldırdığında, kocaman çerçevenin mandalından kurtulup indiğini gördü. Sol kolunu çekebildi. Çerçeve bütün ağırlığıyla Cahit'in sağ bileği üzerine düşerken, camlar bin parça olarak başına, yüzüne, gözlerine inmişti. Canının acısından mı, korktuğundan mı bağırmıştı, başına kimler üşüşmüştü, hatırlamıyordu. Annesinin sesini duyuyordu:

"Çerçeveyi kaldırın, ben Cahit'in kolunu çekeyim, çabuk daha çabuk."

Çerçeveyi yukarı kaldırıp mandallamışlardı. Hadiye, Cahit'in kemikleri parçalanmış bulmaktan korktuğu kolunu usulca geri çektiğinde, sevinçle bağırmıştı:

"Yarabbi, şükürler yarabbi. Çerçeve bileziği ezmiş, koluna sanıyorum bir şeycikler olmamış."

Cahit etrafta söylenen, ağlayan seslerin kime ait olduğunu bilmiyordu. Sadece annesinin güleç yüzünü görüyor, sesini duyuyordu.

"Geçmiş olsun bebeğim, bak kolun sapasağlam, kırık filan yok, parmaklarını oynatabiliyorsun. Şimdi bileziğinin sıkışan sürgüsünü açacağız, göreceksin yavrum, bileğine hiçbir şey olmamış."

Kolundaki ortası "C" markalı, kalın işlemeli gümüş bileziği, babası bir sene evvel Siverek'e gittiğinde oranın ünlü gümüşçüsüne yaptırarak, doğum günü hediyesi olarak getirmişti. Hadiye eline tutuşturdukları bir kerpetenle bileziğin sürgüsünü çekerek açtı. Bileziği kolundan çıkardı. Cahit'in kolu hafifçe kızarmıştı ama başka da bir şey olmamıştı. Cahit, o bileziği düzeltilerek takmayı istemedi, anı olarak kaldı. Çok kıymetli bir anı idi, çünkü sağ kolunu kopmaktan kurtarmıştı.

Balıkesir'deki yaşam, sanki Hükümet Caddesi'nde iki katlı, altı odalı güneşli eve taşındıklarında başlamıştı. Denkler açıl-

mış, yer yatağında, yatıyorlardı. Yataklar gündüzleri toplanıp odanın köşesine yığılıyor, geceleri yeniden seriliyordu. Vehbi Bey kısa bir süre onlarla kaldıktan sonra İstanbul'a dönecekti.

Mevsim henüz bahara girmişti. Bahçelerinde set üstündeki erik ağacının dallarında patlamış mısır benzeri çiçekler açmıştı. Artık ne piyano vardı, ne de şarkı sesi... Cahit bazen annesini gözleri kızarmış görüyordu, sorduğunda gözlerine toz kaçtığını söylüyordu. Cahit toz kaçtı sözlerine kanmıyor, düşünüyor, ağlamasının nedenlerini araştırıyordu. Sonra, "Annem de bu boş evde benim gibi rahat değil, mutfağımızda Cevahir yok, ev işlerine bakan kızımız yok, annemin sağ kolum dediği Alaattin amca yok." diyordu. Yemekleri Şayan yapıyordu. Çamaşırların yıkanması için de bir kadıncağız tutmuşlardı. Mikroplardan arındırılmış bir temizliğe meraklı Hadiye için iki çocuklu bir evin çevrilmesi güçtü.

Evin yiyecek içecek alışverişlerini Vehbi Bey yapıyordu. Hükümet Caddesi'ndeki yeni eve yerleştiklerinin onuncu günüydü. Annesini gözlerini kızarmış olarak babasının bavulunu yerleştirirken görünce, Cahit'in gözlerinden yaşlar boşanmıştı. Anlamıştı, babası gidiyordu. Gitmemesi için yalvardı, bedenine sarıldı. Vehbi Bey kızının önünde çömeldi, yüzyüze geldiler. Onun gözyaşlarını ceketinin yan cebinden çıkardığı mendiliyle sildi.

"Ağlamak yok kızım, şimdilik babanın evine para getirebileceği bir işi olduğuna sevinmelisin. Ben işimin başına gitmek zorundayım. Yoksa..."

"Yoksa para getirilemez, aç kalırız öyle mi..."

Daha çok ağlamaya başladı. Vehbi onu kucakladı, bağrına bastı ama kendi gözlerinin yaşlanmasını engelleyemedi ve çok üzüldü. Kızına gerçekleri bu kadar keskin çizgileriyle açıkladığına pişman oldu. Kendi gözyaşlarını dindirdi, gülümsemeye çalıştı:

"O kadar da değil küçük hanım, çalışmasam da sizleri uzun zaman yedirip içirecek birikmiş paramız var, bunu böylece bil ve kendini boş yere üzme. Ben bir hafta veya on gün sonra buradayım inşallah."

"İnşallah babacığım."

Vehbi Bey o gün gitti. Evin pencerelerinden içeri dolan güneş kararmıştı sanki... Akşama doğru Cahit'in babasına duyduğu özlem öylesine arttı, büyüyüp çoğaldı ki, doğru kirli çamaşırların konulduğu sepetin başına koştu. Sabah babasının çıkardığı pijamalar en üstte duruyordu. Onları aldı, sonra Kaya'ya seslendi. Kaya koşarak geldi, kocaman siyah gözleri korku doluydu, ablasının sesi onu ürkütmüştü.

Cahit elindeki pijamaları gösterdi.

"Ben baba kokusu koklayacağım, belki sen de istersin diye çağırdım."

Kaya'nın yüzü güldü, "İsterim" dedi.

"Öyleyse benimle gel".

Dadısıyla yattığı arka odaya girdiler. Yataklar köşeye yığılmış, üstleri bir pikeyle örtülmüştü. İki kardeş duvarla yatakların arasındaki daracık boşluğa sokuldular, babalarının pijamalarını yüzlerine dayadılar, koklamaya başladılar. Babasının kullandığı traş sabunu, losyonu ve çamaşırın sabun kokularının karışımıydı baba kokusu... Soluklandıkça özlemleri yatışacağına artıyor, çoğalıyor, dayanılmaz bir ateş olup yüreklerine kadar sokuluyordu.

Çocukların ortadan kaybolduklarını fark eden Hadiye, bahçeyi, odaları, hatta çatıdaki odayı araştırdı. Şayan'a sordu, o, oyun bahçesinin solundaki mutfaktaydı, görmemişti. Hadiye yeniden eve girdi, sonra onları yatak yığınıyla duvar arasındaki aralıkta, babalarının pijamalarıyla sarmaş dolaş olarak buldu. Uyumuşlardı. Onları ürkütmeden uyandırmalıydı. Yavaş yavaş seslendi:

"Çocuklarım, Cahitciğim, Kayacığım, sizlere verilecek güzel bir havadisim var. Öyle güzel ki, duyunca sevineceksiniz."

Cahit'in gözleri açıldı.

"Yoksa babam geri mi döndü?"

"Yok canım, yolcu yolunda gerek, hayırlısıyla gitsin de, hayırlısıyla dönebilsin. Bugün Cemil amcamızla kiraladığım tarlamıza gideceğiz."

Cahit yerinden fırladı, Kaya pek anlayamadı, gözlerini ovuşturuyordu.

Hadiye güldü. Kızları içini açıvermişti, ikisinin de yanakları al aldı, gözleri pırıl pırıl.

"Siz babanızın kirli pijamasıyla ne yapıyordunuz bakayım?"

Cahit Kaya'ya baktı.

"Söyleyelim mi?"

"Söyleme abla, annem belki de kızar."

"Niçin kızacakmışım, söyleyin lütfen."

Cevabı Cahit verdi.

"Baba kokusu kokluyorduk."

"Kirli pijamalardan mı?"

"Kirli değiller ki, mis, mis kokuyorlar."

Kaya söze karıştı:

"Baba kokusu kirlenmez ki..."

Hadiye, "Tatlı çocuklarım benim" diye gülümsedi.

"Haydi kalkın, dadınız bu akşamüstü kahvaltınızı tarlada yaptıracak, sepet hazırladı. Marş marş, isterseniz baba kokusunu bir kenara kaldırın. Belki yine koklamak istersiniz. Hatta ben de sizinle beraber koklayabilirim. Yıkanın, ama ilk önce ayakyoluna uğrayın; yollarda büyük, küçük diye telaşlanırsınız."

İkisi de porselen lazımlıklarına oturdular. Bir yandan da herkesin dilinde olan marşı söylemeye başladılar.

"Çanakkale'de Gelibolu'da düşman ezeriz/Kan dökerek şevk ederek harbe gideriz."

Öyle avaz avaz söylüyorlardı ki, Hadiye şaşırdı. Nereden, kimden, nasıl öğrenmişlerdi bu düşmanı ezen, kan dökmekle övünme marşını... Onlara Selim Sırrı Hoca'dan öğrendiği, Türkçe'ye –dağ başını duman almış/gümüş dere durmaz akar/o ağaçlar güzel kuşlar/yürüyelim arkadaşlar– diye çevirdiği marşı öğretmeliydi. Keşke utumu getirseydim diye hayıflandı. Ama nadide ve zarif bir uttu, dayanıklı değildi, o yüzden ve pek de keyif düşünemediği için getirmemişti. Oysa çocuklarına bir şeyleri çalarak öğretmek daha kolay olurdu.

Çocuklar tuvaletten çıktıklarında ellerini yüzlerini yıkamışlardı. Sokak kapısı çalınınca, Hadiye de çocuklar da merdivenlerden indiler, Cemil amcayı güleryüzüyle karşılarında buldular.

"Allah kavuştursun Hadiye Hanım kızım."

Hadiye teşekkür etti.

"Şimdi yaylı araba kapıda. İçine bir şilte attırdım, birkaç da yastık koyduk, çıkalım mı?"

Cahit yaylı arabada, arabacının arkasındaki pencerenin önüne yerleşti. Cemil amcayla Hadiye, dip tarafa bağdaş kurarak oturdular. Şayan kucağına Kaya'yı aldı, orta yere oturdu.

Hükümet Caddesi, Balıkesir'in en önemli caddesiydi. Hükümet Konağı, caddenin sonundaydı. Hükümet Konağı'nın bulunduğu yerde cadde sola dönüyor ve başka isimle şehrin sonuna kadar sürüyordu. Orada Balıkesir eşrafından çiftlik çubuk sahipleri Ali Faik Beylerin konağı vardı.

Cadde üstündeki bütün evlerin birinci katları dükkândı. Züccaciyeciden manifaturacıya, lokantadan kahvehaneden manavlara, kasaplara kadar çeşit çeşit dükkânlar sıralanıyordu. Şekercilerde peynir şekeri, akide şekeri, nöbet şekeri, birkaç çeşit kurabiye, baklava ve tatlı çeşitleri satılmaktaydı. Yapılmış gıdaların hepsi katıksız tereyağıyla pişiriliyordu. Ekmek fırınlarında esmerimsi buğday ekmekler nefisti. Sebzeler taze, meyveler lezzetli... Hadiye'nin iştahı açılmıştı. Henüz sağılmış, sıcacık, yağı alınmamış sütler, mis gibi kokuyordu. Bütün bunların bolluğu ve ucuzluğu, zevksiz döşenmiş bir evde yaşamanın üzüntüsünü ortadan kaldırıyordu. Kısa bir zaman sonra çocukların, Şayan'ın ve kendisinin sağlıkları daha da düzelecekti.

Çocuklar, bir süre İstanbullu kızlar gibi giyinebileceklerdi. Cahit dış görünümüyle, kısa bir süre sonra Balıkesirli olacaktı. Çünkü çabuk büyüyordu. Onun küçülen elbiseleri Kaya'yı idare edecekti. Ama Cahit'e yeni elbiseler diktirecekti. Hadiye bunları düşündüğünde alışkanlıklarından vazgeçmenin acısı yüreğini burkuyordu. Artık Baker'dan İngiliz paltoları, İsviçre Bali pabuçları yoktu. Şişmanyanko da yoktu. Balıkesir Hadi-

ye'ye köy gibi geliyordu. Rumeli kasabalarına benzer yeri yoktu. Hatta Rumeli köyleri bile daha ileriydi. Anadolu'nun başka şehirlerini bilmiyordu ama Balıkesir'i tanımaya başlamıştı.

Arabada Cahit'le Kaya coştular ve şarkıya başladılar. Ama bu sefer Çanakkale'de düşman ezen, kan döken marş değildi.

"Telgrafın tellerine kuşlar mı konar/İnsan sevdiğine canım böyle mi yanar/Telgrafın tellerini arşınlamalı/Yar üstüne yar seveni kurşunlamalı..."

Hadiye anlamıyordu, çocuklar bu şarkıları nereden ve kimden öğreniyorlardı? Şayan'a sorduğunda, aldığı cevaptan şaşırdı. Çamaşırcı kadından öğreniyorlardı. Her geldiğinde yeni bir türkü veya şarkı okuyor, çocuklar da duyunca hemen öğreniyordu. Hadiye kızları için telaşlanıyordu, çamaşırcı kadının şarkılarını, türkülerini öğreniyorlardı.

Cahit başları örtülü, uzun entarili küçük hafız kızlara imreniyordu. Kuran-ı Kerim okuduklarını dadısından işitince, ilk sözü "Annem beni de bu mektebe gönderse, küçük bir hafız olmak ne güzel!" olmuştu. Hadiye, Şayan'dan Cahit'in bu isteğini duyduğunda şaşırdı. Kızı mahalle mektebine gitmek istiyordu. Hemen iyi bir hoca bulmalıydı; Cahit okuma yazma öğrenmeliydi, eğer çok isterse Kuran-ı Kerim de çalışabilirdi.

Günler, aylar geçtikçe daha nelere heves edeceklerdi kimbilir?

Cemil Bey konuşmaya başlayınca bu düşünceleri bir kenara itildi.

"Bu tarla, benim senelerden beri kiraladığım tarlaların yanındadır. Meyilli bir arazidir. Koyunların otladığı otlakların eteklerinde olduğundan, yağmurlar bütün gübreleri bu tarlalara indirir. Gübre masrafımız hemen hemen yoktur. Topraklarımız bu yüzden çok verimlidir. Buğday bire yüz verir; kavun –bilhassa kış kavunları– harika, dayanıklı ve lezzetlidir. Karpuz daha aşağılara ekilir. Kavun pek su istemez ama karpuzların biraz daha suya ihtiyacı vardır. Mısır, nohut, bakla, fasulye, mercimek bu tarlalarda fevkalade iri ve bol mahsul verir.

İşte tarlalarımız da göründü. Şu yamacın altındaki aşağı

yukarı üç dönüm size ait. Bizim tarlamız sürülmüştü. Şimdi sizin tarlayı da bizim çalışanlara sürdüreceğim. Burada sürülmeler erkekler, tohum ekimleri kadınlar tarafından yapılır. Gündelikle çalışırlar, namusludurlar, aldıkları paranın helal olmasını isterler. Kaytarmadan çalışırlar.

Evinizin merdiven altı, kavunlarınızın asılarak kurumasına yarar. Bir de kiler odası ayırmak lazımdır. Buğdayın tümünü un olarak değil, bir bölümünü buğday olarak saklarız. Ekmek için gerektikçe değirmene bir çuval buğday göndeririz. Buğdaydan isterseniz elenmiş beyaz un, isterseniz kepekli un –ki daha faydalıdır– elde edilir. İşte böyle Hadiye Hanım kızım.

Cemil amcanız İstanbul'un eski halini hiç görmeyince, sizleri bu sağlık, tazelik, bolluk ve ucuzluk cennetine davet etti. İyi de etti. Yakında imkânı olanlar İstanbul'u terkedeceklerdir. Orada hayat çekilmez hale gelmiş ne yazık."

Ortalık zümrüt misalı yemyeşildi. Tarla kenarlarındaki meyva ağaçlarının bir bölümü çiçeğe; erkenci bademlerle eriklerse yemişe dönüşmüşlerdi. Kiraladıkları tarlalar henüz ot içindeydi. Öbek öbek kuşlar konup kalkıyor, çevre yeşil, doğa alabildiğine canlıydı. Cahit'le Kaya arabadan ilk inenlerdi. Tarla kıyısındaki gelinciklerden, papatyalardan toplamaya başlamışlardı bile. Şayan çok küçük yaşlarının mutluluğunu yeniden yaşıyordu. Babası, annesi, kardeşleri yanındaydı sanki. Bülbül Aziziye köyündeydi.

Hadiye'nin başının içindeyse Çömlekçi Çiftliği'nin ilkbaharı yaşıyordu. Elinde olmadan Anadolu'nun fakirliğiyle Rumeli'nin zenginliklerini kıyaslıyordu. Orada artık karasaban yoktu, makineler vardı. Harmanlar dövenlerle dövülmüyor, harman makineleri saplarıyla buğdayı, arpayı yerlerinden kolaylıkla ve çabuk ayırıveriyor ve çuvallara dolduruyordu. Ama yine de mutluydu Hadiye... Üzerine bastığı bu toprak Türklerindi. Kimse ellerinden alamayacaktı. Zaten Selanik'e sallarla ilk gidenler arasındaki ataları da Konyalı değiller miydi? Herkes yerli yerine yerleşiyordu böylece...

Hadiye'nin yüreğini ısıtan, bir başka değişikliğin sevinciy-

di. Şimdi kira ile de olsa toprağa sahipti. Toprağı tohumlayacaklardı. Toprak da onlara yiyeceklerini verecekti. Bir inek de almalıydılar. Bu düşüncesini Cemil amcaya söyledi. Cemil Bey son derece beğendi Hadiye'nin bu fikrini.

"Yeni evinizin arka bahçesinde küçük bir ahır var, orada ineğe bakabilirsiniz."

Şayan onları dinlerken heyecanlandı: "Ben süt sağmayı unutmadım, yine sağabilirim. Çocuklarımıza taze süt, mis gibi yoğurt, hatta peynir bile yapabiliriz. Küçük hanımcığım hemen bir inek alalım, hatta gebe bir inek olsun ki doğurunca sütü bol olsun."

Cemil amca araştırmayı vaat etti. Şayan sevinç içinde kahvaltı sepetinden beyaz kareli yer örtüsünü çıkardı, arabaya koyduğu minderleri getirdi. Çabucak yiyecekleri çıkardı, bir de küçük ispirto ocağı getirmişti. Hemen su kaynatarak çay yapınca en çok Cemil amca sevindi.

Akşamüstü kahvaltısı sırasında Cemil amcayla konuşuyorlardı. Hadiye, Cahit için bir özel hoca istediğini söyledi. Cemil amca bir an düşündü.

"Lise Müdürü Evranoszade Vasfi Bey aziz dostumdur, hem de sizin hemşerinizdir. Kendisiyle görüşür, isteğinizi ona iletirim."

Evrenoszade sözcüğü Hadiye'yi heyecanlandırdı. Ailesinin bir kolu Evrenoszadelerdendi. Hem de yakın akrabaları vardı. "Acaba bize akrabalığı olan biri mi" diye düşündü. Cemil amca onu da soracağını vaat etti.

Bir ilkbahar sabahı, Hadiye birdenbire Balıkesir'den üç buçuk ayda ayrılamayacaklarını kavrayıverdi. Buna için için sevindiğini de aynı anda fark etti. Günler geçtikçe, boş evi doldurmaya, yaşanır biçime sokmaya başladı. İlk önce çocuklarıyla Şayan'a beyaz karyolalar satın aldı. Bunlar Balıkesir'in Rum ailelerinin kaçışa benzer gidişleri sırasında sattıkları İngiliz malı sağlam ve güzel karyolalardı. Ev halkı bayram etmişti. Şayan'ın çeyizi için alınmış olan ve yanlarında getirdikleri Singer el dikiş makinesi açıldı. Büyük karyolaların yatak çarşafları kü-

çültüldü. Neyse ki Hadiye, Donanma Cemiyeti çalışmaları sırasında makine kullanmayı öğrenmişti. Oturma odalarının penceresinin önündeki yerli tahta kerevetle minderlere, yastıklar diktirdi. Bu kereveti divan biçimine sokacak renkli çiçekli ketenlerden örtüler dikti. Pencerelere çok büyük gelen perdeleri uygun biçime soktu.

Evin elektriği, sokaktan geçen ana hattan kıvrık bir tel atılarak alınmıştı. Hadiye elektrik şirketine başvurdu. Kanuni biçime uygun olarak düzeltildi. Denklerin geri kısmını açtılar, çocukların oyuncakları çıkarıldı. Bunların arasında Cahit'in Solmaz adlı sevgili taşbebeği, başını oynatınca meleyen kuzusu, iç içe on yumurtadan oluşan büyük kırmızı yumurtası vardı.

O günlerin birinde, Cemil amca yanında gençten, ciddi görünüşlü bir öğretmenle çıkageldi. Şayan onları karşıladı, hem oturma, hem de misafir odası olarak kullanılan büyük odaya buyur etti. Hadiye gündelik, yakası kapalı, kolları uzun elbisesiyle yanlarına girerken başını örttü. Selanik'te olsaydı hocanın yanına açık başla çıkardı ama burası Balıkesir'di. Muallim Bey'in nasıl biri olduğunu henüz bilmiyordu. Odaya girince Cemil amcayla Muallim Bey ayağa kalktılar. Cemil amca onları tanıştırdı.

"Okuma öğreteceğiniz, küçük talebenizin anneleri... Hadiye Hanımefendi kızımız. Kendileri ilim irfan sahibesi ve aydınlık bir kişiliğe sahiptirler."

Hadiye, Muallim Bey'i başını eğerek selamladı. Cemil amca onların selamlaşmalarından sonra konuştu.

"Hadiye Hanımefendi kızımızda, bugünün medeni, münevver bir Rumeli hanımını da tanıyacaksınız Ekrem Bey. Ekrem Bey lisede edebiyat öğretmektedirler. Aynı zamanda muharrirdirler. Sanıyorum kızımıza çok kısa sürede okumayı yazmayı öğreteceklerdir."

Hadiye Cemil amcaya alakasından dolayı teşekkür etti, sonra Ekrem Bey'e kızı hakkında biraz bilgi vermek gerektiğini düşündü.

"Kızım Cahit henüz beş yaşından birkaç ay aldı. Şimdi ta-

lebenizi çağırayım, kendisiyle tanıştırayım efendim."

Hadiye dışarı çıktı, az sonra yanında Cahit'le geri döndü. Cemil amca oturmuştu, Muallim Ekrem Bey henüz ayaktaydı. Onlara doğru birkaç adım attı. Cahit dikkat kesilmişti, parıl parıl gözleri dikkatle incelemekteydiler yeni hocasını... Hadiye ciddiydi, kızına eğildi:

"Cahitciğim, hocanız Ekrem Beyefendi..."

Ekrem Bey'e doğru yaklaşan Cahit, onun uzattığı elini ilk önce kuvvetle sıktı, sonra baş eğerek öpüp başına koydu. O sırada Şayan kahve tepsisiyle içeri girdi. Kahveyi ilk önce Cemil amcaya buyur etti, o büyük bir alçakgönüllülükle kahveyi Hadiye'ye doğru çevirdi.

"İlk önce hanımlara Şayan Hanım kızım. Biz Diyarbakırlıların çoğunun aile yapısı maderşahidir. "

Şayan sözlerden pek bir şey anlamadı, gülümseyerek küçükhanıma döndü; Hadiye, teşekkür ederek kahvesini aldı. Cemil amcayla Ekrem Bey divana oturdular. Sessizce kahveler içilmeye başlandı. Yine Cahit'in sesi çıktı. Sorusu annesineydi.

"Ben kalemlerimi, defterlerimi, resim defterimi, yazı defterimi getireyim mi anneciğim?"

Hadiye başıyla Cahit'i evetledi. Cahit'in yerinden kalkıp kapıdan çıkmasıyla az sonra geri dönmesi bir oldu. Boşalan fincanları ayakta bekleyen Şayan tepsiyi aldı, dışarı çıktı. Cahit merak içindeydi. Okuma yazma öğrenmek güç müydü, kolay mıydı; çabuk mu okuyacaktı, yoksa uzun süre sonra mı okuyabilecekti. Derslerine çalışmak için ne kadar zaman gerekecekti? Oyun oynamaya, masal dinlemeye vakti olacak mıydı? Dizlerinin üzerine koyduğu mektep çantası, kitaplar, kalemler ve defter çeşitleriyle doluydu. Bunları İstanbul'da levazım subayı olan amcası Alaattin, ona kocaman harflerle yazdığı bir mektupla beraber yollamıştı. Mektubu dolduran harflerin bir bölümünü biliyordu ama, yine de okumasına annesi yardımcı olmuştu:

"Sevgili Cahitciğim,

Ben Askeriyede levazım zabiti oldum. Gerekli defter, kalem, mürekkep, silgi ve daha birçok şeyler satın alma vazifesi

bana verildi. Her kalem eşyanın en sağlamı, en iyisi ve ucuzu, araştıra araştıra satın alınıyor. Bu alışveriş sırasında ben de pek tabii ki cebimdeki kendi paramla –devletin parası ayrı bir kese içinde– sana gereken bu kırtasiye malzemelerini satın aldım. Boya kalemleri, yazı kalemleri Alman Faber marka. Bir de çakı aldım sana. Şimdilik sevgili ağabeyim kaleminizi açar. O kalem açarken çok dikkatlidir. Çakı şimdilik babanızda durmalıdır. Mektebe başladığın zaman –ki büyümüş olacaksın– sen kullanabilirsin. Amcan seni çok çok özledi. Sen de ben özledin mi Cahitciğim? Seni hasretle öperim. Büyüklerin ellerinden, Kayacığımın gözlerinden öperim. Dadına selamlar.

Amcan Alaattin."

Amcasının mektubu, mektep çantasının kapağının içine yerleştirilmişti. Cahit, bir annesine, bir öğretmenine bakıyordu. Elleri çantasının üstünde duruyordu. İçindeki sabırsızlık her an artıyordu. Derse ne zaman ve nasıl başlanacaktı? Bu bekleme zamanı belki gerçekte birkaç dakikaydı fakat Cahit'e saatler gibi gelmişti.

Hocasının sözleriyle düşüncelerinden ayrıldı.

"Eğer Hanımefendi emir buyururlarsa bugünden derslerimize başlayabiliriz."

Annesinin cevabı da ne kadar gecikiyordu. Oysa Hadiye hemen cevap vermişti.

"Memnuniyetle efendim, siz Cahit'le yandaki küçük odada ders yapabilirsiniz."

Sonra kızına döndü, "Haydi Cahit, hocana yol göster, orada resim yaptığın masanın başında çalışabilirsiniz sanıyorum" dedi. Önde Cahit, ardında öğretmeni boş odaya geçtiler. Duvara yaslı küçük masanın önündeki iskemlelere oturdular. Cahit'in kalbi yine kuş gibi kanat çırpıyordu. Hocasının sesi ne kadar yumuşacık, ne kadar tatlıydı, sanki Cahit'in heyecanını anlamış, onu yatıştırmak istiyordu.

"Cahit hanım kızım. Benim derslerim mekteplerde verilen derslere hiç benzemez. Biz seninle resimler çizeceğiz, bir çeşit oyun oynayacağız, bu resimlerle derslerimizi yürüteceğiz. Bu oyunu seveceğini, oynamaktan hoşlanacağını sanırım. Eğer se-

verek oynarsan üç ay sonra beraberce masallar, hikâyeler okuyabiliriz."

Cahit'in dili tutulacaktı; boğazı, ağzı kurumuştu. Kalbi, üç ay sonra üç ay sonra diye tempo tutuyordu sanki. Ürkerek sordu...

"Üç ay sonra...?"

"Hiç mübalağa yok Cahit."

Sormadan edemeyecekti.

"Mübalağa ne demek efendim?"

Ekrem Bey güldü, sevinçliydi, sanki Cahit'in sorusundan hoşlanmıştı. "Abartmak demektir" ve hemen acele acele konuştu, "Şu çantanı aç da bakalım, resim defterimiz var mı acaba?"

Çanta açıldı, resim defterini çıkardı.

"Güzel, galiba burada kalemlerin de var, Faber marka, hem de en iyilerinden demek."

Ekrem Bey, hımm der gibi bir ses çıkardı.

"Şimdi şu güzel resim defterinin birinci sayfasını aç bakalım."

Cahit sayfayı açtı, öğretmeni boya kalemlerinden sarı rengi seçti, sayfanın sağ tarafına kocaman bir armut resmi çizdi, yanına da bir a harfi yazdı. Şimdi beni iyi dinle Cahit. Elifbamızda çeşitli harflerimiz vardır. Armut kelimesini söylemek için ilk ses nedir, a'dır. A harfi birkaç çeşit yazılır. Başta a, sonda a, serbest a; başta a, sonda a, serbest a. Armut yazmak için başta a kullanılır. İkinci r harfidir. R harfi başta kullanılır, serbest kullanılır. Sonra m harfi gelir..."

Cahit o gece uyumadan önce, yatağında yüzlerce kez sabahki dersini tekrarladı, tekrarladı. Gece düşünde amcasına mektup yazmaya başladığını gördü.

Ertesi gün, sabah çok erkenden uyandığında sevinçliydi. Armut yazabiliyordu, kahvaltısını çok istekli yaptı. Her zaman dadısını biraz üzerdi. O gün dadısını sevindirdi.

Cahit'in kalın resim defteri dört ay sonra yüzlerce, yüzlerce resimle, o resimlerin yanında baştan, ortada, sonda, serbest harfler ve o harflerle oluşan kelimelerle dolmuştu. Cahit o defterini ömrü boyunca saklayacaktı, eğer sonraları İstanbul'a

döndüklerinde evlerini soyan hırsızlar tarafından çalınan eşyaları içinde, o sevgili resim defteri de gitmeseydi...

Cahit okuma öğrenmenin büyük sevincini sürdürürken, pijamalarını kokladıkları günlerden beri, babası bir kerecik gelebilmişti. Ancak Balıkesir'de kalışı çok kısa sürmüştü; çok telaşlıydı, pembe yüzü solgundu. Cahit babasının neşesizliğini gidermek için, "Ne olur babacığım, kuduralım babacığım" diye babasını kandırmıştı. Bu oyun yataklarına gitmeden önce oynanıyordu. Babalarının çevresinde koşarlar, babalarına yakalanmamaya çalışırlardı. Yakalandıklarında babaları tarafından gıdıklanırlardı. Oynamaya razı olan Vehbi Bey, eskisi kadar neşelenememişti. Oyun sırasında bile Hadiye'nin sorularına cevap yetiştirmeye çalışıyordu.

Sonra annelerinin sesini duydu.

"Paydos çocuklar, babanızı yormayınız."

Sonra dışarı seslenmişti.

"Şayan, gel çocukları yatır."

Dadısı onların sırtlarından çıkanları toparladı, beraberce çıktılar.

Karı koca yalnız kaldıklarında yarım yarım konuştukları konuya döndüler. Hadiye kısaca Balıkesir'deki hayatlarını anlattı.

"Netice itibarıyla burada memnunuz. Hayatımızı düzene soktuk sayılır, tarla kiraladım, sürdürdük, ektik. Bir dönümüne sebze, diğer iki dönümüne buğday ektirdik. İyi mahsul alacağa benziyoruz. Ve böylece Balıkesir'de üç buçuk ay kalma kararımız kendiliğinden ertelendi."

Vehbi'nin solgun yüzünde yumuşak bir gülümseme belirdi.

"Ben de memnun oldum bu yeni kararına. Zaten dönemeyecektiniz. Burada bulunuşunuz benim için çok rahatlatıcı. Çünkü emniyette olduğunuzu biliyorum. İstanbul karmakarışık, tıpkı Selanik'tekinin benzeri... İstanbul'da göz önünde olmalıyım. İçin için o kadar üzgün ve bedbinim ki..."

Vehbi karısının ellerini avuçları arasına aldı, okşadı, öptü. "Ama" dedi, "Türk milleti bilirsin en dar zamanlarında küme-

lenir, toplanır. Bir kişinin gücü on kat artar, kabarır, coşar, kendini kurtarır. Yine birleşeceğiz, gücümüzü mayalayacağız. Sonunda kurtuluşun yollarını açacağız karıcığım."

Bu konuşmaların üzerinden geçen üç gün içinde Hadiye kocasını tarlalarına götürdü. Bir süre önce otluk olan tarlaları, boy atmış buğdaylar, sebzeler, çiçeklenmiş karpuzlar, kavunlar, salatalıkların yerde serilmiş yaprakları ve kollarıyla yemyeşildi.

Vehbi'nin solgun yüzü toprağın verimli müjdeleriyle gülmüştü.

"Vehbiciğim, öyle beklenmedik şeyler oluyor ki, insan ister istemez neşeleniyor. Mesela geçen gün telaşla odaya giren Şayan, 'Küçükhanımcığım, zeytinyağı tenekemiz boşalmış meğerse' haberini verdi. Beraberce kiler odasına girdik, ikimiz de şaşırdık. Tavandan tıp tıp zeytinyağı damlıyordu. Bizim evsahibi bir odasını kilitli bırakmıştı. Meğerse bu oda stok zeytinyağlarının deposuymuş. Kendisi bir süre için seyahatteymiş, ne zaman döneceği belli değilmiş. Şayan damlayan zeytinyağının altına boş yağ tenekesini koydu. İlk önce biriktirip, geldiğinde kendisine verelim diye düşündük."

Vehbi karısının neşesiyle neşelenmişti.

"Balıkesir dünyadan uzak bir ülke sanıyordum. Fakat buradaki ailelerin erkekleri, oğulları, erkek kardeşleri birer birer evlerinden meçhul yerlere gitmek üzere ayrılıyorlar. Gidenler yanlarına birer miktar para, taşıyabilecekleri kadar da yiyecek alıyorlarmış."

Vehbi karısını gülümseyerek dinliyordu. Anadolu, Milli Mücadele ateşiyle için için tutuşmaya başlamıştı. Çocuklarıyla ayakta kalma mücadelesi veren Hadiye, çevresinde olup bitenlerden habersizdi. Oysa Mustafa Kemal Paşa, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Samsun'a geçmiş, Türk milletinin Düvel-i Muazzama'ya karşı başkaldırışını örgütlemeye başlamıştı. Bir yandan da her gün yurdun dörtbir yanından kara haberler geliyor, Fransızlar, İtalyanlar, İngilizler Anadolu'yu aralarında paylaşıyor, şehirler peşpeşe işgal ediliyordu.

Vehbi karısına olup bitenleri anlatıp korkutmak istemiyordu. Karısının kendisi için endişelenmemesi gerekiyordu.

"İstanbul'dan Anadolu'ya kaçanların sayıları da her gün artıyor. Ben ve benim gibi arkadaşlarım hep göz önünde bulunmak zorundayız. Allah hepimizi kötülerin şerlerinden korusun."

"Biliyorsun Enis Paşa amcayı en verimli çalıştığı bir devrinde hiç sebepsiz yere birdenbire açığa almışlardı. Bu gizli çalışmalarınızda çok dikkatli olmalısınız. "

"Merak etme Hadişciğim, karşında eski bir Jöntürk var. Kumda yürür, izini belli etmez. Beni hep halim, selim, mütevazı, efendi adam olarak tanırlar."

"Ama gerçekte öyle değil misin ki? "

"Elbette öyleyim, ama üstü karla kaplı, sakin bile olsa yanardağların ne zaman patlayacaklarını, lavlarının fışkıracağını kimse bilemez."

Hadiye kocasının kendisi hakkında böyle konuştuğunu ilk kez duyuyordu. Heyecanlanmıştı.

"Teşekkür ederim Vehbiciğim, yüreğinin gizliliklerinde saklı bir kapıyı bana araladığın için."

Vehbi Bey ertesi gün kendisine gelen bir telgraf üzerine hazırlandı. Öğle trenine yetişmek üzere evden çıktı. Vehbi Bey'in İstanbul'a vardıktan sonra çektiği telgrafında şöyle ekleme de vardı:

"Mektubum elden sana ulaşacaktır. Belki, on gün sonra gelebilirim. Sevgilerim hepinize... Vehbi."

* * *

Hadiye mektubu bekliyordu. Postalarda sansür olduğu biliniyordu. Vehbi, vereceği haberlerin sansür süzgecine takılarak aleyhinde kullanılmaması için mektubunu elden yollamıştı. Kaç günler sonra Cemil amca eliyle gelen mektup Hadiye'ye ulaşabildi.

Çocuklar dadılarıyla tarlaya gitmişlerdi. Sebzeler birer birer olgunlaşıyorlardı. Şayan bezelye de ektirmişti."Taze soğan, dereotu, eğer bezelyeler de yetişirlerse taze bezelye süt gibidir. Akşam bir de pirinç pilavı yaparım "diye hevesle gitmişti. He-

nüz dönüş saatleri gelmemişti. Rahatlıkla mektubunu okuyabilecekti. Ne zaman ayrı düşseler Vehbi'nin mektuplarını hasretle bekler, geldiklerinde dünyalar onun olurdu.

Bir sigara sarmalıydı. Balıkesir'in civarında bir köyde Kavala tütününe benzeyen altın renkli nefis bir tütün yetişiyordu. Gümüş tabakası sırma saçaklı tütünle doluydu. Sigara kâğıdı sıkıntısı vardı. Köylüler uçurtma kâğıdı bulurlarsa seviniyorlardı çünkü o da pek yoktu. Gazete kâğıdıyla sarılan tütün değil sanki zehirdi. Şimdilik Cemil amcanın bulduğu birkaç deste kâğıdı vardı. Ağır hareket etmesinin nedeni, tadacağı okuma zevkini biraz daha geciktirerek merakını arttırmaktı. Gümüş tabakadan bir tutam ince saçak tütün çıkardı. Sol elinin baş ve işaret parmakları arasına koyduğu sigara kâğıdını az ölçüde tütünle doldurdu. Sigara sarmakta çok ustaydı. Müthiş tiryakiydi. Çocuk denecek yaştan beri içiyordu. Sadece hamilelik ve süt verme zamanlarında kendini zorlukla tutabilmişti. Ama şimdi öylesine ağırdan alıyordu ki. Sigaranın dudağa gelen tarafı incecikti. Ateşleyecek tepesi daha kalıncaydı. Tabakasını kapattı, sigarasını dudağının sol köşesine iliştirdi ve kibriti çaktı.

Dizleri üstünde sevgili Vehbisinin zarfı duruyordu. Hükümet Caddesi'nde 28 numaralı hanede Siverek Mebusu Ganizade İbrahim Vehbi Bey'in Muhterem Refikaları Hadiye Hanımefendi'ye...

Elden geldiği için zarfta damga yoktu. Kirlenmemişti. Eskiden olduğu gibi topuzundaki bağa firketelerden birini aldı, zarfın kenarındaki aralığa bir ucunu soktu, yavaş yavaş kesti, mektubu çıkardı. Hâlâ ilk mektupları aldığı zamanlardaki heyecanı duyduğuna seviniyordu. Demek ki sevgileri yaşıyordu. Dörde katlı kâğıdı açtı ve okumaya başladı:

"Sevgili Hadişim, canım benim,

Seninle karşı karşıya olmak, anlatacaklarımı dinlerken yüzüne yansıyan duyguları gözlerinde görmek isterdim. Fakat ne çare işte böyle yapmak zorundayız. Elimizde değil ki!

Hadişim, sözünü edeceğim ilk haberler seni üzecektir, biliyorum. Fakat hemen ilave edeyim ki daha sonraki satırlarım ise

o üzüntüleri kısmen olsun hafifletecek, belki de sevindirecektir bile.

Güzelim herhalde sizlere de bu kötü felaket haberi ulaşmıştır. Anadolu'nun birçok mıntıkaları paylaşılıyor. Kötü günler başladı. Daha kötüleri peşindedir. Fakat Anadolu'muz kaynıyor. İçin için duyulan öfke, haksızlıklara karşı isyan hisleri şahlanıyor. En önemli konu Anadolu'da başlatılması düşünülen karşı koyma harekatı için gereken silah, mermi top tüfek yok. Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet büyükleri hâlâ mevki ve para savaşındalar. Fakat sevgili Hadişim bizim yeraltına gizlenmiş direnişçilerimiz harikalar yaratmaktadırlar.

Şimdi gelelim benim durumuma Hadişciğim. Yeni seçimler yapıldı. Sakin kendi halinde, namuslu, hükümdarına bağlı efendi biridir, diye hakkımda konuşanlar sayesinde yeniden mebus seçildim. Demek oluyor ki şimdi Ganizade İbrahim Vehbi refikaları Hadiye hanımefendi hâlâ Siverek mebusu eşidirler. Bu benim için hiç de öğünülecek, gururlanacak bir mevki değildir. Asla karıcığım. Çökmekte olan bir imparatorluğun kokmuş Meclis-i Mebusan'ında mebus olmak. Fakat bu mevki bana bugünlerde gerekli, çünkü bu kılıf sayesinde bir takım vatan vazifelerimizi yapabileceğiz. Sizlerin yani ailemin Balıkesir'de bulunması da buralara gelip gitmekte bana rahatlık sağlayacak. Ben davranışlarımla etliye sütlüye karışmayan sessiz sedasız bir kimse görünümümü sürdürmekteyim. Bu görüntüyü yaratmaktaki maksadım, gerçek şahsiyetimi, vatansever mücadeleci kimliğimi gizlemekti. Bunda muvaffak olduğumu da sanıyorum. Daha anlatılabilecek çok konu var. Fakat ne olur ne olmaz diyorum. Mektubumu getiren kimse son derece güvendiğim birisidir fakat yine de bazı anlatacaklarımı geldiğim zamana saklayacağım. Bütün çabam çok kısa zamanda sizlere kavuşmak ve hasretlerimi gidermek.

Seni, çocuklarımı, derme çatma da olsa evimizi çok özledim. Burnumda tütüyorsunuz. Cahit'in okumayı sökmesi ve yazabilmesi beni son derece sevindirmekte. Çocuklarımı her dakika yanımda görebileceğim bir yerlerde yaşamak, onların büyüdükleri sırada geçirecekleri değişiklikleri onlarla beraber

olup görmek istiyorum. Bütün çoğalmış büyümüş sevgilerimin hasretleriyle üçünüzü de Allah'ın birliğine emanet ederim sevgilim. Zevcin Vehbi. Vefakâr Şayan kızımızın da gözlerinden öperim. Hadiyeciğim bu mektubumu okuduktan sonra yakmanı rica ederim."

Hadiye mektubun sonundaki imzayı göremiyordu. Gözleri yaşlarla doluydu. Onların dineceği yoktu.

Neredeyse çocukları tarladan döneceklerdi. Gözlerini sildi. Kocasının mektubunu bir kez daha fakat yavaş yavaş okudu. İçini çekti. Vatanında neler oluyordu ve daha neler olacaktı? Kendi rahatlarının yerindeliği yeterli miydi? İstanbul'da kalan akrabaları, Sıhhiye Nazırı Süleyman Numan Paşa'nın kız kardeşi Raife, mektubunda "Ağabeyimi birçok tanınmış kimselerle Malta'ya süreceklermiş. Suçunun ne olduğunu kendisi de bilmiyor. Hadiyeciğim ne günlere kaldık" diyordu.

Vehbi'nin mektubunu katlayarak zarfına koydu, bir yerlere gizlemeliydi. İçinde kimselerin okumaması gereken haberler vardı. Yakmaya gönlü razı değildi. Saklamalıydı. Bu mektupları ve buna benzer mektupları gelecekte çocukları okumalıydı. Düşünüyordu. Artık içi boşalmış mücevherat kutusunun dibindeki astarı sökerek altına gizleyebilirdi. Ve öyle de yaptı.

Gizleme işini bitirdikten sonra bir sigara yakarak pencerenin önüne oturdu. Bu evin kafesleri yoktu. İçerisini gözlerden saklamak için bir gölgelik tül perde asmışlardı. Tül perdenin aralığından sokağa baktı. Şayan iki yanında çocuklarıyla geliyorlardı. Cahit'in sırtına, tıpkı köylü kızlar gibi kocaman bir deste beyaz çiçekli yonca bağlıydı. Arkasından boynundaki tasmaya bağlı iple çektiği beyaz kuzusu geliyordu. Hadiye yan küçük odadaki gizli merdivenden koşarak aşağıya indi. Cahit de Kaya da annelerinin bedenine atıldılar. İkisi bir ağızdan kuzuyu anlatıyorlardı.

"Bir de baktım ki, tarlanın ortasındaki ceviz ağacının altında bir kuzu otluyor. Adını Melek mi koyalım yoksa Karagözlü mü? Ne kadar kocaman kara gözleri var. Sürmeli sürmeli."

Hadiye avluda dolaşan kuzuya şöyle bir baktı güldü.

"Kuzunun adı Melek olamaz, çünkü melekler kızdır. Oysa bu bir erkek kuzu."

Cahit merakla kuzusuna baktı. Annesinin nereden nasıl anladığını soramadı.

"Madem ki erkek o zaman Karagözlüm olsun."

O akşamüstünden sonra Cahit Karagözlüm'ün bütün bakım işlerini üstlendi. Yemini suyunu veriyor, küçük ahırı süpürüyor, gübrelerini de bahçedeki ağaçların köklerine döküyordu. Cahit'e kuzu alınınca Kaya'ya da küçük bir kırmızı balık alınmıştı. Cahit'in kuzusu, Kaya'nın balığı olacakti da Şayan'ın ineği alınmayabilir miydi? Peşinde henüz doğmuş, alnı beyaz bir danasıyla birlikte inek de evlerine gelince artık tümüyle Balıkesirli olmuşlardı. Hadiye yün işleri yapmaktaydı. Bir de yoğurt mayalamaya merak sarmıştı.

Günün birinde elinde iki koca bavulla Ayşe Hanım yenge çıkageldi. Bu konuk evde büyük bir sevinç yarattı. Aşağıda yemek odasının yanındaki boş oda Ayşe Hanım yengeye döşendi. Yere bir kilim serildi, bir de yatak, yorgan, yastık, duvara asılabilecek gaz lambası. Çünkü oda kullanılmıyor diye oraya tesisat yaptırılmamıştı.

Ayşe Hanım yenge geçimini sağlamak için bohçacılığa başlamıştı. Başka çaresi kalmamıştı. Kızı artık eve çıkmayacak, tatillerde mektebinde kalacaktı. Şunun şurasında birkaç senesi vardı. Hadiye çok üzüldüğünü belli etmedi.

"Ayşe Hanım yengeciğim bu işlere gerek yoktu. Bir evimiz, aşımız, ekmeğimiz vardı. Bu işi bir kerelik yapın, sonra yine eskisi gibi beraber yaşarız. Mukaddes mektebini bitirince, muallimliğe başlayacak nasıl olsa. O zamana kadar bizimsiniz. "

Ricalarına Ayşe Hanım, "Çalışmak namusumuzla ekmeğimizi çıkarmak şereftir bizim gibi kadınlar için" diyor, başka bir şey demiyordu.

Bu arada Hadiye'nin hayatını sarsacak, bütün planlarını değiştirmesine sebep olacak bir olay ortaya çıkıvermişti. Hamileydi.

Cahit'i canı gönülden isteyerek dünyaya getirmişti. Kayacık beklenmedik misafirdi. "Hoş geldin" demişlerdi. Fakat ortalığın bu kadar karışık olduğu bir zamanda üçüncü bir çocuk; hayır asla bunu kabul edemezdi. O sırada Vehbi yine kısacık bir ziyaret için gelmişti. Hadiye günün en önemli konusunu açtığında Vehbi sevindi, hem de nasıl bir sevinme.

"Bakarsın bir de Balıkesirli efe oğlumuz olur Hadişim, fena mı? Bunun seni üzmesine gerek yok. Allahın lütfu."

Kocasının bütün ricalarına rağmen gidip doktoruyla konuştu.

"Bu hiç beklemediğim, hazırlıklı olmadığım bir zamanda... İki çocuğum bana yeterli, düşünmemiştim. Şimdi de düşünemiyorum, vatanımız parçalanmak tehlikesiyle karşı karşıya. Ben kucağımda bir bebekle kendimi düşünemiyorum. Hem de yaşım ilerledi. Otuz bir yaşındayım. Anne olmak için geç bir yaş zaten."

Doktoru çok kısa sürede bebekleri düşürmeye yarayacak bir ilaç önerdi. Hadiye, ilacı eczanede hemen yaptırttı, hiç kimseye, ne Şayan'a, ne Ayşe Hanım yengesine, ne de kocasına söyledi. İlaç şişesini kilitli bir dolapta sakladı. Akşam içecekti. Ertesi gün normal bir regli benzeri kanamayla hiç teşekkül etmemiş bebek gidecekti. O gün, çok sevdiği, Balıkesir'e ilk geldikleri günden beri görüştüğü Ulviye Hanım, Hadiye'yi ziyarete gelmişti. Ulviye Hanım, Şayan'dan onun nisaiye doktoruna gittiğini öğrenmişti. Göz kırptı, gülümsedi.

"Saklama saklama Hadiyeciğim, yüzündeki güzellikten belli, hamilesin. Hayırlı uğurlu olsun."

Hadiye onun sözünü yarıda kesti.

"Doğurmaya niyetli değilim Ulviyeciğim. Doktordan ilaç aldım, zaten küçük bir gecikme."

Ulviye Hanım da Hadiye'nin sözünü kesti.

"Küçük bir gecikme dediğin bir buçuk aylık bir bebek. Günahı çok büyüktür Hadiyeciğim. Hem ben de hamileyim, tıpkı seninki kadar. Haydi haydi çocuk olma. Şu ilaç şişesini beraberce helaya dökelim, olur biter. Benim de iki kızım var. Beraberce birer Balıkesir efesi doğururuz."

Hadiye büyülenmiş gibi yerinden kalktı. Kilitli dolaptaki ilacı çıkardı, Ulviye Hanım onun elinden şişeyi kaptı. Götürüp helaya döktü. Sevine sevine döndü:

"Haydi hayırlı uğurlu evlat olur inşallah. Beni de her zaman bu vesileyle anarsın kardeşim."

* * *

Hadiye düşünüyordu. Günler aylar ne çabuk geçmişti. Balıkesir'e geleli iki yıl olmuştu. Artık Balıkesir eşrafının hanımlarıyla kızlarıyla dosttu. Lise müdürü Evronoszade Vasfi Bey gerçekten akrabaları çıkmıştı. Hadiye, Balıkesir eşrafından Hacı Faik Beyin annesi ve kızıyla da ahbaptı. Sık sık Hacı Faik Beylerin şehir dışındaki çiftliklerine misafir gidiyorlardı.

Böylece seneler geçivermişti. Cahit okula başlamıştı. Fakat öğretmenlerinin disiplin merakı yüzünden kaba davranmaları, Cahit'i özenerek, hevesle gittiği mektepten soğumuştu. Ancak küçük bir kulübede oturan sakallı kapıcı, bardağı taşıran son damla oldu. Birgün okul çıkışı Cahit'i kulübesine çağırmıştı.

"Bak mangalda sana mısır patlattım."

İçeri almıştı, sonra da yanaklarından öperek bir takım kötü laflar söylemişti. Cahit mektep dönüşü hepsini annesine anlatınca Hadiye'nin aklı başından gitti. Ertesi gün kapıcı Maarif Müdürlüğü tarafından sorguya çekilmiş, evlerinin kapısına kadar gelen müdire hanım kapıcının cezalandırıldığını ve kovulduğunu haber vermişti ama Hadiye kızını mektepten almıştı. Hocalar tutacaktı Cahit'e, özel ders aldıracaktı. Evrenoszade Vasfi Bey, Hadiye'nin ricası üzerine kendi okulunun öğretmenlerinden birkaçını Cahit'in tahsili için vazifelendirmişti.

Hadiye altı aylık hamileydi. Başlarındaki felaketler yetmiyormuş gibi, bir de Avrupa'da başlayan İspanyol nezlesi adlı müthiş öldürücü grip, Balıkesir'e kadar ulaşmıştı. Camilerde ezan seslerinden çok sela sesleri duyulmaktaydı. Hadiye pencereden dışarı bakamıyordu. O kadar peşpeşe cenazeler geçiyordu ki korku içindeydi. Dışarı çıkamıyorlardı. Mikrop bulaşabilecek hiçbir harekette bulunmuyorlardı. Fakat yine de İspanyol nezlesi

Vehbi Bey ailesinin hepsini birden sardı. Hadiye en sonra yattı. Evin içinde bütün odalarda yataklar doluydu. İştahsızlık, bir haftalık şiddetli yüksek ateş ve sonrasında ölüm her evin kapısını çalmaktaydı. Hadiye hem karnındaki bebeği hem de kızları için korku içindeydi. Hastaların en ağırı da Cahit'ti. Hadiye birazcık kendine gelir gibi olduğunda kalkmıştı. Gelen doktor Cahit'in ciğerlerindeki kanın hacemat ile alınması gerektiğini söyleyince dehşet içinde kaldı. Ağlıyordu, kıyamıyordu evlatcığına. Cahit'i zorla yatağın içine oturttular, doktor içinde jiletler olan zımbalı bir aleti sırtına bastırdı. "Çat" diye bir ses. Yedi sekiz kanlı çizginin üstüne kupa çekiliyor, kanı alıyorlardı. Hadiye içinden "gidiyor, gidiyor evladımı kaybediyorum "diyen sesi susturamıyordu. Bir şeyler yapmalıydı ama bu bir şeylerin ne olduğunu bilmiyordu ki? Elleri kendi iradesinin dışında pamuk pakedine uzandı. Bir parça pamuk çekti, bardakta duran suya batırdı. O, suyla dolmuş pamuk parçasını Cahit'in dudaklarına sürdü. O sırada Cahit'in dudakları açıldı, Hadiye pamuğu yavrusunun dili üzerine bıraktı. Cahit tıpkı bebekliğinde memesini emdiği gibi pamuktaki suyu emiyordu. Bir an sonra birer mavi çizgi gibi görünen gözlerin kapakları aralandı. Annesini gördü ve tanıdı.

"Anne, su!"

O anda Hadiye'nin içindeki sesin sözleri değişiverdi. "Kurtuldu, yavrum kurtuldu" diyordu. Gerçekten başındaki ölüm meleği, yalnız Cahit değil, bütün ev halkına dokunmadan çıkıp gitmişti. Birkaç gün sonra doktor yemek perhizini kaldırdı. Şayan da Meryem de Ayşe Hanım da yataktan kalkmışlardı ama bütün ev halkı halsiz, solgun ve açtılar. Ayşe Hanım yenge bir taraftan, Şayan bir taraftan yemek pişirmeye başladılar.

On gün sonra Hadiye'nin aklına kendisi gibi hamile olan arkadaşı Ulviye'yi sormak geldi. Fakat Şayan'ın verdiği cevap çok acıydı. Hastalığının ilk haftasında karnında oynayan canlı bebeği ile gömülmüştü. Hadiye ağladı, ağladı, ağladı. Kendi bebeği karnında tekmeler atıyordu. Ulviye arkadaşını hiçbir gün aklından çıkaramadı. Bir de korku duymaktaydı. Ateşli, ağır bir hastalık geçirmişti. Ya karnında taşıdığı yavrusuna bir zarar gelmişse?

* * *

Cahit dadısıyla ağır ağır yürüyerek evine dönüyordu. Karası Hazretleri'nin türbesi önünde soluklanmak için biraz durdular. Türbenin onarımını yapan taş yontucuları seyretmeye başladılar. Taş parçaları kırılıp, dört bir yana saçılıyordu. O sırada Cahit'in sağ gözüne bir taş kıymığı kaçtı. Gözünü ovuşturarak eve döndüğünde, sağ gözü tümüyle kan içindeydi. Balıkesir'de göz doktoru olmadığı için aileye bakan dahiliyeci "İstanbul'a götürün" demişti. Hadiye'yi büyük üzüntü içinde bırakan bu göz rahatsızlığı, Cahit'in sağ gözünün bebeği kenarında yara açmıştı.

Cahit babası ile yolculuk yaptığını hatırlıyordu. İstanbul'da havalar soğuktu. Gündüzleri doktor doktor geziyorlar akşam Fatih'teki konağa geliyorlardı. Artık eski konaktan eser kalmamıştı. Münire Hanımefendi'nin odasında soba yanıyor, bütün ev halkı oraya toplaşıyorlardı. Yemek odası dondurucu soğukluktaydı. Cahit'i babası sarıp sarmalıyordu ama İspanyol nezlesi sırasında çekilen kupa dolusu kanlarını geriye alamamıştı. Kansızdı. Rengi sapsarıydı. Üstelik sağ gözü de bantlıydı. İlaçlar, merhemler, banyolar, doktor doktor gezmeler. Geceleri babasıyla birlikte yatıyordu.

Gözündeki kan azalınca yanlarında ilaçlar, Balıkesir'e döndüler. Trenden indiklerinde kar yağıyordu. Her taraf buz kesmişti. Saçaklardan buzlar sarkıyordu. Vehbi Bey'in elinde, içinde ikisinin giysileri bulunan bavul vardı. Boşuna bir kira arabası beklediler. Sonra Vehbi Bey Cahit'i sırtına aldı, bir eliyle sırtındaki yavrusunu tutuyor, öbür elindeyse koca ağır bavulu taşıyordu. İstasyonla evin arası o kadar uzamıştı ki hızlı yürüyemiyordu. Yerler buzla kaplıydı. Ayakları üşümüştü, donmuştu hatta. Cahit babasının sırtında uyumak istiyordu. Babası durmadan sorular soruyor, onun uyumaması için uğraşıyordu. Cahit, insan çok üşüdüğü zamanlarda uyursa, o uykudan bir daha uyanılmayacağını çok sonra öğrendi.

Eve ulaştıklarında kapıyı açan Şayan, Cahit'i kucakladı. Hadiye kocasının elinden bavulu aldı. Yan odanın kestirme

merdivenlerinden yukarı kata çıktılar. Oturma odasının sobası gürül gürül yanıyordu. Odanın içi sıcaktı. Vehbi aydınlık, sıcak odada mutlulukların en büyüğünü duyuyordu. Kaya'cık da kısacık siyah saçları, gelincik çiçeği benzeri kırmızı yanaklarıyla uyanarak yanlarına gelmişti. Vehbi gözleri nemli fakat yüzü gülüyordu. "Bundan ötesi yoktur, mutluluğun daha böylesi yoktur" diyordu.

* * *

Balıkesir yılları tatlı geçiyordu. Bütün aile Balıkesir'deki hayatı benimsemişler ve seviyorlardı. Ayşe Hanım yenge, İstanbul ile Balıkesir arasında mekik dokuyordu. Ailenin bütün ahbapları Ayşe Hanım yengenin açtığı pazarları dört gözle bekliyorlardı. Mukaddes bir yıl sonra Darülmuallimat'ı bitirecekti. Memlekette ilk mektep hocalarına çok ihtiyaç vardı. Mesleğe başladıktan sonra artık annesine tüccarlık yaptırmayacaktı. Ama annesi işini severek yapıyordu. Hadiye de yengesine Balıkesir çarşılarında bulunmayan bebek çamaşırları, fanilalar, külotlar sipariş veriyordu.

Vehbi Bey'in Balıkesir'deki kısa misafirliklerine, gidip gelmelerine katlanmaktan başka çare olmadığından artık şikayet etmiyorlardı. Zaten Kaya dışında, evdekilerin hepsinin uğraşları vardı. Cahit'in gidip gelen hocalarının verdiği derslere bir de resim eklenmişti, karakalem resim öğreniyordu. Hadiye makinenin başında kundaklar, ara bezleri, küçük tülbent zıbınlar, kundak entariler dikiyordu. Geceleri de hem kızlarına hem de doğacak bebeğe pembe ve mavi renkli patikler işliyordu. Bebek kız olursa pembe, oğlan olursa mavileri giyecekti. Mevsim bahara dönüşüyordu.

Hadiye'nin doğumu yakındı. Çocukların odasında kurduğu dikiş köşesinde bir şeyler dikiyordu. Bacaklarını uzatmış, alnında terler birikmişti. Havalar birdenbire baharın ılıklaşan günlerine dönmüştü. Doğum odası olarak Ayşe Hanım yengenin odasını hazırlamışlardı. Ayşe Hanım İstanbul'daydı. Yirmi

günden önce dönmezdi. Odaya badana yapılmıştı. Perdeler yıkanmış, içindeki eşyalar güneşe çıkartılarak havalandırılmış, silinmiş temizlenerek yerleştirilmiş, oda kapısının önüne süblüme ile ıslanan bir havlu konmuştu. Odaya girenler ilkin o beze ayaklarını sileceklerdi. Geceleri rahat uyuyamıyordu. Bazı geceler arkasına yastıklar dayayarak uyumaya çalışıyordu. Gündüzleri ise çalışmaktan yorgun düşüyordu. Dikiş dikerken arkasındaki yastığa yaslanarak uyukluyordu. Cahit annesine dikkatle bakıyordu. İnce bol elbisesinin altındaki karnında kardeşi kıpırdamaktaydı. Hadiye birden kızının sorusu ile gözlerini açtı.

"Anne ben ne zaman gelin olacağım?"

Hadiye'nin uykulu hali açılıverdi. "Bu soru niçin aklına geldi kızım?"

Cahit'in yüzünde değişik bir ifade belirmişti. Düşündüklerinin etkisi ile yüzünde alışılmamış biçimde bir gülümseme vardı.

"Cevap vermiyorsunuz anneciğim. Ben ne zaman gelin olacağım?"

Annesinden çıkacak cevabı bekleyemeyen bir telaş içindeydi sanki.

"Beklemekten usandım anneciğim."

Hadiye büsbütün şaşırmıştı. Kızı nelere merak sarmıştı.

"Yani gelin olmayı beklemekten mi?"

"Hayır ama saklamaktan yoruldum da!"

Hadiye'nin telaşı meraka dönüştü.

"Neyi saklamaktan kızım? Söyle lütfen. Beni meraklandırma rica ederim."

Cahit gerçekten rahatsız, sıkılmış bıkkın bir haldeydi.

"Söyle yavrucuğum. Söyle de rahatla. Çünkü daha mini mini bir kız çocuğusun. Gelin olmana yıllar var. Niçin veya kime veya kimlere ne konusunda söz vermiştin yavrum?"

"Fatma Hanım teyzem, Mehdiye teyzem, Semiha ablama, Ayşe Hanım yengeme söz vermiştim."

"Ama artık büyüdün Cahitciğim. Seninle iyi arkadaşız. İnsan annesiyle bu kadar iyi anlaşabiliyorsa gelin olma senelerini

beklemeye ne gerek var ki? Söyleyip rahatla ben de meraktan kurtulayım güzelim."

Annesinin sesinde öyle bir yalvarış vardı ki Cahit'in içinde bir yerler parçalanmış, acımaya başlamıştı sanki. Söyleyecekti hem de hepsini birer birer. Söze başladı:

"Anneciğim hani bir kere Ayşe Hanım yengemle beni Kanlıca'ya Sıtkı Bey dayıların yalısına göndermiştiniz ya..."

Hadiye bağırmamak için kendini zor tuttu. Yoksa, yoksa orada kızının başına bir felaket mi gelmişti. Gülümsemeye, tatlı tatlı sormaya çalışıyordu. Fakat sormadı, "Evet" diyebildi.

"İşte o zaman ben keçilerin ahırı yanındaki kapıdan denize düşmüştüm."

O zaman artık Hadiye kendisini tutamayarak bağırmaya başlamıştı.

"Nasıl, nasıl? Niçin seni oraya bıraktılar?"

"Ben Füsunsaz ablanın yanındaydım. Keçileri sağıyordu. Sonra işini bitirince ahırı süpürdü. Keçilerin pisliklerini denize atmak için kapıyı açtı. Dalgacıklar o basamağa gidip geliyorlardı. İşte bir zaman kendimi birdenbire o yeşil derinliklerin içinde buldum. Boğulmaktan son anda kurtarıldım. Üzerimdeki ıslak elbiseleri çıkartıp, Füsunsaz'ın donlarını, entarilerini giydirirlerken hepsi bir ağızdan 'Ah Hadiye Hanım'a ne cevap veririz' diye ağlayıp bağırıyorlardı. Sonra bana 'Bu olayı gelin olana kadar annene söylememelisin. Duyarsa bir daha kimselerle seni hiçbir yere göndermez. Gönderse bile hep başına bir iş gelecek diye korkar ve üzülür. Bunun için en doğrusu gelin oluncaya kadar söylemeyeceğine bize söz ver' dediler."

Cahit bunları söylerken annesi taş kesilmiş durmaktaydı. Fakat gözlerinden öyle çok yaş akıyordu ki, Cahit annesine atılmak istedi. Karnından göğsüne ulaşamayacağını kestirince yanına giderek boynuna sarıldı. Sonra gözyaşlarını silerek onu avutmaya çalıştı.

"Ağlamayınız anneciğim. İşte kızınız karşısınızda sapsağlam duruyor. Gelin olmayı hiç düşünmeyeceğim artık. Öyle rahatladım öyle rahatladım ki. Her düşündüğümde anneciğim-

den gizli bir sır büyüyor kabarıyor, öylesine kocaman oluyordu ki. "

Koştu testiden bir bardak su doldurarak annesine uzattı. Hadiye suyu içti, gözyaşlarını silen kızına yeniden sarıldı. Öptü kokladı. Sanki kaybettiği kıymetli bir bebeğini yeniden bulmuştu. O gece Cahit'in erkenden uykusu geldi. Büyük yükünden kurtulmanın rahatlığı içinde uyuyuverdi.

Gecenin bir vaktinde bir konuşmalar ve telaşlı seslerle uyandı. Ortalığı dinledi. Az sonra ses seda kesilmişti. Yeniden uykuya dalmak üzereydi. Başka bir ses duydu. Birden irkildi. Bu evlerinde hiç duymadıkları bir sesti. Ağlayan bir bebeğin sesiydi. Bir an şaşırdı. Düşünemedi. Aklı almadı. Sonra bağırdı:

"Kardeşim doğdu, kardeşim doğdu."

Yatağından fırladı, uzun geceliğinin etekleri ayaklarına dolana dolana, merdivenlerden çifter çifter atlaya atlaya, aşağı kata indi. Ayşe Hanım yengenin oda kapısı aralığından, idare lambası yanan merdivenlere kadar bir ışık uzanıyordu. Ayaklarının ucuna basa basa aralık kapıya yaklaştı. Annesi yer yatağında, kolları arasındaki yarı kundaklı bir bebeği sol eliyle göğsüne bastırmıştı. Sağ elinde henüz yakılmamış bir sigara tutuyordu. Cahit kapıyı birazcık araladı başını uzatmağa çalıştı. Annesi onu görünce solgun yüzü ışıklandı, "Gel Cahitçiğim gel. Bak Balıkesir efesi bir güzel erkek kardeşin dünyaya geldi. Gel kardeşini öp. Cahit kapı aralığından top hızıyla içeri daldı. Annesine koştu. İlk önce onu öptü. Sonra yeni doğmuş kardeşine gözleri sevgiyle dolarak baktı.

"Beni sevdi galiba. Adı Aydın mı?"

"Evet, Aydın. Elbet seni sevecek. Her bebeğin senin kadar tatlı ablası mı var ki?"

Kaya artık oyuncaklarını bırakmıştı. Cahit ise derslerini bile çalışamaz olmuştu. Akılları fikirleri Aydın bebekteydi. Her dakika onunla beraber olmak istiyorlardı. İçinde ceviz yaprakları yüzen banyosunda gürbüz, sağlıklı ve güzel bebek yıkanırken, bir yanda Cahit öbür yanda Kaya, elleri suyun içinde onu sevmeye doyamıyorlardı. Onu ilk kez banyo içinde gördükle-

rinde, iki kız kardeş ilk önce bebeğin pipisine sonra birbirlerinin gözlerinin içine bakmışlardı. Hadiye onların sormalarına fırsat vermeden anlatmıştı.

"Erkek çocukların çiş muslukları dışarıda, kızlarınsa kapalı yerdedir."

Cahit ile Kaya'ya annelerinin bu anlatımı yeterli gelmiş, merakları bitmişti. İkisi de ilk yalnız kaldıklarında kendi musluklarının içeride gizli olduğunu birbirlerine söylemişler ve bir daha bu konuyu akıllarına bile getirmemişlerdi. Evin içinde bu neşe ve sevinç sürerken Vehbi Bey çıkagelmişti. Cemil amcanın hanımı Hatice Hanım, evde konuktu. Oğlunu ilk kez onun kucağında gördü. Hatice Hanım Aydın'ı zıplatıyor, bir yandan da Diyarbakır şivesiyle bir tekerleme söylüyordu:

"Hop gelem hop hop gelem,
Kızlara laf at gelem gülüm,
Hop gelem hop gelem
Kızlara laf at gülüm
Her güzelden tatlı gülüm"

Aydın'ı Vehbi'nin kucağına verdiler. Vehbi karısını alnından öptü:

"Annelik hediyesi."

Bir oğlu olduğu için çok sevinçliydi. Akşam yemeğinden kızlar yatağa girince, Hadiye Aydın'ı emzirerek yatırmıştı. O zaman kocasının gözleri içine binbir sorguyla bakmıştı.

Şayan kahvelerini getirdiğinde onları koyu bir konuşmanın içinde buldu. Kapıdan girerken kulağına çarpan kelimelerden hiçbir şey anlayamamıştı.

"Evet, Meclis-i Mebusan basıldı. Birçoklarımız tutuklandı. Malta'ya sürülenler içinde Süleyman Numan Paşa da var. Meclis-i Mebusan kapatıldı..."

Şayan kahveleri verirken Vehbi susmuştu. Şayan dışarı çıktı onlar konuşmalarını sürdürdüler. Hadiye soruyor, Vehbi anlatıyordu:

"Evet sevgili Hadişim. Bana kimse dokunmadı. Masalardaki evrakımı, kâğıtlarımı bile almadan çıktım. Bana da sanıyo-

rum ki Anadolu yolu açılacak. Ankara'ya gitmeliyim. Fikir, siyaset ve ideal arkadaşlarım Ankara'ya yollandılar. "

"Bizleri düşünme. Burada düzenimizi kurduk Vehbiciğim. Sen hayatının yolunu çizmelisin. Ankara'ya buradan mı yoksa İstanbul'dan mı gideceksin?"

"Herhalde İstanbul'dan. Orada arkadaşlarımla birkaç toplantı yapıp konuşup karar almalıyız. Sizleri sık sık arayacağım. O mektuplarımı gönderdiğim kişiyle yine benden haberler alırsınız. Şimdi para meselelerimizi konuşalım. Meclis-i Mebusan'ın kapatılacağı lakırdıları henüz fısıldanmaya başladığında, bazı işini bilir arkadaşlar önayak olmuşlardı. Son aylığımızı da alabildik. Benim bir miktar tasarruf ettiğim param var. Bu son aylığımı size bırakacağım."

Hadiye gülümsüyordu. Bu gülümsemede birazcık da gurur payı vardı.

"Bizim de paramız var. Burası o kadar ucuz bir şehir ki sonra karınız Hadiye hanım da artık o ilk tanıdığınız beceriksiz..."

Vehbi onun sözünü kesti, "Estağfurullah, o nasıl söz Hadişim."

Hadiye gülümsemeyi sürdürüyordu. "Evet beceriksiz kız değil artık. Bir kere buğday, un çuvallarıyla dolu kilerimiz var. Bu kilerde fasulye, nohut, mercimek, bezelye, patates, mısır ve kurutulmuş sebzelerden patlıcan, bamya, hazırlanmış kış yiyeceklerinden tarhana, Rumeli eriştesi, yoğurtlar, çorbalık hatta susamımız bile var. Turşularımız, reçellerimiz ve henüz daha bitmeyen kavunlarımız bile mevcut."

Vehbi eğilerek karısının ellerini avuçlarının içine alıp öptü.

"Var ol sevgilim. Sağ ol karıcığım. Bana nasıl destek olduğunu biliyor musun?"

"Daha sayayım mı? Sütümüz, yağımız, peynirimiz hepsi. Zeytinyağımız ise hâlâ tavandan akıyor."

Vehbi keyfinden gülmeye başlamıştı. Gelirken yüreğine eziklik veren üzüntüleri, endişeleri beraberliklerinin sıcağında erimişti. Hadiye'yi evinin düzenini kurmuş görmekle de yüreği rahatlamıştı. Bu rahatlığın ne kadar süreceğini bilmek mümkün

değildi. O gecenin sabahında Vehbi Bey geldiği gibi sessizce evinden ayrıldı.

Aydın altı aylıktı. Vehbi Bey henüz İstanbul'daydı. Hadiye, Cemil amca kanalıyla kocasının mektuplarını alıyordu. Cevaplarını ise postayla gönderiyordu. Aralarında bir çeşit şifreli yazışma oluşturmuşlardı. Açıktan açığa söyleyemeyecekleri havadisleri birbirlerine böylelikle ulaştırıyorlardı. Balıkesir'deki hayat daha önceki senelere benziyordu. Tarlalar ekiliyordu. İneklerine ilave olarak bahçeye bir kümes yaptırmışlardı. Yumurta ihtiyaçlarını böylece temin ediyorlardı. Evdeki yardımcı kız Meryem diğer Ermenilerle birlikte Balıkesir'den ayrılmıştı. Hadiye onun memleket dışına mı yoksa yurdun başka bir yöresine mi gittiğini bilmiyordu. Eve bir başka Balıkesirli kadıncağızı yardımcı olarak almışlardı.

Böyle sakin bir ortamdaki hayatın bir sabah birdenbire değişebileceğini hiçbiri düşünmüyordu. Postacı kapıyı çaldı, İstanbul'dan Merzuka imzalı bir telgraf geldi.

Fatih Yangını

İstanbul'dan gelen telgraf çok kısaydı:

"Konak yandı, geliniz."

Telgraf Hadiye'nin teyzesi Münire Hanımefendi'nin manevi kızı Merzuka Hanım'dan geliyordu.

Bunu hemen ikinci bir telgraf izledi:

"Teyzeniz ağır hasta, acele geliniz."

Apar topar hazırlandılar. Denkler yapıldı. Cahit'le Kaya da sevgili öteberilerini, kıymetli bebeklerini denklere yerleştirdiler. Hadiye Hanım iki kızı, kucağındaki Aydın ve Şayan'la birlikte İstanbul'a hareket etti.

Artık çocukların üstlerinde Baker'dan alınma şık elbiseler, ayaklarında tek atkılı rugan siyah iskarpinler yoktu. Balıkesir çarşısından satın alınmış, yine tek atkılı fakat öyle yumuşacık olmayan pabuçlar giymekteydiler. Birer taşra çocuğu havası içindeydiler.

Cahit yola çıktıklarında belli belirsiz bir endişeyle annesine sordu:

"Yine göğsümüze kocaman iğneler batıracaklar mı acaba?"

Üç yıl önce Balıkesir'e gelirken Bandırma'da göğüslerinden yapılan kolera aşılarını hatırlıyordu. O gün her ne kadar cesaretlerini toplayıp göğüslerini açmışlarsa da, o büyük iğnenin acısı unutulacak gibi değildi...

* * *

Vehbi Bey onları rıhtımda karşıladı. Hadiye, Cahit ve Vehbi Bey bir fayton arabaya bindiler. Şayan, kucağında bebek ve yanında Kaya'yla beraber bir başka arabadaydı. Rıhtımın önünden ayrılmışlardı. Arabanın lastikli tekerlekleri ses vermiyor, sadece atların nal sesleri yankılanıyordu çevrede. Hepsi yerinde yeller esen Enis Paşa Konağı'nı düşünüyorlardı.

Arabalar, Saraçhanebaşı'ndaki Bozdoğan Kemerleri'nin hemen yakınında, kalan son yanmamış evin önünde durdu. Kapı çalındı. İçeriden gelen telaşlı ayak sesleri, koşuşturmalardan sonra kapı ardına dek açıldı.

Merzuka Hanım, "Ah, Hadiye ablacığım" diye haykırarak Hadiye'nin göğsüne atıldı. Merzuka Hanım'ın gerisinde sarışın bir erkek çocuğu olan Enis'le, Kaya yaşlarında, siyah saçlı Münire sessizce duruyorlardı. Kısa bir bakışmadan sonra çocuklar birbirlerine yaklaştılar. Fısıltı halindeki bir sesle Kaya ile Cahit'e havadisi verdiler:

"Cici annem çok hasta. Artık günde bir kerecik odasına çağırılıyoruz, bir daha sokmuyorlar."

Bunu söyleyen Münire'ydi. Enis de gerisini tamamladı:

"Konak yandı, her şeylerimiz de yandı. Artık bizim hiçbir şeyimiz kalmadı. Elbiselerimiz, çamaşırlarımız bile yok. Oyuncaklarımızdan bir tek bu bilyem var. O da sırtımdaki ceketimin cebinde kalmış."

Dört çocuk konuşurlarken arabacılar yollanmış, konak halkıyla yeni gelenler sarmaş dolaş olmuş, bir yandan da hıçkırıklarla ağlaşıyorlardı. Münire Hanımefendi'nin yüzü çocuk kadar küçülmüştü. Gözleri büyük, derin ve karanlıktı. Bu iri gözlerde, kendi derdinden çok evini, ocağını yitirmenin kederi ve çaresizlik okunuyordu. Münire Hanımefendi dert yanmayı onuruna yediremeyen, şikayet etmeden katlanabilme yüceliğine ulaşmış soylu bir kadındı. Ağır hastaydı. Ancak, ölümün Allah'ın emri olduğuna inanırdı, ondan gelen her şeye boyun eğmekten başka çare bulunmayacağı gerçeğiyle barışıktı. Ama bu küçücük kalmış hasta kadının omuzlarına çöken geçim sıkıntısı, yüreğindeki sorumluluk onu eziyordu. Konak halkından Kevser, çocukları Enis ve Münire; kahvecibaşı Kamer Kalfa,

Merzuka, Hanende Ayşe Hanım, Hasene Kalfa ve daha bir çok emektarının maddi ve manevi ağırlıkları... Bu insanlar yiyecek, içecek, ısınacak ve barınacaklardı.

Şimdi Saraçhanebaşı'ndaki üç katlı evin boş odalarındaydılar. Hepsi Enis Paşa Konağı'nın insanı, birer emektarıydı. Ama hiçbiri kapının dışındaki hayatı bilmiyordu. Onlar, konaktaki görkemli hayatın düzgün bir şekilde devam etmesi için çalışmışlardı. Her ihtiyaçları da konağın paşasıyla hanımefendisi tarafından düşünülmüş, temin edilmişti.

Paşa'nın ölümünden sonra bir süre daha tempo değiştirilmemişti. Konak halkından hiç kimse bu değirmeninin suyunun nereden geldiğini düşünmemişti bile. Münire Hanımefendi'nin gelirleri birbiri ardınca kesilince, bazı aylar Kamer Kalfa, bazı aylar İkbal Kalfa çarşaflarına bürünüp, yüzlerini kalın peçelerle örterek Fatih'teki Küçük Otlukçu yokuşunu yorgun adımlarla tırmanıyor, Sandalbedesteni'nin yolunu tutuyorlardı. Ellerinde ya antika bir gümüş veya altın leğen ya da ibrik bohçalanmış olurdu. Sonra o götürdükleri antika parçaların gerçek değerinin yarısını bile karşılamayacak paralarla konağa geri dönerlerdi.

Fatih yangını Enis Paşa Konağı'nı yalayıp yuttuğunda yine de bir ümidi vardı Münire Hanımefendi'nin. En kıymetli halıları kurtarmışlar, beraberlerinde Saraçhane'deki eve taşımışlardı. Diğer kıymetli eşyaların da tümü kurtarılarak konağın altındaki yangın mahzenlerine yerleştirilmişti. Bunlar arasında konağın çok nadide gümüşleri, Bohemya saksonyaları, Bohemya kristalleri, gümüş çatal bıçak takımları; Alman ve Fransız porselenleri ile her biri ayrı birer kıymet olan mobilyaları vardı. Soylu ve görgülü bir geçmişin bütün bu birikimleri, yangın esnasında konağın altındaki yangın mahzenine indirilmiş ve beş katın ayrı ayrı demir kapıları sıkı sıkıya örtülmüştü. Herkes yangına çok üzülmüş, ancak mal canın yongasıdır diye sevinmişti. Yangından on beş gün sonra evin kalıntıları arasına girilip, için için sıcağını koruyan ilk demir kapağın üstü temizlenecekti. Ondan sonra mahzenin ilk önce birinci katına inilip orası boşaltılacak, sonra da sırasıyla diğer katlar...

Münire Hanımefendi ve konak halkı yangın felaketinden sonra mahzenlerden çıkacak eşyalarının umuduyla kendilerini avutuyorlardı.

Ancak kapaklar açıldığı gün, Hayri'nin kendisine getirdiği haber Münire Hanımefendi'nin bu son umudunu da yerle bir ediverdi: Konağın eşyaları mahzene yerleştirilirken, ucu tutuşmuş bir yorgan da eşyalarla birlikte bu mahzenlere kapatılmıştı. Mahzendeki bütün eşyalar yorganın ucundaki ateşle tutuşarak günlerce için için yanmıştı. Gümüşler erimiş, birçok şey kırılmış, diğerleri kül olmuşlardı.

Münire Hanımefendi'nin son ümitleri böylece kaybolmuştu.

Şimdi Saraçhanebaşı'nda, üç katlı boş bir ahşap evin kocaman boş bir odasında, evin tek mobilyası olan pirinç yatağında yatıyordu. Üzüntüsü ve çaresizlik sonucu kanser onu bir anda hakimiyeti altına almıştı. Bir göğsünü kaybetmişti. Hadiye, yüzünde avutucu bir gülümsemeyle, eskiden göğsünün bulunduğu o kanlı çukura pansuman yapıyordu. İçi teyzesi için parça parçaydı, yanıyordu teyzesine.

Münire Hanımefendi muhteşem bir dirençle ıstırabını kimselere belli etmiyordu. Sadece, "Hadiye evlatcığım şu menhus iğneyi yapar mısın?" dediğinde, morfinin tesirinin azaldığı, sancının başladığı anlaşılıyordu.

İstanbul İşgal Altında

Gelip geçen günler hep keder ve acı yüklüydü. Hadiye için hayatının en zor dönemleriydi. Birdenbire aşılması büyük güçlüklerin içine düşüvermişti. Fatih yangını yaşamının en büyük felaketlerinden biriydi. Hastalanıp yatağa düşen teyzesinin son günlerini yaşadığını, eve gelen doktorun söylemesine gerek yoktu. Hadiye de ölümün yakın olduğunu görüyordu. Teyzesi ağır dozda verilen morfinlerin etkisiyle yarı uykudaydı. Ayılır gibi olduğunda sancılar başlıyordu.

Evin içi kalabalıktı. Konak emektarlarının tümü Saraçhane'deki evdeydiler. Hasene Kalfa, sevgili hanımefendisinin başucundan hiç ayrılmıyordu. Kamer Kalfa, Gülfer Kalfa, Zeynep de oradaydı. Kevser, çocukları Enis ve Münire ile ailenin dostu Dürdane Hanım da Saraçhane'deydi.

Hadiye, Vehbi Bey, Şayan, Cahit, Kaya ve Aydın ailenin en yakınlarıydı. Yalova'da askerliğini yapan Alaattin, izin alıp gelmiş, Hadiye'nin en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün işlerine yardım ediyordu. Ayşe Hanım yenge de kızıyla beraber Hadiyeciğinin yardımına koşmuştu. Bütün bu kalabalık doyurulacak, yatırılacaktı. Rahatları temin edilecekti. Nasıl ve hangi parayla?

Vehbi Bey artık işsizdi. Ellerindeki azıcık parayı harcasalar bile yetmeyecekti. Bütün İstanbul, Düvel-i Muazzama tarafından işgal edilmişti. Öte yandan Bolşevikliğin yayılıp Çar ve ailesinin kurşuna dizilmesinden sonra, İstanbul'a akın akın Be-

yaz Ruslar geliyordu. Bolşeviklerin, Çar ve ailesini ortadan kaldırmasından sonra zengin asiller Fransa ve İsviçre'ye kaçmışlardı. Daha parasız olanlar ise sınırdan Türkiye'yi sığınıyorlardı.

Sokaklarda birbirinden güzel Rus asilzadesi kadınlar çiçek satmaya uğraşıyor, erkekler üstlerindeki saray mensuplarına özgü elbiseleri ve askeri üniformalarıyla kibrit, sigara satıcılığı yapıyorlardı. Sokaklar Rus dilberleriyle doluydu. Bunların bir kısmı İstanbul'un zengin çapkınlarının ağına düşüveriyorlardı. Çoğu, Rusya'dan kaçmalarını sağlayan kimseler tarafından soyulmuşlardı. İstanbul'un artık tadı kalmamıştı. Kendilerini dünyanın sahibi sanan İngilizler başta, Fransızlar, İtalyanlar sokakları doldurmuşlardı. Burunları kaf dağındaki bu adamlara rastlamaktan bütün İstanbullular korkuyordu. Rusların İstanbul'a akını ile mücevher fiyatlarında müthiş bir düşüş başlamıştı. Ruslar kaçırabildikleri neleri varsa hatta altın dişlerini bile söküp satıyorlardı.

* * *

Teyzesinin ölümünden birkaç dakika önceydi. Münire Hanımefendi, odadakilerin hepsine eliyle çıkmalarını işaret edip Hadiye'ye, "Sen kal" demişti. Odanın kapısını kilitleyen Hadiye, şaşkın ve kederli onun emirlerini yerine getiriyordu. Yanına gelmesini işaret etmişti teyzesi. Sesi de uzaklardaymış gibi yavaş çıkmıştı.

"Şu yüklüğü aç Hadiye. Oradan mücevher sandığını getir."

Hadiye, minyatür sandık biçimindeki mücevher kutusunu dolaptan çıkartarak teyzesinin yanına yaklaştı.

"Aç kapağını."

Hadiye kapağını açamadı. Teyzesi sağ elini zorlukla yastığın altına sokarak bir kese çıkardı. Bu keseyi görünce Hadiye'nin boğazını bir yumruk tıkandı. Merhum amcasının mavi ipek satenden, ağzı beyaz ipek kordonla büzülmüş aylık keselerinden biriydi bu.

"Anahtar içindedir. Biraz da paramız var içinde. Son para-

mız, 20 altın kadardı. Cenazeme yeter sanırım."

Hadiye'nin boğazındaki yumru konuşmasını engelledi. Sadece ağzından boğuk bir ses çıkarttı.

"Ama teyzeciğim."

"Sus, sakın ağlama. Ölüm hak, miras helaldir. Aç şu sandığı."

Anahtarı uzatıyordu. Hadiye kilidi açtı, kapağını kaldırdı.

"Lütfen biraz çabuk evlatcığım."

Kapağı kaldırdı.

"Bazı bölümlerdeki boşluklar için beni bağışla kızım. Sonra yerine koymayı düşünerek gerektikçe satmıştım. Şimdi bu mücevherlerin hepsi senindir yavrum. Vakıa borçlarım vardır. Kavalalı Mehmet Efendilere halılarımı rehin yatırarak borç almıştım. Hastalığım hesapta yoktu. Ödeyemedim. Fakat borçlarımı, halılarla kapayabilirsin. Bu mücevherlerimin hepsini senin için saklamıştım. Sen dünyada tek evladımsın. Paşam da, ben de seni hep öz evlat gibi gördük. Sen de ananın babanın sevgilerinden çalarak bize verdin sevgini. Berhudar ol kızım. Teyzene hakkını helal et."

Hadiye taş kesilmiş gibi duruyor, gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Kutuyu kapatarak iskemlenin üstüne bıraktı. Teyzesinin sağ elini tutup öptü, öptü. Alnına, yanaklarına sürdü.

"Şimdi sen önce mücevher sandığını kilitle. Anahtarını Paşa'nın aylık kesesine, son aylığından artırdığım birkaç liranın yanına koy. Sonra koynuna sok."

Hadiye, teyzesinin dediklerini yaparken artık gözyaşları yüreğine akıyordu. Teyzesinin o küçülmüş, yumuşacık, hâlâ emir verirken kullandığı tonda söylediklerini yerine getirdi. Odadan çıkarken hıçkırıklarının boğazından taşmasına engel olamıyordu. Fakat biliyordu ki sevgili teyzesi derin uykuya dalmış, artık hiç duymayacaktı.

Teyzesinin nedense sandık dediği kutuya bakmaktaydı. Kısa bir süre önce bir hazine kıymetinde mücevherlerin barındığı kutu, artık boştu. Teyzesi, "Halılarımla ödeyebilirsin" dediği zaman da, onlarla Kavalalı Mehmet Efendi'den alınan borçları kapatamayacağını biliyordu. Ancak susmuş, hiçbir şey söyle-

memişti. Neden söyleseydi ki, onun gönül rahatlığı ile yatmasını istiyordu.

Vehbi Bey Alaattin ve Hadiye, Münire Hanımefendi'nin ölümünden sonra Merzuka'yı da aralarına alarak hesaba oturmuşlardı. Vehbi Bey, Dikran Efendi'yle birlikte Sandal Bedesteni'ne giderek bütün mücevherlere kıymet biçtirmişti.

Mücevherlerin hepsi Sandal Bedesteni'nde haraç mezat satılmıştı. Bu mezatlara danışıklı dövüşle gelen kuyumcular ve mücevher işiyle uğraşanlar, mücevherleri biçilen fiyatlardan çok daha aşağılara kapatmışlardı.

Böylece teyzesinin bütün borçları son kuruşuna kadar ödenmişti. Hatta yaşlı kalfalara da birer parça para verilerek gönülleri hoşnut edilmişti. Hadiye de, Vehbi Bey de bu güç işin sonunu getirince rahatlamışlardı. Hadiye artık her aklına geldikçe bol bol ağlayabiliyordu. Fakat insan çok sevdiği birini kaybedince, hayat o noktada duraklamıyordu ki. Hem de hiç durmadan yeniliklere, değişikliklere gebe olarak sürüyordu.

Saraçhane'deki evden ayrılmadan birkaç gün önceydi. Cahit sokak kapısının çalındığını duydu. Adetiydi, kapıyı açmadan önce sordu:

"Kim o?"

"Ben Hayri. Hadiye Hanım'ın teyzesinin oğlu Hayri. Askerdim. İngilizlere esir düşmüştüm."

Cahit çığlığı bastı.

"Hayri Bey dayı, Hayri Bey dayım geldi. Anne, baba, Hayri Bey dayım geldi."

Kapıyı açtı, karşısında Hayri Bey dayısına hiç benzemeyen birisi vardı. Yüzünün derisi buruşmuş , elmacık kemikleri çıkmıştı.

"Sen beni tanıyamadın ama ben seni tanıdım Cahitciğim. Ne kadar büyümüş benim sevgili Cahitim."

Çömelerek kollarını açmıştı. Cahit, içi sevinç dolu bu sıska adamın kollarına atılmıştı. Bir yandan da sordu:

"Size ne yaptılar böyle Hayri Bey dayıcığım."

Hayri Bey, Cahit kucağında içeri girdiğinde Hadiye ablası

ile karşı karşıya geldi. İkisi de ağlamaya başlamışlardı. Hayri, ablasına sarıldı.

"Şükür görüştüren Allah'a. "

"Şükür olsun Allah'a. Hepinizi iyi bulduğuma ne kadar sevinçliyim bilseniz."

"Ama cici annemi kaybettik Hayri Bey dayıcığım."

Hadiye birden söylemeyecekti ama, "Cahit'ten duyduğu da iyi oldu" diye düşündü.

"Başımız sağ olsun ablacığım."

"Evet Hayriciğim, hem memleketimiz büyük felaket içinde, hem de ailemiz perişan oldu."

Hayri yüzünde mahzun bir gülümsemeyle baktı Hadiye ablasına.

"Benim çektiklerimi bilseniz. Bizi tümüyle işkence içinde yaşattılar. Öldürmediler ama kendi kendimizi öldürmemizi bekleyerek, sefaletin en yoğunu ile karşı karşıya bıraktılar. Ama ölmedik işte. "

Az sonra bütün ev halkı çevrelerine toplanmıştı. Bakıyorlardı; Münire Hanımefendi'nin kız kardeşi Naile Hanım'ın kıymetli çocuğunun bu hale nasıl düştüğüne şaşıyor ve inanamıyorlardı. Hayri'nin sırtında bej rengi, kirden kayış olmuş bir pantolonla, kısa kollu bir gömlek vardı. İçinde çamaşırı yoktu. Göğsü bağrı açıktı. Bir ara ayak ayak üstüne attı. Sonra gülmeye başladı.

"Bu ayağımdaki postalların tabanı, altı aydan beri yok. Üstlerini koruyabilmek için altından sicimle bağlıyordum."

Ayağını kaldırıp gösterdi. Odada bulunanların hepsi kendi üzüntülerini, yangın acısını, ölüm felaketini unuttular. Hadiye, Şayan'ın gözleri içine baktı. Gözleriyle konuştular. Şayan Hayri'nin başına dikildi.

"Su ısıtacağım. Beyimizin pijamalarından birini getireceğim. Siz şöyle bir rahatlayın Hayri Beyciğim."

"Hay Allah razı olsun Şayancığım."

Beraberce çıktılar. Yarım saat sonra, paçaları kısa, kol ağızları bileklerinin yukarısında, mavi renkli pijamalarıyla bir başka Hayri'yi gördüler. Yüzü gözü meydana çıkmıştı. Şayan bir elinde tepsiyle girdiğinde Hayri gözyaşlarını tutamadı.

"Bir aydır keskin güneş altında, aç susuz yürüyorduk. Susuzluk açlıktan beter. Her milletten bütün esirler kendi dillerinde 'su, su' diye inliyorlardı. Nihayet bir su bulabilmiştik. Üstü yeşil bir tabaka kaplı, küçük bir su birikintisiydi. Etrafta sivrisinekler uçuşuyordu. Hemen karşısında davul gibi şişerek gerilmiş bir at leşi yatıyordu. Hepimiz birden kendimizi suyun başına attık, ellerimizle yeşil yosunları iterek suyu içmeye başladık. Hem de doya doya. Bir yanımda at leşi, öbür yanımda leş gibi yarı ölü, pis insanlar."

Odada çıt çıkmıyordu. Hayri oturduğu minderden kalkıp masaya gitti, ilk önce ekmeği öpüp başına koydu. Ağlayamıyordu ama gözlerinden yaşlar akıyordu.

"Acaba yiyebilecek miyim? Sanmıyorum. Midemin zarları birbirine yapışmıştır."

"Hayri Bey, bir bardak süt de var. Ondan birkaç yudum alınız."

Hayri Bey, Şayan'ı dinledi, birkaç yudum süt içti.

"Hay Allah senden razı olsun Şayancığım. Hiç ses çıkmadı midemden. Galiba sevindi garibim."

Az sonra bahçenin ağaçları arasına gerilen ipte Hayri'nin bej rengi esaret elbiseleri asılmıştı. Böylece Hayri de, Vehbi Bey ailesine katılmış oldu. Ne gidecek bir konağı, ne cebinde beş kuruş parası, ne de çalışacak gücü vardı. Hayriye, teyzesinin oğluna şefkatle bakıyordu.

"Kurtuldun. Karışık, zor günler de yaşıyor olsak da vatanına döndün ve seni çok seven ailene kavuştun. Bizler çok sevinçliyiz. Teyzeciğime, Selanik'e hemen bir telgraf çekeyim. Müjdeyi vereyim. O seni kaybettiğini sanıyor, dualar, yasinler okutuyordu."

Konağın yıllar yılı misafiri olan İsmail Efendi ile karısı, saz alemlerinin davudi sesli hanendesi Ayşe Hanım, artık memleketlerindeki evlerine dönmüşlerdi. Hadiye, Merzuka'nın onlarla gitme isteğine karşı koyarak bırakmamıştı. Teyzesinin manevi kızıydı. O da son sene içinde İdris Zeki Bey adlı bir tüccarla nişanlanmıştı. Nişanlısı Anadolu'daki ticareti ile meşguldu. Bir süre sonra karısını alıp gidecekti.

Hadiye'nin kadrosu böylece küçülmüştü. Mukaddes haftada bir gece gelecekti. Ayşe Hanım yenge, kızı okulunu bitirip muallime oluncaya kadar Hadiye ile kalacaktı. Alaattin askerliğini bitirmiş, İaşe Nazırlığı'nda küçük bir memuriyete girmişti.

Balıkesir'den gelen haberler iç karartıyordu. Güzelim Balıkesir de düşman işgali altına girmiş, kentin sakin yaşamı altüst olmuştu. Artık ne Hükümet Caddesi'ndeki evlerine, ne de tarlarına geri dönebilirlerdi. Çöken bir imparatorluğun kalıntıları altında kalmışlar, oradan oraya savruluyorlardı.

Şimdi artık Hadiye, küçük ailesiyle Küçükayasofya'da tuttukları eve taşınmaya hazırlanıyordu. Cahit ile Kaya'yı, ön kapısı Nuruosmaniye Caddesi'nde bulunan, Bezm-i Alem İnas Valide Sultaniyesi mektebine kaydettirmişlerdi. Yavaş yavaş taşınma hazırlıkları yapıyorlardı.

Bir gece Hadiye Aydın'ı emzirirken, aşağı kattan sesler işitti. Ev henüz öyle kalabalıktı ki, içlerinden birisinin gürültüyü yaptığını düşünerek çocuğunu emzirmeyi sürdürdü. Sabah erkenden bağrışmalar, feryatlarla uyandı. Yerinden fırlayacaktı, Şayan selamsız sabahsız odalarına daldı.

"Küçük hanım. Uyanınız, uyanınız. Felaket, soyulmuşuz!"

Hadiye geceleri sık sık uyandığından uykusuzdu. Şayan'ın sözlerinden bir şey anlayamadı.

"Küçük hanımcığım. Bu gece eve hırsız girmiş, bütün ev halkının giyeceklerini, bizim bütün sandık eşyalarımızı çalmışlar."

O sırada evin içindekilerin tümü yüzleri sapsarı, gözleri yaş içinde, odaya doluştular. Vehbi de onların arasındaydı.

"Mutfağın kapısını sökerek merdiven gibi kullanmışlar ve öylece ikinci kata çıkmışlar. Sanırım Alaattin'i kloroform ile bayıltmışlar. Çünkü hâlâ derin uykuda."

"Derin uykuda mı? "

Yerinden fırladı. Aşağıya koştu. Alaattin tek açık pencerenin önünde yüzü sapsarı, ölü benzeri yatmaktaydı. Masajlar ve sarsmalardan sonra Alaattin kendisine geldi. Ne olduğunu anlayamamıştı. Yanına döndü, günlük elbiseleri yoktu. Vehbi'nin

elbiseleri de çalınmıştı. Hadiye kocasına bakınca sinirden gülmeye başladı. Vehbi'nin sırtında Meclis-i Mebusan'da giydiği jaketatayı vardı. Alaattin'in ise bir tek elbisesi bile yoktu. Pijamalarıyla kalmıştı. Kadınların çarşafları, iskarpinleri, neleri varsa hepsi gitmişti. Alaattin ağlamaklaydı.

"Şimdi nasıl işe gideceğim" diye sızlanırken Cahit'in sesi duyuldu.

Gecelik entarisiyleydi. Ayakları çıplaktı fakat öylesine heyecanlanmıştı ki üşümüş bir hali yoktu.

"Amcacığım üzülmeyiniz. Dün çocuklarla oynarken ben sizin ihtiyat zabiti elbiselerinizi giymiştim. Onları bizim odamızda bırakmıştım. Şimdi getiririm."

Merdivenleri ikişer ikişer koşarak çıkıyordu. Az sonra amcasının zabit elbiseleriyle döndü. Alaatin yeniden asker kılığına bürünmüştü. Sonra aşağıya indiler. Balıkesir'den getirdikleri denklerin üstünü saran kilimler bıçakla kesilerek açılmıştı. Şayan'ın "Biraz erzak ve sabun götürelim" diye denge koyduğu bulgurlar, nohutlar, mercimekler, sabunlar ortalığa dökülmüştü. Hadiye'nin yangından kurtulabilen sandık eşyaları, deri tulumlar içinde duran yapılmamış kürkler, top top ipek kumaşlar, elbiseler ve iç çamaşırlarının yerinde yeller esiyordu. Çeyizinin en kıymetli parçaları yangında kül olmuş, kalan bölümleri de hırsızlar tarafından götürülmüştü.

Kaya ağlıyordu. Parçalanmış dengin içinde bebeği yoktu. Şayan dehşete düştü. Çocukların kışlıkları, paltoları, elbiseleri, iç çamaşırları, yünlü fanilaları da yoktu. Hem ağlıyor, hem de söyleniyordu.

"Kahrolasıcalar. Elleri kökünden ayrılasıcalar. Haydi büyükleri soydunuz, bu yavrucakları çıplak bırakmaya ne hakkınız vardı. Haram olsun. Çaldıklarınızdan kazanacağınız parayla alacağınız yiyecekler, boğazınızda kalır da boğulursunuz inşallah" diye beddualar ediyordu. Bir taraftan da erzak torbalarının içinde kalanları da derleyip torbalara toplayarak, ağızlarını bağlıyordu. Bir ara açık duran mutfak kapısından dışarıya bakınca yine feryadı bastı.

"Aman Allahım, bahçeye her şeyleri döküp saçmışlar. "

Aşağı katta bulunanlar hemen bahçeye koştular. Gerçekten de bahçe kapısından çıkarken döküp saçtıkları bir sürü giyecek vardı. Herkes sağdan soldan bir şeyler toplamaya başladı. Yangın arsasından sokağa kadar dökülenleri toplayınca, Şayan'ın yüzü güldü. Çocukların paltoları, elbiseleri, pabuçları bulunmuştu. Sanki bilen birisi, çocukları seven birisinin marifetiydi bu. Kim olabilirdi?

Herkes neyi kalmış, neleri çalınmış gözden geçirdi. Üzücü, uzun gün boyunca, dert yanıp, şikayet etmeyen sadece Vehbi Bey'le Hadiye'ydi.

Vehbi, "Ya sen merak edip de aşağıya inseydin Hadişim. Ya onlarla karşılaşsaydın. Aman Allahım. Allah seni yavrularına ve bana bağışladı." diyordu.

Vehbi Bey, İsmail Efendi, Alaattin kalfalarla birlikte çalıştılar, kalan eşyaları toparlayıp, denkleri yeniden sardılar. Kaya ile Cahit de oyuncak bebeklerini sokakta bulduklarına seviniyorlardı.

Yeni taşındıkları konak yavrusu ev, Sultan Mahmut türbesinin karşısındaki yolun devamında, Kadırga'ya inen yokuşun üzerindeydi. Üç katlıydı. Avukat Murat Bey'in refikaları Mevhibe Hanımefendi'ye aitti. Vehbi Bey, konağın sokak üzerindeki selamlık bölümünü kiralamıştı. Her katta iki büyük oda, bir genişçe sofa, koridorların sonunda ayak yolu ve el yıkama abdestlikleri vardı.

İlk kattaki büyükçe odayı Hadiye yemek odası yapmıştı. Evin giriş kapısının yanında, Kırkçeşme akar suyu vardı. Selamlık bölümünün mutfağı olmadığı için birkaç basamakla çıkılan kahve ocağını, mutfak olarak kullanacaklardı. Ev sahipleri Murat Bey, refikaları Mevhibe Hanım, yaşlı dadısı, bir de genç evlatlıkları ile oturuyordu. Ev sahiplerinin sesleri duyulmuyordu. Vehbi Bey ailesi de öyle bağırıp çağıran kimseler değillerdi. Anlaşabileceklerdi.

Büyük girişin sol yanında, üç basamakla çıkılan sahanlıkta, Alaattin'in yerleştirdiği etajerin raflarında, renk renk pabuç boyaları, çeşitli büyüklükte fırçalar sıralıydı. Üst kattaki deniz ta-

rafındaki odayı, yangından kurtulan salon takımlarını yerleştirerek misafir odası yapmışlardı.

Vehbi sonunda Meclis-i Mebusan merasim elbiselerinden kurtulmuştu. Çünkü bir elbise satın almak zorunda kalmıştı. Fırtına yavaş yavaş diniyordu. Üzüntüler kaybolmuyordu ama hiç olmazsa tortuları dibe çöküyordu. Alaattin'in küçük maaşı da aile bütçesine katkıda bulunuyordu. Vehbi Bey'e henüz mağduriyet maaşı bağlanmamıştı. Zor durumdaydılar. Ekmek bulunmuyordu. Her gün yemek zorunda kaldıkları ekmek için "süpürge tohumundan yapılıyor" deniliyordu. Bu ekmekler yüzünden bütün İstanbul halkı perişandı, dillerde çıkan yaralar tedavi edilemiyordu. Alaattin bulup buluşturup, kızlara ve erkek yeğenine beyaz ekmek getiriyordu. Her iş dönüşü de elinde küçük paketlerle otlar, çekirdekler taşıyordu. Bunları, işteki arkadaşlarının öğütlerine göre kaynatıp, dillerine pamukla sürüyorlardı. Bu tedavi de hiç mi hiç iyi gelmiyordu. Bir gün de ateş yakmaya yarayan çıra parçalarını dillerine sürmüşlerdi. Dillerinin yarası geçeceğe benzemiyordu.

Sonbahar gelmişti. Havalar soğuyordu. Evleri Marmara'ya karşı olduğu için fırtına koptuğunda cam kenarları ıslıklar çalıyordu. Islıklar başlayınca, içerisinin insan sıcaklığı ile ısınmış havası da soğuyordu. Tek sobalarını çıktıkları evde bırakmışlar, yenisini alamıyorlardı. Mangal yakılıyor, alevleri geçinceye kadar dışarıda bıraktıktan sonra, üzerindeki korlar küllenince odaya alınıyordu. Yoksa hep birlikte zehirlenebilirlerdi.

Küçükayasofya yokuşunun bitimindeki meydancıkta bulunan, küçük şirin evde, Malta'da sürgünde bulunan Numan Paşa'nın kız kardeşi Raife Hanım, ablasının kızları Müride ve Merzuka Hanımlar oturuyorlardı. Cahit sık sık anesiyle bu eve gidiyordu. Ufak tefek, cana yakın bir kadın olan Raife teyzeyi Cahit çok seviyordu. Onun da nişanlısını Malta'ya sürmüşlerdi. Üzüntülü olmasına rağmen kahkahaları boldu. Merzuka teyzenin boylu boslu bir yüzbaşı olan kocası İsmail Bey enişte, onu hamile olduğu halde bırakarak ortadan kaybolmuştu. Cahit, İs-

mail Bey eniştenin kayboluşuna çok üzülünce, annesi onun kulağına fısıldamıştı:

"Eniştemiz, Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitti. Üzülmek değil, sevinmeliyiz."

Cahit annesine, "Babam niye Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmiyor" diye sorduğunda annesi, "Baban değil Anadolu'ya gitmek, sokağa bile çıkamıyor, farkında değil misin yavrum?" demişti.

Yine gizlice fısıldamıştı:

"Fırsat kolluyorlar. Baban gidecek ama İngilizler onun kardeşi, yani amcan Kadri Bey'i yakalayıp Beyazıt Meydanı'nda asmak üzere İstanbul'a getiriyorlarmış. Fakat Alacadağ Kürtleri dağdan inip amcanı getiren Padişah taraftarı müfrezeyle dövüşmüşler. Askerlerden de ölen olmuş Kürtlerden de. Fakat Kadri Bey'i kurtararak dağa götürmüşler. Şimdi babanı arıyorlarmış ama bir türlü bulamayacaklar. Çünkü baban artık tüccardan Nizamettin Efendi adıyla yaşıyor. "

Cahit duydukları ile öyle heyecanlanmıştı ki. Biraz ürkmüş fakat daha da çok sevinmişti. Alacadağ Kürtleri, amcasını da Diyarbakırlı bir Kürt sandıkları için kurtarmıştı.

"Babanın ailesi Türktür. Ama gerek baban, gerekse ailesi, insanları milletleri ile ayırmazlar. Hangi milletten, hangi mezhep ve dinden olduklarını düşünmeden insanları severler."

Cahit, bütün bu sözlerin ne anlama geldiğini düşünüyordu. Memleketinin kötü günler geçirdiğini biliyordu. Henüz çocuktu ve yardım edemediği için çok üzülüyordu. Aklına Hayri Bey dayısının esaretten kaçış öyküsü geldikçe, hâlâ tüyleri diken diken oluyordu. İnsanların insanlara niçin bu kadar kötülük yaptığını bir türlü anlayamıyordu. Hayri Bey dayısı da onlarla beraberdi artık. Her gün en az bir kere, İngilizlerin acımasızlığından söz ederek gerçek öyküler anlatıyordu.

"İngilizler esirlerin paralarını alıyorlardı. Bazı esirler altınlarını yutuyorlardı. Bu, bütün çevre halkınca duyulmuştu. İngilizler esirleri öldürmüyor, fakat onları şehirden şehire yürüyerek götürüyorlardı. Yorgunluktan ayakta uyuyorduk. Ayakta uyuyanların sonu ölümdü. Çünkü kafilenin en gerisinde kalıyorlar-

dı. O zaman çöl eşkiyaları, bu zavallılara usulca yaklaşıp, ellerindeki eğri bıçaklarıyla karınlarını boydan boya keserek, dökülen bağırsaklarda altın arıyorlardı. Bulduklarında da 'Souvenir, souvenir' diye bağırarak kaçıyorlardı. Ben çoğundan gençtim. Ne önde, ne de en arkada kalmamaya gayret ediyordum. Çünkü önlerde de İngilizlerin fil hortumundan kırbaçlarını yemek vardı.

Cahit, bu öyküleri tüyleri diken diken olarak dinlerken, yüreği Hayri Bey dayısına karşı sevgiyle, şefkatle doluyordu. Oğlunun yaşadığını öğrenen Naile Hanım, Selanik'ten elden para göndermişti. Hayri, parayı alır almaz hemen kendisine sırmalı kayışıyla subay elbisesi ısmarlamıştı. Giyinip kuşanıp dışarı çıkarken, Şayan'a göz kırpıyor, Cahit'in anlamadığı birkaç söz ediyordu.

"Ne yaparsın Şayancığım. Çok sıkıntılar çektik. Şimdi çok şükür paçamızı kurtardık. İstanbul'da öyle tatlı haraşolar var ki, bana böyle süslenip çıktığımda çok itibar ediyorlar."

Şayan, "Şaştım size Hayri Bey" diyordu.

Onlar böyle söyleşirken, bir gün annesi gelivermişti. Yeğenini iki dirhem bir çekirdek, hem de asker üniformasıyla görünce şaşarak bakmış, sonra gülmüştü acı acı.

"Mağlup memleketin şanlı zabiti, nereye böyle" demişti. Hayri Bey dayısı kıpkırmızı oluvermişti. O gün Hayri Bey dışarı çıkmaktan vazgeçip, ona verilen pijamalarını üzerine geçirerek çocuklara masallar anlatmıştı. Birkaç gün sivil elbiselerle çıkıp, eve gece geç vakit dönmüştü. Bir gece onlar uyurken odalarına gelmişti. Cahit, Hayri Bey dayısının sesiyle uyanmıştı. Dadısı da uyanıktı. Bir şeyler konuşuyorlardı.

"Allahaısmarladık Şayancığım. Gitmek var, dönmek yok "

"Güle güle Hayri Bey kardeşim."

Sonra gelip Cahit'i öpmüştü. Cahit, yarı uyur yarı uyanıktı. "Neler oluyor" diye soramamıştı. Kaya'yı da öpmüştü. Sabah uyandığında geceyi hatırladı, rüya gördüğünü sandı. Sonra birden yatağından fırlayıp merdiven trabzanlarından kayarak orta kata indi. Hayri Bey dayısının yatağı bozulmamıştı bile. Annesine koştu. Onun gözleri yaşlıydı. Yatağında oturmuştu. Yorganını sırtına örtmüş, Aydın'ı emziriyordu.

"Üşüyeceksin Cahitciğim."

Cahit üşüyordu. Ama vücudu değil yüreği buz kesmişti. Annesi ağlıyordu. Oracığa diz çöktü, annesine sokuldu. Hadiye yorganının bir ucuyla onu sardı.

"Hayri Bey dayım gitmiş anne."

Hadiye hemen cevap verdi.

"Onun yeri burası değildi."

Demek ki Hayri Bey dayısı da İsmail Bey enişte gibi, Mustafa Kemal Paşa'nın kurduğu ordulara katılmak üzere İstanbul'dan Anadolu'ya kaçmıştı. Yeniden içini çekti. Biraz daha büyük olsa kendisi de yürüyerek bile Anadolu'ya Mustafa Kemal Paşa'nın yanına giderdi. Askerlik bilmiyordu ama hemşire olabilir, yaralılara bakardı.

Cahit, Münire Hanımefendi'nin manevi kızı Merzuka teyzesiyle arkadaşlık etmeye de bayılıyordu. O, çok güzel masallar biliyordu. Eski günleri, Direklerarası'ndaki tiyatroları, Kel Hasan'ın komedilerini, Manukyan tiyatrosunda seyrettiği piyesleri, sonra annesiyle babasının evlendiği günü ballandıra ballandıra anlatıyordu.

"Öyle güzeldi ki Hadiye ablam. Eniştem de masallardaki prensler gibi giyinmişti. Başlarından aşağıya hep liralar atmışlardı. İdris Zeki Bey'le ben ise, kendimiz için "gariplere düğün gerekmez" dedik. Zaten istesek bile yapamayız. Zeki Bey gündüzleri pek sokaklarda görünemez zavallım."

Cahit, Merzuka teyzesinin acılı acılı konuşmalarına üzülmüştü. Niçin gündüzleri sokağa çıkamadığını merak etmişti. Bunu sormuştu, ama Merzuka teyzesi gülümsemişti.

"Kimbilir, belki de utangaçtır."

Cahit, koskoca bir erkeğin utanmasının nedenlerini anlayamamıştı. O gece hep bunu düşünmüştü. Sonunda İdris Zeki Bey'e bir isim takmıştı. "Bilmece Adam."

Sabah kahvaltıda dadısı çok heyecanlıydı. Her işini beceriksizce yapıyordu. Masa örtüsünü çarpık sermişti. Süt bardağını telaştan üzerine devirdi. Silmek isterken ekmek sepetini az

kalsın yere deviriyordu. Cahit merakla gözlüyordu. Sonunda dadısına sordu.

"Neyin var?"

"Heyecanlıyım. Bugün Sultanahmet Meydanı'nda Halide Edip'in mitingi var. Annene söylersem, 'Kalabalıkta ezilirsin' diye izin vermez. Ben de habersizce bir kaçamak yapmak istiyorum. Camilere siyah bayraklar asmışlar. Daha şimdiden iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalıkmış."

Cahit birdenbire öyle heyecanlandı ki, "Ben de geleceğim seninle dadı" dedi.

"Olmaz güzelim. Annen duyarsa kıyameti kopartır. Ben onu bilirim, insan kalabalıklarından korkar."

"Ben de annemden izin alıp seninle geleceğim. Ondan gizli bir şey yapmamaya kararlıyım."

"İzin al öyleyse."

Cahit fırladı. Annesi henüz kalkmış, Aydın'la uğraşıyordu. Karşısına dikildi.

"Anneciğim. Sultanahmet Meydanı'na gitmeme izin verir misiniz?"

"Parka her zaman gidiyorsunuz ya."

"Hayır parka değil, meydana. Halide Edip Hanım'ın nutku varmış. Onu dinlemek istiyorum."

Hadiye'nin yüzünde değişik bir gülümseme belirmişti. Sanki bir şeylerden çok hoşlanmış, gururlanmıştı.

"Sana izin benim hamiyetli kızım. Git Halide Edip Hanım'ı dinle. Hem de can kulağıyla. Sonra döndüğünde bana anlatırsın. Yalnız çok kalabalığa girmeyin. Panik falan olur, ezilirsiniz."

Çılgınca bir sevinç sağnağı ile annesine koşup sarıldı.

"Çok teşekkür ederim anneciğim. Kenarda dururuz. Ezilmeyiz, merak etmeyiniz."

Sultanahmet Meydanı, meydan olalı böyle bir kalabalık görmemişti. Gerçekten iğne atılsa yere düşmeyecekti. Şayan öndeydi. İnsanlara bir şeyler söylüyordu. Açılıp ona yer veriyorlardı. Dadısının elinde bir bardakla bir şişe su vardı. Herkese bir şeyler fısıldıyor, kalabalık bölünüyordu. Böylece kürsü-

nün yanına kadar ulaştılar. Kürsü yüksekti. Halide Edip Hanım henüz konuşmuyordu. Öyle uğultu, öyle gürültü vardı ki.

Siyahlar giymişti. Kocaman siyah gözlü bir kadındı. Konuşmaya başladığında bir anda gürültü bıçakla kesilmiş gibi dindi. Sanki tek tek, kelime kelime söyledikleri kanatlanıp uçuyor, Cahit'in yüreğinin içine giriyorlardı. Sonra Sultanahmet Camii'nin minarelerinden ezan okunmaya başladı. Alkışlar, "Yaşa"lar "var ol" sesleri birbirini kovalıyordu. Halide Hanım sanki bir fırtınaydı. Sesiyle her ulaştığı kişinin yüreğine sokulacak güçte bir fırtına.

Eve döndüklerinde Cahit heyecandan kıpkırmızı kesilmiş yüzü, bağırmaktan kısılmış sesiyle annesine, "Halide Edip Hanım oradakilere enjektörsüz aşı yaptı. Türkleri birleştirme, coşturma aşısı. O meydanı dolduran gençlerin çoğu bu gece Kuvai Milliye'ye katılmak üzere Hayri Bey dayım gibi Anadolu'ya giderler." O gün, Cahit için de Şayan için de unutulmayacak bir gün oldu.

* * *

Hadiye, okullar açılacağı zaman Şayan'ın hırsızların gözünden nasılsa kaçmış dikiş makinasını çıkarttı, iki kızına da siyah önlükler dikti. Babası da onları Beyazıt Meydanı'na, İstanbul'un en ünlü kırtasiye mağazası Afitap'a götürdü. İki kızına sarı müsvedde defterleri, yazı defterleri, kalemler aldı. "Her cins malzemenin en güzelleri burada bulunur" diyordu babası. Gerçekten de öyleydi. Yerli mallarının en iyileri, yabancı malların ekstraları satılıyordu. Çok şık kalem kutuları, resim boyaları, çeşitli kalemler, mürekkep hokkası ve mürekkep kalemleri de aldılar. Babası mağazanın sahibiyle dosttu. Köşede kocaman gümüş semaver kaynıyordu. Üstündeki demlikten mis gibi bir çay kokusu taşıyordu. Mağazanın sahibi Mehmet Sadık Bey onlara çay ikram etti. Çay servisinin, gümüş çay tabakları, gümüş kaşıklar ve kristal bardaklarla yapılması Cahit'in çok hoşuna gitti.

Dükkândan çıkacakları sırada Sadık Bey babasına fısıldarken Cahit duydu.

"Vehbi Beyciğim, buradan, şöyle yan sokaktan dönseniz münasiptir. Çünkü bu sabah meydanda genç bir adamı da astılar. Küçük hanımlar görmemeli."

Babası sapsarı olmuştu. Gelirlerken meydanda çok kalabalık biriktiği için hiçbir şey görmemişlerdi. Ama şimdi polis kalabalığı dağıttığından görebilirlerdi. Vehbi Bey mağazadan çıktıktan sonra hemen yan sokağa saptı. Oradan arka caddeye yürüdüler. Baba-kız akşam eve, içlerindeki alışveriş sevincinin yanında, o genç adamın asılmasının üzüntüsü ile döndüler. Cahit'in içine bir de korku dolmuştu. İngilizlerin babasını aradıklarını annesi söylemişti.

Akşam Vehbi Bey kitaplarının ciltlerini yaptı. Sonra mavi, kırmızı renkli kâğıtlarla kitap kapaklarını birlikte kapladılar. Cahit son derece dikkatle babasını gözlüyor ve yaptıklarını öğreniyordu. İşlerini bitirdikleri zaman yukarı çıktılar. Aşağıdaki oda küçüktü ve bir mangal ateşiyle ılıklaşmıştı fakat yukarısı soğuktu. Annesi, gaz lambasının ışığında önlüklerin iliklerini açıyordu. Cahit hemen havadisi verdi.

"Bugün Beyazıt Meydanı'nda genç bir adamı asmışlar. Kırtasiye mağazasının sahibi Sadık Bey babama söylerken duydum. Ben de Balıkesir'de bir eşkiyanın kaskatı olmuş ölüsünü görmüştüm."

"Aman Allahım, neler görmüşsün!"

"Hükümet meydanına getirmişler diye söylenince okuldan dönüp geri koştum. Elleriyle ayakları öne doğru kazık kesilmişti. İlk gördüğümde hiç korkmamıştım ama o eşkiya şimdi her gece rüyama giriyor."

Hadiye dehşet içinde kalmıştı. Üzgündü. İnsanların ne kadar çok acı çektiği günlerdi bunlar. Başının içinde niçinler, nedenler sıra sıra koşmaya başlamıştı. Sorularına cevap verecek kimse yoktu. Küçücük kızı asılan eşkiyalardan rahatlıkla söz edebiliyordu. Bunları normal olaylar gibi anlatıyordu.

"Aman Allahım, sen çocukları daha kötü görüntülerle karşılaştırma. Yazık evlatlarımıza, hem de çok yazık. Onların gözleri kötülükleri değil güzellikleri görmeli Allahım. Sen bizlere, benim milletime acı gösterme."

Duaları buğu halinde yüreğinden taşıyor, göğe doğru yükseliyordu sanki. Bir ara babası odadan çıkmıştı. Cahit annesine sokuldu.

"Anneciğim bana Kadri Bey amcamdan söz etmiştiniz, İngilizler yakalasalar onu da Beyazıt Meydanı'nda asacaklar mıydı? "

"Nelerle başını yoruyorsun evlatcığım. Amcan artık öyle tehlikelerden uzak, Ankara hükümetiyle çalışıyor. Ona kimse elini bile süremez."

Cahit lafının sonunu getirmeye kararlıydı.

"Ama ya babamı bulurlarsa, onu da Beyazıt Meydanı'nda asarlar mı?"

"Cahit rica ederim, benim sinirlerimi bozacak konuşmalara başlama."

"Ama anne ben bu şehirde kalmak istemiyorum. Balıkesir'e gidelim. Oradaki okula göndermeseniz bile, Kuran kursuna gidip küçücük hafız olurum. Evlerde Kuran okur, hanımları hüngür hüngür ağlatırım. Güzel mevlit okurum."

Hadiye büyük bir dikkatle kızını dinliyordu. Kızı daha on bir yaşında neler, neler düşünüyordu. Onunla daha başka biçimde ilgilenmeliydi.

"Ben İstanbul'u sevmiyorum anne. Burada yaşamak da istemiyorum. Kaya sokağa çıktığımızda İngilizlerin Senegalli askerlerini görünce korkudan ağlıyor. Çünkü herkesin çocuklarını yakalayıp kazanlarda pişiriyorlarmış.

Geçen gün dadımla Gülhane Parkı'na giderken Alemdar Sineması'nın önünden geçiyorduk. Karşıdan üç İtalyan subayı geliyordu. Birisi dadımın peçesini açıverdi. Dadım öyle öfkelendi ki, "Köpekoğlu köpekler" diye bağırıp, peçesini açan adamın suratına koca bir tükürük attı. Biz o an üç asker dadımı döverler diye korktuk ama adam mendilini çıkartıp tükürüğü silerken, arkadaşları kahkahalarla gülerek onunla alay ettiler."

Hadiye yine şaşırdı. Kendisinin dışında Cahit bir şeylerin farkına varıyor, olaylar karşısında isyan edip, İstanbul'da yaşamak istemiyordu.

"Burada ne tarlamız var ne de mahsulümüz. Ne ineğimiz, ne güzel sütümüz, taze tereyağımız, ne de benim sevgili koçum

var. Balıkesir'e gidelim, orada erik ağacının altında kırmızı balığımızın mezarı bile var."

Kapı eşiğinde bekleyen Vehbi de kızının söylediklerinden şaşkınlığa düşmüştü.

"Sanıyorum hepimizin uyku saati geldi geçiyor. Annenle ben bu konuda anlaştık. İstanbul'da daha fazla kalmamıza neden yok. Planlar hazırlamaktayız. Planlarımızı uygulayacağımız zaman gideceğiz."

"Oh, yaşasın."

Cahit odadan çıkınca, Vehbi Bey karısının yanına gelerek adeta çöktü. Canı çok sıkkındı.

"Cahit, İstanbul gibi, yurdun birçok şehri gibi, Balıkesir'in de işgal altında olduğunu unutuyor tabii. Ne de olsa bir çocuk. Tabii düşmanın elinde olmayan yerler de var gidebileceğimiz. Ama ona seyahate çıkabilecek paramız olmadığını nasıl söyleyebilirdik?"

Hadiye gülümsedi.

"Evet..."

Sonra birden duraladı. Söylediklerinin onu incitmesini istemiyordu.

"Benim mücevherlerim dursaydı. Eğer seni dinleseydim, şimdi hiçbir sıkıntımız olmayacaktı. Vatana hizmet dedim, bu bizim borcumuz dedim, ama devlet bize bir mağduriyet maaşı bile ödemekten aciz. Ama yine de hiçbir şeyimiz yok değil. Seni dinleyip satmadıklarım var. Onlar bizi Anadolu'ya atar zannediyorum."

Vehbi'nin cevabı kesindi.

"Onları satamazsın."

"O zaman hazır Naile Hanım teyzem buradayken, babamın davetine, Selanik'e giderim. Bana bir şeyler vermek istediğini söylüyormuş. Çocukları mektebe yerleştirelim. Şayan onlara bakar. Sen de pek evden çıkma. Bana en kısa zamanda dönmek üzere bir Selanik seyahati vacip oldu demek ki."

Sonra konuşmadılar. İkisi de başka çıkar yolları olmadığını biliyordu.

Ertesi gün fısıltı gazetesinin havadisleri, yüzlerini güldüre-

cek gibiydi. Mustafa Kemal Paşa, vatan topraklarını geri kazanmaya başlamıştı. Büyük bir sevinç dalgası yüreklerini sardı.

Cahit daha önce annesinin oynamaları için verdiği, ancak hiçbir kuponu kesilmeyen İstikraz-ı Dahili tahvillerini dolabından çıkarttı. Uçlarına makara iplikleri bağlayarak pencereden aşağıya salladı. Gelen geçen bakıyordu. Cahit, "Paşamız kazanıyor, düşmanı püskürtüyor, yaşasın paşamız" diye bağırıyordu. Kaya da pencerede Cahit'i taklit ediyordu.

Hadiye ertesi gün oğlunu görmek hevesiyle Selanik'ten gelen teyzesine gitti. Naile Hanım, oğlu Hayri'yi İstanbul'da bulamadığı için Selanik'e dönecekti.

"Teyzeciğim sizinle Selanik'e gelebilir miyim?"

Teyzesi merakla yüzüne bakarken o devam etti.

"Babam çağırıyor. 'Seni dünya gözüyle bir daha göreyim kızım' diyor. Ben de hem onu, hem de annemi çok özledim."

Teyzesi Naile Hanım, Selanik'te kalmıştı. Yunanlılardan çok dostları vardı. Yunan Meclis-i Mebusanı'nda, Türklerden de milletvekili vardı. Orada itibarı büyüktü.

"Şimdilik vaziyetimiz iyi. Sonraları ne olur bilemeyiz. Madem ki Selanik'e gelmek istiyorsan, yeni bir pasaport alalım, seni kızım diye yazdıralım. Böylece bir mesele kalmaz."

Hadiye hazırlıklara başladı. Çocukların mekteplerinin açılma zamanı gelmişti. Kızları ilk günler okula amcaları götürecek, akşam Şayan alacaktı. Alıştıklarında kendileri gidip gelebilirlerdi. Merzuka teyze, düğün hazırlığındaydı.

Cahit, bir gece yatağında uyku ile uyanıklık arasında yatarken irkildi. Sokak kapısının yavaş yavaş çalındığını duydu. Merzuka teyzenin yatağından fırlaması ile kendisini yataktan atması bir oldu. Cahit kulak kesilmişti.

Merzuka Hanım merdivenlerden uçarcasına indi. Cahit kulak kesilmişti. Az sonra kapıda elinde bir lamba ile Merzuka teyzesi görüldü. Lambanın ışığında, Merzuka teyzesinin yanında bir erkek olduğunu farketti. Ayağa fırlayıp kapıya koştu. Bu erkek Merzuka teyzenin nişanlısı ve yakında evleneceği adamdı. Eğilerek başıyla onu selamladı.

"Hoş geldiniz efendim."

"Hoş bulduk küçük hanım. Nasılsınız?"

"İyiyim. Merzuka teyzem de sizi bekliyordu."

"Demek beni bekliyordu."

"Evet bekliyordu. Siz İdris Zeki Bey değil misiniz?"

"Evet, nam-ı diğer Yahya Kaptan."

Yahya Kaptan adını duyunca Cahit dilini yutacaktı.

"Anadolu'ya silah kaçıran şu ünlü kahraman mı? Bütün Türkler Yahya Kaptan'ı biliyor. Annemin bütün arkadaşları, tanıdıkları Yahya Kaptan'a hayranlar."

İdris Zeki Bey kahkahalarla gülmeye başlamıştı.

"Demek bana hayranlar. "

Hâlâ ayaktaydılar. Merzuka şaşırmıştı. Elindeki lambayı neden sonra masaya bıraktı. Sevinçliydi, artık uykusu falan da yoktu. Taze, neşeli ve güzeldi.

"Size bir şeyler hazırlayayım mı Zeki Bey?"

"Teşekkür ederim güzelim. Aç değilim yalnız bir yorgunluk kahvesi lütfederseniz."

"Estağfurullah."

Merzuka Hanım aşağıya koştu.

İdris Bey başındaki kalpağı çıkartınca, Cahit elinden alıp masaya koydu. Bu sırada Merzuka üç fincan kahve ile içeri girdi.

"Cahit de bizimle birlikte bir kahve içer diye düşündüm".

"Ah çok teşekkür ederim Merzuka teyzeciğim. "

Cahit son derece sevinçliydi. Merzuka teyzesini, kahraman Yahya Kaptan'la, yani hasretle beklediği İdris Zeki Bey ile buluşmuş gördüğüne sevinmişti. Yahya Kaptan eğilerek Cahit'i yanaklarından öptü.

"Beni gördüğünü hiç kimselere söylemeyeceksin değil mi?"

"Söyler miyim hiç. Sonra İngilizler sizi de yakalayıp asarlar."

"Aferin, sen akıllı bir kızsın."

Karşılıklı oturarak kahvelerini içtiler. Cahit müsaade istedi.

"İyi geceler efendim."

Sonra koşup Merzuka teyzesine sarıldı, öptü. Yahya Kaptan da kollarını açtı, Cahit'i kucaklayıp öptü.

"İyi geceler. Bahtiyar ol evladım."

Cahit çıktı, merdivenleri üçer üçer tırmanarak yatak odasına girdi. Zaten geceliği sırtındaydı. Yorganı açarak içeri girdi. Yatağı buz gibiydi ama Cahit'ten ateş fışkırıyordu. Bir anda yatağı ısındı ve hemen uyudu.

Sabah erkenden uyandığında yavaş yavaş Merzuka teyzesinin yattığı misafir odasına koştu. Usulca kapıyı açtı. Merzuka teyzesi yalnızdı ve ağlıyordu. Cahit'in geldiğini görünce yorganı kaldırdı, onu kolları arasına aldı. Yavaş yavaş ağlamaları dindi. İkisi de uyudular.

* * *

Okula başlamışlardı. Ellerinde kapaklı sarı bir hasır çanta, içinde iki tabak, iki çatal, bıçak, iki peçete ve sefertası vardı. Alaattin Bey, okula giderlerken, bir eliyle Kaya'yı, bir eliyle Cahit'i tutuyordu. Yemek sepetini Cahit taşıyordu. Sultan Mahmut Türbesi'nin yanındaki sokağa girip, dar ve çamurlu yolda ilerliyorlardı. Bezm-i Alem İnas Valide Sultanisi'nin arka kapısı, İstanbul'un en eski ve ünlü matbaası Servet-i Fünun'un karşısındaydı. Zaten Sultaninin ilk kısmı o kapının hemen içindeydi. İlk günler gerek Kaya, gerekse Cahit için çok heyecanlı geçmişti. Sınıflar o kadar kalabalık değildi. Hocalarla talebeler böylece birbirlerini daha iyi tanıyorlardı. Cahit'in, Fransız malı sarı tahta kalem kutusu, arkadaşlarının ilgisini çekmekte gecikmedi. Hele çeşit çeşit kurşun kalemleri birbirinden güzeldi.

İlk dersler Cahit için kolaydı. Zaten hendese, tarih, coğrafya, yazı ve kıraat, tahrir derslerini seviyordu. Bir de Fransızcası vardı. Cahit buna çok sevinmişti. Madam Mektebi'nde öğrendiği şarkılar, şiirler, rakkamlar ve harfleri hâlâ unutmamıştı. Fakat hesap dersleri ile arası iyi değildi, öğrenmek için zorlanacaktı.

Hesap hocaları Rabia Hanım'dı. Cahit, hocasını sevdiği kadar verdiği dersleri de sevebilse ne iyi olurdu.

* * *

Tam sofraya oturdukları sırada kapının çalınınca, yemek odasındakiler birbirlerine baktılar. Zaten her kapı çalındığında yürekleri oynuyordu. Buna birkaç hadise sebep olmaktaydı. Yahya Kaptan'ın gizli geceyarısı ziyaretleri ve Vehbi'nin kardeşi Kadri Bey'in İstanbul'da aranması... Zaten Küçükayasofya'daki eve taşındıklarından beri Vehbi Bey artık kendi adını kullanmıyordu. Kendisi, ticaretle uğraşan Nizamettin Efendi'ydi. Bütün mahalleye kendilerini öyle tanıtmışlar, çocuklara da bunu sıkı sıkı tembihlemişlerdi. "Baban kim" diye soranlara "Tüccar Nizamettin Efendi" cevabını vereceklerdi.

Şayan kapıya koştu. Az sonra aşağıdan seslendi, "Küçük hanımcığım, teyzeniz Naile Hanımefendi teşrif ettiler."

Hepsi derin bir soluk aldı. Karşılamak için aşağıya indi. Selamlaştılar, öpüştüler. Hadiye masaya teyzesi için de tabak, çatal, kaşık koydurdu. Hadiye teyzesinin gelişine sevinmişti ama ona ikram edecekleri nefis yemekleri olmadığı için üzülmüştü.

"Hâlâ Balıkesir'den getirdiğim tarla mahsullerini yemekteyiz teyzeciğim."

Naile Hanım gülümsemeye çalıştı.

"Ne mutlu sizlere, tarlanızda ektiklerinizi yiyebiliyorsunuz. Biz Selanik'te kendi toprağımızı kiraya vermeye zorlandık. Hem de pek ucuz bir fiyatla."

Sofraya üstü naneli buğday çorbası geldi. Bu Diyarbakır çorbasıydı. Onu nohut yahnisi, bulgur pilavı ve kuru kayısı hoşafı izledi. Teyzesinin getirdiği Selanik havası, aileye bir başka sıcaklık vermişti. Kahveleri getiren Şayan gülüyordu, "Kusura bakmayın Naile Hanımcığım. Kahvelerimizin eski tadı yoktur."

Gülüştüler, çünkü kahve dedikleri kavrularak kahve değirmeninden çekilmiş nohuttan başka bir şey değildi.

Günlük sıkıntılar, Düvel-i Muazzama'nın İstanbul'u işgali felaketi, yokluklar, zorluklar üstüne sohbet ettiler. En sonunda Naile Hanım ziyaretin nedenlerini anlattı.

"Hadiyeciğim, müşterek pasaportumuz hazırlandı. İki gün

sonra yola çıkmalıyız. Bilmem ki bu kısa sürede hazırlanabilir misin?"

Hadiye hazırlıklarını çoktan tamamladığını, hatta bavulunu bile yerleştirdiğini söyledi.

"Geceyi burada geçireceğim çocuklar acaba sizi rahatsız eder miyim?" sorusuna Hadiye ile Vehbi Bey cevap verdi:

"Ne münasebet teyzeciğim, başımızla beraber."

İki gün çabucak geçti. Hadiye teyzesi ile Selanik'e gitmek üzere evden ayrıldı.

* * *

Hadiye, Selanik'te ilk önce annesini ziyarete gitti. Onların hali kelimenin tam anlamıyla feciydi. Annesi evlerinin yukarı katında, Hadiye ile Vehbi'nin eski yatak odalarında yaşıyordu. Kızı Ahsen ile torunları bir odanın içinde oturuyor, yatıp kalkıyor, en acısı da yemeklerini orada, mangal üzerinde yapıyorlardı. Evin diğer odalarının her birinde Rum aileler barınıyordu. Hatta ahırlar bile muhacirlerle doluydu. Evde dört tuvalet bulunmasına karşın belki elli kişi yaşıyordu. Seher Hanım'ın bütün eşyaları işgalciler tarafından soyulmuştu. Bir odanın içine neleri kaçırabilmişse yığmıştı. Yüklüğü tuvalet olarak kullanıyorlardı. Sevindikleri tek şey ise, musluklardan suların akmasıydı.

Anne kızın kavuşmaları çok hazin olmuştu. Büyükler kendilerini tutabilmişler ama çocuklar gözyaşlarına engel olamamışlardı. Seher Hanım üzgündü ama olaylara boyun eğmiş değildi. Yine onurlu ve başı dikti. Sık sık "Nasıl olsa bu hayat böyle yürümez. Bir gün düzelecek" diyordu. Hadiye, akşama kadar anacığının sevgisinin sıcaklığında oturdu. Münire Hanım'ın yangın felaketinden sonra bütün eşyalarının mahzenlerde kül olması, kansere yenik düşmesi konuşulurken ağlıyorlardı. Hadiye'nin Balıkesir'deki hayatının ışıklarıyla gülümsüyorlardı.

"Sen karanlık basmadan babana gitmelisin Hadiyeciğim. Sokaklar tehlikeli."

Ailenin ilk oğlu Enver, artık delikanlıydı. "Teyzeciğim, ben size refakat ederim."

Seher Hanım kuşkulandı.

"Sen oraları nereden bileceksin?"

"Sorarız büyükanneciğim. Artık Selanik'in içinde kaybolacak halimiz yok ya !"

"Ne kadar kalacaksın Hadiyeciğim?"

"Çok kısa diyorum ama belli olmaz anneciğim. Ben her gün size geleceğim."

Enver'le birlikte sokağa çıktılar. Hadiye'nin içi ateş gibi yanıyordu. Selanik artık o bildiği, sevdiği memleket değildi. Kilise çanları neden böyle durmadan çalıyorlardı.

Enver anlattı.

"Güya bütün Anadolu'yu ele geçirmişler. Onun için çalıyormuş çanlar. Halbuki haberler bize günü gününe ulaşıyor. Buradaki bütün Türkler, Mustafa Kemal Paşa'nın attığı her adımı biliyorlar. Bu haberler sanıyorum Rumlardan çıkıyor teyzeciğim."

Enver, teyzesini büyükbabası Osman Nuri Bey'in evine kolaylıkla götürmüştü. Sonra itiraf etmişti.

"Ben büyükannemin yasağını hiçbir gün dinleyemedim teyzeciğim. Büyükannem dedemi boşuna uzaklaştırdı. Lütfiye de kızı da büyükbabamın karşısında el pençe divan duruyorlar. Büyükbabam iki hizmetçisi tarafından paşalar benzeri bakılıyor. Göreceksiniz büyükbabamın rahatı son derece yerinde. Ayrıca ben de diğer kardeşlerim de her zaman onu ziyarete gidiyoruz."

Hadiye babasıyla karşılaştığı zaman, Lütfiye'nin de kızının da hiç değişmemiş olduğunu gördü. Hadiye'ye karşı son derece nazik ve terbiyeliydiler. Misafir odalarına gelin yatağı gibi bir yatak hazırlamışlardı. Sofralarında yemekleri de mükemmeldi. Gece baba-kızı yalnız bırakmışlardı. Saatlerce konuştular. Osman Nuri Bey çok üzgündü.

"Seher Hanımefendi bana çok haksızlık yaptı. Ben böyle bir münasebetsizliği yapacak insan mıydım yavrum? Bu insanların namuslarına leke sürülmüştü. Onun üzerine ben de bu le-

keyi silmek için bir formalite nikahı yaptım. Yoksa Lütfiye hizmetine alışmış olduğum bir emektar insan, kızı ise beni baba sevgisiyle seven kızımdır. Hepsi bundan ibaret."

Hadiye, babasının anlattıklarını içi titreyerek dinliyordu. Neden bu aksilikler olmuş, aile ocağı parçalanmış, bölünmüştü. Kader mi, alın yazısı mıydı bilmiyordu ama babasının gerçeği söylediğine bütün kalbiyle inanıyordu. Fakat yapılacak hiçbir şey yoktu. Artık ok yaydan çıkmıştı. Lütfiye ile kızına, babasını böyle tertemiz, köşesinde saygı ve sevgiyle baktıkları için minnettar bile oldu. Eğer babacığı şimdi bu evde olmasaydı, Ratibe Hanım Konağı'nın bir odasında, belki de bugünkü rahatının binde birini bile bulamadan yaşayacaktı. Sabah uyandığında sütüyle, çayıyla, reçeliyle tertemiz bir kahvaltı sofrasına buyur edildi. Yavaş, sakin konuşmalar oluyordu. Tıpkı Lütfiye'nin kendi evlerinde olduğu zamanlar gibiydi bu geçen saatler. Sonra yine baba kızı yalnız bıraktılar. Osman Nuri Bey kızını birkaç kez koklayarak öptü.

"Ah evlatcığım, nasıl hasret doluyum sizlere. "

Hadiye ağlamaya başlamıştı.

"İstanbul'daki hayatımıza katlanıyorum ama dayanılır gibi değil babacığım. Çocuklarımı mektebe yazdırdım. Kaya ablasının küçülmüş elbiselerini, paltolarını giyiyor ama Cahit'e yeni bir palto bile alamadık. Etekleri kısalmış, kol ağızları, ilikleri yıpranmış bir palto ile mektebe gidiyor. Bana hiçbir şey söylemiyor. Çocuklarımın böyle yokluklar nedeniyle akranları arasında boynu bükük kalmalarına katlanamıyorum."

Baba kız karşılıklı ağlıyordu. Osman Nuri Bey gözyaşlarını sildi. Kızını çenesinden kaldırdı.

"Sil gözlerinin yaşını evladım. Senin buraya gelmeni rica ettiğimde hep bunları düşünüyor, üzülüyordum. Benim artık dünya malında gözüm yok. Hiçbir zaman da olmamıştı zaten. Kapalıçarşı'nın en güzel yerinde, Nuruosmaniye kapısından girildiğinde sağ kolda, üç tane dükkânım var. Onları sana vereceğim. Bu muameleler ancak buraya gelebilirsen yapılabilecekti. Avukatımla konuştum, en kısa zamanda muameleleri tamamlayacak. Dükkânların sahibi olacaksın. İster satar, ister

kiralarsın. Bundan sonra gözlerim açık gitmeyecek."

Hadiye babasının ellerine kapanarak öpmek istedi. Osman Nuri Bey onun bu hareketi yapmasını engelleyip başını göğsüne çekti. Oraya yerleştirdi. Baba kız birbirlerine kavuşmuşlardı. Hadiye ertesi gün eve gelen babasının avukatı ile tanıştı. O gayet sakindi.

"Hiç üzülmeyiniz hanımefendi. Babanız bunları hibe yoluyla size vermeyi düşünüyorlardı ama hibe daima tehlike arzeder. Ben hiç kimse hakkında kötü düşünen bir kimse değilim ama Kapalıçarşı'daki dükkânları size satış yoluyla devredeceğiz."

Hadiye avukatın neler söylediğini anlamıştı.

Mümkün olduğu ölçüde babasıyla beraber olmaya gayret ediyordu. Babası Anadolu'da yaşayanlarla iftihar ettiğini söylüyordu. Kısa sürede bütün Düvel-i Muazzama'yı kapı dışarı edeceklerine iman ediyordu.

"Allah'ın Türk milletine armağanı bir Mustafa Kemal'imiz var. Bir Mustafa Kemal ki dünyada bir eşi daha yok."

Baba-kız saatlerce oturup dertleştiler:

"Senin çocukluğunda, şimdi kızın için düşündüklerini ben de senin için düşünürdüm. Fakat seni ağabeyim ile teyzenin sevgi ağlarından kurtaramamıştık. Seni bu yüzden layıkıyla okutamamıştık. Şimdi sen de aynı endişeler içindesin yavrum. Babacığının görmüş geçirmişliğine güven ve sana söylediklerime inan."

Hadiye'nin gözyaşları kurumuştu. İçinin derinliğindeki üzüntülere babasının sözleriyle serin rahmetler yağarak rahatlamıştı. İyi ve güzel günlerin güneş gibi doğacağına inanmıştı.

* * *

Hadiye, İstanbul'a yazdığı mektuplarda hep "haftaya geliyorum" diyordu ama, dükkânların devir işlemi en sağlam biçimde ancak üçüncü ayın sonunda bitirilebildi. Hadiye babasının verdiği paralarla çocuklarına giyecekler, çamaşırlar aldı.

Bir bavul dolusu giyecek ve kutular dolusu yiyecekle İstanbul'a, evinin kapısına bir kira arabasıyla dayandığında evin içi sanki bir anda havai fişeklerle aydınlatılıverdi. Çocuklarına duyduğu özlem artık dayanılmaz hale gelmişti.

Ama geldiğinin sabahı İstanbul'un kasvet yüklü havası yüreğini karartıverdi. Bütün gözler Anadolu'daydı. Babalar, oğullar, damatlar birer birer İstanbul'dan Anadolu'ya geçmeye devam ediyorlardı. İstanbul'da İngilizlerin süngülü nöbetçilerinin gözleri önünde cephaneler boşaltılıp Anadolu'ya kaçırılıyordu. İstanbul adeta boşalmıştı.

Hadiye ile Vehbi başbaşa vererek konuşup, dükkânları satmaya karar verdiler. Kapalıçarşı'daki dükkânlar kıyılır cinsten değildi ama İstanbul'da oturulacak hal kalmamıştı.

Diyarbakır'a gitmeye karar verildi. Diyarbakır'da haberi alan Ganizade büyükleri sevinç içindeydiler. Yitirdikleri oğulları, sayıları artmış olarak baba ocağına dönüyordu. Hem de gelinli, kızlı oğlanlı.

Bütün bu günlere gelinceye kadar, Hadiye'nin sandıklarındaki kıymetli örtüler, ipekliler, neler neler eksilmemişti ki. Mücevherlerin bazıları yok pahasına elden çıkartılmıştı. Hadiye bu olanların hiçbirine üzülmüyordu. Yaşamak için, evlatlarını yaşatmak için satılmışlardı. Çok şükür bir şeyleri vardı da onları satabilmişlerdi. Ya onlar da olmasaydı.

Bu seferki hazırlık Balıkesir'e gidişe benzemiyordu. O vakit bütün kıymetli eşyalarını Enis Paşa Konağı'nın büyük selamlık odasına yerleştirmişlerdi. Artık ne selamlık odası vardı, ne de üç buçuk ay sonra dönüş söz konusuydu. Arkalarındaki köprüleri yıkacaklardı. Neleri var, neleri yoksa satıp savacaklardı. İlk önce artık içinde hiç kıymetli bir şey kalmayan çeyiz sandıklarından başlayacaklardı. Salon takımı ve piyanosunu da satacaklardı.

Yangından kurtulan bütün eşyalar satıldı. Hadiye, kime, kaça satıldığını bilmiyordu bile. Teyzesinin kavrulmuş gümüşleri, sandıkların içinde unutulmuştu. Onlar da okka hesabıyla satıldı. Bir sandık dolusu kıymetli kitap, Münire Hanımefendi'nin odasındaki sedef kakmalı ceviz alçak kahve masası,

denkler, yataklar, yorganlar ise onlarla birlikte seyahate çıkacaklardı. Mutfak araç gereçleri büyük bir tahta sandığa yerleştirilmişti. Artık sayıları pek az olan elbiseler, bavullara konulmuştu. Evin içine yayıldığı zaman kendilerini göstermeyen eşyalar, toplanınca ev halkını bile şaşırtacak kadar çok bavul ve denk oluşturmuştu.

Ayşe Hanım yenge belki bir akrabasında kalacaktı. Belki de Çapa'da bir oda tutacaktı. Hadiye, Merzuka teyzeyi götürmek istemişti.

"Harp sonunda kocan gelip, seni bulur Merzukacığım. İşgal kuvvetlerinin aleyhine onlarca kanuna aykırı işi var. Yakalanırsa kurşuna dizilir. Allah göstermesin ama sonra sen koca İstanbul'da tek başına ne yaparsın", demişti.

Fakat Merzuka kocasının döneceğine ve beraberce mutlu bir ömür geçireceklerine inanıyordu. Hadiye ona bir ev tuttu. Küçük evi döşemek kolay ve ucuzdu.

Alaattin ise, "Ben şimdilik bu işi sürdüreyim. Küçük de olsa bir aylığım var nasıl olsa. Beşiktaş'ta bir arkadaşımla beraber oturacağım" demişti. Aileden bir kişi daha eksilmişti.

Artık vapur biletleri alınmış, gidiş günü belirlenmişti. Hadiye o gece Cahit ile Kaya'ya en güzel elbiselerini giymelerini, Mevhibe Hanım'la Murat Bey'i ziyarete gideceklerini söyledi. Yukarı katın ara kapısını Şayan tıklattı. Evin genç evlatlığı İnci kapıyı araladı.

"Çocuklar beyefendi ile hanımefendiye veda ziyareti yapmak istiyorlar. Müsaitler mi?"

Cahit ile Kaya ara kapıdan girdiler. Ortada masada mavi fanuslu bir lamba yanıyordu. Burası Marmara denizine pencereleri olan bir yanı mermer, büyük bir salondu. Kalın astarlı, koyu yeşil kadife perdeleri, koca püsküllü kurdeleler kenarlarda toplardı. Sıra sıra kadife koltukların aralarında, üzerlerine elişi danteller örtülü sehpalar dururdu.

Önde İnci arkasında Kaya ile Cahit, karşı kapıdan dar koridora çıktılar. Koridorun karşısı parmaklıkla çevriliydi. Parmaklıkların arkasında merdiven vardı. Cahit, Murat Beylerin evleri-

ni hep esrarengiz bulurdu, ama Murat Bey'i de, Mevhibe Hanım'ı da seviyordu. Hele bu son görüşmeleri olduğu için çok üzgündü.

Sabah erken uyanmışlardı. Yine Merzuka teyzesinin koynundaydı. Merzuka teyzesi yapayalnız bir eve taşınmıştı; İdris Zeki Bey'in ne zaman eve döneceği hiç belli değildi. Tek başına kalacağını düşündükçe göğsünün ortasında bir yerler kanıyordu, bir yerler acıyordu. Bu acılar, ağrılar aspirinle de geçmiyordu. Yanıyor, yanıyordu.

Sabah vakit erkendi. Köşede daracık uzun pencereden Sultanahmet Camii görünüyordu. Bir yanda Marmara Denizi, dumanlı yelkenli gemiler, mavi denizde süzülüyordu. Sultanahmet Camii'nin evleri tarafındaki minaresinde, müezzin ezan okuyordu. Şerefenin çevresinde sesi de dönüyor, yarı sisli sabahın buğuları içinde, bir yakınlaşıp bir uzaklaşıyordu. Merzuka teyzesinin nefes alış verişi ne kadar rahatsızdı. Belki o da çok üzgündü.

Merzuka teyzesi kıpırdadı. Solukları daha da sıklaştı. Sonunda gözlerini açtı. Cahit koştu, yeniden onun boynuna sarılıp koynuna girdi.

"İnşallah sevgili Yahya Kaptanımız en kısa zamanda gelir Merzuka teyzeciğim. Sizi hiçbir zaman yalnız bırakmaz."

Merzuka teyze içini çekti.

"Ah Cahitciğim, ah. İnsan yalnız doğar, yalnız yaşar ve yalnız ölür."

"Ne acı sözler Merzuka teyzeciğim. Bugün Murat Beyler hamamı yakacaklarmış. Bir veda hamamı yaparız değil mi ?"

"Elbette bebeğim, yaparız. Seni yıkarım, ipek saçlarını tarayıp havlulara sararım. Konakta nasıl kürklere sararak seni bahçeden geçirirdim?"

Cahit içini çekti. Artık konak yoktu. Ama başının içinde vardı ve hiçbir zaman, hiçbir yangın oradaki konağı yakamayacaktı. İçinde yaşayanları hiçbir ölüm alıp, sonsuz gizliliklere götüremeyecekti. Sesleri, renkleri, kokuları, neşeleri, sevinçleriyle hep ama hep yaşacaklardı.

Anadolu'ya Kaçış

Cahit, heyecanlıydı. Büyük vapur, Galata önlerinden Boğaz'a doğru yol almaya başlamıştı. İstanbul'dan ayrılıyorlardı. Sevinçliydi. Ama duygularının gizli derinliklerinde büyük bir üzüntü saklıydı.

Küçükayasofya'daki evlerinde, o her gün erkenden uyanarak kahvaltılarını yaptıkları odanın, Balıkesir'deki yemek odasına hiç benzemediğini gördüğü halde alışmıştı. Kahvaltıdan sonra üzerine geçirdiği paltosu çok eskiydi ama sınıfta çok daha eski paltolu çocuklar vardı. Paltosunu giyerek bir eliyle kardeşinin elinden tutuyor, öbür elinde sarı hasır sepeti evden çıkıyorlardı. Hem artık okula amcası götürüp almıyorlardı onları. Cahit kendisini çok büyümüş hissediyordu.

Alışmıştı İstanbul'a. İçini çekerek düşünüyordu. Yoksulluğa da alışmıştı. Hiç şikayet etmiyordu. Yoksulluğun kendine özgü bir tadı bulunduğunu da kendi kendine keşfetmişti. Bir kere sahip olduklarının değerleri ancak yitirildiklerinde açığa çıkıyordu. Onun için elindekileri sıkı sıkı tutmasını öğrenmişti. İstediği hem de çok istediği bir şeye sahip oluncaya dek ne kadar uğraşıldığını da kavramıştı. Sahip olduğunda duyduğu sevincin büyüklüğünü, kolay elde edilenlerde bulunmayacağını da biliyordu artık. Yoksulluğun böylesi bir tadı vardı işte.

Annesinin Selanik'te kaldığı üç ay içinde ne kadar acı çekmişti. Daha gitmeden onun yokluğunun acısı yüreğine çökmüştü. Ayrı geçirdikleri bir gün, bir ay, bir yıl gibi uzun geli-

yordu. Uzaması ona gerçekten sancı benzeri bir acı vermişti. Ancak kimselere dert yanamamıştı. Hiç kimse, bir diğer insanın acılarının büyüklüğünü kavrayamazdı. Babası ile bu konuları konuşmamıştı. Aslında babası da kendisi kadar acı çekiyordu, bunu biliyordu. Ancak onunla hep başka konular üzerinde tartışıyordu. Beraberce resim yapıyorlardı. Kitap okuyordu babasına. Ondan hendese derslerini kolayca kavrayabilmesi için yardım istiyordu. Annesinden söz ettiklerinde ise üzüntüsünü ustaca gizliyordu:

"Oh, ne mutlu anneme. Ne olursa olsun doğduğu topraklarda. Ayrı ayrı olsalar da hem babasıyla hem de annesiyle beraber. Hele çocuklar, hepsi biraradalar. "

Sonra annesini dipdiri, taze, güzelleşmiş, sağlık ve sevgi dolu karşısında görünce boşalıvermişti. Gözlerinden damlayan sevinç gözyaşları içinde erimişti. Hele getirdiği hediyeler, yiyecekler, çaylar, kahveler, şekerlemeler, çikolatalar. Annesine kavuşma sevincinin arkasından gelen tatlı sıcacık sevinçler, yüreğindeki pasları da silip, temizlemişti.

Annesi, gelişinin ilk gecesinde, küçük ailesini çevresine toplamıştı. Uzun uzun annesini, ablasını, çocukların yaşantılarını, sonra babacığının hayatını anlatmıştı. Ve ardından, alçak gönüllü kimselere yaraşan tatlı sıcacık gururuyla şöyle demişti:

"Evet sevgililerim, şimdi İstanbul'dan Anadolumuza kaçabilir, Diyarbakır'a arkamızda hiçbir pürüz bırakmadan gidebiliriz. Çünkü karşınızda oturan, Selanik eşrafından Doyran Beyi Hacı Sait Bey'in torunu Hadiye Hanım değil, artık tüccardan Nizamettin Efendi'nin, mütevazı fakat Kapalıçarşı'nın en güzel yerinde üç dükkânın sahibi bulunan karısı Hadiye Hanım'dır. Kendisi ile övünebilirsiniz."

Hepsi, hafif bir şaşkınlık içinde onu dinliyorlardı. Hadiye devam etmişti:

"Şimdi hemen gidiş planlarını yapmalıyız. Ben kendi payıma yaptım bile. Muhterem zevcim Vehbi Beyefendi, teslim edeceğim üç dükkânın ayrı ayrı tapularıyla Kapalıçarşı'daki dostumuz Dikran Efendi'ye gidecekler ve onunla fiyatların öğrenilmesi konusunda istişare yapacaklardır. Böylece, Dikran Efendi

vasıtasıyla belki de biraz ucuza alabiliriz havasına kapılacak bir müşteriye dükkânlarımız hemen satılacaktır. Sonra borcumuz harcımız neler varsa onlardan kendimizi kurtaracağız.

Ardından Vehbi Bey –nam-ı diğer Nizamettin Efendi– şu Galata'da yatan vapurlardan Samsun'a işleyenleri arasında bir seçim yapacaklar. Eşyalarımızın navlunları alınacak, sonra da tüccar Nizamettin Efendi ve ailesi, güverte yolcusu olarak hiç kimselerin bakışlarını kendilerine çekmeyeceklerdir. Ve geriye pek fakirane giyimleri ile ailesi efradının vapura binmeleri kalacaktır."

Yarı alaylı yarı ciddi, yarı mahzunca yüz değişiklikleri ve ses tonuyla anlattıklarının bitiminde, Cahit bu harika monoloğu için annesine alkış tutmuştu.

Cahit, sevmeye başladığı İstanbul'dan ayrıldıklarına üzülüyordu. Hem de bu şartlar içinde bir gidiş onu yadırgatıyordu. İkinci mevki kamaralarının en üstünde yolculuk yapacaklardı. Baharı karşılayan İstanbul şehrinde, erik ağaçları ile badem ağaçlarının tomurcukları, neredeyse patlayacaktı. Marmara denizi çok sakindi. Dadısı bir gece evvel gökte beliren hilali gördüğünde "Eyvah, ay yatakta, gemici ayakta" demişti. Sonra da anlatmıştı.

"Halk içinde böyle söylenir. Ne kadar doğrudur bilmem ama bir atasözüdür bu. Ay yatakta, gemiciler ayakta olurlarmış. Yani bu, denizlerde fırtına var demekmiş"

"Yani dadıcığım, Karadeniz dağlara mı çıkacak?"

"Aman kızım, annen duymasın ödü kopar."

"Annem mi dalgalardan korkacak? Annem hiçbir şeyden korkmaz. Cesurdur benim anneciğim."

Şayan gülümsedi. Cahit, dadısının gülmesi üzerinde durmadı. Çünkü annesinin birçok şeylerden korktuğunu Şayan biliyordu ama bu sır Hadiye ile onun arasındaydı. Denize bakıyordu.

"Acaba İstanbul'u son kez görüşümüz mü?"

Diyarbakır'a gidiyorlardı. Dünyanın bir ucuydu. Ayrılırken Mukaddes ablası ona bej rengi zarif bir defter hediye etmişti.

Çok da güzel bir sayfa yazı vardı içinde. Yazı, "Sevgili Cahit, güzel çocuk. Uzaklara, çok uzaklara gidiyorsun. Aramızda dağlar, tepeler var" diye başlıyordu. Defteri elinden bırakmamıştı. Şimdi de yanından ayırmadığı mektep çantasının içindeydi. Çarpan rüzgârdan yanakları buz kesmişti.

Onları uğurlamaya, güverteye yerleştirmeye gelen Alaattin amcası, güverte yolcularının çoğunun İstanbul'da yaşayan Kürtler olduğunu anlayınca, yanlarına yanaşmıştı. Aralarındaki konuşma, amcasının ana dili kadar iyi bildiği Kürtçe olmuştu.

Amcası, güvertedeki gençlere, niçin İstanbul'dan ayrıldıklarını sorduğunda, babayiğit bir delikanlı, "İstanbul artık İngilizin, Fransızın, İtalyanın, Yunanın şehri. Burada bize şimdi de çok iş vardı. Ama o adamlara hizmet etmek mi? Ölürüz daha iyi. Bizler, anayurdu düşman çizmesinden kurtarmaya çalışan Mustafa Kemal Paşamızın yardımına koşmayıp da buradaki zalim gâvura mı uşaklık edeceğiz? Yok baba yok. Biz bu topraklara kök salmışız. Yedi ceddimizin mezarları doğuda.

Gençlik işte. İstanbul'un taşı toprağı altın sözlerine kanmış gelmişiz bir kere. Oysa bilmeliydik ki, insan hangi toprağı döverse, orada teri altın olur. Buralarda ter döktük, para kazandık, memlekete gönderdik. Oralarda ekmek yemek çok zordur baba. Devlet baba tarlamızdan öşür alır. Devlet namusludur ama devletin adamları hırsızdır baba. On teneke mahsul aldıysak içinden iki tenekesini öşür alması gerekir ama onlar altısını alır. Devlete iki teneke gösterir, üstünü çalar.

Şimdi diyorlar ki, Mustafa Kemal Paşa topraklarımıza yeni düzen getirecekmiş. Öşür değil sadece hakkı olan vergisini alacakmış. Anam sütü gibi helal olsun paşamıza. Şimdi onun Kuva-i Milliye'sine katılmaya gidiyoruz. Bu lüks kamaralardaki zenginlerimiz de paşamıza katılmaya gidiyor."

Sonra içlerinden biri sordu.

"Ya siz nereye?"

"Ben gidemiyorum. Ağabeyim İstanbul'da asılmaktan kaçıyor."

"Vay babam vay. İngilizler neden asacaklarmış ki?"

"Benim ağabeyim Diyarbakırlı Hacı Ganizade Hafız Necip Efendi'nin birinci oğludur, şu karşıda duran... Onun küçüğü Kadri ağabeyim genç, bıyığı daha yeni bitmişken Palu kaymakamı olmuştu. Ancak bir iftiraya uğramış. Bunun üzerine İstanbul hükümeti jandarmalar göndererek ağabeyimi Palu'dan aldırmış. İstanbul'a asmaya götürüyorlarmış. O sırada Alacadağ Kürtleri 'Vay' demişler 'bizim beyimizin oğlu bu, kurtaralım onu.'

Silahlarını kuşanmış bir grup, yolda pusu kurmuşlar. Bir müsademe... Kürtlerden iki, jandarmalardan beş ölü. Ağabeyimi dağa kaldırmışlar. İşte o Kadri Bey ağabeyimi tutamayınca, diğer ağabeyim, 'Siverek mebusu olan Hacı Ganizade İbrahim Vehbi Bey'i yakalayıp asalım' demişler. Ağabeyim yeni bir mahalleye taşınırken kendisini tüccardan Nizamettin Efendi diye tanıttı. Şimdi kaçıyorlar işte. O da çoluğunu çocuğunu baba ocağına, Diyarbakır'a bıraktıktan sonra, bütün arkadaşlarının bulunduğu Ankara'ya, paşamızın emrine gidecek."

Hikâyeden çok heyecanlanmışlardı.

"Biz burada neciyiz ki? Beyimizi burada bizim misafir edelim. Ailesi ile rahat etsin. Biz geri çekiliriz."

Amcası, "Ağabeyimin ailesi de Kürtlere benzer. Erkeklerden kaçmaz. Onu bacınız kabul edin, beraberce oturun. Sadece onlara göz kulak olun kardeşim" deyince sarmaş dolaş olmuşlardı. Bu hikâyeleri amcasından dinleyen Cahit çevresini saranlara sıcak bakmaya başladı. Gerçekten çok cana yakın topluluktu. Annesine "hatun ana", babasına ise "babamız" diyorlardı.

Vapur demir aldığında, Cahit gözyaşları içinde rıhtımdaki amcasına mendil sallıyordu. Amcası nokta kadar küçülüp, vapur Boğaz'a yollanıncaya kadar mendil sallamaya devam etti.

İki gün önce İstinye'ye, Hakkı Bey dayısına vedaya gitmişlerdi. Babası vapurun adını, geçiş saatlerini söylemişti.

"Biz yalının önünden geçerken sana mendil sallarız Hakkıcığım. Sen de mendil salla ki bizi gördüğünü anlayalım" demişti.

Cahit, kıl çadır tentenin altında, sırtını aşağıdan çıkan hava bacasına yaslayan annesinin dizlerindeki battaniyeyi iterek kalktı.

"İstinye'den geçiyoruz anne. Hakkı Bey dayıma mendil sallıyoruz. Görünüz Hakkı Bey dayımın şahane yalısını."

Hadiye küpeşteye yanaşmıştı. Dirseklerini dayadı. İçinde dayanılmaz bir ağrı vardı. Selanik'ten de kaçmışlardı. O topraklar artık kendi toprakları değildi. Şimdi İstanbul'dan kaçıyorlardı. İstanbul da mı başka bir milletin olacaktı?

"Anneciğim, işte Hakkı Bey dayım. Şu kuleli, büyük uzun rıhtımlı yalının balkonunda, mendil sallıyor."

Cahit, var gücüyle elindeki mendili sallıyordu. Hadiye el çantasından, tiyatrolara gittiğinde artistlerin yüzlerini iyice görebilmek için kullandığı küçük dürbünü çıkarttı. Ayarladı, büyük yalının dantela dantela oymalı parmaklıklı balkonunda, sırtında robdöşambr, boynunda ipek fular bulunan uzun boylu yakışıklı erkeği gördü. Vehbi'nin sevgili arkadaşı, salladığı mendili arada bir gözlerine götürüyor, bazen boynunda asılı dürbünü gözlerine kaldırıyordu. Ona dostça bir tebessümle el salladı. Dürbünü yanında duran kocasına verdi.

Gemi uzaklaşıyordu. İstinye, görkemli yalı, balkondaki sahibiyle birlikte gözden kayboldu. Hadiye, Kürt oğullarının –Kürtler Hadiye'ye hatun ana diyorlardı ama birçoğu yaşça ondan büyüktü– yanına gitti. Dizlerinin örtüsünü örttü. Şayan'ı merak ediyordu.

Şayan ambardaydı. Eşyaların korumacılığını üstlenmişti.

"Artık yeter" diyordu, "Yangın, soygun, göçler yüzünden elimizde son kalanları canımızla koruyalım bari."

Israr etmelerine rağmen, Hadiye ile Vehbi Bey'in "Yukarı yanımıza gel" tekliflerini kabul etmemiş ve ambarda kalmıştı.

Artık gemi hızını artırmaya başlamıştı. Balık tutan sandallara düdük çalıyordu. Düdük sesleri, yalıların arkalarındaki korularda yankılar yapıyordu. Cahit, birkaç ay önce o yalılardan birinde, Kanlıca koyundaki akrabaları Defterdar Sıtkı Beylerdeydi. Hâlâ, çocukluğunda körfeze düştüğü yalıda oturmak-

taydılar. Füsunsaz kocaman bir hanımdı artık. Evlenmiş, bir de çocuğu olmuştu. Füsunsaz, Cahit'in denize düşmesini hiç unutmadığından şimdi kızını korumak için beline ip bağlıyordu.

Artık yalılar seyrekleşmeye başlıyordu. Yeşil dağlar yassılaştı. Yeşillikler ve deniz, dudak dudağa yanaşmıştı. Sonra birdenbire hepsi gerilerde kaldı. Kıyıların yuvarlaklığı gitgide düzeldi. Üstü mavi gök, onun altında bir yeşil çizgi, önlerinde dümdüz, kıpırtısız mavi bir boşluk.

Cahit, dadısının söylediklerini hatırladı. "Ay yatakta, gemici ayakta" demişti ama işte deniz dümdüzdü. Annesinin yanına döndü. Annesi, sol dizinde uyuyan Kaya'yı işaret etti. Daha yemek bile yemeden uyumuştu. Yol arkadaşlarından birisi bilgiç bilgiç söylendi.

"Deniz havası kokladı tabii. Gideceğimiz yerlerde deniz derya yok."

Öbür ses lafa karıştı "Denizin sesi var, Diyarbakır'ın nesi var? Güzelim Dicle'si var."

Diyarbakır'ı öyle bir anlatıyorlardı ki! Her biri bir yanını anlatıyordu. Kimisi karpuzu diyordu, kimisi buğdayı, kimisi bakırı, kimisi bozkırı. Kimisi yemeklerinden, kimi çorbasından, eriştesinden sözediyordu. Kimi tarihinden, soylu geçmişinden, surlarından, camilerinden, çarşısından, kimisi evlerinin güzelliğinden. Coşmuşlardı. Cahit onların neşelerine kapılmıştı. Artık içinde bulunduğu yere ısınmaya başlamıştı.

"Ben de bir Diyarbakır türküsü söyliyeyim mi sizlere?"

"Giderim dur diyen yok
Kebab oldum yiyen yok"

Gençlerden biri sakosunun cebinden bir kaval çıkarttı. Kaval makamı yakalayıvermişti. Çevredekiler mutlu ve sessizdiler.

"Ayrılık göyneğini
Benden başka giyen yok"

Birdenbire kaval çalan da çevresindeki yirmi genç adam da coşuvermişti. Hepsi birden şarkının Cahit'in bilmediği Kürtçe sözlerini söylemeye başlamışlardı. Çevrelerine, arkalardan hemşeriler yığılmıştı. Sonra başka bir şarkıya geçtiler. İçlerinden biri-

nin sesi çok güzeldi. İçten, yürekten, yanıktı. Sonra yavaş yavaş sesler küçüldü, kaval küçüldü. Topluluğa hüzün çöktü. Hepsi, umutlarla geldikleri İstanbul'dan bir başka ümide sarılmak üzere yollara düşmüşlerdi. Sonra içlerinden biri mırıldandı:

"Şu çıkınları hele bir açın bakalım. Hatun anamız da alçakgönüllük eder buyurursa, Bey babamız nasıl olsa bizden. Şöyle bir soframızı kuralım."

Temiz bir örtü açtılar. Peşkirlere sarılı ekmekler, kâğıtlara sarılı turşular, peynirler, sucuklar, pastırmalar çıkartıldı. Herkesin önüne bir peşkir serildi. Vehbi Bey ve Hadiye de kendi sepetlerindeki köfteleri, börekleri çıkarttılar. Bir yemek, bir tad, bir beraberlikti ki...

Cahit annesine hayrandı. Nerelerden gelmiş, nasıl sofralarda yemekler yemişti. Şimdi nasıl büyük bir yumuşaklıkla bu sofrada yemek yemeye uyum sağlamıştı. Evet, annesi gerçekten soylu bir kişiydi. Sıcak, alçakgönüllü ve nazik.

Cahit Kürtlerin çadır çulu gerili tentesi altında, insanca beraber oluşlarındaki yüceliği, böyle bir beraberliğin kolaylıkla kurulmasından doğan yakınlıkların güzelliğini hiç ama hiç unutmayacaktı.

Gençler anlatıyorlardı:

"Babalarımız, kardeşlerimiz, kaç kuşaktır akrabalarımız bu toprakları bizlerden çalmak isteyenlere karşı dövüştüler. Canlı gittiler, ya kör topal, kolları sakat geri döndüler ya da ölüm haberleri geldi. İşte şimdi de bizler çağırılmadan, ünlenmeden, kendi gönlümüzün rızası ile gidiyoruz. Samsun'da önceki postada gidenler bizleri karşılayacak. Yoksa buralarda ne yol biliriz, ne de iz. "

Cahit, çul tentenin sakladığı gökyüzünü görmüyordu. Ortada bir gemici feneri asılıydı. Rüzgârla sallanıyor, çevresinde kıpır kıpır ışıklar oynaşıyordu. Babası kendi yorganı altında yer hazırlamıştı ona. Sağında Cahit, solunda Kaya yatacaktı. Aydın annesiyle uyuyacaktı. O da artık bebek değildi. Büyümüştü. Babasına usulca fısıldadı.

"Dadıma şöyle bir tepeden bakabilir miyim?"

"Beraber gidelim."

Yavaşça kalktılar. Babası pabuçlarını giydi. Demir merdivenleri yavaş yavaş indiler. Cahit çevresine baktı. Deniz o kadar düzdü ki sanki içinde gökten düşen yıldızlar batmadan parıldıyorlardı. Sonra başını göğe kaldırdı. Ne Balıkesir'de, ne de İstanbul'da böyle bir gökyüzü görmüştü. Koyu lacivert, içi parıl parıl yıldız dolu bir kaseydi sanki. Öylece, dökülmeyen, sadece yakamozlanan yıldızlarla dolu, sihirli bir kase. Aşağıda, orta yerde ambarın kapıları kapatılmamıştı. Babası gülümsüyordu.

"Talihimiz varmış ki Karadeniz kıpırtısız. Yoksa dalgalar bizim bulunduğumuz güverteye yükselirdi. Sonra ambarların kapakları da örtülürdü. Zavallı Şayan ile birlikte birçok kimse havasızlıktan boğulacak gibi olurdu. Çok şükür ki hava güzel."

Ambarın kenarına geldiler. Başlarını eğerek baktılar. Şayan denklerin birleşerek bir döşek biçimi almış yerinde dimdik oturuyordu. Çevresindeki insanların çoğu oldukları yere bükülüp uyumuşlardı. Cahit seslendi, Şayan sevinçle gülerek yukarıya baktı.

"Dadıcığım iyi misin?"

"İyiyim hem de çok iyi. Siz rahat mısınız?

"Çok rahatız."

"Şimdi ben de yatacağım. Az önce yiyecek kutumu açtım. Ömrümde bu kadar lezzetli yemek yememiştim."

"Şimdilik allahaısmarladık Şayan."

"Güle güle beyefendi."

"Rahat uyuyabilecek misin dadıcığım?"

"Hem de nasıl, melaike gibi."

Oradan ayrıldılar. Ambarın kıça doğru yanlarında daracık koridorlar vardı. Cahit oraya doğru yürümek istedi. Boydan boya pencereler sıralıydı. İçeride yemek yeniyor, beyaz eldivenli garsonlar servis yapıyorlardı. Beyaz örtülü masalardaki bardaklar ışıldıyordu. Derinden derine piyano ve keman sesi duyuluyordu. Cahit şaşırmıştı. Dünya akıl erecek gibi değildi. Bir tarafta ölmeyi göze alan genç adamlar güvertede kendilerine yakın bulduklarıyla mutluydular. Dadısı denklerin üstünde

halinden memnundu. Salonda parıldayan bardaklarda sular, içkiler içilmekteydi. Bu dünya çok tuhaftı.

Sonra geri döndüler. Annesi yatmıştı. Cahit pabuçlarını çıkartıp babasınınkilerin yanına koydu. Sonra usulca eğilip annesini öptü.

"İyi geceler anneciğim. Hiç böyle yıldızları bu kadar parlayan lacivert göğün altında, hem de açıkta böyle bir çok insanla birlikte yatmamıştınız değil mi?"

"Ne yazık ki yıldızları göremiyorum Cahit."

"Yazık, hem de çok yazık. Ben hiç uyumak istemiyorum. Tentenin dışında oturarak yıldızları seyredeceğim."

"Eğer sen öyle bir şey yaparsan ben meraktan uyuyamam. Halbuki çok yorgunum. Uykum da geldi. Hadi sen de yat."

Cahit de yavaşça babasının yanına kıvrıldı, başına yastığa koydu. Derinden derine çalışan makine seslerini duydu. O seslerle birlikte belirsiz bir titreyiş de vardı. Üşüyordu. Yıldız ışıklarının Karadeniz'in sularına düştüğü bir gecede, güvertede, etraflarında artık hiç yabancıymışlar gibi gelmeyen insanların ortasında bütün aile uyuyacaklardı. Yolculuğun ne kadar süreceğini sormamıştı, bilmiyordu. Bildiği tek şey bu tuhaf yolculuktan zevk duyduğuydu. Kendisini bir masalın içinde gibi hissediyordu. Yarın yahut öbür gün Samsun'a varacaklardı. Sonra uzun bir yolda arabalarla günlerce günlerce gideceklerdi. Bu seyahat bittiğinde biraz büyümüş olacaktı. Sonra o hiç tanımadığı şehirde nasıl yaşayacaklarını kestiremediği bir evde babasının ailesiyle tanışacaktı. Başının içinde duman halinde, karmakarışık duran soru işaretleri de vardı.

Gemici fenerleri sallanıyor, aşağıda çulların, yorganların altındaki insanların üstünde ışıklar titreşiyordu. Yataklarda birisi inliyor, bir başkası horluyordu. Babasına sokuldu. Yüzü buz gibi olmuştu. Yorganı başına örttü. Sadece burnunu açıkta bırakıtı. Babasının kolu üzerindeydi. Sesini duydu.

"Cahitciğim, bir süre önce her gece sana ya bir kitap okur ya da bir masal anlatırdım. Şimdi düşünüyor ve kederleniyorum. Kızım büyüyor, kendi hayatını yaşamaya başlayacak ama babası yavrusunu hep özleyecek."

Cahit sevindi. İçi ısınıverdi.

"Hiçbir zaman babasının yanında büyümeyecek, kendi hayatı olsa bile babasının yanındayken kendi hayatını kapının dışında bırakacak. Kendisini üzecek hiçbir hareketi olmayacak, hep babasının küçücük Cacası olarak kalacak. Başka türlü yaşayamam ki babacığım."

Babası onu öptü. O da babasını öptü ve hemen uyuyuverdi.

Sabah uyandığında önce deniz yolculuğunda olduğunu bilemedi. Annesi telaş içindeydi. Aydın'ın kakası gelmişti. Ne yapacaklardı. Kaya'nın da kendisinin de bu ihtiyaçları ne olacaktı? Yol arkadaşları onlara tuvaleti gösterdi. Bu yolculuğun en güce giden tarafıydı. Neyse ki Şayan onun da çaresini bulmuştu. Kamarotlardan biriyle ahbap olmuştu. Sadece onların girmesi şartıyla kamarotlar tuvaletini açtırmıştı. Cahit çok zor olacağını sandığı bazı işlerin de kolaya dönüşebileceğini böylece öğrenmişti. Her zorun bir kolayını araştırmak gerekecekti.

* * *

Gemileri Samsun limanının açıklarında demir attığında denizde kıpırtılar başlamıştı. Gemi, bir fırtına kopması halinde karaya oturma tehlikesi nedeniyle daha yakına yanaşamıyordu. Çevresi, denize doğru dıştan ittirilen merdivenin önleri, kayıklar, mavnalar, küçük motorlarla sarılmıştı. Çok kalabalıktı. Vehbi Bey ailesi ne sandalla, ne de motorla kıyıya çıkabilecekti çünkü gemiyi bütün eşyalarıyla beraber terk etmeleri gerekiyordu. Vehbi Bey büyük bir mavna kiraladı. Bir tarafa sandıklar, denkler, kutular, çantalar ve denkler yerleştirilecek, öndeki muşamba minderli sıralara da aile bireyleri oturacaklardı. Cahit annesinin sapsarı olduğunu görünce dadısının daha önce söylediği sözlerin anlamını kavrayıverdi. Annesi denizden korkuyordu. Hemen onun yanına gitti. Vehbi Bey Şayan'la birlikte eşyaların ambardan çıkartılmasına yardım ediyordu. Mavnanın içindeki hamallar da eşyaları ambardan çıkartan vincin önünde yer almışlardı. Şayan herhangi bir şeyin çalınması veya başka-

ları tarafından yanlışlıkla götürülmesini önlemek maksadıyla ambarda gözcüydü.

Hadiye, Kaya ve Aydın'la henüz yukarı güvertedeydi. Onların bulunduğu yerdeki yataklar, yorganlar en sonra denklenecekti. Yol arkadaşlarından biri o denklerin yapılmasını yardım edecekti. Cahit bir annesinin, bir babasının yanına gidip, annesine yapılan işler hakkında haberler taşıyordu. Sonunda Vehbi Bey ile Şayan'ın gayretiyle bütün eşyalar mavnaya yerleştirildi.

Sıra, korkudan yüzü kireç gibi beyazlaşan Hadiye ile diğer aile bireylerinin mavnaya binmelerine gelmişti. Şayan merdivenleri inerken artık yorgunluk ve mide bulantısından bayılmak üzereydi. Hadiye korkudan, Kaya ile Aydın da mide bulantısından kötü durumdaydılar. Bulantıların sebebi denizin fazla kıpırdamasıydı. Vehbi Bey ile Cahit sağlamdılar.

Mavnadakilerden birisi Şayan'ın binmesine yardım etti. Vehbi Bey ilk önce Aydın'ı Şayan'a teslim etti. Sonra da Kaya'yı kucaklayarak indirdi. Tekrar yukarı çıktı. Hadiye gerçekten korkudan ölecek haldeydi. Onun da koluna geçti. Gemi büyük ve yüksekti. Sulara değecek kadar uzun merdiveni inmek de meseleydi. Vehbi yavaş yavaş, basamak basamak duraklayarak Hadiye'yi mavnaya ulaştırdı. Hadiye, Şayan'ın yanına oturdu. Oturduğu muşamba minderli sıranın kenarına eliyle yapıştı. Elleri sanki tutkallıydı. Limana gelip, iskeleye yanaşıncaya kadar tuttuğu yeri bir daha bırakmadı. En son Cahit'le Vehbi Bey mavnaya indiler.

Sıraya oturmuşlardı. Hadiye'nin sağında, kucağında Aydın ile Şayan, solunda Kaya, onun yanında Cahit ve babası. Yerlerine kilitlenmişlerdi sanki. Hadiye'nin yüzünün beyazlığı arttıkça annesine bir şeyler olacak korkusuyla Cahit'in yüzüne ateş basıyordu. Mavnacı motoru çalıştırdı. Öyle güçlü bir motor değildi. İçindeki ağırlığı zorlukla ve yavaş yavaş çekebiliyordu.

Hadiye'nin uzun zamandan beri sinirleri son derece zayıflamıştı. Evden eve taşınmalar, sonra Balıkesir'e göç, Aydın'ın doğumu, arkadaşı Ulviye hanımın ölümü, Fatih yangını, teyzesinin vefatı, soyulmaları... Sonra İstanbul'un ekmek ve gıda

meselesi, Selanik'e gitmek, dönüp yeni bir göç hazırlığına girişmek; bütün bunlar en belirgin olaylardı. Bir de günlük üzüntüler... Saklamak istediği halde satmak zorunda kaldığı kıymetli öte berisi, Sandal Bedesteni'ne giden elmasları... Bütün bunlar öyle üst üste gelmişlerdi ki eğer Balıkesir'de geçen sıcak, sakin yıllar araya girmeseydi belki de bugünlerin telaşlarına göğüs geremeyecekti. Para meseleleri yoluna girince sinirleri az da olsa düzelmişti. Eğer bir süre daha Küçükayasofya'daki evlerinde kalabilselerdi belki kendini toparlayabilirdi. Ama kalamamışlardı. İşte yine yollardaydılar. Üstelik kedi yavrusunu taşır gibi bütün ev eşyalarıyla birlikte seyahate çıkmaya mecburlardı.

Ayrıca Diyarbakır onu çok ürkütüyordu. Kocasının ailesiyle anlaşabilecek miydi? Vehbi babasının da annesinin de munis ve terbiyeli insanlar olduğunu anlatıyordu. Bundan hiç şüphesi yoktu. Fakat şu çıban meselesi aklına geldikçe bütün vücudunu ürpertiler sarıyordu. Ama kocasını bu üzüntüleriyle hiç tedirgin etmek istemiyordu. Ona kıyamıyordu.

Bir sarsıntı. Mavna iskeleye toslamıştı. Gözlerini açarak saatine baktı. Tam kırk dakika sürmüştü. Vehbi iskeleye adım atar atmaz çevresini kellifelli beş-altı erkek sarıverdi. Kucaklaşıyorlardı. Getirdikleri adamlar eşyaların çıkartılmasını üstlenmişlerdi. Hadiye rahatladı. Korkuları geçiverdi. Birisi elini uzatmıştı. Bu kocasının arkadaşlarından biri olmalıydı. Teşekkür ederek elini ona verdi. O bey sonra çocukları kucakladı. Denizde üşümüşlerdi ama kıyı ılıktı. Rüzgâr karadan denize esmekteydi.

Hadiye üç adım attı, sonra toprağa öpmek için diz çöktü. Yemin etmişti. Anadolu toprağına selametle çıktıklarında mübarek toprağı öpecekti. Artık eşyaları yokmuş gibi rahatlamıştı. Vehbi Bey yanına geldiğinde yüzü aydınlıktı, sevinçliydi.

"Ankara'dan karşılamaya gelmişler. İçlerinden Fevzi hem akrabam, hem de dostumdur. Ve Münakalat Vekili'dir (Ulaştırma Bakanı). Öbürleri Diyarbakır, Urfa mebusları. Beni de Ankara'ya götürmek istiyorlardı. Ben çocukları Diyarbakır'a bıra-

kıp döneceğimi söyledim. Üç gün Samsun'da kalmak zorundaymışız. Mahmur Dağı'nda Pontus Rum eşkiyaları görülmüş. Takibat yapılmaktaymış. Zaten bize de iki jandarma verecekler. Diyarbakır'a kadar bizimle beraber geleceklermiş."

Erkekler önde, arkada Hadiye, Şayan ve çocuklar az ileri-deki sahil oteline yavaş yavaş yürüyorlardı. Hadiye birdenbire canlanmıştı. Belirsizce gülümsüyordu. İçinde bir ses, "Pek fazla sevinme ama galiba işler yoluna girmekte" diyordu. Karşılayıcı beyler otelin lobisinde oturdular. Vehbi Bey ve ailesi otelin adamının peşinde, üst kata çıktılar. Onlara bir büyük oda vermişlerdi. Hepsi bir arada yatacaklardı. Çünkü otel odaları, vapurla gelen müşterilerin yakınları tarafından önceden ayrılmıştı.

Hadiye rahattı. Rahat bir yatakta yatabilmek dünyaya bedeldi. Hemen soyundu. Yemek, odalarına gönderilecekti. Vehbi aşağıya arkadaşlarının yanına indi.

Cahit odanın ortasındaki kapıdan balkona çıktı. Sert bir rüzgâr yüzüne çarptı, saçlarını karıştırdı. Karşılarda demir atmış gemi sallanmaktaydı. Cahit içinde olmadıklarına şükretti. Şayan çocukların sırtlarına geceliklerini giydirdi. Yataklarına soktu. Yemek vaktine daha vardı. Uyumalıydılar. Ama az sonra kapı vuruldu. Yemek tepsi içinde getirilmişti.

"Efendim biraz erken getirdik çünkü geceleri karartma var. Pencerelerimizde siyah perdeler var ama bazı müşterilerimiz aldırmayıp lambalarını yakıyorlar. Onun için yemekleri erken veriyoruz."

Çocuklar yatırılmaktan kurtulduklarına sevindiler. Şayan masanın üstüne yemek sepetinde kullanılmayan sofra örtüsünü çıkartarak yaydı. Tabakları, kaşıkları, çatalları sıraladı. Hadiye'nin hiç yiyeceği yoktu ama çocuklarına örnek olmalıydı. Sofraya oturdu. Acıkmışlardı. Çocuklar ekmeklere bayıldılar. Tereyağda pişirilmiş sebzeli et ve pilav da çok lezzetliydi. Hadiye de çocuklarıyla birlikte zevk duyarak yedi. İçlerinde gerçekten ağzına bir lokma koyamayacak halde olan Şayan özür dileyerek sofraya oturmadı. Bir kaşık yoğurt yedi, sonra hemen

yattı. Çocuklar yataklarına girip yastığa başlarını koyar koymaz uyumaya başladılar.

Hadiye bir sigara yaktı. O sırada kapı çalındı, üç fincan kahve geldi.

"İşte bu çok makbule geçti Cahitciğim."

Cahit annesinin karşısına kuruldu, sessiz sedasız kahveleri içtiler. Hadiye kızının Ayşe Hanım yenge ile kahve içtiğini biliyordu. Kızı ile karşılıklı kahve içmek onun da hoşuna gitti. Sonra ikisinin de aklından çıkmayan konuyu Cahit açtı.

"Evini yerleştirmeye giderlerken Merzuka teyzem beni de götürdü. Küçük bir ev, ama yeni yapılmış. Güzel de döşemişler. Fakat ben öyle üzülüyorum ki Merzuka teyzemin yalnızlığına..."

Hadiye de aynı üzüntü içindeydi ama kızını teselli için başka türlü konuştu.

"İdris Zeki Bey nasıl olsa gelecektir. Onu yalnız bırakmaz. Sonra Kamer ile gelen kalfalar da şimdilik onun evinde kalacaklar. Kocası gelip onu götürünceye kadar yalnız da kalmayacak. Hatice'yi de onun yalnız kalmaması için bıraktım ya Cahitciğim..."

Oysa söylediklerinin tam tersini düşünüyordu. İdris Zeki Bey yaptığı işten dolayı aranmaktaydı. Yakalanması ve kurşuna dizilmesi için emir vardı. Belki şu günlerde bile yakalanabilirdi. Çünkü gözünü dişinden budaktan sakınmazdı. Cesur, canını hiçe sayan bir adamdı. Merzukacığın o kısacık birkaç gecesinden başka öyle geceleri bir daha yaşayıp yaşayamayacağı hiç de belli değildi.

Cahit kahvelerden sonra yine balkona çıktı. Onları Samsun'a getiren gemi gitmişti. Deniz zindan gibiydi. Geniş, sonsuz bir karanlık. Adı bunun için mi Karadeniz'di acaba? Odalarında lamba yoktu. Bu nedenle odanın içi de yavaş yavaş deniz kadar karanlık oldu. Babası hâlâ yanlarına gelemiyordu. Annesi de onu bekliyor olmalıydı. Cahit annesine sarılarak öptü.

"Benim hiç uykum yok, babamı bekleyebilirim. Siz yatın anneciğim."

"Fena olmayacak galiba. Teklifini kabul edeceğim. "

Şayan bavuldan gecelikleri çıkartmış, yatakların ayak ucuna koymuştu. Hadiye soyunup geceliğini giydi ve yatağa girdi.

"İyi geceler yavrum."

"İyi geceler anneciğim."

Annesinin solukları uykuya daldığının haberini verince Cahit yavaşça kapıyı aralayıp balkona çıktı. Az önce kapkara olan Karadeniz'de şimdi küçük ışıklar yanıp sönmekteydi.

"Mors alfabesiyle haber veriliyor galiba" diye düşündü. Ama ışıkları yakanlara kimler cevap veriyordu; onlar gerilerde olmalıydı. Babası neden sonra geldiğinde kızını balkonda buldu. Sırtına yatağın üstündeki battaniyeyi almıştı. Babasına ışıkları gösterdi. Bir süre seyrettiler. Sonra içeri girip yattılar.

Ertesi sabah Cahit, otel müşterilerinin yola çıkış gürültüleri ile uyandığını sandı. Fakat hayır, bu insanların çıkartabileceği bir gürültü değil, uğultuydu. Kalktı. Sabahın erken bir saatiydi, ortalık tümüyle aydınlanmamıştı. Ne olduğunu araştırmak için balkona çıkmak üzere kapıyı araladığında şiddetli bir rüzgâr yüzüne çarptı. Gördüğü manzara ile dehşet içinde kaldı. Deniz azmıştı. Dev gibi dalgalar deniz ile otel arasındaki kumsalı yutmuştu. Belki iki metre yüksekliğindeki dalgaların beyaz köpüklü uçları neredeyse otelin önündeki bahçe duvarını aşacaklardı. Ve otelin solundaki boşlukta dağ yüksekliğinde tahta sandıklar yığılıydı. O sırada yanına gelen babasıyla baktılar. Üstlerinde okuyamadıkları mavi yazılar vardı. Vehbi Bey karısının çantasından dürbününü aldı. İlk önce Cahit baktı.

"Yazılar Türkçe değil babacığım ama Latin harfleri de değil."

Vehbi dürbünle bakınca gülümsedi. Onun bu sevinmesi Cahit'i şaşırttı.

"Gece gördüğümüz ışıkların sebeb-i hikmetini şimdi anladım."

"Affedersiniz, sebeb-i hikmeti sözüyle ne demek istediniz?"

Vehbi güldü.

"Şunu demek istedim. O ışıkların nedenini anladım. Sandıkların üzerindeki yazılar Rusça. Dün gece arkadaşlar, "Mustafa Kemal Paşa Ruslarla anlaştı, bize cephane göndermeyi vaat etmişler" demişlerdi. Mors alfabesiyle Rus gemileri limandaki askeri ilgililere haber veriyorlardı. Cephane geldi demek."

Baba-kız konuşurlarken kapı vurulmuş, kahvaltıları gelmişti.

Eğer İstanbul'dan bir telgraf gelmeseydi otelde üç gün kalacaklardı. Telgraf Alaattin'dendi.

"Samsun Valiliği eliyle Siverek mebusu Hacı Ganizade İbrahim Vehbi Beyefendi'ye ulaştırılması ricasıyla. Ağabey, benim işim feshedildi. Merzuka Hanım da Hatice'yi bazı nedenlerden ötürü istememektedir. Samsun'da beni bekleyiniz. Hatice ile bugünkü posta vapuruyla hareket ediyoruz. Alaattin."

Alaattin'in bu telgrafı üzerine Samsun'da üç yerine dört gün kaldılar. Zaten Mahmur Dağı'ndaki Pontus Rum eşkiyaları ancak yakalanmışlardı. Dördüncü günün sabahında Alaattin ile Hatice geldiler. Hadiye Hatice'nin istenmemesinin nedenini sormadı.

Böylece bir yük arabası ve iki yaylı arabayla Samsun'dan ayrıldıklarında artık hayat yolları belirlenmişti. Vehbi Bey ailesini Diyarbakır'a götürecek, sonra Ankara'ya dönecekti. Orada arkadaşlarına katılacak, yeni mecliste mebus veya vekil olabilecekti. Sonra belki Hadiye ile çocukları kendisinin gidip almasına gerek kalmadan Ankara'ya getirtebilecekti. İki jandarma çavuşu, arabaların yanında yollara koyuldular. Hep dağlara tırmanıyorlardı.

Hava soğuktu. Arabaların muşamba perdeleri sıkı sıkıya örtülerek bağlanmıştı. Yaylıların içine ilk önce kilimler serilmişti. Sonra yataklar, yorganlar, battaniyelerle içeriye yaşanır bir rahatlık getirilmişti. Vehbi Bey, Hadiye, Kaya ve Aydın öndeki arabadaydılar. Alaattin, Şayan ve Cahit ise ikinci arabadaydılar. Şayan, Alaattin ile Hatice'nin gelmesine sevinmişti. Evin yükü-

nü paylaşacaklardı. Sonra Hatice'nin hakkından da Alaattin Bey geliyordu. Zaten pek akıllı bir kız değildi ama yoklukta ne de olsa bir işlere koşuyordu. Şayan da Merzuka Hanım'ın onu neden yanından savdığını sormadı. Fakat Hatice gevezeydi. Konuşuyordu, hem de hiç durmadan. Laflar ağzından kendi kendine çıkıvermişti.

"Merzuka Hanım benden hep korkuyordu, kocasının eve geldiğini, bakkala çakkalla geldiğini söylerim diye. Söylersem ne olacakmış yani? Madem ki nikâhlı kocasıdır, niye nikâhsız dostmuş gibi herkesten gizliyordu? Söylememeliymişim, duyulmasını istemiyormuş. 'Söylersem ne olacak yani' dediğimde hemen Alaattin Bey'i çağırıp beni ona teslim etti."

Şayan sözü değiştirmek için lafı başka bir yöne çevirdi.

Hatice'nin sevgili Merzuka teyzeciği için konuşmaları Cahit'in canını son derece sıkmıştı. Ama dadısı elini uzatıp Cahit'in elini hafiften sıktı. Bu "Sakın bir şey söyleme onun hakkında" demekti.

Amcası hafifçe fısıldayarak uyumaktaydı. İçerisi havasız kalmıştı. Pencerenin perdesini araladı. İçeriye buz gibi bir hava doluverdi. Aralıktan baktı, bir çam ormanından geçiyorlardı. Gündüz olduğu halde ortalığa öyle bir sis çökmüştü ki sanki geceydi. O sırada bir silah sesiyle ürperdiler.

Öndeki araba durunca onlar da durdular. Tam Mahmur Dağı'nın tepesindeydiler. Ortalığı sis değil bulutlar basmış olmalıydı. Jandarma atıyla arabanın yanına geldi, başını arabadan içeri uzattı.

"Merak etmeyiniz beyim, arkadaş havaya ateş etti. Biri çıkıvermiş de önüne. Çobanmış meğerse, Kusura bakmayın, ürküttük sizi. Evvelallah dağları Pontusçulardan temizledik, rahatınıza bakınız."

Yüksek sesle şarkıya başlamıştı. Güzel ve gür bir sesi vardı. Şarkısı dağlara ulaşıyordu. Oradan yankılanıyor, yankılar başka bir tepeye çarpa çarpa çoğalıyor, sanki beş on kişi şarkı söylüyorlarmış gibi oluyordu. Öğle zamanı mola vererek sepetlere doldurdukları yiyeceklerden yemişlerdi ama yolculuk bir tuhaf acıktırıyordu onları. Yine bir şeyler yediler. Jandarmaları da bu-

yur ettiler. Akşam çökerken Mahmur Dağı'nın tam tepesindeki hana ulaştılar.

Han, önü ayvanlı bir sıra odadan ibaretti. Arabaların üçü de hanın büyük avlusuna girdiğinde, hancı onları karşıladı:

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Hanımızda bir gece kalacaksınız sanıyorum."

Vehbi Bey arabadan atladı. "Hoş bulduk ağam. Kalabalık bir aileyiz, bize iki oda gerek."

"İki odamız yoktur beyim. Ama bizim odayı size veririz. Biz birkaç kişi kahvede geceleriz."

"Çocuklarımızla sekiz kişiyiz, sığamayız ki."

"Oda büyüktür beyim."

Uyuyan Kaya'yla Aydın'ı, Şayan'la Alaattin kucakladılar. Vehbi Bey önde, arkasında Hadiye arkalıksız tahta basamaklı merdivenlerden ayvana çıktılar. Hancı cebinden bir mum çıkararak yaktı ve kapısını açtığı odayı mum ışığında gösterdi. Tabanı toprak sıvalı odanın kırık camında kâğıt yapıştırılmış bir penceresi vardı. Hancı ayvandan aşağıya seslendi. Genç bir adam koşturarak geldi.

"Sen şu döşekleri al, kahveye indir. Odayı bir güzel süpür, bir mangal ateşle, hemen getirsinler."

Görüntünün korkunçluğu karşısında Hadiye'nin soluğu kesilmişti. İçinden bir ses –bu kendi sesi miydi– durmadan "Aman Allahım, aman Allahım bu mezbelede mi yatacağız" diyordu. Delikanlı kirli yatakları kaldırınca altından yırtık hasırlar meydana çıktı. Hancı elindeki mumu pencerenin kenarına dikmişti. Camların aralıklarından giren esintinin etkisiyle ışık sağa sola titriyordu. İkinci çağırılan elinde kocaman bir çalı süpürgesiyle yukarı çıktığında, Hadiye'nin sesi onu olduğu yere mıhladı.

"Dur oğlum dur, böyle daha iyi. Süpürge filan istemem."

"Sen bilirsin yenge."

Alaattin arabaların altına serili kilimleri hancının adamlarına taşıtıyordu. Şayan kilimleri partal hasırların üzerine serdi. İki arabadaki yataklar, yorganlar, yastıklar, battaniyeler yukarı

taşındı. Şayan yere konulan yataklara, yedek temiz çarşafları serdi. Yarı uykulu Kaya amcasının kucağında şaşkın şaşkın bakmaktaydı. Aydın'ı Hadiye kucaklamıştı. Hâlâ uyuyordu. Alaattin hancıdan birkaç mum daha istedi. Pencerenin taş çerçevesine sıralayarak yaktı. Şayan dört dönüyordu. Ellerini yüzünü yıkayacaktı. Sonra yiyecek sepetlerini açacaktı. Cahit hep annesinin yanındaydı. Onun ne kadar temiz, titiz olduğunu, mikroplardan karanlıklardan daha çok korktuğunu da biliyordu. Bu pis odada toz toprak içinde geçirilecek bir geceden sonra bütün ev halkının yıkanma ve tuvalet ihtiyaçlarını nasıl ve nerede karşılayacakları da henüz belli değildi.

Cahit hep annesini düşünüyordu. Onun ne kadar üzgün ve sinirli olduğunu seziyordu. Annesi kızının sezgilerini unutturacak bir davranışla Şayan'a seslenirken ses tonunda Cahit'in düşündüklerinden bir zerresi yoktu:

"Şayancığım, haydi benim becerikli kızım, hepimizi çoluk çocuğumuzla doyuracak bir sihirli sofra kur bakalım. Sanıyorum Mahmur Dağı'nın havası hepimizi acıktırdı."

Annesinin ses tonu, yüzünün gülümsemesi Cahit'i şaşırtmıştı ama Şayan sevgili küçük hanımının sözlerinin gizlediği gerçekleri pek güzel anlıyordu. Gerçekten kısa bir sürede sihirli bir sofra kurulmuştu. Serdiği beyaz keten masa örtüsünün üzerine herkese birer küçük tabak, yanlarına peçetelerini koydu. Samsun'dan aldıkları su testisini de kendi yanına getirdi. Ortaya köfte, söğüş, börek ve ekmekten oluşan yiyeceklerini sıraladı. Pencere içinde sıralı mumların hepsini bir tabağa dikerek sofranın ortasına getirdi. O sıra da Vehbi Bey'in kahve ocağına ısmarladığı çaylar da gelmişti. Görüntü gerçekten çok değişmişti. O ilk girdiklerinde hepsini ürküten görüntü yerini sevimli, sıcacık bir aile sofrası sıcaklığına bırakmıştı.

Cahit hep annesine bakıyordu. Annesi yumuşamıştı. Üzüntülerini yenmeyi başarmıştı sanki. Sofranın çevresine sıralandılar. Bağdaş kurdukları, kendi yataklarıydı. Yumuşak, temiz ve sıcaktı her şey.

Yatanların çoğu uyumuştu. Yorgundular, yatakları rahattı.

Cahit annesinin koynundaydı. Mutluydu, hep bir arada ve bir odada bulunmaları çok hoştu, güven vericiydi. Annesinin koynunda, özlediği bu yakınlığa kavuştuğuna sevinçliydi. Bu duygular içinde kendini öyle bırakmıştı ki birdenbire kapıya vurulan yumruklarla kalbi yerinden fırlayacakmış gibi oldu. Yataktan doğrulduğunda Hatice, Kaya ve Aydın'ın dışındaki büyüklerin de uyandıklarını gördü.

Vehbi Bey ayağa kalktı, çevresine elini yukarı aşağıya indirip kaldırarak sükunet tavsiyesinde bulundu. Sonra kapıya yürüdü.

"Kim o, ne istiyorsunuz?"

Dışarıdan gelen yanıt hepsini öyle şaşırtmıştı ki.

"Benim beyim, hancı Recep. Bir hacetiniz var mı diye soracaktım."

Vehbi Bey alçak sesle la havle çekti, sonra derin bir soluk aldı.

"Sağ ol Recep Ağa, biz yatmaktayız. Eğer mühim bir vukuat olmazsa uyumak istiyoruz. Sabah erkenden yola koyulacağız."

"Sen de sağ ol beyim."

Ayak sesleri merdivenlere doğru uzaklaştı. Hepsi yeniden yorganlarının altına girdiler.

"Ben bir eşkiya baskını sanmıştım anne."

Hadiye hâlâ sık sık nefes almaktaydı.

"Hepimizin ilk aklına gelen Pontus Rum çetecilerinin saldırısıydı herhalde."

Vehbi Bey yeniden Kaya'yla Aydın'ın üstlerini örttü. Yanaklarından öptü.

"Haydi geçmiş olsun hepimize. Şimdi uyuyalım, iyi geceler."

Uyanık olanların hepsi Vehbi Bey'in iyi geceler sözünü tekrarladılar.

Ertesi gün yola koyulduklarında hava karlamıştı. Yokuşlarda hayvanlar zorlanıyor, kişniyorlardı. Hadiye böyle dakikalarda gerçekten arabalarının yokuş aşağıya geri kayacağından

korkuyordu fakat yaylı arabalar sağlamdı, tekerleklerinde frenleri vardı. Atları güçlü, arabacıları da ustaydı. İnişli yokuşlu, düzlüklü ormanlıklara giriyorlardı. Hep kar yağıyordu.

Hadiye, İstanbul'daki mevsimle Karadeniz kıyılarında başlayan havanın ne kadar değişik olduğunu düşünüyordu. Arada bir burnunun direği sızlıyordu. Göz pınarları nemleniyor, içini çekiyordu.

Jandarmalar yine çevre tepelerde yankılar yapan türkülerini söylemekteydiler. Belki onlar da için için Pontus çetelerinin pusuda bekledikleri ürküntüsüyle bu türküleri yakıyorlardı. Her dakika bir korku ürpertisi Hadiye'yi okşayıp geçiyordu. Tek başına insan değildi ki... Üç can parçası vardı, eşi vardı, evlat gibi sevdiği Şayan, yine oğlu yerine koyduğu Alaattin vardı. Hatice vardı. Ani bir eşkiya baskını olasılığı her dakika için beklenebilirdi. Kar öyle ince, öyle toz yağıyordu ki kapalı muşamba perdelerin en ince aralıklarından içeri sızıyordu.

Bir ara arabacı frenleri çekerek arabadan atladı. Vehbi Bey'e duruşunun nedenini anlattı.

"Beyim şu yol bitiminde Mahmur Dağı en çetin yokuşuyla önümüzde. Yol kaygan ve arabalar yüklü. Sadece insan değil eşyaların ağırlıkları da var. Belki sizlere inmenizi rica ederim. Hiç olmazsa beyler ve iki küçük hanımın da inmeleri icap eder."

Cahit annesinin arabasındaydı. Diyarbakır'ı, oradaki okulların iyi olup olmadığı konusunu konuşuyorlardı. Yokuşun başı çok dikti. Vehbi Bey, Alaattin, Şayan ve Hatice indiler. Vehbi Bey, Hadiye'nin atkısını başına dolamasına hayır demedi. Hadiye gülüyordu.

"Vehbiciğim tıpkı vapurdaki güverte arkadaşlarımıza benzedin."

Arabacılar da inmişlerdi. Yük arabasının iki arabacısı hayvanların yularlarını yakalamış, yaya olarak yokuşu tırmanıyorlardı. Böylece bir hayli yokuş yukarı çıkıldı. Yokuşun tepesine doğru yol rahatlamıştı. Öndeki arabacı, arada bir duraklayarak hayvanlara da, insanlara da mola veriyordu.

Hadiye yokuşun tepelerine doğru, karşıki dönemeçte beyazlıkların üstünde nokta nokta karartılar gördü. O sırada yürüyen arabacı hızlıca komut verdi.

"Beyler, hanımlar arabalara."

Başta Vehbi, Alaattin, Şayan ve Hatice davrandılar, aceleyle arabalara bindiler.

"Kapı bezlerini sıkı sıkı bağlayıverin."

Kapı bezleri bağlandı, arabacılar kamçılarını havada şaklattılar. Dinlenmiş olan hayvanlar daha kolay tırmanmaya başladılar. Yukarı doğru çıkıldıkça kara noktacıklar biçimlenmeye başlamışlardı. Hepsi siyah giymiş küçücük insanlardı bunlar. Arabalar yukarılara tırmandıkça küçük insanlar büyük insan halini alıyorlardı. Kısa bir süre sonra dağa tırmanan bu insanların kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu köylüler olduğunu gördüler. Hemen hemen hepsi can havliyle tepeye çıkma çabasındaydılar. Arabaların kendilerine doğru yaklaştığını gördüklerinde bağrışmalar, feryatlar başlamıştı. Hadiye kocasına korku içinde bakarak sordu:

"Neler oluyor Vehbiciğim?"

Vehbi Bey sakin olmaya çalışıyordu.

"Sanıyorum sürgündeki Rumlar."

Arabacı daha açık anlattı.

"Bunlar Pontus eşkiyalarının içlerinden çıktığı Rum köylüleri. Kocaları, kardeşleri, oğulları, babaları Türklere karşı düşmandırlar. Çok ocak yıktılar, çok kızımızın, kadınımızın ırzına geçtiler. Bunların köylerinde erkek horozlar bile dağlara çıkmıştı hanım. Çıkmışlardı da silahsız günahsız Türk köylerini bastılar, yağmaladılar. Erkekleri öldürdüler. Acıma yoktur bunlarda. Acımayın bunlara. Bizim milletimizin büyükleri de ceza verdiler onlara. Başka memleketlere sürüyorlar işte böyle."

"Ama bunların hepsi kadın, ihtiyar ve çocuklar. Ne günahları var ki zavallıların. "

Araba bir ihtiyar kadının yanından geçiyordu. Pencereden bakan Hadiye'yi görünce avaz avaz yalvarmaya başlamıştı.

"Gelin, gelin, beni de al arabana. Gelin, merhamet et. Acı bana gelin. Gerilerde kaldım. Beni kurtlar paralayacak, gelin.

Ne olur, Allah rızası için."

Hadiye yüreği parça parça kocasına döndü.

"Alalım Vehbi, ne olur. Yokuşun başına kadar alalım, kafileye yetiştirelim, sonra bırakırız."

Vehbi'nin sesi o zamana kadar hiç işitmediği sert bir tonda duyudu:

"Olmaz, arabacımızın söyledikleri gerçek. Onlar cezalıdırlar, yapamayız. Onlar yıllarca kardeşçe birlikte yaşadıkları insanlara ihanet ettiler."

Hadiye sustu. İçini çekti, perdenin ucunu örttü. Elleriyle kulaklarını kapadığı halde ihtiyar Rum kadınının yakarmalarını duyuyordu. Araba ilerledikçe sesi küçüldü, küçüldü, duyulmaz oldu.

Arabaları Mahmur Dağı'nın eteklerine inmişti. Oralarda kar yoktu, yol daha rahattı. Öğle molasında Kaya, ablasıyla dadısının arabasına geçti. Şarkılar söylemeye başlamışlardı. Şayan da şarkıya katılıyordu. Sesi biraz çatlaktı ama onun şarkısı Cahit'in hoşuna giderdi. Bir ara coşmuş, hepsi bir ağızdan şarkıya başlamışlardı. Yolun sağ yanı ormanlık, sol yanı dik bir yamaçtı. Cahit perdesini açmıştı. Görüntülerin güzelliğini görmemek yazıktı. Bu yolculuk anılarını tümüyle belleğine geçirmeliydi.

Yamacın çok diplerinde bir su akıyor almalıydı. Kendi görünmüyor fakat çağlayışının sesi geliyordu. Öbür tarafta Kaya da perdesini açmıştı. Soğuğa alıştıkları için üşümüyorlardı. Hava sert fakat rutubetsizdi; ısırmıyordu. Hem de öyle çam kokuluydu ki...

O sırada beklenmedik büyük bir kişneme sesi duydu. Arabacı şaha kalkmaya çalışan, koşumlarını koparma tehlikesi yaratan atlara bağırmaya başladı. Hayvanlarını yatıştırmaya çalışıyordu. Cahit kendi tarafında değişik bir şey göremeyince, kardeşinin penceresine baktı. Bakmasıyla birlikte sırtındaki yastığı çekerek kardeşinin yüzüne kapaması bir oldu. Kendisi de daha fazla görmemek için yüzünü yastığının kendi tarafına gömdü. Bu arada Şayan şok geçirmekte, titreyen bir sesle fakat büyük bir ısrarla bağırmaktaydı.

"Aman Allahım, yarısı yok. Belden aşağısı yok. Simsiyah saçlı, güzel de bir kız. Saçları ne kadar uzun. Aman Allahım..."

Cahit amcasının sesini duydu.

"Şayan sus, sus diyorum sana."

Şayan bağırmaktaydı. Cahit şaakk diye bir tokat sesi duydu. Dadısı sustu. Bu sefer hıçkırıklarla ağlamaya başlamıştı. Cahit bir toprak set üstünde, vücudunun belinden aşağısı parçalanmış, dümdüz simsiyah saçlı, melek yüzlü, güzel, yarım vücutlu kızı hiç unutmayacaktı.

* * *

Amasya'ya vardıklarında, ellerindeki adres onları Yeşilırmak'ın sol yamacındaki yüksekçe bir semte ulaştırdı. Orada kapısında durdukları ev, Vehbi Bey'in büyük amcasının küçük kızı Fahriye'nin, eşi Nizamettin Bey'le yaşadıkları evdi. Yaptıkları plana göre Vehbi Bey'in çok sevdiği bu yakın akrabasına uğradıktan sonra yollarına devam edeceklerdi. Ancak Fahriye Hanım'la Nizamettin Bey'in birkaç gün misafir kalmaları ricalarına "peki" demek zorunda kaldılar.

Fahriye Hanım hiç de Vehbi Bey gibi düzgün İstanbul şivesiyle konuşmuyordu. Vehbi Bey söz arasında "Fahriye Hanım kaç senelerdir Diyarbakır'dan uzaklardasın. Fakat dilin hâlâ Diyarbakırlı kalmış" demişti. O da "Aga bek ben dilimden memnunum" cevabını vermişti.

Evleri çok güzeldi. İki odasını konuklara ayırmışlardı. Evde Cahit'in en çok hoşuna giden ise, bahçe duvarına gömülü bir küpün içinde oluktan hiç durmadan akan suydu. Sık sık ellerini yıkama bahanesiyle bahçeye çıkıp orada suyla oynuyordu. İstanbul'da oturdukları evlerde böyle akar su yoktu. Kaya da suyla oynamayı seviyordu.

Vehbi Amasya'ya gelir gelmez telgrafhaneye giderek Ankara'daki dostlarına adresini ve birkaç gün sonra yola çıkacaklarını bildirdi. Fakat birkaç gün sonra yola çıkamadılar. Çünkü Amasya'dan Diyarbakır'a gidecekleri yolları kar kapamıştı. Kol

gücüyle, küreklerle yolu açmaksa o kadar kolay değildi. Fahriye Hanım sevinmişti. Sevgili ağabeyi Vehbi'yle yengesi hiç olmazsa daha bir müddet evinde misafir kalacaklardı. Yolların açılması bir ay sürer deniyordu. Böyle bütün ailenin bir odada bir ay yaşamaları hiç de alışık olmadıkları bir durumdu.

Hadiye otele gitmeyi düşünmüştü ama Fahriye Hanım, "Buradaki oteller öyle İstanbul otellerine benzemez Hadiye yengeciğim, pistirler. Adları oteldir ama aslında handır onlar" diyerek onu büsbütün ürkütmüştü.

Cahit Amasya'daki bu misafirlikten hoşlanmıştı. Amcasıyla gezmelere çıkıyordu. Yeşilırmak gerçekten yeşildi ve dibi görünmeyecek koyuluktaydı. Yeşilırmak kıyısındaki şehre su çeken büyük dolaplar hep inliyordu. Su kenarlarında başlayan bu sesler dağlara kadar çıkarak yankılarla büyüyordu. Evin pencerelerinden görünen ırmağın karşı yakasındaki dağlara Ferhat Dağı diyorlardı. Efsanesi de Ferhat'la Şirin masalının tıpkısıydı.

Vehbi'yle Hadiye bir ay bekleyeceklerine göre Cahit'le Kaya'yı mektebe vermeyi düşündüler. Cahit de Kaya da hemen çanta ve kitaplarını hazırladılar. Ertesi gün Vehbi Bey kızları mektebe götürerek vaziyetlerini anlattı. Müdire Hanım kabul etti. Cahit'in zaten tasdiknamesi vardı. O üçüncü, Kaya da birinci sınıfa kaydedildiler. O gün hemen sınıflarına götürüldüler. Amasyalı talebeler bu İstanbullu kızları çok sevmişlerdi. Kaynaşıverdiler. Mektebin bir özelliği vardı. İsteyen talebelere piyano dersi de veriliyordu. Cahit bunu duyunca sevincinden uçtu ve "İnşallah Amasya'da daha çok kalırız. Ben de piyano derslerimi sürdürürüm" diye dualar bile etmeye başladı. Ertesi gün derse başladı. Ancak Hadiye onun bu sevincinin bir süre sonra yarım kalacağını düşündükçe için için üzülüyordu.

Piyano hocası genç bir Ermeni kadınıydı. Cahit'e evinde ders veriyordu ve sık sık güzel bir kitaptan ilahiler okuyup çalıyordu. Kitap ufacıktı. Üstünde ellerini birbirine birleştirmiş dua eden melek kadar güzel bir kız çocuğunun resmi vardı. Bu kitabı Cahit'e hediye etmişti. Cahit eve döndüğünde sevinç

içinde kitabı annesine gösterdi. Kitapçığı eline alır almaz Hadiye'nin kaşları çatıldı.

"Cahitim bu bir müzik dersi kitabı değil, bu Hıristiyanların okuduğu dini bir ilahi kitabı."

Cahit annesinin söylediklerini duyunca şaşırdı. Ama hocası ona müzik kitabı diye vermişti, çünkü içinde notalar da vardı. Hem de kısa bir zaman sonra Cahit'in çalabileceği kolay şarkılardı.

"Kızım sen bu kitaptaki şarkıları bir tarafa bırak. Sen bir Müslüman kızısın değil mi?"

"Evet, buna da memnunum. Hıristiyanlık bana tuhaf geliyor"

"Kızım sen sadece büyük nota kâğıtlarındaki gamları öğrenmeye bak. Onlara çalış, zaten buradaki misafirliğimizin süresi kadar, şöyle bir fikir edinmen için bu dersi aldırıyoruz sana."

Akşam Hadiye kocasıyla konuştu. Vehbi misyonerlerin Anadolu'nun her köşesinde dinlerini yaymak için dağıldıklarını bildiğini söyledi. O da Cahit'in vakit geçirmesi için dersini sürdürmesinin doğru olduğunu düşünüyordu. Böylece derslerin devamına karar verdiler.

İki kardeş her gün okula gidiyorlardı. Derslere çalışıyorlardı; memnun ve mutluydular. Fakat günün birinde, "Haydi gidiyoruz. Arkadaşlarınıza veda edin" sözünün edileceği korkusunu içlerinde taşıyorlardı.

Bir ayda yollar açılamamıştı. Bugün açılır, yarın açılır ümidiyle zor bekleme günlerini geçirirlerken birdenbire Kaya hastalanıverdi. Ateşi çok yüksekti. Hadiye hemen Amasya'nın en iyi dahiliye uzmanı hekimi getirtti. Teşhis, tifoydu.

Hadiye işte o zaman çıldıracağını sandı. Bir oda içinde iki çocuğu daha vardı. Ayrıca kendisi, kocası ve Şayan, hepsi bu bu mikroplu hastalığın bulaşması tehlikesiyle karşı karşıyaydılar. Kayacığı zaten Selanik'in üzüntülü günlerinin çocuğuydu. Artık yapılması gerekenlerin hepsi yapılmalıydı.

Tuvalete büyük bir lizol şişesi konuldu. Kaya'nın lazımlığı-

nı kendisi götürüyor, kendisi lizolle temizliyor, süblime ile mikropların yok edilmesini sağlıyordu. Cahit kardeşinin yatağına yaklaştırılmıyor, Aydın Alaattin'in odasında yatırılıyordu. Hasta odasına sokulmuyordu. Doktor her gün geliyordu. Hastalık ağır seyrediyordu. Hadiye tifonun bağırsaklarda yapacağı bozukluğun önüne geçebileceğini düşünerek pirinç lapası pişirtiyor, sıcağa yakın ısıdaki pirinçleri iki tülbent arasında Kaya'nın karnına pansuman yapıyordu.

Bir oda içinde karantina vardı. Mikrop alma tehlikesi büyük dikkatle ortadan kaldırılmaya çalışılıyordu. Kapı önünde süblimeli suyla ıslatılmış bezler duruyor, tuvalette son derece dikkatli temizlik yapılıyor; eller kollara kadar süblimeleniyor, sonra sabunlanıyordu.

Ailenin başına çöken bu hastalık felaketi yetmiyormuş gibi Vehbi'nin Ankara'da iktidardaki arkadaşları da mevkilerinden ayrılma durumuna düşmüşlerdi. Arkadaşları yolladıkları mektuplarda Ankara'ya gitmekte geciktiğini söylüyorlardı.

En son mektupta ise, "Seni şimdilik bir kasabaya kaymakam yapalım, sonra valiliğe atlayabilirsin" diyorlardı. Kısa bir süre sonra da Malatya'nın Hekimhan kasabası kaymakamlığına tayini geldi. Vehbi'nin üzülüp üzülmediği hiç anlaşılamadı. Bu haberi aldığında mahzunca gülümsedi. Hadiye'ye baktı:

"Güzelim, sevgilim, bu nasıl bir gönül ki Ankara'ya kadar isteklerini gönderebildin. Diyarbakır'a gitmemiz engellendi" dedi. Oysa Hadiye hiç de öyle dileklerde, dualarda bulunmamıştı.

Bu arada Kaya hastalığının en kötü devresini geçirmekteydi. O en kritik günün en kritik saatlerinde Hadiye kızının yattığı odadan kaçtı. Aydın'ı yanına aldı, evin mutfağına girdi. Pirinç havanı Aydın'ın eline verdi. Aydın memnun, tokmağı bütün gücüyle havana vururken, o da "Vur oğlum, vur da başımdaki felaket çanlarının seslerini duymayayım" diyordu. O böyle dedikçe Aydın havan elini havana vuruyordu. Hadiye ancak böylece başının içindeki düşünceleri duymaz oluyordu. O sırada Şayan'ın sesiyle irkildi:

"Küçük hanımcığım, müjde olsun, Kayacığımız gözlerini açtı. Karnı acıkmış. 'Annemi özledim' diyor."

Hadiye'nin başının içindeki çan sesleri dinivermişti. Yavaşça oğlunun elindeki havan elini alarak rafa kaldırdı. Aydın'ı Alaattin'e bıraktı. Yukarı kata koştu. Çocuğunun yatağının yanına diz çöktü. Onu yavaşça kaldırarak bağrına bastı.

"Anacığını özlemişsin, ben de seni özlemiştim evlatcığım. Hayatım, yavrum benim, çok uzaklardaydın. Geri döndün, hoş geldin aramıza."

Karnındaki pirinç lapasını yeniledi, doktoru geldiğinde Kaya'yı yatağında oturmuş, çorbasını içerken gördü. Hadiye'yi tebrik etti.

"Hanımefendi çocuğunuzu siz kurtardınız. Sizi tebrik ederim. Bunu tıp mecmualarına bildireceğim. Kilo aldırdınız, saçları da dökülmedi."

Evin içinde bayram havası esmekteydi. Kaya dört kilo almıştı. Gerçekten siyah ipek saçlarından bir tutam bile dökülmemişti.

Bir hafta sonra yola çıktıklarında artık Hadiye için ne temiz otel derdi, ne han odalarının pisliği söz konusuydu. O Allah'ın lütuflarıyla mükafatlandırılmıştı. Ona evladı bağışlanmıştı.

Ünlü tifo salgınının Amasya'da bu kadar süratle yayılmasının nedenlerini bulmuştu Hadiye. Evin bahçe duvarındaki oluktan durmadan akan suların aslında ta tepedeki evlerde kullanıla kullanıla aşağılara doğru geldiğini öğrenmişti. Bu suların mikrop taşıdığı apaçıktı. Bu durumu doktora söylemiş, sonra suyun aktığı oluğu göstermişti.

Hadiye Hekimhan'a gitme hazırlıklarına başladıklarında Alaattin'in bir arkadaşı vasıtasıyla gelen tavuklara çok sevinmişti. Alaattin Hatice'yi getirmek için yola çok acele çıktığından satın almış olduğu Plymouth ve Nemse cinsi tavuk ve horozlarını arkadaşına bırakmıştı. O da münasip bir vasıta bulduğunda göndermişti. İki sandık içinde gelen tavuklar evin ikinci sevinci olmuşlardı. Çocuklara taze yumurta verebileceklerdi. İlk yumurtalarını Kaya'yla Cahit'e yedirdiler. Sonra sıra Aydın'a geldi.

Hekimhan'a yolculukları artık keyifliydi. Amasya'da kaldıkları üç buçuk ay içinde yolları da değişmişti.

Sivas'a geldiklerinde şehir meydanındaki bir otelde geceledi-ler. Bu kalabalık kaymakam ailesinin tavuklarını otelin balkonunda görenler, seyre gelmeye başlamışlardı. Cahit'le Kaya da tavukları beslemeye bayılıyorlardı. Geceleri hangi kasabada konaklarlarsa, uyuşan ayaklarının açılması için tavukları kafesten çıkarıyorlardı ama kaçmamaları için de ip bağlıyorlardı.

Artık yaylı arabaları evleri olmuştu. Öyle alışmışlardı ki bir otelde, handa gecelemek için indiklerinde orayı yadırgıyorlar, sabahın erken saatinde arabalarına kavuşmayı hasretle bekliyorlardı. Böylece süren uzun bir yolculuktan sonra kendilerini Hekimhan eşrafından Nezir Ağa'nın bağ evlerinde bulduklarında, arabalarından ayrıldıklarına sevinecekleri yerde üzülmüşlerdi.

Hekimhan'da geçirecekleri kısa bir süreden sonra vali tayin olacakları günü düşünürlerken, dostlar tarafından unutulup, orada tam üç buçuk yıl kalacakları akıllarından bile geçmiyordu.

Unutuluşun Acısı

Kaymakamlarının geleceği haber verilmişti. Garip Ağalarla Nezir Ağalar arasındaki uzun konuşmalardan sonra, misafirleri ağırlama şerefi Nezir Ağa'da kalmıştı.

Nezir Ağa'nın evi, iki kat ve haremlik selamlıktı. Konuklar için selamlık bölümündeki iki oda hazırlanmıştı. Kilimler, halılar döşenmiş, makatların (minderli kerevet) döşeklerine, yastıklarına uçları al dantelli, kanaviçelerle süslü patiska kılıflar geçirilmişti. Nar şerbetleri karılmış, ikram için kocaman bir bakır tepsi dolusu pestiller, sucuklar, kesmeceler, dut şurubundan yapılma baklava kesimli şekerlemeler, ceviz, badem sucukları, dut kuruları, elma ve kayısı kuruları, bademler hazırlanmıştı. Çoçuklara en yeni urbaları, nakışlı çorapları giydirilmişti. Hanımlar altın başları üzerine örttükleri işlemeli ak tülbentleriyle, konukları karşılamaya hazırlardı.

Vehbi Bey'le ailesini getiren yaylı arabalar Nezir Ağa'nın bağlardaki yaz damının (evinin) kapısı önünde durduğunda Nezir Ağa, oğulları ve adamlarıyla dışarı fırladı.

Karşılıklı temennalardan sonra yöre usulüyle kucaklaştılar. Bu kucaklaşmalarda öpüşme yoktu. Kaymakam Bey içeri girdikten sonra kapıda evin hanımı, yardımcıları ve çocukları göründüler. Hadiye, Şayan ve çocuklar öpüldüler, selamlaşıldı. Hazırlanan selamlık bölümünün merdivenlerinden –bu tahta basamakların arka yüzleri açıktı– çıkarlarken Hadiye kızlarıyla oğlunun aralıklardan düşmesinden korkuyordu. Biraz da kendi

ayağının kaymasından ürküyordu. Merdivenlerin bitiminde genişçe bir sofaya açılan iki kapıdan ilkine girildi.

Hadiye'nin sırtında içi kürklü paltosu vardı. Bu aslında palto değildi. Çeyizinde bulunan robdöşambrlardan birisiydi. Bir ay süren araba yolculuğunda palto diye robdöşambrını giymişti. Arabadan indiklerindeyse büyük yün atkısını köşeli katlayarak onu örtünmüştü. Şayan kışlık çarşafının etekliğinin üstüne uzunca bir ceketi seyahat kıyafeti yapmış, başına da yün başörtü dolamıştı. Nezir Ağa'nın karısı, aynı yaşlarda olmasına rağmen Hadiye'ye "Hanım anacığım" diyordu. Şayan'ın içinden söyleniyordu: "Kendisi küçük hanımcığımın anası yaşında, tutmuş Hanım Ana diyor. Saygısız seni. O bir hanımefendidir."

Evde bulunanlar, konukların üstlerindekileri çıkarmalarına yardım ediyorlardı. Herkes pabucunu oda kapısında bırakınca Hadiye ve diğer iki hanım da öyle hareket ettiler.

Sonra minderlere buyur edildiler. Tepsiyle nar şerbeti bardakları geldi. İçtiler, çok nefisti. Gerçekte karınları açtı ama ev sahiplerinin münasip gördükleri ikramları geri çevirmek olur muydu hiç... Sonra Ağa Hatun tepsinin çevresine dizili minderlere oturmalarını rica etti. Hadiye biraz zorlukla bağdaş kurdu. Şayan, Cahit, Kaya, hatta Aydın bile kolayca bağdaş kurarak oturuverdiler. Ağa Hatun tepsideki yiyecekleri tanıtıyor, birer birer adlarını söyleyerek nelerden, nasıl yapıldıklarını anlatıyordu. Cahit pastuh diye gösterilen peçete biçimindeki tatlı ve kayısı dürümlü nesneye el atmak isteyince, annesinin şifreli göz işareti ile duraladı. Üstlerindeki sarı sarı noktacıklar Hadiye'yi kuşkulandırmıştı. Bir ara evin hanımı dışarı çıktığında Cahit'e fısıldadı:

"Üstlerindekiler sinek tükürüğü galiba. Yememelisiniz."

Benzemiyor değildi. Sinek tükürüğü dediği sinek yumurtaları olabilirlerdi. Evin hanımı ellerini ovuşturarak içeri girdi.

"Konutun beybabası kuzu kestirmişti. Hele gidip bir bakayım demiştim. Yalnız kodum, bağışlayasınız beni."

Öyle sıcacık, öyle sevimliydi ki Cahit'in içi kaynayıverdi ve hemen sordu:

"Bu güzel katlı peşkirlere benzeyen pastuhların üstündekiler süs mü yoksa..."

Sonunu söyleyemedi, annesinin kaşları çatılıvermişti. Evin hanımı ana kızın söyleşilerinden habersizdi.

"Onlar mı? Haşkiş (haşhaş) tohumlarıdır, hem süsler, hem de lezzet verirler. Ye ye hele, buyur küçükhanım. Bunları açıp mangalda yumuşatırız, içine badem veya ceviz koyarak dürer, öyle yeriz. Tadına doyulmaz."

Hadiye de Cahit de haşkişin ne olduğunu anlayamamışlardı ama herhalde sinek tükürüğü değildi.

"Ama ısınmadan da güzeldir tadı. Sana gönderirim bir yol. Sarayım mı, bademli mi cevizli mi olsun güzelim benim?"

"Bademli rica ederim Hatun Ana teyzeciğim."

Evin hanımı Cahit'in kendisine Hatun Ana deyişine, ona ancak çok daha itibarlı ağa hanımlarına verilen rütbeyi yakıştırdığına çok sevinmişti. Bir yandan da pastuhun katlarını da yırtmadan, koparmadan açmıştı. İçine bir iki sıra badem koyarak yanlarını sıkıştırdı ve dürerek Cahit'e uzattı. Aydın'ın sesi ile döndüler.

"Ben de isterdim Hatun Ana."

"Hay senin de canını sevsinler, Hatun Anan kurban sana. Hemen..."

Pastuh dürmeçleri sarılırken, evin çocuklarıyla Hadiye'nin üç çocuğu kaynaşmışlardı. Hele büyük oğulları olan Tevfik hem kızlara hem de Aydın'a bayıldığını söyleyecek kadar yakınlaşmıştı.

Aydın Tevfik'e adını sormuştu.

"Adım Tevfik ama yüzüme Tevfik derler, ardımdan Nezir Ağa'nın topar oğlu derler, gerçek adımı söylemezler ki."

Cahit, Tevfik'in kullandığı 'topar' kelimesinin topal anlamına geldiğini anlayınca çok üzüldü. İçinden kendi kendine onun bacağının sakatlığını görmemezliğe gelmeyi, onunla normal bacaklı bir çocukmuş gibi arkadaşlık etmeyi kararlaştırdı. Tevfik kederliydi. Arkadaşlar, hem de o uzak, bir başka dünyadan, İstanbul'dan yaşıtı konuklar gelmişti. Ama onlarla güle oynaya eğlence kuramayacak, oynayamayacaklardı.

"Eğer koltuk değneksiz yürüyebilseydim ne güzel olurdu, oynardık. Konuşmalar, koşmacalar, birdirbirler, seksekler daha neler neler."

"Koltuk değneksiz oyunlar da var Tevfik. Sen boncuk üfleme oyunu, dama, peçiş, fincan oyunu biliyor musun?"

"Yooo. Hiçbirini bilmirem."

"Niyet eder istersen sana öğretirim. Dadım, Hatice, Kaya da biliyorlar. Hep beraber oynarız. Sonra sen koltuk değneğine yaslanmadan yürüdüğünün farkında değilsin ki. Sanki o sopa olmasa yürüyemeyecekmişsin hissine kapılmışsın. Çok yanlış bu. Bu koltuk değneğini bırakma talimlerini de yaparız. Bir kendi evimize yerleşelim. O zaman gör bak ne güzel koşmaca bile oynarsın."

O sırada söze Hadiye karışmıştı:

"Tevfik, topal oldum diye kendine acıyacağına mektebe git oku. Okumayı sürdür. Sultanileri bitir. Sonra Darülfünun'un doktorluk bölümünü de bitir. Hekim ol. Hiç olmazsa senin gibi kaza geçirip topal kalacak çocuklara yardım et, onlara bak. Onları sağlıklarına kavuştur."

Tevfik, hanımanasına doktor olacağına söz vermişti. Hanımanası da parmağındaki firuz taşlı elmas yüzüğünü ona hediye etmişti.

–Yıllar sonra Cahit'in genç bir öğretmen arkadaşı öğretmenlere mahsus prevantoryumda yatarken, yürürken bacağı aksayan bir genç doktorla dost olmuştu. Tevfik adlı doktor, öğretmen arkadaşına hayat hikâyesini ve nasıl doktor olduğunu anlatmış, elindeki firuze taşlı elmas yüzüğü göstermişti. "Bunu Kaymakam Vehbi Bey'in eşi Hanımanam bana vermişti" deyince, öğretmen hanım ona kendisinin de Vehbi Bey'in kızının arkadaşı olduğunu söylemişti. Bu hikâye böylece Cahit'e anlatılmıştı. Cahit'in teşviki, annesinin telkinleri o çocuğun hayat yolunu değiştirmişti.–

Annesi ile Hatun Ana yolculuktan, İstanbul'dan hatta Ankara'daki gelişmelerden bile söz ediyorlardı. Sonra evin hanımı onlardan izin istedi.

"Akşam yemeğine kadar biraz dinlenin. Kapının yanında büyük bir ibrik, bir de leğen koydum. Sabun da var. Havlular da temizdir" diyerek çocuklarıyla birlikte dışarı çıkarken, Şayan peşinden yürüdü. Kısa bir zaman sonra yüzü karmakarışık döndü. Hadiye'nin telaşlı sorusuna üzgün cevap verdi:

"Bu evde ayak yolu yok. Ben sordum, 'Var elbet' dedi. Alt kata indirip, bahçeye, oradan da sokağa çıkardı. Orada kapısı bir çulla örtülü toprak kulübeyi gösterdi. 'Her gelen geçen uğrar, tarlalara gübre birikir' demez mi? Çıldıracaktım. Mecburi çulu kaldırarak içeri girdim. Ortasında kocaman bir delik bulunan tahta kaplama bir acaip ayak yolunu görünce büsbütün iflahım kesildi. Ortadaki delikte binlerce kara sinek vızıldıyor, kokulu çukura inip çıkıyor ve uçuyorlardı. Şimdi ne yapacağız küçük hanımcığım?"

Şayan ağlamaklıydı. Hadiye için de bu hazin bir hikâyeydi. Ne yapacağını, ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Onların konuşmaları sürerken Cahit'in odadan çıktığını sezmediler bile. Onlar hâlâ bir hal çaresi bulma çabasındaydılar ki Cahit yanakları al al, savaş kazanmış bir komutan havasıyla içeri girdi.

"Siz hâlâ aynı konuyu mu tartışıyorsunuz?"

"Ya ne yapsaydık küçük hanım?"

Cahit, Şayan'a sevgiyle baktı.

"Benim sevgili dadıcığım, bu kadar telaşlanma. Ben senin anlattıklarını duyunca, ibriklerden birini kavradığım gibi yola çıktım. Hemen hemen sokağın her evi boştu. Bir tane şöyle kapısı sağlamını seçtim, içeri girdim. İşimi hallettim. Mesele halloldu. Tabii şimdilik.

Sonra çevreyi dolaştım, yolun en son ucunda, iki katlı, bahçesinde dut ağaçları olan bir eve de girdim. Merdivenlerle ayvana çıktım. Kapılar açık, kilit falan yok. Pencerede tahta kepenklerin içinde kapalı camlar yok. Ev üç oda, bir de ayrıca yalağı ve ocağı olduğundan mutfak diye düşündüğüm bir bölümü var. Manzarası da öyle güzeldi ki. Aşağılarda bir çay şarıldayarak akıyordu. Anneciğim o evi tutabilirsek... Buralarda hiç hırsız yok galiba, evlerin kapıları açık, pencereleri çerçevesiz, camsız."

Hadiye memnun, gülümseyerek kendisini kızını dinleme-

ye kaptırmıştı. Kocası ile o köşe başındaki çevresi duvarlı ve tahta bahçe kapısı olan evi konuşmalıydı. Çünkü öğrendiklerine göre burada bütün evler kapısızdı ve duvarları da çalılardan çit biçimindeydi.

* * *

Nezir Ağa'nın bütün ricalarına karşın Cahit'in bulup beğendiği eve taşınmakta ısrar etmişlerdi. Evin tahta bahçe kapısının arkasında bir emniyet mandalı vardı. Kapısı da olan ayakyolu sokak kapısının hemen yanındaydı. Uzaklığı, yakınlığından çok daha iyiydi. Sineklerden de çukura her gün kireç dökerek kurtulacaklardı.

Şayan evi yerleştirirken bir yandan da Cahit ile sohbet ediyordu. Cahit sıcaklar geldiğinde damda yatılacağını öğrenmişti. Şayan damda dünyada yatamazdı. Damın kenarında parmaklık yoktu ki! Başı dönüp aşağıya düşebilirdi.

"Siz ailece yukarıda yatarsınız, bana pencerelerinde demir parmaklıklı olan odamız yeter. Kapısını da kapar, arkasına bir destek koyarım. Oh gel keyfim gel."

Aşağı büyük odada, hasırların üstüne halı serilmişti. Pabuçlar ve terlikler odanın eşiğinde çıkartılıyordu. Geceleri yan yana yataklar açılıyor anne, baba ve çocuklar orada yatıyorlardı. Bu odanın pencereleri kendi bahçelerine açılıyordu. Cahit ile Şayan'ın odasının geniş bölmeli, bilek kalınlığındaki demir parmaklıklı pencereleri ise komşuları Fatma Bibi'nin bahçesine açılıyordu.

Fatma Bibi genç bir kadındı. İki çocuğu vardı. Oğlunun adı Durak, kızın adı Parlak'tı. Cahit demir parmaklıklı pencereden onların hayatını gözlemekten, Fatma Bibi ve çocuklarla konuşmaktan çok hoşlanırdı. Fatma Bibi de dutlarının mamulleri ile geçiniyordu. Tarlasında buğday, nohut, mercimek, mısır ve ineği için de arpa yetiştiriyordu. Kocası ölmüştü. Çocuklarına üvey baba gelmemesi için evlenmemişti. Evin hem erkek hem de kadın işlerini üstlenmişti. Güçlü kuvvetli, hiçbir dakika durmadan çalışan bu kadını Cahit çok seviyor ve beğeniyordu.

Sıcakların basması, bahçelerindeki dutların olmasını Cahit'le Kaya dört gözle bekliyorlardu. Annesi de çok meraklıydı. O gün Nezir Ağalara misafir olduklarında ikram edilen bütün çerezleri yapacaktı. Fatma Bibi ona seve seve yardım edecekti.

Mevsim yaza dönüşüyordu. Alaattin'in tavukları, bahçelerindeki önü telli, arkası tahtadan yapılmış güzel kümeslerine yerleşmişlerdi. Onları bahçeye hiç salmıyorlardı. Çünkü çimenleri eşelerlerse dut toplanacak yeşil alanları bozarlardı. Alaattin, Cahit, Kaya hatta Aydın bile yem atmak için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Evin altındaki ahıra, bir dişi, bir de erkek buzağısı olan altın sarısı beyaz halkalı güzel bir genç inek yerleştirilmişti. Cahit ile Kaya'ya da birer oğlak alınmıştı. Cahit'in oğlağı gümüş renkliydi, adını Gümüş koymuştu. Kaya'nın kömür siyahı oğlağının adı ise Mercan'dı. Vehbi Bey pazardan aldığında henüz sütten kesilmişlerdi. Şayan'ın ortalığı kirletiyorlar yaygaralarına rağmen Gümüş ile Mercan devamlı kızların peşindeydiler.

Şayan her gün yavrularına bol bol pay bırakmak şartıyla ineğin sütünü sağıyordu. Sabahları ilk önce yüzlerce çıngıraktan oluşan bir ses duyuluyordu. Sonra otlaklara yaymaya götürdüğü inekleri, koyunları, keçileri güden çobanın sesi işitiliyordu:

"Sürü geliyor ha. Hayvanları salıverin gayri."

Bütün sokağın evlerinin bahçe kapıları açılıp, havyanlar çıkıyordu. Şayan ineğinin boynuna çok tatlı bir tınlaması olan çan almıştı. Bununla çok övünüyordu. O da gençti. Henüz yirmi yaşındaydı. Evlerindeki hayat ne Balıkesir'deki, ne İstanbul'daki, ne de Selanik'teki yaşamlarına benziyordu.

Hadiye bu ayrı ayrı yaşamların aralarına birer bölme koymuş, ayrı ayrı düşünüyordu. Bol bol elişi yapıyor, çocuklarına kış için hırkalar, çoraplar işliyordu. Öyle Selanik'te, İstanbul'da, hatta Balıkesir'de olduğu gibi çarşıdan yün almak aklından bile geçmiyordu. Buradaki kadınlar, kuzu tüyü kırpma mevsiminde satılan yünlerden alıyorlardı. Onları yün tarağında taramayı kendisi öğrenmiş, Cahit'e de öğretmişti. Bu çalışmadan sonra el

ırgacında yün eğiriliyor, çift yapılıyor, sonunda işlenecek biçime geliyordu. İstenirse baca kurumu, soğan kabuğu, ardıç kökü ile de renklere boyanabiliyordu.

Hadiye geçmişte bıraktığı Hadiye'yi unutmaya çalışıyordu. O artık bir başkasıydı. Bir zamanlar piyano çalan, sedef tırnaklı, ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmayan biriydi. Şimdiki Hadiye ise yaşadığı hayat şartlarına uymaya çalışan ve çocuklarını düştükleri mahrumiyet bölgesinde yaşatma gayretiyle kendisini hiçe sayan bir anneydi.

* * *

Vehbi Bey'in jandarması Vakkas, bir gün ahırın önüne küçük bir ekmek fırını yaptı. Buna en çok Cahit sevindi. Hamur yoğurmayı Ayşe Hanım yengesinden öğrenmişti. Ekmek hamuru da yoğurabilirdi. Ama bu güç işi Şayan da çok seviyordu. Fırının ilk yakıldığı ve ilk ekmek somunlarının çıktığı gün bütün aile çok sevindiler. Mis gibi, esmerce, küçük küçük somunlardı bunlar. Şayan ekmek hamuruna yumurta katarak peynirli pideler pişiriyor, sık sık da Rumeli böreği yapıyordu. Bu küçük fırın evin hayatında nasıl da özel bir yer almıştı...

Hadiye Cahit'e her gün için yeni bir uğraş bulmak zorundaydı. Kasabada kızlar mektebi yoktu. Vehbi Bey eşrafı, ağaları, önde gelenleri toplayarak kızlarını muhakkak okutmaları gerektiği hakkında konuşmalar yapıyordu. Sonunda hepsini bu fikre inandırmıştı. Bir kız okulu açabileceklerdi. Malatya'dan bir de hoca gönderilmesi için Maarif Müdürlüğü'ne tezkere yazılmıştı. Buna en çok sevinen Hadiye olmuştu. Kızı mektep hevesiyle kitaplarını açacaktı. Çünkü Cahit, Hekimhan kızlarının beceri ve bilgisini edinmeye çalışıyordu. Onbir yaşındaki kızlar neler biliyorsa o da öğrenecekti. O kızlar nakışlı çoraplar örüyorlardı. Yün eğirip tarıyorlar, evin çamaşır leğeninin başına geçip çamaşır çitiliyorlardı.

Uzayan saçlarını Fatma Bibi'ye ördürdüğünde, annesinden beli büzgülü, uzun etekli bir entari ve paçaları görülen bir don dikmesini istemişti. Nezir Ağa'nın kendi yaşıtı kızı ile de arka-

daştı. Bir gün onun altın simle işlenmiş nakışlı, düğünlerde giyilen kırmızı kadife entarisini giymiş, başına onun gümüş tepelikli altın başlığını takarak annesinin karşısına çıkıvermişti. Hadiye bu kıyafetin kızına ne kadar yakıştığını görüp hem sevinmiş, hem de derinden derine üzülmüştü. Cahit artık lisan öğrenmekten, piyano çalmaktan, jimnastik ile vücudunu geliştirmekten söz etmiyordu. Bir Selanik çocuğu, bir İstanbul kızı olmaktan yavaş yavaş bir Anadolu köylü kızı olmaya doğru gelişiyordu. Bunu çok büyük bir ustalıkla önlemesi lazımdı. Onun kabiliyetlerinin körlenerek başka bir kültürün içine düşmesini istemiyordu. Başka bir şeyler bulmalı, kızını içine saptığı yoldan çevirebilmeliydi.

Malatya'dan gelen hoca hanım, ilk tarih dersinde çocuğunun kundağını kürsü üstünde açarak bebeğinin altını temizlerken, bir yandan da talebelere seslenmişti:

"Açın dördüncü sayfayı. Buradan on beşinci sayfaya kadar ezberleyin."

Ders verdiği kızların birçoğu mahalle hocasından bir şeyler öğrenmişlerdi. Kendilerini okur-yazar sayıyorlardı ama içlerinde tam anlamıyla okuma-yazma bilen Cahit'ti. Akşam eve geldiğinde hoca hanımın taklidini yapıyor, bebeğin altının kokular saçılarak kürsünün üstünde açılışını anlatıyor, sonra ciddi bir kitap sayfası açarak pat diye kitabı kapıyordu. Sonuçta hocanım derslere gelmez oldu. Kendine muallime vekili olarak Cahit'i tayin etmişti. Cahit on bir yaşında dört ay hocalık yaptı, kızlara okuma yazma öğretti.

Dut ağaçlarının silkelenmesi, şerbetlerin kaynatılması, sucuk yapılması, tarlalara gidilerek orak biçmek, döven dövmek, harman savurmaya kadar bütün uğraşlara Cahit candan gönülden emek vermişti. Dopdolu ve değişik bir yaz mevsimi geride kalmıştı.

Kışlık ev meselesi, yeni yapılan bir evin üst katını tutmak suretiyle halledilmişti. Evin sahibi Hallo'ydu. Amerika'da çalışmaya giden Halil, beş yıl sonra Hallo adıyla İngilizce konuşan

bir bukalemun olarak dönmüştü. Onun evinin her katında hela vardı. Ev dört oda, bir büyük hol ve mutfaktan oluşuyordu.

Ev sahiplerinin ahırları Cahit'lerin katının terasıydı sanki. Cahit her akşam ahırın üstüne çıkarak gökte çakmak çakmak parıldayan yıldızlara bakıyor, aşağılarda akan çayın sesini dinliyordu. Yine bir gece terasa çıkmıştı. En uçta parlayan bir çift fosforlu gözle heyecanlandı. Oraya yavaş yavaş gitti. "Kim var orada" diye seslenişine, "Pat pat pat" diye bir ses karşılık verdi. Daha yakınına giderek eğildi. Kocaman bir köpeğin dostça kuyruğunu salladığını gördü.

"Sen de nereden çıktın, kimin köpeğisin?"

İncecik sevgi, sızlanma sesleriyle pat pat pat yere vurulan kuyruk sesi...

"Yoksa aç mısın?"

İnce sesler daha çok sızlanarak çıkmaya başlayınca Cahit doğru eve koştu. Ekmek tenekesinden bir somun ekmek aldı. Yeniden döndüğünde köpek evin merdivenleri önüne, evden sızan ışığın içine gelmişti. Kocaman, harika bir kangaldı. Kulaklarının uçları kesikti. Cahit ekmeği büyük parçalara bölerek attıkça havada kapıyor, bir anda yutuyordu. Bir çanak dolusu su getirince onu da büyük bir zevkle içti. Cahit onu sevdi, başını okşadı. Havadisi vermek üzere içeri girip hikâyesini anlatınca dadısı söze karıştı:

"O köpeği biliyorum. Hallo'nun karısı söyledi. Dağdaki ağıllarının köpeğiymiş. Kocadığı için yemek vermemişler. O da asıl sahipleri Hallo'lara gelmiş. Onlar da kovmuşlar. Kadın 'Baş belası, işe yaramaz hayvanı ne diye besleyelim' demez mi. İçim sızlamıştı."

"İyi, aferin benim merhametli yavruma."

Cahit köpeği sahiplenmişti. Ertesi gün babası eve bir çuval arpa unu gönderdi. Bir tas arpa ununa yarım tas su konularak yal yapılacaktı. İçine biraz tuz katılacaktı. Cahit adının Gobül olduğunu öğrendiği köpeği ile Sivas-Hekimhan şosesine çıkıyordu. Gelip geçen araçlardaki insanlar, İstanbul'a doğru giden kamyonlar dolusu Alman esirleri, sarı saçlı bir kızla kocaman köpeğe ilgiyle bakıyorlardı.

Cahit Gobül'ü bütün kış baktı. Sevdi, besledi. Bahar geldiğinde yayladaki Cüzüngüt köyündeki yazlığa giderlerken, Gobül evlerinin önünde kaldı. Bakımı için bir çuval un bıraktılar. Ancak sonbaharda döndüklerinde öldüğü haberini aldılar.

Hallo'nun evinde günler Ankara'dan haber beklemekle geçmişti. Ne Hadiye Vehbi'ye, ne çocuklar anne babalarına "Hani dostlarımız vardı. Hani 'Bir süre Hekimhan'da kal, sonra seni vali yaparız. Sonra da Ankara'ya gelirsin' demişlerdi, ne oldu, ses seda çıkmıyor Ankara'dan?" diye sormamıştı.

Yine de bütün aile vatan sevgisi ile dolup taşıyordu. Sonunda, İzmir'in de 9 Eylül günü düşman işgalinden kurtulduğu haberini alınca, sevinç ve mutlulukları yüreklerine sığmadı. Evlerinin kapısını yemyeşil dallarla süslediler, pencereden bayrak sallandırdılar. Kaymakam Vehbi Bey'in evindeki coşkuyu görenler çekinerek kapıya doğru yaklaştı. İçlerinden birisi öne doğru çıktı ve bütün cesaretini toplayarak sordu:

"Ne oldu Hanım Ağa?"

Hadiye'nin sesi şarkı söyler gibi çıkmıştı, "İzmir'de düşmanı kovduk."

Kapının önündeki topluluk birbirlerine anlamsız bakışlarla baktı. Aşağıdan gelen sesler, sanki Anadolu'nun bu unutulmuş köşesinin, olup bitenlere karşı ilgisizliğini özetliyordu.

"İzmir gâvurda mıydı?"

O günlerde Hadiye kendini hapishanede hissediyordu. Hekimhan'da unutulmuşlardı; dostları sevgili Vehbi kardeşlerini unutmuşlardı. Samsun'a kadar gelip kocasını karşılayan kişilerin acaba kendilerine taraftar olacak birilerine mi ihtiyaçları vardı? Onun için mi Vehbi'yi karşılamışlar, vaatlerde bulunmuşlardı? Hadiye kocasına Ankara'dan gelen resmi cerideleri baştan aşağıya okuyor, savaş alanlarında kazanılan zaferlerle mutlu oluyordu. Son zamanlarda Cahit de merak sarmıştı; annesinin elinden düşürmediği bu gazeteleri o da okuyup bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Hadiye sık sık, "Ankara karmakarışık, birbirlerini yiyorlar. Mustafa Kemal Paşa'yı gazi rütbesiyle

yüceltenler şimdi kuyusunu kazmaya çalışıyorlar" diyordu.

Annesi bazen babasına üstü kapalı biçimde bu unutulma konusunu açıyordu:

"Kendimi Jules Verne'nin Issız Ada romanındaki ıssız adaya bırakılan cezalı uşağa benzetiyorum. Yirmi sene sonra bizi hatırlarlarsa, korkarım ki ona benzer halde bulacaklar."

Vehbi Bey o munis gülümsemesiyle karısına bakıyordu. Söyleyecek sözü yoktu ki. Gerçi karısına söylemediği bazı şeyler de yok değildi. Kaç kez dostlarına mektuplar yazmıştı. Cevap bile vermemişlerdi.

* * *

Vehbi Bey bir gün, yanında çalışan adamıyla eve bir tezkere gönderdi:

"Hadiyeciğim, sana sormadan davet etmek zorunda kaldığım bir misafirimizi akşam yemeğe getireceğim. Kendisi çok ilgi çekici bir şahsiyet. Mücadelede yardımlarıyla ün salan Kara Fatma'dır. Soframıza bir tabak ilave etmenizi sevgilerimle rica etmekteyim. Vehbi"

Cahit annesinden bu haberi duyduğunda sevincinden havalara uçtu. Hadiye ve Şayan mutfakta hazırlıklara başladıklarında Cahit de sofrayı kurma işini üstlendi. Güzel bir sofra kurdu, ne yazık ki çiçek yoktu. Annesinin hazırladığı yeşil salata çanağını çiçek benzeri sofranın ortasına yerleştirdi.

Bir türlü akşam olmuyordu. Kara Fatma nasıl birisiydi? Harbe girmiş, çevresine topladığı kadınlara ne işler gördürmüştü, ne işler... Hepsini biliyordu. Babası bir gün söz arasında "Kara Fatma'yı da gözden düşürmeye çalışanlar var" demişti.

Akşam kapı çalındığında Cahit koştu, kapıyı açtı. Babası kenara çekilerek misafirine yol verirken kızını takdim etti.

"Bu benim kızım Cahit. Sizin hayranlarınızdandır efendim."

Cahit karşısında orta boylu, zayıf kadını gördüğünde biraz hayal kırıklığına uğradı. Ama öyle munis, öyle sevimli bir ka-

dındı ki... Belinde içi dolu bir kemer vardı. Tabancası da kocamandı. Yarı asker giyimliydi. Cahit'e gülümseyerek baktı, başını okşadı.

"Nasılsın kızım?"

Cahit teşekkür etti, onlara yol verdi. O ufacık kadına hayranlık duymaktan kendini alamıyordu. Biraz da ona imreniyordu. Heyecanı sürüyordu. Erkeklerle beraber dövüşe girmiş, korkusuzluğunu göstermiş bu insanı nasıl gözden düşürmek istiyorlardı? Bir türlü anlayamıyordu. Kara Fatma annesinin elini sıktı.

"Sizler gibi münevver ailelerin Anadolumuzda misyonerce vazife alması, bu memleketin ilerlemesi için ilk adımlardır. Anadolu insanının güzel, iyi örneklere ihtiyacı vardır. Üzüm üzüme baka baka kararır. Anadolu insanı da aydınlığınızın ışıklarını gördükçe, sizlere benzemek için çalışacaktır."

Bu zevkli yemek sırasında hep memleket işlerinden söz edildi. Hadiye Kara Fatma'yı daha yakından tanımaya çalışıyordu.

"Harbe iştirak etmek nereden aklınıza geldi? Hangi sebeplerden dolayı evinizi, yuvanızı terk edip askere iltihak ettiniz efendim?"

Kara Fatma güldü. Acılı bir gülüştü bu.

"Son yüz sene içinde bu memleketi idare edenler öyle zayıfladı, öyle bencil oldular ki, olur olmaz kavgalara girdiler. Gelsin Anadolu evlatları, gelsin Anadolu kocaları, babaları gelsinler. Biz onların eline paslı silahlar, ceplerine kuru ekmek koyarak düşmanın karşısına salalım. Gidenlerin hiçbiri geri dönemedi. Neden mi? Silahları silah değildi. Silah vardı, kurşunu yoktu. Olanlar da o silahların kurşunu değildi. İşte hanımefendi, harbe iştirak kararını verişimin sebebi bu. Anadolu'da erkek kalmadı ki."

Annesi Kara Fatma'ya hak verdi.

"Evet, bu kasabaya gelinceye kadar Anadolu kadınının çoğunun dul veya kolsuz, bacaksız sakat erkeklerin anaları, karıları, evlatları olduğunu bilmiyordum. Bana misafir gelen hanımların hemen hemen hepsi dul. Kiminin kocası seferberlikte

gitmiş, dönmemiş; kimisi Rus Harbi'nde, Yemen'de, kimisi Birinci Dünya Harbi'nde, kimisi Çanakkale'de."

"İşte ben de 'bari artık kadınlar, erkeklerinin öcünü almaya başlasınlar' dedim. Vatanı kurtarmaya biz kadınlar da katılalım. Çünkü buna Mustafa Kemal'in çok ihtiyacı var. Kadınlarımıza çok işler düşecek."

Yemekten sonra kahvelerini içtiler. Kara Fatma çok yorgundu. Ona misafir odasında yatak serilmişti. Cahit ertesi sabah uyandığında Kara Fatma erkenden kahvaltısını yapmış ve çıkıp gitmişti.

Madem Hekimhan'da unutulmuşlardı, onlar da yörenin adetlerine uyacaklardı elbette... Bahar geldiğinde, kasabadaki bir çok aile gibi onlar da Cüzüngüt'e gittiler.

Cüzüngüt'e ulaşabilmek için zahmetli bir yolculuk yapmaları gerekti. Bir saat at üstünde hep dağlara, tepelere tırmandılar. Yokuşun iki yanı ormanlıktı. Mola verdiklerinde Şayan atından atlayarak dağın ağaçlarının yemişlerini topladı. Ceplerini küçücük tatlı yemişlerle doldurmuştu. Şayan yaman süvariydi. Hadiye'yle Vehbi Bey de ata binmekte ustaydılar. Cahit de onlardan geri kalmamaya çalışıyordu. Babasının binicilik konusundaki bütün öğütlerini harfi harfine yapmıştı ve atını güzelce idare ederek düşmeden tepeleri aşabilmişti. Cüzüngüt'e ulaşmışlardı.

Köy, yüksek dağın altındaki yamaca kuruluydu. Meyve ve sebze bahçeleri, kavun karpuz tarlalarıyla bolluğun hüküm sürdüğü bir köydü.

Vehbi Bey gerçekten güzel bir ev tutmuştu. Evin alt katı ahırdı. İneklerini, keçilerini orada bakacaklardı. Vehbi Bey'e, köyde kaldıkları sürede kullanması için, isyanları bastırmaya giden askeri güçlerin yük arabalarını taşıyan ve şimdi kadro dışı bırakılmış sıska bir at verilmişti. Babasını o atın üstünde görünce Cahit kahkahayı basmıştı.

"Affedersiniz babacığım, atınız Don Kişot'taki beygir Rozinand'a benziyor. "

Vehbi de kızının sözlerine hak vermişti. Fakat Cahit, o za-

vallı Rozinand'ın öyle zayıf, güçsüz halde sabah akşam yollara düşmesine izin veremezdi. Onu bakıp beslemeye, güçlendirmeye karar verdi ve hemen harekete geçti.

Bir çuval buğdayla kırma kepek karıştırıldı. Bir kaşağı, bir de gebre alındı. Cahit ahıra girdi. Rozinand'ı kaşağıladı, gebreledi. Saçlarını taradı, elinden tuz yedirdi. Yalını ılık suyla yaparak içirdi. Bol bol yemledi. Bir hafta sonra Rozinand bayağı canlandı. Cahit'i tanıyordu. Ayak seslerini duyduğunda kişnemeye başlıyordu. Onu üç ay besledi. Rozinand sahibine geri verildiğinde adamcağız gözlerine inanamadı, Cahit'e teşekkürlerle bir sandık elma gönderdi.

Cahit yine uzun entariyle, paçaları, entarinin altından kayar gibi görünen iç donu istedi. Artık Hadiye kızını kıramadı. Kullanılmayan pembe cibinlikten göğsü boydan boya düğmeli bir entariyle, komşudan aldığı örneğe bakarak bir don dikti. Cahit ayağına camız (manda) derisinden yemeniler de geçirdi. Artık tam bir köylü kızıydı. Arkasında bir sırt dolusu kırk tane incecik örgü saçıyla Cüzüngüt kızı olmuştu.. Zaten Hekimhan'a geldiklerinden beri sadece evde İstanbul şivesiyle konuşuyordu. Dışarıda Hekimhanlıydı.

Cüzüngüt'te yaşam sanki yılları arkadan takip ediyordu. Köylüler dünyadan o kadar uzaktılar ki, Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlandığını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğunu bile bilmiyorlardı. Öyle ki, düğünlerde aşka gelen saf köylüler, hâlâ "Padişahım çok yaşa" diye nara atıyorlardı. Başlangıçta, köylülerin yeni kurulan Cumhuriyet'e karşı çıktığını zanneden babası, çok geçmeden gerçeği öğrenince kahkahalar atmaktan kendini alamamıştı.

Cahit, evin arka odasında, perdenin arkasında akşamları Karagöz ile Hacivat'ın gölge oyununu sahnelemeye başlayınca bir anda bütün köy kızlarının sevgilisi oldu.

Köyde küçük kızları gelin ediyorlardı. Cahit bu on üç, on dört yaşındaki taze gelinlerin dert ortağı olmuştu. O geceki Karagöz gösterisiyle onları çok etkileyebildiğini farketti. Masanın ayakları arasında gerili beyaz çarşaf üstünde oynayan Kara-

göz'le Hacivat bu geceden sonra bütün yaz boyunca gelin kızlara, dayağa karşı çıkılması gerektiği gibi konularda konuşup durdular.

İlk gün birkaç kişi olan seyircisi giderek arttı. Yaz boyunca Karagöz perdesinin arkasında verilen öğütler, köyde dayağın çok azalmasına, artık ayıplanır hale gelmesine neden olmuştu. Karagöz'ü hiç görmemiş olan, hatta adını bile bilmeyen cüzüngütlüler bu oyunları son derece beğenmişlerdi.

Evlerinin ikinci kattaki önü parmaklıklı ayvanı, çok güzel bir yaz geçirme mahalliydi. Buraya kerevetler ve minderler konulmuştu. Cahit her gün ak toprak içine bir avuç saman koyduğu sulandırılmış çamurla ayvana sıva yapıyordu. Annesi kızına "Güzel ellerin bozulacak" deyince, "Eller çalışmak içindir anneciğim" cevabını veriyordu. Dadısından yemek yapmayı öğreniyor, mutfakta ona yardım ediyordu. Sonra köylülerin askerdeki oğullarına, kocalarına "Evvela mahsus selam edip, gözlerinden öperim" diye başlayan mektuplar yazıyordu.

Fakat bu mektupların en acıklısı, Amerika'daki oğlunun ölümünden haberi olmayan yaşlı bir kadın için yazdıklarıydı. Kadıncağızın oğlu, yıllarca önce köyün Ermenileri ile Amerika'ya çalışmaya gitmişti. Orada bir sabun fabrikasında kaynayan sabun kazanına düşerek ölmüştü. Anasına söylememiş, onu yıllarca avutmuşlardı. Kocamıştı, hastaydı, yatağa düşmüştü. İşte bu ölüm döşeğinde oğlu için yanan ihtiyar anaya her gün Amerika'den haberler gelmeye başlamıştı. Arada para da gönderiyordu. Cahit bu mektupları yazıyor, zarflıyor, kaymakam beye postalanmış gibi yaşlı kadına götürüyordu. Öyle dua alıyordu ki... Bu aldatma işinin ölüm döşeğindeki bir insana mutluluk vermek için olduğunu biliyor, seve seve yapıyordu.

* * *

Cüzüngüt'ten Hekimhan'a döndüklerinde Hallo üst katta artık kendisinin oturacağını söyleyerek evi boşaltmalarını istemişti. Bu, kışa girerken yapılacak teklif değildi ama Hallo da

Hekimhanlı sayılmazdı ki artık; Amerikalıydı o. Bunun üzerine Nezir Ağa kendi evinin kasaba meydanına bakan selamlık misafirhanesini Vehbi Beylere verdi. Yine taşındılar. Yerleştiler, perdeler takıldı, pencerelere uymayanlar düzeltildi. Sobalar kuruldu. Bu ev eskiydi ama soylu bir evdi. İkinci kattaydı. Alt kat Nezir Ağa'nın evine aitti. Yirmi kadar mermer basamakla yukarı çıkılıyordu. Merdivenin üst yanında, tam karşıdaydı kapı. İki yanında camlı ve demirli iki penceresi vardı.

Üç oda, yine aile içinde bölünmüştü. Bir oda, Şayan'la Cahit'indi. Kaya ile Aydın kâh günlük odada, kâh Hadiye'yle Vehbi Bey'in yatak odasında yatıyorlardı.

* * *

Kış dört aydır sürüp gidiyordu. Güneş toprak yüzünü aydınlatamıyordu çünkü tarlaların üstü bile bir metreye yakın kristal toz şeker halinde bir karla örtülüydü. Evlerinin kasaba meydanına bakan pencereleri de sabah uyandıklarında buz nakışlı camlarıyla onları dışarıyı görmekten alıkoyuyordu. Hohlayarak buzda açabildikleri deliklerden karşıdaki tek katlı evler görülüyordu. Damlarında birer metre kar vardı. Henüz karlar kürülmemişti.

Vakit geceydi. Dışarıda ay ışıklı, keskin beyaz bir ayaz sürmekteydi. Kasabanın yüzlerce köpeği duru mavi gökteki ayın on beşine bakarak hep bir ağızdan uluyorlardı. Cahit tıpkı hapishane pencerelerindeki kalın demir parmaklıklara benzeyen demirli pencerelerin ardında oturmuş, dışarılara bakıyordu. Gür sarı saçları iki örgü halinde örülüydü. Sağ yanda Zorbahan dağı görülüyordu. Aşağılarda, beyaz ağır yüklerinin altındaki tek katlı evlerin tek pencerelerindeki solgun ışıklar, çoktan söndürülmüştü. Bu evlerde yaşayanlar akşam ezanından sonra yün döşeklerinde, kalın yün yorganlarının koruyucu sıcaklığında derin uykularına dalıyorlardı. Ailenin diğer büyükleri gibi Cahit de kendini, dünyadan kopmuş, unutulmuş hissediyordu.

Bu gece posta arabasının geliş gecesiydi. Cahit de bütün düşüncelerini bu konuya yoğunlaştırmış vaziyette pencereden

bakıyordu. Heyecanla, posta arabasının demir takılmış tekerleklerinin sesini duyacağı anı bekliyordu.

Bu tekerleklerin seslenişleri iki saatlik bir uzaklıktan işitilmeye başlardı. Sesler çevredeki dağlarda yankılar yapa yapa duyulmaya başladığında, posta arabasının gelişi kesinleşirdi. Tekerlek ve nal sesleri yaklaştıkça Cahit'in heyecanı artar, belki de Zorbahan dağı kadar kocamanlaşırdı. Posta arabası bu seslerin ilk duyulmasından ancak iki saat sonra kasaba meydanındaki küçük postaneye ulaşabilirdi.

O zaman Cahit'in yüzü gülümserdi, artık özlediği, yanıp tutuştuğu İstanbul'una kavuşacak demekti. İstanbul'da yaşayan sevgili amcası Alaattin Bey yeğeninin bu susamışlığını sık sık ondan aldığı mektuplarından bilirdi. O da İstanbul'da çıkan ne kadar gazete, dergi –ki sayıları çok azdı– hepsini toplar, son derece düzenli bir biçimde paketleyerek gönderirdi. Gazetelerin hepsi bir aylıktı.

Sonunda araba postanenin önüne geldiğinde Cahit'in sabrı da tükenmiş olurdu. Onun bu bekleyiş heyecanını çok iyi bilen postanenin yaşlı, halden anlar posta memuru Behzat Efendi tüm yükleri boşaltmadan önce, sevgili Kaymakam beyinin kızının beklediklerini bir an önce ulaştırmak için onların evine uğrardı. Bu hareketi bütün aileyi çok sevindirirdi.

İki saattir pencerenin önünde gözlerini mavi gecenin içine doğru dikmiş, posta arabasının seslerini dinleyen Cahit şimdi Behzat Efendi'nin postane kapısından çıkışını soluğu kesilerek bekliyordu. Sırtında kocaman bir çuval taşıyan Behzat Efendi, on adımlık yolu hızlı hızlı yürüyerek geçti. Üst kata çıkılan merdivenlerde ise biraz ağırlaştı çünkü merdivenler çok dikti.

Behzat Efendi hayli yaşlıydı ama yüreği, yaptığı işin çok makbule geçeceğini bilirdi. Hele güleryüzlü Cahit'in sıra sıra teşekkürlerini dinlemekten de çok zevk alırdı. Hem o Vehbi Bey ve ailesini bu eski Selçuk kasabasına bir armağan olarak görürdü. İstanbul'dan kopup gelen üç çocuklu, alçakgönüllü anne ve babalarıyla böyle bir aileyi Hekimhan, Hekimhan olalı muhakkak ki görmemişti.

Merdivenler bittiğinde kapının kanadı çoktan açılmıştı. Dı-

şarının keskin ayazı kimin umurundaydı. Cahit soğuğu duymuyordu bile. Yanakları sevinçten alev alev yanıyordu.

"İşte postanız geldi küçük hanım."

"Ah sağ olunuz Behzat Efendi, böyle gece yarısı hiç de ödeviniz olmadığı halde bizleri sevindirmek için bu zahmetlere katlanıyorsunuz. Binlerce kere teşekkür ederim. Sağ olunuz, eksik olmayınız Behzat Efendiciğim."

"Kaymakam beyimizin hatırlı okumuş kızına bu hizmet ne ki? Babanızın kasabamıza gelmek, ailesini de getirmekle ne büyük iyilikler yaptığını bilemezsiniz ki. Bize medeni ve büyük şehrimiz İstanbulumuzun havasını getirdiniz. Hem de kasabamızın yaşantısı, terbiyesi, görgüsüyle bütün havası sizler geleli beri çok değişti. Bilirsiniz, bizim burası eski bir Selçuk ilidir. İyiyi, güzeli, terbiyeyi bilir, anlar."

Cahit sabırla onun sözlerini bitirmesini bekledi, çuval hâlâ merdivenin son basamağında duruyordu. Behzat Efendi'nin sohbet dolu sıcacık sözleri bu keskin ayazlı, mavi ay ışıklı beyaz geceye bir başkalık veriyordu ama birazcık da üşümüştü. Onun ellerini ovuşturduğunu gören Behzat Efendi çuvalı basamaktan kaldırarak kapının içine bıraktı. Candan gülümseyerek gevezeliğinden ve onu üşüttüğünden ötürü özür dileyerek müsaade istedi.

"Güle güle Behzat Efendi, binlerce teşekkürler. İyi geceler, gelecek postaya kadar güle güle."

Cahit Behzat Efendi'nin ağır ağır merdivenleri inmesini gözledi, sonra kapıyı örttü. Kapının bir tuhaf mandalı vardı. Açılıp kapanırken "şık şık" diye sesleniyordu. Kapıyı ardından sürgüleyerek koca çuvalı kendisinin bile şaşırdığı bir güçle annesiyle babasının oturdukları sobalı odanın kapısına sürükledi. Kapının tokmağını çevirerek kanadı geriye itti. Odanın ortasındaki saç sobadan tatlı tatlı bir çıtırtı duyulmaktaydı.

Hadiye ellerinde beş şiş ile bir yün çorap işliyordu. Babası ise bir sigara tüttürmek üzere elindeki büyük kitabı okumaya ara vermişti. Kaya'yla Aydın kerevetin üstüne yapılan yataklarında uyumaktaydılar. Cahit postanenin ağzı bağlı çuvalını güçlükle sürükleyerek içeri girdi.

O artık hapishane benzeri demir parmaklı pencerelerden

bakan mahzun, kederli kız değildi. Önünde posta çuvalı, sıcacık odada sevdikleri vardı. Vehbi gözlüğünü çıkardı, büyük ciltli kitabın açık sayfalarına bir bellek koyarak kapadı. Victor Hugo artık bir süre için dinlenmeye çekilecekti. Kızıyla karısı arasında kapışılan gazete ve dergilerden kendisine de pay düşeceğini biliyordu. Annesi de elindeki çorabı yanındaki iş sepetine bıraktı. Üçünün de bulundukları yerle ilgileri kopmuştu artık. Cahit çuvalı boşalttı, üstlerindeki numaraların yardımıyla gazete paketleri sıralandı, babası sicimleri kesmeden çözüp, özenle üst üste sardı. Anne kız çok meraklı bir yerinde kalan bir tefrika romanı bir an önce okuyabilme isteğindeydiler. Kimi zaman annesi kızına, kimi zaman da Cahit annesine öncelik tanırdı. Bu birbirlerine verdikleri bir çeşit armağan sayılırdı. Cahit annesinin yüzüne baktığında o güzel yüzün gülümsediğini görünce içten içe sevinerek okuma önceliğini annesine bıraktığını söyledi.

Bir ay sonra gelecek posta arabası kasabaya gelene kadar gazeteler her zamanki gibi bütün havadislerine, romanlarına ve ilanlarına kadar tekrar tekrar okunacaktı.

* * *

Hadiye, Hekimhan ve halkından memnundu. Eşrafı kadar halkı da görgülü, konuksever, sevecen insanlardı. Hayatları gibi ahlakları da düzgündü. Hele kış günlerinde beraber geçirilen saatleri hiç unutmayacak anılarla doluydu.

Kış evlerinin odaları alt kattaki ahırların üzerine yapılırdı. Kış başlamadan henüz dağlarda bulundukları zamanlarda kış evlerinin hazırlıkları ahırlardan başlardı. Zaten toplanan gübreler tarlalara ve dut ağaçlarına götürüldüğünden ahırlar boştu. Tabanları dövülür, güzelce temizlenir, badanalar çekilirdi. Bahçelerin duvarları onarılırdı. Damlar çatı ve kiremitli değildi. Yarım metre yüksekliğinde toprak kerpiçlerden yapılırdı. Bu düz dam lovlanır, yuvarlak bir arşın boyunda bir taş veya merme-rin ortasına geçirilen demir çekilerek dam sağlamlaştırılırdı. Aşağı oturma katında kaç oda varsa duvarlar badanalanır, ta-

banlar ak toprakla sıvanır, ilkten hasırlar, sonra keçi kılından dokuma çullar, sonra da kilim ve halılar serilirdi. Kalın duvarlara açılmış pencerelerin içleri derindi. Camlar dış taraflardaydı. Pencerelerin kalın perdeleri de takılırdı. Makatlarda minderlerin üzerine halılarla örtülürdü. Halı yastıklar duvarlara yaslanırdı. Ve bacaları hiç tütmeden son derece güzel çeken ocakların ilk yakılacak odunları ocağa istiflenir, çıraları da hazırlanırdı.

Hekimhan'ın bütün eski evlerindeki kış hazırlıkları, öncelikle soğuktan korunmak için alınan tedbirlerle başlardı. Kışlık yiyecekler de ambar damında eksiksiz hazırlanırdı. Un çuvalları, bulgurlar, erişteler, şehriyeler hep ev hanımlarının ellerinden çıkardı. Güneşte pişmiş erik, vişne reçelleri, nar şerbetleri ve duttan yapılma bütün yiyeceklerle, fındık, badem, ceviz gibi çerezlerin tümü de bu ambarların duvarlarındaki Amerikan bezi torbalarda sıralanırdı.

Hekimhan'da sık sık öğle sonu misafirlikleri yapılıyordu. Hadiye de, Cahit ve Kaya da bu misafirliklerinden çok hoşnuttular. Herkes kapının önünde pabucunu çıkarırdı. İçerinin, alttaki hasırları çıtırdayan yumuşacık ve sıcacık tabanında yürümek bir zevkti. Bu kışlık odaların ocaklarında odunlar yanıp, kor olduklarında üstleri hafifçe küllenerek bırakılırdı. Çaydanlık o korlara sürülürdü. Kahveler o kıvılcımlarda pişirilir, mısırlar o korlar üzerinde patlatılır, buğday, kuş yemi kavurmaları da o kor yığınında yapılırdı. Bu odaların kapıları sokak kapısından gizlice bir antreye açılır, hiçbir zaman sokak kapısı örtülmeden oda kapıları açılmazdı.

Odalar hiç soğumazdı. Bu sıcak sade korumakla elde edilmiyordu. Aşağısı evlerin kalorifer dairesi gibiydi. İnekler, buzağılar, danalar hatta eşek ve koyunlardan oluşan bir sıcaklık merkeziydi.

Bütün usuller, her konuda ekonomi esasına göreydi. Bu son derece önemliydi. Kışı sekiz ay süren, damlarında karın bir metreye yükseldiği, birçok alçak evin kapanan kapıları önlerine tüneller açılan bu kasabada denizden 2500 metre yükseklikte kışları başka nasıl yaşanabilirdi?

Misafir gittikleri evlerde sessiz fakat sevinçli bir hareket başlardı. Evin genç gelinleri, genç kızları kiler damına sürekli girer çıkarlardı. Konuklara kuru ve yaş yemişlerden öyle güzel siniler hazırlarlardı ki belki bir saat o sini başından ayrılınmazdı. Hele yokluklar darlıklar diyarı olan İstanbul'dan gelen çocuklar için tadına doyulmazdı. Çaylı, sütlü, salepli, şıralı ve şuruplu ikramlarda bulunulurdu. Bu sini başı oturmalarının bir başka tadı da masallar, menkıbeler, geçmiş zaman hikâyelerinin anlatılmasındaki güzellikteydi.

Sonra fincan oyunları, mani söyleme yarışları yapılırdı.

* * *

Kış geride kalmıştı. Ankara'dan gelen bir telgraftan sonra yine yol göründü. Vehbi Bey'e bir süre için Malatya'ya vali vekili olarak gitmesi gerektiği bildirilmişti. Bu haber üzerine Vehbi Bey, ailesini de götürmesinin uygun olacağını düşündü. Çocuklar bu habere çok sevindiler ama Hadiye böyle geçici bir konaklama için yola çıkmak istemiyordu. Henüz Vehbi Bey de bilmiyordu ama galiba hamileydi.

Bu hiç hesapta olmayan bir olaydı. İlk günler düşürmeyi düşünmüş fakat aklına arkadaşı merhum Ulviye Hanım'ın sözleri gelmişti. Ulviye Hanım, "Allah kızlarından birini alır, günahtır" demişti.

Şayan seviniyordu. İki kız, bir oğlan... Oğlan büyüdükçe tek olduğunu anlayacak, kızlara üstünlük taslayacaktı. Şayan, "Belki Allah bir de Hekimhanlı, kılıcı şanlı bir oğlan verir, küçük hanımcığım. O da aradan çıkar. Nasıl olsa kısa, küçük ziyaretler dışında sokağa çıktığınız da yok" diyordu.

Sonunda Vehbi'ye söyledi. Vehbi çok, hem de pek çok sevindi.

"Muhakkak bir oğlumuz olacaktır. Hadişim, anneliğin hayırlı, uğurlu olsun. Artık seni buralarda hiç bırakamam."

Birkaç gün sonra bir yaylı araba tutuldu. Amasya'da, yolların açılması için bekledikleri günlerde evden kaçan Hatice'nin yeri boş kalmamıştı. Jandarına kumandanının, Hekimhan'dan

giderken evlatlıklarını yanında götürmeyip bırakacağını duyan Şayan kızı hemen almıştı. Arabaya doluştular.

Hadiye'yle Vehbi Bey önde, çoluk çocuk arkada yola düştüler. Yollarda eşkiya baskınları oluyordu. İki jandarma onları koruyacaktı.

Hekimhan'dan Malatya'ya iki günde gidiliyordu. Yola çıktıklarında arkalarına iki araba daha takılmıştı. Birinde iki çocuklu bir aile, öbüründe Malatya'daki kocasına gitmek üzere Sivas'tan gelen bir çocuklu genç bir kadın vardı. Akşamüstü Yazıhan'a varmışlardı. Jandarmalar Vehbi Bey'e "Yazıhan düzü ağaçsız, kuraktır. Cehennem gibi sıcak olur. Yazıhan'da birkaç saat beklenir. Gece yolumuza devam ederiz" demişlerdi. Vehbi de "Pekala, sizler buraları daha iyi bilirsiniz" cevabını vermişti. Akşamüstü Yazıhan düzünün başlangıcındaki hana ulaştılar. Hepsi yıkanıp, yataklarına girdiler, yorulmuşlardı. Hemen uyudular.

Jandarmanın biri kapıyı vurunca kalkıp kahvaltılarını yaptılar. Tek çocuklu genç hanım, eşkiya baskınları yüzünden gece yolculuğundan korktuğunu, gündüz gözüyle yola çıkmak istediğini söylemişti. Yalnız yolculuğun tehlikeli olacağı söylendiği halde kabul etmemişti. Jandarmanın biri "Yazık" dedi, "Biz varken tehlike yoktu, ama bile bile kendini tehlikeye atacak. "

Gece Yazıhan düzünü ışığa boğan bir mehtap vardı. İki jandarma atlarıyla bir öne geçiyorlar, bir arkada kalıyorlar, durmadan yer değiştiriyorlardı.

Düz ovaya uzanan ay ışığı, atlarının üstündeki jandarmaların gölgelerini büyüterek yere seriyordu. Gerçekten serin bir geceydi. "Gündüz geçilse yanılır tutuşulur" diyen jandarma haklıydı. Güzel, tatlı bir yolculuktu. Hadiye'nin başı yavaş yavaş kocasının omzuna düştü. Cahit'in başı dadısının dizine yaslandı. Çocuklarla Fatma daha önceden uyumuşlardı zaten. Şayan başı pencerenin kenarına dayadı.

* * *

Arabaları geniş kanatları ardına kadar açılmış bahçe kapı-

sından içeri girdi. Büyük, beyaz boyalı üç katlı evin önündeydiler. Arabadan ilk önce Cahit indi. Açık kapıdan bahçenin içi görünüyordu. Yerde sarı bir halı mı seriliydi? Ortalık mis gibi kayısı kokuyordu. Bahçe kapısından içeri girdi. Yerde serili renkli şeyleri çok merak etmişti. Eğildi baktı.

"Aaa."

Bunlar çekirdekleri çıkarılarak yere çimenlerin üzerine serilmiş kayısılardı. Solda büyük bir kızılcık ağacı vardı. Altında, musluksuz bir oluktan durmadan akan su, yalağını doldurmuş, kenarından bahçeye doğru akıyordu. Yalağın suyunun üstünde yüzen kırmızı kırmızı kızılcıkların hiçbiri, kendilerini sudan dışarı atamıyordu. Hepsi oynuyor, suyla beraber dışarı taşmak istiyorlardı ama yalağın kenarlarındaki incecik çıkıntıya takılıp kalıyorlardı.

Bir süre kendini masal dünyasında sanarak, oynayan, kıpırdayan fakat bir türlü suyun akışına kendilerini bırakamayan kızılcıklara baktı. Çeşmenin solu çiçek tarhlarıyla bölünmüştü. Arkası dış duvar boyunca uzayıp giden üzüm bağıydı. Salkım salkım üstleri buğulu üzümleri hemen koparıp, akan suyun altına tutarak yıkadıktan sonra oracıkta yemeyi düşündü. Fakat hayır, böyle kendi başına buyruk davranmak doğru değildi. Annesiyle kardeşleri henüz arabadan inmemişlerdi belki de. Koştu.

İnmişlerdi. Hatta içeri girmişlerdi bile. Arabanın içindekileri vali konağının adamları taşıyorlardı. Büyük bir antrenin sağında bir salon, bir oda, solda da mutfak vardı. Salon çok sade hatta fakirce döşenmişti. Ama her taraf derli toplu ve temizdi.

Annesi pencerenin önünde bir koltuğa oturmuştu. Dudaklarına götürdüğü sigarasını ateşlememişti. Bebeğe çok zararlı olduğunu bildiğinden sigarayı bırakmıştı. Sigarayı öyle eline alarak kendini oyalamaya çalışıyordu.

Bir kardeşleri olacağını çocuklara söylediğinde çok sevinmişlerdi. Bir kız kardeşleri olursa adını Leyla koymak istiyorlardı.

Bütün aile kısa sürede eve yerleşti. Cahit en üst kattaki,

yemyeşil Malatya şehrini kuşbakışı gören üç pencereli odada artık yalnız yatmak istiyordu. Uyumadan kitap okuyacak, hatıra defterine günün olaylarını, bu olaylar karşısındaki hislerini yazacaktı. Sonra uzun uzun bahçelerindeki üzüm bağını ve bağın duvar diplerindeki meyve ağaçlarını seyredecekti.

Malatya ne kadar yeşildi. Bu, her evin bahçesindeki uzun boylu kavakların yeşilleriydi. Misafirliklerinin ilk akşam yemeği karşı taraftaki Ahmet Beylerin ikramıydı. Tepsiler dolusu sebze ve et yemekleri, çorba, börekler ve tatlılar...

Annesiyle babası evin arka tarafındaki yeşil tepeye bakan odayı almışlardı. Kaya, Aydın ve Şayan, Cahit'in odasının karşısındaki odada yatacaklardı. Sadece karyolalar ve birer de komodin vardı odaların hepsinde.

* * *

Cahit annesinin yanına koştu. O soyunmuş, sırtını yastığa dayamıştı. Gözleri kapalıydı. Parmaklarının ucuna basarak çıkmak üzereyken annesi seslendi:

"Uyumuyorum Cahit gel."

Annesi karyoladaki yatağı yere indirtmişti.

"Böyle daha mı rahat anneciğim?"

"Evet, kardeşin de yoruldu galiba. Hiç kıpırdamadan uyumakta. "

"Kız olursa Leyla değil mi anne?"

"Evet ama ben Aydın'a bir arkadaş, erkek çocuk istiyorum. Senin arkadaşın Kaya, beraberce oynuyorsunuz, okuyorsunuz. Fakat Aydın'ı pek yanınıza sokmuyorsunuz. Ona bir erkek kardeş gerekli."

"Aydın'ı çok seviyorum ama çok da kızıyorum çoğu zamanlar. Sevgili bebeğim Solmaz'ı tahta arabasına koymuş, hem de benden izinsiz. Sokaktan eve geldiğimde başı parça parçaydı. O kırıkların arasında bir tek gözünü buldum. Solmaz diye tek gözünü sevemem, tek gözlü bebekle oynayamam ki!"

Hadiye birkaç dakika dikkatle kızının yüzünü inceledi.

"Galiba artık yakında bebek oynama yaşını bitirmiş olacak-

sın. Hep böyledir. Kızlar biraz büyümeye başlayınca bebekleri ya bir minder üzerinde ya bir dolapta unutulur, gider. On üç yaşını sürüyorsun güzel kızım. Boyun benim boyuma erişti. Vücudun gelişmekte. Neredeyse genç bir kız olacaksın."

Cahit gülümsedi.

"Neredeyse bir genç kız olacaksın" sözleri yüreğine sokuldu. Sonra bütün vücuduna titreyişlerle yayıldı.

"Biliyor musun Cahitciğim, yaşın henüz küçük ama seni gören yabancılar on altı, on yedi yaşında sanıyorlar. Bakarsın bugünlerde görücüler gelmeye başlar. Ben şimdiden bu yoldaki istekleri karşımdaki insanları incitmeden nasıl reddedeceğimi düşünmeye başladım bile."

Cahit'in vücudunda o zamana kadar hiç tanımadığı yıldırım hızında bir ürperti dolandı.

"Görücüler yani benimle evlenmek isteyenlerin gönderdiği aracılar mı? "

Annesi cevap vermeden neşeli bir kahkaha attı.

"Onlara şöyle diyebilirsiniz. O hâlâ zıp zıp, birdirbir, seksek oynayan bir çocuktur. Evlenme çağına ulaşması için en aşağı dokuz on sene gerekli."

Hadiye meraklanmıştı. Kızı ne demek istiyordu?

"Bu Anadolu kasabalarında dediğin yaşa kadar evlenmeyen kızlara ne ad takarlar biliyor musun?"

"Evet, evde kalmış kız kurusu derler. Ama ben hakkımda böyle sözler söylenmesine hiç kızmam, hiç de aldırmam. Çünkü benim evim evde kalınacak bir evdir. Başka evlere hiç benzemez. Ben bu evimin çatısı altında duyduğum mutluluğu başka yabancı bir evde bulabilir miyim sanıyorsunuz anneciğim?"

Hadiye kızının böyle düşünmesine sevindi. Kızının küçük yaşlarda evlenme meraklısı olmamasına her zaman sevinecekti.

"Zamanı gelince bir küçücük yuva isteyeceksin bebeğim."

* * *

Malatya'da Hadiye'yle Cahit, iade-i ziyaretlere gidiyorlar-

dı. Cahit ilk kez çarşaf giymek zorunda kalmıştı. Artık annesinin boyundaydı. Onun kadar boylu bir kızın yaşının henüz küçük olduğunu kim düşünebilirdi?

Daha İstanbul'dayken diktirilmiş çarşaf ortaya çıkarılmıştı. Bu, nohut rengi ince yünlü bir kumaştan etek, üstü kasnak işlemeli bluzu ve tayyörüyle bir pelerinden oluşan bir takımdı. Ayağında amcasının gönderdiği dört punto topuklu, bordo renkli zarif iskarpinler, elinde bordo renkli çantasıyla gerçekten küçücük bir genç hanım olmuştu.

Hadiye gözlerine inanamıyordu. Siyah ince peçesini sol yanağına doğru açan bu genç hanım daha dün doğmuş gibi gördüğü kızı Cahit miydi?

O gün yakın komşuları Ahmet Beylere gideceklerdi. Malatya'nın tanınmış, itibarlı ailelerindendi. Ahmet Bey'in hanımı Macide Hanım güzel ve çok genç bir hanımdı. Hadiye, "Belki kızımdan beş altı yaş büyüktür ama kucağında bir bebeği var "diye düşünürken birdenbire ürperdi. Cahit'i hiç de böyle küçücük yaşta anne olmuş görmek istemediğini anladı. Bir kızın kendisi henüz çocukluk yaşlarındayken evlendirilmesi ne kadar hazindi.

Bu yüksek iade-i ziyaretin üstünden henüz bir hafta geçmişti. Cahit'e komşuları Ahmet Bey'in hanımı vasıtasıyla ilk dünür geldi. Cahit, Malatya eşrafından bir ailenin tek oğullarına isteniyordu.

Hadiye, Macide Hanım'ın "Beyefendiyle bir görüşseniz" demesi üzerine gülümsedi.

"Efendim o muhterem ailenin kızımı beğenmelerine, talip olmalarına son derece memnun oldum. Fakat Cahit henüz on üç yaşını sürmekte. Gerçekten henüz çocuk, hâlâ bebek oynamakta. Yaşıtlarıyla birdirbir oynuyor, koşmaca oynuyor. İlk olarak burada çarşaf giydi. Kusura bakmayınız Macide Hanım, evlenme işini henüz ne kızım, ne de biz karı koca düşünüyoruz."

O zaman Macide Hanım ağlamaya başladı.

"Ne mutlu Cahit arkadaşıma ki onun sizin gibi anneyle ba-

bası var. Yoksa sizler de bizimkilere benzeseydiniz bir ay düğün dernek kurulurdu."

"Macide Hanım yavrum, siz bu güzel şehrin kızısınız; buraların töreleriyle yaşamak zorundasınız. Ama bizler ta nerelerden kopup gelmeyiz. Rumeli topraklarında kadınlar erkeklerin baş tacıdır. Ailelerde kız evlatlar hiç de erkek çocuklardan başka türlü yetiştirilmez. Bu yüzden zevcim bizleri hiç yadırgatmadı. Böylece her konuda olduğu gibi evlatlarımız konusunda da beraber aynı düşüncelere sahibiz."

"Sizlere imrenmemek elimde değil."

Bu ilk talibin red cevabı alması sıraya dizilen isteyenleri fikirlerinden vazgeçirememişti. Kapıları her gün çalınıyor, kalabalık hanım grupları, görücü veya istekle geliyorlardı.

"Küçük hanımcığım niçin Hekimhan'da Cahit'e hiç talip çıkmadı? Doğrusu Malatya'daki bu taleplere çok şaştım."

Hadiye küçük kahkahalarla gülmeye başladı.

"İlahi Şayan, eğer Kayacığımız Cahit'in yaşında olsaydı o zaman isteyenleri sayamazdık."

"Pek anlayamadım küçük hanımcığım."

"Şayancığım, Hekimhan'da misafir gelenler ağızlarından bilmeyerek bunun nedenlerini kaçırıverdiler. Deniyormuş ki, 'Kaymakam Bey'in bir küçük kızı var, aman Allahım, o ne kara gözler, Allah'tan sürmeli, o kirpikler kara kara, ipek sanki; o dudaklar kiraz gibi.'"

Şayan şaşırmıştı.

"Ya Cahit'in mavi gözleri?"

"Onu da söylediler, 'Ama kaymakamın gök gözlü bir kızı var, gözleri çakmak ateşi benzer çakmakta.' Anladığıma göre burada mavi veya yeşil göz makbul değil."

Malatya'daki sabah kahvaltıları Cahit'in çok hoşuna gidiyordu. Bir tabağa beyaz peynir ve taze ekmek koyarak bahçenin bağ bölümüne gidiyordu. Hep cebinde taşıdığı çakısıyla bir koca salkım üzüm kesiyor, bir arık kenarında toprak tümseğe oturuyordu. Ağaçlardaki meyve hırsızı küçük kuşların cıvıltıları altında, sabah güneşinin ılık dokunuşlarını ellerinde, yüzün-

de hssederek, üzüm, ekmek ve peynirden oluşan kahvaltısını yapıyordu. Sonra 'Kırk çeşit kayısı var' dedikleri bahçede, kayısıların lezzetlerine baka baka dolaşıyordu.

* * *

O gece babası şehirde gece kontrollarına çıkan jandarma kumandanıyla beraber yine teftişteydi. Kardeşleri, dadısı ve Fatma çoktan yatmışlardı. Cahit odasındaki lambayı yakmıştı. Elinde kalem hatıra defterine günlük olayları yazıyordu. Pencereden bir cırcır böceği girdi. Kocaman kalın kabuklu böcek lambanın ışığına gelmişti. Kendini yerden yere çarpıyordu. Cahit böcekten kurtulmak için lambayı söndürdü. Lamba söndüğü anda odasına açık pencerelerden mavi, keskin bir aydınlık doluverdi. Pencerelerin yukarı kaldırılmış kafeslerinin köşeli çizgileri maviliğin içinde siyah siyah yere uzanmışlardı. Pencereden görünen şehrin ışıkları, bu keskin maviliğin altında kaybolmuştu. Güzeldi, hava henüz gündüzün sıcaklığını bırakmamıştı. Ilık ılık odadan içeri dolmaktaydı.

Vakit vakit İstanbul'u, Balıkesir'i özlüyordu. Öyle duygulandığı dakikalarda içine sis halinde bir hüzün çöküyordu.

Yine o hüzün çökmeye başlıyordu.

"Annemi görmeliyim."

Annesi aşağı salonda yoktu. Bahçedeki çeşme başında da yoktu. Ev de bahçe de büyüktü. Bazen birbirlerini uzun süre kaybediyorlardı.

Annesi kendi yatak odasındaydı. Odanın ışığı yanmıyordu. Oraya da ay ışığı dolmuştu. Şaşırdı. Annesi sigara içiyordu. Oysa hamileliğini anladığı gün sigarayı bırakmıştı.

"Anneciğim..."

"Gel Cahit, evet, sigara içiyorum."

"Ama neden anne, neden?"

"Efkârlıyım."

"Sebep?"

Birkaç sözsüz geçen dakika Cahit duyacağı cevabı merakla bekledi.

"Baban."

Cahit öyle şaşırdı, öyle şaşırdı ki. Adeta dili tutuldu.

"Evet baban. Doğuma sanıyorum bir hafta veya on gün var. Bugün sabahleyin 'Hekimhan'a evimize dönmelisiniz. Hazırlansanız iyi olur' dedi. Birdenbire havalar soğuyabilir, yollar kapanırmış."

Cahit şaşırmıştı. Bu, babasının böyle bir konuda kendi başına karar vermesine duyduğu şaşkınlıktı.

"Ama babam bunu daha önce söyleseydi. Herhalde böyle kısa bir zaman için rahatınız bozulmazdı. Toparlanmak, yolculuk, yerleşmek. Şimdi yine toparlanmak, yolculuk, yeniden yerleşmek... Ne anlamı vardı ki? Belki bir yıl kalacağımızı, burada mektebe gideceğimizi sanıyordum. Sonra anneciğim Hekimhan'da bir doktor değil, bir sağlık memuru bile yok."

"Babanıza doğumdan söz edince 'Doğum normal bir hadisedir karıcığım, köylü kadınlar tarlada doğururlar, göbeklerini iki taş arasında ezerler. Sonra bebeklerini entarilerinin eteğine sararak evlerine dönerler' dedi."

Cahit'in tüyleri diken diken olmuştu.

"Ama siz köylü kadın değilsiniz ki anneciğim. Babam bir buhran mı geçiriyor acaba?"

"O muhakkak Cahitciğim. Samsun'da karşılamaya gelen dostları tarafından buralarda unutulmak çok gücüne gidiyor sanıyorum. Fakat bu gizli üzüntüsü beni feda edecek kadar onu şaşırttı mı acaba?"

Cahit annesine yaklaştı. Yatağa diz çöktü, elindeki sigarayı usulca aldı. Tablaya basarak söndürdü.

"Anneciğim kendisiyle ciddi şekilde konuşmalıyız. Sizi feda etmesine imkan mı var? Babamın canısınız. Hayatından daha çok sevdiğine inanıyorum. Sizi belki de bilmediğimiz bir şeylerden korumak istemektedir."

"Belki ama ben son derece üzgünüm."

Annesine sarıldı, o anne kokusu dediği kokuya sigara kokusu karışmıştı. Aylardır annesinden sigara kokusu duyulmuyordu.

"Bu yeni kardeşiniz öyle yaramaz öyle yaramaz ki, sanki o da benim kadar babasına dargın."

Aşağıdan kapının kilidinde dönen anahtarın sesi boş evin sesizliğinde yankılandı. Cahit yerinden fırladı, babasını içeri girmiş, kapıyı kilitlerken karşıladı.

"Babacığım sizinle konuşmam gerek."

"Hayrola Cacacığım?"

"Hekimhan'a dönüş konusunda."

"Anneni çok üzdüm galiba."

"Hem de fazlasıyla."

"Sen de üzüldün mü?"

"Annemden daha çok çünkü ben Malatyalıların sizi çok sevdiklerini, yüzlerce imzalı bir istida yazarak buraya vekil olarak değil de asil vali olmanız konusunda Ankara'ya gönderdiklerini Macide Hanım arkadaşımdan duydum. Ben de hayaller kurmaya başlamıştım. Buradaki mektepler de Hekimhan kız mektebinden herhalde çok daha iyidir diyordum. Buraya vali olacağınıza da Macide Hanım kesin gözüyle bakıyordu. 'Beybabanız da bir Ankara'ya gitseler, bu iş hemen olur' diyordu. Siz Ankara'ya gidecek misiniz babacığım?"

"Hayır kızım, ben Ankara'nın o kargaşasına karışmaktansa Hekimhan'da ebediyen kaymakam olarak kalmayı tercih ederim. Siyaset bulaşıcı bir hastalıktır. Bir kere tutulanlar bir daha kurtulmazlar. Sevmiyorum o işleri."

Demek ki babası Ankara'ya gitmeyecekti. Vali olmayacaktı. Cahit de mektebe gidip okuyamayacaktı.

"Ama mebus olmuştunuz babacığım."

"Hasbelkader evlatcığım. Tümüyle siyasetin içine girildiğinde, insanların gerçek kimliklerini görüp şaşırıyorsun. Herkes kendi mevkiini sağlama alacak taraftarlar bulmak, onlarla iyi geçinmek, onlara menfaat temin etmek zorunda. Başka türlüsü olmuyor. O tecrübeler bana yetmemiş, bir şeyler öğrenmemişim demek ki. Arkadaş, dost sandıklarımın vaatlerine inanmış, kanmışım.

Hekimhan'a gitmemiz konusuna gelince yavrum. Ben sizlerden kaç ay önce Malatya'ya geldiğimde geceleri silah seslerinden uyumaya imkan yoktu. Ertesi günden teftişe çıkmaya başladım. Çok zorluklarla bu gece eşkiyalıklarının önüne geçebildik ama bu yaptıklarımız bazı kimselerin hoşuna gitmemiş.

Kulağımıza bazı şeyler çalınmakta. Çoluğu çocuğu var, bizlerle oynamasın gibi sözler duyuyoruz. Ben de buranın bu gece eşkiyalarıyla esaslı bir uğraşa girmeye karar verdim. Fakat elim kolum bağlı olmamalıyım. Anlatabiliyor muyum evladım?

Sen akıllı sözden anlayan bir kızsın. Gitmenizi istememin gerçek nedeni budur. Sizleri olası bazı tehlikelerden rahatlıkla koruyabilmek düşüncesi..."

Cahit babasına sarıldı, öpüştüler. Hâlâ kapı önündeydiler. Yukara çıkmak üzere döndüklerinde merdivenlerin son basamağında oturan Hadiye'yi gördüler. Öylesine konuşmaya dalmışlardı ki merdivenlerin ince gıcırtısını bile duymamışlardı. Hadiye kocasıyla kızına kollarını açmıştı. Onlar yaklaştıklarında güçlükle oturduğu basamaktan kalkabildi, üçü birbirlerine sarıldılar.

Artık Hekimhan'a dönme kararı kesinleşmişti. En kısa zamanda gideceklerdi. Vehbi Bey vali konağında yalnız başına oturamayacaktı. Devlet hastanesinin hekimlere mahsus lojmanlardan birinde kalacaktı.

* * *

Hadiye iki gün süren yolculuk sırasında çok zor dakikalar geçirmişti. Yolun her tümseğinde araba sarsıldıkça bir eli Şayan'ın, bir eli Cahit'in elindeydi. Hekimhan'a vardıklarında akşamın geç vaktiydi. Havalar Malatya'ya göre çok soğumuştu. Araba kasaba meydanındaki evlerinin merdivenleri önünde durdu. Cahit ve Fatma önden fırladılar. Kapının kilidini Cahit açtı. Ortalığa bir baktılar, ev temizlenmişti. Sobalar kurulmuştu. Oturma ve yatak odasının sobası yakılmıştı. Cahit lambaları yaktı, bir seneden beri gaz lambalarının gazlarını doldurmak lamba şişelerini temizlemek vazifesini üstlenmişti.

Hadiye dik merdivenleri yavaş yavaş çıktı. Evden içeri girince kapının yanında Vehbi Bey'in pabuçlarını giyip çıkarırken oturduğu sandalyeye kendini bıraktı. Cahit annesine bir bardak su getirdi, sonra odaya girmesine yardım etti. Şayan'la Fatma

ilk önce çocukları yukarı çıkardılar. Sonra eşyaları çıkardılar. Biraz sonra evlerinin karşısında oturan Garip Ağa'lardan tatlısı tuzlusuyla bir sini yemek geldi. Çocuklar acıkmışlardı. Şayan hasta denilecek kadar yorgundu. Yol boyunca midesi bulanmış, başı dönmüştü. Cahit onun halini görünce yavaşça kulağına fısıldadı:

"Sen yat ama ilk önce bir tabak çorba iç. Ben çocuklarla meşgul olurum. Fatma da sofrayı kaldırır."

Hekimhan'a dönmelerinin üstünden iki gün geçmişti. Gece Şayan ilk önce Cahit'i uyandırdı.

"Siz bu gece odamızda yatın. Aydın'la Kaya'yı koynuna al, üşümesinler. Fatına da Nezir Ağalara kadar koşsun, onların ebe hanımı beklediğimizi söylesin. Döndüğünde sizin odanın sobasını yaksın."

Sonra mutfağa koştu, ocağı yaktı. Ateşin üstüne bir bakraç su koydu. Cahit Aydın'ı yatırdı, üstünü örttü, Aydın hemen uyudu. Fakat Kaya'yı yatırmadı.

"Abla bebek mi doğacak?"

"Galiba kardeşim..."

"Annem ölür mü?"

"O nasıl söz Kaya? Niçin ölecekmiş?"

"Karnını kesecekler mi?"

"Hayır, hem şimdi bu konuşmaların yeri değil. Yat uyu. Zaman en çabuk uykudayken geçer."

"Ben uyumak istemiyorum."

"Uyuma öyleyse."

"Annemin canı yanar mı?"

"Hayır çiçekler açılırken canları yanar mı?"

"Belki yanar ama biz onların dillerini bilmiyoruz ki. Kimbilir belki yanar. Abla, ben kız istiyorum. Adını Leyla koyarız."

"Senin istemenle olmaz ki..."

Aralarındaki bu konuşmalar saatlerce sürdü. Camlı kapının ardında dadılarının telaşlı koşuşmalarını gözlüyorlardı. Cahit'in heyecanı korkuya dönüşerek artmaktaydı. Zaten yumruklarını sıkıyordu. Bazen dişlerini gıcırdatıyordu. Yine de Ka-

ya'yı avutmak için bir şeyler söylüyordu. Artık aradan ne kadar zaman geçtiğini ölçemez olmuştu ki dadısı yanlarına geldi. Eğilerek ikisini de öptü. Gözleri yaşlı ama yüzü güleçti.

"Gözünüz aydın çocuklar, bir erkek kardeşiniz dünyaya geldi. Anneniz sizi görmek istiyor, haydi bakalım."

İki kardeş sarılı oldukları yorganların altından ayağa fırladılar. Ayakları çıplaktı. Şayan'ın "Terlikleriniz..." diye seslenişlerini bile duymadılar.

Annelerinin odasına girdiklerinde yanan birkaç lambanın ışığı gözlerini aldı. Bir an duraladılar. Cahit annesini gördü. Meydana bakan pencerelerin önünde, kerevetin sol başında sırtına yastıklar dayalı yarı oturur vaziyetteydi. Ağzında bir sigara vardı. Yüzü öyle güzel, öyle güzeldi ki sanki gündüz gördüğü annesi değildi. O yorgun, kederli yüzü şimdi ışıklı gülücüklerle gençti, pırıl pırıldı. Gözlerinin içi bile gülmekteydi. Onların duraladıklarını görünce, sigarasını tablaya bıraktı, kollarını açtı. Kızları bu açık kolların arasına koştular. Kollar ikisini birden kucaklayarak göğsüne bastırdı. Öpüp kokladı kızlarını. Kızlar da annelerini öptüler.

"Kardeşinizi görmek istemiyor musunuz?"

Hadiye küçük oğlunun adını Yusuf Yılmaz koymuştu. Ablasının güzel oğlunu çok severdi. Şimdi onun adını oğluna vermişti.

"Yusuf paşa karyolada, gözleri de fincan gibi maşallah. Açıkgöz bir şey olacak, baksanıza uyanık."

Kaya yüksek pirinç karyolada yatan kardeşini görmek için parmakları üzerinde kalktı. Cahit sadece başını eğdi. İlk önce iri iri mavi gözleri gördü. Bu gözlerde tatlı, sıcak bir bakış vardı ki Cahit'in yüreği sevgiyle tutuşup yandı. Yusuf'u sevmişti, hem de öyle birdenbire içini dışını saran bir sevgiydi bu. Birdenbire köklenen, birdenbire perçinlenen sevgiyi ömründe ilk kez duyuyordu. Kaya'yı da çok seviyordu. Aydın için de yanıp tutuşuyordu ama başının üstünde altından bir ipek örtü benzeri sarı saçlı, kocaman mavi gözlü bu bebek başkaydı. Parmağını uzattı, Yusuf o parmağı yakaladı. Öyle kuvvetle sıktı ki Cahit

sevincinden uçacaktı. İkisi de bebek kardeşlerine bebekçe sevgi sözleri sıralıyorlardı.

O gece uyumadan önce Cahit yüreği sevinçle titreyerek düşündü. Artık ailenin büyük çocuğuydu. Kendisiyle en küçükleri arasında iki kardeş daha vardı. Fakat sanki Yusuf annesinin değil de kendi doğurduğu bir bebekti. Ona öyle bir sevdayla bağlanmıştı.

Annesi bebek dünyaya getirecek diye Cahit de bebeği Solmaz'ı kundaklayıp pencere içindeki yatağına yatırmıştı. Omzunda mavi boncukları takılı çift bir yaldız altınıyla nazarlığı bile vardı. Yusuf'un doğumundan sonra birdenbire farkına vardı. Kundağa sarılı bebeğine bir kere olsun bakmamıştı. Kundağını da değiştirmemişti. Birdenbire bir gerçeği kavramıştı. Artık taş bebekle değil gerçek canlı bebekle uğraşmaktan hoşlanıyordu. Minik Yusuf onun yüreğinde gizli annelik hislerini uyandırmıştı. Anlamıştı ki artık çocuk değildi. Büyümüştü.

Yusuf'un doğumundan iki gün sonra Vehbi Bey aniden geliverdi. Bir de müjdesi vardı: Artık geri dönmeyecekti. Malatya Valisi tayin olmuştu. Belki kendisi için bu verilecek bir müjdeydi ama Cahit'in içinde bir yerler parçalandı, dağıldı, un ufak oldu. Bunlar olmayacağını bildiği halde gizli gizli kurduğu okumak hayalleriydi.

Fakat Vehbi Bey ailesinin artık Jules Verne'in Issız Ada'sındaki aileden bir farkı kalmamıştı. Unutulmuşlardı.

Vehbi Bey kendine karısıyla birlikte tasarladığı bir yol çizmişti. Diyarbakır'a baba ocağına gideceklerdi. Yolunu çeviren dostlarıydı. Şimdi ise hiçbiri onu arayıp sormuyorlardı bile. Çocuklarına verilecek cevabı yoktu. Ne diyebilirdi ki? Hep düşünüyordu. Ancak kurtuluş çareleri ararken yuvasındaki sıcaklık, çevresindeki çocuklarının sevgi çemberi, karısının şefkat ve samimiyet dolu sevgisi ona yeterli gelmeye başlamıştı.

İstanbul'daki korkunç hayat şartlarından kurtulmuşlardı. Rahattılar. Sıcaktaydılar. Yiyecekleri, içecekleri boldu. Saygın kişilerdi. Seviliyorlar, baştacı ediliyorlardı. Zaten insan dünyada bundan iyisini bulabilir miydi? Fakat çocuklarının tahsil gö-

rebileceği, görgülerini artıracakları hiçbir olanak yoktu bulundukları yerde. Onlara karşı vazifeleri vardı. Burada hangisi yerine getirilebilirdi? Düşündükçe olumsuzluklara saplanıyordu.

Ancak yine de hayatlarının teselli bulunabilecek yönleri vardı. Hepsi mutluydular. Hadiye dört çocuğunu aydınlık bir metodla yönlendirmeyi başarıyordu. Cahit'e halı tezgahı kurmuştu. Kısa sürede becerikli parmakları usta işçilerden daha çabuk ilmik atmaya başlamıştı. Kardeşi Yusuf Yılmaz'ı dadısına bırakmadan bakıyordu. Temizliğiyle, beslenmesiyle uykularıyla ilgili küçük bir anneydi Yusuf Yılmaz için.

Fakat Cahit'in coşkun neşesi yavaş yavaş küçülüp duruyordu. Şarkı sesleri hemen hemen yok olmuştu. Okuyor, halı dokuyor, şişlerle yün çoraplar, çocuklara hırkalar işliyordu. Evin birçok vazifesini kimse söylemeden, buyruk verilmeden yapabilen bir makineye dönüşmüştü.

Vehbi Bey bir çıkış yolu bulmaya çalışıyordu. Hadiye ise çok daha başka türlü çareler bulma hesapları içindeydi. Meclisten gelen resmi cerideleri satır satır okuyordu. Ceridelerin birindeki bir yazı başında çağrışımlar yaptı.

Diyarbakır'daki Kürt isyanını bastırmaya Umum Jandarma Komutanı Ahmet Zeki Paşa tayin edilmişti. Yakında hazırlanıp askeriyle birlikte Diyarbakır'a hareket edecekti. Ahmet Zeki Paşa annesi Seher Hanım'ın amcasının oğluydu. Şimdi Ankara'daydı. Diyarbakır'a doğru yola çıkmadan onu bulabilir miydi? "Taş atmakla kol yorulmaz" diye gülümsedi. Daha bunları düşünürken yazacağı mektubu tasarlamıştı bile. Hemen yazdı.

Mektup uzun değildi. Hekimhan'a, Vehbi Bey'in valiliğine basamak olacağı vaadiyle tayin edildiklerini, fakat üç buçuk senedir aslında büyükçe bir köy olan bu yerde Ankaraca unutulduklarını anlattı. Hiç olmazsa Antalya kazalarından birine tayinlerinin teminini kendisi ve kocası için değil de köyde yetişmelerini istemediği çocuklarının gelecekleri için ricada bulundu. "Halanız Seher Hanım Selanik'ten mübadele yoluyla Antalya'ya geldi. Çiftlik, bahçe ve evler almış. Ona yakın bir kazaya naklolunabilirsek Antalya'daki okullardan yararlanabilir, ço-

cuklarımı okuturum" sözlerini de mektuba ekledi.

Bu mektuptan hiç kimseye söz etmedi. Onların ümitlenmelerini ve bu ricası yerine getirilmediği takdirde üzülmemelerini istiyordu. Sonra sabırla, ümitsizce beklemeye başladı. Beklediği günler birer ay kadar uzundu.

* * *

"Cahit iskambillerini bana verebilir misin?"

Cahit sevinçle baktı. Annesi hiç de "Gel de beraberce iskambil oynayalım" diyecek bir yüz ifadesi taşımıyordu. Annesinin de kendisi gibi fallardan medet ummaya başladığını düşündü.

İskambilleri annesine uzattı. Hadiye öylesine başka bir alemdeydi ki karşısında olduğu halde Cahit'i görmüyordu sanki.

Cahit biraz gerileyerek annesinin neler yapacağını göz ucuyla gözledi. Hadiye kartları kutusundan çıkardı, bir süre desteyi kardı. Kartların yerlerini değiştirdi. Sonra önündeki minderin önüne tek tek açmaya başladı. Fal bakıyordu. İçini çekti. Ne bekliyordu, neyi ümit ediyordu ki olup olmayacağını faldan öğrenmek istiyordu. Güldü. Acı buruk bir gülüştü bu.

Geceleri Vehbi Bey, Victor Hugo'nun "Sefiller" adlı harika romanını okuyordu onlara. Cahit dinledikçe bu yazara tutulmaya başlamıştı. Tutulduğu bir de büyük Rus yazarı Maksim Gorki vardı. Bir resmini büyük mecmualardan keserek yatağının dayandığı camlı dolabın iç kapağına yapıştırmıştı. O dolapta Hakkı Bey dayısıyla Fuat amcasının da resimleri vardı. Türk yazarlardan da Reşat Nuri'nin, Ömer Seyfettin'in gazetelerden kesilmiş resimleri asılıydı. Tevfik Fikret'in ince uzun bir şiir kitabı "Haluk'un Defteri" de o dolaptaydı. O dolap Cahit'in dünyasıydı ve bu dünya her gün biraz daha büyüyor, genişliyordu. Sevdiği yazarların eserleri dolabın alt raflarında sıralıydı. Üst raflarda ise sevdiği ve yangından kurtulan oyuncaklarından iç içe yumurtası, birkaç minik bakır tencere, yine minik bardaklar, kahve fincanları diziliydi.

Yaşadıkları daracık çerçevenin dışına çıkabilmek için dolabın cam kapaklarını açması gerekiyordu. Yoksa boğulacağını sanıyordu.

* * *

Hadiye'yle büyük kızı öğleden sonra misafirliklerinden birindeydiler. Uzun ve tatlı saatlerden sonra akşam ezanı okunmaya başlayınca, ev sahipleri de Cahit'le annesi de şaşırmışlardı. Vaktin ne çabuk geçtiğini farketmediklerini söyleyerek aceleyle kalktılar. Oda kapısından sahanlığa çıkacaklarında orada kendilerini bekleyen olaydan habersizdiler.

Oda kapısı açılınca ev sahibi hanım çığlığı bastı:

"Amaniiinnn..."

Hadiye ile Cahit ilkten ne olduğunu anlayamadılar ama sonra konu açıklandı.

"Hem misafirlerimizin hem de ev halkının bütün pabuçlarını çingeneler çalmışlar."

Yapılacak hiçbir şey yoktu. Cahit içinden "İyi ki amcamın gönderdiği yeni iskarpinlerimi giymemiştim. Yoksa şimdiki gibi gülemezdim" diye geçirdi.

Ev sahipleri misafirlerinin ayaklarına kış terliklerini giydirdiler. Hadiye'yle Cahit neşeyle eve döndüler. Kış, kar diye en eski pabuçlarını giymişlerdi. Ev sahiplerini elden geldiğince teselli bile etmişlerdi.

Vehbi Bey evdeydi. Yüzünde sevinçli bir gülümsemeyle onları karşıladı. Yemek hazırdı zaten. Böyle soğuk gecelerde yemek odasında yemek yemiyorlardı. Soba başında Hekimhan usulü yer sofrası kuruluyordu. Yere kalın pamuklu el tezgâhında dokunmuş sofra bezi seriliyordu. Ortasına alçak ve arkalıksız sandalye konuyordu. Üzerine çok büyük bir kalaylı bakır sini oturtuluyordu ve herkesin çatal, bıçak, tabak ve bardakları tıpkı yemek masasında olduğu gibi sıralanıyordu.

Şayan sininin ortasına mavi çorba kasesini koydu. Vehbi tereyağ tabağından büyük bir topak yağ alarak çorbanın içine bıraktı ve uzatılan tabaklara paylamadan içinde tereyağ topağı

yüzen çorbayı kepçeyle birkaç kez karıştırdı. Sonra herkesin tabağına verdi. Cahit gittikleri evden neden terlikle döndüklerini anlatırken yavaş yavaş öbür yemeklere de sıra geldi. O İstanbul'da, Balıkesir'de zorla yemek yiyen, iştahsız Kaya'ya Hekimhan'ın temiz havası yaramıştı. Artık zevkle yemek yiyordu. Yanakları elma elmaydı. Aydın da uzamaktaydı. Yılmaz bebekse daha henüz annesinin memesini emiyordu.

Yemek bittiğinde Fatma herkese birer sabunlu, birer de duru suyla ıslatılmış el bezi getirdi. Böylece uzun, soğuk ve yarı karanlık sofayla koridoru geçip el yıkamaktan kurtulunacaktı. Cahit dadısının sobadan mangala çektiği kor kömürlere ikilik cezveyi sürdü. Çok güzel köpüklü kahveler pişirmeyi öğrenmişti. Babasıyla annesine kahvelerini sundu. Dadısının sofra toplayışına yardım etti. Geceleri su içilecek sürahiyi doldurup getirdi.

"Hava çok soğuk, bu gece siz de bizim odamızda yatsanız iyi olur" diyen Hadiye'ye Cahit'le Kaya peki dediler. Şayan büyükleriyle bir odada yatmaya utanıyordu. Fatma istese bile Şayan bırakmadı. Müthiş horluyordu.

Yılmaz uyanmıştı. Agular, bir takım sevimli sesler çıkararak ayağını ağzına çekmeye uğraşıyordu. Aydın köşedeki minderde uyumuştu. Cahit onun üstüne bir battaniye örttü.

Artık gecenin en zevkli dakikaları başlayacaktı. Babası Aydın'ın yattığı minderin öbür yanına oturacaktı. Annesi sigarasını içecekti. Sonra o da bir köşedeki mindere yerleşecekti. Cahit'le Kaya üzerinde lambanın durduğu Münire Hanımefendi'den yadigâr sedef kakmalı ceviz sehpanın karşı tarafına oturdular. Babası yavaş yavaş pencerenin içindeki kocaman siyah ciltli kitaba uzandı. Kitabı dizlerinin üzerine koydu. Gözlüklerini taktı, sayfa arasındaki belleği bularak sayfayı açtı. Ortalıkta çıt yoktu. Dışarıda sessiz bir tipi başlamış olmalıydı. Öyle geceler köpekler ulumazlardı. Bütün kasaba uykuda olurdu. Odalarında, sobadan çıkan çıtırtılarla Yılmaz'ın aguları duyulmaktaydı.

Vehbi Bey hafifçe öksürdü. Bu başlıyor sinyaliydi. Cahit ve Kaya kıpırdamaya korkuyorlardı. Ve babaları okumaya başladı.

"Jean Valjean Tanerdie'lerin kulübelerine gideceği için telaşlıydı. Cosette'i orada bulacağından kesinlikle emindi. Cosette'in annesine söz vermişti. Kızını bulacaktı. Yollar buzluydu. Ayak sesleri sokakta akisler yapıyordu."

Cahit irkildi. Sessizlikte ayak sesleri vardı. Tıpkı Jean Valjean'ın buzlanmış karlara basarken seslere benziyordu... Garç... Garç... Garç....

"Babacığım, biraz durur musunuz? Birdenbire Jean Valjean bize geliyormuş hissine kapıldım. Dinler misiniz? Bizim eve doğru gelen ayak seslerini duyuyor musunuz?"

Dinlediler, gerçekten sokağın buzlarını eze eze yaklaşan ayak seslerini duydular. Sonra değişen ayak seslerini işittiler. Bu sesler merdivenleri çıkıyordu. Cahit yerinden fırladı:

"Behzat Efendi geliyor. Ama posta günü değil ki."

Oda kapısına koştu, dışarı çıktı. Sokak kapısının camı arkasında gerçekten Behzat Efendi durmaktaydı. Elindeki küçük kâğıt parçasını sallıyordu. Cahit kapının kilidini çevirmek üzere tuttu. Demir eline yapıştı. Aldırmadı, anahtarı çevirdi. Kapıyı açtı. İlk önce sıcak vücuduna zehir zemberek soğuk hücum etti. Ona da aldırmadı.

"İyi geceler Behzat Efendi, hayrola gecenin bu saatinde?"

Behzat Efendi üzgün bir sesle cevap verdi:

"Valideniz muhterem hanımefendiye Ankara'dan Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan bir telgraf var."

Cahit öylesine şaşırdı ki. Aklında Paris'in buz kaplı sokaklarında ayak sesleri garç garç garç öten kocaman bir Jean Valjean vardı. Bu başının her yanını kaplayan sesler, renkler ve ürpertilerin arasına Behzat Efendi'nin kederli sesi kama benzeri saplanmıştı.

"Hanım kızım anlamadı mı acaba? Valideniz hanımefendiye Ankara'dan bir telgraf, hem de acele kelimesi eklenmiş bir telgraf var. Acele olmasaydı sabah getirirdim ama acele denilmiş, buyrunuz. Haydi sen bir imza atıver, olur biter. Soğukta kapıyı açtık, eviniz soğuyacak."

Behzat Efendi'nin sesi çok acılıydı, üşümüştü herhalde. Uzattığı deftere Hadiye diye annesinin imzasına benzer bir imza etti.

"Sağ ol Behzat Efendiciğim. Iyi geceler."

"Hoşça kalın."

"Hoşça kal."

Behzat Efendi merdivenleri ininceye kadar Cahit bekledi. Merdivenler cam benzeri buzla kaplıydı. Düşer diye korkuyordu. Fakat Behzat Efendi dikkatle yavaş yavaş indi. Son basamaktan sonra döndü, el salladı. Ses uzaktaymışcasına hafif duyulmuştu.

"Gir içeri, gir kızım üşütme."

Cahit içeri girdi ama Behzat Efendi'nin postaneye doğru gidişini gözledi. Sonra kapıyı kilitleyip sürgüsünü sürdü.

Oda kapısından içeri girdiğinde hepsinin merakla beklediğini görünce telaşlandı.

"Affedersiniz geciktim. Behzat Efendi anneme bir telgraf getirdi."

"Cahit annesinin Balıkesir'e gelen telgraflar yüzünden telgraf kelimesinden bile ürktüğünü biliyordu. Acele acele sıraladı:

"Size anneciğim, Ankara'dan. Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan. Buyrun, ben imzaladım."

Telgrafı annesine uzattı. Cahit şaşırdı. Annesinin rengi bembeyaz olmuştu. Aldığı telgrafı tutan elleri titremekten kâğıdın katlarını açamıyordu. Yavaşça eğildi, annesinin elindeki telgrafı aldı. Usulca, telaşsız dikkatle katlarını açtı ve okudu:

"Muhterem Hadiye Hanımefendi,

Mektubunuzda bahis konusu olan meselenin bugüne kadar ihmal edildiğini anlamakla derhal faaliyete geçildi. Uğranılan haksızlıklar da dikkate alındı ve sizi belki memnun edecek tefşiratım şöyledir: Muhterem enişteminizin Alanya kaymakamlığına tayini Dahiliye Vekaleti'nden çıkarılmıştır. Malatya Valiliği'ne tebligat yapılmıştır. Bu hususta başkaca emrinizi beklemekteyim.

Doğu Jandarma Kumandanı Ahmet Zeki."

Cahit sustuğunda ilk önce çıt çıkmadı. Sonra ilk çığlık atan kendisi oldu.

"Kurtulduk, kurtulduk..."

Sonra koştu. Kendini babasının göğsüne attı. Ona sarıldı,

öptü. Babası o tatlı, sıcacık gülümseyişiyle kızının çılgın sevincini yatıştırmaya çalışıyordu.

"Sen anacığına teşekkür et. Anlaşıldığına göre belki olamaz, netice çıkmaz diye bu müracaatından bizleri haberdar etmedi herhalde."

Cahit annesine sarılmak için babasından koptu. Aydın uyanmıştı. Ablasının bağırmasından korkmuştu. Şayan onu yatıştırmaya koştu. Bir taraftan burnunu çeke çeke ağlıyordu.

"Dur dur deli kız, dur da kendime geleyim."

"Gerçekten bir cevap çıkmaz korkusuyla Zeki Paşa'ya yazdığım mektubu söylememiştim."

"Allaha şükürler olsun küçük hanımcığım. Bu akrabanız çok vefalı bir kimseymiş. Allah razı olsun. Bizi buralardan kurtardı."

Cahit birdenbire "Kurtulduk, kurtulduk" diye bağrışına pişman olmuştu. Bu açıkça bir nankörlüktü.

Üç buçuk yıl Hekimhan onları sağlıkla yedirmiş, içirmiş, rahatlıkla büyütmüştü. Hekimhan bir de güzel kardeşleri olmasına yardım etmişti. İstanbul'da olsalardı o günlerde dünyaya bir çocuk getirir miydi annesi? Yatakta hâlâ uyumayan Yılmaz bebeğe baktı. Yüksek sesle söylendi:

"Hekimhan senden kurtulduk dediğim için özür dilerim, hem de yüzlerce kere af dilerim. Daha şimdiden içim yanmaya başladı. Ayrılacağımız için üzgünüm Hekimhan, bağışla beni."

Hadiye sessizce ağlıyordu. Vehbi'nin gözleri nemlenmişti. İki de bir burnunu siliyordu. Şayan hem ağlıyor, hem de ne söylediği anlaşılmayan bir şeyler mırıldanıyordu.

Biraz sonra odanın içine mis gibi bir kahve kokusu dağıldı. Şayan büyük beşlik cezveyi mangala çıkardığı korlara sürmüştü.

"Sinirlerimizi ancak böyle köpüklü bir kahve yatıştırır, değil mi küçük hanımcığım. Kayacığıma bile pişirdim."

Aydın'ın kocaman sesi duyuldu:

"Ben de kahve isterim dadı."

Kahveler içildi, Hadiye'nin Şayan'ın gözyaşları dindi. He-

yecanları duruldu, ancak o zaman gelen habere sevinebildiler. İlk konuşan Şayan'dı.

"Bu kışta kıyamette nasıl yolculuk yaparız küçük hanımcığım?"

"Sen buralara bakma Şayancığım, Akdeniz kıyılarında bahar başlamıştır bile. Hem hemen yarın yola çıkacak değiliz. Öyle değil mi Vehbiciğim?"

"Ankara'dan Malatya'ya tayin emrimiz gelecek, oradan bize tebligat yapılacak. Hakkın var, yarın yola çıkacak değiliz. Hakkımızda hayırlısı olmasını dileyelim. Demek ki bizlere yine yollar göründü."

"Yoksa görünen yollar sevgili babacığımı memnun etmedi mi?"

Vehbi güldü. Gülüşü sevimli olduğu kadar da sevinçliydi de.

"Yoo, hayır, çok sevindim. En çok da çocuklarım ve karımın namına sevindim. Çocuklar okullarına, Hadişim de anacığına kavuşacak."

"Evet anneciğime kavuşacağım. Annem Antalya'ya geleli aylar oldu. Ona istediğim dakikada kavuşamayacağımı bildiğimden bir kere olsun hasret kelimesini ağzıma almamıştım. Ama şimdi galiba bekleyemeyecek kadar özlediğimi söyleyebilirim. Çünkü çevremizdeki Çin Seddi geçit verdi. Tayin emrimiz hemen gelirse, ki Ankara'dan bu emrin hemen yerine getirilmesi de söylenmiştir sanıyorum, hiç kış, fırtına, soğuk dinleyemem. Biz kendi vatanımızın içindeki gurbetlerdeyiz ama anacığım koparıldığı topraklardan ayrı düşmenin gurbetindedir. Kimbilir ne kadar yalnızlık çekmektedir."

"Öyleyse emrimiz gelir gelmez yola çıkacağız."

Cahit son derece rahatsız bir gece geçirdi. Hiç aklına gelmeyen başına gelmişti. Hekimhan'dan ayrılacaklarına üzülüyordu. Hekimhan'da geçirdiği bütün günler, geceler birer birer canlanıyordu. Hekimhan'daki yılların bir muhasebesini yapıyor gibiydi. Üç buçuk yıl daha büyümüştü. O zamana kadar hiç bilmediği birçok şeyler öğrenmişti. Hekimhan sanki bir mi-

henk taşıydı. Kendini mihenk taşına vurmuştu. Kârını, zararını ölçüyordu.

Bir kere Balıkesir'de başlayan doğa beraberliği Hekimhan'da doğayla sarmaş dolaş oluşa dönüşmüştü. Bağlar bahçeler konusunda, toprak konusunda sayısız bilgi edinmişti. Ağaçları yapraksızken bile tanıyordu. Hayvanlarla haşır neşir olmuştu.

Sonra artık hamur işlerinde ustaydı. Yün işleri öğrenmişti. Nakışlı çoraplar işliyordu. Halılar, çok güzel nakışlı halı yastıkları, seccadeler dokumuştu. Okumuştu gece gündüz. Güzel yaz geceleri lambasının etrafını saran yüzlerce pervanenin kanat sesleri arasında okumuştu. Sonra beyaz geceliği sırtında dama çıkarak kendisinden önce uyuyan annesinin, babasının, kardeşlerinin yanındaki yatağa uzanarak, başına düşecekmiş gibi yastıklarda şimşeklenen yıldızları seyrederek saatlerce düşünmüştü. Yayla gecelerinin kuru serinliğinde her nefesinde bol oksijen soluklayarak uyumuştu. Sabahın ilk güneş ışıklarının saçlarını okşadığı dakikalarda uyanmıştı. Bunu bir şehir kızı bilemezdi.

Başının içinde öyle bir soru yanıt koşusu başlamıştı ki, soru soran da kendisiydi cevabı yetiştiren de. Sanki kendisi değil de imtihanda talebeydi. Uyumadan önce yine sordu. Bütün bu öğrenme hevesleri niçindi?

Bilmiyordu ama yine de memnundu. Balıkesir'de, Hekimhan'da, birazcık da Malatya'da kalarak, bütün bu arı benzeri topladıklarından bir damlacık bal öğütebilecek miydi?

Uyumak üzereydi. Mırıldandı:

"Seni seviyorum Hekimhan. Eğer hayat beni başka yerlere çağırmasaydı, ben de gitmek zorunda olmasaydım senin sıcaklığında ömrümü geçirebilirim. Kocaman kocaman yıldızlarının parladığı geceleri nasıl unutabilirim? Karla örtülü alanlarında uzandığım beyazlıkların içinde kendi boyumun ölçülerini gördüğümü nasıl unutabilirim? Okul dönüşlerinde bağlarla Hekimhan arasında çay kudurup taştığında köylülerin karşı yakaya geçmek için iki yaka arasına attıkları kavak üstünde cambaz gibi yürüyerek geçişimi unutabilir miyim?

Unutmayacağım seni Hekimhan. Seni çok seviyorum, sana

şimdiden sen de beni unutma diyorum. Beni gök gözlerim için sevmemiştiniz ama ben kara gözlü Hekimhanlıları çok sevmiştim. Sana şimdiden elveda diyorum, elveda.

Sen babamı da unutmayacaksın. Büyük hükümet konağı ile sık sık taşan çayı geçmek için size bir de köprü yaptırmıştı. Unutmayacaksın değil mi? Bize gönlünle izin ver de yolumuza gidelim. Tekrar elveda Hekimhan."

Son Toprağa Doğru

İskeleye ayak bastıkları anda çevrelerini bir çiçek kokusu sarıvermişti.

Mersin'den vapurla gelmişlerdi. Cahit hep annesini düşünüyordu. Ya fırtına çıkar, deniz dağlara kadar yükselirse, o zaman kayıklara nasıl binecekler, kıyıya nasıl ulaşabileceklerdi? Vehbi Bey, Dicle nehrinde öğrenmişti yüzmeyi. Hadiye ise çocukluğunda Beyaz Kule'deki deniz hamamlarında yüzerdi ama yıllardır denize girememişti. Geri kalanların hiçbiri de yüzme bilmiyordu. Vapurdaki yol arkadaşları yüzme bilenlerin de Akdeniz fırtınalarında yüzemediklerini söylemişlerdi. Anlattıklarına göre Alanya'da deniz dağlara çıkar, Ligos'taki evlerin alt katlarını su basarmış. Ancak Alanya denizi nazik davranmıştı. Dağlara çıkmak şöyle dursun, kıpırdamıyordu bile.

Cahit haritada Alanya'ya bakmıştı. Başparmak ile işaret parmağının arasındaki kıvrıma benzeyen yuvarlak bir koydu. İskelenin hemen arkasındaki Kızıl Kule, Akdeniz korsanlarının barınağıydı. Alanya surları, Kızıl Kule'nin ardındaki dağın çevresini kuşatmıştı.

Oturacakları ev önceden tutulmuştu ama Hekimhan'ın ağaları misafirlerini misafir eder de, Alanya beyleri etmez mi hiç!

Alanya'nın en ünlü ailesi Azakzadeler, yeni kaymakamlarını bahçelerin içindeki misafirhanelerine buyur etmişlerdi. Kendilerine gümrük binasının hemen yanında, eski bir yapı ol-

duğu esmer tahtalarından belli olan bir ev tutulmuştu.

İki araba ile yola koyuldular. Kıyıdaki yalılardan sonra hemen kırlık alana çıkıldı. Kızıl Kule öyle muhteşemdi ki bakmaya doyamıyordu insan. Ardındaki kale içindeki semte mahalle deniliyordu. Şehrin bütün evleri hemen hemen kale içinde yokuş yokuş yükseliyordu. Evlerin ikinci katlarının ön kısımları direkler üzerindeydi, bu buraya özgü tuhaf bir yapı biçimiydi. Yediveren portakal ağaçlarının bir bölümü yeşil, minik meyveli, bir kısmıysa kızarmış portakallarla doluydu. Dalların bir kısmı da çiçekteydi. Cahit bahçelerin arasından geçerken arabacıya sordu:

"Bu fil kulağına benzeyen kocaman yeşil yapraklar nedir?"

"Onlar Alanya'mızın mis gibi kokan ünlü muzlarıdır."

Resimlerden biliyordu ama hiç muz görmemişti. Ağaçlarını görünce heyecanlanmıştı.

* * *

Kocaman bir kamyonu ev yapıp, içini dayamış döşemiş, karlar içinde bıraktıkları Hekimhan'dan Ulukışla'ya kadar onunla gelmişlerdi. Şoförleri Rus asilzadesi genç bir mühendisti. Adı Boris'ti. 24 yaşındaydı. Bolşeviklerden kaçmıştı. Kader onu Hekimhan'a atmıştı. Müslüman olmuş, ağalardan biri onu evlat edinmişti. Boris Ulukışla'ya kadar hep Çarlık Rusyasının çöküşünün hikâyesini, Bolşevikleri anlatmıştı. Rusça şarkılar söylemişti. Vehbi Bey ailesinin Rusları iyi tanıdıklarını, hele Rus edebiyatının en ünlü yazarlarına hayranlıkları olduğunu duyunca konuşmalar edebiyata dönüşmüştü.

Cahit kendisini bir Rus prensesine benzeten Rus gencine tuhaf bir ilgi duymuştu. Onunla konuşmaktan hoşlanmıştı. Bir de garip yakınlıkları olmuştu. Onun ailesi de aynı Cahit'in annesi gibi bütün servetlerini kaybetmiş, toprakları Bolşevikler tarafından ilk önce yağma edilmiş, sonra ellerinden alınmıştı. Hadiye bu Rus gencini kendilerine hiç yabancı bulmamıştı. Beraber yemek yemişler, yolluklarını onunla bölüşmüşlerdi. Ha-

diye kendi hayatını anlatarak onu teselli etmişti. Cahit'e "Haraşo kız" diyordu.

Ulukışla'da, Vehbi Bey ve ailesi vapura binecekleri Mersin'e gitmek üzere trendeki yerlerini almışlardı. Boris eşyaların trenin yük vagonuna yerleşmesine yardım etmiş ve birinci vagondaki yerlerine oturana kadar yanlarından ayrılmamıştı. Sonra karşılıklı teşekkürler edilmişti. Hadiye, Boris'e kazasız belasız araba sürerek onları istasyona getirdiği ve nezaketi için, Boris de kendisine kendi insanları ile berabermiş hissini verdikleri, ona muhabbet gösterip doyurdukları için teşekkür etmişti. Sonra kamyonuna binerek Hekimhan'a dönmüştü.

* * *

Cahit bunları düşünürken bir yandan da başını geriye çevirerek Kızıl Kule'ye bakıyordu.

Araba onları portakal ve muz bahçelerinin arasından geçirerek bahçeli bir evin önüne getirip durdu. Şaşırmışlardı çünkü evin camları yoktu. Onun yerine tahta kepenkler vardı. Arabacı, "Cama ne gerek var... Yağmurlarda, fırtınalarda kepenkler bir örtüldü mü yeterlidir" dedi.

Kocaman boş evin iki odasına yataklar serilmişti. Tertemiz mis kokulu çarşaflar, üstleri renk renk kanaviçe işlemeli dantelli yastıklar, atlas yorganlar konulmuştu. Misafirhanenin sahibi rahatsız etmemek için kendisi gelmemiş fakat tepsiler dolusu yemek göndermişti. İçeriye girdiklerinde soyunup döküdüler, bavullar açıldı. Yemekte hiç konuşma olmadı. Herkes yataklarına koştu. Bütün kepenkleri örtmüşlerdi.

Gece bir gümbürtü koptu. Işıklar, patlamalar üzerine hepsi korku ile yataklarından fırladılar. Aydın avaz avaz ağlıyordu. Koca bir şaşkınlıktan sonra Alanya'nın ünlü fırtınalarından birinin koptuğunu anladılar. Sofada yakılı bıraktıkları lamba sönmüştü. Kepenkler kapalıydı zaten. Hâlâ kendilerini kamyonda, vapurda sanıyorlardı. O sırada müthiş bir gök gürlemesi ve ortalığı mavi gündüze boğan şimşek ışığıyla bulundukları yeri

bir anda görebildiler. Sofanın sonundaki pencere açık unutulmuştu. Oradan uzanan ışıkla birbirlerini gördüler. Nerede olduklarını kavradılar.

Vakit sabaha yaklaşmış ki çabuk çabuk şafak sökmeye başladı. Şimşekler, gök gürlemelerinden sonra yıldırım hızıyla parmak kalınlığında bir yağmur boşandı. Açık pencereden şakırdayarak dolan sular merdivenlere hücum etmeseydi belki odalara girecekti. Bütün bu yıldırım, şimşek, çılgın yağmur birdenbire kesildi. Şayan, Aydın ve Kaya yatmışlardı. Vehbi Bey de yeniden yatmıştı.

Hadiye artık korktuğunu Cahit'ten saklamıyordu. Ödü kopmuştu. İkisinin de uykusu kaçmıştı. Hadiye bir sigara yaktı, beraberce uzun sofaya çıktılar. Kepenklerin birini açıp kanatları arkaya çengelleyince, doğa muhteşem güzelliği ile içeri doldu sanki. Kıpırtısız deniz uzaklardaydı. Çevresi yeşille çevrili mavi bir atlastı. Yakınlarındaki bütün ağaçlar pırıl pırıl yıkanmıştı. Topraktan bir koku yükseliyordu. İlkten tanımadıkları bu nefis kokuyu araştırmaya başladılar. Kekik ve nane kokusuna galiba portakal çiçeklerinin kokusu da karışmıştı.

Cahit pencere önündeydi. Çok yakından tanıdığı bir ses duydu. Dört nala kalkmış bir atın ayak sesleriydi bu. Sonra eğilerek yana baktı.

"Bir atlı buraya geliyor."

Nal sesleri yakınlaştı, yakınlaştı ve kalın bir erkek sesi bağırdı:

"Kaymakam Bey, Kaymakam Bey, kasabada bir kaza oldu. Sizi rica ediyorlar."

O zaman Cahit başını eğerek aşağıya baktı. Atlı bir adam vardı. Arkasında bir yedek at da getirmişti. Vehbi Bey yatağından kalktı, pencereye yaklaşarak baktı.

"Biraz bekleyiniz, giyinip geliyorum."

Cahit ve Hadiye Vehbi Bey'in giyinmesine yardım ettiler. O acele acele merdivenleri indi. Az sonra kendisine getirilen ata bir sıçrayışta bindi.

Açık tuvalet penceresinden giren güneş, boydan boya bir ışık çizgisiyle sofayı ikiye bölüvermişti. Kaya ile Aydın uyanmışlar, yataklarında kıpırdaşıyorlardı. Yılmaz'ın kocaman mavi gözleri çevreyi kontroldaydı. Annesini arıyordu. Hadiye tekne kazıntısı dediği oğlunu bir türlü memeden kesemiyordu. Oğlan da annesine düşkündü. Cahit koşup onu kucakladı. Pikesine sarıp annesine getirdi.

"Küçük beyefendi kahvaltıdan önce meme safası yapacak."

Fakat niyeti meme emmek değil Kaya ile Aydın'ın kıpırdaşmalarına katılmak olacaktı ki, annesinin kucağından kaydı, kardeşlerinin yatağına koştu. Yanlarına girdi. Kaya onu kucakladı, Aydın gıdıkladı; gülmeye başladılar.

Vehbi Bey bir saat sonra yine at üzerinde hükümet hademesiyle beraber döndü ve anlattı. Kasabanin hakimini evinde yıldırım çarpmıştı. Hanımı anlatmıştı. Kocası su istemiş, hanım kalkıp su vermişti. Kocası içmiş, tam teşekkür ederken sözünü tamamlayamamıştı. Gök gürlemesinin ardından duvarı delen bir ateş topu sıçrayarak kocasının göğsüne vurmuştu. Sonra oradan kalkarak hanımın göğsünü kavurmuştu. Ama ilk hızını kocasında kesildiğinden hanımı sadece yaralamıştı. Sonra ateş topu dikiş makinesinin tahta kısmını yakmış ve su küpüne çarpıp kaybolmuştu.

Vehbi Bey müteessirdi. İlk geldikleri gecenin sabahında kasabada bir felaket olmuştu. Bunu söylediğinde, "Kaymakam Bey, lütfen kendinizi kabahatli bulmayınız. Bizim kasabamızda yıldırım olayları ahval-i adiyedendir. Çünkü burada halk siperi saikiye (paratöner) güvenmezler ve yıldırımların hedefi olurlar. Hakim beyin evinin yanındaki caminin siper-i saikasının tamiri yapılsaydı bu kaza vuku bulmazdı" diye Vehbi Bey'i teselli etmişlerdi. Vehbi Bey göreve başladığının daha ilk gününde caminin paratönerinin minareye konulması emrini vermişti.

"Bugün akşamüstü evimize taşınabileceğiz. Eşyalarımızı vapurdan çıkartmışlar. Ben de buraya gelmeden bazı talimatlar verdim. Ev zaten temizlenmiş, badanası yapılmış. Çok da güzel bir ev. Hadişim bir balkonu ve o balkonda bir de ayakyolu var."

"Ama Vehbiciğim, balkonda ayakyolu..."

"Canım görmeden hemen heyecanlanmayınız. Son derece temiz ve havadar bir yerde. Beğeneceğinize eminim. İki katlı, iki sofası ve her katta biri deniz üstüne öbürü gümrük binasına doğru iki balkonu var. Yukarı katta biz yatacağız, alt katta Fatma. İsterseniz Şayan da kalır. Nasıl isterseniz öyle olur."

Azakzadelerden kahvaltı ve öğle yemeği gelmişti. Getiren adam beyinin selamlarını iletti.

"Kaymakam beyimiz eğer evi beğendilerse, yazı geçirmelerini rica ediyor."

Vehbi Bey teşekkür etti, "Fakat akşama Lifos'a gideceğimizi söyleyiniz."

Gerçekten akşama doğru iki araba getirildi. Kıyıdaki yeni eve taşındılar. Daha ilk girdikleri dakikadan itibaren Hadiye, Şayan, Cahit ve Fatma işe koyuldular. Denkler açıldı, yataklar çıkartıldı. İlk iş Vehbi Bey'in çekiç, testere, çivi kutusu açıldı. Perdelerin yukarı kısımlarındaki sicimler çıkartılmamıştı. Pencerelerin tepelerine takılan çivilere Şayan ipleri bağladı. İlk gece kendilerini gözlerden saklayacaklardı. Cahit annesinin sözlerine güldü.

"Anneciğim denizden mi bizleri gözleyecekler. Önümüz engin deniz. Perdeye gerek yok."

Ama yine de yataklar serilince soyunmak için perdeleri örttüler. Azakzadelerin ikramı orada da kaymakam beyin ailesine ulaştı. Hadiye bu ikramların peşlerinden gelmesine çok memnun olmuştu.

"Ne kadar mükrim insanlar. Nasıl karşılık yapacağız bu ikramlara."

"Anadolumuz böyledir Hadişim. Misafire ikram onlara güç gelmez. Ama sırasında sen de onlara hediyeler verirsin veya bir yemek daveti yaparsın."

Hadiye içini çekti.

"Yine seni dinlemediğime üzgünüm Vehbiciğim. Teyzemin lamba sehpasını, tabak takımlarını, kristal aynaları satmamamı söylemiştin ama 'Belki bunlar da kırılır' düşüncesi galip gel-

mişti. Şimdi öyle tabak takımları ve o kristal boy aynalarını nereden bulacağız? Hangi yemek takımları ile Azakzadelere yemek verebiliriz?"

"Üzülme karıcığım. Burası Hekimhan değil. Bayağı güzel çarşısı, pazarı var. Sonra Antalya'da büyük mağazalar varmış. Selanik'teki gibi Avrupa malları satan Rum mağazaları şimdi kapanmış ama yine de her şey bulunuyormuş."

Yemekler yenildi. Yataklar kilimlerin, halıların üstüne açıldı. Yataklarına girdiklerinde bütün geceyi deliksiz bir uykuya dalarak geçireceklerini sanıyorlardı. Oysa tam dalacakken, epey zamandan beri bu evi sarmış tahtakurularının hücumuna uğradılar. Geceyi, sabaha kadar hücum eden tahtakurularını yakalayarak geçirdiler. Sabah ilaçlar alındı, tavanlara, duvarlara sıkıldı. Fakat yine başa çıkılamadı. Sonunda Şayan'ın makinesi çıktı, Hadiye bütün ev halkına cibinlikler dikti. İlk kez derin uykunun tadına vararak uyudular.

Sabah Vehbi kahvaltısını yaparak çıktı. Aradan iki saat geçmedi ki iki hamal sırtlarında iki dolu küfeyle evin kapısına dayandılar. Küfelerden birinde bir çuval Alanya'nın meşhur çekirdeksiz, kabukları dilimli portakalları vardı. Çocukların yattığı yatağın altındaki yüklüğe boşaltıldı. Hepsi çok sevindiler. Hele Cahit ile Kaya öylesine mutlu oldular ki Hekimhan'daki anılarını tazelemekten kendilerini alamadılar.

Bir kere nasıl olmuşsa olmuş, Hekimhan çarşısına portakal gelmişti. Vehbi Bey gördüğünde ancak birkaç tane kalmıştı. Onları alarak Cahit'e vermişti. Bölüşerek birer dilim yiyebilmişledi. Fakat Cahit ile Kaya portakal kabuklarını kitaplarının arasına koymuşlardı. Arada sırada kokluyorlardı.

Şimdi iki kız kardeş portakalların başına üşüşmüşlerdi. Soyuyor, yiyiyorlardı. Küçük kardeşlerini de kendilerini de portakalla doyurmuşlardı.

Aşağı kattaki mutfakta Şayan da mutluydu. Pirzolalar, kuşbaşılar, kıymalar, lop etler karşısında sevinçten deli olacaktı. Çünkü Alanya'nın kasapları et kesmesini biliyorlardı. Pirinç, şeker, un, sebzelerin türlüsü, turfandası... "Aman Allahım, bu-

günlerimize şükürler olsun" diye mırıldanarak öğle yemeğini ateşe vuruyordu. Bir zevkti bu. Eskisi gibi bolluk, hoşluğa kavuşmanın büyük tadıyla şevk içinde çalışıyordu. Keyfine diyecek yoktu. Fatma ise Vehbi Bey ailesine alındığında sadece kuru ekmek yemekten içi kurumuş vaziyetteydi. Yiyor, yiyor, yiyor, bir türlü doyamıyordu. Şimdi doyacaktı herhalde.

On gün sonra yeni alınan karyolalar, masalar, iskemleler ve divanlarla döşeyivermişlerdi evlerini.

Vehbi Bey'in "Hele bir balkonu, bir de tuvaleti var ki" deyişi hiç de abartılmış değildi. Balkon bir cennet olmuştu. Tahta sandıklarla çiçekler getirtmişti Vehbi Bey. Kokulu karanfiller renk renkti. Orada bir sabah kahvesi içip, sigara tellendirmek zevklerin, keyiflerin en güzeliydi.

Fakat ne yazık ki Hadiye bu cennet memlekette, bu refahın, bu bolluğun, bu ucuzluğun yaşandığı kasabada fazla kalamayacaktı. Çünkü eğer karayolu olsaydı, Antalya beş-altı saatlik mesafedeydi. Ne yazık ki ulaşım sadece deniz yoluyla sağlanabiliyordu. O yolcu vapuru da Alanya'ya ancak on beş günde veya ayda bir uğruyordu. Vehbi Bey karısını gitmesi için teşvik ediyordu. "Keşke ben de gelebilseydim. Annemi ne kadar göreceğim geldiğini bilemezsin." diyordu.

Fakat gidemeyecekti. Hadiye bavulları hazırladı. Vehbi Bey dışarıda yemek yiyecekti. Onu yalnız bırakmaya hiç razı değildi ama garip anacığını da öyle özlemişti ve onun yalnızlığı için o kadar üzülüyordu ki...

Geldikleri günün üstünden bir ay geçmişti. Hadiye, çocuklar, Şayan ve Fatma ilk posta vapuruna binmek üzere evden ayrıldılar. Vehbi Bey onları sandalla vapura kadar götürdü. Çocuklar ondan ayrılacaklarına çok üzülüyorlardı ama büyükannelerini görmeye de can atıyorlardı. Vapur üçüncü düdüğünü çaldığında Vehbi Bey çocukları öptü, kokladı; Şayan'la Fatma'ya da "Hoşça kalın, annenize iyi bakın" diyerek vapurdan indi. Kısa bir zaman sonra Vehbi Bey balkonda çiçeklerin arkasından göründü. Yine karşılıklı el salladılar. Son-

ra vapur Alanya burnunu döndü ve gözden kayboldu.

Cahit ile Kaya için yine dayanılmaz bir ayrılık başlamıştı. Fakat babalarının pijamalarını koklayarak özlemlerini gideremeyeceklerini biliyorlardı artık. Cahit 15, Kaya da 12 yaşındaydı. Artık büyümüşlerdi. Bunu kendileri de biliyordu. Akıllarına büyüdükleri gelmese bile çevre onlara hatırlatıyordu. Çocukluk çok tatlıydı ama büyüme yolunda yürümek de bir başka zevkti. Hızlı adımlarla gençliğe doğru ilerliyorlardı.

* * *

Sağ taraftaki duvarın dibinde kenarları taşla çevrili bir ark vardı. Şırıl şırıl seslenerek arığın içinde hiç durmadan akan suyun bir bölümü bahçe duvarındaki delikten içeri giriyordu. Su çok gür ve güçlü akıyordu. Bu akan suyla dolu ark, yol boyunca uzayıp gitmekteydi. Araba yan sokağa saptı. İki yanında bahçe kapıları olan, taş duvarlı, daracık bir yol... Antalya'nın bahçe duvarlarının üstüne taşmış yaseminlerin kokuları bütün havayı kaplamıştı. Yasemin çardaklarının ardında üstleri portakal dolu yeşil ağaçlar görünüyordu. Cahit içinden "Bir cennetten daha büyük bir cennete geldik galiba" diye düşündü. Arabanın atlarının koşumlarındaki çıngıraklar, dar sokağın taş duvarlarında yankılanıyor, atların nalları da toprak yolda ses veriyordu. Hadiye'yle Şayan payton arabanın körüğü altındaydılar. Kucaklarında Aydın ve Yılmaz, karşılarındaki dar kanapede de kızlar yan yanaydı. Kaya paytonun demir kenarına sıkı sıkı yapışmış, korkuyordu. Cahit'in sağ eli usulca kardeşinin belini sıkıca sardı.

"Korkma Kayacığım, biz daha ne tehlikeli yolları aşıp geldik. Hem sanıyorum şu sokağı kesen yolu geçince, soldaki bizim ev olacak."

Kaya birazcık gevşemişti ki arabacı gemlerini kasarak arabayı birdenbire durdurdu. Cahit evin numarasına baktı.

"23. Evet burası, geldik."

Arabadan indi. Elini kardeşine uzattı.

Ev, usta elinden yeni çıkmıştı sanki. Beyaz boyalı, iki yüksek katlı bir yapıydı. Alt katın kapı yanlarındaki pencereleri panjura benzeyen, fakat aslında kepenk olan yeşil kapaklarla örtülüydü. Kapının yumulu el biçimindeki tokmağını vuracaktı ki kapı kendiliğinden açıldı. Cahit kapı içinde büyükannesini gördü. İçi sevgiyle doluydu. Fakat bu sevgi birdenbire öyle büyüdü taştı ki...

"Büyükanneciğim..."

Ondan bir söz beklemeden sarıldı, öptü. Ne kadar ufacıktı büyükannesi. Burnu kırıktı. Bu bozukluğu silen, göstermeyen iri siyah gözleri yaş içindeydi. O sırada Hadiye kucağında Yılmaz'la arabadan inmeye çalışıyordu. Cahit küçük sevgilisini annesinin kollarından kaptı.

"Büyükanneciğim, bu Yusuf Yılmaz."

Seher Hanım'ın gözleri daha çok yaşlanıyordu. Hadiye'ye kollarını açmıştı. Öpüşmediler bile. Öylesine sarılmışlardı ki tek vücuttular sanki. Şayan, Aydın'ı Cahit'e uzattı, sonra kendisi indi. Rengi limon sarısıydı. Yine araba tutmuştu. Sallanarak Seher Hanım'a uzandı. Seher Hanım hâlâ kızını göğsüne bastırmaktaydı. Hiç konuşmasız, öpüşmesiz bir kavuşmaydı bu. Seher Hanım sonra Kaya'yla Aydın'ı bağrına bastı. Torunlarından sonra Şayan'a da sarıldı.

"Benim vefalı Şayanım."

Şayan içini çekerek ağlıyordu.

"Ah büyükhanımcığım, ne kadar uzun seneler hasret kaldım size."

"Madem ki kavuştuk, ağlamak yok artık. Sil gözlerinin yaşını."

Sonra hâlâ kapı önünde duran evlatlarına baktı.

"Bir kız daha olmayacak mıydı?"

"O eşyalarla geliyor büyükhanımcığım, ikinci arabada."

"Ne duruyorsunuz böyle?"

Büyükannesinin konuşması Cahit'e çok sevimli gelmişti. Başının içinde üç yaşının Selanik'inin görüntüleri üşüşmekteydi. Sanki teyzesi ve çocuklarıyla hep beraber Selanik'teydiler.

Eve girdiler. Büyük bir sofadaydılar. Yerleri taştı. Dört ka-

pısı da kapalıydı. Sofanın sonunda tavan yüksekliğindeki demir kapının kanatları açıktı. Büyük bir ağaç vardı, üstünde kocaman kocaman yeşil çağlalar...

"Burası hiç kullanılmamış. Sanırım biz de kullanmayacağız. Orta katta bir alçak tavanlı merdiven odası, yukarı katta bir camlı orta oda, üç büyük bir de küçük oda var. Hepinize yetişir değil mi?"

"Ya siz büyükanneciğim, neden hepimize demediniz?"

"Ben misafirim."

"O nasıl söz anneciğim?"

"Basbayağı söz işte çünkü ben ..."

Gülmeye başlamıştı. Yumuşak, muzipçe, kendisiyle eğlenen bir gülüştü bu.

"'Yazları çiftlikte geçiririm, bilirsiniz' diyecektim. Ona gülüyorum."

Belirsizce içini çekti.

"Şimdi bahçedeki kulübede yazlıyorum."

Hadiye'nin gözlerine yeniden yaşlar hücum etti.

"Hiç ağlamaya kalkma Hadiye kızım. Bahçe bir cennet. Yaşı ağaçta, kurusu yerlerde; her çeşit yemiş var. Toprağına kuru sopa dik, bir hafta sonra kök salar, yeşillenir."

"Bahçeye ne zaman gideceğiz büyükanneciğim?"

"Hele bir evinize yerleşin, soyunun dökünün. Sonra ne zaman isterseniz gideriz. Ben yürüyerek gidip geliyorum. Yirmi dakika sürüyor."

Onlar merdivenleri çıkarken ikinci araba kapıda durdu. Şayan Fatma'yı karşıladı. Küçük bir denk, çantalar, bavullar kapının iç yanına indirildi. Şayan el çantasına davrandı, arabacı güldü:

"Hala ödedi. Sen çantanı kapat."

"Hala da kim?"

"İşte sizin büyükhanım dediğiniz hanım; ona nedense hala derler. Halaya bütün Antalya hayrandır. Antalya Antalya olalı, böyle Osmanlı bir kadın görmedi bacım. Akşamüstleri Halim'in kahvesinde oturur, bütün Antalya eşrafı çevresinde toplaşırlar. Var gelsin siyaset sözü. Bre ne Osmanlı kadındır bizim

hala. Haydi güle güle oturun. Gerek olursa Yenikapı Karalıoğlan bahçesinin önünde dururum. Kızı koştur, hemen gelirim. Adım Recep'tir."

"Sağ ol Recep efendi."

"Hay küçük hanım, bana Recep Ağa derler. Sağ ol, rütbemi artırdın. Deh!"

Yine kamçısını havada şaklattı. Araba lastik tekerleklerinin üzerinde kayarca giderken, bir yandan da sevimli sevimli ötüşen çıngarakları çalmaya başlamıştı. Daha henüz bavulların başında durmuş, beraberce çıkarmayı düşünüyorlardı ki arabanın geri geri gelerek kapıda durduğunu gördüler.

Recep Ağa yüksek sürücü bölümünden yere sıçradı.

"Kusura bakmayın be bacım, hiç halamızın tayfasına yük taşıtır mıyız?"

Hemen dengi sırtladı, doğru merdivenlere seğirtti. Fatma bavulları, Şayan da çantaları aldı. Onun peşinden yukarı çıktılar. Şayan yukarı çıkınca birdenbire şaşırdı. Alt kat taşlığı henüz sıvalıydı ama üst kat gıcır gıcırdı. Tavan, Selanik evlerini andırıyordu. Yüksekliği en az beş metreydi. Büyük kapıların üstünde, kanatları sofaya açılan pencereler vardı. Mermer desenli boyanmış kapılar açık yeşildi; yuvarlak sapları beyaz porselendi. Tavandan başlayan pencerelerin ortasındaki çift kanatlı kapıdan çıkılan terasıyla burası, tam bir yaz evi görünümündeydi.

Ellerindekileri merdiven başına bırakırlarken, Şayan, dengi odaya koyan Recep'e teşekkür etti. O geldiği hızla merdivenleri indi.

Seher Hanım kızına, torunlarına evini gezdiriyordu. Merdivenin sağındaki yağlıboya duvarlı büyük oda döşeliydi. Karşıya, duvarlara dayalı yastıkları olan, üstlerine keten örtü geçirilmiş iki divan konulmuştu. Sağ duvarda bir jardeniyer ve sağında, hazeren arkalıklı bir sallanan koltuk vardı. Jardeniyerin önünde duran uçuk yeşil fanuslu ayaklı gaz lambası, karşısındaki iki pencerenin arasında küçük masa ve yanlarına yerleştirilmiş hazeren sandalyelerle sevimli bir odaydı.

Hadiye durmadan "Ah anneciğim, ah anneciğim" diyordu.

"A kızım ah anne deyip durma. Minderlikler dışında hepsini Tevfik Beylerden ödünç aldım. Artık sen temelli geldiğinde istediğin gibi döşersin evlatcığım.

Tevfik Beyler benim baş dostlarım. Tevfik Bey Antalyalı. Öyle eşraf filan değil ama Antalya'nın en ileri fikirli adamlarından biri. Önde giden bir beyefendi. Hanımı Kevser Hanım da hiç yadırmadan ahbap hatta dost olacağın kıratta bir hanımefendi. Üç kızları var; büyük kızları bir Maarif müfettişiyle evli; Azize ile Fahriye ise tahsillerinin son bölümlerini İsviçre'de yapmış, kültürlü, hanım kızlar.

Görüyorum Cahit hanım kızım da büyümüş. Sanıyorum Azize ve Fahriye ile arkadaşlık edecekler. Yaşları büyükçe ama kültürlü insanlar arasında arkadaşlık için aynı yaşlarda olmak şart değildir."

Cahit büyükannesinin onlara hazırladığı ev kadar, bulduğu arkadaşları için de hayranlık duyuyordu. Elbette ki üç buçuk yıl Jules Verne'nin ıssız adasına düşmüş gibi yaşadıklarını bilmiyordu. Şehirlerdeki hayat akışı içinde değillerdi ki. Üç buçuk yıl büyükçe bir köydeydiler. İstanbul, Ankara ve Anadolu'nun artık tümüyle Türklerin olan büyük şehirlerindeki hayatı sadece gazetelerden tanıyorlardı. Eğer buna da tanımak denebilirse... Fakat büyükannesi kızını tanıyordu. Kızının yetiştirdiği çocuklar nerede büyürlerse büyüsünler, en sonunda Hadiye'sinin çocuklarıydı.

Hadiye düşünüyordu. Her şey ne kadar değişmişti. Cumhuriyet iki yaşını çoktan doldurmuştu. İnkilaplar birbirini izliyor, koca imparatorluktan geriye kalan Anadolu yarımadasında, şimdi genç cumhuriyetin coşkusu yaşanıyordu. İşgal altında geçen yılların yaraları sarılıyor, her yenilik, her atılım bir bayram sevinci ile karşılanıyordu.

Bu değişime ayak uydurmalıydılar. İlk önce giyimden başlamalıydı. Gazi Mustafa Kemal Paşa şapka devrimini Hekimhan'daki son aylarını geçirirlerken yapmıştı. Vehbi Bey Hekim-

han'da bir şapka bulamamıştı ama derhal fesini çıkararak koyun derisinden bir astragan kalpak giymeye başlamıştı. Onu görenlerin hepsi birer kalpak edinmişlerdi.

Şimdi düşünüyordu da, kaç yıl önce İstanbul'dan çıkarken yaptırabildiği giysilerin elbette ki hiç modası kalmamıştı. Hekimhan'da idare etmişlerdi ama ya burada?

"Benim sevgili kızım Hadiye, ne derinlere daldı! Sanırım sevgili Hekimhan'ında şu dakikada..."

"Evet doğru, burada gerekecek kılık kıyafet üzerinde düşünüyorum. Gazimiz şapka inkilabı yaptı. Kadınlarımızı cemiyet içine soktu. Tuvaletler giydirerek yaptığı balolarda onlarla dans etti. Düşünüyorum da bizler buralara göre çok geri kaldık."

Seher Hanım şöyle bir dikleşti. Gözleri duygularından vuran ışıkla parıldadı:

"Geri kalacağınızı sanmam. Senin vapur seyahatinde giydiğin kıyafet bu değil mi?"

"Evet anneciğim."

"Hani çarşafın, hani peçen?"

"Çok dikkatlisiniz anne. Evet haklısınız, eski yeldirmelerimden birini giydim. Başıma da bu ince şifonu örttüm."

"Gördün mü kızım buradaki hanımların çoğu çarşaflarını attılar. İpek mantolar giyiyorlar ama hâlâ peçeli gibiler. Çünkü başlarını çadır büyüklüğünde şemsiyelerle erkeklerden saklıyorlar. Sen bir Rumeli kızısın. Kendini her muhite kolayca uydurabilirsin."

Misafir odası diye adlandırılan odada oturmuş ve konuşmaya dalmışlardı. O sırada Şayan elindeki tepsiyi sofanın ortasındaki masanın üstüne bıraktı. Masaya bir örtü örttü, tabakları, bardakları sıraladı. Çay getirmişti. Yine gözleri sulanmış, burnunu çekmeye başlamıştı. Bir taraftan da söyleniyordu.

"Sağ olasınız büyükhanımcığım. Kuş sütü eksik mutfağımızda. Kap kacak deseniz, her şey yerli yerinde. Tabak bardak deseniz, bol bol. Sağ olunuz. Her ne lazımsa hepsini almışsınız. Ben de arpacık kumrusu gibi ne yapacağız, ot yok, ocak yok di-

ye düşünüyordum. Bir de baktım ki maltızların kömürleri bile dolaba doldurulmuş."

Ailenin en küçüğü büyük sofayı görünce sevincinden çılgına dönmüştü. Boydan boya koşuyor, sıçrıyor, hopluyordu. Cahit merdiven tarafından bir sandalyeye oturdu. Yanından geçerken Yılmaz'ı yakaladı. Çırpınmasına rağmen bırakmadı:

"Oyun zamanı değil küçük bey, bak hepimizin karnı acıkmış. Kahvaltı yiyeceğiz, anlaşıldı mı? "

Şayan çaya buyur edince aceleyle yerlerinden kalktılar, balkon kapısının yanındaki ayak yolu ve el yıkama yerinde sıraya girdiler.

İlk önce Hadiye en küçük oğlunun yüzünü gözünü ve ellerini sabunlu bezle sildi. Musluğun sol duvarında su deposu asılıydı. Seher Hanım çocuklar yıkanıp arındırıldıktan sonra musluğun başına geçti, ellerini yıkarken anlatıyordu:

"Burada su meselesi senin pek hoşuna gitmeyecek, çünkü bütün şehir bu sokaktan akan suları kullanıyor. Şehrin suyu bol fakat çok ilkel bir sisteme bağlı. Ama şimdi bu musluktan akan su, iyi su. Senin mikroptan korktuğunu bildiğim için depoyu sakadan aldığım içme suyuyla doldurdum. Şimdi kaynak suyu kullanıyorsunuz ama dört çocuklu bir ailenin tenekelerle gelecek kısıtlı suyla yetinmesi olacak iş değil gibi geliyor bana."

"Aman yarabbi, bu su meselesi gerçekten mühim demek."

"Evet mühim, ben geceleri el ayak çekildikten sonra aşağıdaki su deposunu arık suyuyla dolduruyorum, hiç olmazsa ayak yollarını yıkamak için kullanılır. İçme suyu sakadan temin edilir. Mutfaktaki ihtiyaçlar içinse kaynatılarak kullanılabilir."

Kahvaltı sofrasına oturduklarında, Hadiye annesinin teselli edercesine konuştu:

"Üzülmeyiniz anneciğim, yedi yıldır Anadolu'da yaşamaktayız. Eskisi kadar titiz değilim. "

Gerçekten değildi. Gözlerinin önünde üçbuçuk yıl önce ayrıldığı İstanbul canlanmıştı. Sebiller, tahta perdelerle kapalıydı. Evlere verilen suların çoğu kesilmişti. Çeşmelerin hiçbirinde musluk yoktu. Suyu akmayan çeşmeye musluk ne gerek, çalıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun payitahtı olan İstanbul

şehri artık susuz bir şehirdi. İmparatorlukla birlikte sistemleri de çökmüştü ve çökmekteydi.

"Hiç olmazsa burada sokaklarda akan sular kesilmemiş anneciğim. Ev temizliğinde, çamaşır yıkamada kullanılacak sular akıyor. Geldiğimiz yerlerde bunlar da yoktu. Ama düşünüyorum da artık güzel bir şeylere, iyi bir şeylere kavuşma ümidimiz var. Hiç değilse artık Anadolumuz kurtuldu. Artık bu topraklarda başımız dik olarak dolaşabileceğiz. Benim doğduğum şehrin bir çocuğu çemberi kırarak bu vatanı yaşanır hale getirmeye uğraşıyor.

Ben çocuklarımı okutmak istiyordum. Ama yiyecek ekmeği kalmayan ve içinde düşman çizmelerinin mahmuz şakırtıları duyulan bir şehirde nasıl ve hangi parayla yaşayacaktık? Çocuklarımızı soğuktan nasıl koruyacaktık? Karınlarını nasıl doyuracaktık?

Neyse ki kaçmayı becerebildik. Kaçamayanlar aç kaldılar. Kaçanlar kendilerinin ve çocuklarının karınlarını doyurdular ve sağlıklarını korudular. Ben kendim ve kocam adına çok gurur duyuyorum. Bu son üç buçuk sene içinde oralar için çok şeyler yaptık. Biz de çok şeyler öğrendik. Yıllar boyu bütün dövüşlere babalarını, kardeşlerini kocalarını, evlatlarını veren anaların, gelinlerin yaşadığı Anadolumuzu tanıdık ve sevdik."

Birden sustu. Annesine baktı. O da sevgiyle kızına bakmaktaydı.

"Böyle düşünebildiğin için sevindim Hadiye. Ben de artık çok başka düşünür oldum. İnsanlar için çok şeyler gerekli değilmiş. Artık meselelerimiz küçüldü. İnsanlar kayıpları büyük olunca elindeki az şeyleri çok seviyor."

Cahit büyük bir dikkatle annesiyle büyükannesinin konuşmalarını dinliyordu. Büyükannesine hayranlıkla bakıyordu. Onu tanımaya çalışıyor, o kocaman gözlü küçücük kadının yüreğine kadar sokulmak istiyordu.

Bahçeye bakan merdivenin solundaki oda Cahit'e verilmişti. Hadiye Aydın ve Yılmaz'la camlı odanın solundaki odayı almıştı. O odaya bitişik ince uzun odada Şayan'la Kaya yatacaklardı. Büyükhanım orta camlı odadaki kerevette, Fatma da yer

yatağında uyuyacaktı. Yorgundular. Akşamüstü yedikleri kahvaltı hepsine yeterli gelmişti ve yattılar.

* * *

Cahit çocuk bağrışmalarıyla uyandı. Bitişik evin daracık bahçesindeki çocuklar oyun mu oynuyorlardı yoksa kavga mıydı?

Bir an nerede olduğunu çıkaramadı sonra dün Antalya'ya geldiklerini hatırladı. Sevgili büyükannesine kavuşmuşlardı. Hemen aklına büyükannesinin akşamüstü söyledikleri geldi.

"Yarın seni Türk Ocağı'nda konsere götürmemi ister misin? Antalya'nın ünlü bir doktoru var, Burhan Bey. O ilk önce bir konuşma yapıyor, konserde dinleteceği plağın bestecisini anlatıyor, sonra da anlattığı bestenin plağını çalıyor."

Sevinçle yatağından fırladı.

Öğleye kadar vakit yerleşmeyle geçti. Cahit kitaplarını getirmişti. Odanın bir duvarı boydan boya dolaptı. İki raflı birkaç çekmeceli dolabı sildi, içine örtüler serdi ve kitaplarını raflara, çamaşırlarını ve giyeceklerini de çekmecelere yerleştirdi.

Henüz yemekten kalkmışlardı ki kapının tokmağı duyuldu.

Büyükannesi ona kapıyı açmanın kolay yolunu gösterdi. Orta odanın kapısının yanında tabana küçük bir delik açılmıştı. Deliğin içinden geçen ipe bağlı demir bir halka vardı. Halkayı geriye doğru çekince, sokak kapısının mandalı yukarı kalkıyordu. Böylece aşağılara kadar koşmaya gerek kalmıyordu. Cahit kapıyı açtı. Gelenlerin kimler olduğuna bakmak üzere merdiven başına gitti. Büyükannesi de yanına geldi. Aşağıdan seslendiler, Tevfik Bey'in hanımı ve iki kızı hoş geldine gelmişlerdi.

"Kısa bir ziyaret Seher Hanımefendi. Kızlarım torunlarınızı görmek istediler. Ben de Hadiye Hanımefendi'yle tanışmayı arzuladım."

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz efendim."

Kevser Hanım ortanca kızı Azize ve küçük kızı Fahriye'yi

Cahit'le Kaya'ya tanıttı. Cahit yaşından büyük görünüyordu. Azize ile arkadaş olabilecekti. Fahriye ise Cahit'ten bile büyüktü. Ama birdenbire kaynaşıverdiler. Misafir odasındaki divanlardan birine yan yana oturdular. Hemen konuşmaya başladılar. Konuşacak çok konuları vardı. Cahit büyükannesinin kendisini konsere götüreceğinden söz edince Azize küçük bir kız neşesiyle ellerini çırptı.

"Aaa ne iyi, biz de gideceğiz. Bir saat sürecek. Sonra bizim Mermerli'deki eve gideriz. Size piyano çalarım, şarkılar söyleriz. Sonra Burhan Bey'le hanımı Dürdane Hanım da gelecekler. Tanırsan sen de onları seversin. Onlar da İstanbullular zaten."

Hemen karar verildi, konserde buluşacaklardı.

Konser, Karaoğlu bahçelerinin hemen başlangıcındaki eski Rum kilisesinde yapılmaktaydı. Her ne kadar kilise biçiminden uzaklaştırılmaya çalışılmışsa da her tarafı mermer, kocaman soğuk bir yapıydı. Cahit, Burhan Bey'i orada gördü. Çok şaşırdı. Yüzü bir gerçek erkek cildinden çok, bir genç hanım yüzü gibiydi. Azize, Cahit'e yavaşça fısıldadı:

"Burhan Bey kösedir. Yani sakalı bıyığı yoktur. Aman, bize ne canım. Çok kültürlü, modern bir doktordur. Piyano çalar, şiir yazar, resim yapar yani gerçek bir sanatkârdır. Onun Antalya'daki adı 'Kız Doktor'dur. Bugün tanışırsınız işte."

Doktor Burhan Bey otuz yaşlarında, uzun boylu, sarışın biriydi. Kürsüde göründüğünde, Türk Ocağı'nı dolduran kadınlı erkekli kalabalık onu coşkuyla alkışladılar. Burhan Bey alkışlara eğilerek selamlar verdi. Ardından, Beethoven hakkında uzun bir konuşma yaptıktan sonra Beethoven'ın sekizinci senfonisinin plağını gramafona koydu.

Doktor Burhan Bey'in dünyanın en ünlü sanatkârı diye takdim ettiği ve uzun uzun, ballandıra ballandıra anlattığı Beethoven'ın senfonisi eski kilisenin akustiği ile çoğalıp, duvarlara sığmaz boyutuyla ortalığı kaplayıverdi.

Orkestrayı oluşturan müzik aletlerinden her birinin başka seslerle çıkardıkları melodi, ömürlerinde ilk kez Batı müziği duyan ve oraya alıştıkları tarz bir hava beklentisiyle gelenlerde

öyle bir etki yaptı ki ilk önce omuzlar titremeye başladı. Sonra dinleyicilerin sıraları oynadı. Arada tutulamayıp, ağızlardan fırlayan sesler duyuldu. Sonunda korkunç bir patlama oldu. Bu, tutulup tutulup da sonunda zaptedilemeyen büyük, fakat korkunç bir kahkaha patlamasıydı.

Kürsüdeki Burhan Bey'in pembe yüzü limon sarısına dönüştü. Öylece donup kalmıştı. Bu büyük kahkaha tufanı aynı büyüklükte bir utanç duygusuyla, üç genç kızın yüzüne vurulan şiddetli bir şamar gibiydi.

Burhan Bey gramafonun dönmekte olan plağının üstündeki kolu kaldırdı. Plağı çıkardı. Gramafonun kapağını örttü, sahneye doğru yürüdü ve çıkıp gitti.

Kahkaha atanlar artık gülmüyorlardı. Taş kesilmiş heykelciklerdi sanki. Küçülmüş, büzülmüş birer balondular. Seher Hanım kronik bronşiti nedeniyle gerekirse dışarı çıkabilebilmek için arka sıralara oturmuştu. Cahit dönüp baktı, eliyle gelmelerini işaret ediyordu. Üçü birden donmuş, pişman ve şaşkın kalabalığı görmezlikten gelerek orta aradan yürüdüler. Seher Hanım torunu ve kızları yanına geldiğinde başıyla dışarıyı işaret etti. Çıktılar.

Zavallı kilise ne ayinler, ne dualar, ne ilahiler dinlemişti vaktiyle... Ama böyle bir kahkaha konserini hiçbir zaman duymamıştı.

"Karaoğlu bahçesini şöyle bir dolaşalım mı?"

"Ah Seher Hanım teyzeciğim, çok iyi olur. İçimin karanlığı belki yıkanır."

Bahçenin daracık yılankavi yolunda sırayla yürümeye koyuldular. Çitlenbik ağaçları bir ormandı sanki. Boyları çok yüksek değildi, fakat çadır benzeri dalları bahçeyi yer yer gölgelendiriyordu. Sular akıyordu. Yıllarca aynı yerde akan bu sular, kalkerli taşları oya oya işlemişlerdi. Nasıl bir yeşillik, nasıl bir coşkunluk... Cahit'in aklı almıyordu.

İstanbul'da bu coşan yeşillikler yoktu. Dadısıyla Gülhane Parkı'na giderlerdi. Orası çiçekleri, nadide ağaçlarıyla gerçekten bakımlı, güzel bir parktı. Fakat yeşili hiç de böyle delirmiş güzellikte değildi.

Antalya, Beydağları'nın eteklerinde başlayan körfezin ortasındaydı. Dağlar, aralarındaki buğulu sis duvarlarıyla, o sislerin arasından çıkan sivri tepeleriyle ne kadar güzeldiler... Hava rüzgârsız, deniz kıpırtısız, aynaydı. Gökle, denizle kucak kucağa olan doğanın yeşili Cahit'i kendinden geçirmişti.

Parkta bir tur attılar. Seher Hanım Azize'ye döndü:

"Ben sizlerle gelmezsem ayıp olmaz değil mi? Hadiyeciğimi yalnız bıraktım. Onunla beraber olmak istiyorum. O sevdiği kocasını tek başına bırakıp benim için geldi."

Azize eğilerek Seher teyzesini öptü, Cahit de Fahriye de öptüler.

Seher Hanım Salih'in kahvesi önünden yürüdü. Sokağa girmek için Antalya'nın Gazi Mustafa Kemal Paşa'sına hediye ettiği evin önünden geçerek karşı sokağa saptı.

Düşünüyordu. Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya hediye edilen evi kendisi mübadele yoluyla almıştı. Fakat Antalyalılar Gazi'ye bir ev hediye etmeye karar verdiklerinde, bir türlü ona layık bir ev bulamamışlardı. Buldukları evlerin sahipleri de evlerini veremeyeceklerini söylemişlerdi. Seçici heyetten biri, "Halanın evi tam Gazi'ye yakışır güzellikte. Kendisine mübadele komisyonundan bir başka ev temin ederiz. Belki bize bu evi verir" demişti. Seher Hanım'a rica için hemen birini göndermişlerdi. Ona konuyu anlattıklarında, "Ona bu evi değil, canımı isteseler veririm" demiş ve evi terk etmişti. Mübadele komisyonunda cadde üstünde, geniş bahçeli birçok ev vardı. Fakat komisyon üyeleri belki kendi tanıdıklarına ayırdıklarından, belki de başka sebeplerden dolayı bu güzel evler yerine Seher Hanım'a ara sokaktaki evi vermişlerdi.

Zaten Seher Hanım'ın Rumeli'ndeki malının yarısına ait tapular karşılıksız kalmıştı. Selanik'ten gelen fakirler, hatta çingeneler kendilerini büyük arazi, çiftlik, konak sahibi olarak göstermişlerdi. Mübadele komisyonu da bu gibi kimselerin tapularındaki arazilerini Selanik'te mübadele işinde çalışanlara para verip birkaç sıfır ekleterek büyük gösterdiklerini öğrenmişti. Örneğin, iki dönüm arazisi olanlar birkaç sıfır ekleterek kendilerini iki bin dönüm sahibi gibi göstermişler ve bunun karşılığı-

nı komisyondan istemişlerdi. Ancak bu dalavere öğrenilince bir kanun çıkarılmıştı. Tapularda mevcut metrekarelerin yarısı verilecekti. Bu arada, Seher Hanım gibi hiç sahtekarlık yapmadan bildirimde bulunanlar ise mallarının yarısını bile alamamıştı. Mübadele komisyonunun son oyunu da seve seve verdiği verdiği evinin ayarında bir ev verilmemesiyle oynanmıştı.

Cahit mektep diye deli olduğu halde onu bir maarif mektebine verememişlerdi. Antalya'da sadece kızların okuduğu bir okul yoktu. Bütün okullar kız erkek bir aradaydı. Bu yüzden Cahit'in –zaten gecikmişti– mektep işi hallolamadı. Cahit bir şeyler yapmak, bir meslek edinmek, kendi hayatını kendi kazanmak istiyordu. Bütün ideali evlenmek değildi. Mesleği olmayan bir kızın, evliliği boyunca kocasının eline bakacağını düşünüyordu.

Cahit babasından bile para isteyemezdi. Babası ona aylık bir harçlık veriyordu. Bir gün hiç bozuk parası olmadığı için babasından elişi kâğıdı almak için beş kuruş istemişti. Babası verecekti ama, "Daha önce senin aylığını vermemiş miydim?" diye sormuştu. Cahit üzüntüsünden mosmor olmuştu. Babasının verdiği parayı almamıştı. Düşünüyordu. Sevgili babası bile "Senin aylığını vermemiş miydim" demişti. Kızını canı kadar seven babası bile ona soru sormuştu. Ya elin adamı? Böyle bir soru karşısında kalsa ne yapardı? Hiç, çünkü kendi kazancı yoktu. Bir çare arıyordu. Çarenin dönüp dolaşıp evlilik yoluna çıkışı Cahit'i deli ediyordu. Kendini çocuk denecek yaşta sayıyordu. Fakat sokakta, konserlerde, düğünlerde ya da dost evlerinde karşılaştığı gençlerin anneleri hemen ertesi gün kapılarını çalıyor ve Cahit'i oğullarına, yeğenlerine, kardeşlerine istiyorlardı.

Üzülüyordu. Hadiye de Cahit'in çevresindeki bu beğeni çizgisinin pek erken başladığına sıkılıyordu. Kızı daha on yedi yaşındaydı.

Cahit kendisini isteyenleri duymasa bile, Şayan kapıları dinleyip, öğrendiklerini anlatıyordu. Bunlar Cahit'in umurunda bile değildi. O daha henüz kendisini yetiştirmeye çalışıyor,

kolunda bilgi ve kendine güvenmenin altın bileziğinin olması gerektiğine inanıyordu.

Şayan o sıralarda 31 yaşındaydı. O da kendi kültürüne, yetişme tarzına uygun olmayan kimseler tarafından isteniyordu. Hepsini reddediyordu.

"İyi insanlar içinde sevilerek sayılarak büyüdüm. Bugüne geldim. Bu memlekette bana hizmetçi gözüyle bakıyorlar ve ancak bir hizmetçiyle evlenebilecek erkekler gelip beni istiyorlar. Sittin sene evlenmem."

Cahit, Şayan böyle konuştukça kahkahaları koyuveriyordu.

"Galiba biz ikimiz de evlenemeyip evde kalmış kız kuruları olacağız" diyordu. Sonra kız kurusu olduklarında bir küçücük ev alıp, beraberce oturma planları yapıp, gülüyorlardı.

Günlerden bir gün Seher Hanım, Hadiye'yi karşısına aldı.

"Bak evlatcığım, ilk önce seninle, sonra Şayan ile konuşmaya karar verdim. Bizim babamız tarafından akrabalarımızdan biri gençliğinde Müzika-i Hümayun'da flüt çalardı. Yakışıklılığı ile meşhurdu. Selanik'te evlenmiş, bir de oğlu olmuştu. Tesadüf, o da mübadele ile Antalya'ya gelince, buluştuk. İki sene önce karısını kaybetti. Tek başına çok perişan zavallı. Vaktiyle saray hayatı yaşarken, burada, gümrük muhafaza memurluğu yapıyor. "

Hadiye bu uzun anlatımın sonunda Şayan ile ilgili bir konu çıkacağını anlamıştı. Sabırla hikayenin sonunu bekledi.

"Ne dersin, Şayan'ı Hasan Bey'e verir misin?"

"Kaç yaşlarında kadar?"

"50 var, ama dinç ve sağlıklı."

"Şayan'ın bir türlü kendisine uygun, yani onun beğeneceği bir talibi çıkmadı. Hasan Bey dayımızla aralarında 19 yaş var, çok değil mi anne?

"Şayan gibi sağlığı pek yerinde olmayan bir kız için daha genç bir erkek münasip düşmez evladım. Bence biçilmiş kaftan."

"Kendisine söyleyelim."

Hadiye Şayan'a söyledi. Soylu bir aileye mensup bir beyefendi, hem de yakışıklı ve dinç... Şayan'ın aklı yatar gibi olmuştu.

"Senin de gelip kapını çalacağımız bir yuvan, bir evladın olmalı. İstersen bir görüştürelim seni."

"Yok, yok, küçük hanımcığım. Elim ayağım birbirine dolaşır, maskara olurum. Beğeneceği varsa bile beğenmez adam beni."

"O seni görmüş. Geçen gün çocuklarla Karaoğlu bahçesinde geziyormuşsunuz. Pek de beğenmiş"

"Aman küçük hanım siz de."

"Sizdesi falan yok. Hem sonra sen evlenirsen, Cahit de evlenme fikrine alışır biraz. Onun da uygun bir talibi çıkarsa, birkaç sene sonra evlenir. Başka çaremiz yok, onu da bırakmayacaklar. Antalya hayatımı sıkmaya başladı ama artık buradan ayrılmaya da niyetim yok. Yakında Alanya'ya gideceğim. Sen evlenirsen, Cahit'i sana bırakırım."

Ertesi gün Hasan Bey'le Seher Hanım, Halim'in kahvesinde otururlarken Şayan çarşaf giydi, peçesini örterek kahvenin önünden geçti. Büyükhanımı görünce yere bir şey düşürmüş de arıyormuş gibi yaptı. Kadızade Hasan Bey'i gördü ve beğendi. Hadiye bu haberi annesine verdi.

Karar verildi, şerbetler içildi, yüzükler takıldı; ardından da nikâh kıyıldı. Damat Kadızade Hasan Avni Bey, Seher Hanım'ın evine iç güveysi girdi.

Cahit ilk önce, dadısı elinden gidiyor diye üzüldü. Fakat sonra Hasan Bey'i de çok sevdi. Dadısının da ondan ve onlardan kopamayacağını anlayınca rahatladı. Kaya birazcık üzülmüştü. İkide bir de yeni evlilerin odasına dalıyordu. Cahit'in annesine anlattığına göre Kaya dadısını kendisinden ayırdığı için Hasan Bey'e kızgındı. Onu rahatsız etmek için odalarına ya kendi giriyor ya da Aydın'ı gönderiyordu.

Cahit, dadısı evlendiğinde, hele evi tamir edilip, döşenip dayandıktan sonra evlilik konularına sıcak bakmaya başlamıştı. Birdenbire gelişmiş, boyu uzamıştı, artık genç bir hanımdı. Annesi ayaklı bir Singer makinesi almıştı. Bir arkadaşı makine-

de çok güzel nakışlar yapıyordu. Cahit birkaç gün arkadaşına gidip onu işlerken gördü. Gelince ilk işi keten üstüne çizdiği işi kasnağa germekle başladı ve tıpkı arkadaşı gibi ileri geri hareketlerle başarılı olarak yaptı. Müthiş bir tiryakilik başlamıştı. Tıpkı Hekimhan'da yaptıkları tezgâhında halı dokumaya başlamasının benzeri bir heves, bir başarma tutkusu ile doluydu.

Alaattin amcası İstanbul'daydı. Sular İdaresi'nde şef olarak çalışıyordu. Artık gazete göndermiyordu ama İstanbul'a verilen siparişleri paketleyip, Amerikan bezi torbaya doldurup onlara yolluyordu. Yine en büyük tiryakiliği kitap okumaktı. Balıkesir'deki Remzi Bey gibi burada da kitapçısı vardı. Okuduktan sonra arkadaşları ile değiş tokuş yapıyorlardı.

Bir gün onu çok sevindiren bir haber duydu. Maarif, kızlar için bir mektep açıyordu. Kaleiçi'nde bir Rumun büyük konağında genç kızları hayata hazırlamaya yarayan yeni bir sistemle öğretim yapılacak bir kız mektebiydi bu. Hem dersler vardı, hem de biçki, dikiş, nakış.

Fırtına gibi annesinin yanına koşup haberi verdiğinde Hadiye de buna sevindi. Beraberce okula gittiler. Elinde, Hekimhan'daki özel mektepten verilmiş bir ilk mektep tasdiknamesi vardı. Göstermeye bile gerek olmadı. İyi aile kızlarını alıyorlardı. Mektepte üniforma olarak, lacivert etek, kısa kollu işlemeli bir bluz, siyah pabuç ve ten rengi çorap giyilecekti. Hadiye kızına güzel bir makas, gümüş bir yüksük ve bir de mezura aldı. Dikiş ve el işleri derslerinde beyaz gömlek giyeceklerdi. Mektep sabahtan akşama kadardı. Kabiliyetli kızlar mektebin sipariş dikiş atölyesinde staj da yapacaklardı.

Cahit'in en iyi arkadaşı Tevfik Beylerin kızı Azize'ydi. Çok yakındılar, birbirinden gizlisi olmayan iki sırdaştılar. Azize'den beyaz elişi yapmasını öğrenmişti. Onlara giderken elişleriyle dolu çantasını mutlaka yanında götürürdü. Piyano çalan Azize'nin sesi de çok güzeldi. Ondan Batı müziği parçalarını öğreniyordu. Hele Azize'nin Salome'nin hayatına dair bir şarkısı vardı ki Cahit onu her gün dinlese bıkmazdı. Azize'nin kız kar-

deşi Fahriye ile de Kaya arkadaştı. Kaya, narin, zarif bir kız olmuştu. Okulun son sınıfını okuyordu.

Sık sık Azizelerin Mermerli'deki evlerine gidiyordu. Kaleiçi'nde, Rumlardan kalma, çok güzel bir evdi. Cahit, Antalya limanı ve açık denizi kuşbakışı gören bu evin sahibinin çok zevkli olduğunu düşünüyordu. Bütün ön cephesi limana bakan bu evin odaları, uzun bir koridora açılıyordu. Koridor baştan başa camlıydı ve içinde portakal, limon, muz ağaçlarıyla yasemin, ful, hanımeli, zambak gibi kokulu çiçekler bulunan bahçeye bakıyordu.

Bir başka tiryakiliği de büyükannesinin Kır Cami'ndeki bahçesiydi. Kırk dönümlük bu toprağı çok seviyordu. İlk gittiği günün zevkini hiç unutamayacaktı. Büyükannesi onun toprak sevgisine çok memnundu. Bahçenin büyük ahırı, bahar gelince hayvanlar dışarıdaki sundurmada geceledikleri den boş olurdu. İşte o zaman büyükannesiyle ipekböceği yetiştiriyorlardı. Büyükannesi kırk dönümlük toprağını portakal bahçesi yapmak istiyordu.

Bayram yaklaşıyordu. Bir ay sonra bayram gelecekti ama evlerinin perdeleri hâlâ uydurmaydı. Annesine, "Evimize nakışlı perdeler dikmek istiyorum" demişti. Anne kız ölçüler alıp, kumaş aldılar, biçtiler. Cahit bir Alman dergisinden modeller çıkartarak, hem keten, hem de Amerikan bezinden perdeleri makinesinin yanına yığdı. Bir hafta gece gündüz makinenin yanından kalkmadı. Hafta sonunda perdeler hazırdı.

Yaylı kornejler alındı, duvarlara takozlar çakıldı, kornejleri yerleştirdi. Bayramdan çok önce bütün pencereler perdelendi. Evleri birdenbire öyle değişik bir görünüm almıştı ki baktıkça seviniyordu.

Evlerinin kapıları istemek için gelenler tarafından çalındığında içi nefretle doluyordu.

Azize, bir sevgilisi olduğunu anlatmıştı. Adı Çakır Ali idi. Gerçekten çakır gözlüydü. Yakışıklı bir genç adamdı. Azize hayal ediyordu; bir gün kapıları çalınacak, Çakır Alisi ona dünür

gönderecekti. Fakat ne yazık ki bu dünürler bir türlü gelmiyordu. İlkbaharın yaza döndüğü sıcak bir tatil günüydü. Yenikapı'dan Azizelerin Mermerli'deki evlerine gitmek için güneşli yollardan Kaleçi'ne doğru yürüyordu.

Çatıları birbirine yakın evlerin sokakları, rüzgâr koridorlu ve gölgeliydi. Güneşten kaçmak için evlerin gölgelerine sığınarak hızlı hızlı yürüyordu. Bir ara arkasında hızlı yürüyen ayak sesleri duydu. Bakmadı. Sokak öğle zamanı boştu. Ayak sesleri sıklaşıyordu. Cahit temposunu değiştirmeyi düşündü ama bu arkadan gelenden korktuğu anlamına geleceğinden vazgeçti.

Birden yolunu bir gölge kesti. İçinden "Aaa" dedi, "Bu Çakır Ali. Azizeciğimin sevgili Çakır Ali'si. Yoksa benimle Azize'ye bir haber mi ulaştırmak istiyor?"

"Niçin bu kadar koşuyorsunuz Cahit Hanım? Yoksa benden korkuyor musunuz?"

Gözleri şimşek şimşekti.

"Sizden değil, ben hiç kimseden korkmam."

"Ama bu tenha sokakta korkulmaz mı?"

"Korkulmaz dedim ya. Sizi tanıyorum. Azize'nin Çakır Ali'sisiniz."

"Adımın bir ağıza bu kadar yakışacağını düşünmemiştim. "

"Azize'ye gidiyorum. Acaba beni görünce ona önemli bir haber götürmemi mi isteyecektiniz?"

"Yok canım. Habere ne gerek. Ne zaman işaret etsem geliyor."

"Şu halde niye yoluma engel oluyorsunuz?"

"Çünkü size söyleceklerim var da ondan."

"Siz benim arkadaşımın sevdiği insansınız. Bana söyleyeceğiniz hiçbir sözünüz benim tarafımdan dinlenilmez."

" Ben bir kere Azize Hanım'ın sevgilisi falan değilim."

Cahit'in içinde kocaman bir nefret, ondan daha büyük bir öfke kabarıyordu.

"Ne demek istediğinizi açıkça söyleyiniz ki size gereken cevabı vereyim."

"Benimle arkadaşlık etmenizi istiyorum, hepsi bu kadar."

"Bana arkadaşlık teklif etmek, sizin gibi düşük ahlaklı bir adamın haddine düşmemiştir. Sizin gibi adamların ben ancak yüzlerine tükürürüm."

"Cahit gibi narin, nazik bir kız nasıl oluyor da vahşi bir panter haline dönüşüyor?"

"Çekil, yolumdan çekil ahlaksız adam. Yoksa gerçekten panter olup parçalarım seni."

Elinin tersiyle ilerledi Çakır Ali'yi, sonra fırlayıp koşmaya başladı. Köşeyi dönerken geriye göz attığında olduğu yere çakılı kalmış Çakır Ali'yi gördü. Mermerli'ye Azize'lerin evinin önüne geldiğinde derin derin soluk aldı, kapıyı iterek içeri girdi. Bahçeyi geçti, camekânlı kapı her zamanki gibi açıktı.

Camekânlı koridorun sonundaki salondan piyano sesi geliyordu. Oraya doğru yürüdü, salonun kapısı da açıktı. Eşikte durdu. Doktor Burhan Bey piyanonun başında, Azize de yanında, ayakta duruyordu. Burhan Bey Cahit'i gördü, başıyla selamladı. Parmakları durdu. Bir başka melodi çalmaya başladı.

Azize Cahit'e buz gibi bir bakış fırlattı. O bakışın anlamı neydi? Burhan Bey Cahit için mi melodiyi değiştirmiş, şarkıyı ona mı söylüyordu? Bir şarkı için böyle buz bakış fırlattığına göre Çakır Ali'nin söylediklerini duysa nasıl bakardı acaba? Azize'nin bakışlarındaki buz erimiyordu. Niçin böyle davranmıştı? Son derece acı çekiyordu. Kırılmıştı. Birdenbire insanların içyüzlerini mi görüyordu. Oysa Cahit ona Çakır Ali'nin çok kötü biri olduğunu söyleyip arkadaşını o beladan kurtarmak için oraya kadar koşmuştu. Ama, şu uzun an içinde anlıyordu ki, hayat kendi sandığı kadar temizliklerle, dürüstlüklerle yoğrulmuş değildi. İnsanların bin yüzleri vardı. Arkasını dönerek geldiği yola çıktı. Güneş yine sıcaktı ama titriyordu. O zamandan sonra kimseyle yakın arkadaş olamayacaktı. Kendi yüreğinin bir aşinası, eşini de bulamayacağını biliyordu. Acıydı ama, bu bir gerçekti. İnsan tek başınaydı.

Bütün gücüyle mektepteki derslerine çalışıyordu. İyi bir müzik hocaları vardı. Notayı kısa sürede öğrenmişti. Tarih ve edebiyat derslerini Lütfi Fikri Bey adında mübarek denilecek

kadar temiz, sıcacık bir hoca veriyordu. Alanya tarihi hakkındaki bir kitabını Cahit'e hediye etmişti. Cahit'in yazdığı yazıları çok beğeniyordu.

Cahit babasını çok özlemişti. O günlerde annesi çok meşgul gibiydi. Sık sık Mustafa Bey dayılara gidiyordu. Babası bir aydan beri Antalya'ya gelememişti.

Sonra bir gün birdenbire çıkageldi. Cahit'in gözleri yaş içindeydi. "Hasret sevince dönüştüğünde bu gözlerine de ne oluyordu böyle..."

Akşam sofradaydılar. Annesinin diktiği yasemin fidanı, yukarı terasın sol köşesine kadar uzamıştı. Akdeniz'in o kendine özgü keskin, parlak aylı gecelerinden biriydi. Cahit annesinin evlerine yeni aldığı elektriğin düğmesini kapayıverdi. Yaseminlerin kokuları ile ay ışığı yavaş yavaş birbirleriyle sarmaş dolaş olarak içeri sokuldular. Ay ışığının büsbütün hayal ülkesine çevirdiği balkonun teline asılı havlu sallandı. Rüzgâr çıkmıştı. Hadiye o yana baktı.

"Oh çok şükür, Manavgat çıktı."

Ay ışığı, yaseminler ve Manavgat rüzgârının serinliği bir aradaydı. Vehbi Bey bir aydan beri görmediği ailesine hasretle bakıyordu. Çocukları her gördüğünde biraz daha gelişiyor ve güzelleşiyordu.

"Size belki iyi diyebileceğiniz bir haberim var sevgililerim."

Kaya telaşla sordu. "Nedir babacığım?"

"Babanız artık Alanya'ya dönmeyecek. Çünkü Korkuteli'ni tahvilimi istemiştim. Naklim geldi. Artık aramızda dağlar, denizler değil bir şose olacak. O da otomobille altı saatlik bir yol."

Hadiye bir an duraladı.

"Acaba bizim ömrümüz göçerler benzeri oradan oraya gitmekle mi geçecek? Acaba emekli olup, Küçükayasofya'daki gibi kırmızı minderde otursan?"

"Korkuteli'ne gelişim seni sevindirmedi mi Hadişim"

"Sevinmez olur muyum Vehbiciğim. Küçük bahçeli bir ev, tavuklar, inek, ördek besleriz."

"Telefon ettim. Korkuteli'nde, şöyle çay kenarında büyük, bahçeli bir ev tutmalarını rica ettim. Alanya'daki evi topladım, bir de kamyon tuttum. Eşyalarımız doğrudan Korkuteli'ne gidecek. Ben de yarın Korkuteli'ne gideceğim. Siz gelince evi hazır bulun istiyorum."

"Aslında iyi ki geldin Vehbiciğim. Benim de seninle konuşmam gereken bazı konular vardı."

"Hayrola karıcığım? İnşallah hayırdır. Meraklandırıyorsun beni."

"Bir haftadır Mustafa Bey dayılarla konuşmaktayız. "

Cahit'in içinde bir yer sızladı, sonra acıdı. Bir korku genişledi. Birden yerinden kalktı, elektrik düğmesini çevirdi. Ay ışığı geri kaçtı. Yasemin kokularını rüzgâr alıp sanki başka yerlere götürdü. Annesinin yüzüne baktı.

Annesinin yüzünde sırrını gizleyen bir değişik hava vardı.

Cahit dadısını aradı birdenbire. Evine gittiğinden beri her dakika onu özlüyordu. "Yarın gitmeliyim" diye düşündü. Hayır, şimdi gitmeliydi. Vakit çok erkendi. Sofradan kalktı, aceleyle tabakları toparladı, Fatma'ya seslendi. Fatma mutfakta uyuyordu. Sıçradı, dışarı koştu.

"Sofrayı toplayıver Fatma; ben Cicime gidiyorum anne."

"Bu saatte mi?"

"Saat erken..."

Dadısı evlendiğinde annesi, "Dadınıza Cici deyiniz. Belki kocası dadı kelimesinden hoşlanmaz" demişti. Musluğa koştu, ellerini, ağzını, yüzünü yıkayıp kuruladı.

"Belki bu gece Cicimde kalırım, siz yalnız değilsiniz nasıl olsa."

Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak indi. Az sonra kapının kapanışı duyuldu. Hadiye Fatma'nın getirdiği kahve tepsisini aldı. Sonra Kaya'ya döndü.

"Haydi güzelim Aydın'ı al, beraberce yatın. Onun çok uykusu geldi. Sonra bir de Yılmazcığa bak, uyumuş mu?"

Kaya mutfağa birkaç bardak götürdü. Şayan evden ayrıldığından beri gündeliğe yardımcı bir kadın geliyordu ama evin ufak tefek işlerini kızları da yapmaya başlamışlardı. Balkona

çıktılar. Yasemin kokularını alıp başka yerlere götüren rüzgâr durmuştu. Tam anlamıyla büyük, derin bir sessizlik hakimdi. Kahvesinden birkaç yudum alan Vehbi karısına baktı.

"Meraklandırdın beni. Neydi konuşacakların?"

"Konu Cahit kızımız."

"Ne olmuş Cahit'e?"

"Artık büyüdü serpildi. İstemeye gelenlerin ardı arkası kesilmiyor. Cahit'in de benim de canımız sıkılıyor. Biraz ürktüm."

"Yani kızımızı rahatsız mı ediyorlar?"

"Yalnız rahatsız etmek değil. Onu da beni de korkutmaya çalışıyorlar."

"Kimler bunlar?"

"Kızımıza göz dikenler. Ya verirsiniz, ya kaçırırız lafları ortalıkta dönmeye başladı, bana kadar geldi."

"Kimse bir halt yapamaz. Ama bu vaziyet de böyle sürüp gidemez. Cahit henüz çok genç."

"Evet ama gelişmiş, güzel, havalı bir genç kız. Beğenilmesi, istenmesi hoşuma gitmiyor değil ama biraz şaşırmış durumdayım."

Vehbi Bey içini çekti.

"Burası Akdeniz kıyısı. Gençleri çok erken yaşlarda uyanırlar. Hava, güneş, deniz onları karşı cinse doğru iter. Ellerinde olan bir şey değildir bu. Doğanın şaşmaz bir kuralıdır. Cahit evleneceği günün henüz gelmediğini biliyor. "

"Vehbiciğim, bir imparatorluğun çöktüğü, yurdunun çevresini düşmanların kuşattığı, inkilapların yanardağlar gibi her gün patladığı bir ülkede, bugünkü şartlarla tahsilini yapamayan güzel bir kızın nasıl meslek sahibi olabileceğini, koluna nasıl altın bilezik takacağını düşündün mü hiç"

Vehbi cevap vermedi.

Kızı mektebini bitirmek zorunda olduğunu son mektubunda anlatmıştı.

"Sevgili babacığım beni bir düşünün. Hayatım üç-üç buçuk yıllar arasında parsellenmiş. Doğduğum şehirde üç yıl, imparatorluğun güzelim başşehrinde üç yıl, Anadolumuzun gü-

zel beldesi Balıkesir'de üç buçuk yıl, Hekimhan'da üç buçuk yıl. Şimdi Akdeniz kıyılarının efsane kasabası Alanya ve geleceğin önemli şehirlerinden birisi olacağını söylediğiniz Antalya'da üç yıla yakın. Bütün bunları sıralarsanız, ben hangi yıllarım, hangi kültürüm ile gayelerime ulaşabilirim, hep düşünüyorum. Ancak sizler gibi mükemmel bir anne ile babanın mektebinde yetiştim. Bugüne kadar sizden aldıklarım ve çevremden topladıklarım ile nasıl bir gayem olmalı? Düşünüyorum, düşünüyorum ve hep düşünüyorum. Bir tek çıkar yol var, evlenmek. Fakat şunu açıkça söylemeliyim ki babacığım ben öyle kapımızı çalan her yaşta, her meslekten kimselerle evlenemem, evlenmem. Evliliğe hazır değilim.

Şimdi asıl söylemek istediğimi açıklayayım. Bizim mektebin çok sevip saydığım Müdiresi hanımefendinin bir terzihanesi var. Benimle sınıf arkadaşım Hayriye'ye terzihanesinde ortaklık teklif ediyor. Kazancımızı ikiye böleceğiz. Bütün bunları noterde, kanuni bir şekilde yapılacak anlaşma ile perçinleyebiliriz. Bunu hangi talebesine teklif etse gökyüzüne uçarlar. Ben sevindim ama uçmadım babacığım. Ben ünlü bir terzi olmak istemiyorum. Evlenip, Antalya sosyetesinin gözbebeği olmak da istemiyorum. Beni, duygularımı, ruhumu, heyecanımı doyurabilecek, beni durultabilecek ve boş hayallere kapılmamı önleyecek bir meslek sahibi olmak istiyorum. Lütfen bana yardım ediniz babacığım.

Korkarak soracağım, ben şair olabilir miyim? Ben yazar olabilir miyim? Bilmem ki size tamanlatmış mıydım? İstanbul'da Raife teyzemle, konsolos eşi İsmail Hakkı Bey enişte beni Şairiazam Abdülhak Hamit Bey'e götürmüşlerdi. İsmail Bey enişte şairimize, 'Bizim hanımın bir küçük şair yeğeni var. Kendisi sizin bütün kitaplarınızı okumuş ve size hayran. Onu size getirmeme izin verir misiniz' demiş. İzin çıkınca annem beni süslemişti. Enişte ve teyzemle Maçka'daki evine gitmiştik. Hamit Bey beni çok sevmişti. Ona defterimden şiirler okumuştum. O da bana 'Bu defterini bırak, senin hakkındaki fikirlerimi söyleyeyim' demişti. Üç ay sonra artık ümitlerimin bitmek üzere olduğu bir sırada defterim gelmişti. Hem de, son

sayfasının yarısı hakkımdaki fikirleriyle dolu olarak. Biraz daha dikkatli olursam iyi bir şair olabileceğimi belirtiyordu. Göklere uçtum ama bir daha şiir yazamadım. Babacığım sizce ben Abdülhak Bey'in dediği gibi şair olabilir miyim? Bu yolda çalışmalı mıyım?"

Vehbi kaç kez okuduğu mektuba cevap yazamadan Antalya'ya gelmişti. Kızıyla bu konularda konuşmayı düşünürken karısı onu evlendirmekten söz ediyordu.

Hadiye bıraktığı yerden yeniden başladı.

"Fahriye Hanım teyzeyle Mustafa Bey dayımın sevdikleri bir genç varmış. Antalya'nın parlak avukatlarındanmış. En güzel tarafı da vaktiyle Rumeli'den göç eden bir ailenin çocuğuymuş. Ne zamandan beri üstümüzdeler. Bu işi konuşuyoruz. Tabii senin yokluğunda hiçbir şekilde onlara bir söz vermedik."

Vehbi çok şaşırarak baktı.

"Bu söylediklerini Cahit'e açtın mı?"

Hadiye kocasının ses tonundaki yabancılığı yadırgadı. Kocasını ilk kez böyle görüyordu. Vehbi öfkelenmişti. Ama galiba Hadiyesine değildi bu öfkesi. Mustafa Bey ile Fahriye Hanım'a idi. Ne hakla bu iki uzak akraba kendi ailesinin ve sevgili kızlarının kader yollarını değiştirmeye kalkıyorlardı.

"Bana izin karıcığım. Galiba Akdeniz'in çılgın dalgaları beni çok sarstı. Öyle müthiş bir fırtına yedik ki altı saatlik deniz yolculuğunu on saatte yapabildik. Müsaade edersen biraz yatıp dinlenmek istiyorum."

* * *

Cahit annesi ile babasını –onların kahvelerini bile pişirmeden– sofrada bırakıp sokağa fırlamıştı. Dadısının evi, Yenikapı Caddesi'ne paralel ve çok yakın bir arka sokaktaydı. Onların yeni onarılıp döşenmiş evlerini seviyordu. Hasan Bey dayısı çok hoş bir adamdı. Bağdaş kurarak yer minderinde dizleri ağrımadan oturmaları bir alemdi. Elinde dumanı tüten tepesi ateşli sigaraları, Cahit odaya aniden girmişse aceleyle arkasın-

daki minderin altına sakladığı kadehleri ile yakalanması çok hoştu. Bir keresinde Hasan Bey dayısına takılmıştı.

"Ne yazık ki anason kokusu minderlerin altına gizlenemiyor."

Hasan Bey dayı Cahit'in sözlerine kahkahalarla gülmüştü. Cicisi bu soylu kişiliği olan, yıllarca saraylarda yaşamış olan kocasını çok seviyor olmalıydı ki nefret ettiği içkisini evde içebilmesi için sofra kuruyor, mezeler hazırlıyordu. Geçmiş mutlu hayatından –padişahlı günlerdi bunlar– öyle güzel hikâyeler anlatıyordu ki... Harem ağaları ile cariye kızların sevdalarına ait hikâyeleri Cahit'in çok hoşuna gidiyordu

Hasan Bey hafif çakırkeyif anlatırken eğer söylediği sözlerin kelimeleri iyi seçilmemişse Şayan'ın sesi yükselirdi.

"Aman bre Hasan Bey, galiba fazla kaçırdın bu akşam."

Hasan Bey terbiyeli, genç ve güzel karısına âşıktı. Onu kızdırmak olur mu? Derhal konuşmalarını sarayda verilen konserlere çevirirdi. Kendisini anlatırdı:

"E, boy pos yerinde, sakal yok fakat bıyıklar burma, saçlar taranmış, traş sinek kaydı, elimizde flüt, ciğerler nah mangal kadar büyük, armonik kadar güçlü, bütün saray kadınları karşımızda, hepsi birbirinden güzel, göğüslerinde, kollarında ellerindeki mücevherler güneş güneş parıldamakta. Ee, yan gözle bize de göz süzenler var..."

Şayan'ın sesi yine onun sözlerini kesiyordu.

"Aman bre Hasan Bey, atma canım, sultanlar mı sana bakmakta?"

Cahit bir yandan bunları düşünüyor, bir yandan da hızlı adımlarla ilerliyordu. Duvarların hemen hepsinin üstünde, beyazları ayın ışığı ile mavileşmiş yasemin kümeleri görülüyordu. Gündüzün sıcağını emen yaseminlerin kokusu bütün sokağa yayılmaktaydı. O sokak da ağzına dek yasemin kokularıyla doluydu. Dadısının evinin verniklenmiş sarı kapısında ay ışığı parlamaktaydı. Yumulmuş yumruk biçimindeki pirinç tokmak ışıkları kendine çekmiş, pırıl pırıldı.

Kimi bahçe duvarlarının ardından bir şarkı sesi taşıyordu.

Cahit, sarı parlak kapının pirinç tokmağını üç kere vurdu. Yukarıdaki tahta döşemelerde telaşlı ayak sesleri duyuldu. İpin ucundaki mandal seslenerek yukarı kalktı, kapı ardına dek açıldı. Cahit yine keskin yasemin kokulu loş taşlığa girdi. Şayan'ın sesi merdivenin başında duyuldu:

"Cahitciğim, sen misin?"

"Benim Cicicığim."

"Şayan!"

"Buyur Hasan Bey?"

"Kim geldi?"

"Bize kim gelir bu saatte..."

"Cahit Hanım kızımız mı?"

Merdivenler sarı boyalı tahta, ortalarında artık kumaşlardan dokunmuş pala denilen yolluk, tertemiz, mis kokuyordu her taraf.

Merdivenleri üçer üçer adımlarla tırmandı. Bahçeye bakan pencerelerin hepsi açıktı; bahçedeki portakal ağaçları, üzerlerindeki portakallarıyla neredeyse başlarını pencereden içeri sokacaklardı. Dadısının sonunda sandığından çıkan, el işi dantelalarla süslü beyaz patiska örtüleriyle örtülü minderin köşesinde, yollu pijamasının sadece altını giymiş, üstünde kollu fanilasıyla Hasan Bey dayı oturuyordu. Elinde siyah kehribar uzun ağızlığına geçirilmiş sigarasını zarafetle tutuyordu. Şayan bol bedenli bir basma entari giymişti. Karnı burnundaydı. Cahit, dayısının karşısına oturdu. Hasan Bey de bir kurum, bir kurum.

"Eh Cahit kızımıza bir kardeş de Şayan cicisinden gelecek."

"Ah çok seviniyorum Hasan Bey dayıcığım."

"Eh eli kulağında. Allahtan kız bir evlat istiyorum. Kendileri beni kırmaz, her zaman ricalarımı kabul etmişlerdir."

"İnşallah dayıcığım."

"Adını bile koydum."

"Ya..."

"Türkan Sultan olacak adı. Anne güzel, baba yakışıklı herhalde ikimizin beraberliğinden bir Türkan Sultan çıkar."

Cahit onu dinlerken içindeki katılığın yumuşadığı hissediyordu. Cicisi iki kahve fincanı ile geldi. Kahvelerini içerlerken Şayan kuşkulu kuşkulu Cahit'e bakıyordu.

"Yüzün solgun, neyin var güzelim?"

"Mustafa Bey dayı ve Fahriye Hanım teyze, anneme bir dolap çeviriyorlar galiba. Mustafa Bey dayımı severim ama onların aklı fikri beni evlendirmek. Ve böylece damat beyin dostluklarını, ikramlarını kazanmak."

"Mustafa Bey dayı mı?"

"Evet, Mustafa Bey dayı. Geçenlerde kendilerine sunulan hediyelerden söz diyordu. Bir avukat dostları varmış. Genç, fevkalade bir adammış. Onlara her zaman ikramlar yapıyormuş."

Şayan'ın kaşları çatılmıştı.

"Severim o ihtiyar karı kocayı ama hediye almaktan pek hoşlanıyorlar. İşte şimdi de iş karıştırıyorlar."

Cahit şaşırmıştı.

"Nereden biliyorsun Cici?"

"Nereden olacak, evlatlıkları Nazife hepsini anlattı. Ben o adamı hiç mi hiç tutmadım."

Cahit konuşulanları duyamaz, anlayamaz hale gelmişti. Arkasından neler olmuştu, neler yapmak istiyorlardı. Daha fazla soramadı ama eve döndüğünde annesine soracaktı.

Mektebin son imtihanları gelip çatmıştı. Bütün derslere çalışmıştı. Fakat imtihan kelimesinin içinde bir şeyler gizliydi. Duymak bile heyecan veriyordu. Son el işlerini bitirmeliydi. Onlardan not alacaktı. Karaoğlu'nun sol ucunda bir kır kahvesi vardı. Terası denizin üstünde gibiydi. Karşılarındaki yamaçta engin yeşilliklerin doğa duvarı, aşağıda uçları kayalıklara vurduğunda beyaz köpükten dantelalar işleyen deniz. Her zamanki köşedeki sandalyesine oturdu. Çantasından işini çıkarttı. Pembe keten üstüne renk renk serpili çiçekleri işliyordu.

Karşılarda Bey Dağları'nın muhteşem günlerinden biriydi. Güneş öyle ışık oyunları yapıyordu ki bir süre işini bırakarak onları seyretti. Güneşin dağların aralarına sokulamayan ışıkları renk renkti. Parlak yeşiller, koyu kurşuniler, beyaz buğular ve

bütün bunların denize düşen akisleri. Cahit karşılara bakmaya doyamıyordu. Ama içinin bilmediği bir yerlerinde bir keder, bir üzüntü vardı. Elleri işinde, gözü karşılarda çalışamıyordu.

Karaoğlu'na gidip gelirken büyük, yüzyıllar görmüş çınarın yanından geçerdi. Ağaç bir geçmiş zaman masalı, bir tarih anıtıydı. Geniş gölgesini güneşten kaçmak isteyen insanlara cömertçe sunardı. Parktan çıktığında bu anıtsal ağacın gölgesinde bir an durarak, sinema kapısında asılı afişe baktı. Yüreğinde bir sevinç sıcaklığı doluverdi. Afişte Gazi'nin Orman Çiftliği kuruluşunun anılarının resimleri vardı. Başında yazlık bir hasır şapka, sırtında beyaz ceket Gazi Mustafa Kemal Paşa traktörün üstünde tarla sürmekteydi. Yüreğinde başlayan sevinç bütün vücudunu sarıverdi. Ah buraya gelebilseydi....

"Hiç olmazsa onu arabasında görebilseydim. Memleketin her tarafına gidiyor, Antalya'ya da gelse ne olurdu? Elini öpebilsem, ona 'Efendim ben sizin hemşerinizim. Selanik'teki evinizin komşusuyum. Ben Osman Nuri Bey'le Seher Hanım'ın torunlarıyım. Annem annenizi, ablanızı çok yakından tanıyorlar.' diyebilseydim. Acaba bana neler söylerdi? Acaba benimle konuşur muydu? Kendimi onun karşısında bulsam, 'Efendim okumak, bir şeyler öğrenmek ve memleketime faydalı biri olmak istiyorum. Beni dışarıya okumaya gönderebilir misiniz 'diye sorup rica ederdim."

Afişin önünden usulca ayrılıp sinemanın gişesi önüne yürüdü. Tanıdık gişe memuru onu görünce selamladı, "On dakika sonra başlıyor. Gazinin çiftlikteki çalışmaları..." dedi.

Kapının önündeki perdeyi aralayarak sinema salonuna girdi. Küçük bir salondu. Sinemanın kiracısı 'sinemacı' lakabıyla tanınıyordu. İstanbul'da oynayan, en ünlü artistlerin filmlerini getiriyordu. Sinema Cahit'in hayatına açılan bir sihirli pencereydi. O küçük sevimli sinemada Fransız, İngiliz, İtalyan, eski Alman filmlerini seyretmişti. Paris'i okuduğu kitaplardan öğrenmişti. Fakat Fransız filmleriyle de tanışmıştı. Semtlerin, bulvarların, caddelerin adlarını biliyordu. Ünlü Louvre müzesini gezmiş gibiydi.

İçerisi loştu. Az sonra birkaç küçük ışık yakıldı. Sahnenin önündeki piyanoyu çalan siyah elbiseli genç bey geldi. Kapağını açtı, Tuna Dalgaları'nı çalmaya başladı. Sahneyi örten siyah kadife perde açıldı. Beyaz perde görüldü. Cahit'in heyecanı son haddine varmıştı. Fısıltı konuşmalar çoğalmıştı. Sonra çıt çıkmaz oldu ve Gazi Mustafa Kemal görüldü. Bir saate yakın, bir ses anlattı, sessiz film oynadı. Filmi seyredenler bir saat hiç kıpırdamadılar, konuşmadılar, gülmediler.

Ekrandaki resimler bittiğinde ışıklar yandı, Tuna Dalgaları başladı. Cahit, Gazi'yi görmüştü, tanımıştı. Her haliyle, oturması, kalkması, sigara içmesi, kahvesini yudumlaması, yanındakilerle konuşmasını görmüştü. Hayranlığının yüreğine sığmayacağını düşünüyordu. Bu sevgili hemşerisine karşı duyguları bir başka türlüydü. Ona birçok kimselerden daha yakındı. Çünkü o da onun doğduğu topraklarda hayat bularak doğmuştu. İçinde bir ses durmadan söyleniyordu. "Gazi Mustafa Kemal mi? O bizim komşumuz. O Selanikli, benim anamın doğduğu toprakların çocuğu. Ben de onun doğduğu mahallenin Beylerbeyi payeli, Doyran Beyi Hacı Sait Bey'in torun çocuğu Cahit. Onun mahallesinin az ilerisindeki Islahhane Mahallesi'nde Hacı Ratibe Hanım'ın konağında doğmuşum. Bizim onunla yakınlığımız başka türlüdür." diyordu.

Film bitip, sinemadan çıktıktan sonra da Cahit uzun süre etkisinden kurtulamadı. Beyaz perdede gördükleri gözlerinden gitmiyordu. Birkaç gün hep düşündü.

Bu rüya daha devam edebilirdi ama sürmedi. Çünkü Cahit'in yaşamında aklından geçirmediği bir başka film oynamaya başlamıştı. Annesine, babasına karşı çıkamadığı için, ne olduğunu bile anlamadan parmağına bir yüzük takılmıştı. O da bir kargaşa, bir gürültü patırdı içinde olmuştu. Belediyeden memur getirtilmişti. Kocaman bir deftere imzalar atılmıştı. Neler oluyordu? Gerçekte hiç sevmediği biriyle nikâhlanıvermişti. Terzilere elbise siparişleri verilmişti. Çarşı pazara gidiliyordu. Bir koşuşturma, acemice bir telaş yaşanıyordu. Mustafa Bey ile Fahriye Hanım, annesini adeta büyülemişlerdi.

Şayan doğurmak üzereydi. O gün Hadiye de Şayan'ın evine gitmişti. Cahit evde ateşlenivermişti. Sırtının sol tarafındaki ağrıdan soluk alamıyordu. Büyükannesi sırtının sancılı yerine kupa çekti. Kafes kafes tentürdiyot sürdü. Sıcak havlularla kapadı. İki aspirinle sıcak ıhlamur içirdi. O sırada Şayan'ın evinden müjde geldi.

"Kızımız Türkan 3,5 kilo ve sağlıklı olarak doğdu."

Ertesi gün Cahit ateşler içinde yanıyordu, Şayan'ın yanına gidemedi. Üçüncü gün gittiğinde küçük Türkan'ı görür görmez sevdi. Türkan gerçekten çok güzel ve cana yakın bir bebekti. Ne garipti bu dünya. Artık doğduğu günden beri hep yanında, yamacında, karşısındaki Şayan'ın kollarında şimdi başka bir bebek vardı. Yatağına eğildi, onu öpüp kokladı. Cicisi burnunu çekerek ağlıyordu.

"Vallahi Cahitciğim inan Şayan dadıcığına, ben iki gece önce beşinci çocuğumu dünyaya getirdim. Sen benim ilk bebeğimdin. Kaya ikinci, Aydın üçüncü, Yılmazcığım dördüncü, bu kara kız da beşinci."

Cahit'in evlilik hazırlıkları artık iyice hızlanmıştı. Misafir salonu ve yatak odasını gelin döşeyecekti. Öbür taraflarını Damat Bey üstlenmişti. Bunu Hadiye Hanım şart koşmuştu. Ellerindeki bütün parayı, Cahit'e çeyiz için harcıyorlardı. Oturdukları evin içi Fransa'da işlenmiş yatak odası, beyaz keten, ipek takımlar ile dolup taşıyordu. Damat Bey evi onartmıştı. Döşemekle meşguldu. Artık neler aldığını, ne biçim eşyalar seçtiğini kimse bilmiyordu.

Bir gece bir rüya görmüştü. Evlenip gideceği evde bir yataktaydı. Evin çatısı yoktu. Cahit yattığı yerden gökyüzünün çakmak çakmak yakamozlanan yıldızlarını görüyordu. Ertesi sabah kalktığında keyifle gülüyordu. Annesi kahvaltıda kızının yüzünün güldüğünü görünce sevinip sordu.

Cahit gülerek, "Gece bir rüya gördüm, keyfim o yüzden." dedi.

"Hayırdır inşallah yavrum, nasıldı seni bu kadar neşelendiren rüya?"

Cahit yine neşeyle anlattı.

"O evde bir yatakta yatıyordum. Yattığım yerden yıldızları seyrediyordum."

"Yattığın yerden yıldızları nasıl seyrediyordun?"

"Seyrediyordum çünkü evin çatısı yoktu."

Sonra kahkahalarla gülmeye başladı.

"Gülecek bir şey yok ki. Güzel rüya yıldızları görmek."

"Çatısız bir evde nasıl güzel olurmuş gökteki yıldızları seyretmek..."

"Hayırdır inşallah."

Cahit omuz silkti. Duyduğu müthiş sevinç her dakika biraz daha artıyordu.

* * *

Antalya birden çalkalandı. Haber dalga dalga şehrin en dip köşelerine kadar yayıldı.

"Gazi Hazretleri geliyormuş."

Şehir Meclisi toplanmıştı. Valilik hazırlık için karşılayıcıları seçiyordu. Bu arada damat bey becerisini göstermişti. "Ben de Rumeliliyim. Teşrifatçılardan biri ben olabilirim" deyince uygun bulunmuştu. Gazi Hazretlerine hediye edilen konak, hemen temizletildi. Yatak odaları, yemek salonu hazırlandı.

Mustafa Kemal o gün sabah dokuzda şehre ayak basacaktı. Cahit'le Kaya, Eczacı Hayri Beylerin cadde üstündeki evlerine gittiler. Hayri Bey'in kızı Kaya'nın arkadaşıydı. Cahit kalabalık içinde, pencerenin önünde bir yer bulabildi. Her yer bayraklarla donatılmıştı. Nihayet beşe doğru, konvoyun öncüsü caddede belirdi. Konvoy bitmek bilmiyordu, sonunda açık bir arabada, eliyle mahşeri kalabalığı selamlayan, başı açık Gazi görüldü. Eczacı Hayri Beylerin evi önüne geldiklerinde arabaları köşeyi döneceği için yavaşladı. Eczacı Hayri Beylerin penceresinden bakıp, "Yaşa Gazi", "Yaşa Gazi" diye bağıranlar arasında Cahit de vardı. Gazi onları gördü, gülümsedi. Eliyle birkaç kez selam yolladı ve köşeyi dönerek konağın önünde durdu.

Birkaç saat sonra öğlene doğru, damat bey pür telaş eve uğradı.

"Efendim Gazi Hazretlerinin teveccühlerine mazhar olmuş biriyim. Beni tebrik edebilirsiniz. Bendenizi çağırdılar; ailem ve memleketim, mesleğim hakkında uzun uzun sordular. Kendilerine istedikleri bütün malumatı arzettim. Ailemi anlattıktan sonra, "Seni çok beğendim çocuk. Sana kızımı verebilirim" buyurdular. Ne diyeceğimi şaşırmıştım. Kendileri mahçup olduğumu sandılar. 'Haydi utanma çocuk"' dediler. Ben de 'Teveccühlerinize minettarım efendim. Fakat bendeniz nikâhlıyım' diyebildim.'

'Eh evet, pekala, öyleyse getir nikâhlını. Görüşmek, ailesi hakkında malumat almak isterim' buyurdular."

Bir kahkaha daha attı.

"Efendim. Peder Bey, Valide Hanımefendi, Cahit Hanımefendi'yi Gazi Hazretlerine götürmeme müsaade buyururlar mı acaba?"

Arkadan Cahit'in sesi duyuldu.

"Genç bir kimseyi çağırmak daha nazikçe bir teklif. Hem ben gider Gazi Hazretlerine soyumuzu, sopumuzu pek güzel anlatabilirim. Bu şerefi bana çok görmeyin."

Annesi Cahit'e baktı. Ne kadar rahattı. Telaşsız, sakin ve kendinden emindi.

"Pekala Cahit'i götürebilirsiniz. Üstüne bir şeyler giy kızım, saçına başına bir tarak vur."

Cahit uçarak odadan çıktı. Sırtına kendi diktiği, yakası ve kol ağızları bej güpür dantelli, siyah kadife elbisesini giydi. Saçları dümdüzdü. Alnında bir sıra kahkül vardı. Ayağında azıcık topuklu siyah rugan iskarpinlerini vardı.

Gazi'nin cadde üzerindeki konağına yan kapıdan girdiler. Kapıdaki polis tanıyordu avukat beyi. Aşağıdaki teşrifatçı eliyle yukarıdaki çalışma odasını gösterdi.

"Sizi bekliyorlar efendim."

Önde Cahit, arkada damat bey yukarı çıktılar. Buldukları odanın kapısı açıktı. Damat bey bir adım öne çıkarak kendisini gösterdi. Cahit odadan içeri girdiğinde Gazi'yi gördü.

Üstünde siyah bir elbise vardı. Düzgün taranmış altın saçları, gece hiç uyumadığı halde uykusunu almış çelik bakışlı gök gözleriyle Cahit'e baktı. Bakışları çelik gibiydi belki ama o bakışların arkasında, bir yerlerde bir sevgi kaynağının bulunduğunu belirten bir sıcaklık da vardı. Cahit Gazi'ye kendini öyle yakın hissetti ki yüzüne bakarken gülümsedi. Gazi vücuduyla yazı masasına yaslanmıştı. Bir eliyle de masayı tutuyordu. Cahit'in yaklaştığını görünce sağ elini uzattı. Cahit bu eli öptü fakat başına koymadı. Gençlerin mevkileri büyük de olsa ellerini öpmek adeti yoktu. (Bu en büyüğünün elini o yüzden başına koymadı fakat dudaklarını elinin üstünde fazlaca tuttu. Gazi onun bu davranışının nedenlerini sormadı. Çünkü Cahit'in hareketinin sebebini anlamış gibiydi.)

Yer gösterdi. Cahit, Gazi'ye en yakın sandalyeye, damat bey da kapı yanındaki sandalyeye oturdular. Uzun bir süre konuşmadı. Masanın üstünde bir deste mor menekşe vardı. Bütün oda bu yüzden menekşe kokuyordu. Sonra Gazi sormaya başladı. O sordu, Cahit Selanik'teki aileyi, mübadele ile neler aldıklarını anlattı.

"Büyükannem 'Antalya ile Selanik iki kız kardeş kadar birbirlerine benziyorlar' diyor. Antalya'yı yadırgamamış, seviyor."

"Sen de seviyor musun?"

"Seviyorum ama Selanik elimizde olsaydı herhalde Selanik'i daha çok severdim."

"Selanik'i almamı ister miydin?"

"Elbet isterdim hem de pek çok. Hem şimdiye kadar niçin almadığınıza şaşırıyorum. Niçin almadınız efendim?"

Cahit'in bu sözleri üzerine yüzünde üzüntülü bir gülümseme belirdi. "Elimizde olsaydı almaz mıydım sanki" demek istiyor gibiydi. Sonra Cahit'in annesi ile babasını sordu.

"Ziyaretinize gelmeyi nasıl istiyorlardı efendim. Fakat bütün aile şiddetli gripten yatıyor. Ben de hastalıktan kalktım. Sonra elinizi öpmek mutluluğuna erişemeyecektim."

"Hepsine geçmiş olsun dileklerimi söyle olur mu."

"Emredersiniz efendim."

Sonra durdu. Cahit'e dikkatle baktı.

"Biz civarı gezmeye gideceğiz. Sen de gelmek ister miydin?"

"Tabii gelmek isterdim efendim fakat bu zevkten mahrum kalacağım çünkü henüz nekahat devresindeyim. Eve gidip istirahat etmeliyim."

Artık pek konuşacak sözleri kalmamıştı. Damat bey müsaade istedi.

"Bendeniz Cahit Hanımefendiyi evlerine bırakırım. Emrinizdeyim efendim."

"Pekala öyleyse güle güle."

Cahit onun tavırlarından, yeniden elinin öpülmesini istemediğini anlamıştı. Başıyla selamladı ve çıktılar. Daha sokağa çıkınca damat beye döndü.

"Sizin beni götürmenize gerek yok. Vazifenize dönün."

Koşarak eve döndüğünde, bütün aile onu soru yağmuruna tuttu. Hem orada konuştuklarını, hem de duygularını anlattı, anlattı. Öyle mutluydu ki ayakları yere basmıyordu. Sanki bu deyimin anlamını ilk kez anlıyordu. Gerçekten ayaklarını bastırmayan bu büyük sevincin bulutları içinde yüzüyordu. Bu kocaman Türk büyüğü ile kısa bir zaman önce beraber geçen dakikalar Cahit için o kadar ölçülemeyecek kadar kıymetliydi ki, bütün o dakikaları yan yana koyarak yüreğinin içine yerleştirdi.

O gün akşama kadar yattı, kalktı. Düşündü. Bütün bu olayları aklı almıyordu. Kısa bir süre önce Gazi'yi bir sessiz filmin içinde görmüştü. O dakikada öylesine büyük ve şiddetli bir istekle onu görmek istemişti ki.

Akşamüstü damat bey kapılarını çaldı. Gazi Hazretleri, Cahit'i de misafir listesine elleriyle yazmıştı. "Saat sekizde lütfen hazırlanmış bulunsunlar. Gelip kendilerini alacağım efendim" deyip gitti.

Cahit hemen hazırlanmaya başladı. Yüzünü, gözünü sildi, saçlarını taradı. Gerçekten henüz pek iyi değildi. Üşütüp hasta

olmaktan korkuyordu. Çok sevdiği gül kurusu elbisesini giydi. Elinde küçük bir çantası vardı. İçine bir mendil bir de tarak koydu. Ayağına sabahki pabuçlarını geçirdi. Damat beyi beklemeye başladı. Nedense ona acımaya başlamıştı.

Tam saatinde gelen damat beyle birlikte evden çıktılar. Hava serin miydi yoksa içindeki heyecan mı Cahit'i ürpertiyordu? Cahit'in gece vakti bir ziyafet yemeğine çağırılması Vehbi Bey'in pek hoşuna gitmemişti ama kızına şöyle bir bakmıştı. Cahit o kadar ciddi ve akıllıydı ki memleketin kurtarıcısına nasıl davranacağını, nasıl konuşacağını bilirdi. Yalnız kızı evden çıkmadan önce yaklaşarak kulağına fısıldadı.

"Şampanya ikram ederlerse sakın içme kızım. Elma suyu gibidir fakat insanı çok fena çarpar. Düzgün konuşturmaz, kekeletir, yanlış hareket yapılmasına neden olur."

Cahit babasını yanağından öptü. O da babasının kulağına fısıldadı.

"Benim için hiç endişe etmeyiniz babacığım. Merak de etmeyiniz. Sonra Mustafa Kemal Paşa'yı tanısaydınız, gece beni çağırdığı için ona kızmazdınız da."

Aşağıdaki alt salona da yan kapıdan girdiler. Cahit şaşırdı, Mustafa Kemal Paşa ile birlikte masanın çevresini saran yaşlı başlı yaklaşık kırk kişi ayağa kalktı. Oturduğu yerin tam karşısına gelen iki boş sandalyeden birini Cahit'e gösterdi. Damat beyi ise masanın sol ucunda kendisine ayrılmış yere oturttular.

Cahit biraz tuhaf oldu. Hepsi rakı içen o kadar erkeğin arasında kendini gereksiz buldu. İşi neydi bu içkicilerin arasında? Böyle sofralara hiç alışık değildi. Kendisini selamlayanlara başını hafifçe eğdi. Mustafa Kemal Paşa Cahit'i dikkatle süzüyordu.

"Yoksa seni hasta hasta rahatsız mı ettik?"

"Hayır efendim. Oldukça iyiyim. Ama nezlem devam ediyor."

Cebinden bir ipek mendil çıkartarak Cahit'e uzattı.

"Ben de biraz üşütmüşüm. Bu mentollü mendili kokla, sanırım burnun açılır."

Cahit yavaş yavaş yumuşuyordu. Karşısındaki sıradan bir kimse değildi. Öyle ki insanın içinden geçenleri bile anlamış olabilirdi. Konuşmalar sürerken Gazi Paşa sık sık yukarı katın merdivenlerine bakıyordu. Sonra yüksek sesle konuştu.

"Nerede kaldı bu kız?"

Cahit'in merak ettiğini anlayınca gülümsedi.

"Kızım Afet bir saattir yukarıda. Ona bugün Elmalı'dan Elmalı üç eteği aldım. Giyecekti fakat beceremiyor galiba."

"Efendim ben biliyorum. Arzu ederseniz çıkıp kendisine yardım edeyim."

"Tabii tabii. Eğer zahmet olmazsa lütfen."

Cahit rahatlamıştı. Artık içki içen kırk adam onu hiç ilgilendirmiyordu. Yavaşça kalkarken sandalyesini düzeltti, masadan ayrıldı. Ağır ağır merdivenleri çıktı.

Afet Hanım yatak odasında büyük bir panik içinde ne yapacağını bilemeden çabalamaktaydı.

"İyi akşamlar efendim. Müsaade ederseniz size yardıma geldim."

"Ah çok teşekkür ederim, bir türlü işin içinden çıkamadım."

Elmalı elbisesi klasik bir üç etekti. Afet Hanım şalvarı giymiş, etekleri ne yapacağını, gümüş kemeri nereye takacağını bilemiyordu. Altınlı başlığı ise henüz karyolunun üstündeydi. Elbisenin arkası tek parçalıydı. Önü ise belden aşağıya iki uzun parçaydı. Bu parçaların uçlarında tutacak ilmikler vardı. Eteklerin uçlarını birleştirdi. Üstüne gümüş kemer taktı. Sonra saçlarının yanak üstüne gelenlerini perçem gibi taradı; altın başlığı başına oturtup, üstüne börüğünü genç gelinler gibi gözlerini açık bırakarak burun üstünden sardı.

Sonra yan yana merdivenlerden aşağıya indiler. Bir alkış koptu.

Gazi, Afet Hanım'a sordu.

"Ne içersin Afet?"

"Şarap rica ederim."

Sonra Cahit'e sordu.

"Sen ne içersin kızım?"

"Hiçbir şey efendim. Ben içki içmem."

"Aferin sana. Benim kızım da içmez ama benim hatırım için birkaç yudum şarap içer."

"Öyleyse ben de bir yudum bira içeyim."

Afet Hanım'a şarap, Cahit'e bira geldi. Mustafa Kemal Paşa bardağını kaldırdı.

"Bu güzel kızlarımızın şerefine!"

Cahit bir yudum bira içti. Kötü bir duruma düşmemek için azar azar içecekti. Artık rahatlamıştı. Sofranın çevresindekilerin muhakkak ki en genci kendisiydi.

Birilerinden duymuştu. Mustafa Kemal Paşa ilk tanıdığı insanların gözlerinin, kendi gözlerine dayanma gücünü ölçermiş. İçinden düşünüyordu, eğer öyle bir denemeye kalkarsa bilmelidir ki sevgili Gazimizin bakışları benim gözlerimi kapatamaz. Çünkü Cahit bir göz kırpmama rekortmeniydi. Bunları düşünürken az sonra Gazi'nin göz kırpma yarışı başlayıverdi. Demek ki duyduğu gerçekti. Şimşek şimşek ışıklar gözlerindeydi. Kendi gözlerine güveni vardı. O müthiş bakışlardan hiç de ürkmemişti. Tabii ki bu yarıştaki kronometre Gazi'nin başının içindeydi. Zaman ölçüsü de onun elindeydi. Bakışıyorlar, bakışıyorlardı. İkisi de mağlup olmak niyetinde değildi. Sonunda Gazi küçük hemşerisinin yaman bir rekortmen olduğunu anlamış olmalıydı ki gülerek başını çevirdi. Cahit de gülümsemeye başlamıştı. İkisi de bu gülüşmelerin ne anlama geldiğini anlamıştı. Gazi "Küçük kız, seni yenemeyeceğim anlaşıldı ama sen de beni yenemezsin. Şu halde berabere kalalım" diye gülmüştü. Cahit'in cevabı da "Sevgili Paşam, sizin hemşeriniz de size benzeyecek herhalde" demekti.

Gazi armağan olarak ona bir avuç sarı leblebiden verdi. Sonra ailesini sormaya başladı.

"Annem sizi tanıyor efendim. Teyzem, komşuları Şemsi Paşa'nın kızının arkadaşıymış. Siz de Şemsi Paşa'nın kızına edebiyat dersi veriyormuşsunuz. Annem daha küçük olduğu

için onu pek saymamışlar. Fakat annem okuma bildiğinden edebiyat dersleri defterinde köşelere yazılanların hepsini okumuş."

Gazi öylesine keyiflenmişti ki gülmeye başlamıştı.

"Demek ki küçük şeytanların oyununa gelmiş benim talebem."

"Öyle efendim."

"Peki o defterin köşelerine neler yazılmış?"

"Yazan sizsiniz efendim. Bana niçin soruyorsunuz?"

Gazi elini yumruk yaparak masaya şiddetle vurdu:

"Efendiler, işte bu zekâ ancak bir Rumeli kızında bulunur."

Cahit, Gazi'nin sözlerinden çok üzülmüştü. Çünkü masadakiler Anadolu insanı idi. Masadan büyük bir alkış koptu. Yürekten kopan bir alkıştı bu. Alkış bitip herkes yerine oturunca Cahit ayağa kalktı. Sesi titrekti, ilk önce Gazi'ye, "Teşekkür ederim efendim" dedi. Sonra da masadakilere baş eğerek teşekkür etti.

Biraz sonra Gazi ayağa kalktı. Belki yarım saat süren ve insandaki zekânın nasıl bir kaynaktan çıktığını, nelerle beslendiğini uzun uzun anlatan bir konuşma yaptı. Sözünü bitirmeden Cahit'e baktı. Sonra sesi yumuşadı. Biraz da hüzünlü idi. "Efendiler. Bu kız olsa olsa benim kızım olabilirdi" dedi.

İşte o zaman daha büyük bir alkış koptu. Bu uzun uzun alkışlar ilk önce Gazi ve konuğu sonra da masanın küçük misafirine idi. Alkışlar dindiğinde Gazi yerine oturdu; Cahit ayağa kalktı, masanın üstüne eğildi, Gazi'nin elini avuçlarına alarak öptü ve başına koydu.

Masadakiler neşelenmişti. O kaskatı insanların arasında sıcak bir hava esmeye başlamıştı. Cahit'in sağ tarafındaki iki kişilik yerde Antalya mebuslarından Rasih Kaplan ve Galip Bey oturmaktaydılar.

Sonra yemekler geldi. Yavaş yavaş boşalan tabaklar yeniden doluyordu. Fakat Cahit duyduğu neşe ve zevkle öyle toktu ki çok az bir şey yiyordu. Mustafa Kemal Paşa da leblebi ile rakı içiyordu. Bir ara masadaki pembe güllerden bir gonca alarak Cahit'e uzattı. Cahit teşekkür etti. Gülü, canlı bir kuş yavrusu-

nu sever, korur gibi avuçları içinde uzun zaman tuttu. Sonra masada duran çantasının üzerine özenle yapraklarını düzelterek koydu.

Afet Hanım, sırtında ağır sırmalı elbise, başında altın başlık, yüzünde börük ile bayılacaktı. Cahit'e yavaşça fısıldadı. Çünkü yüzünü açmaya niyetlendiğinde, Gazi eliyle "Yapma" diye işaret ediyordu. Cahit'e fısıldadı, "Bayılacağım Cahit Hanım, ne olur bir çaresini bulup, beni bu yükten kurtarın rica ederim."

Onu ancak bir yolla kurtarabilirdi.

"Efendim eğer müsaade buyurursanız şu altın başı ben de bir takabilir miyim?"

"Tabii, tabii memnun olurum. Derhal."

Afet Hanım Cahit'e yavaşça teşekkür etti. Yüzünden börüğü çekti, başından altın başı çıkartarak Cahit'e uzattı. Cahit altın başlığı taktı.

Yavaş yavaş Gazi'nin neşesi yerine geliyordu. Rumeli türkülerine başlamıştı. Afet ile Cahit'e bakıyordu.

"Haydi çocuklar."

Cahit yavaşça burnundaki börüğü indiriverdi. İşaretin geleceğini bildiği için cevabı hazırlamıştı.

"Yemenimin uçları şarkısını söyleyeceğinizi biliyorum. Ben de 'Salla yemeni' derken size yemenimi sallayacağım."

Ve şarkıya başlayan Gazi işaret etti. Onun hafifçe Rumeli şivesiyle söylediği şarkıyı o da aynı şive ile söylüyordu. Gazi, nakarattaki 'salla yemeni' sözlerini söylerken Cahit yemenisini sallıyordu. Cahit, Gazi'nin babası kadar ince ve sevgi dolu olduğunu anlıyordu. Sonra içindeki bir ses "Elbette babam kadar sevgi dolu bir yüreği var. O yalnız bana bu hissi vermiyor, o bütün Türk milletinin babası Başbuğu" diyordu.

Gazi'ye bakıyor, hiç çocuğu olmadığı için, onu gerçek babasıymış gibi sevebilecek bir kimsesi olmadığı için üzülüyor, acıyordu. Yapayalnız bir insandı. Belki annesinden başka onun gerçek bir yakını yoktu.

Gazinin kendisine gösterdiği bu muhabbette akla, zekâya, anlayışa verdiği kıymetin de payı büyüktü. Bu çok hoş bir dost-

luktu. Tümüyle yabancı oldukları ve ilk tanıştıkları halde gizliden gizliye baba kız yakınlığı duyabilmenin güzelliğini ikisi de hissediyorlardı.

Bu kadar zaman geçmişti. Gazi bir kere olsun Cahit'in nikâhlısı ile ilgilenmemiş, o tarafa bakmamıştı bile. Çevresine birer birer baktı.

"Haydi hazır bu kadar dost bir araya toplanmışken, bu çocukların düğünlerini yarın gece burada yapalım mı, ne dersiniz? Şöyle herkes kendi en yakın dostuna, ailesine söyler. Madem ki bu geceden hepimiz bir başka çeşit heyecanlarla zevk duyduk, bunu yarın geceye mutlu bir düğünle bağlayalım. "

Cahit'in bütün sevinci, neşesi sönüverdi. O zavallı damat adayı ile evleneceğini unutmuştu. Birdenbire ağzı zehir oldu, boğazı kurudu. Gazi dikkatle bakıyordu. Cahit'in bir şeyler söylemesini bekliyor gibiydi. Cahit ne söylemeliydi? Nasıl söyleyebilirdi ki, "Ben bu adamı istemiyorum." diye... Sonra Gazi'nin böylesine içten teklifine nasıl hayır diyebilirdi? Kendini feda edecekti. Başka çaresi var mıydı?

Gazi güldü, güldü. Bu gülüşlerin hiçbirisi sesli değildi. Genişçe tebessümlerdi.

"Sana da Elmalı'dan Afet'in elbisesi gibi bir üç etek getirtiriz, giyersin."

"Eğer siz de o resimlerde gördüğüm Yeniçeri kostümü giyerseniz."

Gazi yine güldü. Bu kız onu çok neşelendirmişti.

"Sonra sizi Ankara'ya götürürüm. Marmara Köşkü'nde bir ay balayı yaparsınız. Sonra isterseniz evinize döner, isterseniz damat beyimize bir iş buluruz, Ankara'da kalırsınız."

Sonra emretti. Gramofona bir Arjantin tangosu konuldu. "Madem ki yarın gece düğünümüz var, bu gece bir staj yapalım" dedi. İlk önce Afet Hanım'la tango yaptı. Sonra parça bitince ikincisi için Cahit'le kalktı. Cahit onunla yalnızdı. Yalnızken evlenmek istemediğini söylemek istedi. "Ne olur efendim, sevgili büyüğüm, evlenmek değil, okumak istiyorum. Beni yurtdışına gönderin, okuyup adam olayım" demek istiyordu. Fakat kelimeler düğüm düğüm olup boğazında kısılıp kalıyordu.

"Sen vals biliyor musun kızım?"

"Hayır efendim."

"Ankara'ya geldiğinizde sana ben öğretirim."

Cahit içinden, "Gerçekten bir kız evlat bulduğuna seviniyor. Ben çünkü ona sevgimi gösterdim. O insanın yüreğinin içini okuyabilen harika bir insan. Daha doğrusu insanüstü bir büyük. Ben ona aklımdan geçenleri nasıl söyleyebilirim."

Ve söyleyemedi. Yerlerine oturduklarında yeniden düğün sözünü açtı.

"Şimdi en yakınlarınızı, aramıza girmeye layık olanları seçiniz. Burada harika bir gece yaşanmalı. Ben Gazi Mustafa Kemal, şimdi küçük bir hemşerime düğün yapacağım. Yaptığım düğünlerin hiçbirisine benzemeyen bir Rumeli düğünü. Listeyi hazırlar, bana gönderirsiniz, olur mu?"

"Ona 'Elbet efendim'den başka ne cevap verebilirim", diye düşündü. Gazi küçük hemşerisini kapıya kadar geçirdi.

"Yarın akşam düğünde buluşmak üzere..."

Ayrılmadan önce yanında duran Tahsin Bey'le Nuri Bey'e döndü:

"Yarın sabah siz Cahit kızımızın büyükanneleri muhterem Seher Hanımefendi'ye gidiniz. Kendilerine hürmet ve muhabbetlerimi sununuz. Kararlaştırdığımız üzere düğün konusunu konuşunuz. Arzularını bildirmelerini tarafımdan rica ediniz."

Ertesi gün Gazi'nin Protokol Müdürlüğü'nde damat beyi uzun süre beklediler fakat gelmedi. Cahit'in evine de gelmeyince Hadiye bir arabaya binerek evlerine gitti. Kendisini dünürü hanım karşıladı. Annesi, Hadiye'yi oğlunun odasına götürdü. Damat bey yorganını boğazına kadar çekmiş, yüzü ölüm sarısı, gözleri anlamsız bakışlarla donuk, karmakarışık saçlarla yatmaktaydı. Hadiye'nin hiçbir sorusuna cevap veremedi. Onun adına annesi konuştu:

"Gazi'nin yapacağı düğünü ne kendisi, ne de ben arzu ediyoruz."

Hadiye öylesine şaşırmıştı ki hemen eve döndü. Tahsin Bey'le Nuri Bey geleceklerdi. Annesine ne söylemesi gerektiği-

ni anlatmalıydı. Onlar vaat edilen saatte geldiler. Seher Hanım'a Gazi Hazretlerinin sözlerini naklettiler. Seher Hanım suçu kendi üzerine aldı.

"Gazi Hazretlerinin arzularını emir telakki ederim ama kendilerinden beni affetmelerini rica edeceğim. Bu kız benim ve ailemin ilk mürüvveti olacak. Ben hiçbir akrabamı burada olmadıkları için düğüne çağıramayacağım. Tekrar tekrar aflarını rica edeceğim. Özürlerimi de lütfen kendilerine iletiniz."

Tahsin ve Nuri Beyler büyük bir şaşkınlıkla ayrıldılar.

Bu görüşmelerden sonra Yenikapı Caddesi'nde bir otomobil konvoyunun hareket ettiğini gürültülerden anladılar. Bütün bu pâtırtılar koparken, çok sevdiği Gazi Paşa'yı gücendirdiklerine üzüldüyse de sevinen sadece Cahit'ti.

Kısa bir zaman sonra Yenikapı Caddesi'nde çok sayıda arabanın birden hareketiyle doğan gürültü kısa bir süre devam etti, sonra ortalığa derin, kederli bir sessizlik çöktü. Gazi Antalya'yı terketmişti.

Cahit anne ve babasının karşına ilk kez dikildi. Bir gün sonra da bir Ford otomobil içinde Hadiye ve dört çocuğu Antalya'dan ayrıldılar. Yolculuk Cahit'i kaderinin çizgisine doğru götürecekti.

Yorgun Yıllar

Yıllar yıllar geçmiş, köprülerin altından çok sular akmıştı. Seher Hanım bir daha eline geçmeyeceğini bildiği kaybettiklerini, yüreğinin acılı bir köşesinde saklamış, kapısını da sıkıca örtmüştü. Gündüzleri hiçbir vesile ile açmıyordu. Ama geceleri rüyaları o kapıları tanımıyor, açıyordu. Seher Hanım gençliğinin, ömrünün yarısını geçirdiği ve hiç de günün birinde kaybedileceğini aklına getirmediği toprağına kavuşuyordu. Evinde, ocağında, toprağında, harmanında, haralarında, çitlerle çevrili bahçelerinde, bostan kuyularının dönen dolapları başında, Galik nehrinin kıyılarında yürüyor, geziyordu ama nedense hep gözleri yaşlı oluyordu.

Sabah bahçenin uzun bacaklı sarı horozu öttüğünde, gece boyunca düşlerinde gezdiği yerler, durgun gölün aynasına taş atılmış gibi parça parça olup kayboluyordu. Gözlerinin yaşını siliyor, kederle düşünüyordu. Ancak Allah'tan gelen kazaya rızadan başka çare var mıydı? Artık Çömlekçi Çiftliği'nde değildi. Onun yerine koyduğu minyatür bir bahçedeydi.

Antalya'da, mübadele ile aldığı bahçenin bahçıvan evindeydi. Kırmızı Marsilya kiremitli çatısı sağlamdı. Mevsimin en çılgın yağmurlarında bile bu damdan bir damla su akmazdı. Boş, vefasız dünyada son barınağıydı. Evin ocaklı, raflı bir kış mutfağı ve oturma odası, bir de ocaklı yaz mutfağı vardı. Duvarları yarım metre kalınlığındaydı. Kışın soğuğunu, yazın sıcağını içeri sokmazdı bu duvarlar. Selanik'ten bir sandıkla gel-

mişti. Bütün varlığı o sandığın içindeydi. O konularda tümüyle bir Bektaşi dervişiydi. Lokmasının yarısını severek bölüşen, iki kuruştan birini muhtaca veren bir kişiydi.

Evde bir kereveti vardı. Gündüz üstünde oturuluyordu, gece de yataktı. Daha küçük bir odada bahçıvan, karısı ve çocuğuyla yatmaktaydı. Yanaşma çocuk ise yazları evin önündeki geniş, üstü kapalı ayvanda, bir kerevette uyuyordu.

Seher Hanım, bu altmış dönümlük toprağa küçük minyatür bir Çömlekçi Çiftliği yapmak isteğindeydi. Artık yeniden Antalya'ya dönüp yerleşen kızı Hadiye'yi sevindirmek içindi bu isteği.

Hadiye'nin büyük kızı Cahit yazar olmuştu. Kah Ankara'da, kah Antalya'da idi. O da bahçenin tutkunuydu. Hadiye'nin ikinci kızı Kaya, Antalya milletvekili, dişhekimi Ethem Ağva ile evliydi. Oğulları Aydın ve Yılmaz, Ankara'da Hukuk Fakültesi'nde okuyorlardı. Hadiye Ankara'ya onların yanına gidip geliyordu. Vehbi Bey, Seher Hanım'la birlikte bahçeyle uğraşmaktaydı.

Seher Hanım, Vehbi Bey ve Hadiye, topraklarını bir portakal bahçesi yapma uğraşısındaydılar. Bu uğraşıları yavaş yavaş sonuç vermeye başlamıştı. Boy boy fidancıklar, zümrüt renkli koyu ıtırlı yapraklarıyla çok sağlıklıydılar. Hadiye'nin, bahçeye dağlardan deve yükleri ile koyun gübresi getiren bir Yörük Ali'si vardı. Ona bahçenin koca çınarının, artık gölge vermeyen dallarını budatmıştı. İlk yazda yetişen yeni taze dallar, çadır benzeri harika bir gölgelik yaratmıştı.

Seher Hanım'ın her zaman söylediği bir sözü vardı.

"Benim yedi ceddimin mezarlarını yıktılar, dağıttılar. Öldüğümde öyle mermer lahit falan istemiyorum. Ben de soyumun insanları benzeri, kendi vatanımın toprağına kavuşmalıyım."

Kızının bütün ricalarına rağmen bahçe yaşamını sürdürmekte ısrarlıydı.

"Hadiye kızım, sakın beni hastaneye falan götürmeye kalkmayın. Ben burada toprağımda ölmek istiyorum."

Vehbi Bey bahçeye sıra sıra andızlar ekmişti. Her yıl boyları biraz daha uzuyordu. "Bahçe bir cennet" diyordu. Bahçeye tutkundu.

Ve bir kış günü, küçük boylu, dev yürekli Seher Hanım, bahçesinde hayata gözlerini yumarken, yanında kızı ve damadı Vehbi Bey vardı. Onun vasiyetini dinlemediler, gidip başında dua edebilecekleri mütevazı bir mezar yaptırdılar. Fakat Hadiye'yle Vehbi Bey'in, çocuklarının yanına Ankara'ya gittikleri bir sırada, mezarlıkta değişiklikler yapılınca, Seher Hanım'ın kabri kayboldu. Hadiye de Vehbi Bey de çok üzülmüşlerdi ama annesinin isteğini kader yerine getirmişti.

* * *

Vehbi Bey de Hadiye de artık şehirdeki evlerinde kalmıyor gibiydiler. Bahçede muhteşem mevsimler yaşanıyordu. Çevresini saran kargılar her yıl kesildiklerinde, ertesi yıl daha yüksek boylu ve daha sağlıklı yetişiyorlardı. Andızlar büyümüştü. Portakal, limon, greyfurt, bergamut ve mandalina fideleri artık fidan olmuşlardı. Meyvaları da her yıl çoğalıyordu. Satışına başlanmıştı.

Cahit, annesini, babasını, kardeşini, eniştesini ve yeğenlerini, dadısı Şayan'ı, Hasan Bey dayısını, Türkan'ı özlüyor; özlemleri dayanılmaz hale geldiğinde evini, hayatını, işini bırakarak kendisini Antalya'ya atıyordu. Deniz zamanı kardeşinde kalıyordu. Her gün denize giriyor, bronz rengi oluyordu. Kış mevsimlerinde ise bahçede yaşayan annesiyle babasına koşuyordu. Cahit'in bir de evlatlığı, yörük kızı Uğur vardı. O da onun peşinden ayrılmıyor, bahçede adeta şenlik yaşanıyordu.

Hadiye odasını tıpkı Hekimhan kış odaları gibi döşemişti. Toprak taban üstüne hasırlar, onun üstüne kilimler, kilimlerin üstüne de Cahit'in çocukluğunun hatıraları ile dolu beyaz göbekli, kırmızı halı seriliydi. Ocak çıtır çıtır yanıyordu.

Uğur bir ara kayboluyordu. Sonra kolunda bir sepet içinde, avuç büyüklüğünde mandalinalar, kocaman yafalar, Alanyalar ile döndüğünde Cahit'in sevinçle gözleri parlıyor, odanın pat-

lamış mısır kokusuna, mandalina ve portakalların kokusu karışıyordu.

Yıllar akıp geçiyordu. Hadiye ağır hastaydı. Fakat şuuru yerindeydi. Kızı Cahit İstanbul'daydı ama hemen koşup gelmişti. Keder içindeydi. Annesinin yattığı odanın kapısını araladı. Kardeşi Kaya annesine komposto içirmeye çalışıyordu.

"Bir kaşık, bir kaşık daha anneciğim."

Annesi ablasını birden görür, heyecanlanır diye Kaya seslendi.

"Anneciğim, ablam gelmiş."

Hadiye kendisine yaklaşan Cahit'i görünce yüzü güldü. Ağzından bir sevinç sesi çıktı. Cahit yatağının yakınına sokuldu. Kaya'nın diz çökerek oturduğu yere çömeldi. Birbirlerine sevgi ile baktılar. Hadiye komodinin üstündeki zarfı işaret etti.

"Sana bir veda mektubu yazmak istiyordum ama yazamadım."

"Geldim işte anneciğim, vedaya ne gerek. Kavuştuk işte."

Hadiye içini çekti.

"Çok şükür evlatcığım."

Sonra yavaşça fısıldadı:

"Çok hastaydım. Şimdi iyileştim sanki. Bu geceyi atlatırsam yaşayacağım."

"Elbet atlatacaksınız. Sizin gibi güçlü bir insan atlatmaz olur mu hiç?"

O gece Cahit annesinin yanından hiç ayrılmadı. Hadiye her dakika gözlerini açarak saati soruyordu. Cahit daha ileri, sabaha yakın saatleri söylüyordu. Sabah erkenden odanın pancurlarını açtı. Odaya güneş dolunca annesine sokuldu.

"Anneciğim sabah oldu. Size demiştim ya."

Hadiye memnun gülümsedi. Hadiye o günü yarı uykuda, yarı şuuru yerinde uyanık geçirdi. Akşama doğru kızını yatağının yanına çağırdı.

"Seninle böyle yalnızca, yüz yüze konuşmak istiyordum. Evliliğin nasıl gidiyor?"

"Size yazdıklarım gerçeklerdir. Sizden hayatımda hiçbir şey saklamam anneciğim."

"Beni üzmemek için üzüntüleri hep sakladın."

"Size yemin ederim ki anneciğim hiçbir üzüntüm yok. Kızınız şimdi çok mutlu. Damadınızı tanıyorsunuz, seviyorsunuz. O da sizi hem seviyor, hem de takdir edip beğeniyor. Artık bundan sonra benim için endişelenmenize gerek yok anneciğim. Kızınız daha iyi bir yazar olmaya çalışacaktır. Buna emin olabilirsiniz."

"İyi yazarsın. Bana güvenebilirsin. Annen güzelle çirkini, iyi ile kötüyü çok iyi ayırır. Sen iyisin, hem de en iyilerinden."

"Böyle düşünmeniz beni çok mutlu etti anneciğim."

"Sen de beni mutlu et. Bana hakkını helal et."

"Anneciğim helal edecek bir konu olmadı ki, hem de hiç.

"Ama seni istemeyerek, bilmeyerek çok üzmüştüm, helal et."

"Helal olsun anneciğim. Ama ben hiç şikayet etmedim. Çünkü bir şeyler olmak istiyordum. Daha doğrusu yazar olmak. İnsan duru bir su benzeri yaşam içindeyken iyi bir yazar olamazmış. Hayatı her yönüyle yaşamak gerekirmiş. Ben de yaşadım gerçekten, şikayetçi değilim. Rahat edin anneciğim. Kızınız koluna altın bileziğini taktı."

"Seninle her zaman, her yönünle iftihar ettim."

Cahit annesinin ellerini minnetle, şükranla ve duyduğu büyük kederin acısıyla öpüyordu.

"Şükürler olsun, artık rahat uyurum."

Cahit annesinin dudaklarını eliyle örttü, annesi kızının elini öperek ağzından çekti, elleri arasına aldı.

"Şimdi artık yoruldum. Dinlenmek istiyorum. Hem sen de git yat biraz. Kaya belki gelemez, grip geçirdiğini söylemişti. Git yat, sakın ağlayıp bağırmayın."

"Anneciğim ne olur? Aklınız, şuurunuz mükemmel. Böyle söylemek size hiç yakışmıyor. "

"Ölmek ister miyim a kızım... Ama elimde mi?"

Sonra odanın köşesini göstererek sırrını verdi.

"Hepsi oradalar. Babam, annem, teyzem, amcam... Beni almaya gelmişler. Bekliyorlar."

"Anne..."

"Haydi git babanla meşgul ol. Sonra da yat. "

Öyle rahat, öyle sağlıklıydı ki konuşmaları.

Odadan çıktı, babasına gitti. Güzel pembe yüzü solmuştu biraz. Derin uykudaydı. Odasına gitti ve yattı.

Yarı uyur, yarı uyanıktı.

"Abla kalk. "

Yataktan fırladı. Eniştesi annesinin koluna bir iğne yapıyordu. Cahit sağına soluna bakındı. Birgün önce su bardağına okunmuş birkaç gül yaprağı koymuştu. Tıpkı annesinin, çocukluğunda ateşler içinde yanarken kendisine yaptığı gibi, bardaktaki suda bir parça pamuk ıslatarak anacığının dudaklarına değdirdi. Annesinin dudakları açıldı, pamuktaki bütün suyu içti. Sonra gözlerini kapattı. Cahit'in kuru gözlerinden yaşlar fışkırdı. Kaya da kocası da sessizce ağlıyorlardı. Cahit odadan çıkarak babasının yanına gitti. Babası uyanıktı. Kızının yüzüne ümitle baktı.

"Annen nasıl yavrum?"

"Uyuyor."

"Nasıl uyuyor?"

"Uyudu babacığım. Annem artık uyanmayacak."

Vehbi Bey'in ağzından hıçkırık benzeri bir feryat, bir "Ah" yükseldi.

* * *

Vehbi Bey, Hadiye'nin onu bırakıp gitmesinden sonra iki sene kızı Kaya, damadı ve torunları arasında yaşadı. Hep Fikret'in şiirini okuyordu.

"Sen olmasan, seni bir lahza görmesem, ne olur bilir misin?"

* * *

Hepsi harika insanlardı, hepsi örnek alınacak, öğrettikleri unutulmayacak kıymette kişilerdi. Bize sevgili atalar yadigârı topraklarını bırakmışlardı. Fakat bizlere bıraktıkları en büyük miras ise, elimizden hiçbir surette alınamayacak, onların evlatları olmak şerefiydi.

Cahit Uçuk
15 Şubat 1995

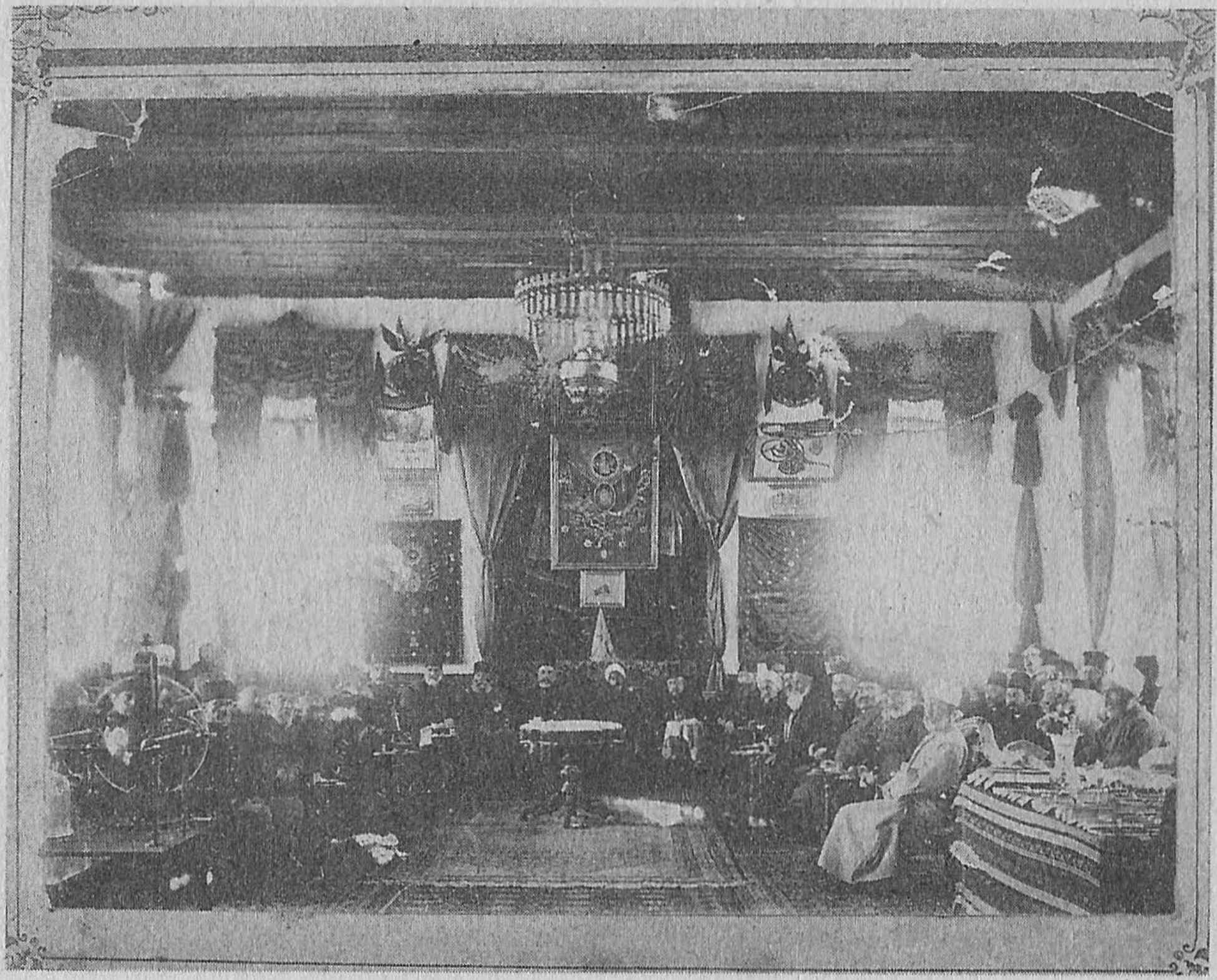
FOTOĞRAFLAR

1900'lerin başında Selanik, Hamidiye Bulvarı.

Münire Hanımefendi, eşi Enis Paşa'nın Halep valiliği sırasında, yıl 1903.

Halep Valisi Enis Paşa (ortada) ve erkânı.

İbrahim Vehbi Bey, kardeşi Kadri Bey'le (solda) birlikte, 1914.

Hadiye Hanım'ın genç kızlık günleri.

Vehbi Bey, eşi Hadiye'nin hamileliği sırasında ona Priştine'den her ay bir posta kartı yollamıştı.

Cahit iki yaşında.

Çocukluk yıllarının nadir fotoğraflarından biri, İstanbul 1915.

Cahit'le kız kardeşi Kaya.

Madam Mektebi'ne devam ettiği sıralarda, Cahit altı yaşında.

Cahit Uçuk'un baba dostu, "İsmail Hakkı Bey Dayı"sı.

Kaya, Cahit ve akrabaları Neriman (denizci giysili), yıl 1918.

Hadiye Hanım'ın yaşlılık günleri, 1950.

Cahit Uçuk'un İstanbul'a yerleşip, yazarlığa başladığı günler, 1936.

Cahit Uçuk yazı hayatına başladığında, Yarımay dergisine kapak olan fotoğrafı, yıl 1935.

Cahit'in Antalya günlerinden bir anı, 1925.

1930'lardan bir aile fotoğrafı:
Soldan sağa; Cahit'in amca oğlu Coşkun Üçok, kız kardeşi Kaya,
amca oğlu Orhan Üçok (ayakta), amcası Alaattin Üçok,
amca oğlu Necip Üçok (ayakta), Cahit Uçuk, küçük kardeşi Yılmaz Üçok
yanında bir uzak akrabaları: Yerde oturanlar: Halasının kızı Ümit Üçok ile
hala oğlu Turhan Feyzioğlu.

Cahit Uçuk, anılarında, Selanik ve İstanbul'un ahşap konaklarındaki görkemli yaşamı, işgal yıllarını, ülkeyi kaplayan kara bulutların arasından yeni bir devlet kurmaya çalışan idealist insanların çabalarını ve unutulmuşluğunu anlatıyor.

Cumhuriyet Türkiyesi'nin ilk kadın yazarlarından biri olan ve 60. yazı yılını kutlayan, Cahit Uçuk'un anılarında anlattığı sadece onun değil, hepimizin geçmişi.

Artık çarpıtılmaya yüz tutan yakın tarihimizin birinci elden tanıklığı.

Kapak Fotoğrafı: Cahit Uçuk dört aylıkken dadısı Şayan'ın kucağında.

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27
ISBN 975-363-412-9
9 789753 634120